

การศึกษาแนวทางพัฒนาสินค้าเกษตร ที่มีศักยภาพทดแทนการผลิต ในพื้นที่ไม่เหมาะสมตามแผนที่เกษตร เพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก ปี 2567

Agri-Map

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1-12
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
กันยายน 2567

Regional Office of Agricultural Economics 1-12
Office of Agricultural Economics
Ministry of Agriculture and Cooperatives
September 2024

การศึกษาแนวทางพัฒนาสินค้าเกษตร
ที่มีศักยภาพทดแทนการผลิต ในพื้นที่ไม่เหมาะสมตามแผนที่เกษตร
เพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก ปี 2567

โดย

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1-12

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ ทดแทนการผลิตในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri Map) มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาต้นทุนผลตอบแทนสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) โดยใช้กระบวนการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ซึ่งได้จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการบริหารจัดการพื้นที่ให้สอดคล้องกับลักษณะความเหมาะสมทางกายภาพ ตลอดจนเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจให้กับเกษตรกรเลือกผลิตสินค้าเกษตรได้อย่างเหมาะสม และสร้างรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ หน่วยงานภาครัฐสามารถนำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพไปใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และสอดคล้องกับฐานทรัพยากรทางการเกษตร โดยสินค้าเกษตรที่ทำการศึกษาในพื้นที่ S3 และ N จำนวน 5 ชนิด ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา และสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ จำนวน 8 ชนิด ได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ทุเรียน กล้วยน้ำว้า ใผ่ หม่อนไหม และข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกร และผู้ประกอบการตัวอย่างในพื้นที่

ผลการศึกษา ปี 2566 ในพื้นที่ 27 จังหวัด พบว่า สินค้าเกษตรที่มีศักยภาพทุกสินค้า ให้ผลตอบแทนสุทธิสูงกว่าสินค้าเกษตรที่สำคัญที่ผลิตในพื้นที่ S3 และ N ยกเว้นถั่วเขียว ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี เนื่องจากปีที่ศึกษาพื้นที่ถั่วเขียวได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม แต่หากพิจารณาผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม จะเห็นได้ว่า ถั่วเขียวให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าการผลิตข้าวนาปี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งในทุกสินค้าได้มีการจัดทำ**วิถีตลาดสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ** พอสรุปได้ ดังนี้ 1) เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลาง/ผู้ประกอบการรวบรวม เก็บผลผลิตบางส่วนไว้ทำพันธุ์ในฤดูกาลต่อไป และนำผลผลิตไปขายเอง 2) เกษตรกรบางส่วนจำหน่ายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มแม่บ้านในชุมชน และผู้ประกอบการแปรรูป เพื่อนำผลผลิตไปแปรรูป 3) ผู้รวบรวมและผู้แปรรูป นำไปจำหน่ายต่อให้กับผู้บริโภค สำหรับ**กระบวนการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management)** แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ 1) **การวางแผน (Planning)** เกษตรกรมีการจัดการวางแผนการผลิตพืชด้วยตนเอง 2) **การจัดหา (Sourcing)** เกษตรกรจัดหาปัจจัยการผลิตด้วยตนเอง หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำกลุ่ม และผู้ประกอบการ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินสดหมุนเวียนของตนเองในการจัดซื้อปัจจัยการผลิต 3) **การผลิต (Manufacturing)** ส่วนใหญ่ทำการผลิตด้วยตนเอง มีเพียงบางส่วนที่ทำการจ้างเตรียมดินและเก็บเกี่ยวผลผลิต รูปแบบการเก็บเกี่ยวมีทั้งการเก็บเกี่ยวด้วยตนเองและเก็บเกี่ยวโดยผู้รวบรวมผลผลิต รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มผลผลิตภายในกลุ่มตั้งแต่เริ่มการผลิตจนถึงการบรรจุสินค้า เช่น รถเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น 4) **การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)** นำผลผลิตไปจำหน่ายให้กับผู้รวบรวม/ผู้แปรรูป ภายในจังหวัดและภายนอกจังหวัด โดยส่วนใหญ่ไม่มีต้นทุนค่าขนส่งหรือมีต้นทุนค่าขนส่งต่ำ 5) **การส่งคืน (Returning)** ไม่มีการส่งคืน แต่อาจมีการปรับลดราคาซื้อขายตามคุณภาพสินค้า

แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ สรุปได้ 10 แนวทาง ดังนี้ 1) **การพัฒนาเมล็ดพันธุ์/พันธุ์พืช** ให้เพียงพอต่อความต้องการ และเป็นพันธุ์ที่ทนทานต่อโรค ให้ผลผลิตสูง มีคุณภาพที่ดี เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและดินในพื้นที่ 2) **การจัดการการผลิต** ตั้งแต่การเพาะปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต โดยมุ่งเน้นการลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 3) **การรวมกลุ่ม** ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อรองราคา ร่วมกันพัฒนาคุณภาพ 4) **การแปรรูปสินค้า** ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการแปรรูปสินค้าที่มีคุณภาพ และแปรรูปสินค้าที่มีคุณภาพต่ำ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า 5) **การควบคุมมาตรฐาน** พัฒนาคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐาน ปลอดภัย เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการ

ของตลาด **6) การตลาด** ส่งเสริมเกษตรกรให้เข้าถึงแหล่งตลาด และการจำหน่ายผลผลิตผ่านช่องทางออนไลน์ การเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดช่องทางออฟไลน์ **7) การจูงใจ** ควรสนับสนุนระบบประกันภัยพืชผล จากภัยธรรมชาติต่างๆ เพื่อบรรเทาความเสียหาย ให้กับเกษตรกร **8) แหล่งเงินทุน** สนับสนุนเงินอุดหนุน ปีแรกให้กับเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้า **9) ภาครัฐ** ควรเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม เช่น ให้คำปรึกษา แนะนำ โครงสร้างพื้นฐานทั้งระบบน้ำ ไฟฟ้า แหล่งเงิน และการขนส่ง ฯลฯ นอกจากนี้ควรมี การบูรณาการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรที่เป็นปัจจุบัน และมีการติดตามสถานการณ์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และ **10) การพัฒนาอย่างยั่งยืน** การทำการเกษตรที่รักษาสิ่งแวดล้อม ลดของเสียจากการผลิต และการปรับเปลี่ยน แนวคิดเกษตรกรจากการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย มีดังนี้ 1) สร้างกระบวนการปรับเปลี่ยนแนวคิดและพฤติกรรมการปลูกพืช รวมทั้งการรับรู้ถึงประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับจากการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (S3 และ N) 2) สร้างและสนับสนุนให้เกิดระบบการผลิตปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกร ที่ผลิตสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ 3) สนับสนุนงานวิจัยพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในการผลิตสินค้าเกษตร ที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะงานวิจัยเพื่อพัฒนาพันธุ์พืชที่สามารถทนต่อโรคและแมลง อีกทั้งสารเคมีปราบศัตรูพืช ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน 4) สนับสนุนให้ เกิดแหล่งเรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ โดยให้ความสำคัญในการฝึกอบรมและฝึกทักษะและปฏิบัติ ไปพร้อมกัน

คำสำคัญ : การบริหารจัดการเชิงรุก, Agri-Map, สินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ, ต้นทุนและผลตอบแทน, กระบวนการจัดการห่วงโซ่อุปทาน, Supply Chain Management, ถั่วเหลือง, ถั่วลิสง, ถั่วเขียว, ทูเรียน, กลัวย่น้ำว่า, ฝั่, หม่อนไหม, ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

คำนำ

การศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพทดแทนการผลิตในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก ปี 2567 ในครั้งนี้เป็นการศึกษาต้นทุนผลตอบแทนสินค้าเกษตรที่สำคัญและสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ วิถีตลาด แหล่งรับซื้อ ความต้องการสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ และจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ ทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N) ตามแผนที่ Agri-Map ซึ่งสินค้าเกษตรที่สำคัญ 5 ชนิด ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา และสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ 8 ชนิด ได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ทุเรียน กล้วยน้ำว้า ใผ่ หม่อนไหม และข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบาย มาตรการทางการเกษตร และแผนงานโครงการในการยกระดับพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกให้มีประสิทธิภาพ และยกระดับรายได้ของเกษตรกร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1 - 12 ขอขอบพระคุณ เกษตรกร ผู้รวบรวม และผู้ประกอบการรับซื้อ/แปรรูปสินค้าเกษตร รวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่ 27 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา พิษณุโลก ตาก เพชรบูรณ์ อุตรธานี เลย หนองบัวลำภู ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ชัยภูมิ อุบลราชธานี ยโสธร ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ มุกดาหาร ชลบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี สระบุรี กาญจนบุรี เพชรบูรณ์ นครศรีธรรมราช สงขลา และจังหวัดสตูล ที่ให้ความช่วยเหลือ ทั้งด้านการติดต่อประสานงาน และการให้ความอนุเคราะห์ข้อมูล สินค้าและพื้นที่ รวมทั้งให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะต่างๆ ทำให้การศึกษาครั้งนี้ประสบความสำเร็จ เป็นอย่างดี

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1 - 12
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร
กันยายน 2567

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ค
คำนำ	จ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	พ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	2
1.5 วิธีการวิจัย	3
1.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล	3
1.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี	7
2.1 การตรวจเอกสาร	7
2.2 แนวคิดและทฤษฎี	10
2.2.1 แนวคิดต้นทุนการผลิต	10
2.2.2 แนวคิดผลตอบแทนการผลิต	17
2.2.3 แนวคิดการวิเคราะห์วิธีการตลาด	18
2.2.4 การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management : SCM)	18
บทที่ 3 ข้อมูลทั่วไป	23
3.1 สินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ	23
3.1.1 ถั่วเหลือง	23
3.1.2 ถั่วเขียว	31
3.1.3 ถั่วลิสง	38
3.1.4 ทุเรียน	69
3.1.5 กล้ายน้ำว้า	79
3.1.6 ไม้	84
3.1.7 หม่อนไหม	87
3.1.8 ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก	90
3.2 สินค้าเกษตรที่สำคัญ	93
3.2.1 ข้าวนาปี	93
3.2.2 ข้าวนาปรัง	139
3.2.3 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	166
3.2.4 มันสำปะหลัง	191
3.2.5 ยางพารา	202

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการศึกษา	217
4.1 ถั่วเหลือง	217
4.1.1 จังหวัดอุดรธานี	217
4.1.2 จังหวัดหนองบัวลำภู	225
4.1.3 จังหวัดเลย	231
4.2 ถั่วเขียว	237
4.2.1 จังหวัดสุพรรณบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดชัยนาท	237
4.3 ถั่วลิสง	245
4.3.1 จังหวัดเชียงใหม่	245
4.3.2 จังหวัดลำปาง	252
4.3.3 จังหวัดแม่ฮ่องสอน	260
4.3.4 จังหวัดพะเยา	267
4.3.5 จังหวัดขอนแก่น	274
4.3.6 จังหวัดกาฬสินธุ์	283
4.3.7 จังหวัดกาญจนบุรี	292
4.3.8 จังหวัดเพชรบุรี	299
4.3.9 จังหวัดอุบลราชธานี	308
4.3.10 จังหวัดยโสธร	316
4.3.11 จังหวัดศรีสะเกษ	324
4.3.12 จังหวัดอำนาจเจริญ	331
4.3.13 จังหวัดมุกดาหาร	337
4.4 ทูเรียน	345
4.4.1 จังหวัดนครศรีธรรมราช	345
4.4.2 จังหวัดสงขลา	354
4.4.3 จังหวัดสตูล	366
4.5 กลัวย่น้ำว่า	377
4.5.1 จังหวัดพิษณุโลก	377
4.5.2 จังหวัดตาก	386
4.6 ฝั่	394
4.6.1 จังหวัดชลบุรี	394
4.7 หม่อนไหม	403
4.7.1 จังหวัดชัยภูมิ	403
4.8 ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก	422
4.8.1 จังหวัดเพชรบูรณ์	422
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	429
5.1 สรุป	429

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5.1.1 ถั่วเหลือง	429
5.1.2 ถั่วเขียว	431
5.1.3 ถั่วลิสง	432
5.1.4 พุเรียน	436
5.1.5 กล้วยน้ำว้า	438
5.1.6 ไม้	439
5.1.7 หม่อนไหม	440
5.1.8 ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก	441
5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	442
บรรณานุกรม	443
ภาคผนวก	445
ภาคผนวกที่ 1 ผลการจัดประชุมระดมความคิดเห็น สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ 8 ชนิด	447
ภาคผนวกที่ 2 ภาพกิจกรรม	483
ภาคผนวกที่ 3 แบบสอบถาม	491

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	จำนวนตัวอย่างจำแนกตามสินค้า	3
3.1	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเหลือง) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดอุดรธานี	24
3.2	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดอุดรธานี	24
3.3	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดอุดรธานี	25
3.4	ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดอุดรธานี	25
3.5	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเหลือง) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู	27
3.6	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู	27
3.7	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู	27
3.8	ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดหนองบัวลำภู	28
3.9	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเหลือง) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดเลย	29
3.10	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเลย	30
3.11	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเลย	30
3.12	ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดเลย	30
3.13	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเขียว) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดชัยนาท	32
3.14	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท	32
3.15	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท	32
3.16	ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดชัยนาท	33
3.17	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเขียว) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดสระบุรี	34
3.18	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี	34
3.19	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี	35
3.20	ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดสระบุรี	35
3.21	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเขียว) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี	36
3.22	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี	37
3.23	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี	37
3.24	ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดสุพรรณบุรี	37
3.25	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดเชียงใหม่	39
3.26	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่	39
3.27	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่	39
3.28	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดเชียงใหม่	40

สารบัญญัตินี้ (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.29	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดลำปาง	41
3.30	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดลำปาง	41
3.31	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดลำปาง	42
3.32	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดลำปาง	42
3.33	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน	43
3.34	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน	44
3.35	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน	44
3.36	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน	44
3.37	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดพะเยา	45
3.38	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดพะเยา	46
3.39	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดพะเยา	46
3.40	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดพะเยา	46
3.41	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดขอนแก่น	48
3.42	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดขอนแก่น	48
3.43	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2567 จังหวัดขอนแก่น	48
3.44	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดขอนแก่น	49
3.45	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์	50
3.46	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์	50
3.47	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์	51
3.48	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์	51
3.49	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดกาญจนบุรี	52
3.50	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาญจนบุรี	53
3.51	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาญจนบุรี	53
3.52	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดกาญจนบุรี	54
3.53	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดเพชรบุรี	55
3.54	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเพชรบุรี	56
3.55	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเพชรบุรี	56
3.56	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดเพชรบุรี	56

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.57	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดอุบลราชธานี	58
3.58	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี	58
3.59	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี	58
3.60	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดอุบลราชธานี	59
3.61	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดยโสธร	60
3.62	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดยโสธร	61
3.63	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดยโสธร	61
3.64	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดยโสธร	61
3.65	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดศรีสะเกษ	63
3.66	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ	63
3.67	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ	63
3.68	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดศรีสะเกษ	64
3.69	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ	65
3.70	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ	66
3.71	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ	66
3.72	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ	66
3.73	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดมุกดาหาร	68
3.74	ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดมุกดาหาร	68
3.75	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดมุกดาหาร	68
3.76	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดมุกดาหาร	69
3.77	เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ทุเรียน) ปี 2562 – 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช	70
3.78	พื้นที่เพาะปลูกทุเรียน (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดนครศรีธรรมราช	71
3.79	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดทุเรียน ปี 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช	72
3.80	ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช	72
3.81	เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ทุเรียน) ปี 2562 – 2566 จังหวัดสงขลา	74
3.82	พื้นที่ปลูกทุเรียน (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสงขลา	74
3.83	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดทุเรียน ปี 2566 จังหวัดสงขลา	75

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.84	ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสงขลา	75
3.85	เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ทุเรียน) ปี 2562 – 2566 จังหวัดสตูล	77
3.86	พื้นที่ปลูกทุเรียน (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสตูล	77
3.87	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดทุเรียน ปี 2566 จังหวัดสตูล	78
3.88	ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสตูล	78
3.89	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (กล้วยน้ำว้า) ปี 2562 – 2566 จังหวัดพิจนุโลก	80
3.90	ร้อยละการเพาะปลูกกล้วยน้ำว้า ปี 2566 จังหวัดพิจนุโลก	80
3.91	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดกล้วยน้ำว้า ปี 2566 จังหวัดพิจนุโลก	80
3.92	ราคากล้วยน้ำว้าที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดพิจนุโลก	81
3.93	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (กล้วยน้ำว้า) ปี 2562 – 2566 จังหวัดตาก	82
3.94	ร้อยละการเพาะปลูกกล้วยน้ำว้า ปี 2566 จังหวัดตาก	83
3.95	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดกล้วยน้ำว้า ปี 2566 จังหวัดตาก	83
3.96	ราคากล้วยน้ำว้าที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดตาก	83
3.97	เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ไผ่) ปี 2562 – 2566 จังหวัดชลบุรี	85
3.98	พื้นที่ปลูกไผ่ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดชลบุรี	85
3.99	ร้อยละการเพาะปลูกไผ่ ปี 2566 จังหวัดชลบุรี	86
3.100	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดไผ่ ปี 2566 จังหวัดชลบุรี	86
3.101	ราคาไผ่ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชลบุรี	87
3.102	เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (หม่อน) ปี 2563 – 2566 จังหวัดชัยภูมิ	88
3.103	ร้อยละผลผลิตหม่อน ปี 2566 จังหวัดชัยภูมิ	89
3.104	ปริมาณรังไหมอุตสาหกรรม ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยภูมิ	89
3.105	ร้อยละผลผลิตรังไหม ปี 2566 จังหวัดชัยภูมิ	89
3.106	ราคารังไหมและเส้นไหมที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยภูมิ	90
3.107	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก) ปี 2563 – 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์	91
3.108	พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพด (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดเพชรบูรณ์	92
3.109	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ปี 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์	92
3.110	ร้อยละผลผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ปี 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์	93
3.111	ราคาข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักที่เกษตรกรขายได้ ปี 2563 - 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์	93
3.112	เนื้อที่ปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดพิจนุโลก	94
3.113	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดพิจนุโลก	94

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.114	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดพิษณุโลก	95
3.115	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดพิษณุโลก	95
3.116	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดพิษณุโลก	96
3.117	ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดพิษณุโลก	97
3.118	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดเพชรบูรณ์	98
3.119	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเพชรบูรณ์	98
3.120	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเพชรบูรณ์	98
3.121	ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2563 – 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์	99
3.122	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดเพชรบูรณ์	99
3.123	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์	100
3.124	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดอุดรธานี	101
3.125	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดอุดรธานี	102
3.126	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดอุดรธานี	103
3.127	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดอุดรธานี	103
3.128	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดอุดรธานี	104
3.129	ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดอุดรธานี	105
3.130	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู	106
3.131	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดหนองบัวลำภู	106
3.132	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู	107
3.133	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู	107
3.134	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดหนองบัวลำภู	108
3.135	ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดหนองบัวลำภู	109
3.136	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดเลย	110
3.137	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดเลย	110

สารบัญญัตินี้ (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.138	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเลย	111
3.139	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเลย	111
3.140	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดเลย	112
3.141	ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดเลย	113
3.142	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดนครสวรรค์	114
3.143	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดนครสวรรค์	114
3.144	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดนครสวรรค์	114
3.145	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดนครสวรรค์	115
3.146	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดนครสวรรค์	116
3.147	ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดนครสวรรค์	117
3.148	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดชัยภูมิ	117
3.149	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดชัยภูมิ	118
3.150	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยภูมิ	119
3.151	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยภูมิ	119
3.152	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดชัยภูมิ	120
3.153	ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยภูมิ	120
3.154	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี	121
3.155	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสุพรรณบุรี	122
3.156	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี	122
3.157	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี	123
3.158	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดสุพรรณบุรี	123
3.159	ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสุพรรณบุรี	124
3.160	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดสระบุรี	125
3.161	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสระบุรี	125

สารบัญญัตราสาร (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.162	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี	126
3.163	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี	126
3.164	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดสระบุรี	127
3.165	ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสระบุรี	128
3.166	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดชัยนาท	128
3.167	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดชัยนาท	129
3.168	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท	129
3.169	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท	130
3.170	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดชัยนาท	130
3.171	ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยนาท	131
3.172	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดกาญจนบุรี	132
3.173	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดกาญจนบุรี	132
3.174	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดกาญจนบุรี	133
3.175	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดกาญจนบุรี	133
3.176	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดกาญจนบุรี	134
3.177	ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดกาญจนบุรี	135
3.178	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดเพชรบุรี	135
3.179	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดเพชรบุรี	136
3.180	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเพชรบุรี	137
3.181	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเพชรบุรี	137
3.182	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดเพชรบุรี	138
3.183	ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดเพชรบุรี	138
3.184	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปี 2562 - 2566 จังหวัดเชียงใหม่	139
3.185	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดเชียงใหม่	140

สารบัญญัตราสาร (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.186	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่	141
3.187	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่	141
3.188	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรังในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่	142
3.189	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดเชียงใหม่	143
3.190	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 - 2566 จังหวัดลำปาง	143
3.191	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดลำปาง	144
3.192	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดลำปาง	145
3.193	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดลำปาง	145
3.194	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดลำปาง	146
3.195	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดลำปาง	147
3.196	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 - 2566 จังหวัดขอนแก่น	147
3.197	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดขอนแก่น	148
3.198	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดขอนแก่น	149
3.199	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดขอนแก่น	149
3.200	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดขอนแก่น	150
3.201	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดขอนแก่น	151
3.202	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 - 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์	151
3.203	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดกาฬสินธุ์	152
3.204	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์	153
3.205	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์	153
3.206	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์	154
3.207	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์	154
3.208	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 - 2566 จังหวัดอุบลราชธานี	155
3.209	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดอุบลราชธานี	156

สารบัญญัตินี้ (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.210	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี	157
3.211	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี	157
3.212	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี	157
3.213	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดอุบลราชธานี	158
3.214	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 - 2566 จังหวัดศรีสะเกษ	159
3.215	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดศรีสะเกษ	159
3.216	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ	160
3.217	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ	161
3.218	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ	161
3.219	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดศรีสะเกษ	162
3.220	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 - 2566 จังหวัดยโสธร	163
3.221	พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดยโสธร	163
3.222	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดยโสธร	164
3.223	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดยโสธร	164
3.224	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดยโสธร	165
3.225	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดยโสธร	165
3.226	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดแม่ฮ่องสอน	166
3.227	พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดแม่ฮ่องสอน	167
3.228	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดแม่ฮ่องสอน	167
3.229	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดแม่ฮ่องสอน	167
3.230	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน	168
3.231	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน	169
3.232	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดพะเยา	169
3.233	พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดพะเยา	170

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.234	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดพะเยา	171
3.235	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดพะเยา	171
3.236	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดพะเยา	171
3.237	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดพะเยา	172
3.238	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดเชียงใหม่	173
3.239	พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดเชียงใหม่	173
3.240	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเชียงใหม่	175
3.241	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเชียงใหม่	175
3.242	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่	175
3.243	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดเชียงใหม่	176
3.244	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดตาก	177
3.245	พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดตาก	177
3.246	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดตาก	178
3.247	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดตาก	178
3.248	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดตาก	179
3.249	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดตาก	180
3.250	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี	180
3.251	พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสุพรรณบุรี	181
3.252	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี	182
3.253	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี	182
3.254	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดสุพรรณบุรี	182
3.255	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสุพรรณบุรี	183
3.256	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดสระบุรี	184
3.257	พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสระบุรี	184

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.258	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี	185
3.259	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี	186
3.260	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดสระบุรี	186
3.261	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสระบุรี	187
3.262	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดชัยนาท	188
3.263	พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดชัยนาท	188
3.264	ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท	189
3.265	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท	189
3.266	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดชัยนาท	190
3.267	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยนาท	191
3.268	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (มันสำปะหลัง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ	191
3.269	พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลัง (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดอำนาจเจริญ	192
3.270	ร้อยละการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ	193
3.271	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดมันสำปะหลัง ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ	193
3.272	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตมันสำปะหลัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ	194
3.273	ราคาหัวมันสำปะหลังคละที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ	194
3.274	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (มันสำปะหลัง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยภูมิ	195
3.275	พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลัง (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดชัยภูมิ	196
3.276	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดมันสำปะหลัง ปี 2566 จังหวัดชัยภูมิ	197
3.277	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตมันสำปะหลัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดชัยภูมิ	197
3.278	ราคาหัวมันสำปะหลังคละที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยภูมิ	198
3.279	เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (มันสำปะหลัง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดมุกดาหาร	199
3.280	พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลัง (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดมุกดาหาร	199
3.281	ร้อยละการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ปี 2566 จังหวัดมุกดาหาร	200

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
3.282	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดมันสำปะหลัง ปี 2566 จังหวัดมุกดาหาร	200
3.283	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตมันสำปะหลัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดมุกดาหาร	201
3.284	ราคาหัวมันสำปะหลังคละที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดมุกดาหาร	201
3.285	เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่กรี๊ดได้ ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ยางพารา) ปี 2562 – 2566 จังหวัดชลบุรี	202
3.286	พื้นที่ปลูกยางพารา (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดชลบุรี	203
3.287	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดยางพารา ปี 2566 จังหวัดชลบุรี	203
3.288	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดชลบุรี	204
3.289	ราคายางพาราแผนดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชลบุรี	205
3.290	เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่กรี๊ดได้ ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ยางพารา) ปี 2562 – 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช	205
3.291	พื้นที่ปลูกยางพารา (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดนครศรีธรรมราช	206
3.292	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช	207
3.293	ราคายางพาราแผนดิบชั้น 3 และราคาน้ำยางสด ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช	208
3.294	เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่กรี๊ดได้ ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ยางพารา) ปี 2562 – 2566 จังหวัดสงขลา	209
3.295	พื้นที่ปลูกยางพารา (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสงขลา	209
3.296	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดยางพารา ปี 2566 จังหวัดสงขลา	210
3.297	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดสงขลา	211
3.298	ราคายางพาราแผนดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสงขลา	212
3.299	เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่กรี๊ดได้ ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ยางพารา) ปี 2562 – 2566 จังหวัดสตูล	212
3.300	พื้นที่ปลูกยางพารา (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสตูล	213
3.301	ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดยางพารา ปี 2566 จังหวัดสตูล	213
3.302	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดสตูล	214
3.303	ราคาน้ำยางพาราสดที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสตูล	215

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.1	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเหลือง ปี 2566/67 จังหวัดอุดรธานี	218
4.2	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ	219
4.3	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเหลือง	222
4.4	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)	223
4.5	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเหลือง ปี 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู	225
4.6	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ	226
4.7	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเหลือง	228
4.8	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)	230
4.9	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเหลือง ปี 2566/67 จังหวัดเลย	231
4.10	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ	233
4.11	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเหลือง	235
4.12	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)	236
4.13	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเขียว ปี 2566	238
4.14	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ	239
4.15	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเขียว) จังหวัดชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี	241
4.16	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเขียว	241
4.17	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเขียว)	244
4.18	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่	246
4.19	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ	247
4.20	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเชียงใหม่	248
4.21	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดเชียงใหม่	249
4.22	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเชียงใหม่	251
4.23	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดลำปาง	253
4.24	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ	254
4.25	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดลำปาง	255

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.26	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดลำปาง	256
4.27	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดลำปาง	258
4.28	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน	260
4.29	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ	261
4.30	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดแม่ฮ่องสอน	263
4.31	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	263
4.32	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดแม่ฮ่องสอน	265
4.33	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดพะเยา	268
4.34	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดพะเยา	269
4.35	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดพะเยา	270
4.36	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดพะเยา	271
4.37	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดพะเยา	272
4.38	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดขอนแก่น	274
4.39	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	276
4.40	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดขอนแก่น	278
4.41	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง	278
4.42	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)	281
4.43	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์	283
4.44	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	284
4.45	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดกาฬสินธุ์	287
4.46	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง	287
4.47	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)	290
4.48	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาญจนบุรี	292
4.49	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	294

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.50	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปี) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดกาญจนบุรี	296
4.51	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดกาญจนบุรี	296
4.52	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดกาญจนบุรี	298
4.53	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเพชรบุรี	300
4.54	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	301
4.55	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปี) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเพชรบุรี	304
4.56	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดเพชรบุรี	304
4.57	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเพชรบุรี	307
4.58	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี	308
4.59	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	309
4.60	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดอุบลราชธานี	311
4.61	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง	313
4.62	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)	314
4.63	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดยโสธร	316
4.64	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	317
4.65	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดยโสธร	320
4.66	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง	320
4.67	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)	322
4.68	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ	324
4.69	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	325
4.70	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดศรีสะเกษ	327
4.71	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง	328
4.72	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)	329
4.73	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ	331
4.74	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	332
4.75	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (มันสำปะหลัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดอำนาจเจริญ	334

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.76	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง	334
4.77	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)	336
4.78	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดมุกดาหาร	338
4.79	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ	339
4.80	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (มันสำปะหลัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดมุกดาหาร	340
4.81	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง	341
4.82	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)	343
4.83	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตทุเรียน ปี 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช	345
4.84	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	346
4.85	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ยางพารา) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) จังหวัดนครศรีธรรมราช	350
4.86	กระบวนการจัดการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ทุเรียน	350
4.87	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)	351
4.88	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตทุเรียน ปี 2566 จังหวัดสงขลา	354
4.89	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	356
4.90	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ยางพารา) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) จังหวัดสงขลา	358
4.91	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ทุเรียน	359
4.92	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)	362
4.93	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตทุเรียน ปี 2566 จังหวัดสตูล	367
4.94	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	368
4.95	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ยางพารา) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) จังหวัดสตูล	370
4.96	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ทุเรียน	371
4.97	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)	373
4.98	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตกล้วยน้ำว้า ปี 2566 จังหวัดพิษณุโลก	377
4.99	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดพิษณุโลก	379
4.100	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปี) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดพิษณุโลก	381
4.101	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) กล้วยน้ำว้า จังหวัดพิษณุโลก	381
4.102	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดพิษณุโลก	384

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
4.103	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตกล้วยน้ำว้า ปี 2566 จังหวัดตาก	386
4.104	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือก ที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดตาก	387
4.105	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดตาก	389
4.106	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) กล้วยน้ำว้า จังหวัดตาก	389
4.107	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดตาก	392
4.108	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตไม้ (ลำ) ปี 2566 จังหวัดชลบุรี	394
4.109	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	395
4.110	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ยางพารา) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ ไม้ (ลำ) จังหวัดชลบุรี	398
4.111	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ไม้ (ลำ)	399
4.112	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ไม้ (ลำ)	401
4.113	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม ปี 2566	403
4.114	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมหัตถกรรม ปี 2566	405
4.115	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม ปี 2566	406
4.116	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตเส้นไหมหัตถกรรม ปี 2566	408
4.117	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตรังไหมอุตสาหกรรม ปี 2566	409
4.118	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	410
4.119	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปีและมันสำปะหลัง) เป็นสินค้าเกษตร ทางเลือกที่มีศักยภาพ (หม่อนไหม) จังหวัดชัยภูมิ	414
4.120	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) หม่อนไหม	415
4.121	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (หม่อนไหม)	420
4.122	ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักปี 2566	422
4.123	เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ	423
4.124	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปี) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก) จังหวัดเพชรบูรณ์	425
4.125	กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก	426
4.126	ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก)	427

สารบัญภาพ

ภาพที่		
4.1	วิถีตลาดถั่วเหลือง จังหวัดอุดรธานี	219
4.2	วิถีตลาดถั่วเหลือง จังหวัดหนองบัวลำภู	227
4.3	วิถีตลาดถั่วเหลือง จังหวัดเลย	233
4.4	วิถีตลาดถั่วเขียว จังหวัดชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี	240
4.5	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดเชียงใหม่	247
4.6	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดลำปาง	254
4.7	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน	262
4.8	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดพะเยา	269
4.9	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดขอนแก่น	276
4.10	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดกาฬสินธุ์	285
4.11	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดกาญจนบุรี	294
4.12	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดเพชรบุรี	302
4.13	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดอุบลราชธานี	310
4.14	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดยโสธร	318
4.15	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดศรีสะเกษ	326
4.16	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดอำนาจเจริญ	333
4.17	วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดมุกดาหาร	339
4.18	วิถีตลาดทุเรียน จังหวัดนครศรีธรรมราช	347
4.19	วิถีตลาดทุเรียน จังหวัดสงขลา	356
4.20	วิถีตลาดทุเรียน จังหวัดสตูล	368
4.21	วิถีตลาดกล้วยน้ำว้า จังหวัดพิษณุโลก	379
4.22	วิถีตลาดกล้วยน้ำว้า จังหวัดตาก	388
4.23	วิถีตลาดไผ่ (ลำ) จังหวัดชลบุรี	396
4.24	วิถีตลาดเส้นไหมหัตถกรรม จังหวัดชัยภูมิ	411
4.25	วิถีตลาดรังไหมอุตสาหกรรม จังหวัดชัยภูมิ	412
4.26	วิถีตลาดข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก จังหวัดเพชรบูรณ์	424

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) อย่างต่อเนื่อง เพื่อบริหารจัดการพื้นที่ที่เหมาะสมน้อย (S3) และพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) ให้ได้รับการปรับเปลี่ยนการผลิตที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ เศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งเกษตรกรรมมีรายได้เพิ่มขึ้นและคุณภาพชีวิตที่ดีหลังจากการปรับเปลี่ยนการผลิต ปัจจุบันการผลิตสินค้าเกษตรยังประสบปัญหาหลายประการ อาทิ ผลผลิตต่อไร่ค่อนข้างต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง อีกทั้งบางช่วงผลผลิตออกกระจุกตัวล้นตลาดไม่สอดคล้องกันระหว่างปริมาณผลผลิตกับความต้องการของตลาด ทำให้ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำเกษตรกรประสบภาวะขาดทุน รวมถึงยังมีการใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรเพื่อผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมน้อย (S3) และพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) ส่งผลต่อประสิทธิภาพและผลผลิตของการผลิต ซึ่งที่ผ่านมากระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มุ่งปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร โดยให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมน้อย (S3) และพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) เป็นการผลิตสินค้าที่มีศักยภาพชนิดใหม่ที่สอดคล้องกับความเหมาะสมตามลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มีการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ปรับสมดุลทั้งด้านอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการตลาดในระดับพื้นที่

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1-12 (สศท.1-12) ในฐานะหน่วยงานดำเนินการโครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Zoning by Agri-Map) ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และเห็นว่า เกษตรกรยังมีการปลูกพืชในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) ค่อนข้างมาก ทำให้การผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญหลายชนิดไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร รวมทั้งการวางแผนบริหารจัดการสินค้าเกษตรยังไม่เกิดความสมดุล ดังนั้น จึงสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) ตามแผนที่ Agri-Map เพื่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เกษตรกร ผู้ประกอบการแปรรูปสินค้าเกษตร เจ้าหน้าที่ภาครัฐ สถาบันการศึกษา และผู้สนใจทั่วไป สามารถใช้ข้อมูลจากผลการศึกษาทั้งด้านกายภาพและเศรษฐกิจการเกษตร ไปประกอบการจัดทำเขตส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ กำหนดพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสมและสามารถบริหารจัดการสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดได้อย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย แนวทางพัฒนา และมาตรการทางการเกษตร เพื่อพัฒนาการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญตามลักษณะความเหมาะสมตามแผนที่ Agri-Map ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

- 1.2.1 เพื่อศึกษาต้นทุนผลตอบแทนสินค้าเกษตรที่สำคัญ และสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ
- 1.2.2 เพื่อศึกษาวิถีตลาด แหล่งรับซื้อ และความต้องการสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ
- 1.2.3 เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) ตามแผนที่ Agri-Map

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 สินค้าเกษตรที่สำคัญ 5 ชนิด (ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา) และสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ 8 ชนิด (ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ทูเรียน กล้วยน้ำว้า ใผ่ หม่อนไหม และข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก)

1.3.2 พื้นที่ศึกษา 27 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา พิษณุโลก ตาก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ เลย หนองบัวลำภู ขอนแก่น กาฬสินธุ์ ชัยภูมิ อุบลราชธานี ยโสธร ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ มุกดาหาร ชลบุรี ชัยนาท สุพรรณบุรี สระบุรี กาญจนบุรี เพชรบุรี นครศรีธรรมราช สงขลา และสตูล

1.3.3 ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เกษตรกร ผู้ประกอบการรับซื้อ/แปรรูปสินค้าเกษตร และหน่วยงานภาครัฐ

1.3.4 ระยะเวลาข้อมูล ปีการผลิต 2566/67

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

พื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) หมายถึง พื้นที่ที่มีความเหมาะสมทางกายภาพของดินสำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจในระดับน้อย โดยมีข้อจำกัดบางประการของดินและน้ำ ส่งผลให้การผลิตพืชให้ผลตอบแทนต่ำ การใช้พื้นที่ต้องใช้ต้นทุนสูง ในการจัดการและมีความเสี่ยงจากน้ำท่วมและขาดน้ำ

พื้นที่ไม่เหมาะสม (N) หมายถึง พื้นที่ที่ไม่มีความเหมาะสมทางกายภาพของดินสำหรับการปลูกพืชต้นทุนการผลิต หมายถึง ค่าใช้จ่ายหรือมูลค่าการใช้ปัจจัยการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ทั้งประเภทปัจจัยผันแปรและปัจจัยคงที่ที่นำมาใช้ในการประกอบการผลิตเพื่อให้การผลิตดำเนินการไปจนถึงสิ้นสุด ขบวนการผลิตในช่วงเวลาการผลิตหนึ่งๆ ที่กำหนด

ต้นทุนที่เป็นเงินสด หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายเป็นเงินสด ในการนำปัจจัยมาประกอบการผลิตในช่วงการผลิตนั้นๆ เช่น ค่าพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่าสารปราบวัชพืชหรือศัตรูพืช เป็นต้น

ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้จ่ายเป็นตัวเงิน แต่ต้องประเมินเทียบเคียงให้เป็นตัวเงินในการนำปัจจัยมาประกอบการผลิตในช่วงการผลิตนั้นๆ เป็นค่าใช้จ่ายที่ประเมินจากการใช้ปัจจัยการผลิตที่ไม่ได้ใช้เงินซื้อหรือจ้าง เช่น แรงงานในครัวเรือน ปุ๋ยคอกในฟาร์มของตนเอง ค่าใช้ที่ดินของตนเอง ค่าเสื่อมราคาฯ และค่าเสียโอกาสเงินลงทุน เป็นต้น

การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า ตั้งแต่การวางแผน การจัดหาวัตถุดิบ การผลิต การจำหน่าย/ขนส่ง จนถึงการส่งมอบสินค้าให้ถึง

มีผู้บริโภค โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อให้สินค้าถึงมือผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และตรงตามความต้องการของลูกค้า

1.5 วิธีการวิจัย

1.5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.5.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ดำเนินการดังนี้

1) เก็บรวบรวมข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกสินค้าเกษตรที่สำคัญ และสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ โดยใช้วิธีการสำรวจโดยใช้แผนแบบการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling Method) โดยกำหนดจำนวนตัวอย่าง ดังตารางที่ 1

2) เก็บรวบรวมข้อมูลผู้ประกอบการที่รับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

3) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการจัดประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อระดมความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ เกษตรกร เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ

1.5.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ เป็นข้อมูลที่ผู้ศึกษาทำการรวบรวมจากหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งงานวิจัยของหน่วยงาน เช่น สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สถาบันการศึกษา หน่วยงานในภาครัฐและเอกชน หรือที่มีการเผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ตารางที่ 1.1 จำนวนตัวอย่างจำแนกตามสินค้า

สศท.	พื้นที่ศึกษา (จังหวัด)	สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ	จำนวนตัวอย่าง (ราย)	สินค้าเกษตรที่สำคัญ	จำนวนตัวอย่าง (ราย)
1	เชียงใหม่	ถั่วลิสง	43	ข้าวนาปรัง	3
	ลำปาง		38		12
	แม่ฮ่องสอน		20	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	12
	พะเยา เชียงใหม่		17		12
2	พิษณุโลก	กล้วยน้ำว้า	20	ข้าวนาปี	20
	ตาก		20	ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	20
3	เลย	ถั่วเหลือง	25	ข้าวนาปี	10
	หนองบัวลำภู		25		10
	อุดรธานี		25		10
4	กาฬสินธุ์	ถั่วลิสง	28	ข้าวนาปรัง	30
	ขอนแก่น		56		30

ตารางที่ 1.1 จำนวนตัวอย่างจำแนกตามสินค้า (ต่อ)

สศท.	พื้นที่ศึกษา (จังหวัด)	สินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ	จำนวน ตัวอย่าง (ราย)	สินค้าเกษตรที่สำคัญ	จำนวน ตัวอย่าง (ราย)
5	ชัยภูมิ	หม่อนไหม	30	ข้าวนาปี	16
				มันสำปะหลัง	16
6	ชลบุรี	ไผ่ (ลำ)	20	ยางพารา	40
7	สุพรรณบุรี	ถั่วเขียว	30	ข้าวนาปี	30
				ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	30
	สระบุรี			ข้าวนาปี	30
				ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	30
	ชัยนาท			ข้าวนาปี	30
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	30				
8	นครศรีธรรมราช	ทุเรียน	30	ยางพารา	15
9	สงขลา	ทุเรียน	24	ยางพารา	22
	สตูล		15		15
10	กาญจนบุรี	ถั่วลิสง	20	ข้าวนาปี	30
	เพชรบุรี		42		30
11	ยโสธร	ถั่วลิสง	10	ข้าวนาปรัง	10
	อุบลราชธานี		10		10
	ศรีสะเกษ		10		10
	อำนาจเจริญ		10	มันสำปะหลัง	10
	มุกดาหาร		10	10	
12	เพชรบูรณ์	ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก	20	ข้าวนาปี	20
รวม			598		603

1.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.2.1 การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) เป็นการนำข้อมูลที่รวบรวมมาวิเคราะห์ เพื่ออธิบายถึงสภาพการผลิต ต้นทุนการผลิต และตลาดของสินค้าที่ทำการศึกษา เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย

1.5.2.2 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 เกษตรกรสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประกอบการตัดสินใจปรับเปลี่ยนการผลิตให้เหมาะสมตามศักยภาพของพื้นที่ และความต้องการของตลาด

1.6.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาจัดทำนโยบาย มาตรการทางการเกษตร และแผนงานโครงการในการยกระดับการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรมในระดับพื้นที่ ส่งผลให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนที่ดีและคุ้มค่าเชิงเศรษฐกิจ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี

2.1 การตรวจเอกสาร

การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการสินค้าเกษตรสำคัญในพื้นที่ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-map) ในครั้งนี้ ได้นำผลการศึกษาของผลงานวิจัยจากหลายภาคส่วนที่มีประเด็นการศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาครั้งนี้มาพิจารณา ดังนี้

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 (2566) ศึกษาการผลิตและการตลาดพืชทางเลือกทดแทนข้าวนาปรัง ของจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทน การผลิตพืชทางเลือกทดแทนข้าวนาปรัง ศึกษาวิธีการตลาด ผลการศึกษา พบว่า ปี 2565 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง มีต้นทุนรวม 4,367.18 บาทต่อไร่ ผลตอบแทนต่อไร่ 4,502.25 บาท ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ 135.07 บาท และมีอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนทั้งหมด 1.03 เท่า และเมื่อเปรียบเทียบอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนทั้งหมดของพืชทางเลือกทดแทน 7 ชนิด ได้แก่ แหนแดง ถั่วเขียว ข้าวโพดหวาน แตงโม พักทอง พักแพง และปอเทือง พืชทางเลือกทดแทนข้าวนาปรังทั้ง 7 ชนิด มีอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนทั้งหมดมากกว่าข้าวนาปรัง ด้านแรงจูงใจที่ทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนมาปลูกพืชทางเลือกทดแทนข้าวนาปรังในระดับมากที่สุด คือ ระยะเวลาการปลูกพืชทางเลือกทดแทนสั้นกว่าข้าวนาปรัง รองลงมา ได้แก่ พืชทางเลือกทดแทนมีการใช้น้ำน้อยกว่านาปรัง พืชทางเลือกทำให้ดินได้รับการฟื้นฟู การสนับสนุนปัจจัยการผลิต บางส่วนในช่วงเริ่มทดลองปรับเปลี่ยน การสนับสนุนการเชื่อมโยงตลาดของพืชทางเลือกทดแทนที่ชัดเจน และ นโยบายประกันราคาพืชทางเลือกทดแทนข้าวนาปรัง

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 9 (2564) จัดทำแนวทางการบริหารจัดการสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีอนาคต (Future Crops) ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) จังหวัดสงขลา พัทลุง ตรังและสตูล โดยวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจสินค้าเกษตรในสินค้าพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ ซึ่งพิจารณาจากมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด พ.ศ. 2563 (GPP : Gross Provincial Product in 2020) ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และข้าว รวมทั้งได้จัดทำแนวทางการบริหารจัดการสินค้าทางเลือกที่มีอนาคตที่สอดรับทั้งด้านกายภาพ ด้านเศรษฐกิจ และด้านภูมิสังคมวัฒนธรรมควบคู่ไปกับการศึกษา Demand และ Supply ของสินค้าเพื่อเสนอแนะมาตรการ ในการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมเป็นสินค้าทางเลือกในระดับพื้นที่ ผลการวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจสินค้าทางเลือกและสินค้าเกษตรเสริม พบว่า 1) แนวทางการบริหารจัดการทางเลือก กิจกรรมเสริมการเพาะปลูกนาข้าวในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N) กรณีพืชทดแทน/พืชทางเลือก จากนาข้าวปรับเปลี่ยนมาปลูกพริกชี้ฟ้า ผลใหญ่พันธุ์จินดา (พริกเขียวมัน) และปลูกหญ้าหวานยี่ห้อ พบว่า ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่มากกว่าการปลูกข้าว ในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม 2) แนวทางการบริหารจัดการทางเลือกกิจกรรมเสริมการเพาะปลูก ยางพาราในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (N) กรณีพืชร่วมยาง พบว่า ยางพารามีต้นทุนรวมและมีผลตอบแทนสุทธิต่อไร่

น้อยกว่าการปลูกโกโก้ร่วมยางพารา 3) แนวทางการบริหารจัดการทางเลือกกิจกรรมเสริมการเพาะปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) พบว่า สินค้าพืชทางเลือก ถั่วลิสง ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่มากกว่าการปลูกปาล์มน้ำมันในพื้นที่ไม่เหมาะสม โดยแนวทางการบริหารจัดการทางเลือกเพื่อการปฏิบัติในระดับพื้นที่ ต้องพิจารณาความสอดคล้อง ในบริบทที่ครอบคลุมมิติด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และให้ความสำคัญกับการบริหารพืชทางเลือก (Commodity) การบริหารจัดการตามศักยภาพพื้นที่ (Area Approach) ควบคู่กันไป

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 (2562) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสินค้าเกษตรที่สำคัญ : ภาคตะวันออก พบแนวทางการพัฒนา ดังนี้ 1) การจัดการพื้นที่เขตอุตสาหกรรมและพื้นที่เกษตรกรรม 2) พัฒนาศักยภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐาน 3) ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการผลิตแบบมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและเกษตรกร โดยมีมาตรการดำเนินการ 1) มาตรการด้านการผลิต 1.1) มาตรการเพื่อรักษาพื้นที่เกษตรกรรม โดยการประกาศเขตพื้นที่เกษตรกรรม เขตเมืองเขตอุตสาหกรรม และพื้นที่ประมงชายฝั่ง โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่ฝั่งเมืองให้ชัดเจน แบ่งแยกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ที่มีความสำคัญ เพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ การจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และคุ้มครองเขตที่มีทรัพยากรที่เหมาะสม ให้สามารถดำเนินกิจกรรมการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยั่งยืนในอนาคต 1.2) มาตรการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตตามความเหมาะสมของพื้นที่ประกอบด้วย (1) กรณีเพาะปลูกในพื้นที่เหมาะสม สนับสนุนและส่งเสริมการผลิตให้เกิดประสิทธิภาพด้วยการรวมกลุ่มและใช้เทคโนโลยีในการผลิต (2) กรณีพื้นที่ไม่เหมาะสมและต้องมีการปรับเปลี่ยนการผลิต โดยการจดทะเบียนเกษตรกรผู้สนใจปรับเปลี่ยนระบบการผลิต แยกเป็นกลุ่มตามกิจกรรมการผลิต (เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน และเกษตรทฤษฎีใหม่) ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมตัวกัน เพื่อให้ภาครัฐสามารถบริหารจัดการด้านความรู้ การถ่ายทอดความรู้ด้านการวางแผนการผลิต การตลาด และการแปรรูปผลผลิตขั้นต้น รวมถึงการให้ความช่วยเหลืออื่น ๆ แก่เกษตรกร 1.3) มาตรการสนับสนุนปัจจัยอื่น ๆ ประกอบด้วย (1) สนับสนุนการตรวจสอบสารพิษตกค้างจากห้องปฏิบัติการของรัฐ โดยการรับรองคุณภาพ สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ เพื่อสร้างความมั่นใจว่า ผลผลิตมีความปลอดภัยและมีคุณภาพที่เหมาะสมสำหรับผู้บริโภค รวมทั้งไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม (2) การถ่ายทอดความรู้ให้เกษตรกรมีทักษะที่เหมาะสมและจำเป็น ทั้งในด้านการผลิต การตลาด การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวหรือการแปรรูปซึ่งต้องง่ายต่อการนำไปใช้ เช่น วิธีการใช้ปัจจัยการผลิตให้มีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีทดแทนแรงงานเพื่อลดต้นทุนการผลิต เป็นต้น และ (3) สนับสนุนองค์ความรู้การใช้เทคโนโลยีในการผลิต ดูแลเก็บเกี่ยว เพื่อรักษาคุณภาพผลผลิตให้มีมาตรฐานตามที่ตลาดต้องการ ยกระดับการเกษตรที่อาศัยแรงงานเป็นการใช้นวัตกรรมขั้นสูง และอาศัยเทคโนโลยีการสื่อสารในการจัดการผลผลิตให้เกิดประสิทธิภาพ ทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคง สร้างแรงจูงใจให้ทำการเกษตรต่อไป 2) มาตรการด้านการตลาด 2.1) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่กับกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้ทราบถึงปริมาณและคุณภาพมาตรฐานที่โรงงานต้องการ 2.2) สนับสนุนการส่งออกและสร้างความร่วมมือกับกระทรวงพาณิชย์ในการจัดหาตลาดส่งออกที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะการส่งออกผลไม้ภาคตะวันออก 3) มาตรการเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และยกระดับภาคเกษตร

3.1) สนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิตและแปรรูปขั้นต้น เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและมูลค่าเพิ่มขึ้น 3.2) สนับสนุนทุนการวิจัยปรับปรุงพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์พื้นถิ่นที่มีเอกลักษณ์ ให้มีศักยภาพการผลิตเชิงการค้า เช่น ทูเรียนพวงมณีที่มีเนื้อน้อยแต่มีรสชาติหวานจัด เป็นต้น 3.3) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่และสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ที่มีมากในพื้นที่ ทั้งในด้านการสร้างเอกลักษณ์ คุณภาพมูลค่า การแปรรูป รวมทั้งการออกแบบและนวัตกรรมเพื่อยกระดับคุณภาพและรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายได้มาตรฐานสากลและมีต้นทุนการผลิตที่สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก สอดรับกับผลการศึกษาของพรรณีภา อนุรักษากรกุล และณรงค์ พลธีรักษ์ (2556) โดยศึกษาการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและผลตอบแทนทางการเงินในการลงทุนปลูกพืชเศรษฐกิจในภาคตะวันออก การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันและวิเคราะห์ผลตอบแทนทางการเงินในการลงทุนปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันที่อยู่ในเขตเหมาะสมมากและไม่เหมาะสมในภาคตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน ในช่วงปี พ.ศ. 2548 - 2552 และช่วงปี พ.ศ. 2552 -2556 พบว่า รูปแบบที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ การเปลี่ยนแปลงจากพื้นที่อื่น ๆ มาเป็นพื้นที่ปลูกยางพารา จังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือ จังหวัดระยอง คิดเป็นพื้นที่ 625,872.07 ไร่ และจังหวัดจันทบุรีเท่ากับ 295,287.89 ไร่ ตามลำดับ ผลการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางการเงินของการลงทุนปลูกยางพาราในเขตเหมาะสมมากเปรียบเทียบกับเขตไม่เหมาะสม จังหวัดระยองและจันทบุรีในเขตไม่เหมาะสม มีความคุ้มค่าทางการเงินมากกว่า ส่วนจังหวัดตราดในเขตเหมาะสมมากมีความคุ้มค่าทางการเงินมากกว่า ผลการวิเคราะห์ทางการเงินของการลงทุนทำสวนปาล์มน้ำมัน พบว่า จังหวัดระยองในเขตพื้นที่เหมาะสมมาก มีความคุ้มค่าทางการเงินมากกว่า ในขณะที่การลงทุนทำสวนปาล์มน้ำมันจังหวัดจันทบุรีและจังหวัดตราด พบว่า การลงทุนทำสวนปาล์มน้ำมันทั้งในเขตเหมาะสมมากและในเขตไม่เหมาะสมไม่มีความคุ้มค่าทางการเงิน ทั้งนี้ พรรณีภา อนุรักษากรกุล ณรงค์ พลธีรักษ์ กฤษณะ อิ่มสวัสดิ์ และภาสิรี ยงศิริ (2556) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินในการลงทุนปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดชลบุรี การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก คือ การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน การปลูกปาล์มน้ำมันและจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการจัดการปลูกปาล์มน้ำมันที่อยู่ในเขตเหมาะสมมากและไม่เหมาะสมในจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษา พบว่า การวิเคราะห์ทางการเงินของการลงทุนทำสวนปาล์มน้ำมันจังหวัดชลบุรีพบว่า NPV (Net Present Value) ในเขตเหมาะสมมาก เท่ากับ 19,228,056.04 บาท เฉลี่ย เท่ากับ 81,727.62 บาทต่อไร่ ซึ่งมากกว่า NPV ในเขตไม่เหมาะสม ที่มีค่าเท่ากับ 9,537,643.38 บาท เฉลี่ยเท่ากับ 74,547.78 บาทต่อไร่ ทำให้การลงทุนทำสวนปาล์มน้ำมันในเขตเหมาะสมมากให้ผลตอบแทนแก่เกษตรกรสูงกว่าการลงทุนทำสวนปาล์มน้ำมันเขตไม่เหมาะสม ส่วนตัวชี้วัด BCR (Benefit Cost Ratio) ในเขตเหมาะสมมากเท่ากับ 2.98 ซึ่งน้อยกว่าเขตไม่เหมาะสมที่มีค่าเท่ากับ 3.52 แสดงว่า การลงทุนในเขตไม่เหมาะสมให้กำไรมากกว่า ส่วน IRR (Internal Rate of Return) ในเขตเหมาะสมมากและไม่เหมาะสม สูงกว่าอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ประมาณ 4 เท่า ดังนั้น ให้ผลตอบแทนคุ้มค่ากับการลงทุนทั้งสองพื้นที่ เพื่อให้การปลูกปาล์มน้ำมันเป็นไปในแนวทางที่เหมาะสม ควรมีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานเพื่อนำไปใช้ในการจัดการพื้นที่ปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดชลบุรี

ส่วนการศึกษาในภาคอื่นที่ควรนำรูปแบบการศึกษาไปประยุกต์ใช้ต่อยอด พบว่า วาสนา พุฒกลาง และชรัตน์ มงคลสวัสดิ์ (2556) ศึกษาเพื่อประเมินความเหมาะสมของที่ดินสำหรับปลูกพืชเศรษฐกิจ ได้แก่ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง และยางพารา ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และทำโซนนิ่งพื้นที่การเกษตร โดยการสร้างขอบเขตหน่วยการใช้ที่ดินที่เหมาะสมสำหรับการผสมผสานทางเลือกการใช้ที่ดิน โดยคำนึงถึงสภาพเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ศึกษาครอบคลุมภาคตะวันออกเฉียงเหนือเนื้อที่ประมาณ 170,000 ตารางกิโลเมตร พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ข้าว อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง และยางพารา การวิเคราะห์โซนนิ่งครั้งนี้เพื่อหาความเหมาะสมของที่ดินของพืชเศรษฐกิจ ทั้ง 4 ชนิด ซึ่งเป็นไปตามหลักการประเมินที่ดินของ FAO โดยบูรณาการคุณภาพที่ดินสำหรับพืชเศรษฐกิจหลักแต่ละชนิด ได้แก่ น้ำ คุณสมบัติของดิน ศักยภาพของดินเค็ม และสภาพภูมิประเทศสร้างเป็นชั้นข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และทำการวิเคราะห์แบบซ้อนทับ สร้างแบบจำลองแบบผลคูณเพื่อให้ได้ความเหมาะสมของที่ดินที่เป็นไปตามความต้องการคุณภาพที่ดินของพืชแต่ละชนิด จากนั้นทำการตรวจสอบภาคสนาม เพื่อวิเคราะห์ความถูกต้องของแบบจำลองโดยใช้สัมประสิทธิ์ Kappa ผลที่ได้นำมาประเมินด้านเศรษฐกิจ และการสูญเสียดิน เมื่อได้รับทราบข้อมูลความเหมาะสมของที่ดินของพืชแต่ละชนิดแล้ว นำชั้นความเหมาะสมของพืชทั้ง 4 ชนิดนี้ มาวิเคราะห์แบบซ้อนทับอีกครั้งหนึ่ง และกำหนดทางเลือกเฉพาะความเหมาะสมมาก และความเหมาะสมปานกลางเพื่อเสนอทำแผนที่แบบบูรณาการพืชทั้ง 4 ชนิด ได้แก่ ข้าว อ้อย มันสำปะหลังและยางพารา โดยจำแนกระดับความเหมาะสมออกเป็น เหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อย และไม่เหมาะสม ซึ่งการบูรณาการข้อมูลความเหมาะสมของที่ดินสำหรับพืชแต่ละชนิด โดยการคัดเลือกเฉพาะพื้นที่เหมาะสมมากและเหมาะสมปานกลาง นำมาสร้างเป็นแผนที่โซนนิ่งพื้นที่การเกษตรสำหรับการผสมผสานทางเลือกการใช้ที่ดิน ผลการบูรณาการสามารถสร้างหน่วยแผนที่ได้ทั้งสิ้น 23 หน่วย แผนที่ที่มีความยืดหยุ่นให้เกษตรกรสามารถเลือกปลูกพืชและผสมผสานการใช้ที่ดินได้หลายชนิด การกำหนดหน่วยแผนที่และโซนนิ่ง แบ่งออกเป็น 5 โซนนิ่งหลัก ได้แก่ โซนนิ่งพื้นที่เหมาะสมมากสำหรับปลูกพืชเศรษฐกิจ โซนนิ่งพื้นที่เหมาะสมปานกลางสำหรับปลูกพืชเศรษฐกิจ โซนนิ่งพื้นที่ป่าไม้เพื่อการอนุรักษ์ โซนนิ่งพื้นที่ชุมชนและที่อยู่อาศัย และโซนนิ่งพื้นที่แหล่งน้ำตามลำดับ

2.2 แนวคิดและทฤษฎี

2.2.1 แนวคิดต้นทุนการผลิต

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (ศิริวัฒน์ ทรงธนศักดิ์, 2562) มีหลักเกณฑ์แนวคิดในการจัดทำข้อมูลต้นทุนการผลิต คือ เป็นต้นทุนทางเศรษฐศาสตร์ เป็นต้นทุนการผลิตของผลผลิตของเกษตรกร และเป็นต้นทุนเฉลี่ย ดังนี้

1) ต้นทุนทั้งหมด หมายถึง ผลรวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดของต้นทุนผันแปร และต้นทุนคงที่ ทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด

ต้นทุนผันแปร หมายถึง ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิตที่สามารถเปลี่ยนขนาดการใช้ เพื่อเปลี่ยนแปลงขนาดของผลผลิตในขนาดการผลิตหนึ่ง ๆ กล่าวคือ ในขนาดการผลิตหนึ่ง ๆ ที่คงที่ ผลผลิตจะได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดการใช้ปัจจัย ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงการใช้ปัจจัย ก็จะส่งผลให้ขนาดของผลผลิตที่ได้เปลี่ยนแปลงไปด้วย

ต้นทุนคงที่ หมายถึง ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการผลิต แต่ละช่วงหรือรุ่นการผลิตหนึ่งๆ เป็นการผลิตระยะสั้น ปัจจัยที่ใช้ประกอบการผลิตบางส่วนจึงมีสภาพคงที่ ปัจจัยเหล่านี้จึงไม่สามารถเปลี่ยนแปลงขนาดการผลิตได้ไม่ว่าจะมีการผลิตมากหรือผลิตน้อย หรือไม่มีการผลิตเลยก็ตาม ปัจจัยการผลิตชนิดนี้ จะยังคงมีอยู่ เช่น ค่าใช้ที่ดิน ค่าเสื่อมเครื่องจักร ค่าเสื่อมโรงเรือน เป็นต้น

ต้นทุนที่เป็นเงินสด หมายถึง ต้นทุนที่เป็นค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไปเป็นเงินสดในการนำปัจจัยมาประกอบการผลิตในช่วง หรือรุ่นการผลิตนั้น ๆ ทั้งที่เป็นต้นทุนผันแปร เช่น ค่าปุ๋ย ค่ายาสารเคมี ค่าจ้างแรงงาน ค่าพันธุ์ ค่าวัสดุสิ้นเปลือง ค่าซ่อมแซมเครื่องอุปกรณ์ และค่าเช่าที่ดิน เป็นต้น

ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด หมายถึง ต้นทุนที่เป็นค่าใช้จ่ายที่ไม่ได้จ่ายเป็นเงินสด แต่ต้องประเมินให้เป็นตัวเงินในช่วง หรือรุ่นการผลิตนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นค่าใช้จ่ายที่ประเมินจากการใช้ปัจจัย เช่น แรงงานในครัวเรือน ปุ๋ยคอกในฟาร์ม ค่าพันธุ์ที่เก็บไว้เอง ค่าใช้ที่ดินของตนเอง ค่าใช้จ่ายที่เป็นค่าเสื่อม และค่าเสียโอกาสในการลงทุน เป็นต้น

2) กิจกรรมการผลิต หมายถึง ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับกิจกรรมที่ดำเนินการเพื่อให้ขบวนการผลิตดำเนินไปครบถ้วน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการผลิต แยกเป็น

(1) การเตรียมดิน หมายถึง กิจกรรมในการเตรียมพื้นที่ให้พร้อมสำหรับการเพาะปลูกพืช กรณีพืชไร่ ไร่ นา จะมีกิจกรรม ไถดะ ไถแปร ไถบด คราด ทำเทือก ยกทรง ส่วนกรณีไม้ผลไม้ยืนต้น นอกจากจะมีกิจกรรม ไถกลับหน้าดิน ไถยกทรง หรือขุดยกทรง ยังมีการวางแผน ขุดหลุม กรณีโค่นหรือสวนเก่าปลูกใหม่ จะมีค่าไถขุดสับต้นต่อเดิม ทั้งนี้ ไม่รวมการไถบุกเบิกป่า

(2) การปลูก หมายถึง กิจกรรมในช่วงการปลูก โดยการนำเมล็ดพันธุ์ กิ่งพันธุ์ ท่อนพันธุ์ หรือต้นกล้าพันธุ์ ปลูกลงไปในแปลงปลูกหรือหลุมที่เตรียมไว้แล้ว

(3) การดูแลรักษา หมายถึง กิจกรรมที่ดำเนินการหลังการปลูก ถึงก่อนการเก็บเกี่ยว ได้แก่ คายหญ้า พรวนดิน ใส่ปุ๋ย ให้น้ำ ฉีดพ่นสารเพื่อคุมฆ่าหรือปราบศัตรูพืช ตัดแต่งกิ่ง/ใบ เป็นต้น

(4) การเก็บเกี่ยว หมายถึง การแปรรูปผลผลิตเบื้องต้นก่อนขาย เป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต หรือหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งอาจต้องแปรรูปเบื้องต้นจนได้รูปผลผลิตตามมาตรฐานที่กำหนด ได้แก่ กิจกรรมการเก็บเกี่ยว ขน รวบรวมไปยังลานหรือยุ้งฉาง การตาก ตัดแต่ง การนวด สี ฝัด มัด กำทำแผ่น เป็นต้น

3) อัตราค่าจ้างแรงงานคนทำงานทั่วไป หมายถึง อัตราค่าจ้างแรงงานคนทำงานต่อวัน สำหรับทำงานทั่วไปในท้องถิ่น (1 วัน คิดเวลาทำงาน 8 ชั่วโมง) ประกอบด้วย

(1) ค่าจ้างเตรียมดิน หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการจ่ายเป็นค่าจ้างเตรียมดิน แต่ละขั้นตอนจนสามารถปลูกพืชได้ เช่น ไถตะ ไถแปร ไถปั้น คราด ทำเทือก ยกร่อง ชักร่อง กรณีไม่ผลไม่ยืนต้น จะมีกิจกรรมไถกลับหน้าดิน ไถยกร่อง ขุดยกร่อง เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเตรียมดินอาจจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับพฤติกรรมกรรมการผลิตของแต่ละชนิดพืชและแต่ละพื้นที่

กรณีที่จ้างด้วยเครื่องจักรไม่ต้องคิดค่าเสื่อม ค่าซ่อม ค่าน้ำมันของเครื่องจักร เพราะเป็นการจ้างเหมารวมไว้ในค่าจ้างแล้ว

(2) ค่าจ้างปลูก หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการจ่ายเป็นค่าจ้างแรงงานในการปลูกรวมค่าแรงงาน ตั้งแต่ขนวัสดุพันธุ์ที่จัดเก็บไว้ไปแปลงปลูก วางแนว ขุดหลุม ทำการปลูกลงแปลง ซึ่งอาจมีทั้งปลูกด้วยแรงงานคน และเครื่องจักร

(3) ค่าจ้างใส่ปุ๋ย หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการจ่ายเป็นค่าจ้างใส่ปุ๋ย หวานปุ๋ย ทั้งนี้รวมค่าจ้างแรงงานตั้งแต่ ขนย้ายปุ๋ยจากที่จัดเก็บไปไว้ที่แปลงปลูก หรือไปเตรียมไว้ในบริเวณปลูก

(4) ค่าจ้างฉีดพ่นสารปราบวัชพืช/ศัตรูพืช โดยคน หมายถึง อัตราค่าจ้างเหมารวมทั้งคนและเครื่องพ่นยามือโยก

(5) ค่าจ้างฉีดพ่นสารปราบวัชพืช/ศัตรูพืช โดยเครื่องจักร หมายถึง อัตราค่าจ้างเหมารวมทั้งเครื่องจักร เครื่องพ่นและแรงงานคนควบคุมลากสาย

(6) ค่าจ้างเก็บเกี่ยว หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการจ่ายเงินเป็นค่าจ้างในกิจกรรมเก็บเกี่ยว รวมถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งแรงงานคน เครื่องจักร โดยการคิดค่าจ้างเป็นได้ 3 ลักษณะ คือ

- คิดอัตราจ้างต่อหน่วยพื้นที่ เป็นบาทต่อไร่
- คิดอัตราจ้างต่อหน่วยผลผลิต เป็นบาทต่อกิโลกรัม
- คิดอัตราค่าจ้างเป็นค่าจ้างรายวัน

ทั้งนี้ได้นำเรื่องความสามารถของแรงงาน มาพิจารณาด้วย

4) ปัจจัยการผลิต

(1) ปุ๋ย หมายถึง สิ่งที่เป็นอาหารบำรุงต้นพืช ทั้งปุ๋ยเคมี ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์

(2) การกำจัดวัชพืช หมายถึง การดายหญ้า ถอนหญ้า และการทำร่นพรวนดิน

- การดายหญ้า หมายถึง การตัดหญ้า ถอนต้นหญ้า หรือวัชพืช ไม่ให้รบกวนต้นพืชที่ปลูก

- การพรวนดิน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทำร่น หมายถึง ฟันหน้าดินบริเวณรอบโคนต้น

เพื่อกำจัดวัชพืช และเพื่อให้ดินสามารถรับน้ำและปุ๋ยได้สะดวก

(3) วัชพืช หมายถึง ต้นหญ้าหรือต้นพืชที่ไม่ได้ปลูกและไม่ต้องการให้ขึ้นในแปลงปลูกมาแย่งธาตุอาหารในดินทำให้พืชที่ปลูกไม่สมบูรณ์

(4) ศัตรูพืช หมายถึง สิ่งที่ทำลายต้นพืชหรือผลผลิต ได้แก่ เชื้อรา โรค แมลง หอย ไล่เดือน ผอ่ย หนอน กบ กระจอก ฯลฯ

(5) สารปราบวัชพืช หมายถึง สารป้องกันกำจัดวัชพืช สารฆ่าหญ้า หรือสารฆ่าต้นพืชที่ไม่ได้ปลูกและไม่ต้องการให้ขึ้นในแปลงปลูก

(6) สารปราบศัตรูพืช หมายถึง สารฆ่าแมลงหนอน เพลี้ย เชื้อรา และศัตรูพืชอื่น ๆ

(7) พ่นสารปราบวัชพืช/ศัตรูพืช หมายถึง ฉีด พ่นสารกำจัดหญ้า แมลง ฆ่าวัชพืชศัตรูพืชในแปลงปลูก แยกตามลักษณะการใช้แรงงานหรืออุปกรณ์ ดังนี้

- พ่นสารปราบวัชพืช/ศัตรูพืช โดยคน หมายถึง คนเดียวสามารถฉีดพ่นสารได้ โดยการสพ่ายเครื่องฉีดพ่นสารแบบต่าง ๆ ได้แก่ เครื่องพ่นยามือโยก เครื่องยนต์เบา ฯลฯ

- พ่นสารปราบวัชพืช/ศัตรูพืช โดยเครื่อง หมายถึง ใช้เครื่องยนต์มีคนบังคับควบคุมปั๊มฉีดพ่น เช่น รถแทรกเตอร์ฉีดพ่นสาร เครื่องปั๊มจากถัง 200 ลิตร 1,000 ลิตร หรือ 2,000 ลิตร ต้องลากสายยางซึ่งต้องใช้คนอย่างน้อยสองคน คือ คนจับหัวฉีดกับคนลากสาย

- เครื่องพ่นยามือโยกแบบสพ่ายหลัง หมายถึง เครื่องฉีดพ่นใช้แรงงานคน เวลาที่ใช้คนที่ฉีดจะต้องโยกมือเครื่องพ่นด้วยเพื่อให้มีแรงอัดของลมพ่นยาให้เป็นฝอยละเอียด

(8) ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเครื่องสูบน้ำและฉีดพ่นสาร หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการใช้น้ำมัน เฉพาะกับเครื่องสูบน้ำและฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช/วัชพืช ที่เกษตรกรมีใช้ในกิจกรรมการผลิตพืชนั้น ทั้งนี้หมายรวมถึงค่าไฟฟ้าที่ใช้กับเครื่องปั๊มน้ำสูบน้ำ ค่าไฟฟ้าที่ชาร์ตแบตเตอรี่ไฟฉายไปกิริตยาง

5) ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตรที่ชำรุดให้สามารถใช้งานได้ตามปกติ โดยให้กำหนดรอบการใช้งาน ได้แก่ โรงเรือน บ่อน้ำ สระน้ำ เครื่องจักรเครื่องมือที่ใช้ในกิจกรรมต่าง ๆ ในฟาร์มหรือไร่นา ซึ่งไม่รวมการซ่อมเครื่องจักรเครื่องยนต์ที่ได้มีการจ้างแรงงานไปแล้ว การซ่อมครั้งหนึ่งจะต้องทราบว่าสามารถใช้งานได้อีกกี่ปี (อายุการซ่อม 1 รอบ) จึงจะหวนกลับมาซ่อมใหม่อีกครั้ง ทั้งนี้เพื่อใช้คำนวณหาค่าซ่อมเฉลี่ยต่อปี

ค่าซ่อมต่อปี = ค่าซ่อมในฤดูการผลิตนั้นหารด้วยระยะเวลาใช้งานตามปกติ หลังจากการซ่อมบำรุงในครั้งนั้น คูณด้วย ร้อยละการใช้งานอุปกรณ์นั้น เฉลี่ยด้วย เนื้อที่ปลูกสินค้าหรือพืชนั้น

6) ค่าวัสดุการเกษตรและอื่นๆ หมายถึง ค่าวัสดุอุปกรณ์สิ้นเปลืองที่ใช้หมดภายใน 1 รอบปี หรือใช้หมดไปในฤดูเพาะปลูก/ปีการผลิต

7) ค่าเช่าที่ดิน หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการนำที่ดินไปใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการผลิตสินค้าเกษตรชนิดนั้น ๆ ทั้งนี้ค่าเช่าที่ดินได้รวมถึงค่าภาษีที่ดินเรียบร้อยแล้ว

(1) กรณีมีการเช่าที่ดินและมีการจ่ายค่าเช่าจริง (ทั้งที่เป็นเงินสดหรือผลผลิต) เรียกว่า ค่าเช่า

(2) กรณีเป็นที่ดินของตนเองไม่ได้เช่า เรียกว่า ค่าใช้ที่ดิน ซึ่งไม่เป็นเงินสดโดยประเมินเทียบเคียงจากอัตราค่าเช่าในพื้นที่

8) ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนในต้นทุนผันแปร หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากคำนวณประเมินการลงทุนในมูลค่าปัจจัยผันแปรทั้งหมดในช่วงหรือรุ่นการผลิตหนึ่งๆ ซึ่งมูลค่าปัจจัยที่นำมาใช้ในการผลิตต้อง

เสียโอกาสที่จะนำไปใช้ในกิจกรรมอื่นๆ เช่น ผ่าถนาคาร์ หรือให้กู้ยืมจึงต้องมีการคิดค่าเสียโอกาสจากการใช้ทรัพยากรนั้น

$$OPC = TVC \left(\frac{M}{12} \right) (i)$$

โดยที่

OPC = ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนในต้นทุนผันแปร

TVC = ต้นทุนผันแปรทั้งหมดต่อไร่ ทั้งที่เป็นเงินสดและไม่เป็นเงินสด

M = ช่วงเวลาการผลิต (เดือน) ตั้งแต่เริ่มการผลิตจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต

I = อัตราค่าเสียโอกาส ใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ธ.ก.ส

9) ค่าเสื่อมราคาทรัพย์สิน หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการกระจายมูลค่าของทรัพย์สินที่ซื้อไว้ใช้งานในการผลิต หรือเป็นการปันส่วนที่คิดค่าเสื่อมราคาของสินทรัพย์อย่างมีระบบตลอดอายุการใช้ประโยชน์ของทรัพย์สินนั้น โดยจะคิดประเมินเป็นมูลค่าต่อไร่ ไม่เป็นเงินสด ซึ่งการประเมินค่าเสื่อมหรือค่าสึกหรอ สามารถคำนวณได้หลายวิธี โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรคิดค่าเสื่อมราคาทรัพย์สินแบบวิธีเส้นตรง ซึ่งเป็นวิธีการคำนวณที่ง่ายที่สุด และนิยมใช้กันมากซึ่งสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรได้ใช้วิธีการนี้

$$D = \frac{(BV - SV)}{N} \left(\frac{M}{12} \right) (U) \left(\frac{1}{A} \right)$$

โดยที่

D = ค่าเสื่อมราคาต่อปีทรัพย์สิน

BV = มูลค่าแรกซื้อหรือสร้างทรัพย์สิน

SV = มูลค่าซากของทรัพย์สินเมื่อหมดอายุการใช้งาน

M = ช่วงเวลาการผลิต (เดือน) ตั้งแต่เริ่มการผลิตจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต

N = อายุการใช้งานของทรัพย์สิน

U = ร้อยละการใช้งานของทรัพย์สินในการผลิตพืชนี้

A = เนื้อที่เพาะปลูก

ในกรณีที่ ได้จ้างแรงงานรวมเครื่องมืออุปกรณ์ และคิดเป็นค่าจ้างไปแล้วไม่นำเครื่องมือนี้มาคิดค่าเสื่อมอีก เพราะไม่ได้เป็นทรัพย์สินอุปกรณ์ของเกษตรกรเอง

10) ค่าเสียโอกาสการลงทุนในทรัพย์สิน หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ประเมินหรือคำนวณขึ้นจากแนวคิดค่าเสียโอกาสในเงินลงทุน ที่นำไปจัดซื้อจัดหาทรัพย์สินต่างๆ เช่น เครื่องมืออุปกรณ์การเกษตรโรงเรือน สิ่งก่อสร้างเพื่อมาใช้ในกิจกรรมการผลิตสินค้าเกษตรนั้น มาคิดค่าเสียโอกาสที่จะได้รับผลตอบแทนจากการนำทรัพยากรหรือเงินลงทุนนั้นไปใช้ในกิจกรรมการผลิตอื่น ซึ่งอัตราค่าเสียโอกาสที่ใช้ประเมินนั้นจะใช้ดอกเบี้ยเงินกู้ของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

$$OPI = \frac{(BV + EV)}{2} \left(\frac{M}{12} \right) (i)(U) \left(\frac{1}{A} \right)$$

โดยที่	OPI	= ค่าเสียโอกาสการลงทุนในทรัพย์สิน
	BV	= มูลค่าแรกซื้อหรือสร้างทรัพย์สิน
	EV	= มูลค่าซากของทรัพย์สินเมื่อหมดอายุการใช้งาน
	M	= ช่วงเวลาการผลิต(เดือน) ตั้งแต่เริ่มการผลิตจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต
	i	= อัตราค่าเสียโอกาสใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ธ.ก.ส
	U	= ร้อยละการใช้งานของทรัพย์สินในการผลิตพืชนี้
	A	= เนื้อที่เพาะปลูก

11) ต้นทุนเฉลี่ยก่อนให้ผลผลิต หมายถึง การนำค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในช่วงอายุที่ยังไม่ให้ผลผลิตของไม้ผลไม้อื่นต้น นำมาเฉลี่ยไว้ในต้นทุนการผลิตช่วงให้ผลผลิตที่เท่ากันทุกปี ตลอดอายุขัยของพืชด้วยการคำนวณค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดตั้งแต่ปีแรก ถึงปีก่อนให้ผลผลิต และนำไปปรับลดมูลค่าด้วยวิธี Discount Factor (DF) แล้วจึงนำไปกระจายเป็นค่าใช้จ่ายต่อปีในทุกช่วงอายุที่ให้ผลผลิต ด้วยวิธี Cost Recovery Factor (CRF) ดังนี้

(1) หาค่า ตัวรวมส่วนลด จากการคิดลด Discount Factor (DF) มาหอนค่าต้นทุนต่อไร่ที่เกิดขึ้นรวมทุกปีก่อนให้ผลผลิต ให้ไปเท่ากับจำนวนปีที่เก็บเกี่ยวได้แล้ว และใช้อัตราดอกเบี้ยที่กำหนด โดยค่า DF คำนวณได้จาก สูตร

$$DF = \frac{1}{(1 + r)^t}$$

โดยที่ r คือ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของ ธ.ก.ส
t คือ จำนวนปีคิดลด
หรือ เปิดเทียบได้จากตาราง ค่า DF สำเร็จรูปของ J. Price Gittinger (1984)

(2) หาค่า ตัวกอบกู้ทุน เพื่อนำต้นทุนก่อนให้ผลผลิต กระจายไปทุกปีของการเก็บเกี่ยว ตั้งแต่ปีเริ่มต้นเก็บเกี่ยวจนหมดอายุขัยทางเศรษฐกิจของพืชนั้น โดยเทียบกับค่า CRF (Cost Recovery Factor) ที่ได้จาก สูตร ดังนี้

$$CRF = \frac{r}{1 - \frac{1}{(1+r)^t}}$$

โดยที่ r คือ อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของ ชกส.
 k คือ จำนวนปีอายุขัยที่เก็บเกี่ยว
 หรือ เปิดเทียบได้จากตาราง ค่า CRF สำเร็จรูปของ J. Price Gittinger โดยใช้อัตราดอกเบี้ยที่กำหนด และอายุขัยจำนวนปีเก็บเกี่ยว

12) การคำนวณระดับตัวอย่าง

(1) ต้นทุนต่อเนื้อที่ (บาทต่อไร่) ได้มาจากการรวบรวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากทุกกิจกรรมการผลิต หรือค่าใช้จ่ายจากการผลิตทั้งหมดของแปลงตัวอย่าง (บาท)หารด้วย เนื้อที่เพาะปลูกทั้งหมด (ไร่) ของแปลงตัวอย่างนั้น

(2) ต้นทุนต่อหน่วย (บาทต่อกิโลกรัม) ได้มาจากการค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกิดขึ้นจากทุกกิจกรรมการผลิต หรือค่าใช้จ่ายจากการผลิตทั้งหมดต่อเนื้อที่ 1 ไร่ (บาท) หารด้วย ผลผลิตทั้งหมดที่ได้จากพื้นที่ 1 ไร่ นั้น (กิโลกรัม)

(3) ต้นทุนการผลิตรวม

$$TC_i = TVC_i + TFC_i \quad (1)$$

โดยที่

TC_i = ต้นทุนรวมของตัวอย่างที่ i (บาท)

TVC_i = ต้นทุนผันแปรของตัวอย่างที่ i (บาท)

TFC_i = ต้นทุนคงที่ของตัวอย่างที่ i (บาท)

i = ตัวอย่างที่ i โดย $i = 1, 2, 3, \dots, n$

(4) ต้นทุนการผลิตต่อไร่ คือ ต้นทุนการผลิตรวมของตัวอย่างที่ i หรือค่าใช้จ่ายรวมทั้งหมดของตัวอย่างที่ i (บาท) หารด้วย เนื้อที่เพาะปลูกของตัวอย่างที่ i (ไร่)

$$TCR_i = \frac{TC_i}{A_i} \quad (2)$$

โดยที่

TCR_i = ต้นทุนการผลิตต่อไร่ของตัวอย่างที่ i (บาท)

TC_i = ต้นทุนการผลิตรวมของตัวอย่างที่ i

หรือค่าใช้จ่ายในการผลิตรวมของตัวอย่างที่ i (บาท)

A_i = เนื้อที่ปลูกของตัวอย่างที่ i (ไร่)

(5) ผลผลิตต่อไร่ คือ ผลผลิตทั้งหมดของตัวอย่างที่ i (กก.) หารด้วย เนื้อที่ปลูกของตัวอย่างที่ i

(ไร่)

$$Y_i = \frac{P_i}{A_i} \quad (3)$$

โดยที่

Y_i = ผลผลิตต่อไร่ของตัวอย่างที่ i (กก.)

P_i = ผลผลิตทั้งหมดของตัวอย่างที่ i (กก.)

(6) ต้นทุนการผลิตต่อกิโลกรัม คือ ต้นทุนการผลิตต่อไร่ของตัวอย่างที่ i (บาท) หารด้วย ผลผลิตต่อไร่ของตัวอย่างที่ i (กก.) หรือ สมการ (2) หารด้วย สมการ (3)

$$TCK_i = \frac{TCR_i}{Y_i} \quad (4)$$

โดยที่

TCK_i = ต้นทุนการผลิตรวมต่อกิโลกรัม ของตัวอย่างที่ i (บาท)

หรือ คือ ต้นทุนการผลิตรวมของตัวอย่างที่ i หารด้วย ผลผลิตทั้งหมดของตัวอย่างที่ i

$$TCK_i = \frac{TC_i}{P_i} \quad (5)$$

2.2.2 แนวคิดผลตอบแทนการผลิต

ผลตอบแทนการผลิต (Revenue) คือ ผลประโยชน์ที่ได้รับจากผลผลิตที่ทำการผลิตหรือ ส่วนต่างของรายได้รวมจากการขายผลผลิต กับต้นทุนการผลิตทั้งหมด

ผลผลิต หมายถึง จำนวนผลผลิตทั้งหมดที่ผู้ผลิต ผลิตได้ต่อหนึ่งรอบการผลิต

ผลผลิตต่อไร่ หมายถึงจำนวนผลผลิตทั้งหมดที่ผู้ผลิตผลิตได้ต่อหนึ่งรอบการผลิตคิดต่อพื้นที่ผลิต

ราคาของผลผลิต หมายถึง ราคาที่ผู้ผลิตได้รับการขายผลผลิตที่ฟาร์ม

รายได้หมายถึง รายได้ทั้งหมดที่ผู้ผลิตได้รับการผลิตต่อหนึ่งรอบการผลิตซึ่งเท่ากับจำนวนผลผลิตทั้งหมดคูณด้วยราคาของผลผลิตต่อหน่วยที่เกษตรกรขายได้

รายได้ต่อไร่ หมายถึง รายได้ทั้งหมดของผู้ผลิตที่ได้รับจากการผลิตต่อหนึ่งรอบการผลิตโดยคิดเฉลี่ยต่อพื้นที่ผลิตหนึ่งไร่

ผลตอบแทนสุทธิ (Net Return) หมายถึง รายได้ทั้งหมดลบด้วยต้นทุนทั้งหมด

ผลตอบแทนเหนือต้นทุนที่เป็นเงินสด หมายถึง ผลต่างระหว่างรายได้ทั้งหมดกับต้นทุนทั้งหมด

ที่เป็นเงินสด

2.2.3 แนวคิดการวิเคราะห์วิธีการตลาด

การวิเคราะห์ด้านการตลาดมีอยู่หลายวิธีขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา สำหรับการศึกษานี้จะศึกษาสภาพการผลิตและการตลาด โดยอาศัยทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับวิธีการตลาด ดังนี้

1) วิถีตลาด (Marketing Channel) เป็นแนวทางการเคลื่อนย้ายผลผลิตหรือสินค้าจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภค จะแสดงให้เห็นถึงปริมาณสินค้าจากผู้ผลิตได้ผ่านผู้ทำหน้าที่การตลาดประเภทต่าง ๆ เป็นจำนวนเท่าใด และไปถึงผู้บริโภคจำนวนเท่าใด ซึ่งการวิเคราะห์วิธีการตลาดมีเงื่อนไขประกอบ 2 อย่าง (บันลือ คำวชิรพิทักษ์, 2542)

(1) ปริมาณสินค้าที่เริ่มไหลจากผู้ผลิตคนแรกไปจนถึงผู้บริโภคคนสุดท้าย ปริมาณสินค้าที่เริ่มไหลจากผู้ผลิตคนแรกหรือกลุ่มผู้ผลิตกลุ่มแรกจะมีปริมาณเท่ากับร้อยละ 100 และปริมาณสินค้าที่ถึงปลายทางผู้บริโภคคนสุดท้าย หรือกลุ่มผู้บริโภคกลุ่มสุดท้ายทุกคนรวมกันมีค่าเท่ากับร้อยละ 100

(2) ปริมาณสินค้าที่ไหลภายในตลาดที่ทำการศึกษาคงเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาเดียวกัน เช่น ช่วงที่เพาะปลูกเดียวกันหรือช่วงปีปฏิทินเดียวกัน วิธีหาร้อยละการไหลเวียนของปริมาณสินค้าในตลาด ณ จุดผลิตสินค้า

$$\%V_{is} = \frac{V_{is}}{V_i} \times 100$$

กำหนดให้ $\%V_{is}$ คือ ร้อยละของปริมาณการเคลื่อนย้ายสินค้าที่ออกจากจุดรวบรวมสินค้าจุดที่ 1 ไปยังจุดที่ s

V_{is} คือ ปริมาณสินค้าที่เคลื่อนที่จากจุดรวบรวมที่ 1 ไปยังจุดที่ s

V_i คือ ปริมาณสินค้าทั้งหมดที่เคลื่อนที่สู่จุดรวบรวมสินค้าจุดที่ 1

2.2.4 การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management : SCM)

วิทยา สุหฤทธดำรง (2548) ได้ให้ความหมายของการจัดการห่วงโซ่อุปทาน คือ การประสานกันของการผลิตสินค้าคงคลัง สถานที่ และการขนส่ง ระหว่างผู้ที่มีส่วนร่วมในห่วงโซ่อุปทาน เพื่อให้ได้ส่วนผลสัมฤทธิ์ที่ดีที่สุดระหว่างความรวดเร็วและประสิทธิภาพในการตอบสนองความต้องการของตลาด

กมลชนก สุทธิวาหนฤพุดิ และคณะ (2547) ได้ให้ความหมายของการจัดการห่วงโซ่อุปทาน คือ กระบวนการที่กล่าวถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงการวางแผนการไหลของสินค้าตั้งแต่ยังเป็นวัตถุดิบ จนกระทั่งกลายเป็นสินค้าที่ผลิตเสร็จจนถึงมือผู้บริโภคคนสุดท้าย นอกจากนี้ การจัดการห่วงโซ่อุปทาน ยังหมายถึง การไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารจากผู้บริโภคคนสุดท้ายย้อนกลับไปยังซัพพลายเออร์รายแรก ห่วงโซ่อุปทาน ประกอบด้วยขั้นตอนทุก ๆ ขั้นตอนทั้งทางตรงและทางอ้อมที่มีการตอบสนองความต้องการของลูกค้า ซึ่งไม่เพียงแต่อยู่ในส่วนของผู้ผลิต

และผู้จัดส่งวัตถุดิบเท่านั้น แต่รวมถึงส่วนของผู้ขนส่งสินค้า พ่อค้าคนกลาง และลูกค้าที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของโซ่อุปทาน ในการปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับโซ่อุปทานจะมีผลกระทบต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหน่วยธุรกิจ เพราะจะมีผลต่อทั้งการสร้างรายได้และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น การจัดการโซ่อุปทานให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องพยายามจัดการทั้งการไหลเวียนของผลิตภัณฑ์ ข้อมูล และเงินทุนให้สามารถตอบสนองระดับความต้องการของลูกค้าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่พยายามให้เกิดค่าใช้จ่ายน้อยที่สุดและลดความสูญเสียโดยไม่จำเป็น รวมถึงการติดตามตรวจสอบว่า สิ่งที่วางแผนและปฏิบัติการเป็นไปตามแผนที่วางไว้

จากแนวความคิดของ Chopra และ Meindl อ้างถึงใน วิทยา สุหฤตดำรง (2546) มี 5 ปัจจัยที่ผลักดันให้โซ่อุปทานทำงาน ซึ่งส่งผลต่อสมรรถนะที่สามารถควบคุมได้ เพื่อสร้างความสามารถที่จำเป็นต่อการจัดการโซ่อุปทานที่ต้องการ โดยแต่ละปัจจัยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การผลิต (Production) หมายถึง ความสามารถของโซ่อุปทานในการผลิตและจัดเก็บผลิตภัณฑ์ ผู้ที่มีหน้าที่ในการบริหารจัดการ มักจะต้องเผชิญกับการตัดสินใจที่จะต้องเลือกระหว่างระดับการตอบสนองและประสิทธิภาพ โดยสิ่งอำนวยความสะดวก คือ โรงงานและคลังสินค้า รายละเอียด มีดังนี้

(1) การสร้างโรงงาน จะมีแนวทางในการผลิต 2 แนวทาง คือ

(1.1) การผลิตแบบมุ่งเน้นผลิตภัณฑ์ (Product Focus) จะมีระบบปฏิบัติการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการผลิตผลิตภัณฑ์หนึ่ง ๆ ตั้งแต่การทำส่วนประกอบของชิ้นส่วนที่แตกต่างกันไปจนถึงการประกอบชิ้นส่วนเหล่านั้นเข้าด้วยกัน

(1.2) การผลิตแบบมุ่งเน้นการใช้งาน (Functional Focus) เป็นการผลิตแบบมุ่งเน้นการใช้งานไปที่กระบวนการผลิตเพียงไม่กี่อย่าง เช่น การผลิตส่วนประกอบชิ้นหนึ่งเท่านั้น

(2) การจัดเก็บสินค้าในคลังสินค้า มีวิธีการจัดการอยู่ 3 แบบ คือ

(2.1) ระบบการเก็บแบบแยกรายการ SKU (Stock Keeping Unit Storage) เป็นวิธีการจัดเก็บแบบดั้งเดิม โดยการนำผลิตภัณฑ์ชนิดใดชนิดหนึ่งไว้ด้วยกัน ทำให้เข้าใจวิธีการจัดเก็บได้ง่ายและมีประสิทธิภาพ

(2.2) ระบบการเก็บแบบแยกประเภท (Job Lot Storage) เป็นวิธีการเก็บผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ตามความต้องการของลูกค้าแต่ละแบบ หรือตามความต้องการของลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกัน เพื่อให้สามารถเลือกหยิบและบรรจุสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2.3) ระบบการเก็บแบบส่งผ่าน (Cross-Docking) วิธีการเก็บแบบนี้ จะแยกผลิตภัณฑ์ออกเป็นกองเล็ก ๆ ตามความต้องการของแต่ละวัน แล้วขนขึ้นรถบรรทุกเพื่อนำไปส่งยังจุดหมายปลายทาง

2) สินค้าคงคลัง (Inventory) การจัดเก็บสินค้าคงคลังเป็นภาระที่ผู้จัดการจะต้องตัดสินใจว่าควรเก็บปริมาณเท่าใด เพราะหากมีจำนวนมากจะสะท้อนถึงต้นทุนที่เพิ่มขึ้น โดยรูปแบบการจัดการสินค้าคงคลังมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

(1) สินค้าคงคลังแบบวงจร (Cycle Inventory) เป็นการซื้อสินค้าครั้งละมาก ๆ เพื่อให้ได้รับประโยชน์จากการประหยัดอันเกิดจากขนาด เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดในช่วงเวลาของการซื้อผลิตภัณฑ์ การจัดเก็บในรูปแบบนี้ต้องแบกรับต้นทุนการจัดเก็บสินค้า

(2) สินค้าคงคลังแบบสำรอง (Safety Inventory) เป็นการเก็บไว้เป็นกันชน (Buffer) เพื่อสำรองไว้รับมือกับความไม่แน่นอน โดยจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการพยากรณ์ความต้องการของสินค้า ดังนั้น ผู้รับผิดชอบต้องพิจารณาซึ่งน้ำหนักระหว่างค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บสินค้า กับมูลค่าของยอดขายที่เสียไป ในช่วงที่สินค้าคงคลังมีไม่เพียงพอ

(3) สินค้าคงคลังตามฤดูกาล (Seasonal Inventory) เกิดขึ้นจากการคาดการณ์ความต้องการของสินค้าว่า จะเพิ่มขึ้นในช่วงเวลาที่แน่นอน

3) สถานที่ตั้ง (Location) เป็นการตัดสินใจเลือกเชิงกลยุทธ์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต การขนส่ง และลักษณะทางสมรรถนะของโซ่อุปทาน

4) การขนส่ง (Transportation) เป็นการเคลื่อนย้ายสิ่งทุกอย่างตั้งแต่วัตถุดิบไปจนถึงสินค้าระหว่างสิ่งอำนวยความสะดวกในแต่ละแห่ง โดยถ้าผลิตภัณฑ์มีมูลค่าสูง ควรใช้เครือข่ายการขนส่งที่มีค่าใช้จ่ายสูง แต่รวดเร็วทันต่อความต้องการ ในทางตรงข้าม ถ้าผลิตภัณฑ์มีมูลค่าไม่สูง เช่น สินค้าเกษตรหรือสินค้าโภคภัณฑ์ จะใช้เครือข่ายการขนส่งที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ แต่เน้นประสิทธิภาพมากกว่า

5) ข้อมูล (Information) เป็นพื้นฐานที่ใช้ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับปัจจัยทั้ง 4 ด้านในข้างต้น ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมทั้งหมดในโซ่อุปทาน หากข้อมูลมีความแม่นยำ ถูกเวลา และสมบูรณ์ จะส่งผลให้แต่ละส่วนในโซ่อุปทานปฏิบัติงานได้ดี โดยข้อมูลที่ใช้จะมี 2 แบบ คือ

(1) การประสานงานกิจกรรมประจำวัน (Coordinating Daily Activities) เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการวางแผนการผลิตประจำสัปดาห์ ระดับสินค้าคงคลัง เส้นทางขนส่ง และสถานที่เก็บสินค้าคงคลัง

(2) การพยากรณ์และการวางแผน (Forecasting and Planning) เป็นการใช้ข้อมูลที่สามารถหาได้เพื่อคาดการณ์ตลาดล่วงหน้า และตอบสนองความต้องการในอนาคต รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการผลิต

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า การจัดการโซ่อุปทานเป็นการจัดการในกระบวนการต่าง ๆ ของหน่วยงานทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร ให้มีความสอดคล้องในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำทั้งในเชิงต้นทุน และระยะเวลา ซึ่งมีผู้เกี่ยวข้องในการจัดการโซ่อุปทาน ได้แก่ ผู้จัดการวัตถุดิบ ผู้ผลิต ผู้ขายส่ง/ผู้กระจายสินค้า ผู้ค้าปลีก และลูกค้า

สำหรับหลักการในการจัดการโซ่อุปทานตามแนวคิดของ Robert Monczka (2002), Arjan J. Van Weele (2005), Michiel R Leenders (2006), P. Fraser Johnson (2006) อ้างถึงใน สุรชาติพิทย์ เลิศวิวัฒน์ชัยพร และคณะ (2561) ได้สรุปไว้ 6 ประเด็น ดังนี้

1) การถ่ายทอดความต้องการของผู้บริโภค (Communicating Demand) เป็นการติดต่อ สื่อสารให้ทราบถึงความต้องการของลูกค้าได้ทันทั่วทั้งที่เป็นเรื่องที่เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งโดยอาศัยการแบ่งปันและการนำข้อมูลไปใช้ได้อย่างรวดเร็วทั้งภายในและภายนอกองค์กร เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างถูกต้องและรวดเร็วทันเหตุการณ์

2) การรวมตัวกันกับผู้จัดหาวัตถุดิบ (Supplier Integration) การรวมตัวกัน ระหว่างผู้ผลิตกับผู้จัดหาวัตถุดิบโดยการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด เปรียบเสมือนเป็นองค์กรเดียวกัน มีการร่วมมือกันในทุก ๆ ด้าน เช่น การร่วมมือกันในการพัฒนาสินค้า (Joint Product Development) ความร่วมมือกันทางด้านเทคโนโลยี และแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันเพื่อใช้ในการพัฒนาวัตถุดิบ หรือผลิตภัณฑ์ ร่วมกันระหว่างผู้จัดหาวัตถุดิบและผู้ผลิต เพื่อเพิ่มค่าให้กับวัตถุดิบหรือผลิตภัณฑ์นั้น ๆ รวมไปถึงการลดต้นทุนต่าง ๆ ในโซ่อุปทาน

3) การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ร่วมกัน (Joint Management Information System Use) เป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ร่วมกัน เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ ภายในองค์กรด้วยการนำอินเทอร์เน็ตมาใช้ เพื่อช่วยในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ทั้งภายในองค์กรและระหว่างองค์กร นอกจากนี้ ยังรวมถึงความสามารถที่ใช้ในการตรวจ การติดตาม สถานะของวัตถุดิบ ผลิตภัณฑ์ และข้อมูลตลอดทั้งโซ่อุปทาน โดยอาศัยการนำระบบสารสนเทศมาใช้ ซึ่งต้องสามารถรองรับกับระบบของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทาน การนำระบบสารสนเทศมาใช้ในโซ่อุปทานจะต้องตั้งอยู่บนรากฐาน 3 ประการ ดังนี้

(1) ต้องสร้างความยืดหยุ่น (Flexibility) ให้กับทุก ๆ องค์กรที่อยู่ในโซ่อุปทานในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าหรือผู้บริโภคที่หลากหลาย

(2) ต้องสร้างความรวดเร็วคล่องตัว (Agility) ในทุกการปรับเปลี่ยนของกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการดำเนินงานให้สามารถตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรหรือโซ่อุปทานขององค์กร

(3) สามารถมองเห็นและแลกเปลี่ยนข้อมูลได้ทะลุตลอดทั้งโซ่อุปทานเพื่อนำเอาข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการเชื่อมประสานระหว่างองค์กรต่าง ๆ ในโซ่อุปทานให้เกิดประโยชน์ร่วมกันอย่างสูงสุด

4) การปรับปรุงการบริหารงาน (Operation Improvement) เป็นการมุ่งเน้นการประสานงานร่วมกันระหว่างองค์กรต่าง ๆ ภายในโซ่อุปทานโดยการลดความซ้ำซ้อนและกำจัดงานที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ออกไป

5) การแบ่งกลุ่มผู้บริโภค (Customer Categorize) เป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายในการแบ่งกลุ่มของผู้บริโภคตามความต้องการด้านบริการที่แตกต่างกัน และปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานในโซ่อุปทานให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้บริโภคแต่ละกลุ่มนั้น ๆ

6) การวัดสมรรถนะ (Performance Measurement) เป็นการวัดความสำเร็จของโซ่อุปทานในการเข้าถึงผู้บริโภค โดยการวัดประสิทธิภาพหรือสมรรถนะของโซ่อุปทาน คือ การวัดประเมินว่า การจัดการโซ่อุปทานจะช่วยลดต้นทุนหรือเพิ่มคุณค่าให้กับองค์กรได้อย่างไร ซึ่งปัจจุบันอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะมีต้นทุน

ที่เกี่ยวกับการจัดการโซ่อุปทานถึง 75% ของต้นทุนการดำเนินงานทั้งหมด (Palevich, 1999) โดยการวัดสมรรถนะของโซ่อุปทานโดยทั่วไป จะแบ่งออกเป็น 3 ด้าน (ภคมน กิจนุสนธิ์, 2559) คือ

(1) ด้าน Efficiency โดยให้ความสำคัญกับต้นทุนที่ต่ำที่สุด (Minimizing Cost) ด้วยการลดต้นทุนของสินค้าคงคลัง (Inventory Cost) หรือ ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกัต้นทุนของสินค้า Efficiency ที่ดีของบริษัทคือ การที่มีกับอัตราการหมุนเวียน (Turnover) ของสินค้าคงคลังที่สูง

(2) ด้าน Responsiveness โดยจะวัดจาก Lost Sale ที่เกิดจากการลดสินค้าคงคลัง การจัดการโซ่อุปทานที่ดีจะต้องตอบสนองต่อความไม่แน่นอนของตลาดและความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

(3) ด้าน Effectiveness โดยการจัดการโซ่อุปทานที่มีประสิทธิผลจะสัมพันธ์กับการสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าหรือที่เรียกว่า “Value Chain” ซึ่ง Effectiveness ของการจัดการโซ่อุปทาน จะให้ความสำคัญกับการสร้าง Value Chain มากกว่าการลดต้นทุนสินค้าคงคลัง (Inventory Cost) และการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน (Improving Productivity) ด้านต้นทุน (Cost) จะเป็นการวัดประสิทธิภาพด้านการลดต้นทุนที่ต่ำที่สุด (Minimize Cost)

บทที่ 3

ข้อมูลทั่วไป

3.1 สิ้นค้าเกษตรกรที่มีศักยภาพ

3.1.1 ถั่วเหลือง

1) จังหวัดอุดรธานี

1.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วเหลือง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 60.00 และเพศหญิง ร้อยละ 40.00 มีอายุเฉลี่ย 54.76 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 56.00 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 32.00 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 8.00 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ร้อยละ 4.00 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกยางพารา มากที่สุด ร้อยละ 72.00 รองลงมา คือ ข้าว ร้อยละ 16.0 ถั่วเหลือง ร้อยละ 8.00 และมันสำปะหลัง ร้อยละ 4.00 และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพค้าขาย มากที่สุด ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ รับจ้างเย็บผ้า ร้อยละ 50.00 ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วเหลืองเฉลี่ย 16.05 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูกได้แก่ เชียงใหม่ 60 โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกแบบหยอดด้วยเครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์ ตัดต่อซัง แล้วทำการหยอดเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลือง การให้น้ำด้วยวิธีการสูบน้ำหรือปล่อยน้ำเข้าแปลง ให้ดินชุ่มอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการให้น้ำผ่านแปลงเฉลี่ย 4 ครั้งต่อรอบการผลิต สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 72.00 รองลงมา คือ น้ำชลประทาน ร้อยละ 16.00 น้ำฝน ร้อยละ 8.00 และสระน้ำตนเอง ร้อยละ 4.00 ตามลำดับ และทำการผลิตโดยการรวมกลุ่ม ร้อยละ 84.00 และเกษตรกรรายย่อย ร้อยละ 16.00 มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนเฉลี่ย 4 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตร 3 คน ซึ่งแรงงานภาคเกษตรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 51 – 60 ปี และแรงงานนอกเกษตร 1 คน ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.00 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 6.71 ไร่ต่อครัวเรือน รองลงมา คือ ที่ดินเช่า ร้อยละ 24.00 และทำฟรี ร้อยละ 4.00 ซึ่งในอนาคตเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 60.00 วางแผนการผลิตเท่าเดิม เนื่องจากไม่มีพื้นที่ที่จะขยายการเพาะปลูก/เช่าพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกถั่วเหลือง ซึ่งการปลูกถั่วเหลืองยังต้องอาศัยแหล่งน้ำ ประกอบกับเกษตรกรบางรายสูงวัย ทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มเติมได้ แต่ยังคงมีแผนเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ โดยการเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ รองลงมา คือ วางแผนขยายพื้นที่เพาะปลูก ร้อยละ 30 เนื่องจาก พี่ชายยืม ได้ผลผลิตดี และวางแผนลดพื้นที่การเพาะปลูก ร้อยละ 10 เนื่องจาก ไม่มีน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกถั่วเหลือง และจะทำการปลูกปอเทืองทดแทน ไม่มีแผนขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก เนื่องจาก ปัจจุบันยังไม่ได้รับมาตรฐานรับรองสินค้า และไม่มีแผนที่จะขอมาตรฐานรับรองสินค้า

1.2) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วเหลือง จังหวัดอุดรธานี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1,073 ไร่ และ 1,073 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 1,455 ไร่ และ

1,448 ไร่ ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.24 และ 10.01 เนื่องจาก มีพื้นที่ติดแหล่งน้ำธรรมชาติ และถั่วเหลืองเป็นพืชที่ลงทุนต่ำกว่าพืชชนิดอื่น ด้านปริมาณผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นจาก 231 ตัน ในปี 2562/63 เป็น 260 ตัน ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 14.64 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 215 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 260 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.24 เนื่องจากเกษตรกรมีประสบการณ์ในการเพาะปลูก ประกอบกับเอาใจใส่ดูแลรักษาดี (ตารางที่ 3.1)

ตารางที่ 3.1 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเหลือง) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดอุดรธานี

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก	เนื้อที่เก็บเกี่ยว	ผลผลิต	ผลผลิตต่อไร่
	(ไร่)	(ไร่)	(ตัน)	(กก.)
2562/63	1,073	1,073	231	215
2563/64	986	981	246	251
2564/65	1,278	1,272	349	274
2565/66	1,422	1,398	364	260
2566/67*	1,455	1,448	376	260
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	10.24	10.01	14.64	4.24

หมายเหตุ * ข้อมูลพยากรณ์เดือน มิถุนายน 2567

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วเหลืองจังหวัดอุดรธานี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.58 จะปลูกในเดือนธันวาคม รองลงมา คือ เดือนสิงหาคม ร้อยละ 2.42 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนมีนาคม ร้อยละ 58.74 รองลงมา คือ เดือนเมษายน ร้อยละ 35.88 และเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 5.38 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.2 และตารางที่ 3.3)

ตารางที่ 3.2 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดอุดรธานี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	-	2.42	-	-	-	97.58	100

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ตารางที่ 3.3 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดอุดรธานี

รายการ	ปี 2566/67												รวม
	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	
	66	66	66	66	66	66	67	67	67	67	67	67	
ร้อยละ	-	-			5.38	-	-	-	58.74	35.88		-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	-	-	20.23	-	-	-	220.87	134.90	-	-	376

ที่มา: จากการสำรวจ และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 16.44 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 20.25 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.63 เนื่องจาก ตลาดมีความต้องการใช้เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.4)

ตารางที่ 3.4 ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดอุดรธานี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	16.44 *
2563	19.01 *
2564	17.79 *
2565	19.71 *
2566	20.25 **
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	4.63

หมายเหตุ: (*) คือ ราคาถั่วเหลือง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (***) คือ ราคาถั่วเหลืองจากการสำรวจ จังหวัดอุดรธานี

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

2) จังหวัดหนองบัวลำภู

2.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วเหลือง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.67 และเพศชาย ร้อยละ 33.33 มีอายุเฉลี่ย 59.96 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 73.08 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 11.54 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 11.54 และ ไม่ได้เรียน ร้อยละ 3.84 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่าง มีการปลูกยางพารา มากที่สุด ร้อยละ 52.00 รองลงมา คือ อ้อยโรงงาน ร้อยละ 24.00 ข้าวนาปี ร้อยละ 16.00

ทุเรียน ร้อยละ 4.00 และถั่วเหลือง ร้อยละ 4.00 และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพค้าขายมากที่สุด ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ข้าราชการ/เงินเดือนประจำ ร้อยละ 50.00 ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วเหลือง เฉลี่ย 27.35 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูกได้แก่ เชียงใหม่ 60 และ มข 60 โดยมีการปลูก 2 ลักษณะ ดังนี้ 1) การปลูกแบบหยอดด้วยเครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการปลูกแบบหยอด เริ่มจากการตัดต่อซัง ปล่อยน้ำเข้า 1 คืน ให้ดินชุ่ม แล้วหยอดเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลือง และไถคราดพางกลบหน้าดิน 2) การปลูกแบบหว่านเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรบางส่วนทำการปลูกแบบหว่าน เริ่มจากการปล่อยน้ำเข้าซัง 1 คืน แล้วระบายน้ำออก โดยสังเกตให้ดินชุ่ม แล้วทำการหว่านเมล็ดพันธุ์ ในส่วนการดูแลรักษาเกษตรกรส่วนใหญ่ฉีดพ่นฮอร์โมน ปุ๋ยน้ำ หรือสารต่างๆ ทางใบ ถ้าแปลงไหนมีหนอนหรือต้องการป้องกันหนอน จะผสมยาฆ่าหนอนลงในฮอร์โมน/ปุ๋ยน้ำ/สารต่าง ๆ พร้อมกัน เพื่อป้องกันหนอน นอกจากนี้ เกษตรกรดูแลรักษาให้ดินชุ่มน้ำหรือหน้าดินมีความชื้นอย่างสม่ำเสมอและทั่วถึง แต่ไม่ให้น้ำขัง เพื่อให้ต้นถั่วเหลืองเจริญเติบโตได้เต็มที่ และช่วยเพิ่มขนาดเมล็ดใหญ่ขึ้น ด้วยการให้น้ำผ่านแปลง 3 - 4 ครั้งต่อรอบการผลิต สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 66.67 รองลงมา คือ น้ำชลประทาน ร้อยละ 25.93 น้ำฝน ร้อยละ 3.70 และน้ำบ่อบาดาลของตนเอง ร้อยละ 3.70 ตามลำดับ และทำการผลิตโดยการรวมกลุ่มเป็นหลัก เกษตรกรบางส่วนเป็นเกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 5 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตร 3 คน ซึ่งแรงงานภาคเกษตรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 51 - 60 ปี และแรงงานนอกเกษตร 2 คน ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.33 เป็นที่ดินของตนเองเฉลี่ยจำนวน 8.10 ไร่ ต่อครัวเรือน รองลงมา คือ ที่ดินเช่า ร้อยละ 10.00 และทำฟรี ร้อยละ 6.67 ซึ่งในอนาคตเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 61.54 วางแผนการผลิตเท่าเดิม เนื่องจากไม่มีพื้นที่ที่ขยาย และพื้นที่แหล่งน้ำไม่เพียงพอ ประกอบกับเกษตรกรอยู่ในช่วงสูงวัย รองลงมา คือ วางแผนขยายพื้นที่เฉลี่ย 5.20 ไร่ ร้อยละ 19.23 เนื่องจาก ถั่วเหลืองเป็นพืชที่เพาะปลูกง่าย ได้ผลผลิตและราคาดี ไม่วางแผนการผลิตถั่วเหลือง ร้อยละ 15.38 เนื่องจาก ปรับเปลี่ยนไปปลูกอ้อยโรงงานที่ได้ราคาดีกว่า และเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองที่ได้มาปลูกไม่ขึ้น จึงปรับเปลี่ยนพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่เลี้ยงวัว และวางแผนลดพื้นที่เฉลี่ย 20 ไร่ ร้อยละ 3.85 เนื่องจาก ไม่มีพื้นที่ให้เช่าปลูกถั่วเหลือง ปัจจุบันยังไม่ได้รับมาตรฐานรับรองสินค้า และไม่มีแผนที่จะขอมาตรฐานรับรองสินค้า

2.2) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วเหลือง จังหวัดหนองบัวลำภู มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 690 ไร่ และ 645 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 713 ไร่ และ 713 ไร่ ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.99 และ 2.60 เนื่องจาก เกษตรกรมีพื้นที่ติดแหล่งน้ำธรรมชาติ และคลองชลประทาน ซึ่งถั่วเหลืองดูแลรักษาง่าย ประกอบกับราคาอยู่ในเกณฑ์ดี ด้านปริมาณ ผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นจาก 124 ตัน ในปี 2562/63 เป็น 165 ตัน ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.16 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 192 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 231 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.39 เนื่องจาก เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเพาะปลูกดูแลรักษาดี และเฝ้าระวังโรคและศัตรูพืช ประกอบกับมีเมล็ดพันธุ์ที่มีเปอร์เซ็นต์งอกสูงกว่าเดิม (ตารางที่ 3.5)

ตารางที่ 3.5 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเหลือง) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67
จังหวัดหนองบัวลำภู

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก	เนื้อที่เก็บเกี่ยว	ผลผลิต	ผลผลิตต่อไร่
	(ไร่)	(ไร่)	(ตัน)	(กก.)
2562/63	690	645	124	192
2563/64	723	706	139	197
2564/65	759	753	165	219
2565/66	747	747	172	230
2566/67*	713	713	165	231
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	0.99	2.60	8.16	5.39

หมายเหตุ * ข้อมูลพยากรณ์เดือน มิถุนายน 2567

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วเหลืองจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.65 จะปลูกในเดือนธันวาคม รองลงมา คือ เดือนกันยายน ร้อยละ 2.35 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนเมษายน ร้อยละ 81.62 รองลงมา คือ เดือนมีนาคม ร้อยละ 15.14 และเดือนธันวาคม ร้อยละ 3.24 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.6 และตารางที่ 3.7)

ตารางที่ 3.6 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	-	-	2.35	-	-	97.65	100

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ตารางที่ 3.7 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	ปี 2566/67												รวม
	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	
	66	66	66	66	66	66	67	67	67	67	67	67	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	3.24	-	-	15.14	81.62	-	-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	-	-	-	5.35	-	-	24.98	134.67	-	-	165

ที่มา: จากการสำรวจ และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

2.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 16.44 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 20.65 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือ เพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.04 เนื่องจาก ตลาดมีความต้องการใช้เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.8)

ตารางที่ 3.8 ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดหนองบัวลำภู

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	16.44 *
2563	19.01 *
2564	17.79 *
2565	19.71 *
2566	20.65 **
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	5.04

หมายเหตุ: (*) คือ ราคาถั่วเหลือง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (***) คือ ราคาถั่วเหลืองจากการสำรวจ จังหวัดหนองบัวลำภู
ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

3) จังหวัดเลย

3.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วเหลือง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 76.00 และเพศชาย ร้อยละ 24.00 มีอายุเฉลี่ย 57.24 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 56.00 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 20.00 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 16.00 และไม่ได้เรียน ร้อยละ 8.00 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566/67 โดยพิจารณาจากรายได้ แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่าง มีการปลูกยางพารา มากที่สุด ร้อยละ 88.00 รองลงมา คือ ถั่วเหลือง ร้อยละ 8.00 และรับจ้างภาคเกษตร ทั่วไป ร้อยละ 4.00 ตามลำดับ และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพค้าขาย มากที่สุด ร้อยละ 100.00 ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วเหลือง เฉลี่ย 19.80 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ เชียงใหม่ 60 โดยปลูกในลักษณะตัดฟาง หว่าน สูบน้ำจากคลองธรรมชาติ เกษตรกรบางรายใส่ปุ๋ย และพ่นฮอร์โมน เพื่อบำรุงต้นถั่วเหลืองให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น และทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยคนมากกว่า เครื่องจักรตามสภาพพื้นที่ที่ไม่สามารถใช้เครื่องจักรในการเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ลำห้วย คลอง เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 96.00 รองลงมา คือ สระน้ำตัวเอง ร้อยละ 4.00 และทำการผลิตโดยเกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 4 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตร 4 คน ซึ่งแรงงานภาคเกษตรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 51 – 60 ปี และแรงงานนอกเกษตรเฉลี่ย 3 คน ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ ร้อยละ 92.31 เป็นที่ดินของตนเอง

เฉลี่ย จำนวน 4.60 ไร่ต่อครัวเรือน ส่วนร้อยละ 7.69 เป็นที่เช่า และทำฟรี ซึ่งในอนาคต เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีแผนที่จะขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก เนื่องจาก การปลูกถั่วเหลืองยังต้องอาศัยแหล่งน้ำ ทำให้ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มเติมได้ ปัจจุบันยังไม่ได้รับมาตรฐานรับรองสินค้า และไม่มีแผนที่จะขอมาตรฐานรับรองสินค้า

3.2) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วเหลือง จังหวัดหนองบัวลำภู มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 1,260 ไร่ และ 1,260 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 1,496 ไร่ และ 1,496 ไร่ ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.63 และ 5.75 เนื่องจาก ตลาดมีความต้องการและราคาอยู่ในเกณฑ์ดี ประกอบกับเพาะปลูกง่ายกว่าพืชชนิดอื่น ทำให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 302 ตัน ในปี 2562/63 เป็น 385 ตัน ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.62 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 240 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 257 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.79 เนื่องจาก เกษตรกรทำการเพาะปลูกในพื้นที่เดิม และปริมาณน้ำเพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ปริมาณผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.9)

ตารางที่ 3.9 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเหลือง) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดเลย

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก	เนื้อที่เก็บเกี่ยว	ผลผลิต	ผลผลิตต่อไร่
	(ไร่)	(ไร่)	(ตัน)	(กก.)
2562/63	1,260	1,260	302	240
2563/64	1,336	1,321	350	265
2564/65	1,102	1,099	292	266
2565/66	1,639	1,639	409	250
2566/67*	1,496	1,496	385	257
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	5.63	5.75	6.62	0.79

หมายเหตุ * ข้อมูลพยากรณ์เดือน มิถุนายน 2567

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

สำหรับช่วงเวลากการปลูกถั่วเหลืองจังหวัดเลย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.36 จะปลูกในเดือนธันวาคม รองลงมา คือ เดือนสิงหาคม ร้อยละ 4.64 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนมีนาคม ร้อยละ 84.94 รองลงมา คือ เดือนเมษายน ร้อยละ 11.15 และเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 3.91 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.10 และตารางที่ 3.11)

ตารางที่ 3.10 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเลย

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	-	4.64	-	-	-	95.36	100

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ตารางที่ 3.11 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเหลือง ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเลย

รายการ	ปี 2566/67													รวม
	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.		
	66	66	66	66	66	66	67	67	67	67	67	67	67	
ร้อยละ	-	-	-	-	3.91	-	-	84.94	11.15	-	-	-	100	
ผลผลิต (ตัน)	-	-	-	-	15.05	-	-	327.02	42.93	-	-	-	385	

ที่มา: จากการสำรวจ และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

3.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 16.44 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 20.65 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.04 เนื่องจาก ตลาดมีความต้องการใช้เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.12)

ตารางที่ 3.12 ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดเลย

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วเหลืองที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	16.44 *
2563	19.01 *
2564	17.79 *
2565	19.71 *
2566	20.65 **
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	5.04

หมายเหตุ: (*) คือ ราคาถั่วเหลือง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (***) คือ ราคาถั่วเหลืองจากการสำรวจ จังหวัดเลย

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

3.1.2 ถั่วเขียว

1) จังหวัดชัยนาท

1.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วเขียว ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 60 และเพศหญิง ร้อยละ 40 มีอายุเฉลี่ย 58 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 50 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษา ตอนปลายร้อยละ 30 ระดับปวส./อนุปริญญา ร้อยละ 10 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 10 ด้านอาชีพหลัก ในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างร้อยละ 100 มีการปลูกข้าว และเกษตรกรตัวอย่างร้อยละ 100 มีการปลูกถั่วเขียวหลังฤดูการทำนา ซึ่งเกษตรกรตัวอย่าง มีประสบการณ์ ในการปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 7 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ ชัยนาท 3 ชัยนาท 72 ชัยนาท 75 ชัยนาท 82 และ KUML 8 โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงและยกร่อง ใช้วิธีการหว่าน สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำฝน เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 100 และทำการผลิตโดยเป็นเกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 4 คน มีแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 3 คน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.29 เป็นเพศชาย ที่เหลือร้อยละ 35.71 เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 15-64 ปี และแรงงานนอกภาคเกษตร เฉลี่ย 1 คน ลักษณะการถือครองที่ดินเฉลี่ย 28 ไร่ต่อ ครัวเรือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 70 เป็นที่ดินของตนเอง ร้อยละ 30 เป็นที่ดินเช่า ซึ่งในอนาคตเกษตรกรไม่มีแผนที่จะ ขยายหรือลดพื้นที่ในการเพาะปลูก เนื่องจากเกษตรกรจะทำการเพาะปลูกในพื้นที่เดิมหลังจากทำการเก็บเกี่ยว ข้าว หรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แล้ว

1.2) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกถั่วเขียว จังหวัดชัยนาท มีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 29.15 เนื้อที่เก็บเกี่ยวมีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 29.14 ผลผลิตมีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 32.88 ผลผลิตต่อไร่ มีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 5.28 โดยปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 6,302 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 6,302 ไร่ ผลผลิต 839 ตัน และผลผลิตต่อไร่ 133 กิโลกรัม พื้นที่เพาะปลูกถั่วเขียวมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากการเพาะปลูก ถั่วเขียวจะทำหลังจากเก็บเกี่ยวข้าว หรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แล้ว ซึ่งราคาข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ยังอยู่ในเกณฑ์ดี ทำให้เกษตรกรลดพื้นที่ในการปลูกถั่วเขียวลง ประกอบกับลานรับซื้อในพื้นที่มีน้อย (ตารางที่ 3.13)

ตารางที่ 3.13 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเขียว) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67
จังหวัดชัยนาท

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/67	27,655	27,645	4,308	156
2563/67	29,018	29,018	5,420	187
2564/67	24,494	24,374	3,726	153
2565/67	17,813	17,813	2,652	149
2566/67	6,302	6,302	839	133
อัตราเพิ่ม/ลด เปรียบเทียบกับปี (ร้อยละ)	-29.15	-29.14	-32.88	-5.28

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วเขียวจังหวัดชัยนาท พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 จะปลูกในเดือนพฤศจิกายน รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 10 เนื่องจาก เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวนาปี ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนมกราคม ร้อยละ 80 รองลงมา คือ เดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 20 (ตารางที่ 3.14 และตารางที่ 3.15)

ตารางที่ 3.14 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	90.00	10.00	100

ที่มา: จากการสำรวจ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7

ตารางที่ 3.15 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	80.00	20.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100
ผลผลิต (ตัน)	671	168	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	839

ที่มา: จากการสำรวจ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 23.77 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 26.14 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.71 ต่อปี เนื่องจาก ตลาดมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.16)

ตารางที่ 3.16 ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดชัยนาท

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	23.77
2563	24.80
2564	25.13
2565	22.01
2566	26.14
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	0.71

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

2) จังหวัดสระบุรี

2.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วเขียว ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 60 และเพศหญิง ร้อยละ 40 มีอายุเฉลี่ย 59 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 50 รองลงมา คือ ระดับปวส./อนุปริญญา ร้อยละ 20 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 10 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 10 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 10 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่าง ร้อยละ 100 มีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และเกษตรกรตัวอย่างร้อยละ 100 มีการปลูกถั่วเขียวหลังฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แล้ว ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วเขียวเฉลี่ย 11 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ ชัยนาท 72 และชัยนาท 3 โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงและยกร่อง ใช้วิธีการหว่าน สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำฝนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 100 และทำการผลิตโดยเป็นเกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 3 คน เป็นแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 2 คน ส่วนใหญ่ร้อยละ 60 เป็นเพศชาย ที่เหลือร้อยละ 40 เป็นเพศหญิง ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15-64 ปี และมีแรงงานนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 1 คน ลักษณะการถือครองที่ดินเฉลี่ย 33 ไร่ต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 63.64 เป็นที่ดินของตนเอง ร้อยละ 27.27 เป็นที่ดินเช่า และร้อยละ 9.09 เป็นที่ดินทำฟรี ซึ่งในอนาคตเกษตรกรไม่มีแผนที่จะขยายหรือลดพื้นที่ในการเพาะปลูก เนื่องจาก เกษตรกรจะทำการเพาะปลูกในพื้นที่เดิม หลังจากทำการเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แล้ว

2.2) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกถั่วเขียว จังหวัดสระบุรี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 31.75 เนื้อที่เก็บเกี่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 29.71 ผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 18.90 ผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 8.33 โดยปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 29,040 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 25,701 ไร่ ผลผลิต 3,401 ตัน และผลผลิตต่อไร่ 132 กิโลกรัม เกษตรกรจะทำการเพาะปลูกถั่วเขียว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยจะทำการเพาะปลูกถั่วเขียวหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แล้ว ประกอบกับลานรับซื้อและพ่อค้าคนกลางในพื้นที่มีจำนวนมาก (ตารางที่ 3.17)

ตารางที่ 3.17 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเขียว) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดสระบุรี

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/67	12,752	9,058	1,752	193
2563/67	4,158	4,158	843	203
2564/67	8,782	8,519	1,625	191
2565/67	12,633	6,961	1,264	182
2566/67	29,040	25,701	3,401	132
อัตราเพิ่ม/ลด เฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	31.75	29.71	18.90	-8.33

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วเขียวจังหวัดสระบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 60 จะปลูกในเดือนกันยายน รองลงมา คือ เดือนสิงหาคม ร้อยละ 40 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนธันวาคม ร้อยละ 60 รองลงมา คือ เดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 30 และเดือนตุลาคม ร้อยละ 10 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.18 และตารางที่ 3.19)

ตารางที่ 3.18 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67											รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.		ธ.ค.
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	-	40.00	60.00	-	-	-	100

ที่มา: จากการสำรวจ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7

ตารางที่ 3.19 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10.00	30.00	60.00	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	340	1,020	2,041	3,401

ที่มา: จากการสำรวจ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7

2.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มลดลงจาก 22.35 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 19.22 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 1.97 ต่อปี (ตารางที่ 3.20)

ตารางที่ 3.20 ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดสระบุรี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	22.35
2563	22.00
2564	25.41
2565	24.37
2566	19.22
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-1.97

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

3) จังหวัดสุพรรณบุรี

3.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วเขียว ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 70 และเพศหญิง ร้อยละ 30 มีอายุเฉลี่ย 61 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 70 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 10 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 10 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 10 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่าง ร้อยละ 100 มีการปลูกข้าว และเกษตรกรตัวอย่างร้อยละ 100 มีการปลูกถั่วเขียวหลังฤดูการทำนา ซึ่งเกษตรกรตัวอย่าง มีประสบการณ์ในการปลูกถั่วเขียว เฉลี่ย 6 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ KULM4 KULM8 ชัยนาท 72 และชัยนาท 84 โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงและยกร่อง ใช้วิธีการหว่าน สำหรับแหล่งน้ำ

เพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำฝนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 100 และทำการผลิตโดยเป็นเกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ยครัวเรือนละ 4 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 2 คน แรงงานส่วนใหญ่ ร้อยละ 55 เป็นเพศชาย ที่เหลือ ร้อยละ 45 เป็นหญิง ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15-64 ปี และแรงงานนอกภาคเกษตร เฉลี่ย 2 คน ลักษณะการถือครองที่ดินเฉลี่ย 17 ไร่ต่อครัวเรือน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 60 เป็นที่ดินของตนเอง ร้อยละ 40 เป็นที่ดินเช่า ซึ่งในอนาคต เกษตรกรไม่มีแผนที่จะขยายหรือลด พื้นที่ในการเพาะปลูก เนื่องจาก เกษตรกรจะทำการเพาะปลูกในพื้นที่เดิมหลังจากทำการเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว

3.2) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกถั่วเขียว จังหวัดสุพรรณบุรี มีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 11.50 เนื้อที่เก็บเกี่ยวมีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 2.20 ผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 9.16 ผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 11.83 โดยปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 5,490 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 5,490 ไร่ ผลผลิต 1,149 ตัน และผลผลิตต่อไร่ 211 กิโลกรัม การเพาะปลูกถั่วเขียวมีแนวโน้มลดลง เนื่องจาก จะทำการเพาะปลูกถั่วเขียวหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ซึ่งราคาข้าวอยู่ในเกณฑ์ดีทำให้เกษตรกรลดพื้นที่ ในการปลูกถั่วเขียวลง (ตารางที่ 3.21)

ตารางที่ 3.21 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วเขียว) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/67	6,994	4,244	602	142
2563/67	6,274	6,274	781	124
2564/67	13,650	13,650	1,934	142
2565/67	3,000	3,000	515	172
2566/67	5,490	5,490	1,149	211
อัตราเพิ่ม/ลด เฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-11.50	-2.20	9.16	11.83

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร, 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วเขียวจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 50 จะปลูกในเดือนพฤศจิกายน และเดือนธันวาคม ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 40 รองลงมา คือเดือนมีนาคม ร้อยละ 30 เดือนมกราคม ร้อยละ 20 และเดือนเมษายน ร้อยละ 10 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.22 และตารางที่ 3.23)

ตารางที่ 3.22 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50.00	50.00	100

ที่มา: จากการสำรวจ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7

ตารางที่ 3.23 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วเขียว ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	20.00	40.00	30.00	10.00	-	-	-	-	-	-	-	-	100
ผลผลิต (ตัน)	230	460	345	115	-	-	-	-	-	-	-	-	1,149

ที่มา: จากการสำรวจ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7

3.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 22.35 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 26.33 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.22 ต่อปี เนื่องจากตลาดมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.24)

ตารางที่ 3.24 ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดสุพรรณบุรี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วเขียวที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	22.35
2563	22.69
2564	25.41
2565	27.39
2566	26.23
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	5.22

หมายเหตุ: ราคาภาคกลาง

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

3.1.3 ถั่วลิสง

1) จังหวัดเชียงใหม่

1.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 51.16 และเพศหญิง ร้อยละ 48.84 มีอายุเฉลี่ย 57 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 58.14 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 27.91 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 4.65 ตามลำดับ ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 พบว่า เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกข้าวและถั่วลิสง ร้อยละ 88.37 รองลงมา คือ ข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 18.60 นอกจากนี้ มีการปลูกกระชาย กระเทียม หอมแดง ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสง เฉลี่ย 19 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก คือ พันธุ์กาฬสินธุ์ 2 (ถั่วลายเสือ) โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงและยกร่อง เกษตรกรใช้น้ำจากบ่อน้ำบาดาล/บ่อดอก เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 44.19 รองลงมา คือ อ่างเก็บน้ำ ร้อยละ 30.23 และมีการรวมกลุ่มการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ถั่วลิสง ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 3 คน เป็นแรงงานภาคเกษตร 2 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 58.86 และมีอายุระหว่าง 15-64 ปี ลักษณะการถือครองที่ดิน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.16 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 2.86 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกรไม่มีแผนที่จะขยายพื้นที่ เนื่องจากมีพื้นที่จำกัด และอายุมากแล้ว ไม่สามารถทำงานหนักได้

1.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2564 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวโน้มลดลงจาก 2,273 ไร่ และ 2,273 ไร่ ในปี 2562 เป็น 665 ไร่ และ 665 ไร่ ในปี 2564 หรือลดลงร้อยละ 44.40 และ 44.40 ต่อปี เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูง ใช้แรงงานมาก และเกษตรกรขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี แต่ในช่วงปี 2564 -2666 เนื้อที่เพาะปลูกและเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 665 ไร่ และ 665 ไร่ ในปี 2564 เป็น 1,977 ไร่ และ 1,618 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 57.33 และ 69.46 ต่อปี เนื่องจาก ราคายังอยู่ในเกณฑ์ดี และมีนโยบายส่งเสริมการปลูกพืชฤดูแล้ง ส่งผลให้เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสงในภาพรวม ปี 2562 - 2566 ของจังหวัดเชียงใหม่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 14.05 ต่อปี และ 6.46 ต่อปี ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 509.46 ตัน ในปี 2562 เป็น 384.41 ตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 36.15 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 224 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 237.58 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 30.95 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณน้ำฝนเพียงพอต่อการเจริญเติบโต (ตารางที่ 3.25)

ตารางที่ 3.25 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดเชียงใหม่

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	2,273	2,273	509,460	224.14
2563	1,556	1,556	968,940	622.71
2564	665	665	150,150	225.79
2565	1,183	1,183	338,260	285.93
2566	1,977	1,618	384,410	237.58
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	14.05	6.46	36.15	30.95

ที่มา: ระบบสารสนเทศการผลิตทางการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสงจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 40.00 จะปลูกในเดือนมกราคม รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 30.00 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนมีนาคม ร้อยละ 40.00 รองลงมา คือ เดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 30.00 และเดือนมกราคม ร้อยละ 15.00 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.26 และตารางที่ 3.27)

ตารางที่ 3.26 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	40.0	15.0	-	-	-	-	-	-	-	5.0	10.0	30.0	100

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

ตารางที่ 3.27 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	15.0	30.0	40.0	10.0	-	-	-	-	-	-	-	5.00	100
ผลผลิต (ตัน)	35.64	71.27	95.03	23.76	-	-	-	-	-	-	-	11.88	237.58

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 11.33 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 21.31 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.02 ต่อปี เนื่องจากปริมาณผลผลิตลดลง แต่ตลาดยังมีความต้องการบริโภคทั้งในรูปแบบสดและแปรรูป (ตารางที่ 3.28)

ตารางที่ 3.28 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดเชียงใหม่

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	11.33
2563	15.29
2564	15.74
2565	20.5
2566	21.31
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	18.02

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2) จังหวัดลำปาง

2.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 78.95 และเพศชาย ร้อยละ 21.05 มีอายุเฉลี่ย 54 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 47.37 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 26.32 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 13.16 ตามลำดับ ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 พบว่า เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกข้าวนาปีและถั่วลิสง ร้อยละ 94.74 รองลงมา คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วลิสง ร้อยละ 13.16 นอกจากนี้ มีการปลูกพืชผัก พริก กระเทียม และหอมแดง ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสง เฉลี่ย 26 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูกส่วนใหญ่ ได้แก่ พันธุ์ขอนแก่น ร้อยละ 63.16 พันธุ์กาฬสินธุ์ 2 (ถั่วลายเสือ) ร้อยละ 15.79 พันธุ์ไทนาน 9 ร้อยละ 15.79 และพันธุ์ลำปาง ร้อยละ 5.26 ตามลำดับ โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงและยกร่อง เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้น้ำจากบ่อน้ำบาดาล/บ่อดอก เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 65.79 รองลงมา คือ แหล่งน้ำธรรมชาติ ร้อยละ 23.68 และมีการรวมกลุ่มการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ถั่วลิสง ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 3.53 คน เป็นแรงงานภาคเกษตร 2 คน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.01 และมีอายุระหว่าง 15-64 ปี ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.84 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 2.63 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกรมีแผนที่จะลดพื้นที่ เนื่องจาก ขาดแคลนแรงงาน เกษตรกรอายุมากแล้ว ไม่สามารถทำงานหนักได้ และปริมาณน้ำไม่เพียงพอ

2.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูกและเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดลำปาง มีแนวโน้มลดลง จาก 5,135 ไร่ และ 5,135 ไร่ ในปี 2562 เป็น 1,818 ไร่ และ 1,768 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 13.90 และ 14.17 ต่อปี เนื่องจาก สภาพอากาศเอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 1,591.10 ตัน ในปี 2562 เป็น 587.62 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 17.22 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 309.84 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 332.36 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 13.76 ต่อปี (ตารางที่ 3.29)

ตารางที่ 3.29 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดลำปาง

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	5,135	5,135	1,591.10	309.84
2563	3,750	3,750	2,007.56	535.35
2564	4,878	4,798	1,285.04	267.83
2565	1,712	1,632	650.6	398.65
2566	1,818	1,768	587.62	332.36
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	- 13.90	- 14.17	- 17.22	13.76

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสงจังหวัดลำปาง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 30.58 จะปลูกในเดือนธันวาคม รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 20.57 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนเมษายน ร้อยละ 29.18 รองลงมา คือ เดือนพฤษภาคม ร้อยละ 26.47 และเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 20.57 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.30 และตารางที่ 3.31)

ตารางที่ 3.30 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดลำปาง

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	4.95	5.12	5.61	-	5.72	14.08	20.57	7.37	5.50	-	0.50	30.58	100

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง

ตารางที่ 3.31 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดลำปาง

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	18.69	29.18	26.47	-	-	-	1.36	3.02	20.57	0.71	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	109.85	171.45	155.55	-	-	-	8.00	17.72	120.85	4.20	587.62

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง

2.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 15 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 18.20 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.68 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณผลผลิตลดลง แต่ตลาดยังมีความต้องการบริโภคทั้งในรูปแบบสดและแปรรูป (ตารางที่ 3.32)

ตารางที่ 3.32 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดลำปาง

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	15.00
2563	16.46
2564	13.95
2565	20.67
2566	18.20
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	7.68

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3) จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 70.00 และเพศหญิง ร้อยละ 30.00 มีอายุเฉลี่ย 44 ปี ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 35.00 และมีการศึกษาอยู่แค่ระดับประถมศึกษา ร้อยละ 35.00 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 15.00 ด้านอาชีพหลักในรอบปี การผลิต 2566 เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกข้าวและถั่วลิสง ร้อยละ 80.00 รองลงมา คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วลิสง ร้อยละ 65.00 นอกจากนี้ มีการปลูกขิง เผือก ถั่วแดง และถั่วดำ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสงเฉลี่ย 12 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก คือ พันธุ์กาฬสินธุ์ 2 (ถั่วลายเสือ) โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงไม่ยกร่อง บางพื้นที่ไม่สามารถไถดินได้ก็ใช้วิธีการขุดและปลูก เกษตรกรใช้น้ำฝนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 100.00

และมีการรวมกลุ่มการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ถั่วลิสง ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 4.45 คน เป็นแรงงานภาคเกษตร 2.45 คน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.06 และมีอายุระหว่าง 15 - 64 ปี ลักษณะการถือครองที่ดิน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.00 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 8.8 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคตเกษตรกรมีการวางแผนการผลิตเท่าเดิม ไม่มีแผนที่จะขยายพื้นที่ เนื่องจากมีพื้นที่จำกัด

3.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีแนวโน้มลดลงจาก 2,520 ไร่ และ 2,519 ไร่ ในปี 2562 เป็น 1,893 ไร่ และ 1,893 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ - 6.20 และ - 6.19 ต่อปี เนื่องจาก เกษตรกรขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดีที่มีคุณภาพเหมาะสมต่อการเพาะปลูก และต้นทุนการผลิตที่สูง ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 768.13 ตัน ในปี 2562 เป็น 646.65 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 1.82 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก แต่ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 304.90 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 341.60 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.03 ต่อปี (ตารางที่ 3.33)

ตารางที่ 3.33 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 - 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปี	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	2,520	2,519	768.13	304.9
2563	2,075	2,075	543.33	261.81
2564	1,828.75	1,828.75	481.2	263.13
2565	1,666	1,666	626.6	376.11
2566	1,893	1,893	646.65	341.6
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	- 6.20	- 6.19	- 1.82	5.03

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสงจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 39.99 จะปลูกในเดือนมิถุนายน รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 30.43 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนตุลาคม ร้อยละ 30.31 รองลงมา คือ เดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 17.86 และเดือนเมษายน ร้อยละ 15.28 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.34 และตารางที่ 3.35)

ตารางที่ 3.34 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	21.13	-	-	-	-	39.99	30.43	-	-	-	2.11	6.34	100

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน

ตารางที่ 3.35 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	2.01	10.59	15.28	-	-	-	4.25	11.58	30.31	17.86	8.12	100
ผลผลิต (ตัน)	-	13.00	68.45	98.80	-	-	-	27.50	74.90	196.00	115.50	52.50	1,893.00

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน

3.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 17.14 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 22.63 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 14.33 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณผลผลิตลดลง แต่ตลาดยังมีความต้องการบริโภคทั้งในรูปแบบสดและแปรรูป (ตารางที่ 3.36)

ตารางที่ 3.36 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	17.14
2563	30.09
2564	36.89
2565	24.16
2566	22.63
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	14.33

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน

4) จังหวัดพะเยา

4.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 56.25 และเพศชาย ร้อยละ 43.75 มีอายุเฉลี่ย 57 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 56.25 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 31.25 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 12.5 ตามลำดับ ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกข้าวและถั่วลิสง ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และถั่วลิสง ร้อยละ 56.25 นอกจากนี้ มีการปลูกกระเทียม และถั่วแดง ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสง เฉลี่ย 14 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก คือ พันธุ์กาฬสินธุ์ 2 (ถั่วลายเสือ) โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงและยกร่อง เกษตรกรใช้น้ำแหล่งน้ำธรรมชาติผ่านระบบเหมืองฝายเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 100.00 และมีการรวมกลุ่มการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ถั่วลิสง ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 3.88 คน เป็นแรงงานภาคเกษตร 2.19 คน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 54.29 และมีอายุระหว่าง 15 - 64 ปี ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ ร้อยละ 81.25 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 2.05 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกรมีแผนในการผลิตเท่าเดิม ไม่มีแผนที่จะขยายพื้นที่ เนื่องจาก มีพื้นที่จำกัด และขาดแคลนแรงงาน

4.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดพะเยา มีแนวโน้มลดลงจาก 1,659 ไร่ และ 1,467 ไร่ ในปี 2562 เป็น 522 ไร่ และ 522 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 9.60 และ 2.78 ต่อปี เนื่องจาก เกษตรกรขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดีที่มีคุณภาพเหมาะสมต่อการเพาะปลูก และต้นทุนการผลิตที่สูง ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลง จาก 1,183 ตัน ในปี 2562 เป็น 342 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 10.78 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มลดลงจาก 806.11 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 654.72 กิโลกรัม หรือลดลงร้อยละ 13.53 ต่อปี (ตารางที่ 3.37)

ตารางที่ 3.37 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 - 2566 จังหวัดพะเยา

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	1,659	1,467	1,183	806.11
2563	3,179	3,179	1,086	341.55
2564	1,229	1,179	398	337.44
2565	709	659	189	287.47
2566	522	522	342	654.72
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	- 9.60	- 2.78	- 10.78	13.53

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสงจังหวัดพะเยา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.70 จะปลูกในเดือนพฤศจิกายน รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 4.60 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุด ในเดือนมิถุนายน ร้อยละ 56.00 รองลงมา คือ เดือนพฤษภาคม ร้อยละ 13.30 และเดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 8.80 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.38 และตารางที่ 3.39)

ตารางที่ 3.38 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดพะเยา

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	1.90	3.80	0.00	1.90	87.70	4.60	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.39 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดพะเยา

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	7.10	8.80	1.90	7.60	13.30	56.00	-	-	-	-	3.50	1.80	100
ผลผลิต (ตัน)	24.00	30.00	7.00	26.00	45.00	191.00	-	-	-	-	12.00	6.00	342

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

4.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 13.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 35.17 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 36.34 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณผลผลิตลดลง แต่ตลาดยังมีความต้องการบริโภคทั้งในรูปแบบสดและแปรรูป (ตารางที่ 3.40)

ตารางที่ 3.40 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดพะเยา

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงสดที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	13.00
2563	11.06
2564	14.00
2565	16.06
2566	35.17
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	36.34

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา

5) จังหวัดขอนแก่น

5.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 75.00 และเพศชาย ร้อยละ 25.00 มีอายุเฉลี่ย 59.71 ปี และส่วนใหญ่มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 82.14 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 8.93 มัธยมศึกษาตอนต้น และประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ร้อยละ 7.14 และ 1.79 ตามลำดับ ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกข้าวมากที่สุด ร้อยละ 89.29 รองลงมา คือ ถั่วลิสง ร้อยละ 78.57 และอื่นๆ ได้แก่ มันสำปะหลัง และอ้อยโรงงาน ร้อยละ 46.43 และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพรับจ้างมากที่สุด ร้อยละ 20.69 รองลงมา คือ ข้าราชการ/เงินเดือนประจำ ร้อยละ 8.62 ค้าขาย สิ่งทอ ร้อยละ 6.90 3.45 ตามลำดับ และไม่มีอาชีพนอกภาคเกษตร ร้อยละ 60.34 ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสง เฉลี่ย 13.20 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ ขอนแก่น 6 และขอนแก่น 84-7 โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงและยกร่อง หยอดหลุม ใช้วิธีการให้น้ำแบบวางท่อสปริงเกอร์ สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากน้ำบาดาลเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 73.21 รองลงมา คือ คลองชลประทาน และแหล่งน้ำธรรมชาติ ร้อยละ 26.79 ทำการผลิตโดยการรวมกลุ่ม มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยจำนวน 4 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 2 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 15-64 ปี และแรงงานนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 2 คน โดยเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าพื้นที่ปลูกถั่วลิสงของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินระดับใด ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ เป็นที่ดินของตนเอง ร้อยละ 98.21 รองลงมา เป็นที่ดินเช่า ร้อยละ 1.79 จำนวนพื้นที่ปลูกถั่วลิสงเฉลี่ย 1.59 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกรมีแผนที่จะขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก และเพิ่มปริมาณการผลิต เนื่องจากรายได้ดี และตลาดมีความต้องการมากขึ้น

5.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2565 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดขอนแก่นมีแนวโน้มลดลงจาก 1,112.00 ไร่ และ 1,108.00 ไร่ ในปี 2562 เป็น 738 ไร่ และ 738 ไร่ ในปี 2565 หรือลดลงร้อยละ 20.70 และ 20.62 ต่อปี ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 391.01 ตัน ในปี 2562 เป็น 242.33 ตัน ในปี 2565 หรือลดลงร้อยละ 26.75 ต่อปี และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 352.90 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 328.36 กิโลกรัม หรือลดลงร้อยละ 7.72 ต่อปี เนื่องจาก ถั่วลิสงเป็นพืชที่ใช้แรงงานสูง ในการผลิตโดยเฉพาะช่วงเก็บเกี่ยว ทำให้เกษตรกรหันไปปลูกพืชชนิดอื่นที่ใช้แรงงานน้อยกว่าในการผลิต และปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี ประกอบกับขาดการใช้เครื่องจักรกลหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต (ตารางที่ 3.41)

ตารางที่ 3.41 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2565 จังหวัดขอนแก่น

ปี	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	1,112.00	1,108.00	391.01	352.90
2563	1,891.00	1,891.00	1,060.55	560.84
2564	636	636	198.2	311.64
2565	738	738	242.33	328.36
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	- 20.70	- 20.62	- 26.75	- 7.72

ที่มา: ระบบสารสนเทศการผลิตทางการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร (รต.01), 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสงจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 64.29 จะปลูกในเดือนธันวาคม รองลงมา คือ เดือนมกราคม ร้อยละ 25.00 และเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 10.71 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนเมษายน ร้อยละ 64.29 รองลงมา คือ เดือนมีนาคม ร้อยละ 32.14 และร้อยละ 3.57 (ตารางที่ 3.42 และตารางที่ 3.43)

ตารางที่ 3.42 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดขอนแก่น

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	25.00	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10.71	64.29	100

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ตารางที่ 3.43 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2567 จังหวัดขอนแก่น

รายการ	ปี 2567												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	3.57	32.14	64.29	-	-	-	-	-	-	-	-	100

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

5.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา แนวนอ้มลดลงจาก 41.93 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 36.59 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลง ร้อยละ 6.58 ต่อปี (ตารางที่ 3.44)

ตารางที่ 3.44 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดขอนแก่น

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้
2562	41.93
2563	48.92
2564	32.67
2565	32.52
2566	36.59
อัตราการลดลงเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	- 6.58

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

6) จังหวัดกาฬสินธุ์

6.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 89.29 และเพศชาย ร้อยละ 10.71 มีอายุเฉลี่ย 58.79 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 85.71 รองลงมา คือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 14.29 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกถั่วลิสง มากที่สุด ร้อยละ 96.43 รองลงมา คือ ข้าว ร้อยละ 82.14 และอื่นๆ ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน และยางพารา ร้อยละ 42.85 และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพข้าราชการ/เงินเดือนประจำมากที่สุด ร้อยละ 17.86 รองลงมา คือรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 10.71 และไม่มีอาชีพนอกภาคเกษตร ร้อยละ 64.29 ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสง เฉลี่ย 15.21 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ ไทนาน 9 ขอนแก่น 6 และขอนแก่น 84-7 โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงและยกร่อง ใช้วิธีการให้น้ำแบบวางท่อสปริงเกอร์สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากคลองชลประทานและแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 75.00 รองลงมา คือ สระน้ำในไร่นา ร้อยละ 14.29 และน้ำบาดาล ร้อยละ 10.71 ทำการผลิตโดยการรวมกลุ่ม มีสมาชิกในครัวเรือน เฉลี่ยจำนวน 4 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตร เฉลี่ย 2 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 15-64 ปี และแรงงานนอกเกษตร เฉลี่ย 2 คน โดยเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงส่วนใหญ่ทราบว่าพื้นที่ปลูกถั่วลิสงของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินระดับปานกลาง ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ ร้อยละ 100 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 1.27 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคตเกษตรกร มีแผนที่จะขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก และเพิ่มปริมาณการผลิต เนื่องจากรายได้ดี และตลาดมีความต้องการมากขึ้น

6.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2565 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดกาฬสินธุ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1,612.75 ไร่ และ 1,424.25 ไร่ ในปี 2562 เป็น 1,537.00 ไร่ และ 1,537.00 ไร่ ในปี 2565 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.01 และ 5.82 ต่อปี เนื่องจาก ความต้องการของตลาดมากขึ้น ด้านปริมาณผลผลิตรวมลดลง

จาก 895.84 ตัน ในปี 2562 เป็น 299.38 ตัน ในปี 2565 หรือลดลงร้อยละ 30.11 ต่อปี และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 628.99 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 194.78 กิโลกรัม หรือลดลงร้อยละ 33.95 ต่อปี เนื่องจาก ถั่วลิสงเป็นพืชที่ใช้แรงงานสูงในการผลิตโดยเฉพาะช่วงเก็บเกี่ยว ทำให้เกษตรกรหันไปปลูกพืชชนิดอื่นที่ใช้แรงงานน้อยกว่าในการผลิต และปัญหาการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี ประกอบกับขาดการใช้เครื่องจักรกลหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการผลิต (ตารางที่ 3.45)

ตารางที่ 3.45 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2565 จังหวัดกาฬสินธุ์

ปี	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	1,612.75	1,424.25	895.84	628.99
2563	922.5	837.5	322.21	384.73
2564	1,178.00	1,173.00	240.17	204.75
2565	1,537.00	1,537.00	299.38	194.78
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	1.01	5.82	- 30.11	- 33.95

ที่มา: ระบบสารสนเทศการผลิตทางการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร (รต.01), 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสงจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 60.72 จะปลูกในเดือนธันวาคม รองลงมา คือ เดือนมกราคม ร้อยละ 35.71 และเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 3.57 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนเมษายน ร้อยละ 92.86 รองลงมา คือ เดือนมีนาคม ร้อยละ 7.14 (ตารางที่ 3.46 และตารางที่ 3.47)

ตารางที่ 3.46 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	35.71	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.57	60.72	100

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ตารางที่ 3.47 ร้อยละผลผลิตต่อกลุ่มตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์

รายการ	ปี 2566											รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.		ธ.ค.
ร้อยละ	-	-	7.14	92.86	-	-	-	-	-	-	-	-	100

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

6.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 24.69 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 26.59 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.96 ต่อปี เนื่องจาก ตลาดมีความต้องการสูงขึ้น ในขณะที่ปริมาณผลผลิตลดลง (ตารางที่ 3.48)

ตารางที่ 3.48 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	24.69
2563	24.62
2564	23.88
2565	28.41
2566	26.59
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	2.96

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

7) จังหวัดกาญจนบุรี

7.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65.00 และเพศหญิง ร้อยละ 35.00 มีอายุเฉลี่ย 54.65 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 75.00 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 11.90 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ร้อยละ 7.14 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 10 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 10 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง/อนุปริญญา ร้อยละ 5.00 ตามลำดับด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรมีการปลูกข้าวมากที่สุด ร้อยละ 55.00 รองลงมา คือ ปลูกพืชผัก ร้อยละ 20.00 ปลูกอ้อยโรงงาน ร้อยละ 10 ปลูกถั่วลิสง ร้อยละ 10 และปลูกมันสำปะหลังโรงงาน ร้อยละ 5.00 และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพค้าขาย ร้อยละ 40 อาชีพอื่น ๆ (ผู้ใหญ่บ้าน) ร้อยละ 40 และอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 20 ซึ่งเกษตรกรตัวอย่าง

มีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสงเฉลี่ย 9.70 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ สข.38 โดยส่วนใหญ่ปลูกในลักษณะเป็นแปลง ยกร่อง และใช้รถปลูกถั่วลิสงในการปลูก สำหรับวิธีการให้น้ำ คือ ให้น้ำผ่านระบบสปริงเกอร์ สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากสระน้ำของตนเองเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา จากน้ำชลประทาน ร้อยละ 26.92 และจากน้ำฝน ร้อยละ 23.08 และทำการผลิตโดยเป็นเกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 3 คน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่ ร้อยละ 55.56 เป็นเพศหญิง ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 44.44 เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15 - 64 ปี และแรงงานนอกเกษตรเฉลี่ย 1 คน โดยเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงส่วนใหญ่ ไม่ทราบว่าพื้นที่ปลูกถั่วลิสงของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินระดับใดตามแผนที่ Agri-Map สำหรับลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.67 เป็นที่ดินตนเอง และร้อยละ 33.33 เป็นที่ดินเช่า เฉลี่ย 3.83 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกร ร้อยละ 50.00 วางแผนการผลิตเท่าเดิม เนื่องจาก เป็นพื้นที่เช่าจึงมีพื้นที่ในการทำการเกษตรจำกัด ประกอบกับเกษตรกรมีอายุมาก รองลงมา ร้อยละ 40.00 ไม่มีแผนการผลิต และร้อยละ 10.00 มีแผนจะขยายพื้นที่ปลูก เนื่องจาก ยังมีพื้นที่ว่างและมีแหล่งน้ำเพียงพอต่อการผลิต สำหรับการได้รับมาตรฐานรับรอง สินค้าถั่วลิสง ยังไม่มีการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร

7.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูกและเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดกาญจนบุรี มีแนวโน้มลดลงจาก 211 ไร่ และ 201 ไร่ ในปี 2562 เป็น 202 ไร่ และ 202 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 3.36 และ 2.54 ต่อปี เนื่องจาก สภาพอากาศแห้งแล้ง ฝนทิ้งช่วง ทำให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต ส่งผลให้เนื้อที่ปลูกและเนื้อที่เก็บเกี่ยวลดลง ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 234.80 ตัน ในปี 2562 เป็น 139.95 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 10.96 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูกและเนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลง จาก 1,169.15 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 692.82 กิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 8.65 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต ส่งผลให้ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ลดลง (ตารางที่ 3.49)

ตารางที่ 3.49 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 - 2566 จังหวัดกาญจนบุรี

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	211	201	234.80	1,169.15
2563	209	209	160.70	768.90
2564	430	428	301.18	704.51
2565	162	160	141.70	885.63
2566	202	202	139.95	692.82
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-3.36	-2.54	-10.96	-8.65

ที่มา: ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสงจังหวัดกาญจนบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.75 จะปลูกในเดือนพฤษภาคม รองลงมา คือ เดือนมกราคม ร้อยละ 26.50 เดือนกันยายน ร้อยละ 6.75 เดือนกุมภาพันธ์ และเดือนมิถุนายน มีสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 5.00 ตามลำดับ ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุด ในเดือนกรกฎาคม ร้อยละ 56.75 รองลงมา คือ เดือนมีนาคม ร้อยละ 26.50 เดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 6.75 เดือนเมษายน และเดือนสิงหาคม มีสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 5.00 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.50 และตารางที่ 3.51)

ตารางที่ 3.50 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาญจนบุรี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	5.00	-	-	56.75	5.00	-	-	6.75	-	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 10

ตารางที่ 3.51 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาญจนบุรี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	26.50	5.00	-	-	56.75	5.00	-	-	6.75	-	100.00
ผลผลิต (ตัน)	-	-	37.09	7.00	-	-	79.42	7.00	-	-	9.45	-	139.95

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 10

7.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 20.30 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 27.39 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.20 ต่อปี เนื่องจาก ตลาดมีความต้องการบริโภคอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.52)

ตารางที่ 3.52 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดกาญจนบุรี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	20.30
2563	20.25
2564	20.36
2565	22.30
2566	27.39
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	7.20

ที่มา: ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

8) จังหวัดเพชรบุรี

8.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 64.29 และเพศชาย ร้อยละ 35.71 มีอายุเฉลี่ย 59.14 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 71.30 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 11.90 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ร้อยละ 7.14 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 4.76 และระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง/อนุปริญญา ร้อยละ 2.38 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 2.38 ตามลำดับ ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรมีการปลูกข้าวมากที่สุด ร้อยละ 69.05 รองลงมา คือ ปลูกถั่วลิสง ร้อยละ 19.05 รับจ้างทางการเกษตรทั่วไป ร้อยละ 9.52 และปลูกพืชผัก (มะเขือ) ร้อยละ 2.38 และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 41.67 รองลงมา คือ อาชีพอื่นๆ (ผู้ใหญ่บ้าน, อาสาสมัครหมู่บ้าน, หัวหน้ากลุ่มสหกรณ์) ร้อยละ 33.33 และอาชีพค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 25.00 ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสงเฉลี่ย 17.93 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ ขอนแก่น 5 โดยส่วนใหญ่ปลูกในลักษณะเป็นแปลง และขุดหลุมหยอดเมล็ดเป็นแถว สำหรับวิธีการให้น้ำ ได้แก่ การลากสายยางรดน้ำถั่วลิสงโดยตรง การวางสายยางรดน้ำเป็นจุดและปล่อยน้ำในลักษณะน้ำพุ และใช้น้ำฝนในการให้น้ำเพียงอย่างเดียว สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากสระน้ำของตนเองเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา จากน้ำฝนตามธรรมชาติ ร้อยละ 41.67 จากห้วย/หนอง/คลอง/บึง ร้อยละ 6.67 และจากน้ำชลประทาน ร้อยละ 1.67 ตามลำดับ และทำการผลิตโดยเป็นเกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน แบ่งเป็นแรงงาน ภาคเกษตรเฉลี่ย 3 คน แรงงานส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.35 เป็นเพศหญิง ส่วนที่เหลือร้อยละ 47.65 เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15-64 ปี และมีแรงงานนอกเกษตรเฉลี่ย 1 คน โดยเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่ไม่ทราบว่า พื้นที่ปลูกถั่วลิสงของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินระดับใดตามแผนที่ Agri-Map ซึ่งลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ ร้อยละ 58.14 เป็นการเช่าที่ดิน รองลงมา คือ ที่ดินของตนเอง ร้อยละ 30.23 และทำฟรี ร้อยละ 11.63 เฉลี่ย 3.14 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกร

ร้อยละ 42.86 วางแผนการผลิตเท่าเดิม เนื่องจาก เป็นพื้นที่เช่าจึงมีพื้นที่ในการทำการเกษตรจำกัด รองลงมา ร้อยละ 35.71 ไม่มีแผนการผลิต เนื่องจาก ไม่มีน้ำเพื่อการเกษตรต้องรอน้ำฝนธรรมชาติอย่างเดียว และร้อยละ 21.43 มีแผนจะขยายพื้นที่ปลูก เนื่องจากยังมีพื้นที่ว่างและมีแหล่งน้ำเพียงพอต่อการผลิต สำหรับการได้รับมาตรฐานรับรอง สินค้าถั่วลิสง ยังไม่มีการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร

8.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 – 2566 เนื้อที่เพาะปลูกและเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดเพชรบุรี มีแนวโน้มลดลงจาก 881 ไร่ ในปี 2562 เป็น 530 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 13.11 ต่อปี เนื่องจาก สภาพอากาศแห้งแล้ง ฝนทิ้งช่วง ทำให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต ส่งผลให้เนื้อที่ปลูกและเนื้อที่เก็บเกี่ยวลดลง ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 593 ตัน ในปี 2562 เป็น 218 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 22.19 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูกและเนื้อที่เก็บเกี่ยว สำหรับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มลดลงจาก 673.10 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 411.32 กิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 10.45 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต ส่งผลให้ผลผลิตรวมและผลผลิตต่อไร่ลดลง (ตารางที่ 3.53)

ตารางที่ 3.53 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดเพชรบุรี

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	881	881	593	673.10
2563	904	904	734	811.95
2564	610	610	449	736.07
2565	613	613	442	721.04
2566	530	530	218	411.32
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-13.11	-13.11	-22.19	-10.45

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบุรี

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสงจังหวัดเพชรบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 35.71 จะปลูกในเดือนพฤษภาคม รองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 27.28 เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 7.14 เดือนกุมภาพันธ์ และเดือนธันวาคม มีสัดส่วนเท่ากัน คือ ร้อยละ 3.57 และเดือนสิงหาคม ร้อยละ 2.38 ตามลำดับ ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนสิงหาคม ร้อยละ 33.33 รองลงมา คือ เดือนกันยายน ร้อยละ 32.14 เดือนเมษายน ร้อยละ 16.67 เดือนมีนาคม ร้อยละ 5.95 เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 4.76 เดือนกุมภาพันธ์ เดือนพฤษภาคม และเดือนพฤศจิกายน มีสัดส่วนเท่ากัน ร้อยละ 2.38 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.54 และตารางที่ 3.55)

ตารางที่ 3.54 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเพชรบุรี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	3.57	-	-	35.71	27.28	7.14	2.38	-	-	-	3.57	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 10

ตารางที่ 3.55 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเพชรบุรี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	2.38	5.95	16.67	2.38	-	4.76	33.33	32.14	-	2.38	-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	5.19	12.97	36.35	5.19	-	10.38	72.66	70.7	-	5.19	-	218

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 10

8.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 20.50 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 21.74 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.24 ต่อปี เนื่องจาก ตลาดมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.56)

ตารางที่ 3.56 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดเพชรบุรี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	20.50
2563	17.56
2564	30.31
2565	28.60
2566	21.74
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	6.24

ที่มา: ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร

9) จังหวัดอุบลราชธานี

9.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 75.00 และเพศชาย ร้อยละ 25.00 มีอายุเฉลี่ย 56 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 75.00 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 12.50 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 12.50 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกข้าวมากที่สุด ร้อยละ 47.06 รองลงมา คือ ถั่วลิสง ร้อยละ 35.29 และผักสวนครัว ร้อยละ 17.65 ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ ในการปลูกถั่วลิสงเฉลี่ย 5 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ พันธุ์ไทนาน 9 โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงยกร่อง หยอดหลุม ใช้วิธีการให้น้ำแบบปล่อยน้ำตามร่องแปลง สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากแหล่งน้ำ ธรรมชาติ เช่น ลำห้วย/คลอง เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 62.50 รองลงมา คือ บ่อบาดาล/สระน้ำ ร้อยละ 37.50 และทำการผลิตโดยการรวมกลุ่ม มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน แบ่งเป็น แรงงาน ภาคเกษตรเฉลี่ย 3 คนต่อครัวเรือน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 15 - 64 ปี และแรงงาน นอกเกษตรเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน โดยเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงส่วนใหญ่ไม่ทราบว่า พื้นที่ปลูกถั่วลิสงของตนเอง อยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินในระดับใดตามแผนที่ Agri-Map ลักษณะการถือครองที่ดิน ร้อยละ 100.00 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 1 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกรไม่มีแผนที่จะขยาย/ลดพื้นที่ ในการเพาะปลูก และเพิ่ม/ลดปริมาณการผลิต เนื่องจาก แรงงานไม่เพียงพอ และปลูกพืชผักสวนครัวร่วมด้วย ทำให้ดูแลไม่ทัน ปัจจุบันยังไม่ได้รับมาตรฐานรับรองสินค้า ในอนาคตคาดว่า มีแผนที่จะขอมาตรฐานรับรอง สินค้า GAP

9.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดอุบลราชธานี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 605 ไร่ และ 580 ไร่ ในปี 2562 เป็น 953 ไร่ และ 953 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 9.51 และ 10.44 เนื่องจาก เกษตรกรได้รับผลผลิต และได้กำไรจากการขายผลผลิตดี ด้านปริมาณ ผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 148 ตัน ในปี 2562 เป็น 229 ตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.12 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 256 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 240 กิโลกรัม หรือลดลงร้อยละ 1.28 ต่อปี เนื่องจาก ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและต้นทุน การผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น (ตารางที่ 3.57)

ตารางที่ 3.57 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566
จังหวัดอุบลราชธานี

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	605	580	148	256
2563	1,046	1,046	302	289
2564	325	325	102	315
2565	353	353	109	309
2566	953	953	229	240
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	9.51	10.44	9.12	-1.28

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2567)

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 29.07 จะปลูกในเดือนพฤษภาคม รองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 28.78 และเดือนมกราคม ร้อยละ 12.21 ตามลำดับ ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนสิงหาคม ร้อยละ 31.64 รองลงมา คือ เดือนเมษายน ร้อยละ 26.44 และเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 18.50 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.58 และตารางที่ 3.59)

ตารางที่ 3.58 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	12.21	1.29	-	-	29.07	28.78	11.72	10.17	3.97	-	0.46	2.33	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ตารางที่ 3.59 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	10.00	-	26.44	7.65	-	-	31.64	1.60	3.29	18.50	0.88	100
ผลผลิต (ตัน)	-	22.90	-	60.55	17.52	-	-	72.46	3.66	7.53	42.37	2.02	229

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

9.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 20.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 25.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.56 ต่อปี เนื่องจาก ความต้องการของตลาดยังมีต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเพื่อการบริโภคและการแปรรูปเป็นอาหารชนิดต่างๆ ในขณะที่ผลผลิตมีไม่เพียงพอ ส่งผลให้สถานการณ์ราคาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.60)

ตารางที่ 3.60 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดอุบลราชธานี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	20.00
2563	26.00
2564	20.00
2565	23.00
2566	25.00
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	4.56

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

10) จังหวัดยโสธร

10.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 66.67 และเพศชาย ร้อยละ 33.33 มีอายุเฉลี่ย 53 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 33.33 และระดับปริญญาตรี ร้อยละ 16.67 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกข้าวนาปีมากที่สุด ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ถั่วลิสง ร้อยละ 33.33 และมันสำปะหลัง ร้อยละ 16.67 ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสงเฉลี่ย 15 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ พันธุ์ไทนาน 9 โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงยกร่องหยอดหลุม ใช้วิธีการให้น้ำแบบปล่อยน้ำตามร่องแปลง สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ลำห้วย/คลอง เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 83.33 รองลงมา คือ บ่อบาดาล/สระน้ำ ร้อยละ 16.67 และทำการผลิตโดยการรวมกลุ่ม มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนเฉลี่ย 5 คนต่อครัวเรือน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 3 คนต่อครัวเรือน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 15 - 64 ปี และแรงงานนอกเกษตรเฉลี่ย 2 คนต่อครัวเรือน โดยเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงส่วนใหญ่ทราบว่า พื้นที่ปลูกถั่วลิสงของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินระดับ S1 ตามแผนที่ Agri-Map ลักษณะการถือครองที่ดินร้อยละ 100.00 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 3.08 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกรมีแผนที่จะขยายพื้นที่

ในการเพาะปลูก เนื่องจาก ราคาซื้อขายเป็นที่จูงใจ ได้รับผลกำไรจากการจำหน่ายผลผลิต สำหรับการได้รับมาตรฐานรับรองสินค้า ได้แก่ GAP

10.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดยโสธร มีแนวโน้มลดลง จาก 2,033 ไร่ และ 2,017 ไร่ ในปี 2562 เป็น 1,641 ไร่ และ 1,641 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 4.19 และ 4.04 ต่อปี เนื่องจาก ต้นทุนการผลิตที่สูง ความไม่เพียงพอของแรงงาน รวมถึงความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับพื้นที่ ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 571 ตัน ในปี 2562 เป็น 398 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 6.96 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 283 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 243 กิโลกรัม หรือลดลงร้อยละ 3.00 ต่อปี เนื่องจาก ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น (ตารางที่ 3.61)

ตารางที่ 3.61 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดยโสธร

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	2,033	2,017	571	283
2563	2,504	2,504	692	277
2564	2,008	1,598	597	374
2565	1,260	1,257	393	313
2566	1,641	1,641	398	243
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-4.19	-4.04	-6.96	-3.00

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดยโสธร (2567)

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสง จังหวัดยโสธร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 50.33 จะปลูกในเดือนมิถุนายน รองลงมา คือ เดือนมกราคม ร้อยละ 21.61 และเดือนพฤษภาคม ร้อยละ 15.00 ตามลำดับ ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤษภาคม ร้อยละ 32.52 รองลงมา คือ เดือนสิงหาคม ร้อยละ 27.30 และเดือนกันยายน ร้อยละ 20.41 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.62 และตารางที่ 3.63)

ตารางที่ 3.62 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดยโสธร

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	21.61	2.38	-	-	15.00	50.33	10.46	-	-	-	-	0.22	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ตารางที่ 3.63 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดยโสธร

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	16.20	32.52	-	-	27.30	20.41	1.02	1.66	0.89	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	-	64.48	129.43	-	-	108.65	81.23	4.06	6.61	3.54	398

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

10.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 20.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 35.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.84 ต่อปี เนื่องจากความต้องการของตลาดยังมีต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเพื่อการบริโภคและการแปรรูปเป็นอาหารชนิดต่างๆ ในขณะที่ผลผลิตมีไม่เพียงพอ ส่งผลให้สถานการณ์ราคาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.64)

ตารางที่ 3.64 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดยโสธร

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	20.00
2563	25.00
2564	20.00
2565	32.00
2566	35.00
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	11.84

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

11) จังหวัดศรีสะเกษ

11.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 85.71 และเพศชาย ร้อยละ 14.29 มีอายุเฉลี่ย 58 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 71.43 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 28.57 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกข้าวนาปีมากที่สุด ร้อยละ 57.14 รองลงมา คือ ถั่วลิสง ร้อยละ 28.57 และข้าวโพดหวาน ร้อยละ 14.29 ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสงเฉลี่ย 8 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ พันธุ์ขอนแก่น 5 และไทนาน 9 โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงยกร่อง หยอดหลุม ใช้วิธีการให้น้ำแบบสปริงเกอร์และปล่อยน้ำตามร่องแปลง สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากบ่อบาดาล/สระน้ำเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 85.71 รองลงมา คือ น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ลำห้วย/คลอง ร้อยละ 14.29 และทำการผลิตโดยการรวมกลุ่ม มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนเฉลี่ย 6 คนต่อครัวเรือน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 15 - 64 ปี และแรงงานนอกเกษตรเฉลี่ย 2 คนต่อครัวเรือน โดยเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงส่วนใหญ่ทราบว่า พื้นที่ปลูกถั่วลิสงของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินระดับ S2 ตามแผนที่ Agri-Map ลักษณะการถือครองที่ดินร้อยละ 100.00 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 1.36 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคตเกษตรกรมีแผนที่จะขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก เนื่องจาก ราคารับซื้อเป็นที่สูงใจ ได้รับผลกำไรจากการจำหน่ายผลผลิต ปัจจุบันยังไม่ได้รับมาตรฐานรับรองสินค้า ในอนาคตคาดว่า มีแผนที่จะขอมาตรฐานรับรองสินค้า GAP

11.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดศรีสะเกษ มีแนวโน้มลดลงจาก 2,004 ไร่ และ 1,993 ไร่ ในปี 2562 เป็น 987 ไร่ และ 987 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 13.21 และ 13.11 ต่อปี เนื่องจาก ต้นทุนการผลิตที่สูง ความไม่เพียงพอของแรงงาน รวมถึงความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ และการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับพื้นที่ ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 458 ตัน ในปี 2562 เป็น 269 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 10.10 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 230 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 273 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.49 ต่อปี เนื่องจาก เกษตรกรได้มีการปรับตัวตามสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ความสามารถในการบริหารจัดการน้ำ และมีเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่มากขึ้น (ตารางที่ 3.65)

ตารางที่ 3.65 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดศรีสะเกษ

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	2,004	1,993	458	230
2563	1,465	1,420	437	308
2564	974	954	299	313
2565	919	919	300	326
2566	987	987	269	273
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-13.21	-13.11	-10.10	3.49

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2567)

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.55 จะปลูกในเดือนสิงหาคม รองลงมา คือ เดือนพฤษภาคม ร้อยละ 25.74 และเดือนมิถุนายน ร้อยละ 10.63 ตามลำดับ ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 54.80 รองลงมา คือ เดือนเมษายน ร้อยละ 64.83 และเดือนตุลาคม ร้อยละ 23.38 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.66 และตารางที่ 3.67)

ตารางที่ 3.66 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	1.97	0.51	-	-	25.74	10.63	9.44	46.55	2.41	-	-	2.75	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ตารางที่ 3.67 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	24.10	2.44	-	0.83	8.75	-	8.69	54.80	0.39	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	-	64.83	6.56	-	2.23	23.54	-	23.38	147.41	1.05	269

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

11.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 20.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 30.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.45 ต่อปี เนื่องจาก ความต้องการของตลาดยังคงมีต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเพื่อการบริโภคและการแปรรูปเป็นอาหารชนิดต่างๆ ในขณะที่ผลผลิตมีไม่เพียงพอ ส่งผลให้สถานการณ์ราคาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.68)

ตารางที่ 3.68 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดศรีสะเกษ

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	20.00
2563	19.00
2564	25.00
2565	20.00
2566	30.00
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	8.45

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

12) จังหวัดอำนาจเจริญ

12.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 75.00 และเพศชาย ร้อยละ 25.00 มีอายุเฉลี่ย 58 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 62.50 รองลงมา คือระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 25.00 และระดับ ปวช. ร้อยละ 12.50 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกข้าวนาปีมากที่สุด ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ มันสำปะหลัง ร้อยละ 37.50 และถั่วลิสง ร้อยละ 12.50 ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสงเฉลี่ย 9 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ พันธุ์ไทนาน 9 โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงยกร่องหยอดหลุม ใช้วิธีการให้น้ำแบบปล่อยน้ำตามร่องแปลง สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากบ่อบาดาล/สระน้ำ เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ น้ำฝน ร้อยละ 37.50 และน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น ลำห้วย/คลอง ร้อยละ 12.50 และทำการผลิตโดยการรวมกลุ่ม มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 3 คนต่อครัวเรือน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 15 - 64 ปี และแรงงานนอกเกษตรเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน โดยเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงส่วนใหญ่ไม่ทราบว่า พื้นที่ปลูกถั่วลิสงของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินในระดับใดตามแผนที่ Agri-Map ลักษณะการถือครองที่ดินร้อยละ 100.00 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 2.25 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกรมีแผนที่จะขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก เนื่องจาก ต้องการเพิ่มรายได้ ซึ่งที่ผ่านมาได้รับ

ผลกำไรจากการจำหน่ายผลผลิต ส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับมาตรฐานรับรองสินค้า ในอนาคตคาดว่า มีแผนที่จะขอมาตรฐานรับรองสินค้า GAP

12.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดอำนาจเจริญ มีแนวโน้มลดลงจาก 180 ไร่ และ 136 ไร่ ในปี 2562 เป็น 132 ไร่ และ 132 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 6.01 และ 0.60 ต่อปี เนื่องจาก ต้นทุนการผลิตที่สูง ความไม่เพียงพอของแรงงาน รวมถึงความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับพื้นที่ ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 43 ตัน ในปี 2562 เป็น 37 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 2.96 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 318 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 280 กิโลกรัม หรือลดลงร้อยละ 2.51 ต่อปี เนื่องจากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศและต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น (ตารางที่ 3.69)

ตารางที่ 3.69 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	180	136	43	318
2563	147	137	41	300
2564	154	137	33	242
2565	156	123	33	270
2566	132	132	37	280
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-6.01	-0.60	-2.96	-2.51

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (2567)

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสง จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 50.18 จะปลูกในเดือนมกราคม รองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 23.24 และเดือนกรกฎาคม ร้อยละ 20.42 ตามลำดับ ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนสิงหาคม ร้อยละ 59.92 รองลงมา คือ เดือนเมษายน ร้อยละ 20.50 และเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 13.30 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.70 และตารางที่ 3.71)

ตารางที่ 3.70 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	50.18	-	-	-	-	23.24	20.42	-	-	-	0.88	5.28	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ตารางที่ 3.71 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	5.17	-	-	20.50	1.11	-	-	59.92	-	-	13.30	-	100
ผลผลิต (ตัน)	1.91	-	-	7.59	0.41	-	-	22.17	-	-	4.92	-	37

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

12.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 21.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 35.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.76 ต่อปี เนื่องจาก ความต้องการของตลาดยังมีต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเพื่อการบริโภคและการแปรรูปเป็นอาหารชนิดต่างๆ ในขณะที่ผลผลิตมีไม่เพียงพอ ส่งผลให้สถานการณ์ราคาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.72)

ตารางที่ 3.72 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	21.00
2563	30.00
2564	21.00
2565	22.00
2566	35.00
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	10.76

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

13) จังหวัดมุกดาหาร

13.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกถั่วลิสง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 83.33 และเพศชาย ร้อยละ 16.67 มีอายุเฉลี่ย 56 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 75.00 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 16.67 และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 8.33 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกข้าวนาปีมากที่สุด ร้อยละ 58.33 รองลงมา คือ ถั่วลิสง ร้อยละ 33.34 และมันสำปะหลัง ร้อยละ 8.33 ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกถั่วลิสงเฉลี่ย 16 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูกได้แก่ ขอนแก่น 6 โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงยกร่อง หยอดหลุม ใช้วิธีการให้น้ำแบบปล่อยน้ำตามร่องแปลง สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ/ลำห้วย/คลอง ร้อยละ 75.00 รองลงมา คือ บ่อบาดาล/สระน้ำ เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 16.67 และน้ำจากคลองชลประทาน ร้อยละ 8.33 และทำการผลิตโดยการรวมกลุ่ม มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวนเฉลี่ย 4 คนต่อครัวเรือน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 3 คนต่อครัวเรือน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 15 - 64 ปี และแรงงานนอกเกษตรเฉลี่ย 1 คนต่อครัวเรือน โดยเกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงส่วนใหญ่ ไม่ทราบว่าพื้นที่ปลูกถั่วลิสงของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดิน ในระดับใดตามแผนที่ Agri-Map ลักษณะการถือครองที่ดินร้อยละ 100.00 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 2.50 ไร่ต่อครัวเรือน ในอนาคต เกษตรกรไม่มีแผนที่จะขยาย/ลดพื้นที่ในการเพาะปลูก และเพิ่ม/ลดปริมาณการผลิต เนื่องจาก เมล็ดพันธุ์ แรงงานไม่เพียงพอในการดูแล ปัจจุบันยังไม่ได้รับมาตรฐานรับรองสินค้า ในอนาคตคาดว่าจะมีแผนที่จะขอมาตรฐานรับรองสินค้า GAP

13.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวถั่วลิสง จังหวัดมุกดาหาร มีแนวโน้มลดลงจาก 575 ไร่ และ 575 ไร่ ในปี 2562 เป็น 248 ไร่ และ 248 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลง ร้อยละ 15.48 และ 15.48 ต่อปี เนื่องจากต้นทุนการผลิตที่สูง ความไม่เพียงพอของแรงงาน รวมถึงความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศและการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับพื้นที่ ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 161 ตัน ในปี 2562 เป็น 73 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 14.63 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 280 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 295 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.05 ต่อปี เนื่องจากเกษตรกรได้มีการปรับตัวตามสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ความสามารถในการบริหารจัดการน้ำ และมีเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่มากขึ้น (ตารางที่ 3.73)

ตารางที่ 3.73 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ถั่วลิสง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดมุกดาหาร

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	575	575	161	280
2563	414	414	113	273
2564	232	232	66	285
2565	209	209	58	279
2566	248	248	73	295
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-15.48	-15.48	-14.63	1.05

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร (2567)

สำหรับช่วงเวลาการปลูกถั่วลิสง จังหวัดมุกดาหาร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 35.03 จะปลูกในเดือนมิถุนายน รองลงมา คือ เดือนมกราคม ร้อยละ 27.65 และเดือนพฤษภาคม ร้อยละ 24.87 ตามลำดับ ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนเมษายน ร้อยละ 49.38 รองลงมา คือ เดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 22.23 และเดือนกันยายน ร้อยละ 8.81 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.74 และตารางที่ 3.75)

ตารางที่ 3.74 ร้อยละการเพาะปลูกถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดมุกดาหาร

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	27.65	0.73	-	-	24.87	35.03	2.46	0.16	-	-	-	9.10	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.75 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดมุกดาหาร

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	3.14	-	49.38	4.99	-	-	7.08	8.81	4.37	22.23	-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	2.29	-	36.05	3.64	-	-	5.17	6.43	3.19	16.23	-	73

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

13.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 20.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 30.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.45 ต่อปี เนื่องจาก ความต้องการของตลาดยังมีต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเพื่อการบริโภคและการแปรรูปเป็นอาหารชนิดต่างๆ ในขณะที่ผลผลิตมีไม่เพียงพอ ส่งผลให้สถานการณ์ราคาเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.76)

ตารางที่ 3.76 ราคาถั่วลิสงที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดมุกดาหาร

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาถั่วลิสงเปลือกสดที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	20.00
2563	25.00
2564	25.00
2565	28.00
2566	30.00
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	8.45

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร (2567)

3.1.4 ทูเรียน

1) จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ทุเรียน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.33 และเพศหญิง ร้อยละ 46.67 มีอายุเฉลี่ย 53.2 มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 48.43 รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 38.21 และระดับประถมศึกษา ร้อยละ 13.36 ตามลำดับ ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกทุเรียน มากที่สุด ร้อยละ 54.55 รองลงมา คือ ยางพารา ร้อยละ 36.36 และปาล์มน้ำมัน ร้อยละ 9.09 ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียน เฉลี่ย 18.16 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ หมอนทอง โดยปลูกในลักษณะเป็นสวนเดี่ยว ใช้แหล่งน้ำจากบ่อบาดาล/สระส่วนตัว เป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 80.00 และใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำธรรมชาติ ร้อยละ 20.00 โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 3.17 คน แบ่งเป็น แรงงานภาคเกษตร เฉลี่ย 2.29 คน และแรงงานนอกเกษตร เฉลี่ย 0.86 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 15 – 64 ปี โดยเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนส่วนใหญ่ ทราบว่าพื้นที่ปลูกทุเรียนของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินระดับเหมาะสมมาก ตามแผนที่ Agri-Map ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ ร้อยละ 100 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 16.42 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกรมีแผนจะขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก ซึ่งจะทำการปลูกทดแทน

ในพื้นที่ยางพารา พื้นที่ว่างเปล่า และมะพร้าว เนื่องจาก ราคาทุเรียนสูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่ปลูก สำหรับการได้รับมาตรฐานรับรองสินค้า ได้แก่ GAP

1.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่ยืนต้น และเนื้อที่ให้ผล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 65,495 ไร่ และ 47,544 ไร่ ในปี 2562 เป็น 101,648 ไร่ และ 69,994 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 11.67 และ 10.21 ต่อปี เนื่องจากราคาทุเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกษตรกรปลูก เพิ่มขึ้น ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 47,855 ตัน ในปี 2562 เป็น 82,275 ตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 14.51 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1,007 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 1,175 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.93 ต่อปี เนื่องจาก ราคาทุเรียน อยู่ในเกณฑ์ดี ส่งผลให้เกษตรกรมีการบริหารจัดการดูแลสวนที่ดี (ตารางที่ 3.77)

ตารางที่ 3.77 เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ทุเรียน) ปี 2562 – 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช

ปี	เนื้อที่ยืนต้น (ไร่)	เนื้อที่ให้ผล (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	65,495	47,544	47,855	1,007
2563	73,216	53,670	51,750	964
2564	84,756	57,695	59,738	1,035
2565	90,167	61,169	58,693	960
2566	101,648	69,994	82,275	1,175
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	11.49	9.46	12.86	3.09

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปี 2561 การเพาะปลูกตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 179,548.24 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 104,340.37 ไร่ หรือร้อยละ 58.11 เหมาะสมปานกลาง (S2) 46,850.06 ไร่ หรือ ร้อยละ 26.09 เหมาะสมน้อย (S3) 3,169.85 ไร่ หรือ ร้อยละ 1.77 และไม่เหมาะสม (N) 25,187.96 ไร่ หรือ ร้อยละ 14.03 โดยการเพาะปลูก ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมสูง และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอท่าศาลา และอำเภอนบพิตำ (ตารางที่ 3.78)

ตารางที่ 3.78 พื้นที่เพาะปลูกทุเรียน (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map
จังหวัดนครศรีธรรมราช

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เมืองนครศรีธรรมราช	4,771.26	4,436.20	288.75	2,173.02	11,669.23
เชียรใหญ่	247.05	7.82	363.60	577.07	1,195.4
ปากพนัง	-	-	-	1,690.47	1,690.47
ชะอวด	3,555.47	2,670.35	41.51	524.39	6,791.72
ทุ่งสง	7,850.98	1,646.68	-	1,932.17	11,429.83
ท่าศาลา	14,129.10	5,980.65	140.89	4,498.79	24,749.43
ร่อนพิบูลย์	7,072.84	4,665.43	65.49	2,082.14	13,885.90
สิชล	5,945.15	5,585.68	86.34	2,263.26	13,880.43
ลานสกา	9,869.58	5,687.07	7.42	1,909.43	17,473.50
พิปูน	5,412.53	1,370.61	-	206.89	6,990.03
หัวไทร	264.72	276.55	-	966.29	1,507.56
ทุ่งใหญ่	1,049.95	607.30	-	122.05	1,779.30
ฉวาง	10,283.20	2,186.87	-	1,121.16	13,591.23
ขนอม	2,256.41	355.47	13.95	454.10	3,079.93
นาบอน	308.61	458.58	-	445.91	1,213.10
พรหมคีรี	10,807.40	3,426.29	28.80	441.82	14,704.31
บางขัน	2,278.72	567.89	73.16	12.72	2,932.49
ถ้าพรธรรมา	498.63	715.91	-	112.30	1,326.84
พระพรหม	3,693.48	1,843.22	694.58	1,476.05	7,707.33
จุฬาภรณ์	1,006.59	474.00	8.59	134.45	1,623.63
นบพิตำ	5,754.04	3,413.07	450.91	672.81	10,290.83
ช้างกลาง	7,190.55	474.42	-	875.44	8,540.41
เฉลิมพระเกียรติ	94.10	-	905.85	495.25	1,495.20
รวม (ไร่)	104,340.36	46,850.06	3,169.84	25,187.98	179,548.24
สัดส่วนร้อยละ	58.11	26.09	1.77	14.03	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online , มิถุนายน 2567

สำหรับปี 2566 พบว่า ผลผลิตทุเรียนออกสู่ตลาดมากที่สุดในเดือนสิงหาคม ร้อยละ 17.78 รองลงมา คือ เดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 12.87 และเดือนธันวาคม ร้อยละ 12.73 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.79)

ตารางที่ 3.79 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดทุเรียน ปี 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	8.24	5.76	0.72	-	-	9.95	14.21	17.78	10.87	7.47	12.87	12.73	100
ผลผลิต (ตัน)	6,782	4,736	590	-	-	8,184	11,695	14,137	8,945	6,147	10,586	10,473	82,275

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้เกรดผลสวย (AB) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 86.74 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 165.30 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 15.41 ต่อปี เนื่องจากความต้องการบริโภคทั้งตลาดภายในและตลาดส่งออก (ตารางที่ 3.80)

ตารางที่ 3.80 ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้เกรดผลสวย (AB)
2562	86.74
2563	95.76
2564	76.75
2565	110.57
2566	165.30
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	15.41

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2) จังหวัดสงขลา

2.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกทุเรียน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 88.00 และเพศหญิง ร้อยละ 12.00 มีอายุเฉลี่ย 61.84 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาร้อยละ 48.00 รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 28.00 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และ ปวช. เท่ากัน ร้อยละ 8.00 ระดับ ปวส.และสูงกว่าปริญญาตรี เท่ากัน ร้อยละ 4.00 ตามลำดับ ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกทุเรียนมากที่สุด ร้อยละ 43.14 รองลงมา คือ ยางพารา ร้อยละ 41.18 สวนผสม ร้อยละ 11.76 ปาล์มน้ำมันและรับจ้างเกษตรทั่วไป เท่ากัน ร้อยละ 1.96 และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพข้าราชการ/เงินเดือนประจำมากที่สุด ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ค้าขาย ร้อยละ 35.71 และอื่นๆ เช่น ธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 14.29 ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ ในการปลูกทุเรียน เฉลี่ย 13.60 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ หมอนทอง ชะนี และก้านยาว โดยส่วนใหญ่ปลูกในลักษณะสวนผสม ร้อยละ 76.00 และสวนเดี่ยว ร้อยละ 24.00 ใช้วิธีการให้น้ำแบบวางท่อสปริงเกอร์และยังมีการใช้สายยางในการให้น้ำ สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำฝนเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 38.10 รองลงมา คือ น้ำบาดาล/สระน้ำ ร้อยละ 35.71 และน้ำจากลำคลอง ร้อยละ 26.19 และทำการผลิตโดยเป็นเกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 3.32 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตร เฉลี่ย 1.68 คน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 15-64 ปี และแรงงานนอกเกษตร เฉลี่ย 1.64 คน โดยเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนส่วนใหญ่ ไม่ทราบว่าพื้นที่ปลูก ทุเรียนของตนเอง อยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินระดับใด ตามแผนที่ Agri-Map สำหรับลักษณะการถือครองที่ดินทั้งหมด ร้อยละ 100.00 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 1.72 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกรส่วนใหญ่ มีแผนที่จะปลูกทุเรียนในพื้นที่เท่าเดิม ร้อยละ 64.00 และเกษตรกรมีแผนที่จะขยายพื้นที่ ในการเพาะปลูกทุเรียน ร้อยละ 36.00 ปัจจุบันเกษตรกรยังไม่มีแผนในการเพิ่มปริมาณการผลิต เนื่องจาก อายุมาก ไม่มีความพร้อมในการดูแลแปลงทุเรียนเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิต อีกทั้งการปลูกทุเรียนไม่ได้เน้น เป็นอาชีพหลัก และเกษตรกรได้รับมาตรฐานรับรองสินค้า ได้แก่ GAP

2.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่ยืนต้น และเนื้อที่ให้ผลจังหวัดสงขลา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 18,274 ไร่ และ 14,382 ไร่ ในปี 2562 เป็น 22,900 ไร่ และ 18,229 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.86 และ 6.27 ต่อปี เนื่องจาก ราคาทุเรียนสูงและตลาดมีความต้องการมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกร มีการปรับเปลี่ยนมาปลูกทุเรียนเพิ่มขึ้น ด้านปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นจาก 12,210 ตัน ในปี 2562 เป็น 13,240 ตัน ในปี 2566 ในขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาอัตราเพิ่ม/ลด เฉลี่ยต่อปี พบว่า มีอัตราลดลง ร้อยละ 5.12 ต่อปี ตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตในแต่ละปี สำหรับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 849 กิโลกรัม ในปี 2562 ลดลงเหลือ 726 กิโลกรัม เมื่อพิจารณาอัตราเพิ่ม/ลด เฉลี่ยต่อปี พบว่า มีอัตราลดลง ร้อยละ 10.72 ต่อปี เช่นกัน (ตารางที่ 3.81)

ตารางที่ 3.81 เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ทุเรียน) ปี 2562 – 2566 จังหวัดสงขลา

ปี	เนื้อที่ยืนต้น (ไร่)	เนื้อที่ให้ผล (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	18,274	14,382	12,210	849
2563	19,182	14,805	11,772	795
2564	19,694	15,879	13,437	846
2565	21,589	16,934	5,919	350
2566	22,900	18,229	13,240	726
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	5.86	6.27	-5.12	-10.72

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

ปี 2561 การปลูกทุเรียนตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 331.65 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 77.32 ไร่ หรือร้อยละ 23.31 เหมาะสมปานกลาง (S2) 252.03 ไร่ หรือร้อยละ 75.99 และไม่เหมาะสม (N) 2.3 ไร่ หรือร้อยละ 0.70 โดยการปลูกส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอนาทวี หาดใหญ่ จะนะ และสะเดา ตามลำดับ (ตารางที่ 3.82)

ตารางที่ 3.82 พื้นที่ปลูกทุเรียน (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสงขลา

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
นาทวี	21.37	116.58	-	-	137.95
หาดใหญ่	18.77	115.05	-	-	133.82
จะนะ	25.16	4.97	-	2.30	32.43
สะเดา	12.02	15.43	-	-	27.45
รวม (ไร่)	77.32	252.03	-	2.30	331.65
สัดส่วนร้อยละ	23.31	75.99	-	0.70	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online , 2567

สำหรับในปี 2566 พบว่า ผลผลิตทุเรียนออกสู่ตลาดมากที่สุดในเดือนสิงหาคม ร้อยละ 77.28 รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 19.03 เดือนกันยายน ร้อยละ 3.16 และเดือนมิถุนายน ร้อยละ 0.53 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.83)

ตารางที่ 3.83 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดทุเรียน ปี 2566 จังหวัดสงขลา

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	0.53	19.03	77.28	3.16	-	-	-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	-	-	-	70	2,520	10,231	419	-	-	-	13,240

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

2.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 78.71 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 111.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.21 ต่อปี เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตทุเรียนน้อย ในขณะที่ตลาดมีความต้องการสูง จึงส่งผลให้ราคาปรับตัวสูงขึ้น (ตารางที่ 3.84)

ตารางที่ 3.84 ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดสงขลา

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	78.71
2563	82.40
2564	65.62
2565	100.00
2566	111.00
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	9.21

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3) จังหวัดสตูล

3.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกทุเรียน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 50.00 และเพศหญิง ร้อยละ 50.00 มีอายุเฉลี่ย 57.81 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 62.50 รองลงมา คือ ระดับปวส. ร้อยละ 18.75 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และปริญญาตรี เท่ากัน ร้อยละ 6.25 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกยางพารามากที่สุด ร้อยละ 34.04 รองลงมา คือ ปาล์มน้ำมัน ร้อยละ 27.66 ทุเรียน ร้อยละ 23.40 สวนผสม ร้อยละ 10.64 และรับจ้างเกษตรทั่วไป ร้อยละ 4.26 และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพข้าราชการ/เงินเดือนประจำมากที่สุด ร้อยละ 57.14 รองลงมา คือ ค่าขาย ร้อยละ 42.86 ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกทุเรียน เฉลี่ย 18.31 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูกได้แก่ หมอนทอง ชะนี และทุเรียนพื้นเมือง โดยส่วนใหญ่ปลูกในลักษณะสวนผสม ร้อยละ 93.75 และสวนเดี่ยว ร้อยละ 6.25 ใช้วิธีการให้น้ำแบบวางท่อสปริงเกอร์และยังมีการใช้สายยางในการให้น้ำ สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำฝนเป็นหลัก คิดเป็น ร้อยละ 51.85 รองลงมา คือ น้ำบาดาล/สระน้ำ ร้อยละ 33.33 น้ำจากลำคลอง ร้อยละ 14.82 และทำการผลิตโดยเป็นเกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 3.88 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตรเฉลี่ย 2.19 คน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 15-64 ปี และแรงงานนอกเกษตรเฉลี่ย 1.69 คน โดยเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนส่วนใหญ่ไม่ทราบว่าพื้นที่ปลูก ทุเรียนของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินระดับใดตามแผนที่ Agri-Map ร้อยละ 93.75 และทราบ ร้อยละ 6.25 สำหรับลักษณะการถือครองที่ดินทั้งหมด ร้อยละ 100.00 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 1.30 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต ส่วนใหญ่เกษตรกรมีแผนที่จะปลูกทุเรียนในพื้นที่เท่าเดิม ร้อยละ 68.75 รองลงมา มีแผนขยายพื้นที่ปลูกทุเรียน ร้อยละ 18.75 และไม่มีแผนการผลิต ร้อยละ 12.50 ปัจจุบันเกษตรกร ยังไม่มีแผนในการเพิ่มปริมาณการผลิต เนื่องจาก อายุมาก ไม่มีความพร้อมในการดูแลแปลงทุเรียน เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิต อีกทั้งการปลูกทุเรียนไม่ได้เน้นเป็นอาชีพหลัก และเกษตรกรได้รับมาตรฐานรับรอง สินค้า ได้แก่ GAP

3.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่ยืนต้น และเนื้อที่ให้ผล จังหวัดสตูล มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 2,355 ไร่ และ 1,249 ไร่ ในปี 2562 เป็น 4,383 ไร่ และ 2,101 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.02 และ 15.65 ต่อปี เนื่องจากราคาทุเรียนสูงและตลาดมีความต้องการมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนมาปลูก ทุเรียนเพิ่มขึ้น ด้านปริมาณผลผลิต เพิ่มขึ้นจาก 691 ตัน ในปี 2562 เป็น 1,124 ตัน ในปี 2566 ในขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาอัตราเพิ่ม/ลด เฉลี่ยต่อปี พบว่า มีอัตราเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5.10 ต่อปี ตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตในแต่ละปี สำหรับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 553 กิโลกรัม ในปี 2562 ลดลงเหลือ 535 กิโลกรัม เมื่อพิจารณาอัตราเพิ่ม/ลด เฉลี่ยต่อปี พบว่า มีอัตราลดลง ร้อยละ 9.12 ต่อปี (ตารางที่ 3.85)

ตารางที่ 3.85 เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ทุเรียน) ปี 2562 – 2566 จังหวัดสตูล

ปี	เนื้อที่ยืนต้น (ไร่)	เนื้อที่ให้ผล (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	2,355	1,249	691	553
2563	2,977	1,250	642	514
2564	3,965	1,611	866	538
2565	4,138	1,890	399	211
2566	4,383	2,101	1,124	535
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	17.02	15.65	5.10	-9.12

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

ปี 2561 การปลูกทุเรียนตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดสตูล มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 35.30 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 4.44 ไร่ หรือ ร้อยละ 12.58 เหมาะสมปานกลาง (S2) 20.56 ไร่ หรือร้อยละ 58.24 และไม่เหมาะสม (N) 10.30 ไร่ หรือ ร้อยละ 29.18 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอควนกาหลง ควนโดน และละงู ตามลำดับ (ตารางที่ 3.86)

ตารางที่ 3.86 พื้นที่ปลูกทุเรียน (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสตูล

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
ควนกาหลง	-	20.56	-	3.56	24.12
ควนโดน	-	-	-	6.74	6.74
ละงู	4.44	-	-	-	4.44
รวม (ไร่)	4.44	20.56	-	10.30	35.30
สัดส่วน ร้อยละ	12.58	58.24	-	29.18	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online , 2567

สำหรับในปี 2566 พบว่า ผลผลิตทุเรียนออกสู่ตลาดมากที่สุดในเดือนสิงหาคม ร้อยละ 57.03 รองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 21.88 เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 16.02 และเดือนกันยายน ร้อยละ 5.07 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.87)

ตารางที่ 3.87 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดทุเรียน ปี 2566 จังหวัดสตูล

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	21.88	16.02	57.03	5.07	-	-	-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	-	-	-	246	180	641	57	-	-	-	1,124

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2566

3.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 76.68 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 99.58 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 7.29 ต่อปี เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตทุเรียนน้อย ในขณะที่ตลาดมีความต้องการสูง จึงส่งผลให้ราคาปรับตัวสูงขึ้น (ตารางที่ 3.88)

ตารางที่ 3.88 ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดสตูล

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาทุเรียนที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	76.68
2563	79.24
2564	75.58
2565	95.00
2566	99.58
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	7.29

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3.1.5 กล้ายน้ำว่า

1) จังหวัดพิษณุโลก

1.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกกล้ายน้ำว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 52 และเพศหญิง ร้อยละ 48 มีอายุเฉลี่ยมากกว่า 64 ปี ส่วนใหญ่ ร้อยละ 75 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 25 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ทางการเกษตร พบว่า ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกกล้ายน้ำว่ามากที่สุดถึงร้อยละ 62.50 รองลงมา คือ ข้าว และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 37.50 ส่วนนอกภาคเกษตร ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป โดยเกษตรกร มีประสบการณ์ในการปลูกกล้ายน้ำว่าประมาณ 15 - 17 ปี ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตร 2 คน และส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 15 - 64 ปี ส่วนแรงงานนอกเกษตรมีจำนวน 2 คน สำหรับชนิดพันธุ์ที่ปลูกคือ พันธุ์มะลิอ่อน การเพาะปลูกและดูแลรักษา ผลผลิตจะใช้น้ำฝนเป็นหลักเนื่องจากอยู่นอกเขตชลประทาน แต่จะมีการให้น้ำเสริมในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง ลักษณะการถือครองที่ดิน เป็นที่ดินของตนเองทั้งหมด เฉลี่ย 3.94 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกกล้ายน้ำว่าส่วนใหญ่ ไม่ทราบว่าพื้นที่ปลูกกล้ายน้ำว่าของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินระดับใดแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map)

1.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวกล้ายน้ำว่า จังหวัดพิษณุโลก มีแนวโน้มลดลงจาก 14,396 ไร่ และ 12,721 ไร่ ในปี 2562 เป็น 10,189 ไร่ และ 9,470 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 7.88 และ 6.12 ต่อปี เนื่องจากประสบปัญหาโรคตายพราย และราคาขายกล้ายน้ำว่า มีความผันผวนไม่แน่นอน ทำให้เกษตรกรบางรายปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชเศรษฐกิจใหม่ที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า อาทิ มันสำปะหลัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 19,590.34 ตัน ในปี 2562 เป็น 10,227.60 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 13.63 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูกและเนื้อที่ให้ผล ส่วนผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 1,540 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 1,080 กิโลกรัม หรือลดลง ร้อยละ 8.00 ต่อปี เนื่องจาก ประสบภาวะภัยแล้งและสภาพอากาศร้อน ทำให้ลำต้นขาดความสมบูรณ์ จึงส่งผลต่อการติดดอกออกผล (ตารางที่ 3.89)

ตารางที่ 3.89 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (กล้วยน้ำว้า) ปี 2562 – 2566
จังหวัดพิษณุโลก

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	14,396	12,721	19,590.34	1,540
2563	13,178	11,254	14,123.77	1,255
2564	11,093	10,525	12,703.68	1,207
2565	11,578	10,798	11,974.98	1,109
2566	10,189	9,470	10,227.60	1,080
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	- 7.88	- 6.12	- 13.63	- 8.00

ที่มา: กรมส่งเสริมการเกษตร (ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร), 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกกล้วยน้ำว้า จังหวัดพิษณุโลก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 จะปลูกในเดือนพฤษภาคม และบางรายจะปลูกช่วงเดือนมิถุนายน – สิงหาคม ส่วนการเก็บเกี่ยว ผลผลิต ออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 11.50 รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 11.00 เดือนตุลาคม ร้อยละ 10.50 ตามลำดับ และกระจายอยู่ในทุกเดือนตลอดทั้งปี (ตารางที่ 3.90 และตารางที่ 3.91)

ตารางที่ 3.90 ร้อยละการเพาะปลูกกล้วยน้ำว้า ปี 2566 จังหวัดพิษณุโลก

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	90.00	5.00	3.00	2.00	-	-	-	-	100

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ตารางที่ 3.91 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดกล้วยน้ำว้า ปี 2566 จังหวัดพิษณุโลก

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	9.50	9.50	6.50	5.00	5.00	6.50	7.00	9.00	9.00	10.50	11.50	11.00	100
ผลผลิต (ตัน)	283.86	283.86	194.22	149.40	149.40	194.22	209.16	268.92	268.92	313.74	343.62	328.68	2,988

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคากล้วยน้ำว่าที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 6.41 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 11.02 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 14.32 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด และการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากกล้วยน้ำว่า (ตารางที่ 3.92)

ตารางที่ 3.92 ราคากล้วยน้ำว่าที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดพิษณุโลก

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคากล้วยน้ำว่าที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	6.41
2563	7.21
2564	11.26
2565	9.30
2566	11.02
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	14.32

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) จังหวัดตาก

2.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกกล้วยน้ำว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 51 และเพศหญิง ร้อยละ 49 มีอายุเฉลี่ย 15 - 49 ปี และ 50 - 64 ปี ร้อยละ 37.50 เท่ากัน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 62.50 มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 25 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 12.50 ตามลำดับ ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ทางการเกษตร พบว่า ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกกล้วยน้ำว่ามากที่สุด ร้อยละ 50 รองลงมา คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 37.50 และมันสำปะหลัง ร้อยละ 12.50 ส่วนนอกภาคเกษตร ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยน้ำว่าประมาณ 15 - 20 ปี ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตร 2 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 15 - 64 ปี และแรงงานนอกเกษตร 1 คน สำหรับชนิดพันธุ์ที่ปลูก คือ พันธุ์มะลิอ่อน การเพาะปลูกเกษตรกรจะใช้น้ำฝนเป็นหลัก และมีแหล่งน้ำเสริมในฤดูแล้ง ลักษณะการถือครองที่ดิน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 50 เป็นที่ดินของตนเอง รองลงมา เป็นที่ดินทำฟรี ร้อยละ 37.50 และเป็นที่ดินอื่นๆ ร้อยละ 12.50 ตามลำดับ เฉลี่ย 15.63 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยน้ำว่าส่วนใหญ่ ไม่ทราบว่าพื้นที่ปลูกของตนเอง อยู่ในชั้นความเหมาะสมของดินระดับใด ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map)

2.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวกล้วยน้ำว้า จังหวัดตาก มีแนวโน้มลดลงจาก 7,446 ไร่ และ 5,866 ไร่ ในปี 2562 เป็น 5,867 ไร่ และ 4,648 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 5.99 และ 6.27 ต่อปี เนื่องจาก สถานการณ์ราคาไม่จูงใจเกษตรกรจึงปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นที่ให้ผลตอบแทนดีกว่า อาทิ อะโวคาโด ยางพารา และเกษตรผสมผสาน ด้านปริมาณผลผลิตรวม 8,050 ตัน ในปี 2562 และ 6,754 ตัน ในปี 2566 เพิ่มขึ้นร้อยละ 5.02 ต่อปี เนื่องจากปี 2565 ปริมาณผลผลิตเพิ่มขึ้นมากจากปริมาณฝนที่เอื้ออำนวย เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตและการติดดอกออกผล ส่งผลให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1,372 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 1,453 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 12.04 ต่อปี (ตารางที่ 3.93)

ตารางที่ 3.93 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (กล้วยน้ำว้า) ปี 2562 – 2566 จังหวัดตาก

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	7,446	5,866	8,050	1,372
2563	7,354	5,823	3,442	591
2564	6,290	4,871	3,741	768
2565	6,390	4,855	7,979	1,643
2566	5,867	4,648	6,754	1,453
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	- 5.99	- 6.27	5.02	12.04

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก

สำหรับช่วงเวลาการปลูกกล้วยน้ำว้า จังหวัดตาก พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.50 จะปลูกในเดือนพฤษภาคม และบางรายจะปลูกช่วงเดือน มิถุนายน – สิงหาคม ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน ร้อยละ 12.50 เท่ากัน รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 10.00 และกระจายอยู่ในทุกเดือนตลอดทั้งปี (ตารางที่ 3.94 และตารางที่ 3.95)

ตารางที่ 3.94 ร้อยละการเพาะปลูกกล้วยน้ำว้า ปี 2566 จังหวัดตาก

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	87.50	7.50	2.50	2.50	-	-	-	-	100

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ตารางที่ 3.95 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดกล้วยน้ำว้า ปี 2566 จังหวัดตาก

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	9.00	9.00	6.50	5.00	5.00	6.50	7.00	8.50	8.50	12.50	12.50	10.00	100
ผลผลิต(ตัน)	607.86	607.86	439.01	337.70	337.7	439.01	472.78	574.09	574.09	844.25	844.25	675.40	6,754

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคากวายน้ำว้าที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 6.32 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 8.33 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.69 ต่อปี เนื่องจาก ตลาดยังคงต้องการสินค้าอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะตลาดบริโภคผลสดภายในประเทศ (ตารางที่ 3.96)

ตารางที่ 3.96 ราคากวายน้ำว้าที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดตาก

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคากวายน้ำว้าที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ)
2562	6.32
2563	8.57
2564	8.98
2565	7.09
2566	8.33
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	3.69

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก

3.1.6 ไม้

1) จังหวัดชลบุรี

1.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกไม้ เป็นเพศชาย ร้อยละ 45.00 และเพศหญิง ร้อยละ 55.00 มีอายุเฉลี่ย 53.90 ปี มีการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 35.00 รองลงมา คือ ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 20.00 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 15.00 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกไม้มากที่สุด ร้อยละ 100.00 รองลงมา คือ ยางพารา ร้อยละ 45.00 และสวนผสมผสาน ร้อยละ 15.00 และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่าง ประกอบอาชีพค้าขายมากที่สุด ร้อยละ 25.00 รองลงมา คือ รับจ้าง ร้อยละ 20.00 ตามลำดับ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกไม้ เฉลี่ย 4 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูก ได้แก่ ช่างหม่น สีสุก และกิมซุง โดยปลูกในลักษณะสวนผสมผสาน สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากบ่อบาดาล และสระน้ำของตนเองเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 90.00 รองลงมา คือ น้ำฝน ร้อยละ 55.00 และทำการผลิต โดยการรวมกลุ่ม/เกษตรกรรายย่อย มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย จำนวน 2.8 คน แบ่งเป็น แรงงานภาคเกษตร เฉลี่ย 1.80 คน ซึ่งแรงงานส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 30-70 ปี และแรงงานนอกเกษตรเฉลี่ย 1.50 คน โดยเกษตรกรผู้ปลูกไม้ส่วนใหญ่ ไม่ทราบว่าพื้นที่ปลูกไม้ของตนเองอยู่ในชั้นความเหมาะสมของดิน ระดับปานกลางตามแผนที่ Agri-Map ลักษณะการถือครองที่ดินส่วนใหญ่ ร้อยละ 90.00 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 20.30 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคต เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่มีแผนที่จะขยายการเพาะปลูก เนื่องจาก ยังไม่ทราบแหล่งรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน พื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่ยังไม่ให้ผลผลิต และยังไม่ได้ออกรับการรับรองมาตรฐานสินค้า เพราะสินค้าไม้ ยังไม่มีการจัดทำมาตรฐานสินค้าเกษตร

1.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2566 เนื้อที่ยืนต้นและเนื้อที่ให้ผล ไม้จังหวัดชลบุรี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 672.44 ไร่ และ 658.69 ไร่ ในปี 2562 เป็น 1,302.96 ไร่ และ 1,285.46 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.17 ต่อปี และ 17.32 ต่อปี ตามลำดับ จังหวัดชลบุรีปริมาณการผลิตลำไม้ไม่เพียงพอต่อปริมาณความต้องการใช้ประโยชน์ในหลายประเภท เช่น ใช้ทำกระบอกข้าวหลาม งานจักสาน ใช้เป็นโครงสร้างนั่งร้านในงานก่อสร้าง และอุตสาหกรรมแปรรูปทำเฟอร์นิเจอร์เพื่อการส่งออก ซึ่งต้องนำเข้าลำไม้จากนอกพื้นที่ภาคตะวันออก และนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน กว่าร้อยละ 80 ด้านปริมาณผลผลิตรวม เก็บเกี่ยวได้ 272,518 ลำ จาก 141,618 ลำ ในปี 2562 หรือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 17.16 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 215 ลำ ในปี 2562 เป็น 212 ลำ หรือลดลงร้อยละ 0.14 ต่อปี เนื่องจาก ปรากฏการณ์เอลนีโญ สภาพอากาศแปรปรวน แล้ง เกิดฝนทิ้งช่วง สร้างความเสี่ยงต่อผลผลิตไม้ให้ลดลง สำหรับเกษตรกรผู้ปลูกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 221 ราย ในปี 2562 เป็น 326 ราย ในปี 2566 หรือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 47.51 (ตารางที่ 3.97)

ตารางที่ 3.97 เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ไร่) ปี 2562 – 2566 จังหวัดชลบุรี

ปี	เนื้อที่ยืนต้น (ไร่)	เนื้อที่ให้ผล (ไร่)	ผลผลิต (ลำ)	ผลผลิตต่อไร่ (ลำ)
2562	672.44	658.69	141,618	215
2563	1,131.94	1,122.94	242,555	216
2564	1,077.42	1,073.92	192,232	179
2565	1,470.73	1,456.98	319,079	219
2566	1,302.96	1,285.46	272,518	212
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	17.17	17.32	17.16	-0.14

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี

ปี 2566 การเพาะปลูกไม้ตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดชลบุรี มีพื้นที่ปลูกจริง (Existing) จำนวน 1,302.96 ไร่ ส่วนพื้นที่เพาะปลูกไม้ จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตามแผนที่ Agri-Map พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 3,320.58 ไร่ หรือร้อยละ 0.15 เหมาะสมปานกลาง (S2) 1,709,545.58 ไร่ หรือร้อยละ 78.34 เหมาะสมน้อย (S3) 5,031.54 ไร่ หรือร้อยละ 0.23 และไม่เหมาะสม (N) 464,283.99 ไร่ หรือร้อยละ 21.28 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง และมีแหล่งผลิตสำคัญ อยู่ที่อำเภอปอทอง บ่อวิน และบ้านบึง (ตารางที่ 3.98)

ตารางที่ 3.98 พื้นที่ปลูกไม้ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดชลบุรี

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
บ้านบึง	-	240,247.43	9.56	79,217.57	319,474.55
หนองใหญ่	-	220,204.60	419.39	4,619.63	225,243.62
บางละมุง	-	271,336.90	-	12,670.20	284,007.10
พานทอง	-	6,096.27	-	73,381.14	79,477.41
พนัสนิคม	-	112,340.15	5.17	180,562.42	292,907.74

ตารางที่ 3.98 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
ศรีราชา	1,372.26	274,983.10	82.17	24,873.78	301,311.31
บ่อทอง	1,948.32	345,431.00	3,428.74	24,075.74	374,883.07
เกาะจันทร์	-	112,996.80	338.44	40,765.40	154,100.65
รวม (ไร่)	3,320.58	1,709,545.58	5,031.54	464,283.99	2,182,181.69
สัดส่วนร้อยละ	0.15	78.34	0.23	21.28	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online , มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกไผ่ จังหวัดชลบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 28.58 จะปลูกในเดือนมิถุนายน และกรกฎาคม รองลงมา คือ เดือนพฤษภาคม ร้อยละ 11.43 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เมษายน ร้อยละ 40.53 รองลงมา คือ เดือนตุลาคม ถึง มกราคม ร้อยละ 32.44 (ตารางที่ 3.99 และตารางที่ 3.100)

ตารางที่ 3.99 ร้อยละการเพาะปลูกไผ่ ปี 2566 จังหวัดชลบุรี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	5.71	8.57	8.57	8.57	11.43	14.29	14.29	8.57	5.71	5.71	5.71	2.87	100

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ตารางที่ 3.100 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดไผ่ ปี 2566 จังหวัดชลบุรี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	8.11	13.51	13.51	13.51	5.41	5.41	5.41	5.40	5.40	8.11	8.11	8.11	100
ผลผลิต (ลำ)	22,101	36,817	36,817	36,817	14,743	14,743	14,743	14,716	14,716	22,101	22,101	22,101	272,518

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาไม้ที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ ยาว 8 เมตร) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 47.1 บาทต่อลำ ในปี 2562 เป็น 51.50 บาทต่อลำ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.2 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณการผลิตลำไม้ไผ่ไม่เพียงพอต่อปริมาณความต้องการใช้ประโยชน์ในหลายอุตสาหกรรม จึงต้องนำเข้าลำไม้ไผ่จากนอกพื้นที่ภาคตะวันออก และนำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน (ตารางที่ 3.101)

ตารางที่ 3.101 ราคาไม้ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชลบุรี

หน่วย: บาท/ลำ	
ปี	ราคาไม้ที่เกษตรกรขายได้ (เกรดคละ ยาว 8 เมตร)
2562	47.10
2563	48.00
2564	51.30
2565	50.00
2566	51.50
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	
	2.22

ที่มา: จากสำนักงานเกษตรจังหวัดชลบุรี และจากการสำรวจ ปี 2566

3.1.7 หม่อนไหม

1) จังหวัดชัยภูมิ

1.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกหม่อนไหม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 86.96 และเพศชาย ร้อยละ 13.04 มีอายุเฉลี่ย 58.05 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 73.91 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 17.39 และระดับประถมศึกษา ร้อยละ 4.35 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีรายได้จากการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม มากที่สุด ร้อยละ 50.00 รองลงมา คือ ข้าราชการ ร้อยละ 29.16 อ้อยโรงงาน ร้อยละ 16.67 และมันสำปะหลัง ร้อยละ 4.17 และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพรับจ้างการเกษตรนอกฟาร์ม เช่น รับจ้างตัดอ้อย เก็บพริก เกี่ยวข้าว มากที่สุด ร้อยละ 44.44 รองลงมา คือ ค่าขาย ร้อยละ 33.33 ซึ่งเกษตรกรตัวอย่าง มีประสบการณ์ในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เฉลี่ย 19 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูกได้แก่ สกลนคร และบุรีรัมย์ 60 โดยปลูกเพื่อนำใบหม่อนไปเลี้ยงไหม เพื่อเก็บรัง หรือสาวเป็นเส้นไหม ไหมที่เลี้ยงเพื่อตัดกรรมส่วนมาก เป็นพันธุ์เหลืองสระบุรี ไหมอุตสาหกรรม ได้แก่ พันธุ์จูล 1 และจูล 6 เกษตรกรใช้น้ำจากบ่อบาดาลเป็นหลัก คิดเป็นร้อยละ 54.55 รองลงมา คือ ใช้น้ำฝน ร้อยละ 45.45 และทำการผลิตโดยการรวมกลุ่ม มีสมาชิก ในครัวเรือนจำนวน 3 คน แบ่งเป็นแรงงานภาคเกษตร 2 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงอายุระหว่าง 15-64 ปี และนอกภาคแรงงาน 1 คน ลักษณะการถือครองที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นที่ดินของตนเอง ร้อยละ 86.36 รองลงมา

เป็นที่สาธารณประโยชน์ให้ทำฟรี ร้อยละ 13.64 พื้นที่ปลูกเฉลี่ย 4.36 ไร่ต่อครัวเรือน (ปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม ทัศนกรรม เฉลี่ย 1.23 ไร่ต่อครัวเรือน ปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม เฉลี่ย 8.89 ไร่ต่อครัวเรือน) ซึ่งในอนาคต เกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่มีแผนที่จะขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก เนื่องจาก เกษตรกรปลูกหม่อนเลี้ยงไหมมีอายุมาก ขาดแคลนแรงงานด้านการเกษตร แต่ยังคงมีแผนเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ เนื่องจาก ใบหม่อนที่ผลิตได้ยังไม่เพียงพอต่อการนำไปเลี้ยงไหม เกษตรกร อีกร้อยละ 39.13 มีแผนขยายพื้นที่ในการเพาะปลูก เนื่องจาก ต้องการเลี้ยงไหมในปริมาณที่เพิ่มขึ้น จากราคารังไหมและเส้นไหมมีราคาดี สำหรับการได้รับมาตรฐานรับรองสินค้าหม่อน ได้แก่ มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) การรับรองมาตรฐานเส้นไหมสาวมือ ตามมาตรฐาน มกษ. 8000-2555

1.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2563 - 2566 เนื้อที่ยืนต้น และเนื้อที่ให้ผลหม่อน จังหวัดชัยภูมิ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 4,535 ไร่ และ 4,535 ไร่ ในปี 2563 เป็น 12,111 ไร่ และ 12,000 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 48.14 และ 45.81 ต่อปี เนื่องจากความต้องการของตลาดรังไหมและเส้นไหมมีมาก ประกอบกับนโยบายภาครัฐให้การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 9,070 ตัน ในปี 2563 เป็น 25,200 ตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 47.68 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 2,000 กิโลกรัม ในปี 2563 เป็น 2,100 กิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.67 ต่อปี เนื่องจาก เกษตรกรดูแลสวนหม่อนเป็นอย่างดี ภาครัฐมีโครงการสนับสนุนจัดหาแหล่งน้ำและองค์ความรู้ในการดูแลสวนหม่อนอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.102)

ตารางที่ 3.102 เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่ให้ผล ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (หม่อน) ปี 2563 – 2566 จังหวัดชัยภูมิ

ปี	เนื้อที่ยืนต้น (ไร่)	เนื้อที่ให้ผล (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2563	4,535	4,535	9,070	2,000
2564	10,299	9,800	19,600	2,000
2565	11,910	11,000	23,100	2,100
2566	12,111	12,000	25,200	2,100
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	48.14	45.81	47.68	1.67

ที่มา: ศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัดชัยภูมิ

สำหรับช่วงเวลาการเก็บเกี่ยวผลผลิตใบหม่อน มากที่สุดในเดือนสิงหาคม ร้อยละ 16.43 รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 16.00 และเดือนกันยายน ร้อยละ 15.57 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.103)

ตารางที่ 3.103 ร้อยละผลผลิตหม่อน ปี 2566 จังหวัดชัยภูมิ

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	5.58	3.25	2.06	3.59	8.08	10.65	16.00	16.43	15.57	12.77	13.25	7.27	100
ผลผลิต (ตัน)	820	1,406	518	905	2,035	2,683	4,031	4,139	3,923	3,217	3,339	1,832	25,200

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ปี 2562 - 2566 ปริมาณรังไหมอุตสาหกรรม มีแนวโน้มลดลงจาก 664.05 ตัน ในปี 2562 เป็น 378.24 ตัน ในปี 2566 หรือลดลง ร้อยละ 12.15 ต่อปี เนื่องจาก ขาดแคลนแรงงานด้านการเกษตร เกษตรกรบางส่วนสูงอายุ จึงเลิกเลี้ยง หรือชะลอการเลี้ยงในบางรุ่น (ตารางที่ 3.104)

ตารางที่ 3.104 ปริมาณรังไหมอุตสาหกรรม ปี 2562 - 2566 จังหวัดชัยภูมิ

ปี	ปริมาณรังไหมอุตสาหกรรม (ตัน)
2562	664.05
2563	708.28
2564	624.34
2565	436.11
2566	378.24
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-12.15

ที่มา: บริษัทจุลไหมไทย, 2567

สำหรับช่วงเวลาการเก็บผลผลิตรังไหม มากที่สุดในเดือนตุลาคม ร้อยละ 11.68 รองลงมา คือ เดือนกันยายน ร้อยละ 11.38 และเดือนสิงหาคม ร้อยละ 11.36 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.105)

ตารางที่ 3.105 ร้อยละผลผลิตรังไหม ปี 2566 จังหวัดชัยภูมิ

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	7.66	4.57	5.66	3.92	7.93	10.07	11.36	11.37	11.38	11.68	10.24	4.15	100
ผลผลิต (ตัน)	24.48	8.72	13.35	6.42	26.20	42.30	53.76	53.88	53.97	56.87	43.74	7.18	378.24

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคารังไหมและเส้นไหม

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคารังไหมที่เกษตรกรขายได้ (เกรดเปอร์เซ็นต์เปลือกรัง 20%) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 171.4 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 225 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.43 ต่อปี ส่วนราคาเส้นไหม เกรด 1 หรือไหมน้อย มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1,364 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 1,750 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.49 ต่อปี เนื่องจากผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด (ตารางที่ 3.106)

ตารางที่ 3.106 ราคารังไหมและเส้นไหมที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยภูมิ

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคารังไหมที่เกษตรกรขายได้ (เปลือกรัง 20%) ¹	ราคาเส้นไหมที่เกษตรกรขายได้ (ไหมน้อย) ²
2562	171	1,364
2563	171	1,385
2564	171	1,514
2565	186	1,587
2566	225	1,750
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	7.43	6.49

ที่มา: ¹บริษัทจุลไหมไทย ²สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3.1.8 ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

1) จังหวัดเพชรบูรณ์

1.1) ข้อมูลเกษตรกรตัวอย่าง

เกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 86.50 และเพศชายร้อยละ 13.50 มีอายุเฉลี่ย 48 ปี มีการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 50.00 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 37.50 และไม่ได้ศึกษาร้อยละ 12.50 ด้านอาชีพหลักในรอบปีการผลิต 2566 โดยพิจารณาจากรายได้ แบ่งเป็น ในภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุด ร้อยละ 87.50 รองลงมา คือ ข้าวนาปี ร้อยละ 12.50 และนอกภาคเกษตร เกษตรกรตัวอย่างประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด ร้อยละ 25.00 ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ประมาณ 6-10 ปี ชนิดพันธุ์ที่ปลูกได้แก่ แปะซิฟิค 995 และแปซิฟิค 339 โดยปลูกในลักษณะเป็นแปลงและยกร่อง ใช้วิธีการให้น้ำแบบวางท่อสปริงเกอร์ และน้ำรด สำหรับแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เกษตรกรใช้น้ำจากการขุดบ่อบาดาลเป็นหลัก คิดเป็น ร้อยละ 100 และทำการผลิตโดยการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ โดยเกษตรกร ผู้ปลูกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักส่วนใหญ่ ไม่ทราบว่าพื้นที่ปลูกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักของตนเอง

อยู่ในชั้นความเหมาะสมของดิน ตามแผนที่ Agri-Map ลักษณะการถือครองที่ดิน ร้อยละ 100 เป็นที่ดินของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 9 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งในอนาคตเกษตรกรมีแผนขยาย และเพิ่มปริมาณการผลิต เนื่องจากตลาดยังมีความต้องการ

1.2) สถานการณ์การผลิต

ปี 2563 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก จังหวัดเพชรบูรณ์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 110 ไร่ และ 110 ไร่ ในปี 2563 เป็น 620 ไร่ และ 620 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 72.83 และ 72.83 ต่อปี เนื่องจากมีการสนับสนุนให้เกษตรกรปลูกมากขึ้น ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 850 ตัน ในปี 2563 เป็น 4,200 ตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 66.20 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 7,725 กิโลกรัม ในปี 2563 เป็น 6,770 กิโลกรัม หรือลดลงร้อยละ 3.86 ต่อปี เนื่องจาก เกษตรกรประสบปัญหาภัยแล้ง (ตารางที่ 3.107) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอหล่มสัก

ตารางที่ 3.107 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก) ปี 2563 – 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2563	110	110	850	7,725
2564	320	320	2,400	7,500
2565	425	425	3,200	7,520
2566	620	620	4,200	6,770
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	72.83	72.83	66.20	-3.86

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์

การเพาะปลูกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 466,273.31 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 1,041.85 ไร่ หรือร้อยละ 0.23 เหมาะสมปานกลาง (S2) 189,079.63 ไร่ หรือร้อยละ 40.55 เหมาะสมน้อย (S3) 156,409.83 ไร่ หรือร้อยละ 33.54 และไม่เหมาะสม (N) 119,742 ไร่ หรือร้อยละ 25.68 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (ตารางที่ 3.108)

ตารางที่ 3.108 พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพด (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดเพชรบูรณ์

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เขาค้อ	-	11.76	296.68	1,757.99	2,066.43
เมืองเพชรบูรณ์	9.62	55,401.5	12,657.7	13,648.6	81,717.42
ชนแดน	627.68	14,225.7	54,428.1	12,336.2	81,617.68
น้ำหนาว	-	0.15	-	2.49	2.94
บึงสามพัน	109.4	14,691.9	11,190.9	5,653.04	31,645.24
วังโป่ง	-	12,338.3	17,635.5	9,815.91	39,789.71
วิเชียรบุรี	174.98	8,948.64	6,258.45	10,141.2	25,523.27
ศรีเทพ	15.17	99.88	138.7	27.72	281.47
หนองไผ่	-	49,856.2	32,583.5	19,790.2	102,229.9
หล่มเก่า	-	11,935.2	10,320.1	38,742.9	60,998.2
หล่มสัก	105	21,570.4	10,900.2	7,825.45	40,401.05
รวม (ไร่)	1,041.85	189,079.63	156,409.83	119,742	466,273.31
สัดส่วนร้อยละ	0.23	40.55	33.54	25.68	100

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online , มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 75.00 จะเพาะปลูกในปลายเดือนธันวาคม รองลงมา คือ ต้นเดือนเมษายนร้อยละ 25.00 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในต้นเดือนมีนาคม ร้อยละ 75.00 และรองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 25.00 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.109 และตารางที่ 3.110)

ตารางที่ 3.109 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ปี 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์

รายการ	ปี 2566											รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.		ธ.ค.
ร้อยละ	-	-	0.00	25.00	-	-	-	-	-	-	-	75.00	100

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ตารางที่ 3.110 ร้อยละผลผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ปี 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	75.00	-	-	25.00	-	-	-	-	-	-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	3,150	-	-	1,050	-	-	-	-	-	-	4,200

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์ มีราคาข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก เท่ากับ 1.50 บาทต่อกิโลกรัม ราคาไม่เปลี่ยนแปลงจากปี 2565 ดังแสดงในตารางที่ 3.110

ตารางที่ 3.111 ราคาข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักที่เกษตรกรขายได้ ปี 2563 – 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์

รายการ	บาท/กิโลกรัม			
	2563	2564	2565	2566
ราคาข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก	1.20	1.30	1.50	1.50

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์

3.2 สินค้าเกษตรที่สำคัญ

3.2.1 ข้าวนาปี

1) จังหวัดพิษณุโลก

1.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปี จังหวัดพิษณุโลก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1,391,726 ไร่ และ 1,341,936 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 1,464,600 ไร่ และ 1,428,254 ไร่ ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.94 และ 1.05 ต่อปี เนื่องจาก สถานการณ์ราคา ที่เกษตรกรขายได้อยู่ในเกณฑ์ดี จูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูก และดูแลเอาใจใส่ผลผลิตมากขึ้น รวมทั้งภาครัฐมีการดำเนินมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผ่านโครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง สำหรับปริมาณผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นจาก 774,482 ตัน ในปี 2562/63 เป็น 830,757 ตัน ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.57 ต่อปี ตามเนื้อที่เพาะปลูก และปริมาณน้ำมีเพียงพอตลอดรอบการผลิต ทั้งจากปริมาณน้ำฝน และน้ำเก็บกักในแหล่งน้ำต่างๆ ทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ดี ด้านผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เพิ่มขึ้นจาก 577 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 582 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.53 ต่อปี (ตารางที่ 3.112)

ตารางที่ 3.112 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67
จังหวัดพิษณุโลก

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	1,391,726	1,341,936	774,482	577
2563/64	1,497,547	1,485,707	856,067	576
2564/65	1,491,563	1,462,708	854,896	584
2565/66	1,485,281	1,456,191	869,599	597
2566/67	1,464,600	1,428,254	830,757	582
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	0.94	1.05	1.57	0.53

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดพิษณุโลก มีพื้นที่ปลูกจริง (Existing) จำนวน 1,611,145 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 1,251,431 ไร่ หรือร้อยละ 77.67 เหมาะสมปานกลาง (S2) 278,534 ไร่ หรือ ร้อยละ 17.29 เหมาะสมน้อย (S3) 50,763 ไร่ หรือ ร้อยละ 3.15 และไม่เหมาะสม (N) 30,417 ไร่ หรือ ร้อยละ 1.89 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมสูง และเหมาะสมปานกลาง ซึ่งมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอพรหมพิราม บางระกำ และเมืองพิษณุโลก (ตารางที่ 3.113)

ตารางที่ 3.113 พื้นที่ปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดพิษณุโลก

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
พรหมพิราม	342,434.00	38,729.60	3,677.16	216.81	385,058
บางระกำ	295,016.00	23,127.30	-	-	318,143
เมืองพิษณุโลก	220,182.00	7,561.73	1,339.56	56.05	229,139
วังทอง	113,960.00	74,940.40	16,780.10	2,569.78	208,250
บางกระทุ่ม	142,886.00	597.00	540.82	-	144,024

ตารางที่ 3.113 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เนินมะปราง	37,473.80	63,740.20	5,052.82	12,423.40	118,690
ชาติตระการ	13,979.20	13,890.10	10,314.40	4,542.08	42,726
วัดโบสถ์	53,064.70	9,952.42	3,162.97	1,412.35	67,592
นครไทย	32,435.40	45,995.40	9,895.22	9,196.63	97,523
รวม (ไร่)	1,251,431	278,534	50,763	30,417	1,611,145
สัดส่วนร้อยละ	77.67	17.29	3.15	1.89	100

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, 2561 - 2563

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปีจังหวัดพิษณุโลก พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.71 เกษตรกรจะปลูกในเดือนพฤษภาคม รองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 25.70 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 40.02 รองลงมา คือ เดือนตุลาคม ร้อยละ 21.05 และเดือนกันยายน ร้อยละ 19.87 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.114 และตารางที่ 3.115)

ตารางที่ 3.114 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดพิษณุโลก

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67						รวม
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
ร้อยละ	19.05	36.71	25.70	11.84	5.65	1.05	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2

ตารางที่ 3.115 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดพิษณุโลก

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67							รวม
	ก.ค.66	ส.ค.66	ก.ย.66	ต.ค.66	พ.ย.66	ธ.ค.66	ม.ค.67	
ร้อยละ	3.86	6.95	19.87	21.05	40.02	7.43	0.82	100
ผลผลิต (ตัน)	32,067.22	57,737.61	165,071.42	174,874.35	332,468.95	61,725.25	6,812.21	830,757

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2

1.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) มีต้นทุนการผลิตรวม 4,649.79 บาทต่อไร่ หรือ 7.83 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 3,755.74 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 894.05 บาทต่อไร่ หรือ ร้อยละ 80.77 และร้อยละ 19.23 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,346.06 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 409.69 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 594 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 9.16 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 5,441.04 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 791.25 บาทต่อไร่ หรือ 1.33 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.116)

ตารางที่ 3.116 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดพิษณุโลก

รายการ	หน่วย: บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,346.06	409.69	3,755.74
2. ต้นทุนคงที่	-	894.05	894.05
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,346.06	1,303.74	4,649.79
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			7.83
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			594
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			9.16
7. ผลตอบแทนต่อไร่			5,441.04
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			791.25
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			1.33

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7,318 บาทต่อตัน ในปี 2562 เป็น 9,730 บาทต่อตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.12 ต่อปี เนื่องจาก ความต้องการของผู้ประกอบการค้าข้าวในจังหวัดยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งเพื่อการบริโภคและส่งจำหน่ายนอกจังหวัด (ตารางที่ 3.117)

ตารางที่ 3.117 ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดพิษณุโลก

หน่วย: บาท/ตัน

ปี	ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15%
2562	7,318
2563	8,114
2564	9,294
2565	8,315
2566	9,730
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	6.12

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2) จังหวัดเพชรบูรณ์

2.1) สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวนาปี

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปี จังหวัดเพชรบูรณ์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1,163,411 ไร่ และ 1,105,396 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 1,191,176 ไร่ และ 1,157,977 ไร่ ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.37 และ 0.55 ต่อปี เนื่องจากสถานการณ์ราคา ที่เกษตรกรขายได้อยู่ในเกณฑ์ดี จูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูก รวมทั้งภาครัฐมีการดำเนินมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผ่านโครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง สำหรับปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 619,863 ตัน ในปี 2562/63 เป็น 629,105 ตัน ในปี 2566/67 หรือลดลงร้อยละ 0.13 ต่อปี ด้านผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ลดลงจาก 561 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 543 กิโลกรัม หรือลดลงร้อยละ 0.69 ต่อปี เนื่องจาก ภัยแล้งซึ่งเป็นผลกระทบจากปรากฏการณ์เอลนีโญ ทำให้เกิดภาวะฝนทิ้งช่วง ขาดแคลนน้ำในด้านการเกษตร ส่งผลต่อการงอกของต้นกล้า และการสร้างรวงของต้นข้าวที่เติบโตได้ไม่เต็มที่ (ตารางที่ 3.118)

ตารางที่ 3.118 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 –2566/67
จังหวัดเพชรบูรณ์

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	1,163,411	1,105,396	619,863	561
2563/64	1,242,242	1,228,771	674,172	549
2564/65	1,241,852	1,208,114	655,774	543
2565/66	1,230,036	1,182,539	646,271	547
2566/67	1,191,176	1,157,977	629,105	543
อัตราเพิ่มลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	0.37	0.55	-0.13	-0.69

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปีจังหวัดเพชรบูรณ์พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 33.94 เกษตรกรจะปลูกในเดือนมิถุนายน รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคมร้อยละ 29.84 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 50.60 รองลงมา คือ เดือนกันยายนร้อยละ 24.09 และเดือนตุลาคม ร้อยละ 13.70 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.119 และตารางที่ 3.120)

ตารางที่ 3.119 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเพชรบูรณ์

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67						รวม
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	
ร้อยละ	21.34	33.94	29.84	9.51	3.90	1.47	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12

ตารางที่ 3.120 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเพชรบูรณ์

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67							รวม
	ส.ค.66	ก.ย.66	ต.ค.66	พ.ย.66	ธ.ค.66	ม.ค.67	ก.พ.67	
ร้อยละ	2.64	24.09	13.70	50.60	8.72	0.19	0.06	100
ผลผลิต (ตัน)	16,608.37	151,551.39	86,187.39	318,327.13	54,857.96	1,195.30	377.46	629,105

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12

ราคาข้าวเปลือกเจ้าความชื้น 15% ที่เกษตรกรขายได้ ณ ไร่นา เท่ากับ 10,333 บาทต่อตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2565 ที่มีราคาเท่ากับ 8,492 บาทต่อตัน หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 22.00 ดังแสดงในตารางที่ 3.121

ตารางที่ 3.121 ราคาข้าวเปลือกเจ้านาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2563 – 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์

รายการ	2563	2564	2565	2566
ราคาข้าวเปลือกเจ้าความชื้น 15%	8,208	8,133	8,492	10,333

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.2) ชั้นความเหมาะสมของพื้นที่ข้าวนาปี ตามแผนที่ Agri-Map Online

จังหวัดเพชรบูรณ์มีเนื้อที่ปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map Online ทั้งหมด 2,530,418.36 ไร่ ประกอบด้วย พื้นที่ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) จำนวน 69,344.33 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.48 พื้นที่ ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) จำนวน 941,348.21 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 74.40 พื้นที่ชั้นความเหมาะสมน้อย (S3) จำนวน 155,344.44 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.28 และพื้นที่ชั้นความไม่เหมาะสม (N) จำนวน 99,172.20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.84 ชั้นความเหมาะสมทางด้านกายภาพรายอำเภอ ของจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า อำเภอที่มีการเพาะปลูกข้าว มากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จำนวน 258,541.40 ไร่ อำเภอหล่มสัก จำนวน 195,639.90 ไร่ และอำเภอหนองไผ่ จำนวน 186,861.41 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 20.43 ร้อยละ 15.46 และร้อยละ 14.77 ของพื้นที่ปลูกทั้งจังหวัด และแยกชั้นความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกข้าว เป็นรายอำเภอของจังหวัดเพชรบูรณ์ ดังแสดงในตารางที่ 3.122

ตารางที่ 3.122 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดเพชรบูรณ์

หน่วย: ไร่

จังหวัด/อำเภอ	เหมาะสมสูง (S1)	เหมาะสม ปานกลาง (S2)	เหมาะสมน้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม
เขาค้อ	29,428	30,593	56,796	1,266	118,084
เมืองเพชรบูรณ์	23,651.90	251,306.00	12,623.80	6,959.70	258,541.40
ชนแดน	1.30	61,521.20	42,568.60	42,835.40	146,926.50
บึงสามพัน	1.34	56,598.60	7,266.64	1,237.87	65,104.45
วังโป่ง	2,279.46	52,305.30	33,002.00	5,254.90	92,841.66
วิเชียรบุรี	-	130,821.00	9,353.77	8,258.50	148,433.27

ตารางที่ 3.122 (ต่อ)

จังหวัด/อำเภอ	เหมาะสมสูง (S1)	เหมาะสม ปานกลาง (S2)	เหมาะสมน้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม
ศรีเทพ	-	76,380.10	17,169.50	6,513.76	100,063.36
หนองไผ่	-	175,927.00	6,344.03	4,590.38	186,861.41
หล่มเก่า	-	42,185.60	15,575.60	11,465.90	69,227.10
หล่มสัก	43,395.00	129,249.00	11,312.00	11,683.90	195,639.90
รวม	69,344.33	941,348.21	11,312.00	155,344.44	1,265,209.18
สัดส่วนร้อยละ	5.48	74.40	12.28	7.84	100

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน/ Agri-Map-Online, 2567

2.3) ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี ปี 2566 ในเขตพื้นที่ไม่เหมาะสม

ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี ปี 2566 ในเขตพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3/N) พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตรวม เท่ากับ 4,494.86 บาทต่อไร่ โดยคิดเป็นต้นทุนเงินสด เท่ากับ 2,995.91 บาทต่อไร่ และต้นทุนไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,498.95 บาทต่อไร่ จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร เท่ากับ 3,207.10 บาทต่อไร่ โดยหน่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูงสุด คือ ค่าแรงงาน เท่ากับ 1,586.95 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ เท่ากับ 1,287.76 บาทต่อไร่ ในส่วนของผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้ เท่ากับ 415.71 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ เท่ากับ 12.57 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งจะได้ผลตอบแทนต่อไร่ เท่ากับ 4,287.93 บาท ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ เท่ากับ 730.61 บาท และผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม เท่ากับ 1.76 บาท ดังแสดงในตารางที่ 3.123

ตารางที่ 3.123 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดเพชรบูรณ์

รายการ	หน่วย: บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,995.91	211.19	3,207.10
2. ต้นทุนคงที่	0.00	1,287.76	1,287.76
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,995.91	1,498.95	4,494.86
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			10.81
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			415.71
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			12.57

ตารางที่ 3.123 (ต่อ)

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
7. ผลตอบแทนต่อไร่			4,287.93
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			730.61
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			1.76

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

3) จังหวัดอุดรธานี

3.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปี จังหวัดอุดรธานี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1,932,381 ไร่ และ 1,869,622 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 2,003,832 ไร่ และ 1,955,761 ไร่ ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.55 และ 0.84 เนื่องจากภาครัฐมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอย่างต่อเนื่อง ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 667,337 ตัน ในปี 2562/63 เป็น 706,748 ตัน ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.12 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 357 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 361 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.25 ต่อปี เนื่องจาก สภาพอากาศเหมาะสม และมีปริมาณน้ำฝนเพียงพอต่อการเจริญเติบโตของต้นข้าว ถึงแม้ว่าปัจจัยการผลิตยังคงมีราคาสูง (ตารางที่ 3.124)

ตารางที่ 3.124 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปี 2562/63 – 2566/67 จังหวัดอุดรธานี

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	1,932,381	1,869,622	667,337	357
2563/64	2,063,727	2,017,790	735,611	365
2564/65	2,068,940	2,036,022	749,650	368
2565/66	2,027,391	2,004,376	732,991	366
2566/67	2,003,832	1,955,761	706,748	361
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	0.55	0.84	1.12	0.25

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

จากข้อมูลกรมพัฒนาที่ดิน การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map ปี 2561 -2563 จังหวัดอุดรธานี มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 1,893,074.15 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 177,544.00 ไร่ หรือร้อยละ 9.38 เหมาะสมปานกลาง (S2) 1,128,009.69 ไร่ หรือร้อยละ 59.59 เหมาะสมน้อย (S3) 538,479.98 ไร่ หรือร้อยละ 28.44 และไม่เหมาะสม (N) 49,040.48 ไร่ หรือร้อยละ 2.59 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอเมืองอุดรธานี อำเภอเพ็ญ และอำเภอบ้านดุง (ตารางที่ 3.125)

ตารางที่ 3.125 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดอุดรธานี

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เมืองอุดรธานี	40,770.20	145,918.00	72,248.30	1,652.72	260,589.22
เพ็ญ	25,856.90	174,189.00	53,659.90	223.10	253,928.90
บ้านดุง	8,893.91	195,124.00	41,578.30	342.60	245,938.81
หนองหาน	17,284.50	158,399.00	31,996.80	146.75	207,827.05
บ้านผือ	11,324.30	80,386.60	35,645.00	5,658.86	133,014.76
กุมภวาปี	15,387.60	54,050.40	39,983.60	3,612.21	113,033.81
ทุ่งฝน	6,205.80	53,703.80	13,391.20	-	73,300.80
กุดจับ	29,530.70	8,140.68	35,354.10	2.84	73,028.32
ไชยวาน	7,746.82	25,540.60	25,646.10	5,613.36	64,546.88
ศรีธาตุ	-	13,960.50	29,349.50	16,478.20	59,788.20
สร้างคอม	-	51,102.20	8,571.49	-	59,673.69
พิบูลย์รักษ์	10,577.80	38,943.90	4,400.54	62.26	53,984.50
หนองวัวซอ	-	21,932.80	30,189.40	403.73	52,525.93
วังสามหมอ	-	4,932.72	40,896.00	3,721.74	49,550.46
ประจักษ์	891.83	35,413.00	10,682.10	-	46,986.93
น้ำโสม	-	21,097.70	16,703.20	4,680.94	42,481.84
โนนสะอาด	-	9,832.13	24,951.70	-	34,783.83

ตารางที่ 3.125 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
คูแก้ว	-	21,804.50	7,268.82	1,881.57	30,954.89
นาโยง	2,212.06	8,379.03	5,022.83	4,212.86	19,826.78
หนองแสง	861.58	5,159.13	10,941.10	346.74	17,308.55
รวม (ไร่)	177,544.00	1,128,009.69	538,479.98	49,040.48	1,893,074.15
สัดส่วนร้อยละ	9.38	59.59	28.44	2.59	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online (กรกฎาคม 2567)

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปีจังหวัดอุดรธานี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 35.80 จะปลูกในเดือนมิถุนายน รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 28.65 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิต ออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 97.61 รองลงมา คือ เดือนตุลาคม ร้อยละ 1.45 และเดือนธันวาคม ร้อยละ 0.94 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.126 และตารางที่ 3.127)

ตารางที่ 3.126 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดอุดรธานี

รายการ	ปีเพาะปลูก 66/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	26.82	35.80	28.65	8.73	-	-	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.127 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดอุดรธานี

รายการ	ปีเพาะปลูก 66/67								รวม
	ส.ค. 66	ก.ย. 66	ต.ค. 66	พ.ย. 66	ธ.ค. 66	ม.ค. 67	ก.พ. 67		
ร้อยละ	-	-	1.45	97.61	0.94	-	-	100	
ผลผลิต (ตัน)	-	-	10,267	689,841	6,640	-	-	706,748	

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า ข้าวนาปีมีต้นทุนการผลิตรวม 4,067.19 บาทต่อไร่ หรือ 10.35 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 3,619.65 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 447.54 บาทต่อไร่ หรือ ร้อยละ 89.00 และร้อยละ 11.00 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 2,560.18 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าเก็บเกี่ยว และค่าเตรียมดิน ในขณะที่ ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,059.47 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 392.80 กิโลกรัม และราคา ที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 9.99 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 3,924.07 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิขาดทุน เท่ากับ 143.12 บาทต่อไร่ หรือ 0.36 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.128)

ตารางที่ 3.128 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดอุดรธานี

รายการ	หน่วย: บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,560.18	1,059.47	3,619.65
2. ต้นทุนคงที่	-	447.54	447.54
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,560.18	1,507.01	4,067.19
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			10.35
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			392.80
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			9.99
7. ผลตอบแทนต่อไร่			3,924.07
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			(-143.12)
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			(-0.36)

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

3.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความขึ้น 15% ข้าวเปลือกเหนียวนาปีพันธุ์ กข.6 มีแนวโน้มลดลงจาก 14.01 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 11.42 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 8.11 ต่อปี ข้าวเปลือกเหนียวนาปีเมล็ดสั้น มีแนวโน้มลดลงจาก 12.66 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 10.16 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 9.25 ต่อปี และข้าวเปลือกเจ้านาปีพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 มีแนวโน้มลดลงจาก 14.81 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 13.49 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 2.45 ต่อปี เนื่องจากค่าเงินบาทผันผวน ส่งผลกระทบต่อราคาส่งออก ประกอบกับผลผลิตมีแนวโน้มออกสู่ตลาดเพิ่มขึ้น และตลาดยังคงมีความต้องการข้าวอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.129)

ตารางที่ 3.129 ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดอุดรธานี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ข้าวเปลือกเหนียว นาปีพันธุ์ กข.6 ความชื้น 15%	ข้าวเปลือกเหนียว นาปีเมล็ดสั้น ความชื้น 15%	ข้าวเปลือกเจ้านาปี พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ความชื้น 15%
2562	14.01	12.66	14.81
2563	15.24	13.75	12.92
2564	9.49	8.31	10.23
2565	9.85	8.09	12.15
2566	11.42	10.16	13.49
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-8.11	-9.25	-2.45

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

4) จังหวัดหนองบัวลำภู

4.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปี จังหวัดหนองบัวลำภู มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 678,756 ไร่ และ 636,631 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 733,492 ไร่ และ 710,679 ไร่ ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.92 และ 2.15 เนื่องจาก ภาครัฐมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอย่างต่อเนื่อง ด้านปริมาณผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นจาก 212,379 ตัน ในปี 2562/63 เป็น 256,293 ตัน ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.05 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 334 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 361 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.86 ต่อปี เนื่องจาก สภาพอากาศเหมาะสม และมีปริมาณน้ำฝนเพียงพอต่อการเจริญเติบโตของต้นข้าว ถึงแม้ว่าปัจจัยการผลิตยังคงมีราคาสูง (ตารางที่ 3.130)

ตารางที่ 3.130 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67
จังหวัดหนองบัวลำภู

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว(ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	678,756	636,631	212,379	334
2563/64	721,169	711,508	247,500	348
2564/65	730,844	723,833	261,424	361
2565/66	747,136	705,971	252,804	358
2566/67	733,492	710,679	256,293	361
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	1.92	2.15	4.05	1.86

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

จากข้อมูลกรมพัฒนาที่ดิน การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map ปี 2561 - 2563 จังหวัดหนองบัวลำภู มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 623,498.73 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 193.66 ไร่ หรือ ร้อยละ 0.03 เหมาะสมปานกลาง (S2) 250,990.61 ไร่ หรือร้อยละ 40.26 เหมาะสมน้อย (S3) 331,903.09 ไร่ หรือ ร้อยละ 53.23 และไม่เหมาะสม (N) 40,411.37 ไร่ หรือร้อยละ 6.48 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมน้อย (S3) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอเมืองหนองบัวลำภู อำเภอโนนสัง และอำเภอศรีบุญเรือง (ตารางที่ 3.131)

ตารางที่ 3.131 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดหนองบัวลำภู

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เมืองหนองบัวลำภู	-	69,286.40	113,756.00	9,930.53	192,972.93
โนนสัง	-	64,838.80	76,616.90	299.76	141,755.46
ศรีบุญเรือง	-	43,067.00	62,483.90	7,959.98	113,510.88
นากลาง	-	22,529.70	56,124.80	8,945.38	87,599.88
สุวรรณคูหา	-	46,731.30	18,740.70	9,612.70	75,084.70
นาหวัง	193.66	4,537.41	4,180.79	3,663.02	12,574.88
รวม (ไร่)	193.66	250,990.61	331,903.09	40,411.37	623,498.73
สัดส่วนร้อยละ	0.03	40.26	53.23	6.48	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online (กรกฎาคม 2567)

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปีจังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 40.12 จะปลูกในเดือนมิถุนายน รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 35.54 ส่วนการเก็บเกี่ยว ผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 98.29 รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 1.30 และเดือนตุลาคม ร้อยละ 0.41 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.132 และตารางที่ 3.133)

ตารางที่ 3.132 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67											รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.		ธ.ค.
ร้อยละ	-	-	-	-	18.92	40.12	35.54	5.42	-	-	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ตารางที่ 3.133 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67								รวม
	ส.ค. 66	ก.ย. 66	ต.ค. 66	พ.ย. 66	ธ.ค. 66	ม.ค. 67	ก.พ. 67		
ร้อยละ	-	-	0.41	98.29	1.30	-	-	100	
ผลผลิต (ตัน)	-	-	1,049	251,922	3,322	-	-	256,293	

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

4.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า ข้าวนาปีมีต้นทุนการผลิตรวม 2,987.30 บาทต่อไร่ หรือ 8.87 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 2,459.18 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 528.12 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 82.32 และร้อยละ 17.68 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 2,042.79 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าเตรียมดิน และค่าปุ๋ย ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 416.39 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 336.60 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้ เฉลี่ย 12.33 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 4,150.28 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิกำไร เท่ากับ 1,162.98 บาทต่อไร่ หรือ 3.46 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.134)

ตารางที่ 3.134 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)
ปี 2566 จังหวัดหนองบัวลำภู

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,042.79	416.39	2,459.18
2. ต้นทุนคงที่	-	528.12	528.12
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,042.79	944.51	2,987.30
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			8.87
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			336.60
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			12.33
7. ผลตอบแทนต่อไร่			4,150.28
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,162.98
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			3.46

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

4.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความขึ้น 15% ข้าวเปลือกเหนียวนาปีพันธุ์ กข.6 มีแนวโน้มลดลงจาก 13.80 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 12.93 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลง ร้อยละ 4.57 ต่อปี ข้าวเปลือกเหนียวนาปีเมล็ดสั้น มีแนวโน้มลดลงจาก 11.27 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 10.17 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลง ร้อยละ 6.39 ต่อปี และข้าวเปลือกเจ้านาปีพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 มีแนวโน้มลดลงจาก 15.66 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 13.72 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลง ร้อยละ 2.88 ต่อปี เนื่องจากค่าเงินบาทผันผวน ส่งผลต่อราคาส่งออก แต่ตลาดยังคงมีความต้องการข้าวอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.135)

ตารางที่ 3.135 ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดหนองบัวลำภู

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ข้าวเปลือกเหนียวนาปี	ข้าวเปลือกเหนียวนาปี	ข้าวเปลือกเจ้านาปี
	พันธุ์ กข.6 ความชื้น 15%	เมล็ดสั้น ความชื้น 15%	พันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ความชื้น 15%
2562	13.80	11.27	15.66
2563	14.47	12.78	12.72
2564	10.01	8.03	10.61
2565	10.33	8.11	12.37
2566	12.93	10.17	13.72
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)			
	-4.57	-6.39	-2.88

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

5) จังหวัดเลย

5.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปี จังหวัดเลย มีแนวโน้มลดลง จาก 427,153 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 426,635 ไร่ ในปี 2566/67 หรือลดลงร้อยละ 0.22 เนื่องจาก เกษตรกรปรับเปลี่ยนไปเพาะปลูกชนิดอื่นที่ได้ผลตอบแทนดีกว่า เช่น อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ส่วนเนื้อที่เก็บเกี่ยว 402,680 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 423,771 ไร่ หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.85 เนื่องจาก ภาครัฐมีมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอย่างต่อเนื่อง ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 135,705 ตัน ในปี 2562/63 เป็น 149,499 ตัน ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.76 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 337 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 353 กิโลกรัม หรือ เพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.90 ต่อปี เนื่องจาก สภาพอากาศเหมาะสม และมีปริมาณน้ำฝนเพียงพอต่อการเจริญเติบโตของต้นข้าว ถึงแม้ว่าปัจจัยการผลิตยังคงมีราคาสูง (ตารางที่ 3.136)

ตารางที่ 3.136 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67
จังหวัดเลย

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	427,153	402,680	135,705	337
2563/64	445,531	439,606	156,356	356
2564/65	436,459	431,224	155,507	361
2565/66	436,985	431,866	153,387	355
2566/67	426,635	423,771	149,499	353
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-0.22	0.85	1.76	0.90

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

จากข้อมูลกรมพัฒนาที่ดิน การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map ปี 2561 - 2563 จังหวัดเลย มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 391,944.99 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 2,635.03 ไร่ หรือร้อยละ 0.67 เหมาะสมปานกลาง (S2) 170,510.06 ไร่ หรือร้อยละ 43.50 เหมาะสมน้อย (S3) 166,313.15 ไร่ หรือร้อยละ 42.43 และไม่เหมาะสม (N) 52,486.75 ไร่ หรือร้อยละ 13.39 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมน้อย (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอเมืองเลย อำเภอวังสะพุง และอำเภอเชียงคาน (ตารางที่ 3.137)

ตารางที่ 3.137 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดเลย

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
เมืองเลย	721.28	28,854.40	40,490.00	9,946.60	80,012.28
วังสะพุง	368.40	28,241.40	38,865.00	3,959.01	71,433.81
เชียงคาน	-	29,431.90	28,399.70	2,795.05	60,626.65
ท่าลี่	255.62	14,586.60	15,346.00	6,787.45	36,975.67
ภูหลวง	-	12,802.40	5,746.16	3,897.91	22,446.47
ด่านซ้าย	-	11,849.80	2,740.70	6,685.83	21,276.33
ผาขาว	-	7,889.14	8,405.67	4,450.14	20,744.95

ตารางที่ 3.137 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
ปากชม	218.26	9,230.80	7,054.00	2,874.29	19,377.35
หนองหิน	-	11,318.00	5,958.71	1,876.03	19,152.74
นาด้วง	1,071.47	6,775.39	6,263.53	3,158.82	17,269.21
ภูเรือ	-	5,471.73	276.28	2,768.51	8,516.52
เอราวัณ	-	806.25	5,652.00	1,423.18	7,881.43
นาแห้ว	-	2,717.19	25.66	765.04	3,507.89
ภูกระดึง	-	535.06	1,089.74	1,098.89	2,723.69
รวม (ไร่)	2,635.03	170,510.06	166,313.15	52,486.75	391,944.99
สัดส่วนร้อยละ	0.67	43.50	42.43	13.39	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online ,กรกฎาคม 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปีจังหวัดเลย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 50.51 จะปลูกในเดือนกรกฎาคม รองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 41.37 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 93.62 รองลงมา คือ เดือนตุลาคม ร้อยละ 3.49 และเดือนธันวาคม ร้อยละ 2.89 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.138 และตารางที่ 3.139)

ตารางที่ 3.138 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเลย

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	5.31	41.37	50.51	2.81	-	-	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.139 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเลย

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67								รวม
	ส.ค. 66	ก.ย. 66	ต.ค. 66	พ.ย. 66	ธ.ค. 66	ม.ค. 67	ก.พ. 67		
ร้อยละ	-	-	3.49	93.62	2.89	-	-	100	
ผลผลิต (ตัน)	-	-	5,222	139,959	4,318	-	-	149,499	

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

5.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า ข้าวนาปีมีต้นทุนการผลิตรวม 4,841.08 บาทต่อไร่ หรือ 14.16 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 4,305.18 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 535.90 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 88.93 และร้อยละ 11.07 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,323.84 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าเก็บเกี่ยว ค่าปุ๋ย และค่าแรงงานปลูก ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 981.34 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่ เฉลี่ย 341.96 กิโลกรัม และราคา ที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 10.05 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 3,436.70 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิขาดทุน เท่ากับ 1,404.38 บาทต่อไร่ หรือ 4.11 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.140)

ตารางที่ 3.140 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดเลย

รายการ	หน่วย: บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,323.84	981.34	4,305.18
2. ต้นทุนคงที่	-	535.90	535.90
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,323.84	1,517.24	4,841.08
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			14.16
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			341.96
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			10.05
7. ผลตอบแทนต่อไร่			3,436.70
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			(-1,404.38)
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			(-4.11)

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

5.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% ข้าวเปลือกเหนียวนาปีพันธุ์ กข.6 มีแนวโน้มลดลงจาก 13.89 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 10.96 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลง ร้อยละ 9.79 ต่อปี ข้าวเปลือกเหนียวนาปีเมล็ดสั้น มีแนวโน้มลดลงจาก 11.47 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 9.20 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลง ร้อยละ 8.47 ต่อปี และข้าวเปลือกเจ้านาปีพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 มีแนวโน้มลดลงจาก 16.23 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 12.62 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลง ร้อยละ 7.07 ต่อปี เนื่องจาก ค่าเงินบาทผันผวน ส่งผลต่อราคาส่งออก แต่ตลาดยังคงมีความต้องการข้าวอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.141)

ตารางที่ 3.141 ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดเลย

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ข้าวเปลือกเหนียว นาปีพันธุ์ กข.6 ความชื้น 15%	ข้าวเปลือกเหนียว นาปีเมล็ดสั้น ความชื้น 15%	ข้าวเปลือกเจ้านาปีพันธุ์ ขาวดอกมะลิ 105 ความชื้น 15%
2562	13.89	11.47	16.23
2563	15.97	12.33	14.13
2564	10.16	8.86	11.51
2565	9.15	7.91	11.23
2566	10.96	9.20	12.62
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-9.79	-8.47	-7.07

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

6) นครสวรรค์

6.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปี จังหวัดนครสวรรค์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 2,370,216 ไร่ และ 2,222,823 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 2,551,358 ไร่ และ 2,481,335 ไร่ ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 2.09 และ 2.79 ต่อปี เนื่องจาก สถานการณ์ราคาที่เกษตรกรขายได้อยู่ในเกณฑ์ดี จึงให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูก และดูแลเอาใจใส่ผลผลิตมากขึ้น รวมทั้งภาครัฐมีการดำเนินมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผ่านโครงการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง สำหรับปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 1,270,411 ตัน ในปี 2562/63 เป็น 1,410,678 ตัน ในปี 2566/67 หรือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.82 ต่อปี ตามเนื้อที่เพาะปลูก และปริมาณน้ำมีเพียงพอตลอดรอบการผลิต ทั้งจากปริมาณน้ำฝนและน้ำเก็บกักในแหล่งน้ำต่างๆ ทำให้ต้นข้าวเจริญเติบโตได้ดี ด้านผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เพิ่มขึ้นจาก 572 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 569 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.03 ต่อปี (ตารางที่ 3.142)

ตารางที่ 3.142 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67
จังหวัดนครสวรรค์

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	2,370,216	2,222,823	1,270,411	572
2563/64	2,410,916	2,225,881	1,281,898	576
2564/65	2,619,800	2,214,468	1,274,635	576
2565/66	2,559,275	2,351,528	1,373,243	584
2566/67	2,551,358	2,481,335	1,410,678	569
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	2.09	2.79	2.82	0.03

ที่มา: ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปีจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.58 เกษตรกรจะปลูกในเดือนพฤษภาคม รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 22.80 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิต ออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 35.75 รองลงมา คือ เดือนกันยายน ร้อยละ 22.41 และเดือนตุลาคม ร้อยละ 13.58 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.143 และตารางที่ 3.144)

ตารางที่ 3.143 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดนครสวรรค์

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67							รวม
	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	
ร้อยละ	1.07	36.58	22.13	22.80	7.14	7.63	2.65	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12

ตารางที่ 3.144 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566 จังหวัดนครสวรรค์

รายการ	ปี 2566								รวม
	ก.ค.66	ส.ค.66	ก.ย.66	ต.ค.66	พ.ย.66	ธ.ค.66	ม.ค.67	ก.พ.67	
ร้อยละ	1.73	11.17	22.41	13.58	35.75	10.30	3.47	0.99	100
ผลผลิต (ตัน)	24,404.73	157,572.73	316,132.94	191,570.07	504,317.39	145,299.83	48,950.53	13,965.71	1,410,678

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12

จังหวัดนครสวรรค์ มีเนื้อที่ปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map Online ทั้งหมด 2,584,108.15 ไร่ ประกอบด้วย พื้นที่ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) จำนวน 1,871,498.2 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 72.43 พื้นที่ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) จำนวน 355,395.51 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 13.75 พื้นที่ชั้นความเหมาะสมน้อย (S3) จำนวน 236,290.63 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.14 และพื้นที่ชั้นความไม่เหมาะสม (N) จำนวน 120,923.81 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 4.68 สำหรับชั้นความเหมาะสมทางด้านกายภาพรายอำเภอของจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า อำเภอที่มีการเพาะปลูกข้าวมากที่สุด ได้แก่ อำเภอท่าตะโก จำนวน 391,412.15 ไร่ อำเภอหนองบัว จำนวน 306,242.41 ไร่ และอำเภอบรรพตพิสัย จำนวน 297,584.59 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 15.15 ร้อยละ 11.85 และร้อยละ 11.52 ของพื้นที่ข้อมูลการปลูกทั้งจังหวัด และชั้นความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกข้าวแยกเป็นรายอำเภอของจังหวัดนครสวรรค์ ดังแสดงในตารางที่ 3.145

ตารางที่ 3.145 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดนครสวรรค์
หน่วย: ไร่

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
เก้าเลี้ยว	94,660.30	6,631.13	-	-	101,291.43
เมืองนครสวรรค์	134,556.00	24,774.70	11,484.60	206.82	171,022.12
แม่เปิน	28.15	1,476.43	1,124.74	962.49	3,591.81
แม่วงก์	11,327.20	30,913.20	7,032.79	14,073.10	63,346.29
โกรกพระ	62,990.60	28,517.10	10,991.00	28.47	102,527.17
ไพศาลี	123,650.00	53,882.70	66,167.40	50,826.00	294,526.10
ชุมแสง	257,248.00	76,380.10	-	-	272,100.80
ชุมตาบง	2,588.55	20,999.80	3,499.37	2,461.05	29,548.77
ตากฟ้า	-	2,937.16	4,399.11	677.61	8,013.88
ตากલી	119,459.00	4,732.98	35,379.00	57.55	159,628.53
ท่าตะโก	360,432.00	13,695.90	15,256.70	2,027.55	391,412.15
บรรพตพิสัย	279,222.00	17,800.60	199.12	362.87	297,584.59
พยุหะคีรี	65,249.40	15,813.40	24,824.60	13,096.00	118,983.40
ลาดยาว	123,320.00	115,766.00	6,191.70	19,011.00	264,288.70

ตารางที่ 3.145 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
หนองบัว	236,767.00	2,601.61	49,740.50	17,133.30	306,242.41
รวม	1,871,498.20	355,395.51	236,290.63	120,923.81	2,584,108.15
สัดส่วนร้อยละ	72.43	13.75	9.14	4.68	100

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map-Online, 2567

6.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ต้นทุนการผลิตข้าวนาปี ปี 2566 ในเขตพื้นที่ไม่ความเหมาะสม (S3/N) พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนการผลิตรวม เท่ากับ 4,923.18 บาทต่อไร่ โดยคิดเป็นต้นทุนเงินสด เท่ากับ 3,127.60 บาทต่อไร่ และต้นทุนไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,795.58 บาทต่อไร่ จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปรเท่ากับ 3,735.32 บาทต่อไร่ โดยหน่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูงสุดคือค่าวัสดุ เท่ากับ 1,913.44 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่เท่ากับ 1,187.86 บาทต่อไร่ ในส่วนของผลผลิตที่เกษตรกรผลิตได้ เท่ากับ 537 กิโลกรัมต่อไร่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ เท่ากับ 13.10 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งจะได้ผลตอบแทนต่อไร่ เท่ากับ 7,034.70 บาท ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ เท่ากับ 2,111.52 บาท และผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม เท่ากับ 3.93 บาทดังแสดงในตารางที่ 3.146

ตารางที่ 3.146 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดนครสวรรค์

รายการ	หน่วย: บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,127.60	607.72	3,735.32
2. ต้นทุนคงที่	0.00	1,187.86	1,187.86
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,127.60	1,795.58	4,923.18
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			9.17
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			537.00
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			13.10
7. ผลตอบแทนต่อไร่			7,034.70
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			2,111.52
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			3.93

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

6.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ราคาข้าวเปลือกเจ้าความชื้น 15% ที่เกษตรกรขายได้ ณ ไร่นา เท่ากับ 10,442 บาทต่อตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2565 ที่มีราคาเท่ากับ 8,649 บาทต่อตัน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 17.17 ดังแสดงในตารางที่ 3.147

ตารางที่ 3.147 ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดนครสวรรค์

รายการ	2563	2564	2565	2566
ราคาข้าวเปลือกเจ้าความชื้น 15%	8,552	8,122	8,649	10,442

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

7) ชัยภูมิ

7.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูก จังหวัดชัยภูมิ มีแนวโน้มลดลงจาก 1,738,598 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 1,727,150 ไร่ ในปี 2566/67 หรือลดลงร้อยละ 0.12 ต่อปี เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นที่ได้รับผลตอบแทนที่ดีกว่า เช่น อ้อยโรงงาน บางแหล่งปลูกพืชอื่นที่มีต้นทุนต่ำกว่า และดูแลง่ายกว่า เช่น มันสำปะหลัง เนื้อที่เก็บเกี่ยว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 960,665 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 1,535,463 ไร่ ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 17.06 ต่อปี เนื่องจาก ไม่ประสบภัยธรรมชาติเหมือนปีที่ผ่านมา ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 335,915 ตัน ในปี 2562 เป็น 562,594 ตัน ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 19.77 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 350 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 366 กิโลกรัม หรือ เพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.21 ต่อปี เนื่องจาก สภาพอากาศเหมาะสม และมีปริมาณน้ำฝนเพียงพอตลอดช่วงการเพาะปลูก (ตารางที่ 3.148)

ตารางที่ 3.148 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดชัยภูมิ

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	1,738,598	960,665	335,915	350
2563/64	1,814,558	1,718,665	646,020	376
2564/65	1,835,990	1,535,979	586,449	382
2565/66	1,784,176	1,542,206	590,958	383
2566/67	1,727,150	1,535,463	562,594	366
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-0.12	17.06	19.77	1.21

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปี 2563 การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 1,389,243 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 105,420 ไร่ หรือร้อยละ 7.59 เหมาะสมปานกลาง (S2) 485,275 ไร่ หรือร้อยละ 34.93 เหมาะสมน้อย (S3) 751,585 ไร่ หรือร้อยละ 54.10 และไม่เหมาะสม (N) 46,962 ไร่ หรือร้อยละ 3.38 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมน้อย (S3) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอเมืองชัยภูมิ และอำเภอหนองบัวแดง (ตารางที่ 3.149)

ตารางที่ 3.149 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดชัยภูมิ

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เกษตรสมบูรณ์	29,428	30,593	56,796	1,266	118,084
แก้งคร้อ	-	36,871	94,426	55	131,352
คอนสวรรค์	-	79,664	37,795	5,175	122,634
คอนสาร	2,323	15,517	21,792	192	39,824
จัตุรัส	17,078	7,959	96,401	2,123	123,562
ซับใหญ่	73	-	5,358	1,314	6,745
เทพสถิต	-	1,184	10,658	2,524	14,366
เนินสง่า	-	-	52,443	2,321	54,764
บ้านเขว้า	8,906	39,231	34,516	1,899	84,551
บ้านแท่น	4,053	13,536	41,211	63	58,863
บำเหน็จณรงค์	40,422	245	29,005	220	69,892
ภักดีชุมพล	-	3,064	12,354	2,565	17,984
ภูเขียว	856	35,799	45,120	139	81,913
เมืองชัยภูมิ	2,281	164,114	124,024	13,678	304,097
หนองบัวแดง	-	45,571	80,435	10,723	136,730
หนองบัวระเหว	-	11,928	9,251	2,704	23,883
รวม (ไร่)	105,420	485,275	751,585	46,962	1,389,243
สัดส่วนร้อยละ	7.59	34.93	54.10	3.38	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปีจังหวัดชัยภูมิ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 57.33 จะปลูกในเดือนมิถุนายน รองลงมา คือ เดือนพฤษภาคม ร้อยละ 22.50 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 88.78 รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 10.74 และเดือนตุลาคม ร้อยละ 0.48 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.150 และตารางที่ 3.151)

ตารางที่ 3.150 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยภูมิ

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	22.50	57.33	15.05	3.71	1.41	-	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.151 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยภูมิ

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0.48	88.78	10.74	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,700	499,471	60,423	562,594

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

7.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวหอมมะลินาปีมีต้นทุนการผลิตรวม 4,514.18 บาทต่อไร่ หรือ 13.67 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 330.22 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 3,427.07 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 1,087.11 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 75.92 และร้อยละ 24.08 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 2,651.34 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช และค่าจ้างเก็บเกี่ยวผลผลิต ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 775.73 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่ เฉลี่ย 330.22 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้ เฉลี่ย 14.80 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 4,887.26 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 373.07 บาทต่อไร่ หรือ 1.13 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.152)

ตารางที่ 3.152 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)
ปี 2566 จังหวัดชัยภูมิ

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,651.34	775.73	3,427.07
2. ต้นทุนคงที่	0.00	1,087.11	1,087.11
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,651.34	1,862.84	4,514.18
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			13.67
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			330.22
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			14.80
7. ผลตอบแทนต่อไร่			4,887.26
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			373.07
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			1.13

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

7.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวหอมมะลินาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% มีแนวโน้มลดลงจาก 14,980 บาทต่อตัน ในปี 2562 เป็น 13,447 บาทต่อตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 1.80 ต่อปี เนื่องจากผลผลิตออกสู่ตลาดมาก แต่ความต้องการบริโภคค่อนข้างคงที่ (ตารางที่ 3.153)

ตารางที่ 3.153 ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยภูมิ

หน่วย: บาท/ตัน

ปี	ราคาข้าวหอมมะลินาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15%
2562	14,980
2563	13,349
2564	10,947
2565	12,030
2566	13,447
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-1.80

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

8) จังหวัดสุพรรณบุรี

8.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปี จังหวัดสุพรรณบุรี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.23 เนื้อที่เก็บเกี่ยว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 2.71 ผลผลิต มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.42 ผลผลิตต่อไร่ มีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 1.26 โดยปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 1,230,640 ไร่ และเนื้อที่เก็บเกี่ยว 1,174,146 ไร่ ผลผลิต 807,654 ตัน และผลผลิตต่อไร่ 688 กิโลกรัม ส่วนใหญ่เกษตรกรมีแหล่งน้ำเป็นของตนเอง อาศัยระบบน้ำทั้งชลประทานและน้ำฝนในการเพาะปลูก โดยเกษตรกรจะเพาะปลูกข้าวนาปีเต็มพื้นที่ (ตารางที่ 3.154)

ตารางที่ 3.154 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	1,209,062	1,078,777	790,737	733
2563/64	1,157,093	1,136,585	788,432	694
2564/65	1,238,917	1,192,856	833,703	699
2565/66	1,261,740	1,253,785	870,442	694
2566/67*	1,230,640	1,174,146	807,654	688
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	1.23	2.71	1.42	-1.26

หมายเหตุ: *ข้อมูลพยากรณ์เบื้องต้น

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดสุพรรณบุรี มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 1,270,529.00 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 1,160,216.11 ไร่ หรือร้อยละ 91.32 เหมาะสมปานกลาง (S2) 44,573.88 ไร่ หรือร้อยละ 3.51 เหมาะสมน้อย (S3) 62,851.03 ไร่ หรือร้อยละ 4.95 และไม่เหมาะสม (N) 2,887.98 ไร่ หรือร้อยละ 0.23 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอบางปลาม้า อำเภอเมืองสุพรรณบุรี อำเภอสองพี่น้อง และอำเภอดำเนินนางบวช (ตารางที่ 3.155)

ตารางที่ 3.155 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสุพรรณบุรี

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เมืองสุพรรณบุรี	176,859.71	762.71	4,002.23	-	181,624.65
บางปลาม้า	211,419.06	-	-	-	211,419.06
สองพี่น้อง	157,523.97	-	-	118.81	157,642.78
อู่ทอง	111,558.83	4,853.56	6,591.01	2,107.12	125,110.52
ดอนเจดีย์	86,533.70	10,696.03	7,519.73	-	104,749.46
ศรีประจันต์	105,776.93	-	-	-	105,776.93
สามชุก	103,221.40	-	18,007.15	-	121,228.55
เดิมบางนางบวช	149,696.21	479.89	14,104.60	535.19	164,815.89
หนองหญ้าไซ	57,626.30	27,507.50	11,820.13	-	96,953.93
ด่านช้าง	-	274.19	806.18	126.86	1,207.23
รวม (ไร่)	1,160,216.11	44,573.88	62,851.03	2,887.98	1,270,529.00
สัดส่วนร้อยละ	91.32	3.51	4.95	0.23	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.76 จะปลูกในเดือนพฤษภาคม รองลงมา คือ เดือนสิงหาคม ร้อยละ 17.76 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนสิงหาคม ร้อยละ 30.40 รองลงมา คือ เดือนกันยายน ร้อยละ 25.31 และเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 18.97 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.156 และตารางที่ 3.157)

ตารางที่ 3.156 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67											รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.		ธ.ค.
ร้อยละ	-	-	-	0.12	36.76	15.40	15.94	17.76	10.78	3.24	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

ตารางที่ 3.157 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67							รวม	
	ก.ค.66	ส.ค.66	ก.ย.66	ต.ค.66	พ.ย.66	ธ.ค.66	ม.ค.67		ก.พ.67
ร้อยละ	2.12	30.40	25.31	5.05	18.97	15.46	2.45	0.24	100
ผลผลิต (ตัน)	17,122	245,527	204,417	40,787	153,212	124,863	19,788	1,938	807,654

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

8.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า ข้าวนาปี มีต้นทุนการผลิตรวม 5,026.01 บาทต่อไร่ หรือ 7.94 บาท ต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 3,547.85 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 1,478.16 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 70.59 และร้อยละ 29.41 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,474.89 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าเตรียมดิน ค่าดูแลรักษา และค่าจ้างแรงงานปลูก ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 72.96 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 633.14 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้ เฉลี่ย 11.19 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 7,084.84 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 2,058.83 บาทต่อไร่ หรือ 3.25 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.158)

ตารางที่ 3.158 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดสุพรรณบุรี

รายการ	หน่วย: บาท/ไร่		รวม
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	
1. ต้นทุนผันแปร	3,474.89	72.96	3,547.85
2. ต้นทุนคงที่	981.46	496.70	1,478.16
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	4,456.35	569.66	5,026.01
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			7.94
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			633.14
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			11.19
7. ผลตอบแทนต่อไร่			7,084.84
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			2,058.83
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			3.25

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

8.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7.89 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 10.87 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.30 ต่อปี เนื่องจาก ตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศมีความต้องการข้าวอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.159)

ตารางที่ 3.159 ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสุพรรณบุรี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15%
2562	7.89
2563	9.20
2564	8.60
2565	8.93
2566	10.87
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	6.30

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

9) จังหวัดสระบุรี

9.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปี จังหวัดสระบุรี มีแนวโน้มลดลงร้อยละ 0.11 เนื้อที่เก็บเกี่ยวมีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 0.64 ผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.05 ผลผลิตต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.70 โดยปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 321,360 ไร่ และเนื้อที่เก็บเกี่ยว 310,098 ไร่ ผลผลิต 190,985 ตัน และผลผลิตต่อไร่ 616 กิโลกรัม ส่วนใหญ่เกษตรกรมีแหล่งน้ำเป็นของตนเอง อาศัยระบบน้ำทั้งชลประทานและน้ำฝนในการเพาะปลูก โดยเกษตรกรจะเพาะปลูกข้าวนาปีเต็มพื้นที่ (ตารางที่ 3.160)

ตารางที่ 3.160 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67
จังหวัดสระบุรี

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	325,984	321,297	194,122	604
2563/64	321,005	319,963	197,102	616
2564/65	331,071	319,358	200,315	627
2565/66	326,548	321,977	204,607	635
2566/67*	321,360	310,098	190,985	616
อัตราเพิ่ม/ลด เฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-0.11	-0.64	0.05	0.70

หมายเหตุ: * ข้อมูลพยากรณ์เบื้องต้น

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

การเพาะปลูกข้าวมตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดสระบุรี มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 420,876.62 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 327,843.45 ไร่ หรือร้อยละ 77.90 เหมาะสมปานกลาง (S2) 75,551.76 ไร่ หรือร้อยละ 17.95 เหมาะสมน้อย (S3) 16,261.25 ไร่ หรือร้อยละ 3.86 และไม่เหมาะสม (N) 1,220.16 ไร่ หรือร้อยละ 0.29 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอหนองแค อำเภอบ้านหมอ อำเภอเสาไห้ อำเภอหนองแขง และอำเภอหนองโดน (ตารางที่ 3.161)

ตารางที่ 3.161 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสระบุรี

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
เมืองสระบุรี	22,384.71	8,827.80	3.74	9.34	31,225.59
แก่งคอย	12,540.53	20,806.48	1,805.35	200.50	35,352.86
บ้านหมอ	46,471.46	-	3,928.19	395.12	50,794.77
พระพุทธบาท	6,232.99	-	3,260.40	288.01	9,781.40
วิหารแดง	10,859.37	24,156.10	121.32	-	35,136.79
เสาไห้	43,323.89	-	23.94	-	43,347.83

ตารางที่ 3.161 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
หนองแค	65,242.84	21,761.38	4.87	-	87,009.09
หนองแขง	40,022.27	-	-	-	40,022.27
หนองโดน	37,424.70	-	6,368.32	327.19	44,120.21
ดอนพุด	29,710.26	-	-	-	29,710.26
วังม่วง	-	-	52.00	-	52.00
เฉลิมพระเกียรติ	13,630.43	-	658.06	-	14,288.49
มวกเหล็ก	-	-	35.06	-	35.06
รวม (ไร่)	327,843.45	75,551.76	16,261.25	1,220.16	420,876.62
สัดส่วนร้อยละ	77.90	17.95	3.86	0.29	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 34.95 จะปลูกในเดือนสิงหาคม รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 29.75 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนตุลาคม ร้อยละ 25.88 รองลงมา คือ เดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 23.97 และเดือนกันยายน ร้อยละ 21.87 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.162 และตารางที่ 3.163)

ตารางที่ 3.162 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67											รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.		ธ.ค.
ร้อยละ	-	-	-	-	9.00	13.22	29.75	34.95	9.86	3.22	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

ตารางที่ 3.163 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67								รวม
	ก.ค.66	ส.ค.66	ก.ย.66	ต.ค.66	พ.ย.66	ธ.ค.66	ม.ค.67	ก.พ.67	
ร้อยละ	-	17.79	21.87	25.88	23.97	4.69	5.33	0.47	100
ผลผลิต (ตัน)	-	33,976	41,768	49,427	45,779	8,957	10,180	898	190,985

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

9.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า ข้าวนาปี มีต้นทุนการผลิตรวม 5,068.44 บาทต่อไร่ หรือ 8.54 บาท ต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 4,013.90 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 1,054.54 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 79.19 และร้อยละ 20.81 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,932.76 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าดูแลรักษา ค่าเตรียมดินค่าเก็บเกี่ยว และค่าจ้างแรงงานปลูก ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 81.14 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 593.61 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 11.07 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 6,571.26 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,502.82 บาทต่อไร่ หรือ 2.53 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.164)

ตารางที่ 3.164 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)

ปี 2566 จังหวัดสระบุรี

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,932.76	81.14	4,013.90
2. ต้นทุนคงที่	719.57	334.97	1,054.54
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	4,652.33	416.11	5,068.44
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			8.54
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			593.61
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			11.07
7. ผลตอบแทนต่อไร่			6,571.26
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,502.82
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			2.53

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

9.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 8.02 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 10.80 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.20 ต่อปี เนื่องจาก ตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศมีความต้องการข้าวอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.165)

ตารางที่ 3.165 ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสระบุรี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15%
2562	8.02
2563	9.21
2564	8.49
2565	9.27
2566	10.80
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	6.20

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

10) จังหวัดชัยนาท

10.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปี จังหวัดชัยนาท มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.03 เนื้อที่เก็บเกี่ยว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.49 ผลผลิตมีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 0.19 ผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 1.65 โดยปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 843,950 ไร่ และเนื้อที่เก็บเกี่ยว 835,871 ไร่ ผลผลิต 510,469 ตัน และผลผลิตต่อไร่ 611 กิโลกรัม การเพาะปลูกข้าวนาปี จังหวัดชัยนาทอาศัยน้ำชลประทานเป็นหลัก ซึ่งส่วนใหญ่จะได้รับการจัดสรรสำหรับการปลูกข้าวนาปี ส่วนการเพาะปลูกข้าวนาปีจึงจะพิจารณาสถานการณ์น้ำในปีนั้น (ตารางที่ 3.166)

ตารางที่ 3.166 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดชัยนาท

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	848,024	780,920	513,826	658
2563/64	835,869	829,444	518,644	625
2564/65	847,339	811,671	502,849	620
2565/66	846,347	839,544	515,786	614
2566/67*	843,950	835,871	510,469	611
อัตราเพิ่ม/ลด เฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	0.03	1.49	-0.19	-1.65

หมายเหตุ: *ข้อมูลพยากรณ์เบื้องต้น

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดชัยนาท มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 842,114.73 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 686,984.78 ไร่ หรือร้อยละ 81.58 เหมาะสมปานกลาง (S2) 92,766.68 ไร่ หรือร้อยละ 11.02 เหมาะสมน้อย (S3) 56,551.43 ไร่ หรือร้อยละ 6.72 และไม่เหมาะสม (N) 5,811.84 ไร่ หรือร้อยละ 0.69 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่ อำเภอสรรคบุรี และอำเภอหันคา (ตารางที่ 3.167)

ตารางที่ 3.167 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดชัยนาท

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เมืองชัยนาท	110,460.91	-	250.64	3.90	110,715.45
มโนรมย์	84,950.05	67.40	5,377.45	-	90,394.90
วัดสิงห์	70,125.52	28,271.91	7,823.88	613.57	106,834.88
สรรพยา	109,235.98	-	-	-	109,235.98
สรรคบุรี	163,655.27	-	-	-	163,655.27
หันคา	127,215.76	18,500.65	16,635.85	3,627.36	165,979.62
หนองมะโมง	18,173.20	39,321.28	17,544.96	-	75,039.44
เนินขาม	3,168.09	6,605.44	8,918.65	1,567.01	20,259.19
รวม (ไร่)	686,984.78	92,766.68	56,551.43	5,811.84	842,114.73
สัดส่วนร้อยละ	81.58	11.02	6.72	0.69	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 32.03 จะปลูกในเดือนพฤษภาคม รองลงมา คือ เดือนกันยายน ร้อยละ 18.08 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนสิงหาคม ร้อยละ 22.25 รองลงมา คือ เดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 21.97 และเดือนธันวาคม ร้อยละ 20.04 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.168 และตารางที่ 3.169)

ตารางที่ 3.168 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	32.03	15.49	12.60	21.36	18.08	0.44	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

ตารางที่ 3.169 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67							รวม	
	ก.ค.66	ส.ค.66	ก.ย.66	ต.ค.66	พ.ย.66	ธ.ค.66	ม.ค.67		ก.พ.67
ร้อยละ	5.45	22.25	16.22	9.20	21.97	20.04	4.18	0.69	100
ผลผลิต (ตัน)	27,821	113,579	82,798	46,963	112,150	102,298	21,338	3,522	510,469

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

10.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า ข้าวนาปี มีต้นทุนการผลิตรวม 4,594.98 บาทต่อไร่ หรือ 7.77 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 3,547.85 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 1,047.13 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 77.21 และร้อยละ 22.79 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,474.89 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าเตรียมดิน ค่าดูแลรักษา และค่าจ้างแรงงานปลูก ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 72.96 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 591.66 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 11.61 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 6,869.17 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 2,274.19 บาทต่อไร่ หรือ 3.84 บาท ต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.170)

ตารางที่ 3.170 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566
จังหวัดชัยนาท

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,474.89	72.96	3,547.85
2. ต้นทุนคงที่	727.64	319.49	1,047.13
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	4,202.53	392.45	4,594.98
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			7.77
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			591.66
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			11.61
7. ผลตอบแทนต่อไร่			6,869.17
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			2,274.19
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			3.84

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

10.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7.84 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 11.23 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.31 ต่อปี เนื่องจาก ตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศมีความต้องการข้าวอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.171)

ตารางที่ 3.171 ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยนาท

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15%
2562	7.84
2563	9.18
2564	8.80
2565	9.07
2566	11.23
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	7.31

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

11) จังหวัดกาญจนบุรี

11.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวนาปี จังหวัดกาญจนบุรี มีแนวโน้มลดลงจาก 375,067 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 365,674 ไร่ ในปี 2566/67 หรือลดลงร้อยละ 0.56 เนื่องจาก พื้นที่เพาะปลูกนอกเขตชลประทานมีปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ประสบปัญหาฝนทิ้งช่วง ส่งผลให้เกษตรกรไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ จึงปล่อยพื้นที่ว่าง ประกอบกับราคาไม่จูงใจ เกษตรกรบางส่วน จึงเปลี่ยนไปปลูกอ้อยโรงงาน และมันสำปะหลังโรงงาน และเนื้อที่เกี่ยว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 296,811 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 360,486 ไร่ ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.96 ต่อปี เนื่องจาก ปี 2562/63 ประสบปัญหาภัยแล้งที่ยาวนาน เมื่อเทียบกับปีถัดมา ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 190,740 ตัน ในปี 2562/63 เป็น 221,459 ตัน ในปี 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.02 ต่อปี ในขณะที่ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 643 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 614 กิโลกรัม ในปี 2566/67 หรือลดลงร้อยละ 0.94 ต่อปี เนื่องจากบางพื้นที่ประสบปัญหากระทบแล้งหลังเพาะปลูก และช่วงปลายปีมีฝนตกหนักอย่างต่อเนื่อง ทำให้มีน้ำหลากและข้าวล้มบางส่วน ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่ลดลง (ตารางที่ 3.172)

ตารางที่ 3.172 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67
จังหวัดกาญจนบุรี

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	375,067	296,811	190,740	643
2563/64	367,782	362,716	219,438	605
2564/65	365,782	362,954	221,809	611
2565/66	365,616	362,620	219,200	604
2566/67*	365,674	360,486	221,459	614
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-0.56	3.96	3.02	-0.94

หมายเหตุ: ข้อมูลพยากรณ์เบื้องต้น ณ 24 พฤษภาคม 2567

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

สำหรับการเพาะปลูกข้าวนาปีตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดกาญจนบุรี มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 426,476.54 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 197,471.15 ไร่ หรือร้อยละ 46.30 เหมาะสมปานกลาง (S2) 26,440.43 ไร่ หรือร้อยละ 6.02 เหมาะสมน้อย (S3) 189,365.72 ไร่ หรือร้อยละ 44.40 และไม่เหมาะสม (N) 13,199.24 ไร่ หรือร้อยละ 3.09 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมสูง และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอพนมทวน อำเภอห้วยกระเจา และอำเภอด่านมะขาม (ตารางที่ 3.173)

ตารางที่ 3.173 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดกาญจนบุรี

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
พนมทวน	64,674.60	1,263.87	37,670.60	2,751.00	106,360.07
ห้วยกระเจา	11,776.30	1,631.19	57,546.30	1,340.06	72,293.85
ท่ามะกา	67,778.70	-	2,573.90	50.83	70,403.43
ท่าม่วง	38,645.70	4,054.79	21,129.00	342.53	64,172.02
เลาขวัญ	94.12	41.64	56,526.50	1,287.31	57,949.57
บ่อพลอย	2,516.41	10,871.30	5,478.68	5,838.31	24,704.70
เมืองกาญจนบุรี	8,213.62	2,421.85	1,941.39	566.96	13,143.82
ด่านมะขามเตี้ย	3,771.70	2,449.69	2,832.76	148.58	9,202.73

ตารางที่ 3.173 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
หนองปรือ	-	2,463.93	2,172.43	117.70	4,754.06
ทองผาภูมิ	-	1,159.04	556.29	65.09	1,780.42
สังขละบุรี	-	-	616.33	398.02	1,014.35
ไทรโยค	-	60.28	321.54	288.29	670.11
ศรีสวัสดิ์	-	22.85	-	4.56	27.41
รวม (ไร่)	197,471.15	26,440.43	189,365.72	13,199.24	426,476.54
สัดส่วนร้อยละ	46.30	6.20	44.40	3.10	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online (2561-2563)

สำหรับช่วงเวลากการปลูกข้าวนาปี จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.40 จะปลูกในเดือนสิงหาคม รองลงมา คือ เดือนกันยายน ร้อยละ 16.34 เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 11.79 เดือนมิถุนายน ร้อยละ 0.78 เดือนตุลาคม ร้อยละ 0.64 และเดือนพฤษภาคม ร้อยละ 0.05 ตามลำดับ ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนธันวาคม ร้อยละ 83.38 รองลงมา คือ เดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 15.49 เดือนมกราคม ร้อยละ 0.47 เดือนตุลาคม ร้อยละ 0.38 เดือนกันยายน ร้อยละ 0.24 และเดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 0.04 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.174 และตารางที่ 3.175)

ตารางที่ 3.174 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดกาญจนบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	0.05	0.78	11.79	70.40	16.34	0.64	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.175 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดกาญจนบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67								รวม
	ส.ค. 66	ก.ย. 66	ต.ค. 66	พ.ย. 66	ธ.ค. 66	ม.ค. 67	ก.พ. 67		
ร้อยละ	-	0.24	0.38	15.49	83.38	0.47	0.04	100	
ผลผลิต (ตัน)	-	540	840	34,302	184,647	1,033	97	221,459	

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

11.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า ข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) มีต้นทุนการผลิตรวม 4,092.81 บาทต่อไร่ หรือ 9.30 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 3,068.53 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 1,024.28 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 74.97 และร้อยละ 25.03 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 2,302.86 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าปุ๋ยเคมี และค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 765.67 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่ เฉลี่ย 439.86 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้ เฉลี่ย 11.69 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 5,141.96 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,049.15 บาทต่อไร่ หรือ 2.39 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.176)

ตารางที่ 3.176 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดกาญจนบุรี

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,302.86	765.67	3,068.53
2. ต้นทุนคงที่	-	1,024.28	1,024.28
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,302.86	1,789.95	4,092.81
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			9.30
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			439.86
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (บาท/กิโลกรัม)			11.69
7. ผลตอบแทนต่อไร่			5,141.96
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,049.15
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			2.39

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

11.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7.62 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 11.76 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.52 ต่อปี เนื่องจาก ตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศมีความต้องการข้าวอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.177)

ตารางที่ 3.177 ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดกาญจนบุรี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15%
2562	7.62
2563	8.68
2564	8.44
2565	8.99
2566	10.76
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	7.52

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 10

12) จังหวัดเพชรบุรี

12.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกและเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปี จังหวัดเพชรบุรี มีแนวโน้มลดลงจาก 282,877 ไร่ และ 281,189 ไร่ ในปี 2562/63 เป็น 268,393 ไร่ และ 267,058 ไร่ ในปี 2566/67 หรือลดลง ร้อยละ 1.46 และร้อยละ 1.43 ต่อปี เนื่องจากราคาไม่จูงใจ ประกอบกับต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น เกษตรกรจึงปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่น เช่น มะพร้าว น้ำหอม ไม้ผลไม่ยืนต้นอื่น เป็นต้น ซึ่งให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 198,022 ตัน ในปี 2562/63 เป็น 186,486 ตัน ในปี 2566/67 หรือลดลง ร้อยละ 1.61 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยว ด้านผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 704 กิโลกรัม ในปี 2562/63 เป็น 698 กิโลกรัม ในปี 2566/67 หรือลดลง ร้อยละ 0.19 ต่อปี เนื่องจาก บางพื้นที่ประสบปัญหาโรคพืช ข้าวตืด และมีวัชพืชมาก (ตารางที่ 3.178)

ตารางที่ 3.178 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปี) ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดเพชรบุรี

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	282,877	281,189	198,022	704
2563/64	284,129	282,635	197,342	698
2564/65	279,907	278,621	196,281	704

ตารางที่ 3.178 (ต่อ)

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2565/66	272,518	271,294	189,184	697
2566/67*	268,393	267,058	186,486	698
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-1.46	-1.43	-1.61	-0.19

หมายเหตุ: *ข้อมูลพยากรณ์เบื้องต้น ณ 24 พฤษภาคม 2567

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

สำหรับการเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดเพชรบุรี มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 393,221.79 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 301,188.90 ไร่ หรือร้อยละ 76.60 เหมาะสมปานกลาง (S2) 33,784.24 ไร่ หรือร้อยละ 8.59 เหมาะสมน้อย (S3) 54,184.18 ไร่ หรือร้อยละ 13.78 และไม่เหมาะสม (N) 4,064.47 ไร่ หรือร้อยละ 1.03 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่ ความเหมาะสมสูง และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอเมืองเพชรบุรี และอำเภอเขาย้อย (ตารางที่ 3.179)

ตารางที่ 3.179 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดเพชรบุรี

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เมืองเพชรบุรี	107,890.00	3,860.89	-	1,502.33	113,253.22
เขาย้อย	48,009.00	4,720.29	22,265.10	140.83	75,135.22
บ้านลาด	52,059.60	7.21	19,140.30	31.81	71,238.92
ท่ายาง	50,593.20	9,161.97	5,380.24	595.53	65,730.92
ชะอำ	31,772.30	152.58	5,880.62	761.13	38,566.63
บ้านแหลม	10,864.80	10,215.80	-	362.00	21,422.60
บ้านแหลม	10,864.80	10,215.80	-	362.00	21,422.60
แก่งกระจาน	-	4,133.96	722.96	105.00	4,961.92
หนองหญ้าปล้อง	-	1,531.54	794.96	565.84	2,892.34
รวม (ไร่)	301,188.90	33,784.24	54,184.18	4,064.47	393,221.79
สัดส่วนร้อยละ	76.60	8.59	13.78	1.03	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online (2561-2563)

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปีจังหวัดเพชรบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.53 จะปลูกในเดือนสิงหาคม รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 15.71 เดือนกันยายน ร้อยละ 12.91 เดือนมิถุนายน ร้อยละ 9.09 เดือนตุลาคม ร้อยละ 6.16 และเดือนพฤษภาคม ร้อยละ 2.60 ตามลำดับ ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนธันวาคม ร้อยละ 67.19 รองลงมา คือ เดือนมกราคม ร้อยละ 13.05 เดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 11.76 เดือนตุลาคม ร้อยละ 5.34 เดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 1.36 เดือนกันยายน ร้อยละ 1.06 และเดือนสิงหาคม ร้อยละ 0.24 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.180 และตารางที่ 3.181)

ตารางที่ 3.180 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเพชรบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	2.60	9.09	15.71	53.53	12.91	6.16	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.181 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปี ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเพชรบุรี

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67								รวม
	ส.ค. 66	ก.ย. 66	ต.ค. 66	พ.ย. 66	ธ.ค. 66	ม.ค. 67	ก.พ. 67		
ร้อยละ	0.24	1.06	5.34	11.76	67.19	13.05	1.36	100	
ผลผลิต (ตัน)	455	1,977	9,956	21,930	125,293	24,342	2,533	186,486	

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

12.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า ข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) มีต้นทุนการผลิตรวม 5,090.68 บาทต่อไร่ หรือ 8.71 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 3,777.80 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 1,312.88 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 74.21 และร้อยละ 25.79 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 2,953.05 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าปุ๋ยเคมี และค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 824.75 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 584.72 กิโลกรัม และราคาขายได้เฉลี่ย 11.19 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกร จะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 6,543.02 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,452.34 บาทต่อไร่ หรือ 2.48 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.182)

ตารางที่ 3.182 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)
ปี 2566 จังหวัดเพชรบุรี

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,953.05	824.75	3,777.80
2. ต้นทุนคงที่	-	1,312.88	1,312.88
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,953.05	2,137.63	5,090.68
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			8.71
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			584.72
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (บาท/กิโลกรัม)			11.19
7. ผลตอบแทนต่อไร่			6,543.02
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,452.34
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			2.48

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

12.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความขึ้น 15% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7.54 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 10.71 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.71 ต่อปี เนื่องจาก ตลาดทั้งในประเทศ และต่างประเทศมีความต้องการข้าวอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.183)

ตารางที่ 3.183 ราคาข้าวเปลือกนาปีที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดเพชรบุรี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวนาปีที่เกษตรกรขายได้ ความขึ้น 15%
2562	7.54
2563	8.57
2564	8.34
2565	8.93
2566	10.71
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	7.71

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 10

3.2.2 ข้าวนาปรัง

1) จังหวัดเชียงใหม่

1.1) สถานการณ์การผลิต

เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง จังหวัดเชียงใหม่ ลดลงจาก 73,298 ไร่ ปี 2562 เป็น 72,667 ไร่ ในปี 2563 ในขณะที่ ปี 2563 -2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 73,298 ไร่ และ 72,667 ไร่ ในปี 2562 เป็น 62,105 ไร่ และ 62,012 ไร่ ในปี 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 36,735 ไร่ และ 36,037 ไร่ ในปี 2563 เป็น 62,105 ไร่ และ 62,012 ไร่ ในปี 2566 ทำให้แนวโน้มในภาพรวมเนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง ปี 2562 - 2566 เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.54 และ 4.58 ต่อปี เนื่องจากปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเจริญเติบโตของต้นข้าว และไม่มีโรคแมลงศัตรูพืชรบกวน ด้านปริมาณผลผลิตรวมในปี 2563 ลดลงจาก 46,235 เป็น 23,207 ในปี 2562 ตามปริมาณการลดลงของพื้นที่ปลูก และเก็บเกี่ยว ในขณะที่ ปี 2563 - 2566 ผลผลิตข้าวนาปรัง มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 23,207 ตัน ในปี 2563 เป็น 38,280 ตัน ในปี 2566 ทำให้ภาพรวมปี 2562 2566 ผลผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.23 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 636 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 617 กิโลกรัม หรือลดลงร้อยละ 0.71 ต่อปี เนื่องจาก บางพื้นที่ได้รับผลกระทบจากสภาพอากาศที่ร้อนจัดและปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการเจริญเติบโตส่งผลให้ต้นข้าวไม่สมบูรณ์ (ตารางที่ 3.184)

ตารางที่ 3.184 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 – 2566
จังหวัดเชียงใหม่

ปี	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	73,298	72,667	46,235	636
2563	36,735	36,037	23,207	644
2564	30,704	30,658	20,134	657
2565	42,994	42,966	26,745	622
2566	62,105	62,012	38,280	617
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	4.54	4.78	3.23	-0.71

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

จากข้อมูลกรมพัฒนาที่ดิน การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดเชียงใหม่ ปี 2561 - 2563 มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 481,101.17 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 243,832.95 ไร่ หรือร้อยละ 50.68 เหมาะสมปานกลาง (S2) 177,103.97 ไร่ หรือร้อยละ 36.81 เหมาะสมน้อย (S3) 26,221.37 ไร่ หรือร้อยละ 5.53

และไม่เหมาะสม (N) 33,542.88 ไร่ หรือร้อยละ 6.97 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอแม่เฒ่า ฝาง และสันกำแพง (ตารางที่ 3.185)

ตารางที่ 3.185 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดเชียงใหม่

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
กัลยาณิวัฒนา	-	4,237.78	215.23	1,720.71	6,173.72
จอมทอง	2,477.02	9,261.13	2,852.17	2,386.78	16,977.10
เชียงดาว	4,450.93	10,659.78	974.99	2,676.56	18,762.26
ไชยปราการ	7,184.45	6,641.67	236.16	4,467.37	18,529.65
ดอยเต่า	5,296.11	14.35	933.73	365.04	6,609.23
ดอยสะเก็ด	34,379.48	873.16	66.09	267.06	35,585.79
ดอยหล่อ	-	7,134.93	378.46	1,419.44	8,932.83
ฝาง	20,580.98	26,381.22	268.63	1,442.37	48,673.20
พร้าว	7,718.63	31,800.82	1,392.26	141.55	41,053.26
เมืองเชียงใหม่	78.15	107.51	-	-	185.66
แม่แจ่ม	637.40	4,784.17	3,881.41	3,689.26	12,992.24
แม่แตง	19,953.19	9,148.01	1,371.16	743.65	31,216.01
แม่ริม	15,077.72	4,203.90	249.12	197.20	19,727.94
แม่วาง	-	8,315.72	1,229.71	815.37	10,360.80
แม่ออน	2,046.54	4,270.52	2,923.91	387.80	9,628.77
แม่เฒ่า	36,483.15	9,189.35	2,301.13	3,295.04	51,268.67
เวียงแหง	1,438.26	6,705.14	346.28	350.21	8,839.89
สะเมิง	-	6,589.80	930.85	2,132.55	9,653.20
สันกำแพง	40,808.80	2,472.91	337.61	19.78	43,639.10
สันทราย	21,033.98	96.15	1,268.13	102.43	22,500.69
สันป่าตอง	12,404.14	10,056.33	717.62	-	23,178.09
สารภี	3.69	3,130.83	-	-	3,134.52

ตารางที่ 3.185 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
หางดง	11,492.37	471.95	167.72	9.31	12,141.35
อมก๋อย	287.96	3,105.73	2,028.11	3,486.60	8,908.40
ฮอด	-	7,451.11	1,550.89	3,426.80	12,428.80
รวม (ไร่)	243,832.95	177,103.97	26,621.37	33,542.88	481,101.17
สัดส่วนร้อยละ	50.68	36.81	5.53	6.97	100

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online , มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปรังจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 60.30 ปลูกในเดือนมกราคม รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 20.18 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิต ออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤษภาคม ร้อยละ 69.35 รองลงมา คือ เดือนเมษายน ร้อยละ 22.83 และเดือนมิถุนายน ร้อยละ 7.11 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.186 และตารางที่ 3.187)

ตารางที่ 3.186 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	62.30	13.10	3.27	0.94	-	-	-	-	-	-	0.21	20.18	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.187 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	0.22	22.83	69.35	7.11	0.49	-	-	-	-	-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	84	8,739	26,547	2,722	188	-	-	-	-	-	38,280

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

1.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวนาปรังมีต้นทุนการผลิตรวม 4,723.37 บาทต่อไร่ หรือ 5.77 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 818.89 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 4,157.56 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 565.81 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 88.02 และร้อยละ 11.98 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,482.51 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าปุ๋ยเคมี และ ค่าจ้างรถเกี่ยว ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 675.05 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 818.89 กิโลกรัม และราคาที่เกี่ยวข้องการขายได้เฉลี่ย 10.19 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 8,344.49 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 3,621.12 บาทต่อไร่ หรือ 4.42 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.188)

ตารางที่ 3.188 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,482.51	675.05	4,157.56
2. ต้นทุนคงที่	0.00	565.81	565.81
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,510.03	1,213.34	4,723.37
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			5.77
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			818.89
6. ราคาที่เกี่ยวข้องการขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			10.19
7. ผลตอบแทนต่อไร่			8,344.49
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			3,621.12
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			4.42

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปรังที่เกี่ยวข้องการขายได้ ณ ไร่นา พบว่า มีแนวโน้มลดลงจาก 10.86 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 7.17 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2563 จากนั้นในปี 2564 - 2566 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7.17 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2563 เป็น 10.29 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 ส่งผลให้ภาพรวม เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.24 ต่อปี (ตารางที่ 3.189)

ตารางที่ 3.189 ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดเชียงใหม่

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ณ ไร่นา
2562	10.86
2563	7.17
2564	7.46
2565	8.78
2566	10.29
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	1.24

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

2) จังหวัดลำปาง

2.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง จังหวัดลำปาง มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 37,445 ไร่ และ 37,341 ไร่ ในปี 2562 เป็น 38,883 ไร่ และ 38,786 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 44.52 และ 44.34 ต่อปี เนื่องจาก ในช่วงฤดูฝนมีฝนตกมาก ส่งผลให้มีน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูก เกษตรกรจึงกลับมาเพาะปลูกในพื้นที่เดิมที่เคยปล่อยว่างไว้ ด้านปริมาณผลผลิตในช่วงปี 2562 – 2564 ลดลงจาก 21,230 ตัน ในปี 2562 เป็น 3,904 ตัน ในปี 2564 และเพิ่มขึ้น เป็น 12,527 และ 20,856 ตัน ในปี 2565 และปี 2566 ส่งผลให้ในภาพรวมปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นร้อยละ 43.28 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 569 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 538 กิโลกรัม หรือ ลดลงร้อยละ 1.30 ต่อปี เนื่องจาก ราคาปัจจัยการผลิตสูงขึ้น เกษตรกรปรับลดการดูแลรักษาลงเพื่อลดต้นทุนการผลิต (ตารางที่ 3.190)

ตารางที่ 3.190 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดลำปาง

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	37,445	37,341	21,230	569
2563	17,471	17,324	9,090	525
2564	7,365	7,365	3,904	530

ตารางที่ 3.190 (ต่อ)

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2565	24,203	24,140	12,527	519
2566	38,883	38,786	20,856	538
อัตราเพิ่ม/ลด เฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	44.52	44.34	43.28	-1.30

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

จากข้อมูลกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า ปี 2561 -2563 การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดลำปาง มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 570,818.52 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 96,989.32 ไร่ หรือร้อยละ 16.99 เหมาะสมปานกลาง (S2) 166,667.91 ไร่ หรือร้อยละ 29.20 เหมาะสมน้อย (S3) 184,579.21 ไร่ หรือร้อยละ 32.34 และไม่เหมาะสม (N) 122,582.08 ไร่ หรือร้อยละ 21.47 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมน้อย (S3) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอเมือง ลำปาง แม่ทะ และเกาะคา (ตารางที่ 3.191)

ตารางที่ 3.191 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดลำปาง

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
เกาะคา	21,480.09	17,153.87	9,439.35	7,516.47	55,589.78
งาว	-	24,982.99	13,057.48	3,254.82	41,295.29
แจ้ห่ม	9,092.97	10,131.28	6,006.69	2,475.16	27,706.10
เถิน	7,386.90	-	34,822.49	16,500.75	58,710.14
เมืองปาน	-	12,153.87	9,985.44	2,914.57	25,053.88
เมืองลำปาง	41,115.12	13,045.52	30,956.51	16,599.56	101,716.71
แม่ทะ	8,488.95	23,741.74	17,255.37	17,819.52	67,305.58
แม่เมาะ	-	6,179.24	1,297.93	6,347.67	13,824.84
วังเหนือ	-	26,309.44	6,343.56	1,850.54	34,503.54
สบปราบ	484.41	7,490.45	3,416.97	33,342.37	44,734.20

ตารางที่ 3.191 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เสริมงาม	3,515.49	11,104.17	7,855.23	10,948.73	33,423.62
ห้างฉัตร	4,953.58	14,375.34	23,648.36	559.03	43,536.31
รวม (ไร่)	96,989.32	166,667.91	184,579.21	122,582.08	570,818.52
สัดส่วนร้อยละ	16.99	29.20	32.34	21.47	100

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปรังจังหวัดลำปาง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 55.67 จะปลูกในเดือนมกราคม รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 27.27 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิต ออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤษภาคม ร้อยละ 58.28 รองลงมา คือ เดือนเมษายน ร้อยละ 36.38 และเดือนมิถุนายน ร้อยละ 4.23 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.192 และตารางที่ 3.193)

ตารางที่ 3.192 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดลำปาง

รายการ	ปี 2566												รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.		
ร้อยละ	55.67	17.06	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27.27	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.193 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดลำปาง

รายการ	ปี 2566												รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.		
ร้อยละ	-	-	1.11	36.38	58.28	4.23	-	-	-	-	-	-	-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	32	7,587	12,155	882	-	-	-	-	-	-	-	20,856

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวนาปรังมีต้นทุนการผลิตรวม 5,374.15 บาทต่อไร่ หรือ 8.86 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 614.04 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 4,656.01 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 718.14 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 86.64 และร้อยละ 13.36 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณาพบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 3,108.45 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน

ค่าปุ๋ยเคมี และ ค่าจ้างรถเก็บเกี่ยว ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,547.56 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 614.04 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 10.10 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 6,201.80 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 827.65 บาทต่อไร่ หรือ 1.35 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.194)

ตารางที่ 3.194 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดลำปาง

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,108.45	1,547.56	4,656.01
2. ต้นทุนคงที่	0.00	718.14	718.14
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,210.41	2,228.85	5,374.15
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			8.86
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			614.04
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			10.10
7. ผลตอบแทนต่อไร่			6,201.80
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			827.65
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			1.35

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ณ ไร่นา พบว่า มีแนวโน้มลดลงจาก 12.63 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 7.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2563 แต่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2563 เป็น 9.77 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 ส่งผลให้ในภาพรวม มีแนวโน้มลดลงร้อยละ 2.16 ต่อปี (ตารางที่ 3.195)

ตารางที่ 3.195 ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดลำปาง

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ณ ไร่นา
2562	12.63
2563	7.00
2564	7.70
2565	9.36
2566	9.77
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-2.16

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดลำปาง

3) จังหวัดขอนแก่น

3.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง จังหวัดข้าวนาปรัง มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 25,360 ไร่ และ 24,910 ไร่ ในปี 2562 เป็น 147,208 ไร่ และ 146,871 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 75.07 และ 75.70 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณกักเก็บน้ำในเขื่อน และอ่างเก็บน้ำเพิ่มขึ้นเพียงพอต่อการเพาะปลูกพืช ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 13,687 ตัน ในปี 2562 เป็น 83,618 ตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 78.00 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 549 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 569 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.31 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณกักเก็บน้ำในเขื่อนอุบลรัตน์ และอ่างเก็บน้ำเพิ่มขึ้นเพียงพอต่อการเพาะปลูกพืช อีกทั้งผลจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการผลิต (ตารางที่ 3.196)

ตารางที่ 3.196 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดขอนแก่น

ปี	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	25,360	24,910	13,687	549
2563	17,281	17,139	9,348	545
2564	134,778	134,362	78,367	583
2565	138,692	138,243	79,951	578
2566	147,208	146,871	83,618	569
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	75.07	75.70	78.00	1.31

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปี 2563 การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดขอนแก่น มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 2,380,035.28 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 161,386.31 ไร่ หรือร้อยละ 6.78 เหมาะสมปานกลาง (S2) 560,451.77 ไร่ หรือร้อยละ 23.55 เหมาะสมน้อย (S3) 1,357,467.10 ไร่ หรือร้อยละ 57.03 และไม่เหมาะสม (N) 300,730.11 ไร่ หรือร้อยละ 12.64 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมน้อย (S3) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอเมือง และอำเภอหนองสองห้อง (ตารางที่ 3.197)

ตารางที่ 3.197 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดขอนแก่น

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
กระนวน	-	12,372.22	38,391.58	3,099.77	53,863.57
เขาสวนกวาง	-	9,185.14	10,885.75	912.71	20,983.60
โคกโพธิ์ไชย	-	18,589.72	43,560.99	1,320.90	63,471.61
ชนบท	-	33,018.79	41,968.66	11,520.44	86,507.90
ชุมแพ	8,655.75	49,448.69	58,324.25	2,990.95	119,419.65
ชำสูง	6,703.32	15,921.84	17,229.84	1,735.94	41,590.94
น้ำพอง	60,019.31	37,670.13	32,713.37	7,034.61	137,437.42
โนนศิลา	-	7,614.81	35,889.32	18,713.80	62,217.93
บ้านไผ่	-	22,859.59	53,125.42	46,963.54	122,948.55
บ้านฝาง	52.74	10,063.25	64,058.98	2,811.18	76,986.15
บ้านแฮด	462.13	5,534.16	33,619.67	10,786.65	50,402.61
เปือยน้อย	-	6,845.88	14,274.68	17,341.93	38,462.49
พระยืน	-	10,241.29	60,624.61	4,581.14	75,447.04
พล	-	30,900.04	123,655.11	41,626.40	196,181.55
ภูผาม่าน	-	2,819.47	13,649.94	142.61	16,612.03
ภูเวียง	276.66	35,621.89	65,867.16	15,263.73	117,029.43
มัญจาคีรี	3,087.30	47,043.01	58,759.01	7,436.16	116,325.49
เมือง ขอนแก่น	80,606.91	40,367.60	130,304.42	13,039.88	264,318.81
เวียงเก่า	-	6,483.45	10,725.87	1,187.57	18,396.89
เวียงชัย	-	20,963.01	87,781.15	9,857.58	118,601.74

ตารางที่ 3.197 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
แวงใหญ่	-	18,150.24	47,567.05	4,027.18	69,744.48
สีชมพู	1,522.22	25,221.63	42,221.07	2,885.99	71,850.92
หนองนาคำ	-	11,809.60	35,543.15	3.48	47,356.23
หนองเรือ	-	42,223.93	81,879.79	4,099.09	128,202.81
หนองสองห้อง	-	9,508.96	135,067.11	66,221.14	210,797.21
อุบลรัตน์	-	29,973.73	19,779.46	5,125.63	54,878.82
รวม (ไร่)	161,386.31	560,451.77	1,357,467.10	300,730.11	2,380,035.28
สัดส่วนร้อยละ	6.78	23.55	57.03	12.64	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปรัง ปีเพาะปลูก 2565/2566 จังหวัดขอนแก่น พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 46.73 จะปลูกในเดือนมกราคม รองลงมา คือ เดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 38.63 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤษภาคม ร้อยละ 56.32 รองลงมา คือ เดือนเมษายน ร้อยละ 25.56 เดือนมิถุนายน และเดือนกรกฎาคม ร้อยละ 14.41 และ 2.71 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.198 และตารางที่ 3.199)

ตารางที่ 3.198 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดขอนแก่น

รายการ	ปี 2565		ปี 2566										รวม	
	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.		
ร้อยละ	1.13	11.69	46.73	38.63	1.30	0.52								100.00

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.199 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดขอนแก่น

รายการ	ปี 2566											รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.		ธ.ค.
ร้อยละ			2.71	25.56	56.32	14.41	0.66	0.34					100.00
ผลผลิต (ตัน)			2,266	21,373	47,094	12,049	552	284					79,951

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวนาปรังมีต้นทุนการผลิตรวม 4,295.08 บาทต่อไร่ หรือ 7.33 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 585.67 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 3,584.68 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 710.40 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 83.46 และร้อยละ 16.54 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณาพบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 2,843.48 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าจ้างแรงงานเตรียมดิน และค่าปุ๋ย ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,451.60 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 585.67 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 9.97 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 5,839.13 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,544.05 บาทต่อไร่ หรือ 2.64 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.200)

ตารางที่ 3.200 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)

ปี 2566 จังหวัดขอนแก่น

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,843.48	741.20	3,584.68
2. ต้นทุนคงที่	0.00	710.40	710.40
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,843.48	1,451.60	4,295.08
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			7.33
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			585.67
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			9.97
7. ผลตอบแทนต่อไร่			5,839.13
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,544.05
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			2.64

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

3.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 – 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% มีแนวโน้มลดลงจาก 12,254.03 บาทต่อตัน ในปี 2563 เป็น 9,555.00 บาทต่อตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 2.43 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณผลผลิตข้าวนาปรังเพิ่มขึ้น ในขณะที่ปริมาณการบริโภคข้าวในจังหวัดเท่าเดิม ส่งผลให้ราคาลดลง (ตารางที่ 3.201)

ตารางที่ 3.201 ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดขอนแก่น

หน่วย: บาท/ตัน

ปี	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15%
2562	8,780.00
2563	12,254.03
2564	7,170.00
2565	8,087.25
2566	9,555.00
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-2.43

ที่มา: จากการสำรวจ

4) จังหวัดกาฬสินธุ์

4.1) สถานการณ์การผลิต

เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีแนวโน้มลดลงจาก 289,865 ไร่ และ 288,518 ไร่ ในปี 2562 เป็น 279,519 ไร่ และ 278,143 ไร่ ในปี 2566 หรือ ลดลง ร้อยละ 1.31 และ 1.24 ต่อปี เนื่องจาก เกษตรกรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นที่มีผลตอบแทนสูงกว่า เช่น มันสำปะหลัง และอ้อยโรงงาน เป็นต้น ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 180,422 ตัน ในปี 2562 เป็น 182,181 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 0.19 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 625 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 655 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.08 ต่อปี เนื่องจาก มีปริมาณน้ำในเขื่อนลำปาว และอ่างเก็บน้ำ เพียงพอสำหรับการเพาะปลูก และผลจากความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีการผลิต (ตารางที่ 3.202)

ตารางที่ 3.202 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์

ปี	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	289,865	288,518	180,422	625
2563	292,638	289,322	186,614	645
2564	266,291	265,283	171,382	646
2565	275,846	274,887	179,656	654
2566	279,519	278,143	182,181	655
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-1.31	-1.24	-0.19	1.08

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปี 2566 การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดกาฬสินธุ์ มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 1,447,553.41 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 299,229.31 ไร่ หรือร้อยละ 20.67 เหมาะสมปานกลาง (S2) 294,502.46 ไร่ หรือร้อยละ 20.34 เหมาะสมน้อย (S3) 668,753.30 ไร่ หรือร้อยละ 46.2 และไม่เหมาะสม (N) 185,068.33 ไร่ หรือร้อยละ 12.79 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่ ความเหมาะสมน้อย (S3) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอขามเฒ่า และเมืองกาฬสินธุ์ (ตารางที่ 3.203)

ตารางที่ 3.203 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดกาฬสินธุ์

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
กมลาไสย	107,768.20	2,748.90	42,431.50	1,167.09	154,115.69
กุฉินารายณ์	5,030.31	50,793.61	69,417.63	14,107.03	139,348.58
เขาวง	-	1,615.12	73,847.03	10,832.13	86,294.28
คำม่วง	54.3	12,785.94	53,643.90	3,679.42	70,163.56
ฆ้องชัยพัฒนา	41,655.69	3,887.12	17,105.44	5,587.12	68,235.36
ดอนจาน	3,067.26	5,619.84	15,299.87	23,001.09	46,988.06
ท่าคันโท	-	9,202.09	18,313.14	2,750.14	30,265.37
นาคู	-	4,624.74	41,902.83	26,045.77	72,573.34
นามน	-	8,594.87	15,675.16	22,338.69	46,608.72
เมืองกาฬสินธุ์	84,846.71	12,058.56	42,232.72	24,945.46	164,083.46
ยางตลาด	46,798.15	70,163.23	92,183.75	19,042.60	228,187.74
ร่องคำ	5.84	11,920.60	21,655.86	2,217.09	35,799.39
สมเด็จ	4,746.84	33,914.83	37,513.90	13,879.67	90,055.24
สหัสขันธ์	-	17,999.25	17,465.43	6,724.62	42,189.30
สามชัย	-	6,042.58	14,046.84	1,778.12	21,867.54
หนองกุงศรี	-	13,301.71	39,596.12	400.86	53,298.69
ห้วยผึ้ง	4,072.03	15,299.45	20,193.46	4,150.20	43,715.15
ห้วยเม็ก	1,184.12	13,929.95	36,228.91	2,421.17	53,764.15
รวม (ไร่)	299,229.31	294,502.46	668,753.30	185,068.33	1,447,553.41
สัดส่วนร้อยละ	20.67	20.34	46.2	12.79	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online , มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปรัง ปีเพาะปลูก 2565/2566 จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.97 จะปลูกในเดือนมกราคม รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 20.64 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนเมษายน ร้อยละ 62.46 รองลงมา คือ เดือนพฤษภาคม ร้อยละ 32.90 เดือนมิถุนายน และเดือนมีนาคม ร้อยละ 2.28 และ 2.06 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.204 และตารางที่ 3.205)

ตารางที่ 3.204 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์

รายการ	ปี 2565		ปี 2566									รวม	
	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.		ต.ค.
ร้อยละ	0.91	20.64	66.97	8.16	3.14	0.18							100.00

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.205 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ			2.06	62.46	32.90	2.28	0.30						100.00
ผลผลิต (ตัน)			3,753	113,789	59,938	4,154	547						179,656

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

4.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวนาปรังมีต้นทุนการผลิตรวม 4,752.66 บาทต่อไร่ หรือ 9.01 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 527.30 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 3,809.07 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 943.59 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 80.15 และร้อยละ 19.85 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่าค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,141.46 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าปุ๋ย และค่าจ้างแรงงานเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,611.20 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 527.30 กิโลกรัม และราคาขายได้เฉลี่ย 9.12 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 4,808.98 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 56.32 บาทต่อไร่ หรือ 0.11 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.206)

ตารางที่ 3.206 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,141.46	667.61	3,809.07
2. ต้นทุนคงที่	0.00	943.59	943.59
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,141.46	1,611.20	4,752.66
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			9.01
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			527.30
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			9.12
7. ผลตอบแทนต่อไร่			4,808.98
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			56.32
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			0.11

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

4.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 6,431.40 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 8,641.00 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.53 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณผลผลิตข้าวนาปรังโดยเฉลี่ยลดลง ในขณะที่ปริมาณการบริโภคข้าวในจังหวัดเท่าเดิม ส่งผลให้ราคาเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.207)

ตารางที่ 3.207 ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์

หน่วย: บาท/ตัน

ปี	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15%
2562	6,431.40
2563	7,825.00
2564	7,120.00
2565	6,750.00
2566	8,641.00
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	4.53

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

5) จังหวัดอุบลราชธานี

5.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง จังหวัดอุบลราชธานี มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 154,427 ไร่ และ 153,918 ไร่ ในปี 2562 เป็น 155,354 ไร่ และ 154,981 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.12 และ 0.14 ต่อปี เนื่องจาก เกษตรกรบางส่วนขยายเนื้อที่เพาะปลูกในพื้นที่นาที่เคยปล่อยว่าง ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 73,604 ตัน ในปี 2562 เป็น 75,011 ตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.38 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 478 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 484 กิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.25 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำส่วนใหญ่ และปริมาณน้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติมีเพียงพอต่อการเพาะปลูกข้าวนาปรัง (ตารางที่ 3.208)

ตารางที่ 3.208 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 - 2566 จังหวัดอุบลราชธานี

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	154,427	153,918	73,604	478
2563	170,337	169,682	81,523	480
2564	177,135	176,536	85,116	482
2565	166,470	165,902	79,618	480
2566	155,354	154,981	75,011	484
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	0.12	0.14	0.38	0.25

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ปี 2566 การเพาะปลูกข้าวนาปรังตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดอุบลราชธานี มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 177,406.87 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 52,777.93 ไร่ หรือร้อยละ 29.75 เหมาะสมปานกลาง (S2) 38,491.25 ไร่ หรือร้อยละ 21.70 เหมาะสมน้อย (S3) 83,546.48 ไร่ หรือร้อยละ 47.09 และไม่เหมาะสม (N) 2,591.21 ไร่ หรือร้อยละ 1.46 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมน้อย (S3) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอพิบูลมังสาหาร และอำเภอสรินธร (ตารางที่ 3.209)

ตารางที่ 3.209 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map
จังหวัดอุบลราชธานี

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
กุดข้าวปุ้น	29.15	1.02	-	-	30.17
เขมราฐ	531.17	-	375.79	-	906.96
เขื่องใน	10,704.09	3,098.22	244.80	0.53	14,047.63
ดอนมดแดง	8,791.28	-	814.57	700.60	10,306.45
เดชอุดม	249.30	148.42	684.27	0.34	1,082.33
ตระการพืชผล	362.87	12.69	1,299.57	8.05	1,683.16
ตาลชุม	4,281.84	892.20	769.94	426.90	6,370.88
นาจะหลวย	165.67	12.52	315.39	7.76	501.34
นาเยีย	156.07	70.47	95.48	-	322.02
น้ำขุ่น	0.03	-	-	0.13	0.16
น้ำยืน	930.10	-	1,597.00	131.33	2,658.43
บุญศรี	157.47	93.80	462.78	-	714.05
พิบูลมังสาหาร	16,556.35	34,161.91	61,728.93	605.03	113,052.23
ม่วงสามสิบ	92.22	-	14.03	0.01	106.26
เมืองอุบลราชธานี	2,361.73	-	35.97	75.00	2,472.70
วารินชำราบ	3,544.18	-	77.33	-	3,621.51
สว่างวีระวงศ์	2,923.69	-	1,392.36	511.85	4,827.90
สำโรง	232.12	-	-	18.23	250.35
สิรินธร	703.31	-	13,612.51	105.46	14,421.29
เหล่าเสือโก้ก	5.29	-	25.76	-	31.06
รวม (ไร่)	52,777.93	38,491.25	83,546.48	2,591.21	177,406.87
สัดส่วนร้อยละ	29.75	21.70	47.09	1.46	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปรังจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.74 จะปลูกในเดือนพฤศจิกายน รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 15.26 ส่วนการเก็บเกี่ยว ผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนเมษายน ร้อยละ 85.63 รองลงมา คือ เดือนพฤษภาคม ร้อยละ 9.63 และเดือนมีนาคม ร้อยละ 4.74 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.210 และตารางที่ 3.211)

ตารางที่ 3.210 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	84.74	15.26	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ตารางที่ 3.211 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	4.74	85.63	9.63	-	-	-	-	-	-	-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	3,555.52	64,231.92	7,223.56	-	-	-	-	-	-	-	75,011

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

5.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวนาปรังมีต้นทุนการผลิตรวม 3,736.67 บาทต่อไร่ หรือ 7.35 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 508.07 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 2,751.48 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 985.19 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 73.63 และร้อยละ 26.37 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 1,865.94 ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าเก็บเกี่ยว และค่าเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 885.54 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 508.07 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 9.53 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 4,841.91 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,105.91 บาทต่อไร่ หรือ 2.18 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.212)

ตารางที่ 3.212 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	1,865.94	885.54	2,751.48
2. ต้นทุนคงที่		985.19	985.19
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	1,869.07	1,867.60	3,736.67
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			7.35
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			508.07
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			9.53

ตารางที่ 3.212 (ต่อ)

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
7. ผลตอบแทนต่อไร่	4,841.91		4,841.91
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่	2,972.84		1,105.24
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			2.18

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

5.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7,766 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 9,530 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.18 ต่อปี เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค Covid-19 ได้เริ่มคลี่คลาย รวมถึงการฟื้นตัวของระบบเศรษฐกิจ ทำให้ปริมาณการส่งออกและความต้องการบริโภคในจังหวัดปรับตัวดีขึ้น ส่งผลให้ราคาข้าวนาปรังปรับตัวเพิ่มสูงขึ้น (ตารางที่ 3.213)

ตารางที่ 3.213 ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดอุบลราชธานี

หน่วย: บาท/ตัน

ปี	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15%
2562	7,766.00
2563	9,142.00
2564	9,041.00
2565	8,473.00
2566	9,530.00
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	4.18

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

6) จังหวัดศรีสะเกษ

6.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง จังหวัดศรีสะเกษ มีแนวโน้มลดลงจาก 77,795 ไร่ และ 77,474 ไร่ ในปี 2562 เป็น 70,787 ไร่ และ 70,582 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 1.87 และ 1.85 ต่อปี เนื่องจาก ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำและแหล่งน้ำธรรมชาติของจังหวัดลดน้อยลง รวมถึงต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง เกษตรกรบางรายจึงปล่อยพื้นที่ว่างหรือปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อยแทน ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 39,633 ตัน ในปี 2562 เป็น 37,102 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 1.31 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

จาก 512 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 526 กิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.54 ต่อปี เนื่องจากเกษตรกรมีการปรับตัวตามสถานการณ์และมีการวางแผนในการเพาะปลูก (ตารางที่ 3.214)

ตารางที่ 3.214 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดศรีสะเกษ

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	77,795	77,474	39,633	512
2563	73,927	73,610	37,399	508
2564	75,339	74,988	39,534	527
2565	68,924	68,618	35,426	516
2566	70,787	70,582	37,102	526
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-1.87	-1.85	-1.31	0.54

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2567

ปี 2566 การเพาะปลูกข้าวนาปรังตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดศรีสะเกษ มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 129,661.09 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 57,428.55 ไร่ หรือร้อยละ 67.43 เหมาะสมปานกลาง (S2) 8,129.14 ไร่ หรือร้อยละ 6.27 เหมาะสมน้อย (S3) 31,622.51 ไร่ หรือร้อยละ 24.39 และไม่เหมาะสม (N) 2,480.88 ไร่ หรือร้อยละ 1.91 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอขุนหาญ และอำเภอขุขันธ์ (ตารางที่ 3.215)

ตารางที่ 3.215 พื้นที่เพาะปลูกข้าว (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดศรีสะเกษ

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
กันทรลักษ์	2,440.81	290.63	4,615.59	661.73	8,008.75
กันทรารมย์	3,369.34	-	31.26	-	3,400.60
ขุขันธ์	18,004.48	-	6,151.16	89.98	24,245.63
ขุนหาญ	32,185.78	-	5,381.26	1,365.06	38,932.10
น้ำเกลี้ยง	-	-	5.47	-	5.47
บึงบูรพ์	5,104.19	223.39	922.80	-	6,250.38
เบญจลักษ์	1,850.17	137.11	1,636.21	18.84	3,642.34

ตารางที่ 3.215 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน					รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)		
ปรางค์กู่	16.60	331.71	506.35	-		854.65
โพธิ์ศรีสุวรรณ	-	349.68	732.15	-		1,081.83
ไพรบึง	564.68	-	811.49	-		1,376.17
ภูสิงห์	14,356.65	-	8,129.07	207.85		22,693.58
เมืองจันทร์	-	327.90	-	-		327.90
เมืองศรีสะเกษ	1,717.14	859.64	1,304.23	0.22		3,881.23
ยางชุมน้อย	36.07	-	175.36	-		211.43
ราชีไศล	4,608.66	3,282.96	480.52	67.01		8,439.15
วังหิน	0.75	-	-	-		0.75
ศรีรัตนะ	510.30	20.07	578.72	69.90		1,178.99
ศิลาลาด	1,456.15	1,290.43	50.80	0.29		2,797.68
ห้วยทับทัน	-	877.86	65.04	-		942.90
อุทุมพรพิสัย	1,206.76	137.76	45.03	-		1,389.55
รวม (ไร่)	87,428.55	8,129.14	31,622.51	2,480.88		129,661.09
สัดส่วนร้อยละ	67.43	6.27	24.39	1.91		100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปรังจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.85 จะปลูกในเดือนพฤศจิกายน รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 15.15 ส่วนการเก็บเกี่ยว ผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนเมษายน ร้อยละ 84.41 รองลงมา คือ เดือนพฤษภาคม ร้อยละ 10.74 และเดือนมีนาคม ร้อยละ 4.85 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.216 และตารางที่ 3.217)

ตารางที่ 3.216 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ

รายการ	ปี 2566											รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.		ธ.ค.
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	84.85	15.15	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ตารางที่ 3.217 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	4.85	84.41	10.74	-	-	-	-	-	-	-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	1,799.45	31,317.80	3,984.75	-	-	-	-	-	-	-	37,102

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

6.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวนาปรังมีต้นทุนการผลิตรวม 3,721.73 บาทต่อไร่ หรือ 6.03 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 617.15 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 2,758.99 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 962.74 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 74.13 และร้อยละ 25.87 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 1,845.03 ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าเก็บเกี่ยว และค่าเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 913.96 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 617.15 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 6.66 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 4,110.22 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 388.49 บาทต่อไร่ หรือ 0.63 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.218)

ตารางที่ 3.218 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	1,845.03	913.96	2,758.99
2. ต้นทุนคงที่		962.74	962.74
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	1,877.93	1,843.80	3,721.73
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			6.03
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			617.15
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			6.66
7. ผลตอบแทนต่อไร่	4,110.22		4,110.22
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่	2,232.29		388.49
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			0.63

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% มีแนวโน้มลดลงจาก 13,130 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 6,660 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 12.69 ต่อปี เนื่องจาก ผลผลิตข้าวนาปรังที่คงค้างสต็อก ประกอบกับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกำลังซื้อชะลอตัว รวมถึงการที่เกษตรกรหันไปปลูกพืชใช้น้ำน้อยอื่นๆ ที่ต้นทุนต่ำกว่าทดแทน (ตารางที่ 3.219)

ตารางที่ 3.219 ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดศรีสะเกษ

หน่วย: บาท/ตัน

ปี	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15%
2562	13,130
2563	10,420
2564	7,320
2565	7,820
2566	6,660
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-12.69

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

7) จังหวัดยโสธร

7.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง จังหวัดยโสธร มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 70,121 ไร่ และ 69,978 ไร่ ในปี 2562 เป็น 70,517 ไร่ และ 70,381 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.11 และ 0.11 ต่อปี เนื่องจาก เกษตรกรบางส่วนขยายเนื้อที่เพาะปลูกในพื้นที่นาที่เคยปล่อยว่าง ประกอบกับปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำส่วนใหญ่ และปริมาณน้ำตามแหล่งน้ำธรรมชาติมีเพียงพอต่อการเพาะปลูก ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 40,156 ตัน ในปี 2562 เป็น 39,568 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 0.29 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 574 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 562 กิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 0.42 ต่อปี เนื่องจาก ต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง และเกษตรกรบางส่วนปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชใช้น้ำน้อยและสร้างรายได้ที่มากกว่าทดแทน (ตารางที่ 3.220)

ตารางที่ 3.220 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวนาปรัง) ปี 2562 – 2566
จังหวัดยโสธร

ปี	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	70,121	69,978	40,156	574
2563	79,721	79,553	44,716	562
2564	72,915	71,105	40,022	563
2565	67,390	67,199	37,832	563
2566	70,517	70,381	39,568	562
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	0.11	0.11	-0.29	-0.42

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2567

ปี 2566 การเพาะปลูกข้าวนาปรังตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดยโสธร มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 98,331.49 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 3,012.80 ไร่ หรือร้อยละ 3.06 เหมาะสมปานกลาง (S2) 77,886.47 ไร่ หรือร้อยละ 79.21 เหมาะสมน้อย (S3) 13,800.29 ไร่ หรือร้อยละ 14.03 และไม่เหมาะสม (N) 3,631.92 ไร่ หรือร้อยละ 3.69 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอเมืองยโสธร และอำเภอคำเขื่อนแก้ว (ตารางที่ 3.221)

ตารางที่ 3.221 พื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปรัง (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดยโสธร

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
ค้อวัง	-	12,645.05	4,529.24	179.00	17,353.29
คำเขื่อนแก้ว	-	16,542.07	2,636.29	39.75	19,218.11
ทรายมูล	-	50.01	0.67	14.45	65.13
ป่าติ้ว	-	2,236.89	317.57	991.65	3,546.10
มหาชนะชัย	2,431.70	9,018.70	4,944.35	157.61	16,552.36
เมืองยโสธร	-	36,640.82	682.81	2,248.27	39,571.90
เลิงนกทา	581.10	752.92	689.37	1.20	2,024.60
รวม (ไร่)	3,012.80	77,886.47	13,800.29	3,631.92	98,331.49
สัดส่วนร้อยละ	3.06	79.21	14.03	3.69	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวนาปรังจังหวัดยโสธร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 61.46 จะปลูกในเดือนพฤศจิกายน รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 38.54 ส่วนการเก็บเกี่ยว ผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนเมษายน ร้อยละ 64.90 รองลงมา คือ เดือนพฤษภาคม ร้อยละ 33.65 และเดือนมีนาคม ร้อยละ 1.45 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.222 และตารางที่ 3.223)

ตารางที่ 3.222 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดยโสธร

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	61.46	38.54	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ตารางที่ 3.223 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวนาปรัง ปี 2566 จังหวัดยโสธร

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	1.45	64.90	33.65	-	-	-	-	-	-	-	100
ผลผลิต (ตัน)	-	-	573.74	25,679.63	13,314.63	-	-	-	-	-	-	-	39,568

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

7.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวนาปรังมีต้นทุนการผลิตรวม 4,129.16 บาทต่อไร่ หรือ 4.44 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 930.41 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 3,177.64 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 951.53 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 79.96 และร้อยละ 23.04 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 2,457.96 ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าเก็บเกี่ยว และค่าเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 719.68 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 930.41 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 6.57 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 6,112.79 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,983.63 บาทต่อไร่ หรือ 2.13 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.224)

ตารางที่ 3.224 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)
ปี 2566 จังหวัดยโสธร

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,457.96	719.68	3,177.64
2. ต้นทุนคงที่		951.53	951.53
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,457.96	1,671.20	4,129.16
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			4.44
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			930.41
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			6.57
7. ผลตอบแทนต่อไร่	6,112.79		6,112.79
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่	3,654.83		1,983.63
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			2.13

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

7.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15% มีแนวโน้มลดลงจาก 7,737 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 6,570 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 3.22 ต่อปี เนื่องจาก ผลผลิตข้าวนาปรังที่คงค้างสต็อก ประกอบกับสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งส่งผลกำลังซื้อชะลอตัว รวมถึงการที่เกษตรกรหันไปปลูกพืชใช้น้ำน้อยอื่นๆ ที่ต้นทุนต่ำกว่าทดแทน (ตารางที่ 3.225)

ตารางที่ 3.225 ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดยโสธร

หน่วย: บาท/ตัน

ปี	ราคาข้าวเปลือกนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 15%
2562	7,737
2563	9,142
2564	8,899
2565	8,468
2566	6,570
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-3.22

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

3.2.3 ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

1) จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1.1) สถานการณ์การผลิต

เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 99,676 ไร่ และ 99,171 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 177,477 ไร่ และ 177,192 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 16.75 และ 16.89 ต่อปี เนื่องจาก สภาพภูมิอากาศเอื้ออำนวย มีฝนตกเพียงพอ ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 69,076 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 138,737 ตัน ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 20.80 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 697 กิโลกรัม ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 783 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.98 ต่อปี เนื่องจาก ราคาปรับตัวสูงขึ้นเกษตรกรจึงดูแลรักษาดี ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.226)

ตารางที่ 3.226 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์)
ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	99,676	99,171	69,076	697
2563/64	143,795	143,777	106,901	744
2564/65	168,256	168,156	127,757	760
2565/66	163,514	163,306	124,046	760
2566/67	177,477	177,192	138,737	783
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	16.75	16.89	20.80	2.98

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

จากข้อมูลกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดแม่ฮ่องสอน ในปี 2566 มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 13,031.22 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 344.24 ไร่ หรือร้อยละ 2.64 เหมาะสมปานกลาง (S2) 5,032.29 ไร่ หรือร้อยละ 38.62 เหมาะสมน้อย (S3) 5,167.49 ไร่ หรือร้อยละ 39.65 และไม่เหมาะสม (N) 2,487.20 ไร่ หรือร้อยละ 19.09 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอปาย แม่สะเรียง และเมืองแม่ฮ่องสอน (ตารางที่ 3.227)

ตารางที่ 3.227 พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
เมืองแม่ฮ่องสอน	168.59	148.89	596.85	810.45	1,724.78
แม่อาย	-	242.91	483.70	143.98	870.59
แม่สะเรียง	40.53	166.01	1,336.25	211.40	1,754.19
ปาย	10.83	4,037.00	1,682.34	857.12	6,587.29
ปางมะผ้า	124.29	-	219.86	140.46	484.61
ขุนยวม	-	381.11	812.46	277.33	1,470.90
สบเมย	-	56.37	36.03	46.46	138.86
รวม (ไร่)	344.24	5,032.29	5,167.49	2,487.20	13,031.22
สัดส่วนร้อยละ	2.64	38.62	39.65	19.09	100

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 52.24 จะปลูกในเดือนสิงหาคม รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 26.66 ส่วนการเก็บเกี่ยว ผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนธันวาคม ร้อยละ 63.77 รองลงมา คือ เดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 23.20 และเดือนมกราคม ร้อยละ 7.96 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.228 และตารางที่ 3.229)

ตารางที่ 3.228 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	-	0.24	4.71	26.66	52.24	14.44	1.55	0.16	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.229 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	7.96	0.22	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.08	4.77	23.20	63.77	100
ผลผลิต (ตัน)	11,043	305	-	-	-	-	-	-	111	6,618	32,187	88,473	138,737

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

1.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีต้นทุนการผลิตรวม 4,224.13 บาทต่อไร่ หรือ 4.07 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 1,037.04 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 3,879.52 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 344.61 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 91.84 และร้อยละ 8.16 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 3,140.95 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าจ้างแรงงานปลูก/เก็บเกี่ยว และค่าเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 738.57 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,037.04 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 6.27 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 6,502.24 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 2,278.11 บาทต่อไร่ หรือ 2.20 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.230)

ตารางที่ 3.230 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)

ปี 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,140.95	738.57	3,879.52
2. ต้นทุนคงที่	0.00	344.61	344.61
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,140.95	1,083.18	4,224.13
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			4.07
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			1,037.04
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			6.27
7. ผลตอบแทนต่อไร่			6,502.24
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			2,278.11
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			2.20

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เกษตรกรขายได้ ณ ความชื้น 30% มีแนวโน้มลดลงจาก 6.47 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 6.04 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 0.77 ต่อปี (ตารางที่ 3.231)

ตารางที่ 3.231 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 30%
2562	6.47
2563	6.11
2564	6.86
2565	7.59
2566	6.04
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-0.77

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดแม่ฮ่องสอน

2) จังหวัดพะเยา

2.1) สถานการณ์การผลิต

เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดพะเยา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 155,761 ไร่ และ 143,443 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 183,154 ไร่ และ 181,445 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.50 และ 6.38 ต่อปี เนื่องจาก มีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการเจริญเติบโต ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 100,226 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 132,336 ตัน ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 7.53 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 699 กิโลกรัม ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 729 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.09 ต่อปี เนื่องจาก ราคาปรับตัวสูงขึ้นเกษตรกรจึงดูแลรักษาดี (ตารางที่ 3.232)

ตารางที่ 3.232 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์)

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดพะเยา

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	155,761	143,443	100,226	699
2563/64	156,980	156,524	107,664	688
2564/65	155,398	155,223	112,667	726
2565/66	152,633	152,412	109,521	719
2566/67	183,154	181,445	132,336	729
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	4.50	6.38	7.53	1.09

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

จากข้อมูลกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดพะเยา ปี 2561 มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 150,262.68 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 1,846.92 ไร่ หรือร้อยละ 1.23 เหมาะสมปานกลาง (S2) 78,248.71 ไร่ หรือร้อยละ 52.07 เหมาะสมน้อย (S3) 35,187.02 ไร่ หรือร้อยละ 23.42 และไม่เหมาะสม (N) 34,980.03 ไร่ หรือร้อยละ 23.28 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอปง เมืองพะเยา และดอกคำใต้ (ตารางที่ 3.233)

ตารางที่ 3.233 พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดพะเยา

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เชียงคำ	453.76	5,472.12	1,550.40	3,927.24	11,403.52
เชียงม่วน	-	8,459.98	5,087.45	2,448.62	15,996.05
ดอกคำใต้	41.54	18,769.53	4,598.53	5,433.09	28,842.69
ปง	21.56	14,649.71	14,768.41	12,517.61	41,957.29
ภูกามยาว	-	2,105.86	2,193.16	814.88	5,113.90
ภูซาง	491.88	1,584.52	343.15	2,896.35	5,315.90
เมืองพะเยา	-	24,009.14	3,993.11	5,440.24	33,442.49
แม่ใจ	-	814.21	389.91	227.35	1,431.47
จุน	838.18	2,383.64	2,262.90	1,274.65	6,759.37
รวม (ไร่)	1,846.92	78,248.71	35,187.02	34,980.03	150,262.68
สัดส่วนร้อยละ	1.23	52.07	23.42	23.28	100

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online , มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดพะเยา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 25.43 จะปลูกในเดือนกรกฎาคม รองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 24.40 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนตุลาคม ร้อยละ 24.99 รองลงมา คือ เดือนกันยายน ร้อยละ 23.46 และเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 11.77 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.234 และตารางที่ 3.235)

ตารางที่ 3.234 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดพะเยา

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	4.25	4.59	0.95	1.00	12.08	24.40	25.43	12.72	8.54	2.38	0.70	2.96	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.235 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดพะเยา

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	2.61	0.41	2.57	5.46	4.87	-	2.69	11.49	23.46	24.99	11.77	9.68	100
ผลผลิต (ตัน)	3,454	543	3,401	7,226	6,445	-	3,560	15,205	31,046	33,071	15,576	12,810	132,336

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีต้นทุนการผลิตรวม 5,642.15 บาทต่อไร่ หรือ 4.31 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 1,310.58 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 5,034.38 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 607.77 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 89.23 และร้อยละ 10.77 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,917.15 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าจ้างแรงงานปลูก/เก็บเกี่ยว และค่าเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,117.23 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,310.58 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 6.04 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 7,915.90 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 2,273.75 บาทต่อไร่ หรือ 1.73 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.236)

ตารางที่ 3.236 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)

ปี 2566 จังหวัดพะเยา

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,917.15	1,117.23	5,034.38
2. ต้นทุนคงที่	0.00	607.77	607.77
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,917.15	1,725.00	5,642.15
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			4.31

ตารางที่ 3.236 (ต่อ)

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			1,310.58
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			6.04
7. ผลตอบแทนต่อไร่			7,915.90
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			2,273.75
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			1.73

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เกษตรกรขายได้ ณ ความชื้น 30% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 5.43 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 6.12 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.41 ต่อปี (ตารางที่ 3.237)

ตารางที่ 3.237 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดพะเยา

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 30%
2562	5.43
2563	5.69
2564	6.97
2565	7.80
2566	6.12
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	4.41

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดพะเยา

3) จังหวัดเชียงใหม่

3.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 226,475 ไร่ และ 226,302 ไร่ ในปี 2562 เป็น 291,031 ไร่ และ 290,674 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.74 และ 6.73 ต่อปี เนื่องจาก มีปริมาณน้ำฝนเพียงพอ และบางส่วนปลูกเพิ่มในพื้นที่ว่าง ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 152,531 ตัน ในปี 2562 เป็น 220,352 ตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.19 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

จาก 674 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 758 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.02 ต่อปี เนื่องจาก ราคาปรับตัวสูงขึ้น เกษตรกรจึงดูแลรักษาดี ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น (ตารางที่ 3.238)

ตารางที่ 3.238 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์)

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดเชียงใหม่

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	226,475	226,302	152,531	674
2563/64	270,084	270,084	196,979	729
2564/65	286,097	285,976	212,590	743
2565/66	281,096	280,761	210,286	749
2566/67	291,031	290,674	220,352	758
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	6.74	6.73	10.19	3.02

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

จากข้อมูลกรมพัฒนาที่ดิน พบว่า การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map ปี 2561 จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 80,185.47 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 1,147.20 ไร่ หรือร้อยละ 1.43 เหมาะสมปานกลาง (S2) 38,356.43 ไร่ หรือร้อยละ 47.83 เหมาะสมน้อย (S3) 13,728.06 ไร่ หรือร้อยละ 17.12 และไม่เหมาะสม (N) 26,953.78 ไร่ หรือร้อยละ 33.61 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอแม่แจ่ม และแม่ฮาด (ตารางที่ 3.239)

ตารางที่ 3.239 พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดเชียงใหม่

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
กัลยาณิวัฒนา	-	50.23	-	31.28	81.51
จอมทอง	-	99.78	37.37	49.28	186.43
เชียงดาว	669.85	4,607.99	881.26	1,326.36	7,485.46
ไชยปราการ	351.18	1,742.63	806.77	645.98	3,546.56
ดอยเต่า	-	1,170.19	199.51	57.65	1,427.35

ตารางที่ 3.239 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
ดอยสะเก็ด	-	195.13	170.53	58.56	424.22
ดอยหล่อ	-	33.54	-	25.26	58.80
ฝาง	6.93	3,780.66	808.88	1,186.13	5,782.60
พร้าว	-	3,330.39	152.77	297.66	3,780.82
แม่แจ่ม	-	8,706.87	8,042.25	12,679.40	29,428.52
เวียงแหง	23.51	3,049.19	267.43	348.46	3,688.59
สะเมิง	-	883.96	47.61	129.20	1,060.77
สันกำแพง	-	30.00	-		30.00
สันทราย	11.50	72.38	68.25	25.30	177.43
สันป่าตอง	-	24.27	-	12.60	36.87
หางดง	-	51.13	35.57	-	86.70
อมก๋อย	-	32.66	-	9.53	42.19
ฮอด	-	597.21	118.59	745.96	1,461.76
แม่แตง	66.46	1,791.63	518.43	320.50	2,697.02
แม่ริม	-	14.46	48.84	4.11	67.41
แม่วาง	-	1,624.05	208.77	112.06	1,944.88
แม่ออน	-	589.11	498.93	395.22	1,483.26
แม่เมาะ	17.77	5,878.97	816.30	8,493.28	15,206.32
รวม (ไร่)	1,147.20	38,356.43	13,728.06	26,953.78	80,185.47
สัดส่วนร้อยละ	1.43	47.83	17.12	33.61	100

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 43.30 จะปลูกในเดือนกรกฎาคม รองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 18.02 ส่วนการเก็บเกี่ยว ผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 57.46 รองลงมา คือ เดือนตุลาคม ร้อยละ 19.41 และเดือนธันวาคม ร้อยละ 10.50 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.240 และตารางที่ 3.241)

ตารางที่ 3.240 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเชียงใหม่

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	0.87	0.37	0.00	1.76	4.30	18.02	43.30	17.49	6.91	6.70	0.02	0.26	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ตารางที่ 3.241 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดเชียงใหม่

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	3.87	0.10	0.24	0.75	0.42	-	-	1.39	5.86	19.41	57.46	10.50	100
ผลผลิต (ตัน)	8,528	220	529	1,653	925	-	-	3,063	12,913	42,770	126,614	23,137	220,352

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีต้นทุนการผลิตรวม 5,774.11 บาทต่อไร่ หรือ 4.65 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 1,241.67 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 5,170.96 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 603.15 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 89.55 และร้อยละ 10.45 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,842.50 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าจ้างแรงงานปลูก/เก็บเกี่ยว และค่าเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,328.46 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,241.67 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 6.23 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 7,735.60 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,961.49 บาทต่อไร่ หรือ 1.58 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.242)

ตารางที่ 3.242 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)

ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,842.50	1,328.46	5,170.96
2. ต้นทุนคงที่	0.00	603.15	603.15
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,842.50	1,931.61	5,774.11
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			4.65

ตารางที่ 3.242 (ต่อ)

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			1,241.67
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			6.23
7. ผลตอบแทนต่อไร่			7,735.60
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,961.49
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			1.58

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

3.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ณ ความชื้น 30% มีแนวโน้มลดลงจาก 6.06 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 6.02 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2563 และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 6.02 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2563 เป็น 8.58 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2565 และลดลงเหลือ 6.04 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 ส่งผลให้ภาพรวมราคามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.18 ต่อปี (ตารางที่ 3.243)

ตารางที่ 3.243 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดเชียงใหม่

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 30%
2562	6.06
2563	6.02
2564	6.90
2565	8.58
2566	6.04
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	2.18

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

4) จังหวัดตาก

4.1) สถานการณ์การผลิต

เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของจังหวัดตาก มีแนวโน้มลดลงจาก 590,228 ไร่ และ 588,059 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 583,826 ไร่ และ 581,727 ไร่ ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือลดลงร้อยละ 0.67 และ 0.74 ต่อปี เนื่องจาก ปัจจัยการผลิตปรับตัวสูงขึ้น อาทิ ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืชและวัชพืช ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น เกษตรกรบางส่วนจึงปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชที่ให้

ผลตอบแทนดีกว่า อาทิ มันสำปะหลัง ในขณะที่ปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจาก 394,138 ตัน ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 410,467 ตัน ในปีเพาะปลูก 2566/67 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.89 ต่อปี เนื่องจาก ในพื้นที่เพาะปลูก ฝั่งตะวันตกของจังหวัดตาก ซึ่งเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญ ปริมาณน้ำมีเพียงพอ ทำให้การเจริญเติบโตดี และฝักมีความสมบูรณ์ ประกอบกับไม่พบการระบาดของหนอนกระทู้ลายจุดมากนัก สำหรับผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ เพิ่มขึ้นจาก 670 กิโลกรัม ในปีเพาะปลูก 2562/63 เป็น 706 กิโลกรัม หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.61 ต่อปี (ตารางที่ 3.244)

ตารางที่ 3.244 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์)

ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2566/67 จังหวัดตาก

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	590,228	588,059	394,138	670
2563/64	599,098	598,339	398,806	667
2564/65	583,832	582,733	413,766	710
2565/66	572,260	569,572	401,661	705
2566/67	583,826	581,727	410,467	706
อัตราเพิ่มลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-0.67	-0.71	0.89	1.61

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดตาก มีพื้นที่ปลูกจริง (Existing) จำนวน 283,508 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 36,652 ไร่ หรือร้อยละ 12.93 เหมาะสมปานกลาง (S2) 123,366 ไร่ หรือร้อยละ 43.51 เหมาะสมน้อย (S3) 68,771 ไร่ หรือร้อยละ 24.26 และไม่เหมาะสม (N) 54,719 ไร่ หรือร้อยละ 19.30 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง และเหมาะสมน้อย ซึ่งมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอแม่สอด แม่ระมาด และพบพระ (ตารางที่ 3.245)

ตารางที่ 3.245 พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดตาก

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
แม่สอด	21,367.60	42,281.50	27,855.50	18,254.90	109,759.50
พบพระ	9,565.23	22,976.10	17,584.80	9,384.51	59,510.64
แม่ระมาด	3,770.58	24,051.30	12,523.30	843.09	41,188.27

ตารางที่ 3.245 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
สามเงา	163.70	9,939.93	1,926.77	17,700.10	29,730.50
เมืองตาก	147.76	12,016.90	1,934.42	1,782.84	15,881.92
บ้านตาก	67.88	4,588.05	4,492.41	3,882.85	13,031.19
อุ้มผาง	1,426.37	4,750.08	2,354.20	2,236.58	10,767.23
วังเจ้า	67.93	1,929.32	12.77	178.03	2,188.05
ท่าสองยาง	76.31	832.54	86.48	455.84	1,451.17
รวม (ไร่)	36,652	123,366	68,771	54,719	283,508
สัดส่วนร้อยละ	12.93	43.51	24.26	19.30	100

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จังหวัดตาก พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 27.70 เกษตรกรจะปลูกในเดือนกรกฎาคม รองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 22.22 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 38.34 รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 20.60 และเดือนตุลาคม ร้อยละ 15.39 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.246 และตารางที่ 3.247)

ตารางที่ 3.246 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดตาก

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67											รวม	
	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.		ก.พ.
	66	66	66	66	66	66	66	66	66	66	67	67	
ร้อยละ	-	0.15	15.90	22.22	27.70	18.70	6.75	-	3.35	2.77	2.20	0.20	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2

ตารางที่ 3.247 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดตาก

รายการ	ปีเพาะปลูก 2566/67											รวม
	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	
	66	66	66	66	66	66	67	67	67	67	67	
ร้อยละ	0.17	0.23	12.20	15.39	38.34	20.60	2.81	0.95	3.52	4.70	1.09	100
ผลผลิต (ตัน)	698	944	50,077	63,171	157,373	4,556	11,534	3,899	14,448	9,292	4,474	410,467

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2

4.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) มีต้นทุนการผลิตรวม 5,864.31 บาทต่อไร่ หรือ 7.87 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 4,978.84 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 885.47 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 85.10 และร้อยละ 14.90 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,866.92 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าเก็บเกี่ยว และค่าแรงงานดูแลรักษา ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,111.92 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 745 กิโลกรัม และราคาที่ได้เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 8.17 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 6,086.65 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 222.34 บาทต่อไร่ หรือ 0.30 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.248)

ตารางที่ 3.248 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดตาก

รายการ	หน่วย: บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,866.92	1,111.92	4,978.84
2. ต้นทุนคงที่	-	885.47	885.47
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,866.92	1,997.39	5,864.31
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			7.87
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			745.00
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			8.17
7. ผลตอบแทนต่อไร่			6,086.65
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			222.34
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			0.30

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

4.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 14.5% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7.76 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 8.63 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.95 ต่อปี เนื่องจาก ผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ในอุตสาหกรรมการผลิตอาหารสัตว์ ภายในประเทศที่มีความต้องการเพิ่มขึ้น ประกอบกับภาครัฐดำเนินโครงการประกันรายได้เกษตรกร จึงส่งผลดีต่อระดับราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในจังหวัดตาก (ตารางที่ 3.249)

ตารางที่ 3.249 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดตาก

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 14.5%
2562	7.76
2563	7.74
2564	8.23
2565	9.22
2566	8.63
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	3.95

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

5) จังหวัดสุพรรณบุรี

5.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 จังหวัดสุพรรณบุรี มีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 8.92 เนื้อที่เก็บเกี่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 7.11 ผลผลิตมีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 6.34 ผลผลิตต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.84 โดยปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 38,219 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 38,346 ไร่ ผลผลิต 26,909 ตัน และผลผลิตต่อไร่ 702 กิโลกรัม เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีแนวโน้มลดลง เนื่องจาก พื้นที่เพาะปลูกมีการปรับเปลี่ยนระหว่างข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าว และมันสำปะหลังโรงงาน และแนวโน้มราคาข้าวและมันสำปะหลังโรงงานดี เกษตรกรจึงปลูกข้าวและมันสำปะหลังโรงงานแทน (ตารางที่ 3.250)

ตารางที่ 3.250 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1)

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	49,279	45,229	30,885	683
2563/64	58,164	57,113	39,187	686
2564/65	57,865	57,160	39,302	688
2565/66	37,994	37,983	26,822	706
2566/67*	38,219	38,346	26,909	702
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-8.92	-7.11	-6.34	0.84

หมายเหตุ: *ข้อมูลพยากรณ์เบื้องต้น

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดสุพรรณบุรี มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 24,645.65 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 25.60 ไร่ หรือร้อยละ 0.10 เหมาะสมปานกลาง (S2) 19,569.83 ไร่ หรือร้อยละ 79.40 เหมาะสมน้อย (S3) 3,940.76 ไร่ หรือร้อยละ 15.99 และไม่เหมาะสม (N) 1,109.46 ไร่หรือร้อยละ 4.50 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอเดิมบางนางบวช และอำเภออุททอง (ตารางที่ 3.251)

ตารางที่ 3.251 พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสุพรรณบุรี

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เมืองสุพรรณบุรี	-	-	-	31.69	31.69
บางปลาม้า	-	-	-	-	-
สองพี่น้อง	-	322.01	-	23.56	345.57
อุททอง	7.58	17,426.16	1,231.38	42.34	18,707.46
ดอนเจดีย์	-	-	-	22.94	22.94
ศรีประจันต์	-	4.32	-	-	4.32
สามชุก	1.63	-	-	84.62	86.25
เดิมบางนางบวช	16.39	12.45	-	25.02	53.86
หนองหญ้าไซ	-	76.45	-	255.45	331.90
ด่านช้าง	-	1,728.44	2,709.38	623.84	5,061.66
รวม (ไร่)	25.60	19,569.83	3,940.76	1,109.46	24,645.65
สัดส่วนร้อยละ	0.10	79.40	15.99	4.50	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 50.26 จะปลูกในเดือนกรกฎาคม รองลงมา คือ เดือนสิงหาคม ร้อยละ 42.94 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 49.77 รองลงมา คือ เดือนธันวาคม ร้อยละ 32.10 และเดือนตุลาคม ร้อยละ 6.74 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.252 และ ตารางที่ 3.46)

ตารางที่ 3.252 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี

รายการ	ปี 2566											รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.		ธ.ค.
ร้อยละ	-	-	0.12	0.14	0.46	4.16	50.26	42.94	1.52	0.40	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

ตารางที่ 3.253 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสุพรรณบุรี

รายการ	ปี 2566/67							รวม
	ส.ค.66	ก.ย.66	ต.ค.66	พ.ย.66	ธ.ค.67	ม.ค.67	ก.พ.67	
ร้อยละ	3.41	5.96	6.74	49.77	32.10	1.82	0.20	100
ผลผลิต (ตัน)	918	1,604	1,814	13,393	8,638	490	54	26,909

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

5.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีต้นทุนการผลิตรวม 5,336.15 บาทต่อไร่ หรือ 6.22 บาท ต่อ กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 4,792.13 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 544.02 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 89.81 และร้อยละ 10.19 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณาพบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 4,761.81 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าเก็บเกี่ยว ค่าดูแลรักษา และค่าจ้างแรงงานปลูก ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 30.32 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 857.36 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 7.50 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 6,430.20 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,094.05 บาทต่อไร่ หรือ 1.28 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.254)

ตารางที่ 3.254 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3)

และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดสุพรรณบุรี

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	4,761.81	30.32	4,792.13
2. ต้นทุนคงที่	335.52	208.50	544.02
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	5,097.33	238.82	5,336.15
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			6.22

ตารางที่ 3.254 (ต่อ)

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			857.36
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			7.50
7. ผลตอบแทนต่อไร่			6,430.20
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,094.05
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			1.28

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

5.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เกษตรกรขายได้ ความขึ้น 14.5% มีแนวโน้มลดลงจาก 9.05 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 7.50 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 2.07 ต่อปี เนื่องจาก ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้น และความต้องการใช้ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.255)

ตารางที่ 3.255 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดสุพรรณบุรี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เกษตรกรขายได้ ความขึ้น 14.5%
2562	9.05
2563	8.30
2564	8.85
2565	9.80
2566	7.50
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-2.07

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

6) จังหวัดสระบุรี

6.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 จังหวัดสระบุรี มีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 0.55 เนื้อที่เก็บเกี่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.26 ผลผลิต มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.73 ผลผลิตต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 0.48 โดยปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก

183,683 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 175,360 ไร่ ผลผลิต 130,558 ตัน และผลผลิตต่อไร่ 745 กิโลกรัม จังหวัดสระบุรี มีแหล่งรับซื้อ และโรงงานอาหารสัตว์ในพื้นที่ (ตารางที่ 3.256)

ตารางที่ 3.256 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1)
ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดสระบุรี

ปีเพาะปลูก	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562/63	190,411	173,166	126,066	728
2563/64	169,501	167,834	124,666	743
2564/65	170,741	160,408	116,402	726
2565/66	172,354	167,996	125,043	744
2566/67*	183,683	175,360	130,558	745
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-0.55	0.26	0.73	0.48

หมายเหตุ: *ข้อมูลพยากรณ์เบื้องต้น

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดสระบุรี มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 169,188.72 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 1,652.08 ไร่ หรือร้อยละ 0.98 เหมาะสมปานกลาง (S2) 113,602.46 ไร่ หรือ ร้อยละ 67.15 เหมาะสมน้อย (S3) 46,306.00 ไร่ หรือร้อยละ 27.37 และไม่เหมาะสม (N) 7,628.18 ไร่ หรือ ร้อยละ 4.51 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอพระพุทธบาท อำเภอมวกเหล็ก และอำเภอแก่งคอย (ตารางที่ 3.38)

ตารางที่ 3.257 พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสระบุรี

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
เมืองสระบุรี	-	128.35	-	10.53	138.88
แก่งคอย	54.2	21,369.83	1,546.85	1,651.45	24,622.33
บ้านหมอ	524.11	5,984.17	-	-	6,508.28
พระพุทธบาท	140.38	36,299.45	431.09	417.72	37,288.64

ตารางที่ 3.257 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน					รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)		
วิหารแดง	-	336.4	48.18	161.9	546.48	
เสาไห้	-	-	3,756.6	1,513.86	5,270.46	
หนองแค	-	-	-	423.85	423.85	
หนองแซง	-	-	-	-	-	
หนองโดน	-	2,118.54	-	-	2,118.54	
ดอนพุด	-	-	-	9.67	9.67	
วังม่วง	-	4,495.6	3,058.55	230.95	7,785.10	
เฉลิมพระเกียรติ	933.39	16,184.67	743.47	1,419.37	19,280.90	
มวกเหล็ก	-	26,685.45	36,721.26	1,788.88	65,195.59	
รวม (ไร่)	1,652.08	113,602.46	46,306.00	7,628.18	169,188.72	
สัดส่วนร้อยละ	0.98	67.15	27.37	4.51	100.00	

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 29.51 จะปลูกในเดือนสิงหาคม รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 18.72 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 32.87 รองลงมา คือ เดือนตุลาคม ร้อยละ 18.75 และเดือนธันวาคม ร้อยละ 15.48 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.258 และตารางที่ 3.259)

ตารางที่ 3.258 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	8.87	0.66	12.91	11.17	18.72	29.51	13.29	4.87	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

ตารางที่ 3.259 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดสระบุรี

รายการ	ปี 2566/67								รวม
	ก.ค.66	ส.ค.66	ก.ย.66	ต.ค.66	พ.ย.66	ธ.ค.66	ม.ค.67	ก.พ.67	
ร้อยละ	9.10	11.12	10.53	18.75	32.87	15.48	1.47	0.68	100
ผลผลิต (ตัน)	11,881	14,518	12,748	24,480	42,914	20,210	1,919	888	130,558

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

6.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีต้นทุนการผลิตรวม 5,141.33 บาท ต่อไร่ หรือ 5.94 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 4,496.38 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 644.95 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 87.46 และร้อยละ 12.54 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 4,466.79 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าดูแลรักษา ค่าเก็บเกี่ยว และค่าจ้างแรงงานปลูก ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 29.59 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 865.46 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 7.77 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 6,724.62 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,583.29 บาทต่อไร่ หรือ 1.83 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.260)

ตารางที่ 3.260 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3)

และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดสระบุรี

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	4,466.79	29.59	4,496.38
2. ต้นทุนคงที่	159.40	485.55	644.95
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	4,626.19	515.14	5,141.33
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			5.94
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			865.46
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			7.77
7. ผลตอบแทนต่อไร่			6,724.62
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,583.29
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			1.83

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

6.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เกษตรกรขายได้ ความขึ้น 14.5% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7.91 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 9.26 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.36 ต่อปี เนื่องจาก ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้น และความต้องการใช้ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.261)

ตารางที่ 3.261 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดสระบุรี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เกษตรกรขายได้ ความขึ้น 14.5%
2562	7.91
2563	7.42
2564	8.30
2565	10.03
2566	9.26
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	6.36

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

8) จังหวัดชัยนาท

8.1) สถานการณ์การผลิต

ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 จังหวัดชัยนาท มีแนวโน้มลดลง ร้อยละ 0.60 เนื้อที่เก็บเกี่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.30 ผลผลิตมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.23 ผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1.92 โดยปีเพาะปลูก 2566/67 มีเนื้อที่เพาะปลูก 15,056 ไร่ เนื้อที่เก็บเกี่ยว 14,959 ไร่ ผลผลิต 9,945 ตัน และผลผลิตต่อไร่ 665 กิโลกรัม จังหวัดชัยนาทจำนวนแหล่งรับซื้อไม่มากนัก และพื้นที่จะมีการสับเปลี่ยนการเพาะปลูกระหว่างข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กับมันสำปะหลังโรงงาน ขึ้นอยู่กับราคาซื้อขายในช่วงนั้น (ตารางที่ 3.262)

ตารางที่ 3.262 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1)
ปีเพาะปลูก 2562/63 - 2566/67 จังหวัดชัยนาท

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก	เนื้อที่เก็บเกี่ยว	ผลผลิต	ผลผลิตต่อไร่
	(ไร่)	(ไร่)	(ตัน)	(กก.)
2562/63	11,986	10,803	6,731	623
2563/64	23,708	23,598	15,319	649
2564/65	18,576	18,354	12,326	672
2565/66	14,152	14,005	9,648	689
2566/67*	15,056	14,959	9,945	665
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-0.60	1.30	3.23	1.92

หมายเหตุ: *ข้อมูลพยากรณ์เบื้องต้น

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดชัยนาท มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 1,798.05 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 500.69 ไร่ หรือร้อยละ 27.85 เหมาะสมปานกลาง (S2) 1,022.29 ไร่ หรือร้อยละ 56.86 เหมาะสมน้อย (S3) 54.01 ไร่ หรือร้อยละ 3.00 และไม่เหมาะสม (N) 221.06 ไร่ หรือร้อยละ 12.29 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอมนोरมย์ และอำเภอนินขาม (ตารางที่ 3.263)

ตารางที่ 3.263 พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดชัยนาท

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
เมืองชัยนาท	55.23	-	-	-	55.23
มนोरมย์	445.46	468.81	-	18.81	933.08
วัดสิงห์	-	1.79	1.36	-	3.15
สรรพยา	-	-	-	12.26	12.26
สรรคบุรี	-	-	-	42.61	42.61
หันคา	-	79.95	7.12	115.46	202.53

ตารางที่ 3.263 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
หนองมะโมง	-	53.16	-	31.92	85.08
เนินขาม	-	418.58		45.53	-
รวม (ไร่)	500.69	1,022.29	54.01	221.06	1,798.05
สัดส่วนร้อยละ	27.85	56.86	3.00	12.29	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 45.12 จะปลูกในเดือนกรกฎาคม รองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 26.85 ส่วนการเก็บเกี่ยวผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 44.80 รองลงมา คือ เดือนตุลาคม ร้อยละ 31.06 และเดือนธันวาคม ร้อยละ 15.84 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.264 และตารางที่ 3.265)

ตารางที่ 3.264 ร้อยละการเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	-	-	-	0.90	2.97	26.85	45.12	16.06	4.42	3.68	-	-	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

ตารางที่ 3.265 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 จังหวัดชัยนาท

รายการ	ปี 2566/67								รวม
	ส.ค.66	ก.ย.66	ต.ค.66	พ.ย.66	ธ.ค.66	ม.ค.67	ก.พ.67		
ร้อยละ	0.68	2.73	31.06	44.80	15.84	4.60	0.29	100	
ผลผลิต (ตัน)	68	271	3,089	4,455	1,575	457	29	9,945	

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

8.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 มีต้นทุนการผลิตรวม 4,946.55 บาท ต่อไร่ หรือ 5.66 บาท ต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 4,202.56 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่

743.99 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 84.96 และร้อยละ 15.04 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 4,182.45 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าเก็บเกี่ยว ค่าดูแลรักษา และค่าจ้างแรงงานปลูก ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 20.11 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 874.47 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 7.70 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกร จะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 6,733.42 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,786.87 บาทต่อไร่ หรือ 2.04 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.266)

ตารางที่ 3.266 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดชัยนาท

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	4,182.45	20.11	4,202.56
2. ต้นทุนคงที่	381.91	362.08	743.99
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	4,564.36	382.19	4,946.55
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			5.66
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			874.47
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			7.70
7. ผลตอบแทนต่อไร่			6,733.42
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,786.87
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			2.04

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เกษตรกรขายได้ เพิ่มขึ้น 14.5% มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 7.80 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 10.08 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 7.25 ต่อปี เนื่องจาก ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศและตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้น และความต้องการใช้ในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 3.267)

ตารางที่ 3.267 ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดชัยนาท

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ที่เกษตรกรขายได้ ความชื้น 14.5%
2562	7.80
2563	7.39
2564	8.04
2565	8.91
2566	10.08
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	7.25

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567

3.2.4 มันสำปะหลัง

1) จังหวัดอำนาจเจริญ

1.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลัง จังหวัดอำนาจเจริญ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 104,672 ไร่ และ 101,608 ไร่ ในปี 2562 เป็น 158,056 ไร่ และ 105,188 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.59 และ 0.69 ต่อปี เนื่องจาก หั้วมันสำปะหลังโรงงานที่เกษตรกรขายได้มีราคาค่อนข้างดี และรัฐบาลมีโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังโรงงาน เป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่เพาะปลูก ประกอบกับสามารถควบคุมการแพร่ระบาดของโรคใบด่างมันสำปะหลังได้ดี ด้านปริมาณผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นจาก 355,759 ตัน ในปี 2562 เป็น 337,012 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 1.08 ต่อปี และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 3,501 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 3,204 กิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 1.76 ต่อปี เนื่องจาก ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้หัวมันสำปะหลังเกิดความเสียหาย บางพื้นที่มีการปลูกซ่อม ประกอบกับเกษตรกรลดการดูแลรักษาลงเนื่องจากราคาปัจจัยการผลิตอยู่ในเกณฑ์สูง (ตารางที่ 3.268)

ตารางที่ 3.268 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (มันสำปะหลัง) ปี 2562 - 2566

จังหวัดอำนาจเจริญ

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	104,672	101,608	355,759	3,501
2563	108,654	102,105	321,410	3,148
2564	132,255	130,579	432,265	3,310

ตารางที่ 3.268 (ต่อ)

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2565	154,378	153,381	526,231	3,431
2566	158,056	105,188	337,012	3,204
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	8.59	0.69	-1.08	-1.76

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ปี 2566 การเพาะปลูกมันสำปะหลังตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดอำนาจเจริญ มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 152,302.26 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 978.03 ไร่ หรือร้อยละ 0.64 เหมาะสมปานกลาง (S2) 75,205.13 ไร่ หรือร้อยละ 49.38 เหมาะสมน้อย (S3) 1,259.80 ไร่ หรือร้อยละ 0.83 และไม่เหมาะสม (N) 74,859.29 ไร่ หรือร้อยละ 49.15 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอชานุมาน และอำเภอบุณฑลราชวงศา (ตารางที่ 3.269)

ตารางที่ 3.269 พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลัง (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดอำนาจเจริญ

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
ชานุมาน	498.16	41,907.35	1,017.99	36,711.35	80,134.85
บุณฑลราชวงศา	3.97	7,963.05	71.35	20,754.05	28,792.42
พนา	-	95.48	20.15	305.50	421.12
เมืองอำนาจเจริญ	186.29	18,509.28	122.78	4,119.53	22,937.87
ลืออำนาจ	-	837.38	0.08	946.56	1,784.02
เสนางคนิคม	264.01	3,984.79	27.44	11,748.54	16,024.78
หัวตะพาน	25.60	1,907.81	0.01	273.77	2,207.20
รวม (ไร่)	978.03	75,205.13	1,259.80	74,859.29	152,302.26
สัดส่วนร้อยละ	0.64	49.38	0.83	49.15	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกมันสำปะหลังจังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 29.66 จะปลูกในเดือนกรกฎาคม รองลงมา คือ เดือนมิถุนายน ร้อยละ 29.63 ส่วนการเก็บเกี่ยว ผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนมีนาคม ร้อยละ 29.66 รองลงมา คือ เดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 29.63 และเดือนมกราคม ร้อยละ 23.94 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.270 และตารางที่ 3.271)

ตารางที่ 3.270 ร้อยละการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	1.85	3.72	2.65	4.74	23.94	29.63	29.66	1.46	1.20	0.30	0.40	0.45	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ตารางที่ 3.271 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดมันสำปะหลัง ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	23.94	29.63	29.66	1.46	1.20	0.30	0.40	0.45	1.85	3.72	2.65	4.74	100
ผลผลิต (ตัน)	80,681	99,857	99,958	4,920	4,044	1,010	1,348	1,517	6,235	12,537	8,931	15,974	377,012

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

1.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า มันสำปะหลังมีต้นทุนการผลิตรวม 6,947.79 บาทต่อไร่ หรือ 2.42 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 2,868.70 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 5,344.71 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 1,603.08 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 76.93 และร้อยละ 23.07 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,110.51 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าเก็บเกี่ยว และค่าเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 2,234.20 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 2,868.70 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 2.73 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกร จะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 7,831.55 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 883.76 บาทต่อไร่ หรือ 0.31 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.272)

ตารางที่ 3.272 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตมันสำปะหลัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,110.51	2,234.20	5,344.71
2. ต้นทุนคงที่	-	1,603.08	1,603.08
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,110.51	3,837.28	6,947.79
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			2.42
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			2,868.70
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			2.73
7. ผลตอบแทนต่อไร่			7,831.55
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			883.76
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			0.31

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาหัวมันสำปะหลังสดที่เกษตรกรขายได้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 2,020 บาทต่อตัน ในปี 2562 เป็น 2,730 บาทต่อตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 6.21 ต่อปี เนื่องจาก ความต้องการวัตถุดิบหัวมันสดจากภาคอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการรักษาเสถียรภาพของอุตสาหกรรมมันสำปะหลังของภาครัฐ (ตารางที่ 3.273)

ตารางที่ 3.273 ราคาหัวมันสำปะหลังสดคละที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ

หน่วย: บาท/ตัน

ปี	ราคาหัวมันสำปะหลังสดคละ
2562	2,020
2563	1,950
2564	2,100
2565	2,460
2566	2,730
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	6.21

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2) ชัยภูมิ

2.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก จังหวัดชัยภูมิ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 629,570 ไร่ ในปี 2562 เป็น 858,156 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.59 ต่อปี เนื่องจากราคาหัวมันสำปะหลังโรงงานที่เกษตรกรขายได้มีราคาดีอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายจัดทำโครงการประกันรายได้เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง ปีเพาะปลูก 2562/63 – 2564/65 ทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจปลูกเพิ่มขึ้น เนื้อที่เก็บเกี่ยวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 605,111 ไร่ ในปี 2562 เป็น 600,953 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.56 ต่อปี ตามการเพิ่มขึ้นของเนื้อที่ปลูก ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 2,169,264 ตัน ในปี 2562 เป็น 1,912,329 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 0.61 ต่อปี เนื่องจาก สภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย ฝนตกชุกทำให้หัวมันเน่าเสียหาย ส่งผลให้ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่มีแนวโน้มลดลงจาก 3,585 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 3,182 กิโลกรัม หรือลดลงร้อยละ 1.80 ต่อปี (ตารางที่ 3.274)

ตารางที่ 3.274 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (มันสำปะหลัง) ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยภูมิ

ปี	เนื้อที่ปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	629,570	605,111	2,169,264	3,585
2563	735,629	648,646	1,847,589	2,848
2564	894,588	731,837	2,533,502	3,462
2565	879,394	598,128	1,931,446	3,229
2566	858,156	600,953	1,912,329	3,182
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	8.59	0.56	-0.61	-1.80

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปี 2564 การเพาะปลูกข้าวตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 667,795.07 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 42,973.81 ไร่ หรือร้อยละ 6.44 เหมาะสมปานกลาง (S2) 209,417.66 ไร่ หรือร้อยละ 36.36 เหมาะสมน้อย (S3) 69,370.54 ไร่ หรือร้อยละ 10.39 และไม่เหมาะสม (N) 346,033.10 ไร่ หรือร้อยละ 51.82 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ไม่เหมาะสม (S3) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอเทพสถิต และอำเภอหนองบัวละเหว (ตารางที่ 3.275)

ตารางที่ 3.275 พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลัง (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดชัยภูมิ

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
เกษตรสมบูรณ์	667.67	1,978.18	1,004.45	3,052.74	6,703.03
แก้งคร้อ	52.82	2,086.25	743.20	11,679.98	14,562.24
คอนสวรรค์	1,912.61	6,526.57	1,515.59	5,080.38	15,035.15
คอนสาร	99.56	749.48	193.60	443.16	1,485.80
จัตุรัส	3,779.13	47,248.83	2,410.35	16,087.82	69,526.12
ซับใหญ่	630.25	22,780.63	1,581.14	32,559.61	57,551.64
เทพสถิต	5,956.66	48,250.77	27,900.76	103,875.04	185,983.23
เนินสง่า	760.48	21,789.72	-	2,291.35	24,841.55
บ้านเขว้า	590.49	6,262.55	2,926.75	19,509.01	29,288.79
บ้านแท่น	61.66	527.66	64.86	1,198.08	1,852.26
บำเหน็จณรงค์	12,267.27	21,650.36	4,747.21	20,293.63	58,958.47
ภักดีชุมพล	2,784.74	1,703.35	3,546.40	2,098.42	10,132.90
ภูเขียว	461.69	227.37	910.52	3,085.90	4,685.48
เมืองชัยภูมิ	9,300.58	17,234.11	2,126.11	22,947.05	51,607.84
หนองบัวแดง	2,745.61	2,317.75	2,342.14	7,334.05	14,739.54
หนองบัวระเหว	902.59	8,084.08	17,357.46	94,496.88	120,841.01
รวม (ไร่)	42,973.81	209,417.66	69,370.54	346,033.10	667,795.05
สัดส่วนร้อยละ	6.44	31.36	10.39	51.82	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการเก็บเกี่ยวเกี่ยวผลผลิตมันสำปะหลังออกสู่ตลาด จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ผลผลิต ส่วนใหญ่ร้อยละ 20.71 จะมีการเก็บในเดือนธันวาคม รองลงมา คือ เดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 16.38 และเดือนมกราคม ร้อยละ 14.09 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.276)

ตารางที่ 3.276 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดมันสำปะหลัง ปี 2566 จังหวัดชัยภูมิ

รายการ	ปี 2565/66												รวม
	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
ร้อยละ	6.86	12.83	20.71	14.09	16.38	10.72	6.45	2.50	1.38	2.45	2.68	2.95	100
ผลผลิต (ตัน)	131,186	245,352	396,043	269,447	313,239	205,002	123,345	47,808	26,391	46,852	51,250	56,414	1,912,329

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า มันสำปะหลังมีต้นทุนการผลิตรวม 6,212.25 บาทต่อไร่ หรือ 2.55 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 2,435.10 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 4,806.94 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 1,405.31 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 75.92 และร้อยละ 24.08 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 3,660.53 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมีกำจัดวัชพืช และค่าจ้างเก็บเกี่ยวผลผลิต ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,146.41 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 2,435.10 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 2.89 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 7,037.44 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 825.18 บาทต่อไร่ หรือ 0.34 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.277)

ตารางที่ 3.277 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตมันสำปะหลัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดชัยภูมิ

รายการ	หน่วย: บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,660.53	1,146.41	4,806.94
2. ต้นทุนคงที่	0.00	1,405.31	1,405.31
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,660.53	2,551.72	6,212.25
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			2.55
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			2,435.10
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			2.89
7. ผลตอบแทนต่อไร่			7,037.44
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			825.18
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			0.34

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์หัวมันสำปะหลังสดคละที่เกษตรกรขายได้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 2,330 บาทต่อตัน ในปี 2562 เป็น 3,100 บาทต่อตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.64 ต่อปี เนื่องจากผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงงานและนำไปเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น มันเส้น มันอัดเม็ด แป้งมันสำปะหลัง และเอทานอล (ตารางที่ 3.278)

ตารางที่ 3.278 ราคาหัวมันสำปะหลังสดคละที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชัยภูมิ

หน่วย: บาท/ตัน

ปี	ราคาหัวมันสำปะหลังสดคละที่เกษตรกรขายได้
2562	2,330
2563	1,780
2564	1,920
2565	2,530
2566	3,100
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	9.64

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3) จังหวัดมุกดาหาร

3.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่เพาะปลูก และเนื้อที่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลัง จังหวัดมุกดาหาร มีแนวโน้มลดลงจาก 142,144 ไร่ และ 136,809 ไร่ ในปี 2562 เป็น 135,534 ไร่ และ 134,627 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 0.95 และ 0.32 ต่อปี เนื่องจาก สภาพอากาศที่แปรปรวน เกษตรกรบางส่วนปล่อยพื้นที่ว่างเปล่าเพื่อรอปลูกใหม่ในฤดูกาลหน้า และจากราคาอ้อยโรงงานและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีการปรับตัวสูงขึ้นจูงใจให้เกษตรกรบางส่วนที่เคยปลูกอ้อยโรงงานและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กลับไปปลูกพืชดังกล่าว ด้านปริมาณผลผลิตรวมลดลงจาก 492,214 ตัน ในปี 2562 เป็น 465,901 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 1.09 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่เพาะปลูก และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 3,598 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 3,461 กิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 0.77 ต่อปี เนื่องจาก หัวมันสำปะหลังเกิดความเสียหาย จากความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ รวมถึงความชื้นในดินมาก ประกอบกับเกษตรกรลดการดูแลรักษาลงเนื่องจากราคาปัจจัยการผลิตอยู่ในเกณฑ์สูง (ตารางที่ 3.279)

ตารางที่ 3.279 เนื้อที่เพาะปลูก เนื้อที่เก็บเกี่ยว ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (มันสำปะหลัง) ปี 2562 – 2566

จังหวัดมุกดาหาร

ปี	เนื้อที่เพาะปลูก (ไร่)	เนื้อที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	142,144	136,809	492,214	3,598
2563	139,211	123,749	417,575	3,374
2564	137,512	136,871	461,580	3,372
2565	134,223	133,663	477,365	3,571
2566	135,534	134,627	465,901	3,461
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-0.95	-0.32	-1.09	-0.77

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปี 2566 การเพาะปลูกมันสำปะหลังตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดมุกดาหาร มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 197,970.15 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 352.70 ไร่ หรือร้อยละ 0.18 เหมาะสมปานกลาง (S2) 89,178.87 ไร่ หรือร้อยละ 45.05 เหมาะสมน้อย (S3) 26,093.91 ไร่ หรือร้อยละ 13.18 และไม่เหมาะสม (N) 82,344.67 ไร่ หรือร้อยละ 41.59 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอเมืองมุกดาหาร และอำเภอดงหลวง (ตารางที่ 3.280)

ตารางที่ 3.280 พื้นที่เพาะปลูกมันสำปะหลัง (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map

จังหวัดมุกดาหาร

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
คำชะอี	19.78	4,738.79	504.45	15,630.13	20,893.15
ดงหลวง	-	4,142.95	18,885.08	28,422.91	51,450.94
ดอนตาล	169.47	21,177.98	248.85	10,269.57	31,865.87
นิคมคำสร้อย	45.42	21,120.21	598.99	3,618.16	25,382.78
เมืองมุกดาหาร	100.94	31,600.43	4,732.43	20,984.08	57,417.89
หนองสูง	17.09	6,389.14	517.11	2,972.16	9,895.49
หว้านใหญ่	-	9.37	606.99	447.66	1,064.03
รวม (ไร่)	352.70	89,178.87	26,093.91	82,344.67	197,970.15
สัดส่วนร้อยละ	0.18	45.05	13.18	41.59	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, มิถุนายน 2567

สำหรับช่วงเวลาการปลูกมันสำปะหลังจังหวัดมุกดาหาร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 24.54 จะปลูกในเดือนมิถุนายน รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 23.82 ส่วนการเก็บเกี่ยว ผลผลิตออกสู่ตลาด พบว่า มากที่สุดในเดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 24.54 รองลงมา คือ เดือนมีนาคม ร้อยละ 23.82 และเดือนมกราคม ร้อยละ 21.74 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.281 และตารางที่ 3.282)

ตารางที่ 3.281 ร้อยละการเพาะปลูกมันสำปะหลัง ปี 2566 จังหวัดมุกดาหาร

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	1.65	7.56	7.32	6.03	21.74	24.54	23.82	3.73	1.67	0.85	0.27	0.82	100

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

ตารางที่ 3.282 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดมันสำปะหลัง ปี 2566 จังหวัดมุกดาหาร

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	21.74	24.54	23.82	3.73	1.67	0.85	0.27	0.82	1.65	7.56	7.32	6.03	100
ผลผลิต (ตัน)	101,287	114,332	110,978	17,378	7,781	3,960	1,258	3,820	7,687	35,222	34,104	28,094	465,901

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

3.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปีเพาะปลูก 2566/67 พบว่า มันสำปะหลังมีต้นทุนการผลิตรวม 7,682.04 บาทต่อไร่ หรือ 2.15 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 3,569.89 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 6,162.54 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 1,519.50 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 80.22 และร้อยละ 19.78 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 4,472.36 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าปุ๋ย และค่าเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,690.18 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่ เฉลี่ย 3,569.89 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 2.86 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 10,209.89 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 2,527.85 บาทต่อไร่ หรือ 0.71 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.283)

ตารางที่ 3.283 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตมันสำปะหลัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)
จังหวัดมุกดาหาร

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	4,472.36	1,690.18	6,126.54
2. ต้นทุนคงที่	-	1,519.50	1,519.50
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	4,472.36	3,209.68	7,682.04
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			2.15
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			3,569.89
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			2.86
7. ผลตอบแทนต่อไร่			10,209.89
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			2,527.85
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			0.71

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

3.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคามันสำปะหลังที่เกษตรกรขายได้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 2,160 บาทต่อตัน ในปี 2562 เป็น 2,860 บาทต่อตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.77 ต่อปี เนื่องจาก ความต้องการใช้ในภาคอุตสาหกรรมผลิตอาหารสัตว์เพิ่มขึ้น และการรักษาเสถียรภาพของอุตสาหกรรม มันสำปะหลังของภาครัฐ (ตารางที่ 3.284)

ตารางที่ 3.284 ราคาหัวมันสำปะหลังสดคละที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 - 2566 จังหวัดมุกดาหาร

หน่วย: บาท/ตัน

ปี	ราคาหัวมันสำปะหลังสดคละที่เกษตรกรขายได้
2562	2,160
2563	2,010
2564	2,130
2565	2,460
2566	2,860
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	5.77

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2567)

3.2.5 ยางพารา

1) ชลบุรี

1.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่ยืนต้น จังหวัดชลบุรี มีแนวโน้มลดลงจาก 237,348 ไร่ ในปี 2562 เป็น 229,588 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 0.93 ต่อปี เนื่องจาก มีการปรับเปลี่ยนการปลูกยางพารา ไปเป็นการปลูกพืชชนิดอื่นๆ เช่น ปาล์มน้ำมัน และปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อทำบ้านจัดสรร จึงส่งผลให้เนื้อที่ยืนต้น มีแนวโน้มลดลง สำหรับเนื้อที่กรี๊ดได้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 199,561 ไร่ ในปี 2562 เป็น 208,272 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.03 ต่อปี ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 43,123 ตัน ในปี 2562 เป็น 42,111 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 0.64 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่ยืนต้น และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 216 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 200 กิโลกรัม หรือลดลงร้อยละ 7.41 เมื่อเทียบกับ ปี 2562 เนื่องจาก พื้นที่ปลูกยางพาราลดลง อีกทั้งประสบปัญหาสภาพอากาศแห้งแล้ง ทำให้สภาพ ต้นยางพาราไม่สมบูรณ์ จึงส่งผลให้ผลผลิตยางพาราลดลง (ตารางที่ 3.285)

ตารางที่ 3.285 เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่กรี๊ดได้ ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ยางพารา) ปี 2562 – 2566 จังหวัดชลบุรี

ปี	เนื้อที่ยืนต้น (ไร่)	เนื้อที่กรี๊ดได้ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	237,348	199,561	43,123	216
2563	236,347	200,130	41,911	209
2564	233,621	197,339	41,126	208
2565	229,961	203,488	41,237	203
2566	229,588	208,272	42,111	200
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-0.93	1.03	-0.64	-1.81

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปี 2564 การปลูกยางพาราตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดชลบุรี มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 126,678.40 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 24,205.31 ไร่ หรือร้อยละ 19.11 เหมาะสมปานกลาง (S2) 56,553.14 ไร่ หรือร้อยละ 44.64 เหมาะสมน้อย (S3) 23,383.53 ไร่ หรือร้อยละ 18.46 และไม่เหมาะสม (N) 22,536.42 ไร่ หรือร้อยละ 17.79 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมปานกลาง (S2) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอบ่อทอง หนองใหญ่ และบ้านบึง (ตารางที่ 3.286)

ตารางที่ 3.286 พื้นที่ปลูกยางพารา (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดชลบุรี

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
บ้านบึง	2,999.72	9,176.92	410.85	5,905.86	18,493.36
หนองใหญ่	10,190.99	20,478.77	4,544.12	6,701.98	41,915.85
บางละมุง	1,077.36	3,280.53	232.35	415.09	5,005.34
พานทอง		83.96		109.78	193.47
พนัสนิคม	86.71	1,135.79	30.84	2,183.50	3,436.83
ศรีราชา	335.39	234.38	1.12	279.76	850.64
บ่อทอง	8,879.22	19,985.49	16,640.67	4,971.08	50,476.47
เกาะจันทร์	635.92	1,997.37	1,523.55	1,880.90	6,037.73
รวม (ไร่)	24,205.31	56,553.14	23,383.53	22,536.42	126,678.40
สัดส่วนร้อยละ	19.11	44.64	18.46	17.79	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online, 2567

สำหรับช่วงเวลาเก็บผลผลิตยางพาราจังหวัดชลบุรี พบว่า ผลผลิตยางพาราออกสู่ตลาดมากที่สุดในเดือนธันวาคม ร้อยละ 14.98 รองลงมา คือ เดือนพฤศจิกายน ร้อยละ 14.50 และเดือนตุลาคม ร้อยละ 12.44 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.287)

ตารางที่ 3.287 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดยางพารา ปี 2566 จังหวัดชลบุรี

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	9.43	1.99	1.62	1.61	7.48	9.85	9.00	8.46	8.64	12.44	14.50	14.98	100
ผลผลิต (ตัน)	3,971	838	682	678	3,150	4,148	3,790	3,563	3,638	5,239	6,106	6,308	42,111

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

1.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ยางพารามีต้นทุนการผลิตรวม 12,831.36 บาทต่อไร่ หรือ 33.80 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 379.67 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 9,609.86 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 3,221.50 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 74.89 และร้อยละ 25.11 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสด เท่ากับ 9,387.67 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าแรงงาน และค่าเก็บเกี่ยว ในขณะที่ต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 222.19 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 379.67 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 33.80 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 11,109.14 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ -1,722.22 บาทต่อไร่ หรือ -4.54 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.288)

ตารางที่ 3.288 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดชลบุรี

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	9,387.67	222.19	9,609.86
2. ต้นทุนคงที่	-	3,221.50	3,221.50
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	9,387.67	3,443.69	12,831.36
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			33.80
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			379.67
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			29.26
7. ผลตอบแทนต่อไร่			11,109.14
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			-1,722.22
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			-4.54

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

1.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคายางพาราแผ่นดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 44.33 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 49.90 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.28 เนื่องจาก ในช่วงที่ผ่านมามีความต้องการใช้ยางพาราเพื่อเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมยานยนต์เพิ่มมากขึ้น (ตารางที่ 3.289)

ตารางที่ 3.289 ราคาขางพาราแผ่นดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดชลบุรี

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาขางพาราแผ่นดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้
2562	44.33
2563	49.28
2564	56.90
2565	53.69
2566	49.90
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	3.28

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

2) จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่ยืนต้น และเนื้อที่กรีดยางพารา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีแนวโน้มลดลงจาก 1,957,472 ไร่ และ 1,779,768 ไร่ ในปี 2562 เป็น 1,868,620 ไร่ และ 1,758,841 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ -1.13 และ 0.39 ต่อปี เนื่องจาก ราคาขางพาราไม่จูงใจ ส่งผลให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนพื้นที่ไปปลูกปาล์มน้ำมันและทุเรียน ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 430,617 ตัน ในปี 2562 เป็น 395,739 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 2.09 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่ยืนต้น และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 242 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 225 กิโลกรัม ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 1.80 ต่อปี เนื่องจาก สภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย (ตารางที่ 3.290)

ตารางที่ 3.290 เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่กรีดยางได้ ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ยางพารา) ปี 2562 – 2566

จังหวัดนครศรีธรรมราช

ปี	เนื้อที่ยืนต้น (ไร่)	เนื้อที่กรีดยาง (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	1,957,472	1,779,768	430,617	242
2563	1,938,722	1,777,102	412,841	232
2564	1,915,329	1,770,289	418,578	236
2565	1,892,185	1,750,689	398,242	227
2566	1,868,620	1,758,841	395,739	225
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-1.17	-0.39	-2.03	-1.66

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปี 2564 การเพาะปลูกตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 1,539,050.37 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 660,267.90 ไร่ หรือร้อยละ 42.90 เหมาะสมปานกลาง (S2) 393,533.54 ไร่ หรือร้อยละ 25.57 เหมาะสมน้อย (S3) 137,908.97 ไร่ หรือร้อยละ 8.96 และไม่เหมาะสม (N) 347,339.96 ไร่ หรือร้อยละ 22.57 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมสูง และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอทุ่งสง และอำเภอทุ่งใหญ่ (ตารางที่ 3.291)

ตารางที่ 3.291 พื้นที่ปลูกยางพารา (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดนครศรีธรรมราช

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
เมืองนครศรีธรรมราช	5,460.68	10,112.4	-	9,101.82	24,674.9
เชียรใหญ่	137.78	155.4	-	4,608.31	4,901.49
ปากพนัง				56.03	56.03
ชะอวด	36,432.80	35,070.90	25,814.30	40,804.90	138,122.90
ทุ่งสง	122,784.00	34,180.10	27,398.40	31,665.50	216,028.00
ท่าศาลา	25,992.90	18,667.4	444.87	39,960.10	85,065.27
ร่อนพิบูลย์	12,963.20	22,288.9	895.88	17,735.10	53,883.08
สิชล	24,432.80	20,835.90	5,927.49	19,750.70	70,946.89
ลานสกา	5,503.95	7,920.49	140.19	8,732.10	22,296.73
พิปูน	16,903.50	11,450.30	600.29	10,958.80	39,912.89
หัวไทร	738.15	273.88	-	3,326.53	4,338.56
ทุ่งใหญ่	100,662.00	69,503.90	9,718.24	13,744.50	193,628.64
ฉวาง	57,533.90	14,364.90	11,747.80	44,419.70	128,066.30
ขนอม	27,718.20	5,295.57	1,198.15	4,935.96	39,147.88
นาบอน	19,278.00	24,559.50	9,929.85	29,665.80	83,433.15
พรหมคีรี	11,826.70	9,287.38	635.31	4,931.72	26,681.11
บางขัน	91,590.10	35,159.40	8,494.05	5,894.24	141,137.79
ถ้าพรหม	19,260.90	17,021.50	7,295.29	11,445.30	55,022.99
พระพรหม	2,056.94	4,038.10	-	10,125.60	16,220.64
จุฬาภรณ์	13,640.60	21,829.40	21,739.90	18,029.10	75,239.00
นบพิตำ	25,176.70	20,207.90	4,977.64	7,465.34	57,827.58
ช้างกลาง	40,174.10	11,143.60	951.32	8,221.78	6,0490.80

ตารางที่ 3.291 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
เฉลิมพระเกียรติ	-	166.72	1,761.03	-	1,927.75
รวม (ไร่)	660,267.90	393,533.54	137,908.97	347,339.96	1,539,050.37
สัดส่วนร้อยละ	42.90	25.57	8.96	22.57	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online , มิถุนายน 2567

2.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ยางพารามีต้นทุนการผลิตรวม 8,723.61 บาทต่อไร่ หรือ 43.30 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 201.48 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 6,719.12 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 2,004.49 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 77.02 และร้อยละ 22.98 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ จะเป็นต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 2,546.27 บาทต่อไร่ ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 4,172.85 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าปุ๋ย และค่าน้ำมันเชื้อเพลิง ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 201.48 กิโลกรัม และราคาที่ยกขจรขายได้เฉลี่ย 46.21 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 9,310.39 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 586.78 บาทต่อไร่ หรือ 2.91 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.292)

ตารางที่ 3.292 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)

ปี 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,546.27	4,172.85	6,719.12
2. ต้นทุนคงที่	-	2,004.49	2,004.49
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,546.27	6,177.34	8,723.61
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			43.30
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			201.48
6. ราคาที่ยกขจรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			46.21
7. ผลตอบแทนต่อไร่			9,310.39
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			586.78
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			2.91

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาขางพาราที่เกษตรกรขายได้ ยางแผ่นดิบ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จาก 43.05 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 46.21 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.27 ต่อปี สำหรับราคาน้ำยางพารา มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 37.51 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 43.26 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.86 ต่อปี เนื่องจากความต้องการใช้ยางพารา เพื่อเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งอุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมยางล้อ รวมถึงเครื่องมือ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ (ตารางที่ 3.293)

ตารางที่ 3.293 ราคาขางพาราแผ่นดิบชั้น 3 และราคาน้ำยางสด ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566
จังหวัดนครศรีธรรมราช

ปี	ราคาขางพาราแผ่นดิบ ชั้น 3	หน่วย: บาท/กิโลกรัม
		ราคาน้ำยางสด
2562	43.05	37.51
2563	44.71	42.24
2564	54.04	47.09
2565	53.51	46.40
2566	46.21	43.26
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	3.27	3.86

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3) จังหวัดสงขลา

3.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่ยืนต้น จังหวัดสงขลา มีแนวโน้มลดลงจาก 2,237,645 ไร่ ในปี 2562 เป็น 2,158,792 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 0.84 ต่อปี เนื่องจาก มีการปรับเปลี่ยนการปลูก ขางพาราไปเป็นการปลูกพืชชนิดอื่นๆ เช่น ทูเรียน ปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นพืชที่มีราคาดีมาอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ เนื้อที่ยืนต้น มีแนวโน้มลดลง สำหรับเนื้อที่กรี๊ดได้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 1,816,227 ไร่ ในปี 2562 เป็น 1,930,749 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.57 ต่อปี ด้านปริมาณผลผลิตรวม ลดลงจาก 437,091 ตัน ในปี 2562 เป็น 407,388 ตัน ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 2.00 ต่อปี ตามการลดลงของเนื้อที่ยืนต้น และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 241 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 211 กิโลกรัม หรือลดลง ร้อยละ 3.58 ต่อปี เนื่องจาก พื้นที่ปลูกขางพาราลดลง อีกทั้งในพื้นที่ประสบปัญหาโรคใบร่วงชนิดใหม่ ในขางพาราอย่างต่อเนื่อง ทำให้สภาพต้นขางพาราไม่สมบูรณ์ จึงส่งผลให้ผลผลิตขางพาราลดลง (ตารางที่ 3.294)

ตารางที่ 3.294 เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่กรีตได้ ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ยางพารา) ปี 2562 – 2566 จังหวัดสงขลา

ปี	เนื้อที่ยืนต้น (ไร่)	เนื้อที่กรีตได้ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	2,237,645	1,816,227	437,091	241
2563	2,224,165	1,872,299	437,226	234
2564	2,208,210	1,914,724	427,607	223
2565	2,195,792	1,935,317	411,181	212
2566	2,158,792	1,930,749	407,388	211
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-0.84	1.57	-2.00	-3.58

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปี 2564 การปลูกยางพาราตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดสงขลา มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 1,684,089.21 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 614,229.60 ไร่ หรือร้อยละ 36.47 เหมาะสมปานกลาง (S2) 506,784.78 ไร่ หรือร้อยละ 30.09 เหมาะสมน้อย (S3) 232,222.30 ไร่ หรือร้อยละ 13.79 และไม่เหมาะสม (N) 330,852.53 ไร่ หรือร้อยละ 19.65 โดยการเพาะปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอสะเดา นาทวี เทพา สะบ้าย้อย และหาดใหญ่ (ตารางที่ 3.295)

ตารางที่ 3.295 พื้นที่ปลูกยางพารา (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสงขลา

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
สะเดา	85,027.00	130,137.00	109,597.00	28,801.70	353,562.70
นาทวี	105,614.00	38,904.70	4,721.28	45,572.10	194,812.08
กระแสสินธุ์	1,197.31	3,688.12	-	4,554.02	9,439.45
คลองหอยโข่ง	17,588.05	35,555.11	24,080.25	16,680.37	93,903.78
ควนเนียง	10,940.56	17,071.40	7,790.88	20,141.01	55,943.85
จะนะ	59,051.12	49,901.90	2,278.85	57,048.92	168,280.79
เทพา	85,499.03	67,371.32	2,941.80	31,362.40	187,174.55
สิงหนคร	20.83	-	-	33.43	54.26

ตารางที่ 3.295 (ต่อ)

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				รวม (ไร่)
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	
นาหม่อม	32,490.81	1,912.32	1,087.03	5,872.21	41,362.37
บางกล่ำ	20,340.31	9,754.09	6,450.89	4,898.42	41,443.71
เมือง	15,617.42	2,447.67	-	8,293.25	26,358.34
รัตภูมิ	28,486.21	50,143.45	28,173.99	59,251.07	166,054.72
สทิงพระ	-	3.94	-	108.84	112.78
สะบ้าย้อย	98,331.72	37,849.01	14,166.74	23,871.03	174,218.50
หาดใหญ่	54,025.23	62,044.75	30,933.59	24,363.76	171,367.33
รวม (ไร่)	614,229.60	506,784.78	232,222.30	330,852.53	1,684,089.21
สัดส่วนร้อยละ	36.47	30.09	13.79	19.65	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online , 2567

สำหรับช่วงเวลาการออกผลผลิตยางพาราจังหวัดสงขลา พบว่า ผลผลิตยางพาราออกสู่ตลาดมากที่สุดในเดือนมกราคม ร้อยละ 12.28 รองลงมา คือ เดือนกุมภาพันธ์ ร้อยละ 12.10 และเดือนสิงหาคม ร้อยละ 10.78 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.296)

ตารางที่ 3.296 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดยางพารา ปี 2566 จังหวัดสงขลา

รายการ	ปี 2566											รวม	
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.		ธ.ค.
ร้อยละ	12.28	12.10	6.71	2.19	6.20	9.20	10.15	10.78	9.60	6.48	5.49	8.81	100
ผลผลิต (ตัน)	50,506	49,737	27,603	8,997	25,494	37,842	41,752	44,343	39,486	26,633	22,558	36,230	411,181

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

3.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ยางพารามีต้นทุนการผลิตรวม 7,542.07 บาทต่อไร่ หรือ 35.90 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 210.10 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 5,981.23 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 1,560.84 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 79.30 และร้อยละ 20.70 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่าย ส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 3,222.60 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าดูแลรักษา ในขณะที่ต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสด เท่ากับ 2,758.63 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 210.10 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 43.63 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 9,168.76 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,626.69 บาทต่อไร่ หรือ 7.74 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.297)

ตารางที่ 3.297 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ปี 2566 จังหวัดสงขลา

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,758.63	3,222.60	5,981.23
2. ต้นทุนคงที่	-	1,560.84	1,560.84
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,758.63	4,783.44	7,542.07
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			35.90
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			210.10
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			43.64
7. ผลตอบแทนต่อไร่			9,168.76
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,626.69
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			7.74

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

3.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาน้ำยางสด ที่เกษตรกรขายได้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 39.43 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 45.48 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.71 ต่อปี เนื่องจาก ในช่วงที่ผ่านมา ความต้องการใช้ยางพาราเพื่อเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมสูงขึ้น โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ (ตารางที่ 3.298)

ตารางที่ 3.298 ราคาขายพาราแผ่นดิบชั้น 3 ที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสงขลา

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาน้ำยางพาราสด ที่เกษตรกรขายได้
2562	39.43
2563	42.75
2564	50.03
2565	50.89
2566	45.48
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	4.71

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

4) จังหวัดสตูล

4.1) สถานการณ์การผลิต

ปี 2562 - 2566 เนื้อที่ยืนต้น จังหวัดสตูล มีแนวโน้มลดลงจาก 559,775 ไร่ ในปี 2562 เป็น 518,262 ไร่ ในปี 2566 หรือลดลงร้อยละ 1.65 ต่อปี เนื่องจาก มีการปรับเปลี่ยนการปลูกยางพาราไปเป็นการปลูกพืชชนิดอื่นๆ เช่น ทุเรียน ปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นพืชที่มีราคาดีมาอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้เนื้อที่ยืนต้น มีแนวโน้มลดลง และเนื้อที่กรีดยางได้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 413,113 ไร่ เป็น 436,172 ไร่ ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.58 ต่อปี ด้านปริมาณผลผลิตรวม เพิ่มขึ้นจากจาก 99,051 ตัน ในปี 2562 เป็น 99,011 ตัน ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.30 ต่อปี และผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงจาก 240 กิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 227 กิโลกรัม หรือลดลง ร้อยละ 1.28 ต่อปี เนื่องจากพื้นที่ปลูกยางพาราลดลง อีกทั้งในพื้นที่ประสบปัญหาโรคใบร่วงชนิดใหม่ ในยางพาราอย่างต่อเนื่อง ทำให้สภาพต้นยางพาราไม่สมบูรณ์ จึงส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่ลดลง (ตารางที่ 3.299)

ตารางที่ 3.299 เนื้อที่ยืนต้น เนื้อที่กรีดยางได้ ผลผลิต และผลผลิตต่อไร่ (ยางพารา) ปี 2562 – 2566 จังหวัดสตูล

ปี	เนื้อที่ยืนต้น (ไร่)	เนื้อที่กรีดยางได้ (ไร่)	ผลผลิต (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2562	559,775	413,113	99,051	240
2563	531,753	410,430	96,417	235
2564	527,303	425,477	100,724	237
2565	525,162	430,874	99,432	231
2566	518,262	436,172	99,011	227
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	-1.65	1.58	0.30	-1.28

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ปี 2564 การปลูกยางพาราตามแผนที่ Agri-Map จังหวัดสตูล มีพื้นที่ปลูกจริง Existing จำนวน 321,348.38 ไร่ จำแนกเป็น พื้นที่ความเหมาะสมสูง (S1) 67,452.42 ไร่ หรือร้อยละ 20.99 เหมาะสมปานกลาง (S2) 51,426.94 ไร่ หรือร้อยละ 16.00 เหมาะสมน้อย (S3) 158,785.72 ไร่ หรือร้อยละ 49.41 และไม่เหมาะสม (N) 43,683.30 ไร่ หรือร้อยละ 13.60 โดยการปลูกส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่ความเหมาะสมน้อย (S3) และมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ที่อำเภอควนกาหลง อำเภอเมือง อำเภอลงง และอำเภอท่าแพ (ตารางที่ 3.300)

ตารางที่ 3.300 พื้นที่ปลูกยางพารา (Existing) จำแนกตามชั้นความเหมาะสมดินตาม Agri-Map จังหวัดสตูล

อำเภอ	ระดับความเหมาะสมดิน				
	สูง (S1)	ปานกลาง (S2)	น้อย (S3)	ไม่เหมาะสม (N)	รวม (ไร่)
ควนกาหลง	28,216.48	8,505.58	29,449.27	12,288.38	78,459.71
ควนโดน	5,989.59	3,193.95	5,621.13	6,677.08	21,481.75
ท่าแพ	10,032.01	5,727.48	29,731.81	4,179.49	49,670.79
ทุ่งหวัง	7,970.70	5,657.81	9,807.97	2,146.75	25,583.23
มะนัง	4,995.42	4,461.32	22,345.18	2,094.67	33,896.59
เมือง	3,296.08	8,558.49	35,596.83	10,105.86	57,557.26
ละงู	6,952.14	15,322.31	26,233.53	6,191.07	54,699.05
รวม (ไร่)	67,452.42	51,426.94	158,785.72	43,683.30	321,348.38
สัดส่วนร้อยละ	20.99	16.00	49.41	13.60	100.00

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online , 2567

สำหรับช่วงเวลาการออกผลผลิตยางพาราจังหวัดสตูล พบว่า ผลผลิตยางพาราออกสู่ตลาดมากที่สุดในเดือนมกราคม ร้อยละ 12.88 รองลงมา คือ เดือนกรกฎาคม ร้อยละ 10.58 และเดือนสิงหาคม ร้อยละ 10.46 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.301)

ตารางที่ 3.301 ร้อยละผลผลิตออกสู่ตลาดยางพารา ปี 2566 จังหวัดสตูล

รายการ	ปี 2566												รวม
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	
ร้อยละ	12.88	9.13	2.73	4.26	8.08	10.40	10.58	10.46	8.12	6.41	7.01	9.94	100
ผลผลิต (ตัน)	12,809	9,079	2,714	4,235	8,033	10,339	10,516	10,400	8,074	6,377	6,972	9,884	99,432

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

4.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต

ปี 2566 พบว่า ยางพารามีต้นทุนการผลิตรวม 8,243.89 บาทต่อไร่ หรือ 37.40 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 220.42 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 6,809.23 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 1,434.66 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 82.60 และร้อยละ 17.40 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่าย ส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 5,128.30 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าดูแลรักษา ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเป็นเงินสด เท่ากับ 1,680.93 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 220.42 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 42.13 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 9,286.29 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 1,042.40 บาทต่อไร่ หรือ 4.73 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 3.302)

ตารางที่ 3.302 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N)

ปี 2566 จังหวัดสตูล

หน่วย: บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	1,680.93	5,128.30	6,809.23
2. ต้นทุนคงที่	-	1,434.66	1,434.66
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	1,680.93	6,562.96	8,243.89
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			37.40
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			220.42
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			42.13
7. ผลตอบแทนต่อไร่			9,286.29
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,042.40
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			4.73

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

4.3) สถานการณ์การตลาดและราคา

ปี 2562 - 2566 สถานการณ์ราคาน้ำยางพาราสดที่เกษตรกรขายได้ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 39.46 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2562 เป็น 44.81 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 4.04 ต่อปี เนื่องจาก ในช่วงที่ผ่านมาความต้องการใช้ยางพาราเพื่อเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมสูงขึ้น โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมเครื่องมือและอุปกรณ์ทางการแพทย์ (ตารางที่ 3.303)

ตารางที่ 3.303 ราคาน้ำยางพาราสดที่เกษตรกรขายได้ ปี 2562 – 2566 จังหวัดสตูล

หน่วย: บาท/กิโลกรัม

ปี	ราคาน้ำยางพาราสดที่เกษตรกรขายได้
2562	39.46
2563	42.72
2564	49.64
2565	49.23
2566	44.81
อัตราเพิ่ม/ลดเฉลี่ยต่อปี (ร้อยละ)	4.04

ที่มา: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

บทที่ 4 ผลการศึกษา

การศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ เพื่อทดแทนการผลิตในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri Map) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนผลตอบแทนสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) และสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ รวมทั้งจัดทำแนวทางการพัฒนา และข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และการบริหารจัดการพื้นที่ให้สอดคล้องกับลักษณะความเหมาะสมทางกายภาพ ได้รับผลตอบแทนคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ โดยศึกษาสินค้าเกษตรที่ผลิตในพื้นที่ S3 และ N จำนวน 4 ชนิด ได้แก่ ข้าว ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา และสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ จำนวน 8 ชนิด ได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ทูเรียน กล้วยน้ำว่า ใผ่ หม่อนไหม และข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

จากการศึกษาโดยสอบถามข้อมูลจากเกษตรกรตัวอย่างผู้ปลูกสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ดังนี้

- 1) **ถั่วเหลือง** จังหวัดเลย หนองบัวลำภู และอุดรธานี รวมจำนวน 75 ราย
- 2) **ถั่วเขียว** จังหวัดสุพรรณบุรี สระบุรี และชัยนาท รวมจำนวน 30 ราย
- 3) **ถั่วลิสง** จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง แม่ฮ่องสอน พะเยา กาฬสินธุ์ ขอนแก่น กาญจนบุรี เพชรบุรี อุบลราชธานี ศรีสะเกษ ยโสธร อำนาจเจริญ และมุกดาหาร รวมจำนวน 314 ราย
- 4) **ทูเรียน** จังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และสตูล รวมจำนวน 69 ราย
- 5) **กล้วยน้ำว่า** จังหวัดพิษณุโลก และตาก รวมจำนวน 40 ราย
- 6) **ใผ่** จังหวัดชลบุรี รวมจำนวน 20 ราย
- 7) **หม่อนไหม** จังหวัดชัยภูมิ รวมจำนวน 30 ราย และ
- 8) **ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก** จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมจำนวน 20 ราย สรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

4.1 ถั่วเหลือง

4.1.1 จังหวัดอุดรธานี

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเหลือง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 2,971.84 บาทต่อไร่ หรือ 11.38 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 2,487.84 บาทต่อไร่ และต้นทุนคงที่ 484.00 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 83.71 และร้อยละ 16.29 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 1,348.77 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าแรงงานเก็บเกี่ยว ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ย ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 1,139.07 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 261.10 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 20.25 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 5,287.28 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 2,315.44 บาทต่อไร่ หรือ 8.87 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเหลือง ปี 2566/67 จังหวัดอุดรธานี

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	1,348.77	1,139.07	2,487.84
1.1 ค่าแรงงาน	583.95	761.63	1,345.58
ค่าเตรียมดิน	34.82	168.83	203.65
เตรียมพันธุ์และปลูก	17.21	160.85	178.06
ดูแลรักษา	-	206.40	206.40
เก็บเกี่ยว	531.92	225.55	757.47
1.2 ค่าวัสดุ	736.16	353.34	1,089.50
ค่าพันธุ์	290.98	351.73	642.71
ค่าปุ๋ย	221.38	-	221.38
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	41.96	0.38	42.34
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	47.79	-	47.79
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	102.50	-	102.50
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	30.06	-	30.06
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	1.49	1.23	2.72
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	28.66	24.10	52.76
2. ต้นทุนคงที่	-	484.00	484.00
ค่าเช่าที่ดิน	-	368.37	368.37
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	96.12	96.12
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	19.51	19.51
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	1,351.64	1,620.20	2,971.84
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			11.38
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			261.10
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			20.25
7. ผลตอบแทนต่อไร่			5,287.28
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			2,315.44
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			8.87

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปี กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปี ใน 1 รอบการผลิต เกษตรกรจะขาดทุน เท่ากับ 143.12 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วเหลือง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิต เท่ากับ 2,315.44 บาทต่อไร่ เพื่อเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในอุตสาหกรรม เช่น สกัดน้ำมัน แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร อาหารสัตว์ ฯลฯ (ตารางที่ 4.2)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร ข้าวนาปี ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะประสบปัญหาขาดทุนจากการผลิต อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าว

ไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสม ดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ

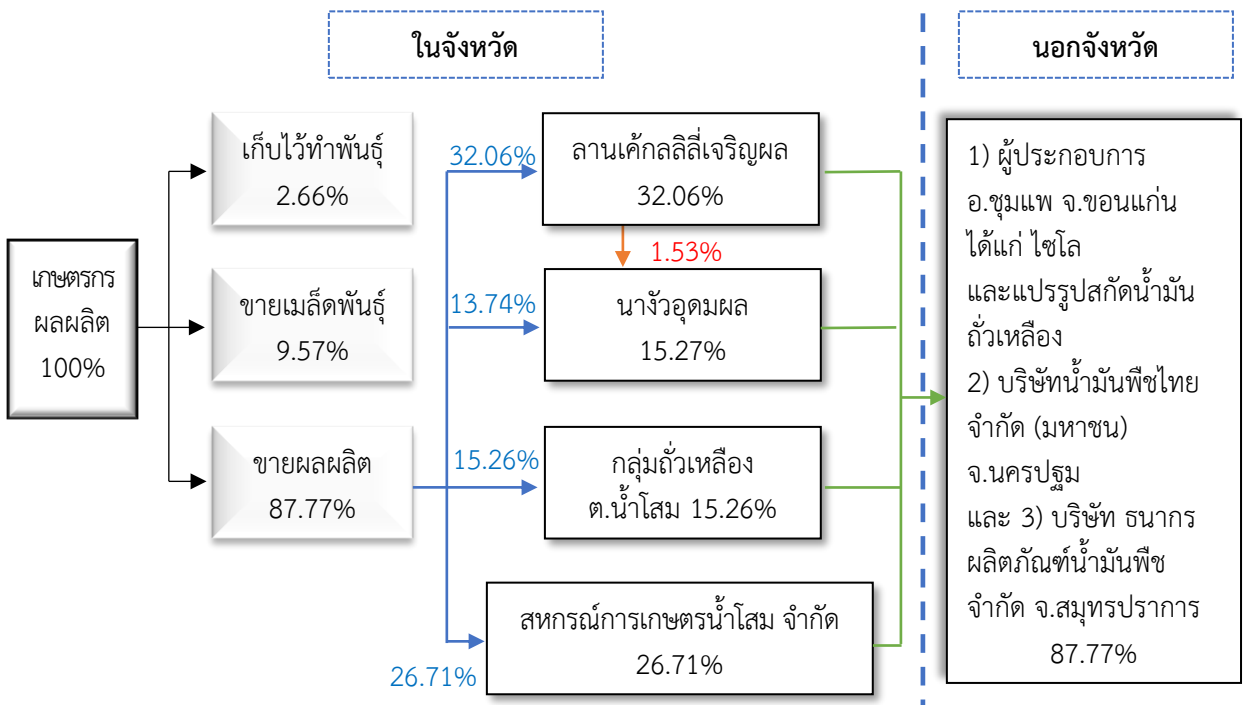
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ	ส่วนต่าง
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N				
ข้าวนาปี	4,067.19	3,924.07	-143.12	
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ				
ถั่วเหลือง	2,971.84	5,287.28	2,315.44	2,458.56

ที่มา: จากการสำรวจ

3) วิถีตลาดถั่วเหลือง

ผลผลิตถั่วเหลืองส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.77 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิตภายในจังหวัด ได้แก่ ลานเค็กกลีลีเจริญผล (ร้อยละ 32.06) นางิ้วอุดมผล (ร้อยละ 13.74) กลุ่มถั่วเหลืองตำบลน้ำโสม (ร้อยละ 15.26) และสหกรณ์การเกษตรน้ำโสม จำกัด (ร้อยละ 26.71) ซึ่งลานเค็กกลีลีเจริญผล ส่งต่อให้ผู้ประกอบในจังหวัด (ร้อยละ 1.53) และส่งต่อให้ผู้ประกอบการนอกจังหวัด (ร้อยละ 30.53) โดยผู้ประกอบการในจังหวัดทุกรายนำผลผลิตที่รวบรวมทั้งหมด ส่งต่อให้กับผู้ประกอบการภายนอกจังหวัด (ร้อยละ 87.77) ได้แก่ โซโล โรงงานแปรรูปสกัดน้ำมัน เป็นต้น ผลผลิตที่เหลือเกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ ร้อยละ 2.66 และขายเมล็ดพันธุ์ ร้อยละ 9.57 ตามลำดับ (ภาพที่ 4.1)

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.1 วิถีตลาดถั่วเหลือง จังหวัดอุดรธานี

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วเหลือง

4.1) ผู้ประกอบการรายที่ 1 สถานที่ตั้ง 295 หมู่ 14 ตำบลน้ำโสม อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี โทรศัพท์ 089 539 5351 ค่าพิกัด 48Q E 194672, N 1967310 ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตถั่วเหลือง โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อส่งต่อผลผลิตให้กับผู้ประกอบการรวบรวมไซโล คือ วัฒนาพืชผล อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น และนางวุดมผล อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 210 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตในช่วงเดือนมีนาคม 63 ตัน และเดือนเมษายน 147 ตัน สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 ถั่วเหลืองเป็นสินค้าที่ตลาดยังมีความต้องการจำนวนมาก คาดว่ารับซื้อได้ไม่จำกัด ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วเหลืองยังคงมีความต้องการต่อเนื่อง

(2) ราคาซื้อเฉลี่ย 20.50 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้น ผู้ประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นถั่วเหลืองความชื้นไม่เกิน 12% ไม่มีสิ่งเจือปนติดผลผลิต เมล็ดถั่วเหลืองต้องไม่ดำและแตก

4.2) ผู้ประกอบการรายที่ 2 สถานที่ตั้ง เลขที่ 78 หมู่ 10 ตำบลน้ำโสม อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี โทรศัพท์ 097 991 6662 ค่าพิกัด 48Q E 201328, N 1966944 ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตถั่วเหลือง โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี และจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อส่งต่อผลผลิตให้กับผู้ประกอบการแปรรูป คือ บริษัท น้ำมันพืชไทย จำกัด (มหาชน) จังหวัดนครปฐม ในบางปีอาจส่งขายให้ผู้ประกอบการในจังหวัดลพบุรี ขึ้นอยู่กับการตกลงซื้อขาย และค่าใช้จ่ายในการขนส่งผลผลิตไปขาย

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 90 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตในช่วงเดือนมีนาคม 13.5 ตัน และเดือนเมษายน 76.5 ตัน สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 ถั่วเหลืองเป็นสินค้าที่ตลาดยังมีความต้องการจำนวนมาก คาดว่ารับซื้อได้ไม่จำกัด ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วเหลืองยังคงมีความต้องการต่อเนื่อง

(2) ราคาซื้อเฉลี่ย 17 - 21 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้น ผู้ประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย และประชาสัมพันธ์การรับซื้อให้เกษตรกรทราบ

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นถั่วเหลืองความชื้นไม่เกิน 13% ไม่มีสิ่งเจือปนติดผลผลิต เมล็ดถั่วเหลืองต้องไม่ดำและแตก ถ้าเมล็ดกลม สวย สะอาด จะเพิ่มราคา 0.5 บาทต่อกิโลกรัมจากราคาซื้อปกติ

4.3) ผู้ประกอบการรายที่ 3 สถานที่ตั้ง เลขที่ 83 หมู่ที่ 2 ตำบลน้ำโสม อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี โทรศัพท์ 061 137 9160 ค่าพิกัด 48Q E 194623, N 1968060 ดำเนินกิจการของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองตำบลน้ำโสม รับซื้อผลผลิตถั่วเหลืองในพื้นที่ โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่อำเภอโนนสัง และอำเภอนายูง จังหวัดอุดรธานี เพื่อส่งต่อผลผลิตให้กับผู้ประกอบการแปรรูปอำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น เพื่อแปรรูปสกัดน้ำมันถั่วเหลือง

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 100 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตในช่วงเดือนเมษายน 100 ตัน สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 ไม่จำกัด แต่จะต้องซื้อขายภายใน 1 สัปดาห์ หลังจากการเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อป้องกันน้ำหนักถั่วเหลืองที่หายไปและความชื้นที่อาจเพิ่มขึ้น ดังนั้น จะเห็นว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วเหลืองยังคงมีความต้องการต่อเนื่อง

(2) ราคาซื้อขายเฉลี่ย 20 บาทต่อกิโลกรัม โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้กับเกษตรกร มีเพียงการแจ้งราคาให้ทราบก่อนทำการตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นถั่วเหลืองความชื้นไม่เกิน 10% ไม่มีสิ่งเจือปน ติดผลผลิต เมล็ดถั่วเหลืองต้องไม่ดำและแตก

(4) มีการสอบถามสมาชิกภายในกลุ่ม รวบรวมการสั่งซื้อเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลือง เพื่อลดต้นทุน ค่าใช้จ่ายการขนส่งเมล็ดพันธุ์ และกลุ่มรวบรวมผลผลิตขายส่งต่อให้ผู้ประกอบการรายอื่นที่รับซื้อผลผลิต ในราคาที่ดี เพื่อให้สมาชิกได้ผลตอบแทนที่ดีที่สุด นอกจากนี้ยังให้คำแนะนำในการปลูก ดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว เช่น กรณีเมล็ดดำจะชี้แจงให้สมาชิกรอให้เมล็ดถั่วเหลืองเข้าสู่ระยะสุกแก่พร้อมกันทั้งหมดค่อยทำการเก็บเกี่ยว เนื่องจาก ถั่วเหลืองในแปลงเดียวกันมักจะสุกแก่ไม่พร้อมกัน เป็นต้น

4.4) ผู้ประกอบการรายที่ 4 สถานที่ตั้ง เลขที่ 219 หมู่ที่ 6 ตำบลนางัว อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี โทรศัพท์ 081 388 3559 ค่าพิกัด 48Q E 205282, N 1967220 สหกรณ์การเกษตรน้ำโสม ดำเนินการรับซื้อเมล็ดถั่วเหลืองจากเกษตรกร โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี และอำเภอสวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อรวบรวมผลผลิตส่งให้กับผู้ประกอบการแปรรูปสกัดน้ำมัน คือ บริษัท ธนากรผลิตถั่วเหลืองน้ำมันพืช จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 175 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตในช่วงเดือนพฤษภาคม 175 ตัน สำหรับแนวโน้มความต้องการผลผลิตในปี 2567 ไม่จำกัด ดังนั้น จะเห็นว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วเหลือง ยังคงมีความต้องการต่อเนื่อง

(2) ราคาซื้อขายเฉลี่ย 18 - 20.60 บาทต่อกิโลกรัม โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้กับเกษตรกร มีเพียงการแจ้งราคาให้ทราบก่อนทำการตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นถั่วเหลืองความชื้นไม่เกิน 13% ไม่มีสิ่งเจือปน ติดผลผลิต ไม่เกิน 3% ของผลผลิตทั้งหมด และเมล็ดถั่วเหลืองไม่หักหรือแตก ไม่เกิน 5% ของผลผลิตทั้งหมด

(4) รับซื้อผลผลิตถั่วเหลืองต่อเนื่องเป็นเวลา 3 ปี เพื่อช่วยสมาชิกสหกรณ์ให้มีรายได้

ดังนั้น จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง) ในพื้นที่ จังหวัดอุดรธานี พบว่า มีแหล่งรับซื้อ จำนวน 4 แหล่ง ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการรายที่ 1 ปัจจุบันรวบรวมผลผลิต ได้ 210 ตัน 2) ผู้ประกอบการรายที่ 2 ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 90 ตัน 3) ผู้ประกอบการรายที่ 3 ปัจจุบัน รวบรวมผลผลิตได้ 120 ตัน 4) ผู้ประกอบการรายที่ 4 ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 175 ตัน รวมทั้งหมด 575 ตัน ซึ่งผู้ประกอบการรวบรวมทุกรายมีความต้องการเมล็ดถั่วเหลืองไม่จำกัด เนื่องจาก เป็นสินค้าที่ตลาด มีความต้องการทั้งภายในและภายนอกประเทศ ประกอบกับปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ ภายในประเทศ ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปี เป็นถั่วเหลือง ในพื้นที่ โกล์แหล่งน้ำ และพื้นที่ปลูกข้าวนาปีได้ผลผลิตต่ำ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และลดต้นทุน ด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร

5) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเหลือง

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกถั่วเหลือง เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียน ของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเหลือง

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 คัดเลือกและซื้อเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ</p> <p>1.2 ถั่วเหลืองช่วงฤดูแล้งจะทำการเพาะปลูกในพื้นที่นาเพื่อขายผลผลิต ส่วนถั่วเหลืองช่วงฝนปลูกในพื้นที่ไร่ และเก็บไว้ทำพันธุ์ เพื่อเพาะปลูกในฤดูแล้ง</p> <p>1.3 ได้รับการอบรมให้ความรู้การดูแลรักษาถั่วเหลืองจากหน่วยงานภาครัฐ</p>	<p>1.1 สหกรณ์การเกษตรน้ำโสม มีการรวบรวมข้อมูลเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลือง ร่วมกับ เกษตรกร เกษตรอำเภอ และสมาชิกสหกรณ์ เพื่อให้ทราบปริมาณผลผลิตในพื้นที่</p> <p>1.2 สมาชิกผู้ปลูกถั่วเหลืองตำบลน้ำโสม รวบรวมคำสั่งซื้อเมล็ดพันธุ์ เพื่อลดต้นทุนค่าขนส่งเมล็ดพันธุ์</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 เมล็ดพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่รวมกลุ่มกันซื้อเมล็ดพันธุ์ และเกษตรกรบางรายหาซื้อเมล็ดพันธุ์ หรือใช้เมล็ดพันธุ์ตนเอง</p> <p>2.2 ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย สารเคมี วัสดุปรับปรุงดิน น้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น เกษตรกรจัดหาซื้อในพื้นที่ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินสดของตนเอง</p>	<p>2.1 เตรียมรับซื้อผลผลิต ในเดือนมีนาคม - เมษายน โดยการประกาศรับซื้อแจ้งราคาให้กับเกษตรกรทราบก่อนทำการซื้อขาย</p>
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 เตรียมดินด้วยการตัดตอฟาง</p> <p>3.2 เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกแบบหยอดด้วยเครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์</p> <p>3.3 การให้น้ำด้วยวิธีการสูบน้ำหรือปล่อยน้ำเข้าแปลง ให้ดินชุ่มอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการให้น้ำผ่านแปลงเฉลี่ย 4 ครั้ง ต่อรอบการผลิตและดูแลรักษาโดยการให้ปุ๋ย ใส่ยาป้องกันวัชพืช และศัตรูพืช (หนอน)</p> <p>3.4 การเก็บเกี่ยว ส่วนใหญ่เกษตรกรทำการจ้างบริการเกี่ยวเกี่ยวผลผลิต</p>	<p>3.1 รวบรวมสินค้าส่งต่อผู้ประกอบการแปรรูป ได้แก่ สกัดน้ำมัน แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร และนำไปผสมเป็นอาหารสัตว์</p>
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	<p>4.1 ขายผลผลิตให้กับผู้ประกอบการรวบรวมภายในจังหวัด ระยะทาง 7 - 10 กม.</p>	<p>4.1 รวบรวมผลผลิตในจังหวัดอุดรธานี และจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อนำไปขายให้กับผู้ประกอบการแปรรูปต่างจังหวัด เช่น ขอนแก่น ลพบุรี นครปฐม สมุทรปราการ ฯลฯ</p>
5. การส่งคืน (Returning)	<p>5.1 ผู้ประกอบการไม่มีการส่งคืนผลผลิต แต่หากมีความชื้นเกินกว่าที่กำหนด เกษตรกรจะถูกหักเงินจากความชื้นที่เกินมา</p>	<p>5.1 การส่งคืน (Returning) ไม่มีการส่งคืนผลผลิต มีแต่หักเงินจากความชื้นที่เกิน และสิ่งเจือปน กรณีเมล็ดถั่วดำชี้แจงให้เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิต</p>

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
		เมื่อถั่วครบอายุหรือต้นแก่ และกรณี สิ่งเจือปนสูงต้องปรับเปลี่ยนใช้รถเกี่ยว ในช่วงดินแห้ง เพื่อลดสิ่งเจือปน

6) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง) พบว่า ประสพปัญหาที่สำคัญ อาทิ การขาดแคลนแหล่งน้ำ การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดี ซึ่งหายากและยังมีราคาแพง และราคาจำหน่ายลดลง ซึ่งเกิดจากผลผลิตถั่วเหลืองมีความชื้นเกินกว่าที่ผู้ประกอบการกำหนด จึงทำให้เกษตรกรถูกหักเงิน

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง) ได้นำข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ที่ได้จากข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งเรื่องการผลิต และการตลาด รวมทั้งจากการสำรวจข้อมูลในระดับพื้นที่ (จังหวัด) จากเกษตรกร ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะที่ได้จากเวทีการประชุมระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อย (Focus Group) ซึ่งแนวทางพัฒนาเป็นการนำเสนอในรูปแบบการบริหารสินค้าโซ่อุปทาน ตั้งแต่การวางแผน (Planning) การผลิต (Manufacturing) การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	1.1 ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มเติมได้ เนื่องจาก ถั่วเหลืองต้องการน้ำเพียงพอเพื่อการเจริญเติบโตที่ดี ถ้าน้ำไม่เพียงพอการเจริญเติบโตอาจจะหยุดหรือชะลอ	1.1 พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งเพาะปลูกถั่วเหลืองเพิ่มเติมได้ เช่น การสนับสนุนปั๊มน้ำระบบโซลาร์เซลล์พร้อมเจาะน้ำบาดาล การสร้างแหล่งเก็บน้ำฝนเพื่อนำมาใช้ในช่วงฤดูแล้ง การขยายพื้นที่กระจายแหล่งน้ำ ฯลฯ
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 เมล็ดพันธุ์ที่หาซื้อจากต่างถิ่นมีปัญหาในการงอกไม่ดี 2.2 เมล็ดพันธุ์ราคาแพง	2.1 กระจายจุดจำหน่าย และผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ดีให้เพียงพอกับความต้องการเกษตรกรในพื้นที่ 2.2 ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองคุณภาพดีแก่เกษตรกร ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		2.3 เกษตรกรและผู้ประกอบการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยประกันราคารับซื้อผลผลิตถั่วเหลือง 20 – 25 บาทต่อกิโลกรัม เพื่อจูงใจเกษตรกรทำการเพาะปลูกถั่วเหลืองต่อเนื่อง
3.การผลิต (Manufacturing)	3.1 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในบางช่วงของการผลิต เนื่องจาก ในแต่ละช่วงของการเจริญเติบโต ต้องให้น้ำให้เพียงพอ ถึงจะทำให้ถั่วเหลืองเจริญงอกงามและได้ผลผลิตดี 3.2 ศัตรูพืช เช่น หนอนแมลงวันเจาะลำต้น แมลงหิวขาว หนอนเจาะฝัก ทำให้เก็บเกี่ยวผลผลิตต่อไร่ได้ลดลง 3.3 ความชื้นเพิ่มระหว่างการจัดเก็บ	3.1 บริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้เทคโนโลยีจัดการระบบชลประทาน เพื่อลดการสูญเสียน้ำในช่วงฤดูแล้ง จัดการน้ำให้ทั่วถึงครอบคลุมพื้นที่ และวางแผนการใช้น้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนชุดบ่อบาดาลพร้อมเครื่องสูบน้ำด้วยโซลาร์เซลล์ให้ใช้ร่วมกันภายในพื้นที่ 3.2 ใช้สารเคมีป้องกันศัตรูพืช ฉีดยาป้องกันหนอน และตรวจสอบแปลงอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งควรมีการอบรมให้ความรู้วิธีการตรวจ/ดูแลแปลงให้ปลอดศัตรูพืช 3.3 เปิดประตูโกดังให้แห้งก่อนขาย
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 กลุ่มเกษตรกรไม่มีรถบรรทุกขนส่งผลผลิตไปขาย ต้องจ้างรถขนส่งของเอกชน ทำให้ต้นทุนค่าขนส่งสูงส่งผลให้รับซื้อผลผลิตถั่วเหลืองได้ต่ำกว่าผู้ประกอบการรายอื่น	4.1 สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อรถบรรทุกขนส่งสินค้าทางการเกษตรให้กับกลุ่มเกษตรกร
5. การส่งคืน (Returning)	5.1 ความชื้นเกิน 10 - 13 %	5.1 หักเงินตามเปอร์เซ็นต์ความชื้นที่เกินหรือให้เกษตรกรนำผลผลิตไปตากให้แห้งก่อนนำมาขาย

4.1.2 จังหวัดหนองบัวลำภู

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเหลือง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 3,529.44 บาทต่อไร่ หรือ 11.10 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 3,005.27 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 524.17 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 85.15 และร้อยละ 14.85 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 2,396.87 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่นและค่าปุ๋ย ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 608.40 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 317.95 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 20.65 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 6,565.67 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 3,036.23 บาทต่อไร่ หรือ 9.55 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเหลือง ปี 2566/67 จังหวัดหนองบัวลำภู

หน่วย : บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,396.87	608.40	3,005.27
1.1 ค่าแรงงาน	1,001.36	516.24	1,517.60
ค่าเตรียมดิน	144.22	23.51	167.73
เตรียมพันธุ์และปลูก	19.87	57.47	77.34
ดูแลรักษา	27.40	346.12	373.52
เก็บเกี่ยว	809.87	89.14	899.01
1.2 ค่าวัสดุ	1,344.82	79.11	1,423.93
ค่าพันธุ์	691.12	75.03	766.15
ค่าปุ๋ย	185.32	3.91	189.23
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	112.36	0.00	112.36
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	41.72	0.00	41.72
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	283.89	0.00	283.89
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	27.79	0.00	27.79
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	2.62	0.17	2.79
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	50.69	13.05	63.74
2. ต้นทุนคงที่	-	524.17	524.17
ค่าเช่าที่ดิน	-	503.92	503.92
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	15.95	15.95
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	4.30	4.30
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,390.05	1,139.39	3,529.44
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			11.10
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			317.95
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			20.65

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
7. ผลตอบแทนต่อไร่			6,565.67
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			3,036.23
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			9.55

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปี กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปี ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะกำไร เท่ากับ 1,162.98 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วเหลือง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิต เท่ากับ 3,036.23 บาทต่อไร่ เพื่อเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในอุตสาหกรรม เช่น สกัดน้ำมัน แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร อาหารสัตว์ ฯลฯ (ตารางที่ 4.6)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร ข้าวนาปี ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำจากการผลิต อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

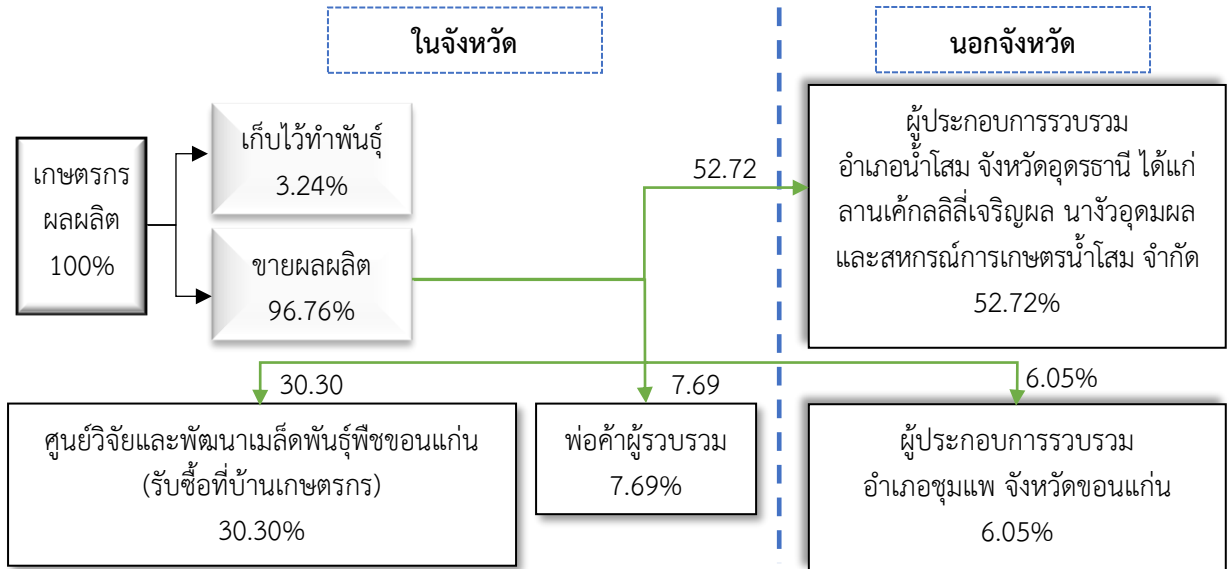
ตารางที่ 4.6 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

สินค้า	หน่วย : บาท/ไร่			
	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ	ส่วนต่าง
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N				
ข้าวนาปี	2,987.30	4,150.28	1,162.98	
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ				
ถั่วเหลือง	3,529.44	6,565.67	3,036.23	1,873.25

ที่มา: จากการสำรวจ

3) วิถีตลาดถั่วเหลือง

ผลผลิตถั่วเหลืองส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.76 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิตภายในจังหวัด ได้แก่ ศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชขอนแก่น (รับซื้อที่บ้านเกษตรกร) (ร้อยละ 30.30) พ่อค้าผู้รวบรวม (ร้อยละ 7.69) จำหน่ายให้ผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิตจังหวัดอุดรธานี (ร้อยละ 52.72) ได้แก่ ลานเค็กกลีลิ่จเริญผล นางจั่วอุดมผล และสหกรณ์การเกษตรน้ำโสม จำกัด และผู้ประกอบการรวบรวม อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น (ร้อยละ 6.05) ซึ่งพ่อค้าผู้รวบรวม และผู้ประกอบการภายนอกจังหวัดจะนำผลผลิตที่รวบรวมทั้งหมดไปส่งต่อไปยังผู้ประกอบการภายนอกจังหวัด ได้แก่ ไซโลโรงงานแปรรูปสกัดน้ำมัน ยกเว้นศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชขอนแก่นนำไปขายต่อในรูปแบบเมล็ดพันธุ์ผลผลิตที่เหลือเกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ ร้อยละ 3.24 ตามลำดับ (ภาพที่ 4.2)

ที่มา : จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.2 วิถีตลาดถั่วเหลือง จังหวัดหนองบัวลำภู

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วเหลือง

4.1) ศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชขอนแก่น สถานที่ตั้ง 343 หมู่ 15 ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โทรศัพท์ 043 261 504 ค่าพิกัด 48Q E 270681, N 1916754 หน่วยงานภาครัฐ ดำเนินการรวบรวมผลผลิตถั่วเหลือง พันธุ์เชียงใหม่ 60 จากกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดถั่วเหลือง ภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพกระบวนการผลิตสินค้าเกษตร โดยรับซื้อผลผลิตเฉพาะเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู และจังหวัดอุดรธานี เพื่อจำหน่ายต่อในรูปแบบเมล็ดพันธุ์

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อตามจำนวนเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่ผลิตให้ทั้งหมด โดยจะทำการผลิตภายในการควบคุมดูแลตามเงื่อนไขการเพาะปลูกเมล็ดพันธุ์

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 20 บาทต่อกิโลกรัม ผู้ประกอบการกำหนดราคารับซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นถั่วเหลืองจากกลุ่มเกษตรกรเป้าหมายเท่านั้น

4.2) ผู้ประกอบการรวบรวม เป็นผู้รวบรวมผลผลิตถั่วเหลืองในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อส่งต่อไปยังผู้ประกอบการรวบรวม และผู้ประกอบการแปรรูปภายนอกจังหวัด ราคารับซื้อเฉลี่ย 20.65 บาทต่อกิโลกรัม รวมทั้งเกษตรกรนำผลผลิตไปขายเอง ระยะทางขนส่งไม่เกิน 60 กิโลเมตร

ดังนั้น จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง) ในพื้นที่จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่า มีแหล่งรับซื้อ จำนวน 4 แหล่ง ได้แก่ 1) ศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชขอนแก่น 2) พ่อค้าผู้รวบรวมผลผลิต 3) ผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิตจังหวัดอุดรธานี และ 4) ผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิตจังหวัดขอนแก่น ซึ่งผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิตทุกรายมีความต้องการเมล็ดถั่วเหลืองไม่จำกัด เนื่องจาก เป็นสินค้าที่ตลาดมีความต้องการทั้งภายในและภายนอกประเทศ ประกอบกับปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอกับความต้องการใช้ภายในประเทศ ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปี เป็นถั่วเหลือง ในพื้นที่ใกล้แหล่งน้ำ และพื้นที่ปลูกข้าวนาปีได้ผลผลิตต่ำ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร

5) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเหลือง

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกถั่วเหลืองเกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.7 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเหลือง

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 เกษตรกร หมู่ 4 ตำบลบ้านโคก อำเภอสวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ลงทะเบียนเพื่อปลูกถั่วเหลืองให้กับศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชขอนแก่น</p> <p>1.2 เตรียมขายสินค้าเกษตร เช่น ข้าวนาปี ยางพารา เป็นต้น เพื่อนำเงินที่ได้มาซื้อปัจจัยการผลิต</p> <p>1.3 หาแหล่งขายเมล็ดพันธุ์ และคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ</p> <p>1.4 ได้รับการอบรมให้ความรู้การดูแลรักษาถั่วเหลืองจากหน่วยงานภาครัฐ</p>	<p>1.1 สำรวจจำนวนเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลือง กลุ่มเป้าหมาย หมู่ 4 ตำบลบ้านโคก อำเภอสวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 เมล็ดพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่ได้จากการเป็นกลุ่มเป้าหมายของศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชขอนแก่น และเกษตรกรหาซื้อเมล็ดพันธุ์เองในจังหวัดหนองบัวลำภู อุดรธานี และจังหวัดเลย</p> <p>2.2 ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย สารเคมี วัสดุปรับปรุงดิน น้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น เกษตรกรจัดหาซื้อในพื้นที่ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินสดของตนเอง</p>	<p>2.1 เตรียมรับซื้อผลผลิต ในเดือนมีนาคม - เมษายน โดยการประกาศรับซื้อ แฉ่งราคาให้กับเกษตรกรทราบก่อนทำการซื้อขาย</p>
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 เตรียมดินด้วยปล่องน้ำเข้า 1 คืบ เพื่อให้ดินชุ่ม ก่อนจะทำการปลูก</p> <p>3.2 เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกแบบหยอดด้วยเครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์ เสร็จแล้วไถคราดฟางกลบหน้าดิน และมีเกษตรกรบางส่วนทำการปลูกแบบหว่านเมล็ดพันธุ์</p>	<p>3.1 รวบรวมสินค้าส่งต่อผู้ประกอบการแปรรูป ได้แก่ สกัดน้ำมัน แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร และนำไปผสมเป็นอาหารสัตว์</p>

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	3.3 การให้น้ำด้วยวิธีการปล่อยน้ำผ่านแปลงให้ดินชุ่มอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการให้น้ำผ่านแปลง 3 - 4 ครั้งต่อรอบการผลิตโดยใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และดูแลรักษาโดยการให้ปุ๋ย ใส่ยาป้องกันวัชพืชและศัตรูพืช (หนอน) 3.4 การเก็บเกี่ยว ส่วนใหญ่เกษตรกรทำการจ้างบริการเก็บเกี่ยวผลผลิต	
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 ขยายผลผลิตให้กับศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชขอนแก่น ผู้ประกอบการรวบรวมภายในจังหวัด และผู้ประกอบการรวบรวมภายนอกจังหวัด ระยะทางไม่เกิน 60 กม.	4.1 รวบรวมผลผลิตเพื่อจำหน่ายในรูปแบบเมล็ดพันธุ์ และรวบรวมผลผลิตจำหน่ายเพื่อส่งต่อไปให้กับผู้ประกอบการแปรรูป
5. การส่งคืน (Returning)	5.1 ผู้ประกอบการไม่มีการส่งคืนผลผลิต แต่หากมีความชื้นเกินกว่าที่กำหนดเกษตรกรจะถูกหักเงินจากความชื้นที่เกินมา	5.1 ไม่มีการส่งคืน แต่หักเงินจากความชื้นที่เกิน และสิ่งเจือปน

6) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง) พบว่า ประสพปัญหาที่สำคัญ อาทิ เมล็ดพันธุ์และปุ๋ยมีราคาสูง การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดี ซึ่งไม่มีแหล่งซื้อเมล็ดพันธุ์ที่ดีและยังมีราคาแพง ศัตรูพืชทำให้ผลผลิตต่อไร่ลดลง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการเจริญเติบโต ไม่มีแหล่งรับซื้อผลผลิตในพื้นที่ และ ราคาจำหน่ายลดลง ซึ่งเกิดจากผลผลิตถั่วเหลืองมีความชื้นเกินกว่าที่ผู้ประกอบการกำหนด จึงทำให้เกษตรกรถูกหักเงิน

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง) ได้นำข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ที่ได้จากข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งเรื่องการผลิต และการตลาด รวมทั้งจากการสำรวจข้อมูลในระดับพื้นที่ (จังหวัด) จากเกษตรกร ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะที่ได้จากเวทีการประชุมระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อย (Focus Group) ซึ่งแนวทางพัฒนาเป็นการนำเสนอในรูปแบบการบริหารสินค้าโซ่อุปทาน ตั้งแต่การวางแผน (Planning) การผลิต (Manufacturing) การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.8)

ตารางที่ 4.8 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	1.1 ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มเติมได้ เนื่องจาก ถั่วเหลืองต้องการน้ำเพียงพอเพื่อการเจริญเติบโตที่ดี ถ้าน้ำไม่เพียงพอ การเจริญเติบโตอาจจะหยุดหรือชะลอ	1.1 พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรเพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งเพาะปลูกถั่วเหลืองเพิ่มเติมได้ เช่น การสนับสนุนปั้มน้ำระบบโซล่าเซลล์พร้อมเจาะน้ำบาดาล การสร้างแหล่งเก็บน้ำฝนเพื่อนำมาใช้ในช่วงฤดูแล้ง การขยายพื้นที่กระจายแหล่งน้ำ ฯลฯ
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 ไม่มีแหล่งซื้อเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองที่มีคุณภาพดี เช่น อัตราการงอกสูงได้ผลผลิตต่อไร่สูง ทนทานต่อโรคและแมลง ฯลฯ รวมทั้งเมล็ดพันธุ์ที่หาซื้อจากต่างถิ่นมีปัญหาในการงอกไม่ดี 2.2 เมล็ดพันธุ์ มีราคาแพงกว่าผลผลิตที่จำหน่าย และปุ๋ยมีราคาสูง	2.1 กระจายจุดจำหน่าย และผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ดีให้เพียงพอกับความต้องการเกษตรกรในพื้นที่ พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองคุณภาพดีแก่เกษตรกร ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ 2.3 เกษตรกรและผู้ประกอบการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยประกันราคารับซื้อผลผลิตถั่วเหลือง 20 – 25 บาทต่อกิโลกรัม เพื่อจูงใจเกษตรกรทำการเพาะปลูกถั่วเหลืองต่อเนื่อง
3.การผลิต (Manufacturing)	3.1 เมล็ดพันธุ์ไม่มีคุณภาพ ทำให้เมล็ดถั่วเหลืองไม่งอก เกษตรกรบางรายต้องปรับเปลี่ยนไปเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 3.2 ศัตรูพืช เช่น หนอนแมลงวันเจาะลำต้น แมลงหิวขาว หนอนเจาะฝัก ทำให้เก็บเกี่ยวผลผลิตต่อไร่ได้ลดลง 3.3 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในบางช่วงของการผลิต เนื่องจาก ในแต่ละช่วงของการเจริญเติบโต ต้องให้น้ำให้เพียงพอ ถึงจะทำให้ถั่วเหลืองเจริญงอกงามและได้ผลผลิตดี	3.1 พัฒนาและเพิ่มแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ 3.2 ใช้สารเคมีป้องกันศัตรูพืช ฉีดยาป้องกันหนอน และตรวจสอบแปลงอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งควรมีการอบรมให้ความรู้วิธีการตรวจ/ดูแลแปลงให้ปลอดศัตรูพืช 3.3 บริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้นโยบายจัดการระบบชลประทาน เพื่อลดการสูญเสียน้ำในช่วงฤดูแล้ง จัดการน้ำให้ทั่วถึงครอบคลุมพื้นที่ และวางแผนการใช้น้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่รวมทั้งสนับสนุน

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		ชุดบ่อบาดาลพร้อมเครื่องสูบน้ำด้วยโซลาร์เซลล์ให้ใช้ร่วมกันภายในพื้นที่
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 ไม่มีแหล่งรับซื้อผลผลิตในพื้นที่	4.1 ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการโรงงานแปรรูป ตั้งจุดรับซื้อผลผลิตเกษตรกรควรมีจุดรวบรวมส่งผลผลิตไปขาย เพื่อลดต้นทุนการขนส่งและเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มการบริหารจัดการผลผลิตร่วมกัน
5. การส่งคืน (Returning)	5.1 ความชื้นเกิน 10 - 13 %	5.1 หักเงินตามเปอร์เซ็นต์ความชื้นที่เกิน หรือให้เกษตรกรนำผลผลิตไปตากให้แห้งก่อนนำมาขาย

4.1.3 จังหวัดเลย

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเหลือง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 3,885.10 บาทต่อไร่ หรือ 10.70 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 3,335.43 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 549.67 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 85.85 และร้อยละ 14.15 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 2,400.07 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและล้อสั่น ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 935.36 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 363.17 กิโลกรัม และราคาขายที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 20.65 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิต เท่ากับ 7,499.46 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิ เท่ากับ 3,614.36 บาทต่อไร่ หรือ 9.95 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเหลือง ปี 2566/67 จังหวัดเลย

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,400.07	935.36	3,335.43
1.1 ค่าแรงงาน	1,052.15	857.47	1,909.62
ค่าเตรียมดิน	213.33	51.99	265.32
เตรียมพันธุ์และปลูก	14.85	47.92	62.77
ดูแลรักษา	31.51	530.24	561.75
เก็บเกี่ยว	792.46	227.32	1,019.78
1.2 ค่าวัสดุ	1,296.51	58.56	1,355.07
ค่าพันธุ์	662.64	58.56	721.20
ค่าปุ๋ย	85.06	-	85.06

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

หน่วย : บาท/ไร่			
รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	40.49	-	40.49
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	10.02	-	10.02
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	386.16	-	386.16
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	109.89	-	109.89
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	2.25	-	2.25
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	51.41	19.33	70.74
2. ต้นทุนคงที่	-	549.67	549.67
ค่าเช่าที่ดิน	-	524.12	524.12
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	23.41	23.41
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	2.14	2.14
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,424.03	1,461.07	3,885.10
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			10.70
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			363.17
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			20.65
7. ผลตอบแทนต่อไร่			7,499.46
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			3,614.36
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			9.95

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปี กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปี ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะขาดทุนเท่ากับ 1,404.37 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วเหลืองเกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิต เท่ากับ 3,614.36 บาทต่อไร่ เพื่อเป็นวัตถุดิบที่สำคัญในอุตสาหกรรม เช่น สกัดน้ำมัน แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร อาหารสัตว์ ฯลฯ (ตารางที่ 4.10)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร ข้าวนาปี ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะขาดทุนจากการลงทุน อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

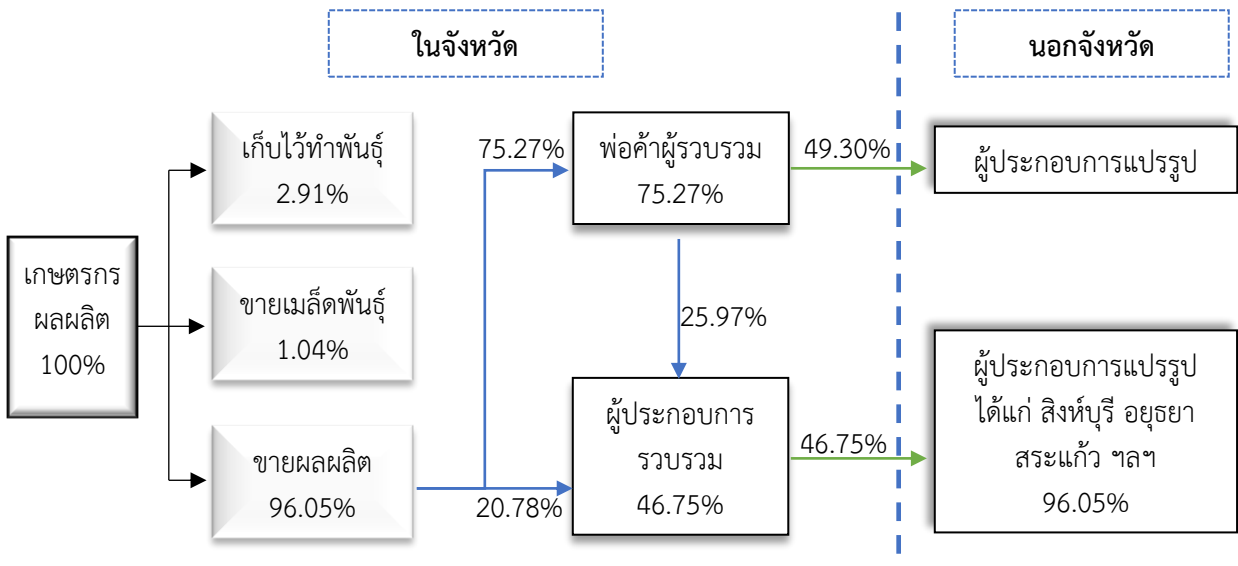
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ	ส่วนต่าง
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N				
ข้าวนาปี	4,841.07	3,436.70	-1,404.37	
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ				
ถั่วเหลือง	3,885.10	7,499.46	3,614.36	5,018.73

ที่มา: จากการสำรวจ

3) วิถีตลาดถั่วเหลือง

ผลผลิตถั่วเหลืองส่วนใหญ่ ร้อยละ 96.05 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่พ่อค้าผู้รวบรวมผลผลิต (ร้อยละ 75.27) และผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิตภายในจังหวัด (ร้อยละ 20.78) ซึ่งพ่อค้าผู้รวบรวมผลผลิตได้นำผลผลิตบางส่วนขายต่อให้กับผู้ประกอบการในจังหวัด (ร้อยละ 25.97) และนำผลผลิตขายให้กับผู้ประกอบการแปรรูปภายนอกจังหวัด (ร้อยละ 49.30) ส่วนผู้ประกอบการในจังหวัดจะนำผลผลิตที่รวบรวมทั้งหมดไปส่งต่อให้กับผู้ประกอบการในต่างจังหวัด (ร้อยละ 46.75) ได้แก่ ไซโลโรงงานแปรรูปสกัดน้ำมัน ผลผลิตที่เหลือเกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ ร้อยละ 2.66 และขายเมล็ดพันธุ์ ร้อยละ 9.57 ตามลำดับ (ภาพที่ 4.3)

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.3 วิถีตลาดถั่วเหลือง จังหวัดเลย

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วเหลือง

4.1) ผู้ประกอบการรายที่ 1 สถานที่ตั้ง 278 หมู่ 6 ตำบลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โทรศัพท์ 042 841 327 ค่าพิกัด 47Q E 793465, N 1917167 ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตถั่วเหลือง โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดเลย และจังหวัดอุดรธานี (แต่ในปีนี้มีผลผลิตจากจังหวัดอุดรธานี) เพื่อส่งต่อผลผลิตให้กับผู้ประกอบการแปรรูป ได้แก่ สิงห์บุรี ออยุธยา สระแก้ว ฯลฯ

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 180 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตในช่วงเดือนมีนาคม และเดือนเมษายน สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 ถั่วเหลืองเป็นสินค้าที่ตลาดยังมีความต้องการจำนวนมาก คาดว่ารับซื้อได้ไม่จำกัด ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วเหลืองยังคงมีความต้องการต่อเนื่อง

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 19.50 - 22 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้น ผู้ประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นถั่วเหลืองความชื้นไม่เกิน 13% ไม่มีสิ่งเจือปนติดผลผลิต

4.2) ผู้ประกอบการรายที่ 2 สถานที่ตั้ง เลขที่ 144 หมู่ 3 ตำบลเซาหลวง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย โทรศัพท์ 084 090 3842 ค่าพิกัด 47Q E 784471, N 1920907 พ้อคำท้องถิ่นรวบรวมผลผลิตถั่วเหลือง โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดเลย เพื่อส่งต่อผลผลิตให้กับผู้ประกอบการรวบรวมภายในจังหวัด คือ บริษัท รุ่งเรือง วังสะพุง พืชผล จำกัด

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 100 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตในช่วงเดือนมีนาคม 50 ตัน และเดือนเมษายน 50 ตัน สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 ถั่วเหลืองเป็นสินค้าที่ตลาดยังมีความต้องการจำนวนมาก คาดว่ารับซื้อได้ไม่จำกัด ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วเหลืองยังคงมีความต้องการต่อเนื่อง

(2) ราคาซื้อเฉลี่ย 19 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้น ผู้ประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย และประชาสัมพันธ์การรับซื้อให้เกษตรกรทราบ

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นถั่วเหลืองความชื้นไม่เกิน 13%

ดังนั้น จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง) ในพื้นที่จังหวัดเลย พบว่า มีแหล่งรับซื้อ จำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ พ้อคำผู้รวบรวม และผู้ประกอบการรวบรวมในพื้นที่ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 180 ตัน รวมทั้งมีพ้อคำรวบรวมต่างถิ่นเข้ามารับซื้อผลผลิต ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 189.8 ตัน รวมทั้งหมด 385 ตัน ซึ่งผู้ประกอบการรวบรวมทุกรายมีความต้องการเมล็ดถั่วเหลืองไม่จำกัด เนื่องจาก เป็นสินค้าที่ตลาดมีความต้องการทั้งภายในและภายนอกประเทศ ประกอบกับปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้ภายในประเทศ ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปี เป็นถั่วเหลือง ในพื้นที่ใกล้แหล่งน้ำ และเพาะปลูกข้าวนาปีได้ผลผลิตต่ำ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร

5) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเหลือง

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกถั่วเหลืองเกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเหลือง

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	1.1 หาแหล่งซื้อเมล็ดพันธุ์เพื่อทำเตรียมปลูกถั่วเหลืองฤดูแล้ง 1.2 มีการเพาะปลูกถั่วเหลืองช่วงฤดูฝนเพื่อเก็บไว้ทำพันธุ์ถั่วเหลืองช่วงฤดูแล้ง	1.1 การวางแผน (Planning) มีการวางแผนการรับซื้อถั่วเหลืองจากเกษตรกร เพื่อจำหน่ายต่อไปยังผู้ประกอบการแปรรูป
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 เมล็ดพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อภายในจังหวัด 2.2 ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย สารเคมี วัสดุปรับปรุงดิน น้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น เกษตรกรจัดหาซื้อในพื้นที่ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เงินสดของตนเอง และมีเกษตรกรบางส่วนทำการใช้เครดิตล่วงหน้าจากผู้ขาย	2.1 เตรียมรับซื้อผลผลิตในเดือนมีนาคม - เมษายน โดยการประกาศรับซื้อ แฉ่งราคาให้กับเกษตรกรทราบก่อนทำการซื้อขาย
3.การผลิต (Manufacturing)	3.1 เตรียมดินด้วยการตัดตอฟาง 3.2 เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกแบบหว่าน 3.3 การให้น้ำด้วยวิธีการสูบน้ำจากคลองธรรมชาติเข้าแปลง ให้ดินชุ่มอย่างสม่ำเสมอ และเกษตรกรบางรายดูแลรักษาโดยการให้ปุ๋ยและพ่นฮอร์โมน 3.4 การเก็บเกี่ยว ด้วยตนเองและการจ้างบริการเก็บเกี่ยว ทั้งใช้คนและเครื่องจักร	3.1 รวบรวมสินค้าส่งต่อผู้ประกอบการแปรรูป ได้แก่ สกัดน้ำมัน แปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร และนำไปผสมเป็นอาหารสัตว์
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 พ่อค้ารวบรวมผลผลิตจากแปลงของเกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ ทั้งในรูปแบบเก็บเกี่ยวผลผลิตให้พร้อมรับซื้อ และรับซื้อจากเกษตรกรที่ทำการเก็บเกี่ยวเอง	4.1 รวบรวมผลผลิตในจังหวัดเลย เพื่อนำไปขายให้กับผู้ประกอบการแปรรูปต่างจังหวัด เช่น สิงห์บุรี ออยุธยา สระแก้ว ฯลฯ
5. การส่งคืน (Returning)	5.1 ผู้ประกอบการไม่มีการส่งคืนผลผลิต แต่หากมีความชื้นเกินกว่าที่กำหนด เกษตรกรจะถูกหักเงินจากความชื้นที่เกินมา	5.1 ไม่มีการส่งคืน แต่หักเงินจากความชื้นที่เกิน และสิ่งเจือปน

6) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง) พบว่า ประสบปัญหาที่สำคัญ อาทิ เกษตรกรสูงวัย ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกได้ ซึ่งพื้นที่อื่นไม่ใกล้แหล่งน้ำ การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดี ซึ่งหายากและยังมีราคาแพง ศัตรูพืชทำให้เก็บเกี่ยวผลผลิตต่อไร่ได้ลดลง ฝนตกในช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิตทำให้ความชื้นสูง และต้องรอพ่อค้ามารับซื้อผลผลิตที่แปลง

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง) ได้นำข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ที่ได้จากข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งเรื่องการผลิต และการตลาด รวมทั้งจากการสำรวจข้อมูลในระดับพื้นที่ (จังหวัด) จากเกษตรกร ผู้ประกอบการ และหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ

ที่ได้จากเวทีการประชุมระดมความคิดเห็นกลุ่มย่อย (Focus Group) ซึ่งแนวทางพัฒนาเป็นการนำเสนอในรูปแบบการบริหารสินค้าโซ่อุปทาน ตั้งแต่การวางแผน (Planning) การผลิต (Manufacturing) การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเหลือง)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 เกษตรกรบางรายอยู่ในช่วงสูงวัย ต้องลดพื้นที่เพาะปลูก</p> <p>1.2 ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มเติมได้ เนื่องจาก ถั่วเหลืองต้องการน้ำเพียงพอเพื่อการเจริญเติบโตที่ดี ถ้าน้ำไม่เพียงพอ การเจริญเติบโตอาจจะหยุดหรือชะลอ</p>	<p>1.1 สนับสนุนเครื่องจักรกลทางการเกษตรเพื่อลดการใช้แรงงาน</p> <p>1.2 พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรเพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งเพาะปลูกถั่วเหลืองเพิ่มเติมได้ เช่น การสนับสนุนปั้มน้ำระบบโซล่าเซลล์พร้อมเจ้าหน้าที่บำบัด การสร้างแหล่งเก็บน้ำฝนเพื่อนำมาใช้ในช่วงฤดูแล้ง การขยายพื้นที่กระจายแหล่งน้ำ ฯลฯ</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 ไม่มีแหล่งซื้อเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองที่มีคุณภาพดี เช่น อัตราการงอกสูง ได้ผลผลิตต่อไร่สูง ทนทานต่อโรคและแมลง ฯลฯ รวมทั้งเมล็ดพันธุ์ที่หาซื้อจากต่างถิ่น มีปัญหาในการงอกไม่ดี</p> <p>2.2 เมล็ดพันธุ์ มีราคาแพงกว่าผลผลิตที่จำหน่าย และปุ๋ยมีราคาสูง</p>	<p>2.1 กระจายจุดจำหน่าย และผลิตเมล็ดพันธุ์ที่ดีให้เพียงพอกับความต้องการเกษตรกรในพื้นที่</p> <p>2.2 ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองคุณภาพดีแก่เกษตรกร ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่</p> <p>2.3 เกษตรกรและผู้ประกอบการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยประกันราคารับซื้อผลผลิตถั่วเหลือง 20 – 25 บาทต่อกิโลกรัม เพื่อจูงใจเกษตรกรทำการเพาะปลูกถั่วเหลืองต่อเนื่อง</p>
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 เมล็ดพันธุ์ไม่มีคุณภาพ ทำให้เมล็ดถั่วเหลืองไม่งอก</p> <p>3.2 ศัตรูพืช เช่น หนอนแมลงวันเจาะลำต้น แมลงหัวขาว หนอนเจาะฝัก โดยเฉพาะหนอน ทำให้เก็บเกี่ยวผลผลิตต่อไร่ได้ลดลง</p> <p>3.3 ฝนตกในช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้ความชื้นสูง</p>	<p>3.1 พัฒนาและเพิ่มแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ</p> <p>3.2 ใช้สารเคมีป้องกันศัตรูพืช ฉีดยาป้องกันหนอน และตรวจสอบแปลงอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งควรมีการอบรมให้ความรู้วิธีการตรวจ/ดูแลแปลงให้ปลอดศัตรูพืช</p> <p>3.3 ควรรอทำการเก็บเกี่ยวหลังฝนตก</p>

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
	3.4 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในบางช่วงของการผลิต เนื่องจากในแต่ละช่วงของการเจริญเติบโต ต้องให้น้ำให้เพียงพอถึงจะทำให้ถั่วเหลืองเจริญงอกงามและได้ผลผลิตดี	3.4 บริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้นวัตกรรมจัดการระบบชลประทานเพื่อลดการสูญเสียในช่วงฤดูแล้งจัดการน้ำให้ทั่วถึงครอบคลุมพื้นที่และวางแผนการใช้น้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนชุดบ่อบาดาล พร้อมเครื่องสูบน้ำด้วยโซลาร์เซลล์ให้ใช้ร่วมกันภายในพื้นที่
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 ต้องรอพ่อค้ามารับซื้อผลผลิตที่แปลงและขายผลผลิตได้ราคาต่ำกว่าราคาตลาด	4.1 สนับสนุนการรวบรวมผลผลิตของเกษตรกร เพื่อนำไปขนส่งที่โรงงานที่ให้ราคาสูงเอง และเพื่อต่อราคาที่สูงขึ้นจากพ่อค้ารายเดิม
5. การส่งคืน (Returning)	5.1 ความชื้นเกิน 10 - 13 %	5.1 หักเงินตามเปอร์เซ็นต์ความชื้นที่เกิน หรือให้เกษตรกรนำผลผลิตไปตากให้แห้งก่อนนำมาขาย

4.2 ถั่วเขียว

4.2.1 จังหวัดชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเขียว

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 2,344.84 บาทต่อไร่ หรือ 13.92 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 1,895.32 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 449.52 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 80.83 และร้อยละ 19.17 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 1,820.09 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าดูแลรักษา ค่าจ้างแรงงานปลูก และค่าเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 75.24 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 168.47 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 21.53 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 3,627.16 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,282.32 บาทต่อไร่ หรือ 7.61 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วเขียว ปี 2566

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	1,820.09	75.24	1,895.32
1.1 ค่าแรงงาน	1,135.84	73.53	1,209.36
ค่าเตรียมดิน	91.45	73.53	164.97
เตรียมพันธุ์และปลูก	225.78	-	225.78
ดูแลรักษา	254.97	-	254.97
เก็บเกี่ยว	563.64	-	563.64
1.2 ค่าวัสดุ	642.89	-	642.89
ค่าพันธุ์	320.86	-	320.86
ค่าปุ๋ย	-	-	-
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	217.47	-	217.47
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	83.20	-	83.20
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	-	-	-
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	21.36	-	21.36
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	-	-	-
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	41.36	1.71	43.07
2. ต้นทุนคงที่	-	449.52	449.52
ค่าเช่าที่ดิน	-	449.45	449.45
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	0.06	0.06
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	0.01	0.01
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	1,820.08	524.76	2,344.84
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			13.92
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			168.47
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			21.53
7. ผลตอบแทนต่อไร่			3,627.16
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,282.32
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			7.61

ที่มา: จากการสำรวจ

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเขียว)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปี (จังหวัดชัยนาท) ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,274.19 บาทต่อไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 (จังหวัดชัยนาท) ให้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,786.87 บาทต่อไร่ ข้าวนาปี (จังหวัดสระบุรี) ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,502.82 บาทต่อไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 (จังหวัดสระบุรี) ให้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,583.29 บาทต่อไร่ ข้าวนาปี (จังหวัดสุพรรณบุรี) ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,058.83 บาทต่อไร่ และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 (จังหวัดสุพรรณบุรี)

ให้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,094.05 บาทต่อไร่ **ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วเขียว** เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 1,282.32 บาทต่อไร่ ซึ่งถั่วเขียวเป็นพืชที่ดูแลง่าย ประกอบกับตลาดยังมีความต้องการอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 4.14)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตถั่วเขียวซึ่งได้รับผลตอบแทนอาจไม่เทียบเท่ากับการผลิตข้าวนาปี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 แต่การผลิตถั่วเขียวเป็นพืชที่เพาะปลูกง่าย เมื่อเปรียบเทียบกับพืชชนิดอื่น อายุการเก็บเกี่ยวเร็ว ประมาณ 65-70 วัน การปฏิบัติดูแลรักษาง่าย ไม่ใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยาก ตลอดจนมีพ่อค้ามารับซื้อถึงแหล่งผลิต ประกอบกับปริมาณน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกน้อยกว่าการผลิตข้าวนาปี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ในพื้นที่ไม่เหมาะสม ทั้งนี้ผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ปีเพาะปลูก 2566/67 สูงกว่าการผลิตถั่วเขียว ส่วนหนึ่งมาจากราคารับซื้อข้าวและราคารับซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ที่สูงกว่าปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามหากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิมเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสมและคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3, N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

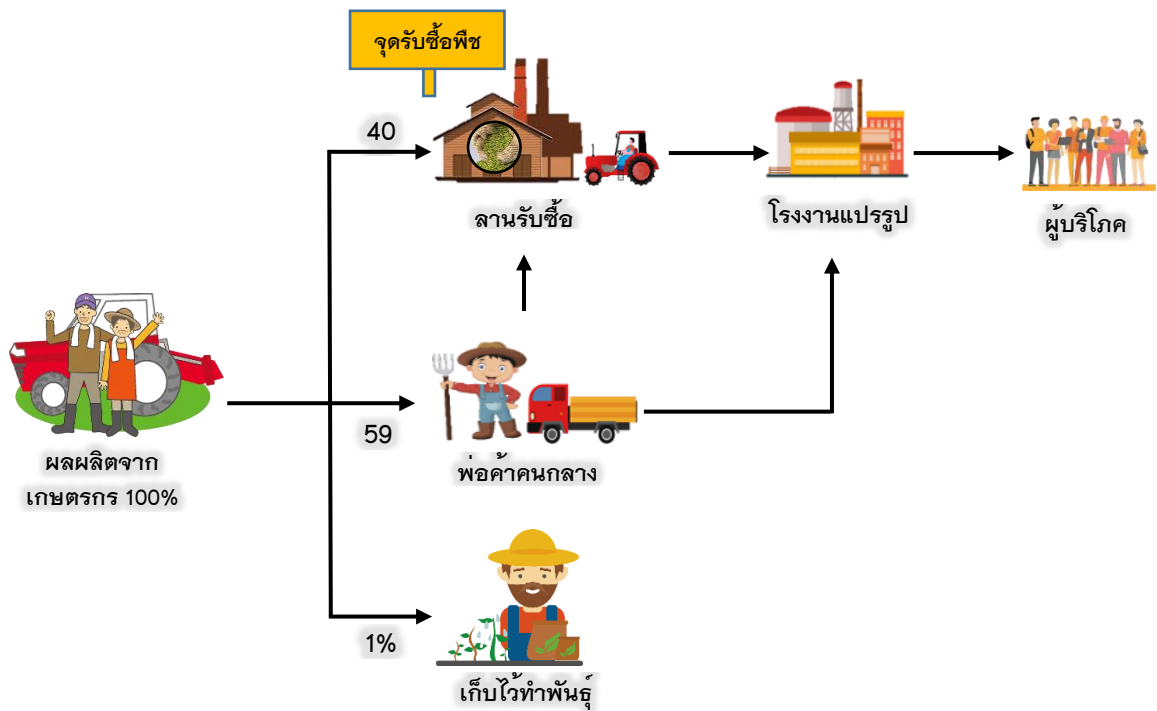
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3, N			
ข้าวนาปี (จังหวัดชัยนาท)	4,594.98	6,869.17	2,274.19
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 (จังหวัดชัยนาท)	4,946.55	6,733.42	1,786.87
ข้าวนาปี (จังหวัดสระบุรี)	5,068.44	6,571.26	1,502.82
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 (จังหวัดสระบุรี)	5,141.33	6,724.62	1,583.29
ข้าวนาปี (จังหวัดสุพรรณบุรี)	5,026.01	7,084.84	2,058.83
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 (จังหวัดสุพรรณบุรี)	5,336.15	6,430.20	1,094.05
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วเขียว	2,344.84	3,627.16	1,282.32

ที่มา: จากการสำรวจ

3) วิถีตลาดถั่วเขียว

ผลผลิตถั่วเขียวส่วนใหญ่ร้อยละ 59 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่ พ่อค้าคนกลางในพื้นที่ ซึ่งพ่อค้าคนกลางส่วนใหญ่ส่งขายไปยังลานรับซื้อเพื่อส่งต่อไปยังโรงงานแปรรูป บางส่วนส่งขายให้กับโรงงานแปรรูปโดยตรง โรงงานแปรรูปที่รับซื้อจะอยู่ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี (โรงงานทำวุ้นเส้น) จังหวัดเพชรบูรณ์ (โรงงานถั่วซีก) ส่วนอีกร้อยละ 40 เกษตรกรจะจำหน่ายให้กับลานรับซื้อในและนอกพื้นที่เพื่อส่งต่อไปยังโรงงานแปรรูป และส่วนที่เหลืออีก 1% เกษตรกรจะเก็บไว้ทำพันธุ์ (ภาพที่ 4.4)

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.4 วิถีตลาดถั่วเขียว จังหวัดชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วเขียว

4.1) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วเขียวในพื้นที่จังหวัดชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี ดำเนินการรับซื้อถั่วเขียวจากสมาชิกกลุ่ม เกษตรกรทั่วไป และพ่อค้าคนกลาง เพื่อนำไปจำหน่ายต่อยังโรงงานแปรรูป ทั้งนี้บริษัทที่มีการรับซื้อผลผลิตถั่วเขียวเป็นหลักในพื้นที่จังหวัดชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี ได้แก่ บริษัท กิตติทัต จำกัด (กรุงเทพมหานคร) นอกจากนี้จะมีแหล่งรับซื้อรายอื่นๆ ทั้งในส่วนของโรงงานวันเส้น โรงงานถั่วชิก ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ และกาญจนบุรี ซึ่ง สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7 ไม่สามารถจัดเก็บข้อมูลในพื้นที่ดังกล่าวได้

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 4,000 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 333.33 ตันต่อเดือน) สำหรับความต้องการผลิตในปี 2566 มีจำนวน 5,000 ตัน (เฉลี่ย 416.66 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปี 2566 ปริมาณผลผลิตถั่วเขียวยังไม่เพียงพอ 1,000 ตัน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 28 - 32 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคารับซื้อ โดยจะมีการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบทุกวัน

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ เป็นเกรดคละ สิ่งเจือปนไม่เกิน 8 - 10 เปอร์เซ็นต์

(4) การให้ความช่วยเหลือ ผู้ประกอบการจะคอยให้คำปรึกษาแนะนำทางวิชาการแก่เกษตรกรเป็นประจำ โดยได้รับความร่วมมือจากสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเขียว)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วเขียว) ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี พบว่า มีความต้องการผลผลิตรวม 11,000 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 4,000 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 7,000 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 เป็นถั่วเขียว ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ สุโขทัย พิจิตร ตาก นครสวรรค์ ชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี จำนวน 40,000 ไร่ (ตารางที่ 4.15)

ตารางที่ 4.15 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเขียว) จังหวัดชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				จังหวัด	จำนวน (ไร่)*
1. บริษัท กิตติทัต จำกัด (กรุงเทพมหานคร)	11,000	4,000	7,000	เพชรบูรณ์ สุโขทัย พิจิตร ตาก นครสวรรค์ ชัยนาท สระบุรี สุพรรณบุรี	40,000

หมายเหตุ: เป็นข้อมูลภาพรวมในระดับจังหวัดของสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1) ไม่สามารถแยกหาข้อมูลการรับซื้อสินค้าถั่วเขียวในระดับอำเภอได้

ที่มา: จากการสำรวจ และ * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเขียว

จากการศึกษากระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) สินค้าถั่วเขียว ทั้งในส่วนของเกษตรกรและผู้ประกอบ เพื่อทราบถึงการไหลเวียนของสินค้าทุกขั้นตอน การจัดการห่วงโซ่อุปทาน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.16)

ตารางที่ 4.16 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วเขียว

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 การเพาะปลูกถั่วเขียวจะทำการเพาะปลูกทดแทนการทำนาปรัง หรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์รุ่น 2 เนื่องจากถั่วเขียวเป็นพืชใช้น้ำน้อย เหมาะกับการเพาะปลูกหลังนา หรือหลังเก็บเกี่ยวข้าวโพดเลี้ยงสัตว์</p> <p>1.2 เกษตรกรที่เลือกเพาะปลูกถั่วเขียวส่วนใหญ่จะมีแหล่งรับซื้อผลผลิตในพื้นที่ และพื้นที่เพาะปลูก ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่เคยทำการเพาะปลูกถั่วเขียวเป็นประจำ เป็นพื้นที่แล้ง</p> <p>1.3 ถั่วเขียวเป็นพืชอายุสั้น ระยะเวลาการเพาะปลูกประมาณ 65-70 วัน เมื่อทำการเก็บเกี่ยวถั่วเขียวแล้ว สามารถเตรียมทำการเพาะปลูกพืชหลักได้</p> <p>1.4 การเพาะปลูกถั่วเขียวนอกจากการจำหน่ายผลผลิต เกษตรกรยังมีประโยชน์ในการตัดวงจรการระบาดของศัตรูพืชในนาข้าว</p>	<p>1.1 การจำหน่ายถั่วเขียวในพื้นที่จะจำหน่ายผ่านลานรับซื้อเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นลานรับซื้อพืชไร่ ไม่ใช่ลานรับซื้อถั่วเขียวโดยตรง ผู้รับซื้อจะมีการประมาณการปริมาณผลผลิตในพื้นที่ว่าคุ้มค่าในการลงทุน ทั้งในส่วนของกระบวนการผลิต และการขนส่งหรือไม่ หากไม่คุ้มค่าการลงทุน ลานรับซื้อก็จะไม่เปิดรับซื้อ</p> <p>1.2 ผู้ประกอบการแปรรูปถั่วเขียว (ถั่วชิก และวุ้นเส้น) มีการคำนวณปริมาณ วัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับกำลังการผลิต</p>

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	เป็นปุ๋ยพืชสด ช่วยเพิ่มธาตุอาหาร เพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุในดินปรับปรุงโครงสร้างดิน	
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 ปัจจัยการผลิตที่สำคัญในการเพาะปลูกถั่วเขียว คือ พันธุ์ถั่วเขียว แหล่งของพันธุ์มีหลายแหล่ง ได้แก่ เกษตรกรจัดเก็บพันธุ์เองหรือซื้อจากสหกรณ์การเกษตร ร้านค้า กลุ่มเกษตรกร ศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชลพบุรี (โคกตูม) เป็นต้น การเลือกพันธุ์ถั่วเขียวที่ดีทนทาน ให้ผลผลิตสูง จะเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร พันธุ์ที่นิยมใช้ คือ ชัยนาท 3 ชัยนาท 72 ชัยนาท 75 ชัยนาท 82 และ KUMU 8</p> <p>2.2 ถั่วเขียวเป็นพืชที่ดูแลง่าย การใส่ปุ๋ยหรือสารเคมี ในการเพาะปลูกใช้น้อยมาก ในส่วนของเครื่องมือเครื่องจักรที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเตรียมดินในการทำนา หรือปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เช่น รถไถ รถแทรกเตอร์ ในการเก็บเกี่ยวจะมีทั้งเก็บผลผลิตโดยคน หรือรถเกี่ยวผลผลิตที่มีให้บริการในพื้นที่</p>	2.1 การรวบรวมผลผลิตส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าในพื้นที่รับซื้อผลผลิตของเกษตรกรในพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียง ไปจำหน่ายยังโรงงานแปรรูปส่วนใหญ่ไม่มีการจำหน่ายจากเกษตรกรกับโรงงานโดยตรง โดยพ่อค้ารวบรวมจะไม่เก็บผลผลิตไว้นาน เมื่อรวบรวมผลผลิตได้แล้วจะจำหน่ายให้กับโรงงานเลย เนื่องจากถ้าเก็บไว้นานคุณภาพผลผลิตจะลดลง
3. การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 การปลูกถั่วเขียวจะปลูกแบบหว่าน โดยทำการปลูกหลังจากเก็บเกี่ยวข้าวหรือข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แล้ว ซึ่งจะมีความชื้นในดินเพียงพอสำหรับการงอกของเมล็ด เพราะจะได้อาศัยปริมาณน้ำในดินสำหรับการเจริญเติบโตของถั่วเขียวแทนการให้น้ำชลประทาน หรือน้ำฝน</p> <p>3.2 การเพาะปลูกถั่วเขียว เตรียมดินโดยการไถหนึ่งครั้งแล้วใช้รถหว่านเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียว อัตราของเมล็ดที่หว่านประมาณ 10 - 12 กิโลกรัมต่อไร่ แล้วจึงพรวนกลบอีกครั้งหนึ่ง หรืออาจหว่านเมล็ดพันธุ์ถั่วเขียวลงในดินทันที แล้วจึงไถกลบครั้งเดียว และมีการขุดร่องระบายน้ำเพื่อให้ น้ำที่ท่วมขังระบายได้เร็วขึ้นการใส่ปุ๋ยจะใส่ปุ๋ยเกล็ด+ฮอร์โมน+สารฆ่าแมลง</p>	<p>3.1 ลานรับซื้อจะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในราคา 21.53 บาทต่อกิโลกรัม และจำหน่ายให้โรงงาน โรงงานจะมีการสุ่มตัวคุณภาพก่อนการรับซื้อ</p> <p>3.2 การแปรรูปถั่วเขียว มีทั้งเป็นถั่วชิกและทำวันเส้น โรงงานแปรรูปจะตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ และกาญจนบุรี</p>

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	เพื่อเร่งการเจริญเติบโต 2 - 3 ครั้ง ระยะเวลาในการเพาะปลูกประมาณ 65 - 70 วัน เก็บเกี่ยวโดยรถเกี่ยว หรือ แรงงานคน ปริมาณผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 168.47 กิโลกรัม ต่อไร่	
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการคัด คุณภาพขายตามเกรด โดยขายผลผลิต เกรดคละ ราคาจำหน่ายเฉลี่ยกิโลกรัมละ 21.53 บาท 4.1 การขนส่งผลผลิตจะมีทั้งขนไปขาย โดยรถยนต์ของตนเองไปที่ลานรับซื้อ ซึ่งมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อหลายราย เกษตรกรสามารถเลือกจำหน่ายให้แก่ พ่อค้าที่ให้ราคาดีก็ได้ และมีพ่อค้าคนกลาง มารับซื้อที่ไร่	4.1 พ่อค้ารวบรวมที่รับซื้อผลผลิต จากเกษตรกร บางส่วนจะมีบริการ รถเกี่ยว พร้อมรับซื้อผลผลิต โดยค่าขนส่งพ่อค้ารวบรวมเป็น ผู้รับผิดชอบ
5. การส่งคืน (Returning)	5.1 การจำหน่ายผลผลิตถั่วเขียวของ เกษตรกรจะเป็นการจำหน่ายผลผลิตสด ไม่มีการแปรรูปจำหน่าย และจำหน่ายใน แบบเกรดคละ ซึ่งได้ราคาต่ำกว่าการคัด คุณภาพตามเกรด และไม่มีการรับประกัน คุณภาพสินค้า จึงไม่มีการบริการหลัง การขาย	5.1 โรงงานจะมีการสุ่มตรวจคุณภาพ ก่อนการรับซื้อผลผลิตจากผู้รวบรวม ถ้าผลผลิตไม่ได้ตามมาตรฐาน ก็จะปฏิเสธการรับซื้อ

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเขียว)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเขียว) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้
ด้านการวางแผน อาทิ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดการวางแผนที่เป็นระบบ การเพาะปลูกยังขึ้นอยู่กับราคาสินค้าหลัก
(ข้าว และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ทำให้ไม่ทราบปริมาณการผลิตในแต่ละปีได้ การจัดหา อาทิ เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึง
แหล่งเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ขาดองค์องค์ความรู้ในการปรับปรุงพันธุ์ พันธุ์ที่ใช้ไม่มีความทนทานต่อโรค
แมลงศัตรูพืช ให้ปริมาณผลผลิตต่ำ การผลิต อาทิ เกษตรกรขาดประสบการณ์ ความรู้ในการเพาะปลูกถั่วเขียว
ทำให้ไม่สามารถเพาะปลูกถั่วเขียวที่มีคุณภาพได้ และผลตอบแทนไม่คุ้มค่ากับการลงทุน การจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ
แหล่งรับซื้อถั่วเขียวในพื้นที่ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ปลูก ขาดการเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ
และการส่งคืน อาทิ การจำหน่ายผลผลิตถั่วเขียวของเกษตรกรจะเป็นการจำหน่ายผลผลิตสด และจำหน่าย
ในแบบเกรดคละ จึงไม่มีการบริการหลังการขาย

การจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเขียว) โดยใช้ข้อมูล
จากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึง

เจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็น จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเขียว) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.17)

ตารางที่ 4.17 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วเขียว)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 ในการผลิตของเกษตรกรส่วนใหญ่ ยังขาดการวางแผนที่เป็นระบบ การเพาะปลูก ยังขึ้นอยู่กับราคาสินค้าหลัก (ข้าว และ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) ทำให้ไม่ทราบปริมาณ การผลิตในแต่ละปีได้</p> <p>1.2 ขาดการสื่อสารระหว่างเกษตรกร และผู้รับซื้อ ส่งผลให้ความต้องการซื้อและ ความต้องการขายไม่เท่ากัน</p>	<p>1.1 มีช่องทางการสื่อสาร เชื่อมโยงกัน ระหว่างเกษตรกร ผู้รวบรวม และ ผู้ประกอบการ เพื่อเกษตรกรสามารถ ผลิตถั่วเขียวที่มีคุณภาพ ปริมาณ ที่เหมาะสม ตรงตามความต้องการ ของผู้ประกอบการ</p> <p>1.2 ส่งเสริมการทำความเข้าใจ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติร่วมกัน หรือจัดทำ MOU ระหว่างเกษตรกร และผู้ประกอบการ เพื่อให้ได้ ประโยชน์ร่วมกันทั้งด้านการผลิต การตลาด ใช้กลไกตลาดนำการผลิต</p> <p>1.3 สนับสนุนองค์ความรู้ให้แก่ เกษตรกร ทั้งด้านการผลิต การตลาด เทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต และช่องทาง การตลาด ปรับปรุงการผลิตให้ตรงตาม ความต้องการของตลาดได้</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 เกษตรกรไม่สามารถเข้าถึงแหล่ง เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ขาดองค์ความรู้ ในการปรับปรุงพันธุ์ พันธุ์ที่ใช้ไม่มีความ ทนทานต่อโรคแมลงศัตรูพืช ให้ปริมาณ ผลผลิตต่ำ</p>	<p>2.1 ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีนวัตกรรม มาใช้ในการผลิต การพัฒนาพันธุ์ ถั่วเขียวที่ให้ผลผลิตสูง มีความทนทาน ต่อโรคแมลงศัตรูพืช และทนแล้ง</p> <p>2.2 ส่งเสริมการจัดทำแหล่งผลิต เมล็ดพันธุ์คุณภาพ ระดับชุมชน เพื่อส่งต่อเมล็ดพันธุ์คุณภาพให้แก่ เกษตรกร</p>
3. การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 เกษตรกรขาดประสบการณ์ ความรู้ ในการเพาะปลูกถั่วเขียว ทำให้ไม่สามารถ เพาะปลูกถั่วเขียวที่มีคุณภาพได้ และ ผลตอบแทนไม่คุ้มค่ากับการลงทุน</p>	<p>3.1 ปรับเปลี่ยนแนวคิดเกษตรกร จากการทำนา หรือปลูกข้าวโพด เลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียว ให้เพิ่ม โอกาสสร้างรายได้ในการปลูกพืช ทนแล้ง เช่น ถั่วเขียว</p>

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
	3.2 การเพาะปลูกกล้วยเขียวส่วนใหญ่ไม่เน้นการทำมาตรฐานทั้งในส่วนของ GAP และมาตรฐานอินทรีย์ ซึ่งให้ผลตอบแทนที่สูงกว่า	3.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยเขียว เพื่อเพิ่มขนาดการผลิต สร้างความเข้มแข็งและมีอำนาจต่อรองทางการตลาด 3.3 ส่งเสริมการผลิตกล้วยเขียวที่มีคุณภาพ การจัดทำมาตรฐาน เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นในเรื่องคุณภาพและปริมาณผลผลิตให้แก่ผู้บริโภค
4. การจำหน่าย/ จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 แหล่งรับซื้อกล้วยเขียวในพื้นที่ยังไม่ครอบคลุมพื้นที่ปลูก ขาดการเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ 4.2 เกษตรกรบางกลุ่มยังมีการจำหน่ายให้แก่ผู้รับซื้อหลักเพียงรายเดียว เป็นลักษณะการผูกขาด อาจจะมีความเสี่ยงในเรื่องแหล่งรับซื้อในอนาคต	4.1 การจำหน่ายผลผลิตกล้วยเขียวควรมีการคัดคุณภาพขายตามเกรด ไม่เน้นการขายคละเพียงอย่างเดียว 4.2 ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้ ในการเพาะปลูกกล้วยเขียว เช่น ทำปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมัก เป็นต้น
5. การส่งคืน (Returning)	5.1 การจำหน่ายผลผลิตกล้วยเขียวของเกษตรกรจะเป็นการจำหน่ายผลผลิตสด และจำหน่ายในแบบเกรดคละ จึงไม่มีการบริการหลังการขาย	5.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการแปรรูปกล้วยเขียวที่มีคุณภาพต่ำ ตกเกรด เพื่อสร้างรายได้เพิ่มกว่าการขายในรูปแบบเมล็ดสด และมีการบริการหลังการขายเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

4.3 ถั่วลิสง

4.3.1 จังหวัดเชียงใหม่

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 12,085.17 บาทต่อไร่ หรือ 11.80 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 1,023.91 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 11,269.43 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 815.74 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 93.25 และร้อยละ 6.75 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 8,409.23 บาทต่อไร่ ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ ค่าจ้างแรงงานปลูก ค่าจ้างแรงงานเก็บเกี่ยวและค่าเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 2,860.20 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,023.91 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 23.10 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 23,652.32 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 11,567.15 บาทต่อไร่ หรือ 11.30 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.18)

ตารางที่ 4.18 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเชียงใหม่

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	8,409.23	2,860.20	11,269.43
1.1 ค่าแรงงาน	4,128.83	1,513.58	5,642.41
เตรียมดิน	1,011.26	151.52	1,162.78
ปลูก	978.48	294.75	1,273.23
ดูแลรักษา	59.84	731.50	791.34
เก็บเกี่ยว	2,079.25	335.81	2,415.06
1.2 ค่าวัสดุ	4,088.03	1,280.91	5,368.94
ค่าพันธุ์	1,694.36	1,249.24	2,943.60
ค่าปุ๋ย	1,077.84	31.67	1,109.51
ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช	695.40	0.00	695.40
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	179.33	0.00	179.33
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	190.97	0.00	190.97
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	243.77	0.00	243.77
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	6.36	0.00	6.36
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	192.37	65.71	258.08
2. ต้นทุนคงที่		815.74	815.74
2.1 ค่าเช่าที่ดิน		601.75	601.75
2.2 ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร		194.50	194.50
2.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร		19.49	19.49
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	8,409.23	3,675.94	12,085.17
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			11.80
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			1,023.91
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (บาท/กิโลกรัม)			23.10
7. ผลตอบแทนต่อไร่			23,652.32
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			11,567.15
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			11.30

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปรัง และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเชียงใหม่

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ (1) ข้าวนาปรัง ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนเท่ากับ 8,344.49 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิ 3,621.12 บาทต่อไร่ และ (2) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนเท่ากับ 7,735.60 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิ 1,961.49 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วลิสง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิ (กำไร) จากการผลิตเท่ากับ 11,567.15 บาทต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าข้าวนาปรัง 7,946.03 บาทต่อไร่ และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 9,605.66 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.19)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตข้าวนาปรังและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ หรือประสบปัญหาขาดทุนจากการผลิต แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

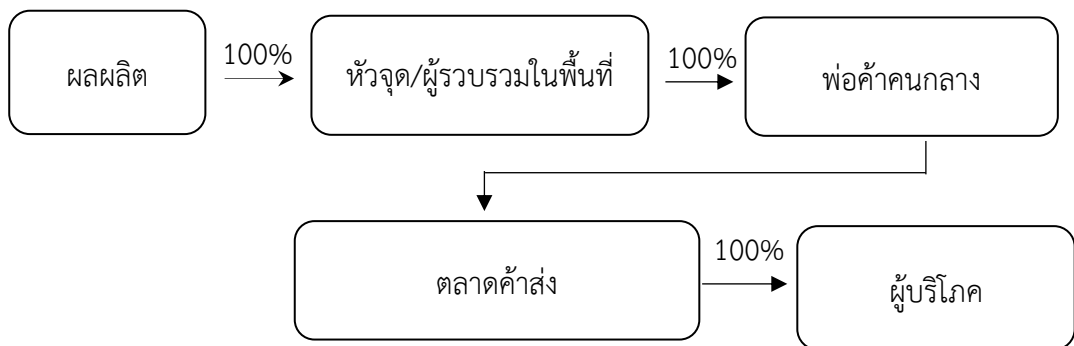
ตารางที่ 4.19 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ (กำไร)
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปรัง	4,723.37	8,344.49	3,621.12
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	5,774.11	7,735.60	1,961.49
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	12,085.17	23,652.32	11,567.15
ส่วนต่าง (กำไร)			
ข้าวนาปรัง และถั่วลิสง	-	-	7,946.03
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และถั่วลิสง	-	-	9,605.66

ที่มา: จากการคำนวณ

3) วิธีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงร้อยละ 100 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายในรูปถั่วลิสงฝักสด ให้แก่ หัวจุด/ผู้รวบรวมในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อสินค้าต่อจากผู้รวบรวมในพื้นที่ โดยผลผลิตทั้งหมดจะส่งผลผลิตถั่วลิสงไปยังตลาดค้าส่งสำหรับนำไปทำถั่วต้ม เช่น ตลาดไท เป็นต้น (ภาพที่ 4.5)

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.5 วิธีตลาดถั่วลิสง จังหวัดเชียงใหม่

4) ผู้รวบรวมถั่วลิสง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้รวบรวมถั่วลิสง (หัวจุด) หมู่ที่ 5 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตถั่วลิสงฝักสดจากเกษตรกรในตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งในพื้นที่มีหัวจุดที่ทำหน้าที่คล้ายกัน 3 ราย

- (1) ในปี 2566 รวบรวมผลผลิตถั่วลิสงฝักสดจากเกษตรกร จำนวน 20 กว่าตัน/ปี ให้กับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อผลผลิตถั่วลิสงฝักสดในพื้นที่ ซึ่งจะได้รับค่ารวบรวม 5-10 บาทต่อถั่ง
- (2) ราคารับซื้ออยู่ในช่วง 15 - 31 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งขึ้นอยู่กับราคาและความต้องการในตลาด
- (3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ เป็นถั่วลิสงฝักสด ไม่เก็บข้ามคืน อายุ 90 - 115 วัน
- (4) การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกร มีการจัดหาเมล็ดพันธุ์ให้กับเกษตรกรที่สนใจปลูก และขนส่งถั่วลิสงจากในแปลงออกมายังจุดรวบรวมของพ่อค้าโดยที่เกษตรกรไม่เสียค่าใช้จ่ายในการขนส่ง

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเชียงใหม่

จากการพิจารณาข้อมูลการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการติดต่อรับซื้อผ่านผู้รวบรวมในพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันตลาดถั่วลิสงค่อนข้างกว้างขวาง ยังคงมีความต้องการนำไปบริโภคเป็นถั่วต้ม (ถั่วลิสงฝักสด) และนำไปแปรรูป เช่น บริษัท ชัน สวีท, บริษัทพันธุ์ไทย, บริษัท มาร์จิ้น และบริษัทแม่แก่น้อย เป็นต้น รวมถึงความต้องการจากพ่อค้าจีน ซึ่งปี 2566 มีความต้องการใช้ในประเทศรวม 122,767 ตัน แต่ผลผลิตภายในประเทศมีเพียง 26,019 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 96,748 ตัน และจังหวัดเชียงใหม่มีผลผลิตรวมเพียง 384.41 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปรังและโพดเลี้ยงสัตว์เป็นถั่วลิสง ในอำเภอดอยสะเก็ด จำนวน 562 ไร่ และอำเภอสะเมิง จำนวน 3,240 ไร่ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีการปลูกถั่วลิสงอยู่แล้ว (ตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.20 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเชียงใหม่

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความ ต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
ผู้รวบรวมถั่วลิสง (หัวจุด)	122,767	60	ยังมี	- ดอยสะเก็ด	562
อำเภอสะเมิง			ความต้องการ	- สะเมิง	3,240
จังหวัดเชียงใหม่			ผลผลิตเพิ่ม		

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดเชียงใหม่

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าถั่วลิสง เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.21 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้รวบรวม
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 การตัดสินใจปลูกถั่วลิสง เกษตรกรจะพิจารณาจากราคาถั่วลิสงในปีนั้นๆ เปรียบเทียบการสินค้าอื่นๆ เช่น หอมแดง กระเทียม ถั่วแระ เป็นต้น</p> <p>1.2 เกษตรกรส่วนใหญ่จะเก็บถั่วเมล็ดพันธุ์ในฤดูฝน/ปลายฝน เพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์เพาะปลูกในช่วงหลังนา</p>	<p>1.1 ผู้รวบรวมจะติดต่อกับพ่อค้าผู้รับซื้อผลผลิต เพื่อวางแผนปริมาณผลผลิตที่ตนเองจะสามารถรวบรวมได้</p> <p>1.2 ผู้รวบรวมมีเกษตรกรที่เป็นเหมือนลูกไร่ที่ผลิตสินค้าส่งให้ประจำ</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 เมล็ดพันธุ์ : เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ของตนเอง โดยผลิตในช่วงฤดูฝน/ปลายฝน และเกษตรกรบางส่วนใช้เมล็ดพันธุ์จากพ่อค้าที่เอาเมล็ดพันธุ์มาให้ปลูกก่อนแล้วรับซื้อคืนเมื่อเก็บเกี่ยว</p> <p>2.2 ปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี สารเคมีการเกษตร และน้ำมันเชื้อเพลิง) : เกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อจากร้านขายปัจจัยการผลิต ในชุมชน และบางส่วนซื้อจากสหกรณ์การเกษตร</p>	มีการเตรียมเมล็ดพันธุ์ให้กับเกษตรกรที่สนใจปลูก แต่ไม่มีเมล็ดพันธุ์ของตนเอง แล้วรับซื้อผลผลิตคืนเมื่อเก็บเกี่ยว
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>ส่วนใหญ่ปลูกพันธุ์กาฬสินธุ์ 2 มีวิธีการปลูกดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การเตรียมดิน ส่วนใหญ่จะไถพรวนด้วยรถแทรกเตอร์ 2-3 ครั้ง 2) การขึ้นแปลง/ยกร่อง มีทั้งการใช้รถแทรกเตอร์ และแรงงานคนในการขึ้นแปลง 3) การปลูก ใช้แรงงานคนในการหยอดเมล็ด ส่วนใหญ่ใช้แรงงานครัวเรือนและการลงแขก บางส่วนก็จ้างแรงงานในชุมชน 4) การให้น้ำ มีการดูแลให้น้ำทุกๆ 10 วัน ตลอดระยะเวลาการเพาะปลูก โดยใช้น้ำจากลำเหมือง และแหล่งน้ำธรรมชาติ 5) การใส่ปุ๋ยเคมี ได้แก่ สูตร 8-24-24 และ 13-13-21 6) การพ่นสารเคมีเกษตร มีการพ่นสารป้องกันและกำจัดวัชพืช สารป้องกันและกำจัดโรคพืช/แมลง และพ่นฮอร์โมน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้แรงงานครัวเรือน 	รวบรวมและรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรตลอดช่วงการเก็บเกี่ยว (ธันวาคม -เมษายน) โดยมีการนัดแนะเกษตรกรก่อนการเก็บเกี่ยว

ตารางที่ 4.21 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้รวบรวม
	7) การเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยว เมื่อถั่วลิสงอายุ 90 - 115 วัน ใช้แรงงานคนเป็นหลัก ส่วนใหญ่ใช้แรงงานครัวเรือนและการลงแขก บางส่วนก็จ้างแรงงาน	
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 การจำหน่าย ส่วนใหญ่จำหน่ายถั่วลิสง ผักสดกับให้พ่อค้ารวบรวมในชุมชน และ พ่อค้าจากภายนอกที่เข้ามารับซื้อ และ บางส่วนจำหน่ายให้กับกลุ่มวิสาหกิจแปรรูปภายในชุมชน 4.2 การขนส่ง ส่วนใหญ่เกษตรกรไม่มี ค่าใช้จ่ายในการขนส่งไปขายนอกพื้นที่ เนื่องจากมีผู้รวบรวมเข้ามารับซื้อถึงหน้าสวน	4.1 ผู้รวบรวมจะขนส่งถั่วลิสงผักสดที่เก็บเกี่ยวเสร็จแล้วมายังจุดรวบรวม เพื่อส่งต่อให้พ่อค้าคนกลาง 4.2 พ่อค้าคนกลางจะนำรถขนส่งเข้ามารับผลผลิตจากผู้รวบรวมแต่ละราย/จุด ให้เต็มคันรถและ ส่งไปยังตลาดปลายทาง ได้แก่ ตลาดสี่มุมเมือง และตลาดไท
5. การส่งคืน (Returning)	ไม่มีการส่งคืนสินค้า เนื่องจากพ่อค้ารับซื้อผลผลิตเกรดคละ (ไม่มีการคัดเกรด)	สามารถส่งผลผลิตขายทั้งหมด โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า เนื่องจากตลาดปลายทางไม่มีการคัดเกรด นอกจากสินค้ามีคุณภาพต่ำ มีเศษดินปะปนมากจะถูกตราคาลง

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเชียงใหม่

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ไม่สามารถวางแผนการผลิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ ด้านการจัดหา อาทิ ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ ต้นทุนการผลิตสูง ด้านการผลิต อาทิ ขาดแคลนแรงงาน โรคและแมลงศัตรูพืช รบกวนปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต ด้านการจัดจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ ขาดอำนาจในการต่อรองราคา มีการจัดการผลผลิตภายหลังการเก็บเกี่ยวที่ดี และด้านการส่งคืน อาทิ เกษตรกรเคยชินกับการขายถั่วลิสงแบบคละ ไม่ยอมรับความเสี่ยงด้านการตลาด

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยพิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง ที่สัมภาษณ์จากเกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงานโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาถั่วลิสง เพื่อทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสมอย่างมีประสิทธิภาพ (ตารางที่ 4.22)

ตารางที่ 4.22 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 สภาพอากาศแปรปรวน ฝนตกมาก/ ฝนแล้ง กระทบต่อการวางแผนการปลูกของเกษตรกร บางครั้งผลผลิตได้รับความเสียหาย ต้องปลูกใหม่ ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่เตรียมไว้จึงไม่เพียงพอ</p> <p>1.2 ไม่สามารถวางแผนการผลิตได้ทั้งปี เนื่องจากขาดแคลนน้ำ ฤดูแล้งต้องอาศัยน้ำชลประทาน</p>	<p>1.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้านการเกษตร เพื่อให้สามารถวางแผนการปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.2 การบูรณาการ/การวางแผนร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ใช้น้ำ และหน่วยงานชลประทานในพื้นที่ เพื่อวางแผนการใช้น้ำชลประทานเพื่อการเพาะปลูกถั่วลิสงได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 ขาดแคลนพันธุ์ดี มีคุณภาพที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่</p> <p>2.2 เกษตรกรเก็บพันธุ์เองและใช้เมล็ดพันธุ์ชุดเดิมในพื้นที่ ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่ถั่วลิสงลดลง (การถดถอยทางพันธุกรรม)</p> <p>2.3 ต้นทุนการผลิตสูง (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีการเกษตร) จึงไม่จูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่การเพาะปลูก ถึงแม้ว่าราคาขายถั่วลิสงจะมีแนวโน้มสูงขึ้น</p>	<p>2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาพันธุ์ดี รวมถึงการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในชุมชนผ่านกลุ่มแปลงใหญ่/วิสาหกิจ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีที่เหมาะสมกับพื้นที่ และกระจายเมล็ดพันธุ์เข้าสู่ระบบการผลิตของเกษตรกร</p> <p>2.2 สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ระหว่างเครือข่ายผู้ปลูกถั่วลิสงต่างพื้นที่</p> <p>2.3 ส่งเสริมองค์ความรู้ในการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การตรวจวิเคราะห์ดิน เพื่อการใช้ปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพ ลดต้นทุนการผลิต</p>
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 ระบบการผลิตใช้แรงงานคนเป็นหลัก และเกษตรกรส่วนใหญ่สูงอายุ ซึ่งกำลังทยอยออกจากตลาดแรงงานการเกษตร</p> <p>3.2 ขาดแรงงานคนรุ่นใหม่ และมีการพึ่งพาแรงงานต่างชาตินาขึ้น</p> <p>3.3 โรคและแมลงศัตรูพืชรบกวน ส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนค่าดูแลรักษาเพิ่มขึ้น และผลผลิตได้รับความเสียหาย</p> <p>3.4 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต</p>	<p>3.1 สนับสนุนและพัฒนาเครื่องมือ/อุปกรณ์การเกษตร/เทคโนโลยีอย่างง่ายที่มีราคาถูกลง เพื่ออำนวยความสะดวก/ทุ่นแรง/ทดแทนแรงงาน เช่น เครื่องหยอดเมล็ด เครื่องกระทุ้งเครื่องปลิดถั่ว</p> <p>3.2 สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ โดยสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีเกษตร รวมทั้งเงินทุนเริ่มต้น</p> <p>3.3 เสริมสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการดูแลรักษาถั่วลิสง ผ่านการสาธิตและฝึกปฏิบัติ และโดยมีเจ้าหน้าที่เป็น</p>

ตารางที่ 4.22 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		ที่เลี้ยงให้ค่าปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ 3.4 สนับสนุนให้มีแหล่งน้ำสำรองเพื่อการเกษตรในแปลง เพื่อให้มีน้ำหมุนเวียนตลอดฤดูกาลผลิต รวมถึงวางแผนช่วงเวลาการปลูกให้สอดคล้องและเหมาะสมกับปริมาณน้ำ
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองราคา เนื่องจากราคาของเมล็ดถั่วลิสงมักถูกกำหนดตลาดปลายทาง และการจำหน่ายผ่านคนกลางหลายระดับส่งผลให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดมาก 4.2 เกษตรกรขายผลผลิตแบบคละ ไม่มีการคัดเกรด และบางช่วงการเก็บไม่มีการจัดการที่ดีทำให้มีเศษดินปะปนมาก จึงถูกพ้อค้ำกดราคา	4.1 พัฒนากลุ่มเกษตรกรให้เพิ่มบทบาทด้านกิจกรรมการตลาดให้มากขึ้น ดำเนินการเป็นคนกลางในการรวบรวม/ซื้อขายผลผลิต 4.2 พัฒนาองค์ความรู้ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อการเก็บผลผลิตขายในรูปถั่วลิสงฝักแห้ง รวมถึงสนับสนุนลานตาก/เทคโนโลยีการเก็บรักษาถั่วลิสงถั่วฝักแห้งให้มีคุณภาพ
5. การส่งคืน (Returning)	เกษตรกรเคยชินกับการขายถั่วลิสงแบบคละ ไม่ยอมรับความเสี่ยงด้านการตลาด ทำให้พ้อค้ำต้องเสียค่าบริหารจัดการผลผลิต (การคัดเกรด/การตากแห้ง) จึงกดราคาซื้อจากเกษตรกรเพื่อเป็นค่าการจัดการ	ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการควบคุมคุณภาพภายหลังการเก็บเกี่ยว ไม่ให้มีสิ่งเจือปน

4.3.2 จังหวัดลำปาง

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 10,059.58 บาทต่อไร่ หรือ 12.90 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 779.75 กิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 9,516.32 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 543.26 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 94.60 และร้อยละ 5.40 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 4,960.48 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ยและสารเคมี การเกษตร และค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 4,555.84 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 779.75 กิโลกรัม และราคาขายที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 23.01 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 17,942.05 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 7,882.47 บาทต่อไร่ หรือ 10.11 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.23)

ตารางที่ 4.23 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดลำปาง

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	4,960.48	4,555.84	9,516.32
1.1 ค่าแรงงาน	1,841.67	3,052.55	4,894.22
เตรียมดิน	730.22	309.56	1,039.78
ปลูก	205.55	648.77	854.32
ดูแลรักษา	96.76	644.41	741.17
เก็บเกี่ยว	809.14	1,449.81	2,258.95
1.2 ค่าวัสดุ	3,006.22	1,399.34	4,405.56
ค่าพันธุ์	1,296.40	1,314.28	2,610.68
ค่าปุ๋ย	741.85	84.53	826.38
ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช	262.82	0.00	262.82
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	163.90	0.00	163.90
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	305.53	0.00	305.53
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	225.70	0.00	225.70
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	10.02	0.53	10.55
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	112.59	103.95	216.54
2. ต้นทุนคงที่	0.00	543.26	543.26
2.1 ค่าเช่าที่ดิน	0.00	333.33	333.33
2.2 ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	0.00	191.98	191.98
2.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	0.00	17.95	17.95
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	4,960.48	5,099.10	10,059.58
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			12.90
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			779.75
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (บาท/กิโลกรัม)			23.01
7. ผลตอบแทนต่อไร่			17,942.05
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			7,882.47
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			10.11

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปรังกับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดลำปาง

สินค้าเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปรัง ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 827.65 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วลิสง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิ (กำไร) จากการผลิตเท่ากับ 7,882.47 บาทต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าข้าวนาปรัง 7,054.82 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.24)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตข้าวนาปรังในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ หรือประสบปัญหาขาดทุนจากการผลิต แม้ว่าจังหวัด จะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

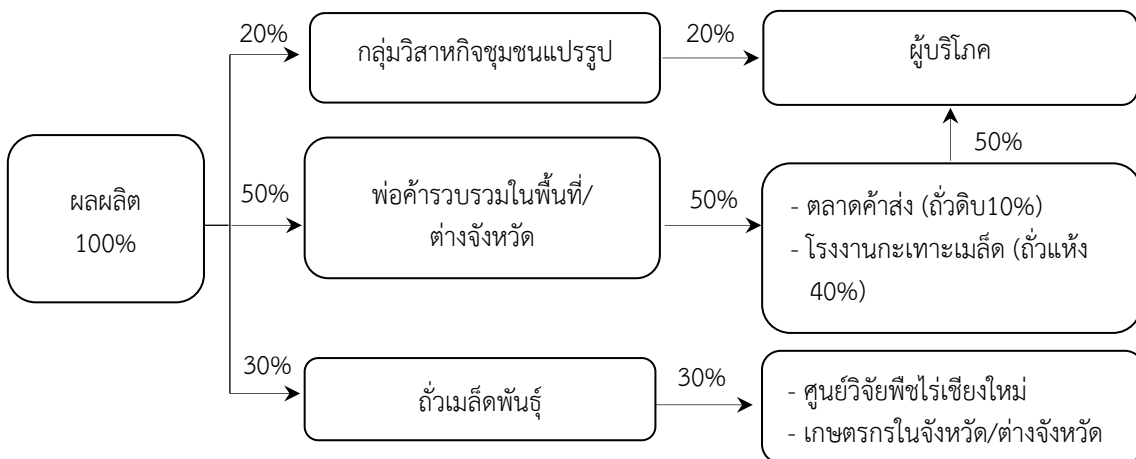
ตารางที่ 4.24 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ (กำไร)
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปรัง	5,374.15	6,201.80	827.65
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	10,059.58	17,942.05	7,882.47
ส่วนต่าง (กำไร) ระหว่าง			
ข้าวนาปรังและถั่วลิสง	-	-	7,054.82

ที่มา : จากการคำนวณ

3) วิถีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวมในพื้นที่และต่างจังหวัด ซึ่งจะส่งจำหน่ายให้กับโรงงานกะเทาะร้อยละ 40 (ผลผลิตฝักแห้ง) และส่งไปยังตลาดค้าส่งร้อยละ 10 (ผลผลิตถั่วลิสงฝักสด) และบางส่วนจำหน่ายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อนำไปแปรรูปเป็นถั่วกรอบแก้ว ถั่วทอดสมุนไพร ถั่วคั่วเกลือ และถั่วทอดกะทิ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายในรูปของเมล็ดพันธุ์ให้กับศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัดเชียงใหม่ และเกษตรกรในจังหวัดและต่างจังหวัดร้อยละ 30 (ภาพที่ 4.6)

ที่มา : จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.6 วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดลำปาง

4) ผู้รวบรวมผลผลิต จังหวัดลำปาง

ผู้รวบรวมผลผลิตถั่วลิสง หมู่ที่ 2 ตำบลเสริมซ้าย อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง รับซื้อผลผลิตถั่วลิสงฝักแห้งพันธุ์ไททานิค และพันธุ์ขอนแก่น 5 จากเกษตรกรในพื้นที่อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง

(1) ในปี 2566 รวบรวมผลผลิตถั่วลิสงฝักแห้ง (ความชื้น 13%) จากเกษตรกรรวมทั้งหมดจำนวน 20 กว่าตัน โดยรวบรวมให้ศูนย์วิจัยพืชไร่เชียงใหม่จำนวน 2.5 ตัน รวบรวมและจำหน่ายให้กับเกษตรกรจังหวัดยโสธร และจังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 0.5 ตัน และรับซื้อจากกลุ่มเครือข่ายผู้ปลูกถั่วลิสงอีก 0.8 ตัน เพื่อนำมาแปรรูปเป็นถั่วคั่วทราย ถั่วกรอบแก้ว และถั่วลิสงเคลือบช็อคโกแลต ผลผลิตที่เหลือจำหน่ายให้กับโรงกะเทาะเมล็ด ที่อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

(2) ราคาซื้อถั่วลิสงฝักแห้งเฉลี่ย 30-32 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งราคาขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตและความต้องการในตลาด

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ รับซื้อเฉพาะผลผลิตถั่วลิสงฝักแห้ง (ความชื้น 13%)

(4) การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกร มีการจัดหาเมล็ดพันธุ์ให้กับเกษตรกรโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ต้องขายผลผลิตให้เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จ

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดลำปาง

จากการพิจารณาข้อมูลการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่จังหวัดลำปางพบว่า ส่วนใหญ่เป็นการติดต่อรับซื้อผ่านผู้รวบรวมในพื้นที่ ปัจจุบันตลาดถั่วลิสงค่อนข้างกว้างขวางยังคงมีความต้องการนำไปบริโภคเป็นถั่วต้ม (ถั่วลิสงฝักสด) และนำไปแปรรูป เช่น บริษัท ชัน สวีท, บริษัทพันธุ์ไทย, บริษัท มาร์ูใจ และบริษัทแม่แก่น้อย เป็นต้น รวมถึงความต้องการจากพ่อค้าจีน ซึ่งปี 2566 มีความต้องการใช้ในประเทสรวม 122,767 ตัน แต่ผลผลิตภายในประเทศมีเพียง 26,019 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 96,748 ตัน และจังหวัดลำปางมีผลผลิตรวมเพียง 587.62 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปรังเป็นถั่วลิสง ในอำเภอสว่างงาม จำนวน 18,803 ไร่ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีการปลูกถั่วลิสงอยู่แล้ว (ตารางที่ 4.25)

ตารางที่ 4.25 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดลำปาง

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง ในพื้นที่อำเภอสว่างงาม จังหวัดลำปาง	122,767	20	ยังมี ความต้องการ ผลผลิตเพิ่ม	สว่างงาม	18,803

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดลำปาง

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าถั่วลิสง เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.26)

ตารางที่ 4.26 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดลำปาง

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 การตัดสินใจปลูกถั่วลิสง เกษตรกรจะพิจารณาจากราคาถั่วลิสงในปีนั้นๆ เปรียบเทียบการสินค้าอื่นๆ เช่น ข้าวนาปรัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น</p> <p>1.2 เกษตรกรส่วนใหญ่จะเก็บถั่วเมล็ดพันธุ์ในฤดูฝน/ปลายฝน เพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์เพาะปลูกในช่วงหลังนา</p>	<p>1.1 ผู้รวบรวมจะติดต่อกับพ่อค้าผู้รับซื้อผลผลิตก่อนฤดูการผลิต ประมาณ 4 เดือน ซึ่งพ่อค้าจะระบุพันธุ์ถั่วลิสงที่ต้องการ จากนั้นผู้รวบรวมจะวางแผนรวบรวมผลผลิต/การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกเพื่อให้เพียงพอต่อคำสั่งซื้อ</p> <p>1.2 ผู้รวบรวมมีเกษตรกรสมาชิกกลุ่มที่ผลิตสินค้าส่งให้ประจำ</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 เมล็ดพันธุ์ : เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ของตนเอง โดยผลิตในช่วงฤดูฝน/ปลายฝน และเกษตรกรบางส่วนใช้เมล็ดพันธุ์จากพ่อค้าที่เอาเมล็ดพันธุ์มาให้ปลูกก่อนแล้วรับซื้อคืนเมื่อเก็บเกี่ยว</p> <p>2.2 ปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี สารเคมี การเกษตร และน้ำมันเชื้อเพลิง) : เกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อจากร้านขายปัจจัยการผลิต ในชุมชน และกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี ยิปซัม สารปรับปรุงดิน) จากศูนย์วิจัยพืชไร่เชียงใหม่</p>	<p>มีการเตรียมเมล็ดพันธุ์จากศูนย์เมล็ดพันธุ์จังหวัดพิษณุโลก รวมถึงเมล็ดพันธุ์ที่กลุ่มแปลงใหญ่อำเภอเสริมชัยผลิตให้กับเกษตรกรในกลุ่มแปลงใหญ่ที่สนใจปลูกฟรี แต่ต้องขายผลผลิตคืนเมื่อเก็บเกี่ยว โดยจะเพิ่มราคารับซื้อให้ 2 บาท/กิโลกรัม จากราคาตลาด</p>
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>มีการปลูก 3 รอบ ได้แก่</p> <p>รอบที่ 1 (มกราคม-เมษายน)</p> <p>รอบที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม)</p> <p>และรอบที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)</p> <p>โดยปลูกพันธุ์ไทนาน ขอนแก่น 5 และลำปาง ซึ่งมีวิธีการปลูก ดังนี้</p> <p>1) การเตรียมดิน ส่วนใหญ่จะไถพรวนด้วยรถแทรกเตอร์ 2-3 ครั้ง</p> <p>2. การขึ้นแปลง/ยกร่อง มีทั้งการใช้รถแทรกเตอร์ และแรงงานคนในการขึ้นแปลง</p> <p>3) การปลูก ใช้แรงงานคนในการหยอดเมล็ด ส่วนใหญ่ใช้แรงงานครัวเรือนและการลงแขก บางส่วนก็จ้างแรงงานในชุมชน</p>	<p>3.1 รวบรวมและรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรตลอดปี โดยรับซื้อผลผลิตถั่วลิสงฝักแห้ง ความชื้นประมาณ 13%</p> <p>3.2 จ้างแรงงานในการคัดแยกเมล็ดถั่วลิสงที่สมบูรณ์ หรือคัดแยกพันธุ์ กิโลกรัมละ 3 บาท และจ้างแรงงานผู้ชายในการทำความสะดวก เป่าสิ่งเจือปนออก</p> <p>3.3 ผลผลิตบางส่วนมีการนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ถั่วคั่วทราย ถั่วกรอบแก้ว สำหรับจำหน่ายตามคำสั่งซื้อ</p>

ตารางที่ 4.26 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p>4) การให้น้ำทุกๆ มีการดูแลให้น้ำทุกๆ 10 วัน ตลอดระยะเวลาการเพาะปลูก โดยใช้ น้ำ จากลำเหมือง และแหล่งน้ำธรรมชาติ</p> <p>5) การใส่ปุ๋ยเคมี ได้แก่ สูตร 8-24-24 และ 13-13-21</p> <p>6) การพ่นสารเคมีเกษตร มีการพ่นสาร ป้องกันและกำจัดวัชพืช สารป้องกันและกำจัด โรคพืช/แมลง และพ่นฮอร์โมน ซึ่งส่วนใหญ่ ใช้แรงงานครัวเรือน</p> <p>7) การเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยว เมื่อถั่วลิสงอายุ 90-115 วัน ใช้แรงงานคนเป็นหลัก ทั้งแรงงานครัวเรือน/การลงแขก และการจ้าง แรงงาน</p> <p>8) เมื่อเก็บเกี่ยวถั่วลิสงแล้วเกษตรกรจะตาก ถั่วลิสงในสวน 3-4 วัน ให้แห้งก่อน ก่อนจะบรรจุใส่ในกระสอบจำหน่าย</p> <p>9) เมื่อถั่วลิสงแห้งแล้ว เกษตรกรจะ โทรศัพท์แจ้งให้ผู้รวบรวมเข้าขนส่งผลผลิต จากในสวน เกษตรกรไม่เสียค่าใช้จ่าย ในการขนส่ง</p>	
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	<p>4.1 การจำหน่าย ส่วนใหญ่จำหน่ายถั่วลิสง ฝักแห้งกับให้พ่อค้ารวบรวมในชุมชน และพ่อค้าจากภายนอกที่เข้ามารับซื้อ และบางส่วนจำหน่ายให้กับกลุ่มวิสาหกิจ แปรรูปภายในชุมชน</p> <p>4.2 การขนส่ง เกษตรกรรับผิดชอบค่า ขนส่งในการจำหน่ายให้ผู้รวบรวมในพื้นที่</p>	การขนส่งผลผลิตไปจำหน่าย ขึ้นอยู่กับการตกลงร่วมกันระหว่าง ผู้รวบรวมและตลาดปลายทาง โดยส่วนใหญ่ตลาดปลายทางจะเป็น ผู้รับผิดชอบค่าขนส่ง
5. การส่งคืน (Returning)	ไม่มีการส่งคืนสินค้า เนื่องจากพ่อค้ารับซื้อ ผลผลิตเกรดคละ (ไม่มีการคัดเกรด)	สามารถส่งผลผลิตขายทั้งหมด โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า เนื่องจาก มีการจัดการสินค้าให้มีคุณภาพ ไม่มีสิ่งเจือปน พร้อมทั้งมีการการันตี คุณภาพ

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดลำปาง

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ไม่สามารถวางแผนการผลิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ ด้านการจัดหา อาทิ ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ ต้นทุนการผลิตสูง ด้านการผลิต อาทิ ขาดแคลนแรงงาน มีการปะปนของเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงหลายพันธุ์ในพื้นที่ โรคและแมลงศัตรูพืชชรบกวนปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต ด้านการจัดจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ ขาดอำนาจในกาต่อรองราคา มีการจัดการผลผลิตภายหลังการเก็บเกี่ยวที่ดี และด้านการส่งเสริม อาทิ เกษตรกรเคยชินกับการขายถั่วลิสงแบบคละ ไม่ยอมรับความเสี่ยงด้านการตลาด

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยพิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง ที่สัมภาษณ์จากเกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงานโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาถั่วลิสง เพื่อทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสมอย่างมีประสิทธิภาพ (ตารางที่ 4.27)

ตารางที่ 4.27 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดลำปาง

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 สภาพอากาศแปรปรวน ฝนตกมาก/ ฝนแล้ง กระทบต่อการวางแผนการปลูกของเกษตรกร บางครั้งผลผลิตได้รับความเสียหาย ต้องปลูกใหม่ ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่เตรียมไว้จึงไม่เพียงพอ</p> <p>1.2 ไม่สามารถวางแผนการผลิตได้ทั้งปี เนื่องจากขาดแคลนน้ำ ฤดูแล้งต้องอาศัยน้ำชลประทาน</p>	<p>1.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้านการเกษตร เพื่อให้สามารถวางแผนการปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.2 การบูรณาการ/การวางแผนร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ใช้น้ำ และหน่วยงานชลประทานในพื้นที่ เพื่อวางแผนการใช้น้ำชลประทานเพื่อการเพาะปลูกถั่วลิสงได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 ขาดแคลนพันธุ์ดี มีคุณภาพที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่</p> <p>2.2 เกษตรกรเก็บพันธุ์เองและใช้เมล็ดพันธุ์ชุดเดิมในพื้นที่ ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่ถั่วลิสงลดลง (การถดถอยทางพันธุกรรม)</p> <p>2.3 ต้นทุนการผลิตสูง (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีการเกษตร) จึงไม่จูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่การเพาะปลูก ถึงแม้ว่าราคาขายถั่วลิสงจะมีแนวโน้มสูงขึ้น</p>	<p>2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาพันธุ์ดี รวมถึงการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในชุมชนผ่านกลุ่มแปลงใหญ่/วิสาหกิจ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีที่เหมาะสมกับพื้นที่ และกระจายเมล็ดพันธุ์เข้าสู่ระบบการผลิตของเกษตรกร</p> <p>2.2 สนับสนุน การแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ระหว่างเครือข่ายผู้ปลูกถั่วลิสงต่างพื้นที่</p> <p>2.3 ส่งเสริมองค์ความรู้ในการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ</p>

ตารางที่ 4.27 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		เช่น การตรวจวิเคราะห์ดิน เพื่อการใช้ปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพ ลดต้นทุนการผลิต
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 ระบบการผลิตใช้แรงงานคนเป็นหลัก และเกษตรกรส่วนใหญ่สูงอายุ ซึ่งกำลังทยอยออกจากตลาดแรงงานการเกษตร</p> <p>3.2 ขาดแรงงานคนรุ่นใหม่ และมีการพึ่งพาแรงงานต่างชาติมากขึ้น</p> <p>3.3 มีการปะปนของเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงหลายพันธุ์ในพื้นที่ เกษตรกรปลูกถั่วลิสงหลายพันธุ์ โดยไม่ได้แยกแปลงทำให้ไม่สามารถจำหน่ายเป็นเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงเฉพาะพันธุ์ได้/ต้องเพิ่มขั้นตอนแยกเมล็ดหลังเกี่ยว</p> <p>3.4 โรคและแมลงศัตรูพืชรบกวน ส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนค่าดูแลรักษาเพิ่มขึ้น และผลผลิตได้รับความเสียหาย</p> <p>3.5 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต</p>	<p>3.1 สนับสนุนและพัฒนาเครื่องมือ/อุปกรณ์การเกษตร/เทคโนโลยีอย่างง่าย ที่มีราคาถูก เพื่ออำนวยความสะดวก/ทุ่นแรง/ทดแทนแรงงาน เช่น เครื่องหยอดเมล็ด เครื่องกระทุ้งเครื่องปลีถั่ว</p> <p>3.2 สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ โดยสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี เกษตร รวมทั้งเงินทุนเริ่มต้น</p> <p>3.3 ส่งเสริมองค์ความรู้ในการคัดแยกพันธุ์ก่อนปลูก และส่งเสริมให้ทราบประโยชน์ของการแยกพันธุ์ ทั้งในการปลูกและจำหน่าย</p> <p>3.4 เสริมสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการดูแลรักษาถั่วลิสง ผ่านการสาธิตและฝึกปฏิบัติ และโดยมีเจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ</p> <p>3.5 สนับสนุนให้มีแหล่งน้ำสำรองเพื่อการเกษตรในแปลง เพื่อให้มีน้ำหมุนเวียนตลอดฤดูการผลิต รวมถึงวางแผนช่วงเวลาการปลูกให้สอดคล้องและเหมาะสมกับปริมาณน้ำ</p>
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	<p>4.1 เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองราคา เนื่องจากราคาของเมล็ดถั่วลิสงมักถูกกำหนดตลาดปลายทาง และการจำหน่ายผ่านคนกลางหลายระดับ ส่งผลให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดมาก</p> <p>4.2 เกษตรกรขายผลผลิตแบบคละ ไม่มีการคัดเกรด และบางช่วงการเก็บไม่มีการจัดการที่ดีทำให้มีเศษดินปะปนมาก จึงถูกพ่อค้ากดราคา</p>	<p>4.1 พัฒนากลุ่มเกษตรกรให้เพิ่มบทบาทด้านกิจกรรมการตลาดให้มากขึ้น ดำเนินการเป็นคนกลางในการรวบรวม/ซื้อขายผลผลิต</p> <p>4.2 พัฒนางค์ความรู้ด้านการเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อการเก็บผลผลิตขายในรูปถั่วลิสงฝักแห้ง รวมถึงสนับสนุนลานตาก/เทคโนโลยีการเก็บรักษาถั่วลิสงถั่วฝักแห้งให้มีคุณภาพ</p>

ตารางที่ 4.27 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
5. การส่งคืน (Returning)	เกษตรกรเคยชินกับการขายถั่วลิสงแบบคละ ไม่ยอมรับความเสี่ยงด้านการตลาด ทำให้พ่อค้าต้องเสียค่าบริหารจัดการผลผลิต (การคัดเกรด/การตากแห้ง) จึงกดราคาซื้อจากเกษตรกรเพื่อเป็นค่าการจัดการ	ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการควบคุมคุณภาพภายหลังการเก็บเกี่ยว ไม่ให้มีสิ่งเจือปน

4.3.3 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 11,019.93 บาทต่อไร่ หรือ 11.02 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ 1,000.04 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 10,513.33 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 506.60 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 95.40 และร้อยละ 4.60 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 4,945.37 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าปุ๋ยและสารเคมีการเกษตร และค่าจ้างแรงงานเก็บเกี่ยว ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 5,567.96 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,000.04 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 23.03 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 23,030.92 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 12,010.99 บาทต่อไร่ หรือ 12.01 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.28)

ตารางที่ 4.28 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดแม่ฮ่องสอน

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	4,945.37	5,567.96	10,513.33
1.1 ค่าแรงงาน	2,226.35	2,406.24	4,632.59
เตรียมดิน	415.54	0.00	415.54
ปลูก	494.91	677.31	1,172.22
ดูแลรักษา	148.20	422.72	570.92
เก็บเกี่ยว	1,167.70	1,306.21	2,473.91
1.2 ค่าวัสดุ	2,609.50	3,033.84	5,643.34
ค่าพันธุ์	408.03	3,033.84	3,441.87
ค่าปุ๋ย	1,357.71	0.00	1,357.71
ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช	686.12	0.00	686.12
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	52.07	0.00	52.07
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	27.71	0.00	27.71
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	76.69	0.00	76.69
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	1.17	0.00	1.17
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	109.52	127.88	237.40

ตารางที่ 4.28 (ต่อ)

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
2. ต้นทุนคงที่	0.00	506.60	506.60
2.1 ค่าเช่าที่ดิน	0.00	471.52	471.52
2.2 ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	0.00	32.44	32.44
2.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	0.00	2.64	2.64
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	4,945.37	6,074.56	11,019.93
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			11.02
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)		0.00	1,000.04
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (บาท/กิโลกรัม)		0.00	23.03
7. ผลตอบแทนต่อไร่			23,030.92
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			12,010.99
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			12.01

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดแม่ฮ่องสอน

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,278.11 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วลิสง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิ (กำไร) จากการผลิตเท่ากับ 12,010.99 บาทต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 9,732.88 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.29)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ หรือประสบปัญหาขาดทุนจากการผลิต แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

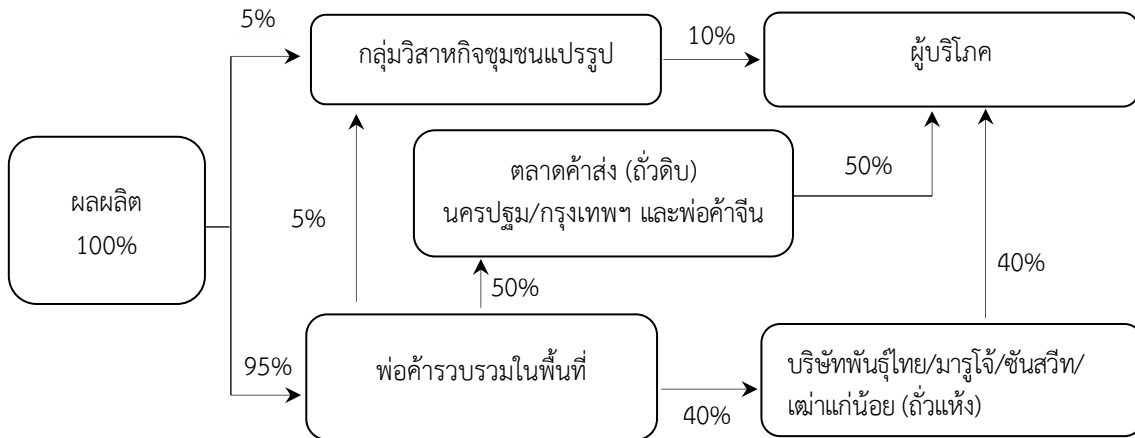
ตารางที่ 4.29 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ (กำไร)
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	4,224.13	6,502.24	2,278.11
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	11,019.93	23,030.92	12,010.99
ส่วนต่าง (กำไร) ระหว่าง			
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วลิสง	-	-	9,732.88

ที่มา: จากการคำนวณ

3) วิถีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวมผลผลิตในพื้นที่ และผลผลิตบางส่วนขายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนร้อยละ 10 ที่นำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ถั่วลายเสือของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผลผลิตที่พ่อค้ารวบรวมมี 2 ประเภท ได้แก่ ถั่วลิสงฝักสดส่งตลาดปลายทางที่จังหวัดนครปฐม กรุงเทพฯ และพ่อค้าชาวจีน ร้อยละ 50 และผลผลิตถั่วลิสงฝักแห้งส่งตลาดปลายทาง ร้อยละ 40 เช่น บริษัทพันธุ์ไทย มารูจี๋ ชันสวีท เฒ่าแก่น้อย เป็นต้น (ภาพที่ 4.7)

ที่มา : จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.7 วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

4) ผู้รวบรวมผลผลิต จังหวัดแม่ฮ่องสอน

พ่อค้าผู้รวบรวมผลผลิตบ้านหนองผาจำ ตำบลสบป่อง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน รับซื้อผลผลิตถั่วลิสงพันธุ์กาฬสินธุ์ 2 หรือในพื้นที่เรียกถั่วลายเสือ โดยซื้อถั่วลิสงจำนวน 600 ตันต่อปี (300 ตันต่อรอบ รับซื้อ 2 รอบต่อปี รวม 600 ตัน) แบ่งเป็นถั่วลิสงฝักสด จำนวน 540 ตันต่อปี และถั่วลิสงฝักแห้ง จำนวน 60 ตันต่อปี ซึ่งถั่วลิสงลายเสือจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้รับการรับรองมาตรฐาน GI ผลผลิตมีคุณภาพดีรสชาติเป็นเอกลักษณ์ ทำให้เป็นที่นิยม ทำให้มีพ่อค้าคนกลางทั้งในพื้นที่และพ่อค้าคนกลางภายนอกจังหวัดเข้ามารับถึงหน้าสวน

- (1) ในปี 2566 มีความต้องการผลผลิตถั่วลิสง 1,500 ตัน แต่ปัจจุบันมีผลผลิตไม่เพียงพอ
- (2) ราคาซื้อถั่วลิสงฝักสด 20 - 30 บาทต่อกิโลกรัม ถั่วลิสงฝักแห้งราคา 55 - 65 บาทต่อกิโลกรัม เมล็ดถั่วลิสงแห้งราคา 120-130 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งราคามีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามความต้องการตลาดที่เพิ่มขึ้น และราคาซื้อขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตในแต่ละช่วงเวลา
- (3) ลักษณะ/คุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ รับซื้อผลผลิตถั่วลิสงฝักสด อายุ 90 วัน เกรดคละวันต่อวัน ไม่มีการเก็บค้างคืน สำหรับถั่วลิสงฝักแห้งต้องผ่านการตากแดดจนแห้งสนิท
- (4) การให้ความช่วยเหลือ/ส่งเสริมการปลูก มีการจัดหาเมล็ดพันธุ์สำหรับเกษตรกรที่มีความสนใจปลูก โดยจะให้คำปรึกษาแนะนำแก่เกษตรกรและรับซื้อผลผลิตถั่วลิสงเมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จ

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการพิจารณาข้อมูลการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการติดต่อรับซื้อผ่านพ่อค้าผู้รวบรวมในพื้นที่ ปัจจุบันตลาดถั่วลิสงค่อนข้างกว้างขวาง

ยังคงมีความต้องการนำไปบริโภคเป็นถั่วต้ม (ถั่วลิสงฝักสด) และนำไปแปรรูป เช่น บริษัท ชัน สวีท, บริษัทพันธุ์ไทย, บริษัท มาร์ูจี และบริษัทเต๋าแก่น้อย เป็นต้น รวมถึงความต้องการจากพ่อค้าจีน ซึ่งปี 2566 มีความต้องการใช้ในประเศรวม 122,767 ตัน แต่ผลผลิตภายในประเศมีเพียง 26,019 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 96,748 ตัน และจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีผลผลิตรวมเพียง 1,893 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นถั่วลิสง ในอำเภอปายจำนวน 2,539.46 ไร่ อำเภอแม่สะเรียง จำนวน 1,547.65 ไร่ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน จำนวน 1,407.30 ไร่ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีการปลูกถั่วลิสงอยู่แล้ว (ตารางที่ 4.30)

ตารางที่ 4.30 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดแม่ฮ่องสอน

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความ ต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
ผู้ประกอบการรับซื้อ ถั่วลิสง ในพื้นที่อำเภอ	122,767	600	ยังมี ความต้องการ	- ปางมะผ้า	360
อำเภอปางมะผ้า			ผลผลิตเพิ่ม	- ปาย	2,539
จังหวัดแม่ฮ่องสอน				- แม่ฮ่องสอน	1,407
				- แม่สะเรียง	1,547

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าถั่วลิสง เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.31)

ตารางที่ 4.31 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	1.1 การตัดสินใจปลูกถั่วลิสง เกษตรกรจะพิจารณาจากราคาถั่วลิสงในปีนั้นๆ เปรียบเทียบการสินค้าอื่นๆ เช่น หอมแดง กระเทียม ถั่วแระ เป็นต้น 1.2 เกษตรกรส่วนใหญ่จะเก็บถั่วเมล็ดพันธุ์ในฤดูฝน/ปลายฝน เพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์เพาะปลูกในช่วงหลังนา	1.1 ผู้รวบรวมจะติดต่อกับพ่อค้าผู้รับซื้อผลผลิตก่อนฤดูกาลผลิต เพื่อวางแผนรวบรวมผลผลิต/ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกเพื่อให้เพียงพอต่อคำสั่งซื้อ 1.2 ผู้รวบรวมมีเกษตรกรสมาชิกกลุ่มที่ผลิตสินค้าส่งให้ประจำ
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 เมล็ดพันธุ์ : เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เมล็ดพันธุ์ของตนเอง โดยผลิตในช่วงฤดูฝน และเกษตรกรบางส่วนใช้เมล็ดพันธุ์จากพ่อค้า	2.1 มีการเตรียมเมล็ดพันธุ์ให้กับเกษตรกรในกลุ่มแปลงใหญ่ที่สนใจปลูกแต่ไม่มีเมล็ด แต่ต้องขาย

ตารางที่ 4.31 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p>ที่เอาเมล็ดพันธุ์มาให้ปลูกก่อนแล้วรับซื้อคืนเมื่อเก็บเกี่ยว</p> <p>2.2 ปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี สารเคมี การเกษตร และน้ำมันเชื้อเพลิง) : เกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อจากร้านขายปัจจัยการผลิตในชุมชน</p>	<p>ผลผลิตคืนเมื่อเก็บเกี่ยว</p> <p>2.2 มีการรวบรวมคำสั่งซื้อปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี/ยา) จากเกษตรกรแล้วสั่งซื้อพร้อมกัน</p>
<p>3.การผลิต (Manufacturing)</p>	<p>มีการปลูก 2 รุ่น ได้แก่</p> <p>รุ่นแรก (พฤษภาคม-สิงหาคม) และรุ่นที่ 2 (สิงหาคม-พฤศจิกายน) ซึ่งมีวิธีการปลูก ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การเตรียมดิน ส่วนใหญ่จะไถพรวนด้วยรถแทรกเตอร์ 1 ครั้ง 2) การปลูก ใช้แรงงานคนในการหยอดเมล็ด ส่วนใหญ่ใช้แรงงานครัวเรือนและการลงแขก บางส่วนก็จ้างแรงงานในชุมชน 3) การใส่ปุ๋ยเคมี ได้แก่ สูตร 8-24-24 และ 13-13-21 4) การพ่นสารเคมีเกษตร มีการพ่นสารป้องกันและกำจัดวัชพืช สารป้องกันและกำจัดโรคพืช/แมลง และพ่นฮอร์โมน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้แรงงานครัวเรือน 5) การเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยว เมื่อถั่วลิสงอายุ 90 - 115 วัน ใช้แรงงานคนเป็นหลัก ทั้งแรงงานครัวเรือน/การลงแขก และการจ้างแรงงาน 6) กรณีขายถั่วลิสงฝักสด เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวและมีพ่อค้าผู้รวบรวมเข้ามารับซื้อถึงสวน แต่ถ้าขายถั่วลิสงฝักแห้งเมื่อเก็บเกี่ยวถั่วลิสงแล้วเกษตรกรจะตากถั่วลิสงในสวน 5 - 7 วัน ให้แห้งก่อน ก่อนจะขนส่งไปจำหน่ายให้กับพ่อค้าผู้รวบรวม 	<p>3.1 รวบรวมและรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร 2 รอบ/ปี โดยรับซื้อผลผลิตถั่วลิสงฝักสดและถั่วลิสงฝักแห้ง</p> <p>3.2 จ้างแรงงานในการแบกหามผลผลิต</p>
<p>4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)</p>	<p>4.1 การจำหน่ายถั่วลิสงรุ่นแรก ช่วงฤดูฝน เกษตรกรส่วนใหญ่จะจำหน่ายถั่วลิสงฝักสด เนื่องจากไม่สามารถตากถั่วให้แห้งได้ แต่ถั่วลิสงรุ่นที่ 2 เกษตรกรจะจำหน่ายถั่วลิสงฝักแห้ง</p>	<p>4.1 ส่วนใหญ่รวบรวมให้กับพ่อค้าคนกลาง/บริษัท ที่เข้ามาติดต่อ ซึ่งจะรวบรวมผลผลิตตามปริมาณการสั่งซื้อที่ได้ตกลงกันไว้</p>

ตารางที่ 4.31 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	4.2 การขนส่ง มีทั้งเกษตรกรรับผิดชอบ การขนส่งเอง และพ่อค้ารวบรวมรับผิดชอบ ค่าขนส่งให้กับเกษตรกร	4.2 การขนส่งผลผลิตไปจำหน่าย ขึ้นอยู่กับการตกลงร่วมกันระหว่าง ผู้รวบรวมและตลาดปลายทาง โดยมีทั้งผู้รวบรวมจัดการสำหรับขนส่งเอง หรือพ่อค้าปลายทางส่งรถ สำหรับขนส่งมาเอง 4.3 ผลผลิตบางส่วนส่งขายให้กับ กลุ่มวิสาหกิจในพื้นที่ สำหรับนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น ถั่วคั่วทราย สำหรับจำหน่ายตาม คำสั่งซื้อ
5. การส่งคืน (Returning)	ไม่มีการส่งคืนสินค้า เนื่องจากพ่อค้า รับซื้อผลผลิตเกรดคละ (ไม่มีการคัดเกรด)	สามารถส่งผลผลิตขายทั้งหมด โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า เนื่องจาก มีการจัดการสินค้าเบื้องต้น ให้มีคุณภาพ ไม่มีสิ่งเจือปน

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดแม่ฮ่องสอน

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ไม่สามารถวางแผนการผลิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ ด้านการจัดการ อาทิ ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ ต้นทุนการผลิตสูง ด้านการผลิต อาทิ ขาดแคลนแรงงาน โรคและแมลงศัตรูพืชรบกวน ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต ด้านการจัดจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ ขาดอำนาจในกาต่อรองราคา มีการจัดการผลผลิตภายหลังการเก็บเกี่ยวที่ดี และด้านการส่งคืน อาทิ เกษตรกรเคยชินกับการขายถั่วลิสงแบบคละ ไม่ยอมรับความเสี่ยงด้านการตลาด

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยพิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง ที่สัมภาษณ์จากเกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงานโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาถั่วลิสง เพื่อทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสมอย่างมีประสิทธิภาพ (ตารางที่ 4.32)

ตารางที่ 4.32 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	1.1 สภาพอากาศแปรปรวน ฝนตกมาก/ ฝนแล้ง กระทบต่อการวางแผนการปลูก ของเกษตรกร บางครั้งผลผลิตได้รับความ	1.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึง แหล่งข้อมูลด้านการเกษตร เพื่อให้สามารถวางแผนการปลูกได้อย่างมี

ตารางที่ 4.32 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
	<p>เสียหาย ต้องปลูกใหม่ ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่เตรียมไว้จึงไม่เพียงพอ</p> <p>1.2 ไม่สามารถวางแผนการผลิตได้ทั้งปี เนื่องจากขาดแคลนน้ำ ฤดูแล้งต้องอาศัยน้ำชลประทาน</p>	<p>ประสิทธิภาพ</p> <p>1.2 การบูรณาการ/การวางแผนร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ใช้น้ำ และหน่วยงานชลประทานในพื้นที่ เพื่อวางแผนการใช้น้ำชลประทานเพื่อการเพาะปลูกถั่วลิสงได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 ขาดแคลนพันธุ์ดี มีคุณภาพที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่</p> <p>2.2 เกษตรกรเก็บพันธุ์เองและใช้เมล็ดพันธุ์ชุดเดิมในพื้นที่ ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่ ถั่วลิสงลดลง (การถดถอยทางพันธุกรรม)</p> <p>2.3 ต้นทุนการผลิตสูง (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีการเกษตร) จึงไม่จูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่การเพาะปลูก ถึงแม้ว่าราคาขาย ถั่วลิสงจะมีแนวโน้มสูงขึ้น</p>	<p>2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาพันธุ์ดี รวมถึงการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ ถั่วลิสงในชุมชนผ่านกลุ่มแปลงใหญ่/วิสาหกิจ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีที่เหมาะสมกับพื้นที่ และกระจายเมล็ดพันธุ์เข้าสู่ระบบการผลิตของเกษตรกร</p> <p>2.2 สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ระหว่างเครือข่ายผู้ปลูก ถั่วลิสงต่างพื้นที่</p> <p>2.3 ส่งเสริมองค์ความรู้ในการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การตรวจวิเคราะห์ดิน เพื่อการใช้ปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพ ลดต้นทุนการผลิต</p>
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 ระบบการผลิตใช้แรงงานคนเป็นหลัก และเกษตรกรส่วนใหญ่สูงอายุ ซึ่งกำลังทยอยออกจากตลาดแรงงานการเกษตร</p> <p>3.2 ขาดแรงงานคนรุ่นใหม่ และมีการพึ่งพาแรงงานต่างชาตินาขึ้น</p> <p>3.3 โรคและแมลงศัตรูพืชรบกวน ส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนค่าดูแลรักษาเพิ่มขึ้น และผลผลิตได้รับความเสียหาย</p> <p>3.4 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต</p>	<p>3.1 สนับสนุนและพัฒนาเครื่องมือ/อุปกรณ์การเกษตร/เทคโนโลยีอย่างง่าย ที่มีราคาถูก เพื่ออำนวยความสะดวก/ทุนแรง/ทดแทนแรงงาน เช่น เครื่องหยอดเมล็ด เครื่องกระทุ้งเครื่องปลิดถั่ว</p> <p>3.2 สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ โดยสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีเกษตร รวมทั้งเงินทุนเริ่มต้น</p> <p>3.3 เสริมสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการดูแลรักษาถั่วลิสงผ่านการสาธิตและฝึกปฏิบัติ และโดยมีเจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ</p>

ตารางที่ 4.32 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		3.4 สนับสนุนให้มีแหล่งน้ำสำรองเพื่อการเกษตรในแปลง เพื่อให้มีน้ำหมุนเวียนตลอดฤดูกาลผลิต รวมถึงวางแผนช่วงเวลาการปลูกให้สอดคล้องและเหมาะสมกับปริมาณน้ำ
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองราคา เนื่องจากราคาของเมล็ดถั่วลิสงมักถูกกำหนดตลาดปลายทาง และการจำหน่ายผ่านคนกลางหลายระดับ ส่งผลให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดมาก 4.2 เกษตรกรขายผลผลิตแบบคละไม่มีการคัดเกรด และบางช่วงการเก็บไม่มีการจัดการที่ดีทำให้มีเศษดินปะปนมาก จึงถูกพ่อค้ากดราคา	4.1 พัฒนากลุ่มเกษตรกรให้เพิ่มบทบาทด้านกิจกรรมการตลาดให้มากขึ้น ดำเนินการเป็นคนกลางในการรวบรวม/ซื้อขายผลผลิต 4.2 พัฒนาคณะความรู้ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อการเก็บผลผลิตขายในรูปแบบถั่วลิสงฝักแห้ง รวมถึงสนับสนุนลานตาก/เทคโนโลยีการเก็บรักษาถั่วลิสงถั่วฝักแห้งให้มีคุณภาพ
5. การส่งคืน (Returning)	เกษตรกรเคยชินกับการขายถั่วลิสงแบบคละ ไม่ยอมรับความเสี่ยงด้านการตลาด ทำให้พ่อค้าต้องเสียค่าบริหารจัดการผลผลิต (การคัดเกรด/การตากแห้ง) จึงกดราคาซื้อจากเกษตรกรเพื่อเป็นค่าการจัดการ	ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการควบคุมคุณภาพภายหลังการเก็บเกี่ยว ไม่ให้มีสิ่งเจือปน และส่งเสริมให้มีการคัดแยกเกรด ซึ่งจะทำให้จำหน่ายได้ในราคาสูง

4.3.4 จังหวัดพะเยา

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 10,764.62 บาทต่อไร่ หรือ 10.55 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 1,020.42 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 10,173.27 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 591.35 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 94.51 และร้อยละ 5.49 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 5,656.89 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าจ้างแรงงานเก็บเกี่ยว และค่าปุ๋ย ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 4,516.38 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,020.42 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 23.13 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 23,602.31 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 12,837.69 บาทต่อไร่ หรือ 12.58 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.33)

ตารางที่ 4.33 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดพะเยา

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	5,656.89	4,516.38	10,173.27
1.1 ค่าแรงงาน	2,885.35	2,435.74	5,321.09
เตรียมดิน	736.01	309.53	1,045.55
ปลูก	502.85	495.51	1,311.88
ดูแลรักษา	5.84	841.16	847.00
เก็บเกี่ยว	1,640.65	789.54	2,430.19
1.2 ค่าวัสดุ	2,648.05	1,969.30	4,617.35
ค่าพันธุ์	282.43	1,968.60	2,251.03
ค่าปุ๋ย	1,152.88	0.70	1,153.58
ค่ายาปราบศัตรูพืชและวัชพืช	736.91	0.00	736.91
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	129.14	0.00	129.14
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	36.62	0.00	36.62
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	310.07	0.00	310.07
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	0.00	0.00	0.00
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	123.49	111.34	234.83
2. ต้นทุนคงที่	0.00	591.35	591.35
2.1 ค่าเช่าที่ดิน	0.00	455.56	455.56
2.2 ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	0.00	126.69	126.69
2.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	0.00	9.10	9.10
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	5,656.89	5,107.73	10,764.62
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			10.55
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			1,020.42
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ที่ไร่นา (บาท/กิโลกรัม)			23.13
7. ผลตอบแทนต่อไร่			23,602.31
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			12,837.69
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			12.58

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดพะเยา

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ใน 1 รอบการผลิต เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนเท่ากับ 7,915.90 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,273.75 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วลิสง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิ (กำไร) จากการผลิตเท่ากับ 12,837.69 บาทต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 10,563.94 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.34) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ หรือประสบปัญหาขาดทุนจากการผลิต แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหาร

จัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสม ดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.34 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือก ที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดพะเยา

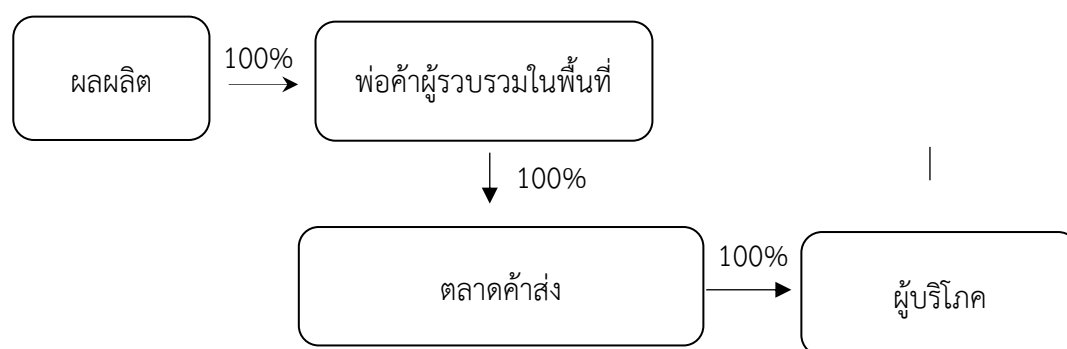
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ (กำไร)
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	5,642.15	7,915.90	2,273.75
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	10,764.62	23,602.31	12,837.69
ส่วนต่าง (กำไร)			
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และถั่วลิสง	-	-	10,563.94

ที่มา: จากการคำนวณ

3) วิถีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงร้อยละ 100 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายในรูปถั่วลิสงฝักสดให้แก่หัวจุด/ผู้รวบรวมในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อสินค้าต่อจากผู้รวบรวมในพื้นที่ โดยผลผลิตทั้งหมดจะส่งผลผลิตถั่วลิสงไปยังตลาดค้าส่งสำหรับนำไปทำถั่วต้ม เช่น ตลาดไท เป็นต้น (ภาพที่ 4.8)

ที่มา : จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.8 วิถีตลาดถั่วลิสง จังหวัดพะเยา

4) ผู้รวบรวมถั่วลิสง จังหวัดพะเยา

พ่อค้าผู้รวบรวมถั่วลิสง หมู่ที่ 1 บ้านสถาน 2 ตำบลสะถะถาน อำเภอกู่ซาง จังหวัดพะเยา ทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตถั่วลิสงฝักสดจากเกษตรกรในอำเภอกู่ซาง และอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และไปส่งเสริมให้เกษตรกรในต่างจังหวัด คือจังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู เมื่อถึงเวลาเก็บเกี่ยวก็เข้าไปรับซื้อ

(1) ในปี 2566 รวบรวมผลผลิตถั่วลิสงฝักสดจากเกษตรกร จำนวน 270 ตัน/ปี เพื่อส่งจำหน่ายยังตลาดทั่วประเทศ ได้แก่ ตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง จังหวัดนครราชสีมา อุดรธานี สระบุรี นครปฐม ราชบุรี พิษณุโลก และนครศรีธรรมราช

(2) ราคาซื้อขายอยู่ในช่วง 16 - 30 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งขึ้นอยู่กับราคาและความต้องการในตลาด

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ เป็นถั่วลิสงฝักสด อายุเก็บเกี่ยว 90 - 115 วัน ภายหลังจากการรวบรวม เก็บไว้ในโกดังไม่เกิน 1 วัน ซึ่งจ้างรถบริษัทขนส่ง (รถรับจ้าง) ส่งผลผลิตไปขายทุกวันที่มีการรับซื้อ ค่าขนส่งขึ้นอยู่กับระยะทาง เช่น จังหวัดพิษณุโลก 7,200 บาท/คัน/รอบ

(4) การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกร มีการจัดหาเมล็ดพันธุ์ให้กับเกษตรกรที่สนใจปลูก และขนส่งถั่วลิสงจากในแปลงออกมายังจุดรวบรวมของพ่อค้า โดยที่เกษตรกรไม่เสียค่าใช้จ่ายในการขนส่ง

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดพะเยา

จากการพิจารณาข้อมูลการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่จังหวัดพะเยา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายให้กับผู้รวบรวมในพื้นที่ ซึ่งปัจจุบันตลาดถั่วลิสงค่อนข้างกว้างขวาง ยังคงมีความต้องการนำไปบริโภคเป็นถั่วต้ม (ถั่วลิสงฝักสด) และนำไปแปรรูป เช่น บริษัท ชัน สวีท, บริษัทพันธุ์ไทย, บริษัท มาร์จู๊ และบริษัทเต๋มาแก่น้อย เป็นต้น รวมถึงความต้องการจากพ่อค้าจีน ซึ่งปี 2566 มีความต้องการใช้ในประเทศรวม 122,767 ตัน แต่ผลผลิตภายในประเทศมีเพียง 26,019 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 96,748 ตัน และจังหวัดพะเยามีผลผลิตรวมเพียง 342 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นถั่วลิสง ในอำเภอเชียงคำ จำนวน 5,477 ไร่ และอำเภอภูซาง จำนวน 3,239 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ปัจจุบันมีการปลูกถั่วลิสง (ตารางที่ 4.35)

ตารางที่ 4.35 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดพะเยา

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
พ่อค้าผู้รวบรวมถั่วลิสง	122,767	270	ยังมี	- เชียงคำ	5,477
ตำบลสถาน			ความต้องการ	- ภูซาง	3,239
อำเภอภูซาง			ผลผลิตเพิ่ม		
จังหวัดพะเยา					

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน Agri-Map Online * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดพะเยา

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าถั่วลิสง เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.36)

ตารางที่ 4.36 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดพะเยา

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้รวบรวม
1. การวางแผน (Planning)	1.1 การตัดสินใจปลูกถั่วลิสง เกษตรกรจะพิจารณาจากราคาถั่วลิสงในปีนั้นๆ เปรียบเทียบการสินค้าอื่นๆ เช่น หอมแดง กระเทียม ถั่วแระ เป็นต้น	1.1 ผู้รวบรวมจะติดต่อกับพ่อค้า ผู้รับซื้อผลผลิต เพื่อวางแผนปริมาณผลผลิตที่ตนเองจะสามารถรวบรวมได้ 1.2 ผู้รวบรวมมีเกษตรกรที่เป็นเหมือนลูกไร่ที่ผลิตสินค้าส่งให้ประจำ
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 เมล็ดพันธุ์ : เกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อเมล็ดพันธุ์จากพ่อค้าที่เอาเมล็ดพันธุ์มาให้ปลูกก่อน แล้วรับซื้อคืนเมื่อเก็บเกี่ยว 2.2 ปัจจัยการผลิต (ปุ๋ยเคมี สารเคมีการเกษตร และน้ำมันเชื้อเพลิง) : เกษตรกรส่วนใหญ่ซื้อจากร้านขายปัจจัยการผลิต ในชุมชน และบางส่วนซื้อจากสหกรณ์การเกษตร	มีการสั่งเมล็ดพันธุ์จากอำเภอเชียงดาว และอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอปาย และอำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน มาให้กับเกษตรกรที่สนใจปลูก แล้วรับซื้อผลผลิตคืนเมื่อเก็บเกี่ยว
3.การผลิต (Manufacturing)	การปลูกถั่วลิสง มีวิธีการ ดังนี้ 1) การเตรียมดิน ส่วนใหญ่จะไถพรวนด้วยรถแทรกเตอร์ 2-3 ครั้ง 2) การขึ้นแปลง/ยกร่อง มีทั้งการใช้รถแทรกเตอร์ และแรงงานคนในการขึ้นแปลง 3) การปลูก ใช้แรงงานคนในการหยอดเมล็ด ใช้แรงงานคว่ำเรือ/การลงแขก และจ้างแรงงานในชุมชน 4) การให้น้ำทุกๆ มีการดูแลให้น้ำทุกๆ 10 วัน ตลอดระยะเวลาการเพาะปลูก โดยใช้น้ำจากลำเหมือง และแหล่งน้ำธรรมชาติ 5) การใส่ปุ๋ยเคมี ได้แก่ สูตร 8-24-24 และ 13-13-21 6) การพ่นสารเคมีเกษตร มีการพ่นสารป้องกันและกำจัดวัชพืช สารป้องกันและกำจัดโรคพืช /แมลง และพ่นฮอร์โมน ซึ่งส่วนใหญ่ใช้แรงงานคว่ำเรือ 7) การเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยว เมื่อถั่วลิสงอายุ 90 - 115 วัน ใช้แรงงานคนเป็นหลัก ส่วนใหญ่จ้างแรงงานเก็บเกี่ยว โดยคิดเหมาเป็นถังถึงละ 40 บาท	รวบรวมและรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรช่วงเดือนมีนาคม และปลายเดือนพฤษภาคม-กรกฎาคม โดยมีการนัดแนะเกษตรกร และตรวจดูความพร้อมของถั่วก่อนการเก็บเกี่ยว

ตารางที่ 4.36 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้รวบรวม
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 การจำหน่าย ส่วนใหญ่จำหน่ายถั่วลิสงฝักสดกับให้พ่อค้ารวบรวมในชุมชน 4.2 การขนส่ง ส่วนใหญ่เกษตรกรไม่มีค่าใช้จ่ายในการขนส่งไปขายนอกพื้นที่ เนื่องจากมีผู้รวบรวมเข้ามารับซื้อถึงหน้าสวน	4.1 มีการขนส่งถั่วลิสงฝักสดที่เก็บเกี่ยวเสร็จแล้วมายังโกดังพักของ เพื่อส่งต่อยังตลาดปลายทาง 4.2 มีการจ้างรถขนส่งไปยังตลาดปลายทาง โดยมีค่าขนส่ง 1.5 - 2.0 บาท/กิโลกรัม
5. การส่งคืน (Returning)	ไม่มีการส่งคืนสินค้า เนื่องจากพ่อค้ารับซื้อผลผลิตเกรดคละ (ไม่มีการคัดเกรด)	สามารถส่งผลผลิตขายทั้งหมด โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า เนื่องจากตลาดปลายทางไม่มีการคัดเกรด นอกจากสินค้านี้มีคุณภาพต่ำ มีเศษดินปะปนมากจะถูกกดราคา

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดพะเยา

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ไม่สามารถวางแผนการผลิตอย่างเต็มประสิทธิภาพ ด้านการจัดการ อาทิ ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ ต้นทุนการผลิตสูง ด้านการผลิต อาทิ ขาดแคลนแรงงาน โรคและแมลงศัตรูพืชรบกวน ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต ด้านการจัดจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ ขาดอำนาจในกาต่อรองราคา มีการจัดการผลผลิตภายหลังการเก็บเกี่ยวที่ดี และด้านการส่งคืน อาทิ เกษตรกรเคยชินกับการขายถั่วลิสงแบบคละ ไม่ยอมรับความเสี่ยงด้านการตลาด

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยพิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง ที่สัมภาษณ์จากเกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงานโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาถั่วลิสง เพื่อทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสมอย่างมีประสิทธิภาพ (ตารางที่ 4.37)

ตารางที่ 4.37 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดพะเยา

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	1.1 สภาพอากาศแปรปรวน ฝนตกมาก/ ฝนแล้ง กระทบต่อการวางแผนการปลูกของเกษตรกร บางครั้งผลผลิตได้รับความเสียหาย ต้องปลูกใหม่ ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่เตรียมไว้จึงไม่เพียงพอ 1.2 ไม่สามารถวางแผนการผลิตได้ทั้งปี เนื่องจากขาดแคลนน้ำ ฤดูแล้งต้องอาศัยน้ำชลประทาน	1.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้านการเกษตร เพื่อให้สามารถวางแผนการปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.2 การบูรณาการ/การวางแผนร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ใช้น้ำ และหน่วยงานชลประทานในพื้นที่ เพื่อวางแผนการใช้น้ำชลประทาน

ตารางที่ 4.37 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 ขาดแคลนพันธุ์ดี มีคุณภาพที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่</p> <p>2.2 ต้นทุนการผลิตสูง (เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมีการเกษตร) จึงไม่จูงใจให้เกษตรกรขยายพื้นที่การเพาะปลูก ถึงแม้ว่าราคาขายถั่วลิสงจะมีแนวโน้มสูงขึ้น</p>	<p>เพื่อการเพาะปลูกถั่วลิสงได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ</p> <p>2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาพันธุ์ดี รวมถึงการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในชุมชนผ่านกลุ่มแปลงใหญ่/วิสาหกิจ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีที่เหมาะสมกับพื้นที่ และกระจายเมล็ดพันธุ์เข้าสู่ระบบการผลิตของเกษตรกร</p> <p>2.2 สนับสนุนการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ระหว่างเครือข่ายผู้ปลูกถั่วลิสงต่างพื้นที่</p> <p>2.3 ส่งเสริมองค์ความรู้ในการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การตรวจวิเคราะห์ดิน เพื่อการใช้ปุ๋ยอย่างมีประสิทธิภาพ ลดต้นทุนการผลิต</p>
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 ระบบการผลิตใช้แรงงานคนเป็นหลัก และเกษตรกรส่วนใหญ่สูงอายุ ซึ่งกำลังทยอยออกจากตลาดแรงงานการเกษตร</p> <p>3.2 ขาดแรงงานคนรุ่นใหม่ และมีการพึ่งพาแรงงานต่างชาตินาขึ้น</p> <p>3.3 โรคและแมลงศัตรูพืชระบาด ส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนค่าดูแลรักษาเพิ่มขึ้น และผลผลิตได้รับความเสียหาย</p> <p>3.4 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ทำให้ได้ผลผลิตไม่เต็มที่ ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต</p>	<p>3.1 สนับสนุนและพัฒนาเครื่องมือ/อุปกรณ์การเกษตร/เทคโนโลยีอย่างง่าย ที่มีราคาถูก เพื่ออำนวยความสะดวก/ทุ่นแรง/ทดแทนแรงงาน เช่น เครื่องหยอดเมล็ด เครื่องกระทุ้งเครื่องปลิดถั่ว</p> <p>3.2 สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ โดยสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีเกษตร รวมทั้งเงินทุนเริ่มต้น</p> <p>3.3 เสริมสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการดูแลรักษาถั่วลิสงผ่านการสาธิตและฝึกปฏิบัติ และโดยมีเจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ</p> <p>3.4 สนับสนุนให้มีแหล่งน้ำสำรองเพื่อการเกษตรในแปลง เพื่อให้มีน้ำหมุนเวียนตลอดฤดูการผลิต รวมถึงวางแผนช่วงเวลาการปลูกให้สอดคล้องและเหมาะสมกับปริมาณน้ำ</p>

ตารางที่ 4.37 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองราคา เนื่องจากราคาของเมล็ดถั่วลิสงมักถูกกำหนดตลาดปลายทาง และการจำหน่ายผ่านคนกลางหลายระดับ ส่งผลให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดมาก 4.2 เกษตรกรขายผลผลิตแบบคละ ไม่มีการคัดเกรด และบางช่วงการเก็บไม่มีการจัดการที่ดีทำให้มีเศษดินปะปนมาก จึงถูกพ่อค้ากดราคา	4.1 พัฒนากลุ่มเกษตรกรให้เพิ่มบทบาทด้านกิจกรรมการตลาดให้มากขึ้น ดำเนินการเป็นคนกลางในการรวบรวม/ซื้อขายผลผลิต 4.2 พัฒนาคอร์สความรู้ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อการเก็บผลผลิตขายในรูปแบบถั่วลิสงฝักแห้ง รวมถึงสนับสนุนลานตาก/เทคโนโลยีการเก็บรักษาถั่วลิสงถั่วฝักแห้งให้มีคุณภาพ
5. การส่งคืน (Returning)	เกษตรกรเคยชินกับการขายถั่วลิสงแบบคละ ไม่ยอมรับความเสี่ยงด้านการตลาด ทำให้พ่อค้าต้องเสียค่าบริหารจัดการผลผลิต (การคัดเกรด/การตากแห้ง) จึงกดราคา รับซื้อจากเกษตรกรเพื่อเป็นค่าการจัดการ	ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการควบคุมคุณภาพภายหลังการเก็บเกี่ยว ไม่ให้มีสิ่งเจือปน

4.3.5 จังหวัดขอนแก่น

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2567 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 12,358.52 บาทต่อไร่ หรือ 24.76 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 11,479.93 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 878.59 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 92.89 และร้อยละ 7.11 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 9,393.90 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าดูแลรักษา และค่าเมล็ดพันธุ์ ในขณะที่ต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสดเท่ากับ 2,964.62 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 499.18 กิโลกรัม และราคาขายที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 31.55 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 15,749.13 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 3,390.61 บาทต่อไร่ หรือ 6.79 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.38)

ตารางที่ 4.38 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดขอนแก่น

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,964.63	8,515.30	11,479.93
1.1 ค่าแรงงาน	1,270.78	6,665.18	7,935.96
ค่าเตรียมดิน	668.09	147.46	815.55
เตรียมพันธุ์และปลูก	156.54	976.62	1,133.16
ดูแลรักษา	51.97	1,996.12	2,048.09
เก็บเกี่ยว	394.18	3,544.98	3,939.16
1.2 ค่าวัสดุ	1,626.49	1,656.64	3,283.13

ตารางที่ 4.38 (ต่อ)

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
ค่าพันธุ์	86.52	1,595.84	1,682.36
ค่าปุ๋ย	700.19	12.92	713.11
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	190.18	11.24	201.42
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	324.63	34.62	359.25
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	130.42	0.00	130.42
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	193.30	2.02	195.32
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	1.25	0.00	1.25
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	67.36	193.48	260.84
2. ต้นทุนคงที่	0.00	878.59	878.59
ค่าเช่าที่ดิน	0.00	439.04	439.04
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	0.00	378.47	378.47
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	0.00	61.08	61.08
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,964.62	9,393.90	12,358.52
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม	0.00	-	24.76
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	0.00	0.00	499.18
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	0.00	0.00	31.55
7. ผลตอบแทนต่อไร่	15,749.13	-	15,749.13
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่	12,784.51	-	3,390.61
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม	0.00	-	6.79

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปรัง กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ข้าวนาปรัง ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,544.05 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.39) ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วลิสง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 3,390.61 บาทต่อไร่ ซึ่งมากกว่าการผลิตข้าวนาปรังเท่ากับ 1,846.56 บาทต่อไร่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร ข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

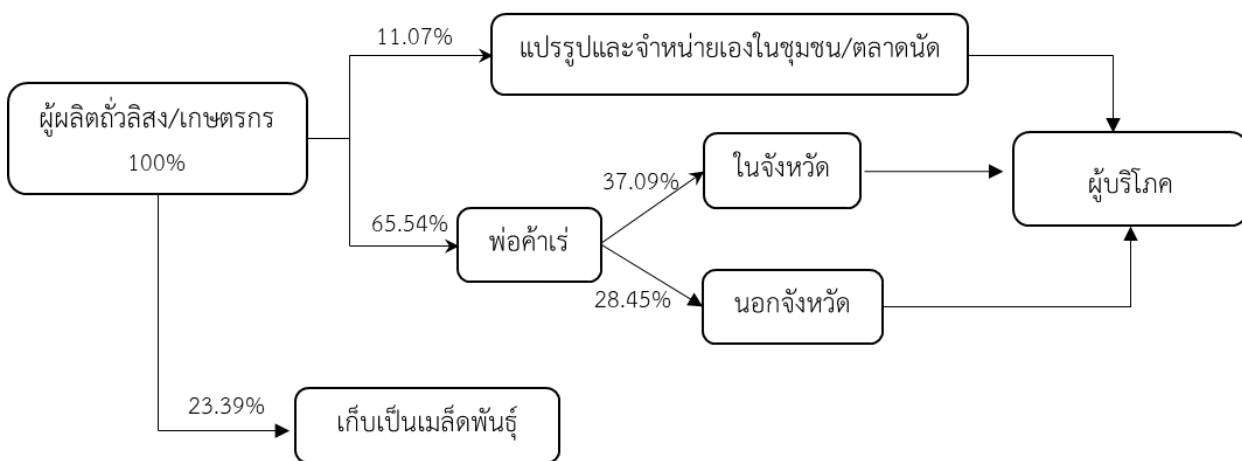
ตารางที่ 4.39 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

หน่วย : บาท/ไร่			
สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปรัง	4,295.08	5,839.13	1,544.05
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	12,358.52	15,749.13	3,390.61
ส่วนต่าง	8,063.44	9,910.00	1,846.56

ที่มา : จากการสำรวจ

3) วิถีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 65.54 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่พ่อค้าเร่ โดยจำแนกเป็นพ่อค้าเร่ในจังหวัดขอนแก่นร้อยละ 37.09 และพ่อค้าเร่อกจังหวัดขอนแก่นร้อยละ 28.45 ส่วนที่เหลือจะเก็บเป็นเมล็ดพันธุ์ร้อยละ 23.39 และแปรรูปและจำหน่ายเองในชุมชนหรือตลาดนัดร้อยละ 11.07 (ภาพที่ 4.9)

ที่มา : จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.9 วิถีตลาดถั่วลิสง

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง

4.1) ผู้ประกอบการ (ท้องถิ่น) รายที่ 1 สถานที่ตั้ง ตลาดราชพัสดุ ตำบลชุมแพ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดขอนแก่น โทรศัพท์ 087-2179993 ค่าพิกัด N 16.5438056, E 102.1005556 (พ่อค้าปลีกผลิตภัณฑ์ถั่วลิสงแปรรูป) ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตถั่วลิสงแปรรูป โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร/พ่อค้าเร่ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น และต่างจังหวัด เพื่อนำมาจำหน่ายในแก่ผู้บริโภค อาทิ ถั่วเม็ด ถั่วบด และถั่วอบซีก

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 27.72 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 2.31 ตันต่อเดือน) ซึ่งแบ่งเป็นถั่วลิสงท้องถิ่น 240 กิโลกรัมต่อปี และถั่วลิสงจากบริษัทที่นำเข้าถั่วลิสง 27.48 ตันต่อปี ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปริมาณผลผลิตถั่วลิสงท้องถิ่นยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ จำนวน 27.48 ตันต่อปี

(2) ราคาซื้อถั่วลิสงแปรรูปเฉลี่ย 64 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งการซื้อถั่วลิสงจะเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) พ่อค้าเร่ ท้องถิ่นนำถั่วลิสงมาขายที่ตลาดและมีการตกลงราคาซื้อจากราคาตลาด

ในขณะนั้น และ 2) บริษัทนำเข้าถั่วลิสง จะมีเซลล์มาเสนอขายและรับคำสั่งซื้อ สำหรับคำสั่งซื้อสำหรับค่าส่งสินค้าบริษัทนำเข้า หรือพ่อค้าเร่จะเป็นผู้รับผิดชอบ

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ เป็นถั่วลิสงรวมพันธุ์ ผลผลิตมีความสะอาดสิ่งเจือปนน้อย และขนาดถั่วลิสงมีความสม่ำเสมอ

4.2) ผู้ประกอบการ(ท้องถิ่น) รายที่ 2 สถานที่ตั้ง 339 หมู่ 10 ตำบลชุมแพ อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น โทรศัพท์ 097-0059422 ค่าพิกัด N 16.4531909, E 103.5306324 (ร้านแปรรูปผลิตภัณฑ์ ถั่วลิสง) ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตถั่วลิสงสด โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น เพื่อนำมาผลิตและแปรรูปเป็นถั่วลิสงต้ม

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 7.2 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 0.6 ตันต่อเดือน) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 จำนวน 10.8 ตัน (เฉลี่ย 0.9 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ จำนวน 3.6 ตัน

(2) ราคาซื้อเฉลี่ย 45 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคา ให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ เป็นถั่วลิสงรวมพันธุ์ ผลผลิตมีความสะอาดสิ่งเจือปนน้อย และเมล็ดเต็มฝัก

4.3) ผู้ประกอบการ (ต่างจังหวัด) สถานที่ตั้ง 4 หมู่ 17 ตำบลคูกึ่ง อำเภอหนองฮี จังหวัดร้อยเอ็ด โทรศัพท์ 087-2319804 ค่าพิกัด N 15.5860278, E 104.0420833 (โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ ถั่วลิสง) ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตถั่วลิสง โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี อุดรธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ และขอนแก่น เพื่อนำมาผลิตและแปรรูปถั่วลิสง อาทิ ถั่วฝักแห้ง และถั่วเม็ด

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 600 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 50 ตันต่อเดือน) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 จำนวน 1,000 ตัน (เฉลี่ย 83.33 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ จำนวน 400 ตัน

(2) ราคาซื้อเฉลี่ย 30 - 40 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคา ให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ เป็นถั่วลิสงรวมพันธุ์ แต่มีความต้องการถั่วลิสง เฉพาะพันธุ์ไทนาน 9 ผลผลิตมีความสะอาดสิ่งเจือปนน้อย และขนาดฝักใหญ่

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ผู้ประกอบการท้องถิ่น มีความต้องการผลผลิตรวม 38.52 ตัน ปัจจุบันรวบรวม ผลผลิตได้ 7.44 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 31.08 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิต จากข้าวนาปรัง เป็นถั่วลิสง ในพื้นที่อำเภอภูเวียง จำนวน 63 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสม กับฐานทรัพยากร และลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อ ไม่เกิน 100 กิโลเมตร และเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมน้อยและไม่เหมาะสม (S3,N) จำนวนมาก

2) ผู้ประกอบการต่างจังหวัด มีความต้องการผลผลิตรวม 1,000 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 600 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 400 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปรัง ในพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) เป็นถั่วลิสง ของอำเภอเมืองภูเวียง จำนวน 801 ไร่ สำหรับผู้ประกอบการรายอื่นๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ยังมีความต้องการผลผลิตเพิ่มเช่นกัน สามารถส่งเสริมปรับเปลี่ยนเป็นถั่วลิสง ในพื้นที่อำเภอเมือง น้ำพอง อุบลรัตน์ แวงใหญ่ และโคกโพธิ์ไชย เนื่องจากมีพื้นที่ความเหมาะสมดินอยู่ในระดับน้อย และไม่เหมาะสม (S3,N) ในการปลูกข้าวนาปรังมากที่สุด (ตารางที่ 4.40)

ตารางที่ 4.40 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดขอนแก่น

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความ ต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. ผู้ประกอบการท้องถิ่น	38.52	7.44	31.08	ภูเวียง	63
2. ผู้ประกอบการต่างจังหวัด	1,000	600	400	ภูเวียง	801

ที่มา: จากการสำรวจ และ *จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกถั่วลิสง เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการ การไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอน ให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้า อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.41)

ตารางที่ 4.41 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 การวางแผนการเพาะปลูก เกษตรกร จังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่นิยมปลูกในช่วง ฤดูหนาวช่วงเดือนพฤศจิกายน - มกราคม และมีการตกลงกับผู้ประกอบการ เพื่อกำหนดวันเก็บเกี่ยว ก่อนลงมือปลูก</p> <p>1.2 จัดเตรียมเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรคัดเลือก เมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ และกะเทาะเปลือก ถั่วลิสงเพื่อเตรียมปลูก ทั้งนี้เกษตรกรบางราย มีการเพาะปลูกถั่วลิสงช่วงฤดูฝน เพื่อเก็บไว้ ทำพันธุ์ในช่วงฤดูแล้งอีกด้วย</p> <p>1.3 จัดเตรียมพื้นที่ปลูก เกษตรกรจะเตรียม ปรับหน้าดิน และตรวจสอบระบบน้ำในแปลง ก่อนทำการเพาะปลูก</p>	<p>1.1 ผู้ประกอบการคาดการณ์ตลาด และปริมาณที่ต้องการรับซื้อ</p> <p>1.2 การวางแผนการผลิตผู้ประกอบการ จะติดต่อเกษตรกรผู้ผลิต และ วางแผนการผลิตให้เกษตรกร โดยกำหนดช่วงวันเพาะปลูกและ เก็บเกี่ยวผลผลิต</p>

ตารางที่ 4.41 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
<p>2. การจัดหา (Sourcing)</p>	<p>2.1 เมล็ดพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง และบางส่วนจะซื้อเมล็ดพันธุ์จากเพื่อนบ้าน หรือในพื้นที่ใกล้เคียง</p> <p>2.2 ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย สารกำจัดวัชพืช วัสดุปรับปรุงดิน และน้ำมันเชื้อเพลิง เกษตรกรจะซื้อในร้านค้าชุมชน และไม่มีการรวมกลุ่มกันซื้อ</p> <p>2.3 การขนส่งปัจจัยการผลิต เกษตรกรจะขนส่งด้วยตนเอง ด้วยรถกระบะหรือรถมอเตอร์ไซค์พ่วงข้าง</p>	<p>2.1 แรงงาน ผู้ประกอบการจะจ้างแรงงานท้องถิ่นเป็นหลัก ในกิจกรรมขนส่งผลผลิต ตาก และควบคุมเครื่องจักร และมีการจ้างแรงงานผู้สูงอายุในการคัดเมล็ดและแปรรูปเป็นถั่วเม็ด</p> <p>2.2 เครื่องจักรกล ผู้ประกอบการใช้เครื่องจักรในการกะเทาะเปลือกแยกขนาด และคัดสิ่งเจือปน</p> <p>2.3 การรับซื้อ ผู้ประกอบการจะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยส่งคำสั่งซื้อจากการโทรศัพท์ไปแจ้งวันและปริมาณการรับซื้อ กับเกษตรกร</p>
<p>3.การผลิต (Manufacturing)</p>	<p>3.1 การปลูกถั่วลิสงของเกษตรกร จังหวัดขอนแก่น ส่วนใหญ่จะปลูกแบบหยอดหลุม มีหลากหลายสายพันธุ์ แต่ที่นิยมปลูกคือพันธุ์ขอนแก่น 6 และไทนาน 9 ซึ่งมีวิธีการเพาะปลูกดังนี้ 1) ทำการกะเทาะเปลือก ถั่วลิสงและตัดเมล็ด 2) เตรียมดินโดยการไถ 3 ครั้งพร้อมทั้งใส่ปุ๋ยและยกร่องแปลง 3) ทำการปลูกโดยหยอดเมล็ดลงหลุม เกษตรกรบางคนอาจใช้เครื่องมือหยอดหลุม 4) การให้น้ำ หลังจากผ่านไป 2 สัปดาห์ หลังหยอดเมล็ด ทำการให้น้ำพร้อมกับใส่ปุ๋ยอีกครั้ง 5) ถอนหญ้า/วัชพืชรอบต้นถั่วลิสง 6) เก็บเกี่ยวถั่วลิสงโดยนำลำต้นและรากขึ้นมาจากพื้นดิน 7) นำถั่วลิสงมาปัดและล้างทำความสะอาด 8) นำถั่วลิสงไปตากแดดลดความชื้น และ 9) เตรียมจำหน่าย</p> <p>3.2 การให้น้ำ เกษตรกรจะให้น้ำด้วยการปล่อยน้ำผ่านแปลง ให้ดินชุ่มอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และน้ำบาดาล</p>	<p>ผู้ประกอบการจะนำถั่วลิสงที่รับซื้อจากเกษตรกรไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ ถั่วลิสงฝักแห้ง ถั่วลิสงเม็ด และถั่วต้ม โดยมีขั้นตอนการแปรรูปเป็นวัตถุดิบขั้นต้น ดังนี้ 1) ตากถั่วลิสง 2) นำถั่วลิสงใส่เครื่องกะเทาะเปลือก 3) แยกขนาด 4) คัดสิ่งเจือปน 5) บรรจุถุง/กระสอบ 6) นำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ และ 7) จำหน่าย</p>

ตารางที่ 4.41 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 การจำหน่าย เกษตรกรจะจำหน่ายเป็นถั่วลิสงฝักสด และฝักแห้ง 4.2 การรับคำสั่งซื้อ เกษตรกรจะรับคำสั่งซื้อจากพ่อค้า โดยพ่อค้าจะโทรศัพท์มาสั่งสินค้าล่วงหน้าโดยกำหนดปริมาณรับซื้อในแต่ละรอบ จากนั้นเกษตรกรจึงเก็บเกี่ยวถั่วลิสงตามปริมาณการรับในแต่ละรอบ ไม่ได้เก็บเกี่ยวผลผลิตทั้งหมดในรอบเดียว 4.3 การจัดส่ง พ่อค้าเร่หรือผู้ประกอบการจะมาสั่งซื้อถึงบ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำกลุ่ม เป็นผู้รับคำสั่งซื้อและกำหนดจุดรวบรวมผลผลิต ทั้งนี้ค่าขนส่งผลผลิตผู้ประกอบการเป็นผู้รับผิดชอบ	4.1 การจำหน่าย ผู้ประกอบการจะจำหน่ายเป็นถั่วลิสงฝักแห้ง ถั่วเม็ด และถั่วต้ม จำหน่ายไปยังผู้บริโภคโดยตรงโรงงานแปรรูปและพ่อค้าส่งออก 4.2 การจัดส่ง ผู้ประกอบการใช้รถบรรทุก 6 ล้อ โดยมีค่าใช้จ่ายในการขนส่งประมาณ 107.14 บาทต่อตัน
5. การส่งคืน (Returning)	ไม่พบปัญหาการส่งคืน เนื่องจากพ่อค้าจะตรวจสอบสินค้าก่อน หากถั่วลิสงที่เมล็ดไม่เต็ม หรือมีดินเยอะเกินไป จะมีการตัดราคาแล้วจึงตกลงซื้อขาย	มีบริการรับคืนสินค้าหากสินค้ามีปัญหา แต่ที่ผ่านมาผู้ประกอบการไม่พบการส่งคืนผลิตภัณฑ์

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ เกษตรกรขาดการวางแผนทางการตลาด และการรวมกลุ่มกันขายยังมีน้อย ทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการ ด้านการจัดทำ อาทิ เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มกันซื้อปัจจัยการผลิต ทำให้ต้นทุนค่าขนส่งปัจจัยการผลิตสูง และราคาปัจจัยการผลิต อยู่ในระดับสูง ด้านการผลิต อาทิ ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่สูงอายุ ต้นทุนการผลิตสูง โดยเฉพาะค่าแรงงาน ปริมาณน้ำไม่เพียงพอสำหรับการเพาะปลูก ปริมาณผลผลิตไม่แน่นอน ซึ่งเป็นผลจากความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงไม่เพียงพอต่อความต้องการซื้อ และผู้ประกอบการรายย่อย ขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนขยายโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง และด้านการจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ ตลาดไม่ชัดเจน ไม่มีสัญญาซื้อขาย และไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตที่ชัดเจน และการเปิดการค้าเสรี ทำให้มีการนำเข้าถั่วลิสงจากต่างประเทศ ส่งผลให้เกษตรกรผู้ผลิตได้รับผลกระทบด้านราคา

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยพิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง ที่สัมภาษณ์จากเกษตรกร ผู้ประกอบการแปรรูป รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมของจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาถั่วลิสง เพื่อปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวนาปรังในพื้นที่ไม่เหมาะสมให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ และเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมตามเป้าหมายของโครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตร

ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการขับเคลื่อนมาอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 4.42)

ตารางที่ 4.42 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	เกษตรกรขาดการวางแผนทางการตลาด และการรวมกลุ่มกันขายยังมีน้อย ทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการ	สนับสนุนการรวมกลุ่มการผลิตถั่วลิสง เช่น กลุ่มแปลงใหญ่ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็ง และสร้างความสามารถในการแข่งขันด้านการตลาด อีกทั้งการรวมกลุ่มเป็นการสร้างความยั่งยืนให้แก่การผลิตถั่วลิสง
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มกันซื้อปัจจัยการผลิต ทำให้ต้นทุนค่าขนส่ง ปัจจัยการผลิตสูง 2.2 ราคาปัจจัยการผลิต อาทิ ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น อยู่ในระดับสูง	สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มการซื้อปัจจัยการผลิต เพื่อลดต้นทุนค่าขนส่ง ปัจจัยการผลิต อีกทั้งยังสามารถลดราคาปัจจัยการผลิต จากการซื้อในปริมาณมาก
3. การผลิต (Manufacturing)	3.1 ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากถั่วลิสงเป็นพืชที่อายุการเก็บรักษาสั้น 3.2 ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ทำให้ถั่วลิสงมักเกิดโรค อาทิ โรครากเน่าเฟี้ย และเชื้อรา อยู่เป็นประจำ ทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ 3.2 ขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่สูงอายุ และการปลูกถั่วลิสงต้องใช้แรงงานดูแลเอาใจใส่มากกว่าการปลูกข้าวนาปรัง 3.3 ต้นทุนการผลิตสูง โดยเฉพาะค่าแรงงานที่ใช้ในการปลูก ดูแลรักษา และเก็บเกี่ยว คิดเป็นร้อยละ 64.21 ของต้นทุนทั้งหมด 3.4 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอสำหรับการเพาะปลูก เฉพาะในช่วงฤดูแล้ง 3.5 ปริมาณผลผลิตไม่แน่นอน ซึ่งเป็นผลจากความแปรปรวนของสภาพอากาศ เช่น อากาศร้อนจัด ฝนตกชุก เป็นต้น	3.1 ส่งเสริมการปลูกถั่วลิสงในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ในฤดูแล้ง และเก็บเมล็ดพันธุ์ในฤดูแล้งไว้ใช้ในฤดูฝน หรือรัฐทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ในฤดูแล้งกับกลุ่มที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ในฤดูฝน 3.2 วิจัยและพัฒนาเครื่องจักรหรือโรงอบ เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงให้สามารถยืดอายุการเก็บรักษาได้นานขึ้น 3.3 วิจัยและปรับปรุงเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ให้มีความทนทานต่อโรคและแมลงศัตรูพืช 3.4 พัฒนาเครื่องมือเครื่องจักรในกระบวนการปลูก และเก็บเกี่ยวถั่วลิสง เพื่อลดเวลา ทดแทนแรงงานที่ขาดแคลน และลดต้นทุนการผลิต

ตารางที่ 4.42 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
	<p>3.6 ผู้ประกอบการรายย่อย เช่น วิสาหกิจชุมชน ขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนขยายโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง</p>	<p>3.5 สนับสนุนแหล่งน้ำและระบบการให้น้ำ และวางแผนการใช้น้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนระบบการสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์จากแหล่งน้ำบาดาล เพื่อให้เกษตรกรมีปริมาณน้ำเพียงพอในการดูแลรักษาผลผลิตได้ตลอดทั้งปี</p> <p>3.6 ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยหรือหันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ และการมีพันธุ์ถั่วลิสงที่หลากหลายให้เลือกใช้ภายใต้เงื่อนไขของสภาพการผลิตที่แตกต่างกันในแต่ละปี</p> <p>3.7 ประชาสัมพันธ์แหล่งเงินทุนทั้งในและนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาทิ กองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (FTA) กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร และแหล่งเงินทุนอื่น ๆ</p>
<p>4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)</p>	<p>4.1 ตลาดไม่ชัดเจน ไม่มีสัญญาซื้อขาย และไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตที่ชัดเจน</p> <p>4.2 การเปิดการค้าเสรี เช่น WTO AFTA AEC และ FTA เป็นต้น ทำให้มีการนำเข้าถั่วลิสงจากต่างประเทศ เช่น จีน อินเดีย และลาว เป็นต้น ซึ่งมีราคาสูงกว่าถั่วลิสงที่ผลิตในประเทศ ส่งผลให้เกษตรกรผู้ผลิตได้รับผลกระทบด้านราคา</p> <p>4.3 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงไม่เพียงพอต่อความต้องการซื้อ</p>	<p>4.1 สร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มจำหน่ายผลผลิต รวมทั้งประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แหล่งจำหน่ายผลผลิตถั่วลิสงให้ครอบคลุมทุกพื้นที่</p> <p>4.2 เกษตรกรและผู้ประกอบการควรทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าโดยประกันราคาซื้อผลผลิตแบบช่วง อาทิ ประกันราคารับซื้อถั่วลิสงที่ 30-40 บาทต่อกิโลกรัม เป็นต้น เพื่อจูงใจให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกถั่วลิสงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังทำให้เกษตรกรสามารถคาดการณ์ผลตอบแทนจากการผลิต ก่อนที่จะทำการปลูก</p>

ตารางที่ 4.42 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		4.3 ส่งเสริมการปลูกถั่วลิสงให้มากขึ้น และพัฒนาคุณภาพผลผลิตเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด 4.4 ส่งเสริมให้มีเกษตรกรต้นแบบ เพื่อเป็นแกนนำในการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

4.3.6 จังหวัดกาฬสินธุ์

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2567 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 12,958.14 บาทต่อไร่ หรือ 27.45 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 12,015.01 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 943.14 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 92.72 และร้อยละ 7.28 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปร ไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 7,005.53 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าดูแลรักษา และค่าปลูก ในขณะที่ต้นทุนผันแปร เป็นเงินสดเท่ากับ 5,009.48 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 472.06 กิโลกรัม และราคาขายได้เฉลี่ย 31.70 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 14,964.30 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,006.16 บาทต่อไร่ หรือ 4.25 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.43)

ตารางที่ 4.43 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาฬสินธุ์

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	5,009.48	7,005.53	12,015.01
1.1 ค่าแรงงาน	2,739.26	5,766.66	8,505.92
ค่าเตรียมดิน	841.54	67.14	908.68
เตรียมพันธุ์และปลูก	54.63	910.42	965.05
ดูแลรักษา	208.80	2,165.10	2,373.90
เก็บเกี่ยว	1,634.29	2,624.00	4,258.29
1.2 ค่าวัสดุ	2,156.40	1,079.69	3,236.09
ค่าพันธุ์	379.86	885.74	1,265.60
ค่าปุ๋ย	757.46	66.87	824.33
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	3.36	0.00	3.36
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	235.89	127.08	362.97
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	460.28	0.00	460.28
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	319.55	0.00	319.55

ตารางที่ 4.43 (ต่อ)

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	113.82	159.18	273.00
2. ต้นทุนคงที่	0.00	943.14	943.14
ค่าเช่าที่ดิน	0.00	493.01	493.01
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	0.00	408.34	408.34
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	0.00	41.79	41.79
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	5,009.48	7,948.66	12,958.14
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม	0.00	-	27.45
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	0.00	0.00	472.06
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	0.00	0.00	31.70
7. ผลตอบแทนต่อไร่	14,964.30	-	14,964.30
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่	9,954.82	-	2,006.16
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม	0.00	-	4.25

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปรัง กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ข้าวนาปรัง ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 56.32 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.44) ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วลิสง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 2,006.16 บาทต่อไร่ ซึ่งมากกว่าการผลิตข้าวนาปรังเท่ากับ 1,949.84 บาทต่อไร่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร ข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

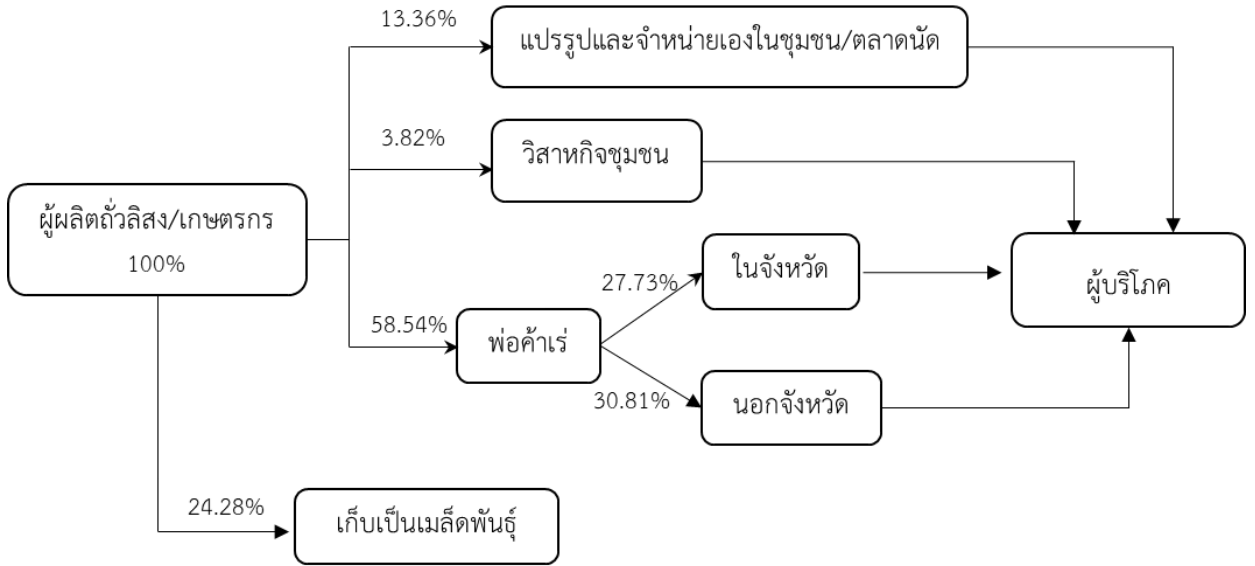
ตารางที่ 4.44 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

สินค้า	หน่วย : บาท/ไร่		
	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปรัง	4,752.66	4,808.98	56.32
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	12,958.14	14,964.30	2,006.16
ส่วนต่าง	8,205.48	10,155.32	1,949.84

ที่มา: จากการสำรวจ

3) วิถีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 58.54 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่พ่อค้าเร่ โดยจำแนกเป็นพ่อค้าเร่ในจังหวัดกาฬสินธุ์ร้อยละ 27.73 และพ่อค้าเร่นอกจังหวัดกาฬสินธุ์ร้อยละ 30.81 ส่วนที่เหลือจะเก็บเป็นเมล็ดพันธุ์ร้อยละ 24.28 แปรรูปและจำหน่ายเองในชุมชนหรือตลาดนัดร้อยละ 13.36 และจำหน่ายผ่านวิสาหกิจชุมชนร้อยละ 3.82 (ภาพที่ 4.10)

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.10 วิถีตลาดถั่วลิสง

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง

4.1) ผู้ประกอบการ(ท้องถิ่น) รายที่ 1 สถานที่ตั้ง 187 ถนน เกษตรสมบูรณ์ ตำบลเหนืออำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ โทรศัพท์ 081-8715034 ค่าพิกัด E 103.5306324, N 16.4531909 (โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ถั่วลิสง) ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตถั่วลิสงสด โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อนำมาผลิตและแปรรูปจากถั่วลิสง อาทิ ถั่วฝักแห้ง และถั่วเม็ด

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 5 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 0.42 ตันต่อเดือน) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 จำนวน 100 ตัน (เฉลี่ย 8.33 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ จำนวน 95 ตัน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 30 - 35 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคารับซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ เป็นถั่วลิสงรวมพันธุ์ แต่มีความต้องการถั่วลิสงเฉพาะพันธุ์ไทนาน 9 ผลผลิตมีความสะอาดสิ่งเจือปนน้อย และความชื้นไม่เกินร้อยละ 10

4.2) ผู้ประกอบการ(ท้องถิ่น)รายที่ 2 สถานที่ตั้ง เลขที่ 119 หมู่ 11 ตำบลเหล่าอ้อย อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ โทรศัพท์ 098-7133963 ค่าพิกัดที่ตั้ง E 103.720764, N 16.236000 (กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปถั่วลิสงชุมชนบ้านด่านใต้) ดำเนินการรับซื้อถั่วลิสงฝักแห้งจากเกษตรกร เพื่อผลิตและจำหน่ายสินค้าแปรรูป อาทิ ถั่วคั่วทราย ถั่วเคลือบน้ำตาล และถั่วทอดสมุนไพร ฯลฯ โดยจำหน่ายทั้งขายปลีกและขายส่ง

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 800 กิโลกรัม โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 66.7 กิโลกรัมต่อเดือน) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 1,120 กิโลกรัม (เฉลี่ย 93.3 กิโลกรัมต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ 320 กิโลกรัม

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 40-50 บาทต่อกิโลกรัม โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าไว้กับเกษตรกร

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ถั่วลิสงต้องสะอาด เม็ดเต็ม และไม่ใช้สารเคมีที่อันตรายต่อผู้บริโภค

(4) การให้ความช่วยเหลือ วิสาหกิจชุมชนจะมีให้คำปรึกษาแนะนำด้านกระบวนการปลูก ถั่วลิสง รวมทั้งการประชาสัมพันธ์สินค้าแปรรูปของกลุ่มให้เป็นที่รู้จัก การออกร้านจำหน่ายสินค้าทั้งในและต่างจังหวัด การศึกษาดูงานของคณะบุคคล ฯลฯ

4.3) ผู้ประกอบการ(ต่างจังหวัด) สถานที่ตั้ง 4 หมู่ 17 ตำบลคูกึ่ง อำเภอนองสี จังหวัดร้อยเอ็ด โทรศัพท์ 087-2319804 ค่าพิกัด E 104.0420833 , N 15.5860278 (โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ถั่วลิสง) ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตถั่วลิสง โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี อุตรธานี ยโสธร ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ และขอนแก่น เพื่อนำมาผลิตและแปรรูปถั่วลิสง อาทิ ถั่วฝักแห้ง และถั่วเม็ด

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 600 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 50 ตันต่อเดือน) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 จำนวน 1,000 ตัน (เฉลี่ย 83.33 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ จำนวน 400 ตัน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 30 - 40 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคารับซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ เป็นถั่วลิสงรวมพันธุ์ แต่มีความต้องการถั่วลิสงเฉพาะพันธุ์ไทนาน 9 ผลผลิตมีความสะอาดสิ่งเจือปนน้อย และขนาดฝักใหญ่

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า 1) ผู้ประกอบการท้องถิ่น มีความต้องการผลผลิตรวม 101.12 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 5.8 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 95.32 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปรัง เป็นถั่วลิสง ในพื้นที่อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จำนวน 21 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร 2) ผู้ประกอบการต่างจังหวัด มีความต้องการผลผลิตรวม 1,000 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 600 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 400 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปรัง ในพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) เป็นถั่วลิสง ของอำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จำนวน 801 ไร่ สำหรับผู้ประกอบการรายอื่นๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ยังมีความต้องการผลผลิตเพิ่มเช่นกัน สามารถส่งเสริมปรับเปลี่ยนเป็นถั่วลิสงในพื้นที่อำเภอยางตลาด กมลาไสย และร่องคำ เนื่องจากมีพื้นที่ความเหมาะสมดินอยู่ในระดับน้อยและไม่เหมาะสม S3 N ในการปลูกข้าวนาปรังมากที่สุด (ตารางที่ 4.45)

ตารางที่ 4.45 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดกาฬสินธุ์

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความ ต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. ผู้ประกอบการ ท้องถิ่น	101.12	5.8	95.32	เมืองกาฬสินธุ์	21
2. ผู้ประกอบการ ต่างจังหวัด	1,000	600	400	เมืองกาฬสินธุ์	801

ที่มา: จากการสำรวจ และ *จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกถั่วลิสง เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการ การไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้า อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.46 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 การวางแผนการเพาะปลูก เกษตรกร จังหวัดกาฬสินธุ์ส่วนใหญ่นิยมปลูกในช่วง ฤดูหนาวช่วงเดือนพฤศจิกายน - มกราคม และมีการตกลงกับผู้ประกอบการ เพื่อกำหนดวันเก็บเกี่ยว ก่อนลงมือปลูก ทั้งนี้เกษตรกรบางส่วนมีการเพาะปลูก 2 รอบในหนึ่งปี โดยปลูกในช่วงฤดูฝน และฤดูแล้ง</p> <p>1.2 จัดเตรียมเมล็ดพันธุ์ เกษตรกรจะ คัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ และกะเทาะ เปลือกถั่วลิสงเพื่อเตรียมปลูก ทั้งนี้ เกษตรกรบางรายมีการเพาะปลูกถั่วลิสง ช่วงฤดูฝน เพื่อเก็บไว้ทำพันธุ์ในช่วงฤดูแล้ง อีกด้วย</p> <p>1.3 จัดเตรียมพื้นที่ปลูก เกษตรกรจะ ปรับหน้าดิน และ ตรวจสอบระบบน้ำ ในแปลงก่อนเพาะปลูก</p>	<p>1.1 ผู้ประกอบการคาดการณ์ตลาด และปริมาณที่ต้องการรับซื้อ</p> <p>1.2 การวางแผน การผลิต ผู้ประกอบการจะติดต่อเกษตรกร ผู้ผลิต และวางแผนการผลิต ให้เกษตรกร โดยกำหนดช่วง วันเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิต</p>

ตารางที่ 4.46 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 เมล็ดพันธุ์ เกษตรกรส่วนใหญ่เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เอง และบางส่วนจะซื้อเมล็ดพันธุ์จากเพื่อนบ้าน หรือในพื้นที่ใกล้เคียง</p> <p>2.2 ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ปุ๋ย สารกำจัดวัชพืช วัสดุปรับปรุงดิน และน้ำมันเชื้อเพลิง เกษตรกรจะซื้อในร้านค้าชุมชน และไม่มีการรวมกลุ่มกันซื้อ</p> <p>2.3 การขนส่งปัจจัยการผลิต เกษตรกรจะขนส่งด้วยตนเอง ด้วยรถกระบะหรือรถมอเตอร์ไซด์พ่วงข้าง</p>	<p>2.1 แรงงาน ผู้ประกอบการจะจ้างแรงงานท้องถิ่นเป็นหลัก ในกิจกรรมขนส่งผลผลิต ตาก และควบคุมเครื่องจักร และมีการจ้างแรงงานผู้สูงอายุในการตัดเมล็ดและแปรรูปเป็นถั่วเม็ด</p> <p>2.2 เครื่องจักรกล มีการใช้เครื่องจักรในการกะเทาะเปลือก แยกขนาด และคัดสิ่งเจือปน</p> <p>2.3 การรับซื้อ ผู้ประกอบการจะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยส่งคำสั่งซื้อ โดยการโทรศัพท์ไปแจ้งวันและปริมาณรับซื้อกับเกษตรกร</p>
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 การปลูกถั่วลิสงของเกษตรกร จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่จะปลูกแบบหยอดหลุม มีหลากหลายสายพันธุ์ แต่ที่นิยมปลูกคือพันธุ์ขอนแก่น 6 และไทนาน 9 ซึ่งมีวิธีการเพาะปลูกดังนี้ 1) ทำการกะเทาะเปลือก ถั่วลิสงและตัดเมล็ด 2) เตรียมดินโดยการไถ 3 ครั้งพร้อมทั้งใส่ปุ๋ยและยกร่องแปลง 3) ทำการปลูกโดยหยอดเมล็ดลงหลุม เกษตรกรบางคนอาจใช้เครื่องมือหยอดหลุม 4) การให้น้ำ หลังจากผ่านไป 2 สัปดาห์ หลังหยอดเมล็ด ทำการให้น้ำพร้อมกับใส่ปุ๋ยอีกครั้ง 5) ถอนหญ้า/วัชพืชรอบต้น ถั่วลิสง 6) เก็บเกี่ยวถั่วลิสงโดยนำลำต้น และรากขึ้นมาจากพื้นดิน 7) นำถั่วลิสงมาปัดและล้างทำความสะอาด 8) นำถั่วลิสงไปตากแดดลดความชื้น และ 9) เตรียมจำหน่าย</p> <p>3.2 การให้น้ำ เกษตรกรจะให้น้ำด้วยการปล่อยน้ำผ่านแปลง ให้ดินชุ่มอย่างสม่ำเสมอ โดยใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ และน้ำบาดาล</p>	<p>ผู้ประกอบการจะนำถั่วลิสงที่รับซื้อจากเกษตรกรไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้แก่ ถั่วลิสงฝักแห้ง ถั่วลิสงเม็ด ถั่วต้ม ถั่วคั่วทราย ถั่วกรอบแก้ว และ ถั่วทอด โดยมีขั้นตอนการแปรรูปเป็นวัตถุดิบขั้นต้น ดังนี้ 1) ตากถั่วลิสง 2) นำถั่วลิสงใส่เครื่องกะเทาะเปลือก 3) แยกขนาด 4) คัดสิ่งเจือปน 5) บรรจุถุง/กระสอบ 6) นำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ และ 7) จำหน่าย</p>

ตารางที่ 4.46 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 การจำหน่าย เกษตรกรจะจำหน่ายเป็นถั่วลิสงฝักสด และฝักแห้ง 4.2 การรับคำสั่งซื้อ เกษตรกรจะรับคำสั่งซื้อจากพ่อค้า โดยพ่อค้าจะโทรศัพท์มาสั่งสินค้าล่วงหน้าโดยกำหนดปริมาณรับซื้อในแต่ละรอบ จากนั้นเกษตรกรจึงเก็บเกี่ยวถั่วลิสงตามปริมาณการรับในแต่ละรอบ ไม่ได้เก็บเกี่ยวผลผลิตทั้งหมดในรอบเดียว 4.3 การจัดส่ง พ่อค้าหรือผู้ประกอบการรับซื้อถึงบ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านหรือผู้นำกลุ่มเป็นผู้รับคำสั่งซื้อและกำหนดจุดรวบรวมผลผลิต ทั้งนี้ ค่าขนส่งผลผลิตผู้ประกอบการเป็นผู้รับผิดชอบ	4.1 การจำหน่าย ผู้ประกอบการจะจำหน่ายเป็นถั่วลิสงฝักแห้ง ถั่วเม็ด ถั่วต้ม ถั่วคั่วทราย ถั่วกรอบแก้ว และถั่วทอด จำหน่ายไปยังผู้บริโภคโดยตรง โรงงานแปรรูปและพ่อค้าส่งออก 4.2 การจัดส่ง ผู้ประกอบการจะใช้รถบรรทุก 6 ล้อ โดยมีค่าใช้จ่ายในการขนส่งประมาณ 107.14 บาทต่อตัน
5. การส่งคืน (Returning)	ไม่พบปัญหาการส่งคืน เนื่องจากพ่อค้าจะตรวจสอบสินค้าก่อน หากถั่วลิสงที่เมล็ดไม่เต็มหรือมีดินเยอะเกินไป จะมีการตัดราคาแล้วจึงตกลงซื้อขาย	มีบริการรับคืนสินค้าหากสินค้ามีปัญหา แต่ที่ผ่านมาผู้ประกอบการไม่พบการส่งคืนผลิตภัณฑ์

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ เกษตรกรขาดการวางแผนทางการตลาด และการรวมกลุ่มกันขายยังมีน้อย ทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการ ด้านการจัดทำ อาทิ เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มกันซื้อปัจจัยการผลิต ทำให้ต้นทุนค่าขนส่งปัจจัยการผลิตสูง และราคาปัจจัยการผลิต อยู่ในระดับสูง ด้านการผลิต อาทิ ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่สูงอายุ ต้นทุนการผลิตสูง โดยเฉพาะค่าแรงงาน ปริมาณน้ำไม่เพียงพอสำหรับการเพาะปลูก ปริมาณผลผลิตไม่แน่นอน ซึ่งเป็นผลจากความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงไม่เพียงพอต่อความต้องการซื้อ และผู้ประกอบการรายย่อยขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนขยายโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง และด้านการจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ ตลาดไม่ชัดเจน ไม่มีสัญญาซื้อขาย และไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตที่ชัดเจน และการเปิดการค้าเสรี ทำให้มีการนำเข้าถั่วลิสงจากต่างประเทศ ส่งผลให้เกษตรกรผู้ผลิตได้รับผลกระทบด้านราคา

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยพิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง ที่สัมภาษณ์จากเกษตรกร ผู้ประกอบการแปรรูป รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมของจังหวัดขอนแก่น เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน โครงการขับเคลื่อนการพัฒนาถั่วลิสง เพื่อปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวนาปรังในพื้นที่ไม่เหมาะสมให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ และเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมตามเป้าหมายของโครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตร

ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการขับเคลื่อนมาอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 4.47)

ตารางที่ 4.47 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	เกษตรกรขาดการวางแผนทางการตลาด และการรวมกลุ่มกันขายยังมีน้อย ทำให้ไม่มีอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการ	สนับสนุนการรวมกลุ่มการผลิต ถั่วลิสง เช่น กลุ่มแปลงใหญ่ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เป็นต้น เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็ง และสร้างความสามารถในการแข่งขัน ด้านการตลาด อีกทั้งการรวมกลุ่ม เป็นการสร้างความยั่งยืนให้แก่การผลิตถั่วลิสง
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มกันซื้อ ปัจจัยการผลิต ทำให้ต้นทุนค่าขนส่งปัจจัยการผลิตสูง 2.2 ราคาปัจจัยการผลิต อาทิ ปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น อยู่ในระดับสูง	สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มการซื้อ ปัจจัยการผลิต เพื่อลดต้นทุนค่าขนส่ง ปัจจัยการผลิต อีกทั้งยังสามารถลดราคาปัจจัยการผลิต จากการซื้อ ในปริมาณมาก
3.การผลิต (Manufacturing)	3.1 ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากถั่วลิสง เป็นพืชที่อายุการเก็บรักษาสั้น 3.2 ขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ทำให้ถั่วลิสงมักเกิดโรค อาทิ โรครากเน่า เพลี้ย และเชื้อรา อยู่เป็นประจำ ทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำ 3.2 ขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่สูงอายุ และการปลูกถั่วลิสง ต้องใช้แรงงานดูแลใส่ใจมากกว่าการปลูกข้าวนาปรัง 3.3 ต้นทุนการผลิตสูง โดยเฉพาะค่าแรงงานที่ใช้ในการปลูก ดูแลรักษา และเก็บเกี่ยว คิดเป็นร้อยละ 64.21 ของต้นทุนทั้งหมด 3.4 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอสำหรับการเพาะปลูก เฉพาะในช่วงฤดูแล้ง 3.5 ปริมาณผลผลิตไม่แน่นอน ซึ่งเป็นผลจากความแปรปรวนของสภาพอากาศ เช่น อากาศร้อนจัด ฝนตกชุก เป็นต้น	3.1 ส่งเสริมการปลูกถั่วลิสงในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ในฤดูแล้ง และเก็บเมล็ดพันธุ์ในฤดูแล้งไว้ใช้ในฤดูฝน หรือรัฐทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ในฤดูแล้ง กับกลุ่มที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ในฤดูฝน 3.2 วิจัยและพัฒนาเครื่องจักรหรือโรงอบ เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงให้สามารถยืดอายุการเก็บรักษานานขึ้น 3.3 วิจัยและปรับปรุงเมล็ดพันธุ์ ถั่วลิสง ให้มีความทนทานต่อโรค และแมลงศัตรูพืช 3.4 พัฒนาเครื่องมือเครื่องจักร ในกระบวนการปลูก และเก็บเกี่ยว ถั่วลิสง เพื่อลดเวลา ทดแทนแรงงานที่ขาดแคลน และลดต้นทุนการผลิต 3.5 สนับสนุนแหล่งน้ำและระบบการให้น้ำ และวางแผนการใช้น้ำ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้ง

ตารางที่ 4.47 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
	<p>3.6 ผู้ประกอบการรายย่อย เช่น วิสาหกิจชุมชน ขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียนในการลงทุนขยายโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์จากถั่วลิสง</p>	<p>สนับสนุนระบบการสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์จากแหล่งน้ำบาดาลเพื่อให้เกษตรกรมีปริมาณน้ำเพียงพอในการดูแลรักษาผลผลิตได้ตลอดทั้งปี</p> <p>3.6 ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยหรือทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ และการมีพันธุ์ถั่วลิสงที่หลากหลายให้เลือกใช้ภายใต้เงื่อนไขของสภาพการผลิตที่แตกต่างกันในแต่ละปี</p> <p>3.7 ประชาสัมพันธ์แหล่งเงินทุนทั้งในและนอกกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อาทิ กองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (FTA) กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร และแหล่งเงินทุนอื่น ๆ</p>
<p>4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)</p>	<p>4.1 ตลาดไม่ชัดเจน ไม่มีสัญญาซื้อขาย และไม่มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตที่ชัดเจน</p> <p>4.2 การเปิดการค้าเสรี เช่น WTO AFTA AEC และ FTA เป็นต้น ทำให้มีการนำเข้าถั่วลิสงจากต่างประเทศ เช่น จีน อินเดีย และลาว เป็นต้น ซึ่งมีราคาสูงกว่าถั่วลิสงที่ผลิตในประเทศ ส่งผลให้เกษตรกรผู้ผลิตได้รับผลกระทบด้านราคา</p> <p>4.3 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงไม่เพียงพอต่อความต้องการซื้อ</p>	<p>4.1 สร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มจำหน่ายผลผลิต รวมทั้งประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แหล่งจำหน่ายผลผลิตถั่วลิสงให้ครอบคลุมทุกพื้นที่</p> <p>4.2 เกษตรกรและผู้ประกอบการควรทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยประกันราคาซื้อผลผลิตแบบช่วง อาทิ ประกันราคาซื้อถั่วลิสงที่ 30 - 40 บาทต่อกิโลกรัม เป็นต้น เพื่อจูงใจให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกถั่วลิสงอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังทำให้เกษตรกรสามารถคาดการณ์ผลตอบแทนจากการผลิตก่อนที่จะทำการปลูก</p>

ตารางที่ 4.47 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		4.3 ส่งเสริมการปลูกถั่วลิสงให้มากขึ้น และพัฒนาคุณภาพผลผลิตเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด 4.4 ส่งเสริมให้มีเกษตรกรต้นแบบ เพื่อเป็นแกนนำในการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตให้กับเกษตรกรในพื้นที่
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

4.3.7 จังหวัดกาญจนบุรี

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 13,731.77 บาทต่อไร่ หรือ 16.63 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 12,496.08 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 1,235.69 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 91.00 และร้อยละ 9.00 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสด เท่ากับ 8,286.72 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าปุ๋ยเคมี และค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 4,209.36 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 825.50 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 25.56 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 21,099.78 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 7,368.01 บาทต่อไร่ หรือ 8.93 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.48)

ตารางที่ 4.48 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดกาญจนบุรี

หน่วย : บาท/ไร่/รอบการผลิต

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	8,286.72	4,209.36	12,496.08
1.1 ค่าแรงงาน	6,229.20	827.43	7,056.63
ค่าเตรียมดิน	771.48	16.11	787.59
เตรียมพันธุ์และปลูก	583.99	117.45	701.44
ดูแลรักษา	209.56	693.87	903.43
เก็บเกี่ยว	4,664.17	0.00	4,664.17
1.2 ค่าวัสดุ	1,868.57	3,281.39	5,149.96
ค่าพันธุ์	-	3,233.29	3,233.29
ค่าปุ๋ย	677.97	-	677.97
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	471.68	-	471.68
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	156.78	28.19	184.97
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	437.11	-	437.11
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	112.75	-	112.75

ตารางที่ 4.48 (ต่อ)

หน่วย : บาท/ไร่/รอบการผลิต

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	12.28	19.91	32.19
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	188.95	100.54	289.49
2. ต้นทุนคงที่	-	1,235.69	1,235.69
ค่าเช่าที่ดิน	-	583.49	583.49
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	561.96	561.96
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	90.24	90.24
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	8,286.72	5,445.05	13,731.77
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			16.63
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			825.50
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			25.56
7. ผลตอบแทนต่อไร่			21,099.78
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			7,368.01
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			8.93

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปี กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดกาญจนบุรี

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปี ใน 1 รอบการผลิต เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 1,049.15 บาทต่อไร่ ในขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิ (กำไร) จากการผลิตเท่ากับ 7,368.01 บาทต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าข้าวนาปี 6,318.86 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.49)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ หรือประสบปัญหาขาดทุนจากการผลิต แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน ทั้งนี้ หากนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตจากสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้ ถือเป็นทางเลือกให้กับเกษตรกร ในการผลิตสินค้าเกษตรแต่ละชนิด ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ สิ่งแวดล้อม และความพร้อมของตัวเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรนั้นได้รับประโยชน์ที่สูงสุดจากการผลิตดังกล่าว

ตารางที่ 4.49 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

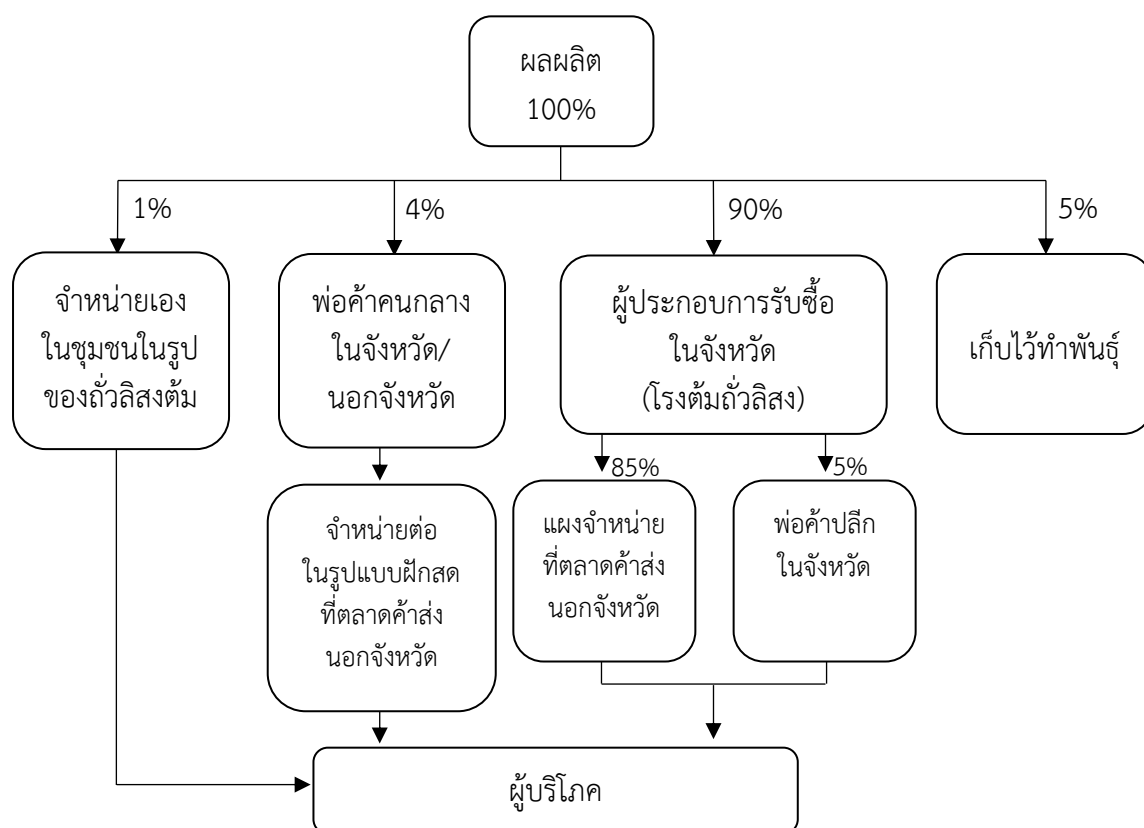
หน่วย : บาท/ไร่/รอบการผลิต

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปี	4,092.81	5,151.96	1,049.15
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	12,496.08	21,099.78	7,368.01
ส่วนต่าง (กำไร)	-	-	6,318.86
ข้าวนาปีและถั่วลิสง			

ที่มา: จากการคำนวณ

3) วิถีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายถั่วลิสงฝักสดให้กับผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสงในจังหวัด (โรงต้มถั่วลิสง) โดยผู้ประกอบการจะนำผลผลิตที่ผ่านการแปรรูปขั้นต้น (ถั่วลิสงต้ม) และฝักสดไปจำหน่ายที่แผงจำหน่ายที่ตลาดค้าส่งนอกจังหวัด (ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี) คิดเป็นร้อยละ 85 และจำหน่ายให้กับพ่อค้าปลีกในจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 5 รองลงมา คือ เก็บผลผลิตไว้เพื่อทำพันธุ์ ร้อยละ 5 และที่เหลือจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง เพื่อส่งต่อไปยังผู้ประกอบการรับซื้อในตลาดค้าส่งนอกจังหวัด (ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี) และจำหน่ายผลผลิตโดยผ่านการแปรรูปขั้นต้น (ถั่วลิสงต้ม) ให้กับผู้บริโภคโดยตรง ร้อยละ 4 และร้อยละ 1 ตามลำดับ (ภาพที่ 4.11)

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.11 วิถีตลาดถั่วลิสงจังหวัดกาญจนบุรี

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง จังหวัดกาญจนบุรี

4.1) ผู้ประกอบการ “ขวัญ ถั่วกาญจน์” สถานที่ตั้ง 94/2 หมู่ 5 ตำบลทุ่งทอง อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โทรศัพท์ 09-8457-5731 โดยมีนางสาวณัฐชนน เพิ่มพูน เป็นเจ้าของกิจการ ดำเนินกิจการรับซื้อถั่วลิสงในรูปแบบของฝักสด และนำมาแปรรูปขึ้นต้นในรูปแบบของถั่วลิสงต้ม โดยรับซื้อผลผลิตร้อยละ 50 จากเกษตรกรในจังหวัด และอีกร้อยละ 50 นำเข้าผลผลิตจากนอกจังหวัด ได้แก่ จังหวัดน่าน เชียงใหม่ และพะเยา เป็นต้น และจำหน่ายทั้งในรูปแบบถั่วลิสงฝักสด และถั่วลิสงต้ม

(1) ในปี 2567 ผู้ประกอบการยังมีความต้องการผลผลิตถั่วลิสงเฉลี่ย 2 ตันต่อวัน หรือ 60 ตันต่อเดือน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 24 – 25 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคารับซื้อ โดยจะมีการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนการซื้อขาย 1 – 2 วัน

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ มีการคัดเลือกผลผลิตก่อนนำมาจำหน่าย โดยฝักถั่วลิสงต้องไม่เน่าเสีย หรือลีบแบน และไม่มีดินปนเปื้อนมากเกินไป โดยเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุประมาณ 75 – 80 วัน นับจากวันเพาะปลูก หากพบผลผลิตถั่วลิสงคุณภาพต่ำ ผู้ประกอบการจะทำการปรับลดราคารับซื้อลง แต่ในกรณีที่รับซื้อผ่านพ่อค้าคนกลางนอกจังหวัดไม่สามารถคัดเลือกคุณภาพผลผลิตถั่วลิสงได้

(4) การให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนของผู้ประกอบการ โดยให้คำปรึกษา คำแนะนำ รวมถึงการวางแผนการผลิตจนถึงการเก็บเกี่ยวเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลผลิตกระจุกตัว และส่งผลกระทบต่อราคา อีกทั้งสนับสนุนสินเชื่อเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงให้เกษตรกรที่ขาดแคลนแหล่งเงินทุน

4.2) พ่อค้าคนกลางในจังหวัด และนอกจังหวัด อาทิ จังหวัดราชบุรี จะรับซื้อผลผลิตถั่วลิสง โดยเกษตรกรจะดำเนินการคัดเลือกคุณภาพถั่วลิสงในระหว่างการเก็บเกี่ยวผลผลิต และพ่อค้าคนกลางจะเข้ามารับซื้อผลผลิตถึงแหล่งผลิต สำหรับราคารับซื้ออยู่ที่ 28 – 30 บาทต่อกิโลกรัม และนำผลผลิตไปจำหน่ายให้กับตลาดค้าส่งในจังหวัดราชบุรี

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดกาญจนบุรี

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า มีแหล่งรับซื้อที่สามารถระบุปริมาณความต้องการได้ชัดเจน คือ ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง (โรงต้มถั่วลิสง) “ขวัญถั่วกาญจน์” ตำบลทุ่งทอง อำเภอท่าม่วง มีความต้องการผลผลิตรวม 720 ตันต่อปี ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 300 ตันต่อปี ซึ่งยังคงต้องการเพิ่มอีกจำนวน 420 ตันต่อปี ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวนาปีเป็นถั่วลิสง หรือปลูกหลังนา ในพื้นที่อำเภอพนมทวน จำนวน 510 ไร่ สำหรับพ่อค้าคนกลางรายอื่นทั้งในและนอกจังหวัด ยังมีความต้องการผลผลิตเพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยสามารถส่งเสริมปรับเปลี่ยนเป็นถั่วลิสงในพื้นที่อำเภอด่านมะขามเตี้ย ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร ควรพิจารณาระยะทางจากแหล่งผลิตไปรับแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร (ตารางที่ 4.50)

ตารางที่ 4.50 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปี) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดกาญจนบุรี

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. ผู้ประกอบการรับซื้อ ถั่วลิสง (โรงต้มถั่วลิสง) ในพื้นที่อำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี	720	300	420	พนมทวน	510
2. พ่อค้าคนกลางรายอื่น ทั้งในและนอกจังหวัด	-	-	ยังมีความ ต้องการ ผลผลิตเพิ่ม	ด่านมะขามเตี้ย	-

ที่มา: จากการสำรวจ และ * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดกาญจนบุรี

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าออกจากรัฐกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.51 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดกาญจนบุรี

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	1.1 คัดเลือกเมล็ดถั่วลิสงที่สมบูรณ์ เพื่อไว้ทำพันธุ์ในรอบการผลิตถัดไป 1.2 วางแผนการผลิตจากปริมาณน้ำชลประทาน น้ำในสระน้ำ และน้ำฝนในการปรับเพิ่ม/ลดพื้นที่ปลูก 1.3 ปลูกถั่วลิสง หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปี	1.1 ปริมาณผลผลิตในพื้นที่ให้สอดคล้องกับการนำเข้าจากนอกจังหวัด 1.2 กำลังการผลิต 1.3 เงินลงทุนหมุนเวียน
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 เมล็ดพันธุ์ : เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้เมล็ดพันธุ์ของตนเอง 2.2 ปัจจัยการผลิต : ปุ๋ยเคมี และสารเคมีจะซื้อจากร้านขายเคมีภัณฑ์ในตลาดชุมชนสำหรับน้ำมันเชื้อเพลิงซื้อจากสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงใกล้บ้าน	2.1 ผลผลิตถั่วลิสงในจังหวัด 2.2 ผลผลิตถั่วลิสงนอกจังหวัด (ผ่านทางนายหน้า) 2.3 ไม้พินเชื้อเพลิงที่ใช้ในการหุงต้ม ถั่วลิสงจากนอกจังหวัด (จังหวัดชุมพร)

ตารางที่ 4.51 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>การปลูกถั่วลิสงของเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่ปลูกพันธุ์ สข.38 (ถั่วแดง) มีวิธีการดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเตรียมดิน โดยการไถป่น 1 ครั้ง และไถยกร่อง 1 ครั้ง - การปลูก ใช้รถปลูกถั่วลิสงโดยใช้แรงงานคนในการเข็นรถ - การกำจัดวัชพืช หลังจากปลูกถั่วลิสงแล้วเสร็จให้ฉีดยาคุมหญ้าทันที และเมื่อถั่วลิสงอายุได้ 1 เดือน จึงฉีดยาฆ่าหญ้าอีก 1 ครั้ง - การให้น้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้น้ำชลประทานเป็นหลัก และมีสระน้ำเป็นของตนเอง ผ่านระบบน้ำสปริงเกอร์ - การใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 2 ครั้งต่อรอบการผลิต โดยรอบที่ 1 เมื่อถั่วลิสงอายุได้ 20 วัน และรอบที่ 2 เมื่อถั่วลิสงอายุได้ 45 วัน - การกำจัดศัตรูพืช โดยฉีดยาฆ่าแมลงเฉลี่ย 3 ครั้งต่อรอบการผลิต - การบำรุงรักษา โดยมีการฉีดฮอร์โมนบำรุงต้นถั่วลิสง เร่งดอก และเร่งฝัก โดยฉีดเฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง - การเก็บเกี่ยว จะเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่อถั่วลิสงมีอายุประมาณ 75 – 80 วัน ใช้แรงงานคนในการถอนและปลิดฝักถั่วลิสง 	<p>ผู้ประกอบการจะนำถั่วลิสงฝักสดไปแปรรูปขั้นต้น (ถั่วลิสงต้ม)</p>
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	<p>4.1 เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตให้กับผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง (โรงต้มถั่วลิสง) ที่อำเภอท่าม่วง โดยใช้รถกระบะในการขนส่งผลผลิตไปยังแหล่งรับซื้อ ระยะทางประมาณ 20 – 25 กิโลเมตร</p> <p>4.2 จำหน่ายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกจังหวัด โดยพ่อค้ามารับซื้อที่แหล่งผลิตโดยตรง</p>	<p>4.1 ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง (โรงต้มถั่วลิสง) มีแผงจำหน่ายสินค้าที่ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี เพื่อเป็นจุดกระจายสินค้า และสินค้าบางส่วนจำหน่าย ณ โรงต้มถั่วลิสงให้แก่พ่อค้าปลีก</p> <p>4.2 พ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกจังหวัดจะจำหน่ายถั่วลิสงฝักสดให้แก่พ่อค้าในตลาดค้าส่ง (ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี)</p>

ตารางที่ 4.51 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
5. การส่งคืน (Returning)	ไม่มีการส่งคืนผลผลิต เนื่องจากได้ทำการคัดเลือกคุณภาพถั่วลิสงในระหว่างเก็บเกี่ยวผลผลิต แต่หากพบถั่วลิสงคุณภาพต่ำ เช่น ฝักเน่าเสีย ลีบแบน หรือมีดินปะปนมากเกินไป ทางผู้รับซื้อจะทำการปรับราคาซื้อลง	มีการคัดเลือกคุณภาพหลังจากผ่านการแปรรูปขึ้นต้น (ถั่วลิสงต้ม) แต่หากพบถั่วลิสงที่จำหน่ายมีปัญหา เช่น เน่าเสีย หรือเกิดเชื้อรา เป็นต้น ผู้ประกอบการจะทำการเปลี่ยนสินค้าให้ลูกค้าเพื่อทดแทนสินค้าเดิมที่เสียหาย

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่า ยังประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ไม่สามารถบริหารจัดการด้านการผลิตและการตลาดอย่างเป็นระบบ ด้านการจัดหา อาทิ การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี และเมล็ดพันธุ์มีราคาแพง ด้านการผลิต อาทิ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิตในช่วงฤดูแล้ง และการเกิดโรคโคนเน่าที่ต้นถั่วลิสง และด้านการจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ จุดรับซื้อไม่จำกัด ทำให้ขาดอำนาจในการต่อรองด้านราคา

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรที่ทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยพิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริงที่สัมภาษณ์จากเกษตรกร และผู้ประกอบการรับซื้อผลผลิต รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมของจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงานโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาถั่วลิสง เพื่อทดแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่ไม่เหมาะสมให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่อย่างแท้จริง และบรรลุตามเป้าหมายของโครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 4.52)

ตารางที่ 4.52 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดกาญจนบุรี

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายย่อย ไม่มีการรวมกลุ่ม ส่งผลให้ไม่มีการวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกัน	ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่ม และการบริหารจัดการร่วมกัน เช่น การรวมกลุ่มแปลงใหญ่ และกลุ่มวิสาหกิจ เป็นต้น
2. การจัดหา (Sourcing)	เกษตรกรขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงคุณภาพดี และเมล็ดพันธุ์มีราคาแพง	ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และกระจายเมล็ดพันธุ์เข้าสู่ระบบการผลิตของเกษตรกรในชุมชน

ตารางที่ 4.52 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
3.การผลิต (Manufacturing)	3.1 ในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีแหล่งน้ำเสริม ทำให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต ประกอบกับสภาพอากาศที่ร้อน ทำให้ต้นถั่วลิสงเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต 3.2 การเกิดโรคโคนเน่าที่ต้นถั่วลิสงและศัตรูพืชรบกวน ส่งผลให้เกษตรกรมีต้นทุนค่าดูแลรักษาเพิ่มขึ้น และผลผลิตได้รับความเสียหาย	3.1 ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร โดยมีการวางแผนร่วมกันระหว่างหน่วยงานชลประทานในพื้นที่กับเกษตรกร เพื่อวางแผนการใช้น้ำชลประทานเพื่อการเพาะปลูกพืชได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ 3.2 ส่งเสริมองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิต โดยมุ่งเน้นการลดต้นทุนการผลิตและการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 3.3 อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและดูแลรักษาถั่วลิสง โดยการสาธิตและฝึกปฏิบัติ โดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตรวจเยี่ยมแปลงและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	จู้ดรับซื้อจำกัด ทำให้เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองทางด้านราคา	ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายตลาดและการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายถั่วลิสงให้แก่เกษตรกร
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

4.3.8 จังหวัดเพชรบุรี

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 11,491.30 บาทต่อไร่ หรือ 16.04 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 10,744.77 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 746.53 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 93.50 และร้อยละ 6.50 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 7,409.43 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเตรียมดิน ค่าปุ๋ยเคมี ค่าจ้างดูแลรักษา และค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต เป็นต้น ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 3,335.34 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 716.50 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 24.41 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 17,489.77 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 5,998.47 บาทต่อไร่ หรือ 8.37 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.53)

ตารางที่ 4.53 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดเพชรบุรี

หน่วย : บาท/ไร่/รอบการผลิต

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	7,409.43	3,335.34	10,744.77
1.1 ค่าแรงงาน	4,718.99	1,496.83	6,215.82
ค่าเตรียมดิน	732.04	37.28	769.32
เตรียมพันธุ์และปลูก	592.41	189.85	782.26
ดูแลรักษา	908.02	1,230.87	2,138.89
เก็บเกี่ยว	2,486.52	38.83	2,525.35
1.2 ค่าวัสดุ	2,514.81	1,761.96	4,276.77
ค่าพันธุ์	566.91	1,745.05	2,311.96
ค่าปุ๋ย	769.92	3.88	773.80
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	289.22	-	289.22
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	169.87	6.21	176.08
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	457.86	-	457.86
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	224.12	-	224.12
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	36.91	6.82	43.73
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	175.63	76.55	252.18
2. ต้นทุนคงที่	-	746.53	746.53
ค่าเช่าที่ดิน	-	479.64	479.64
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	234.02	234.02
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	32.87	32.87
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	7,409.43	4,081.87	11,491.30
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			16.04
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			716.50
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			24.41
7. ผลตอบแทนต่อไร่			17,489.77
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			5,998.47
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			8.37

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปี กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเพชรบุรี

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปี ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 1,452.34 บาทต่อไร่ ในขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิ (กำไร) จากการผลิตเท่ากับ 5,998.47 บาทต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าข้าวนาปี 4,546.13 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.54)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ หรือประสบปัญหาขาดทุนจากการผลิต แม้ว่าจังหวัด จะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน ทั้งนี้ หากนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้ เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตจากสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสม ดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้ ถือเป็นทางเลือกให้กับเกษตรกร ในการผลิตสินค้าเกษตรแต่ละชนิด ซึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ สิ่งแวดล้อม และความพร้อมของตัวเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรนั้นได้รับประโยชน์ที่สูงสุด จากการผลิตดังกล่าว

ตารางที่ 4.54 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

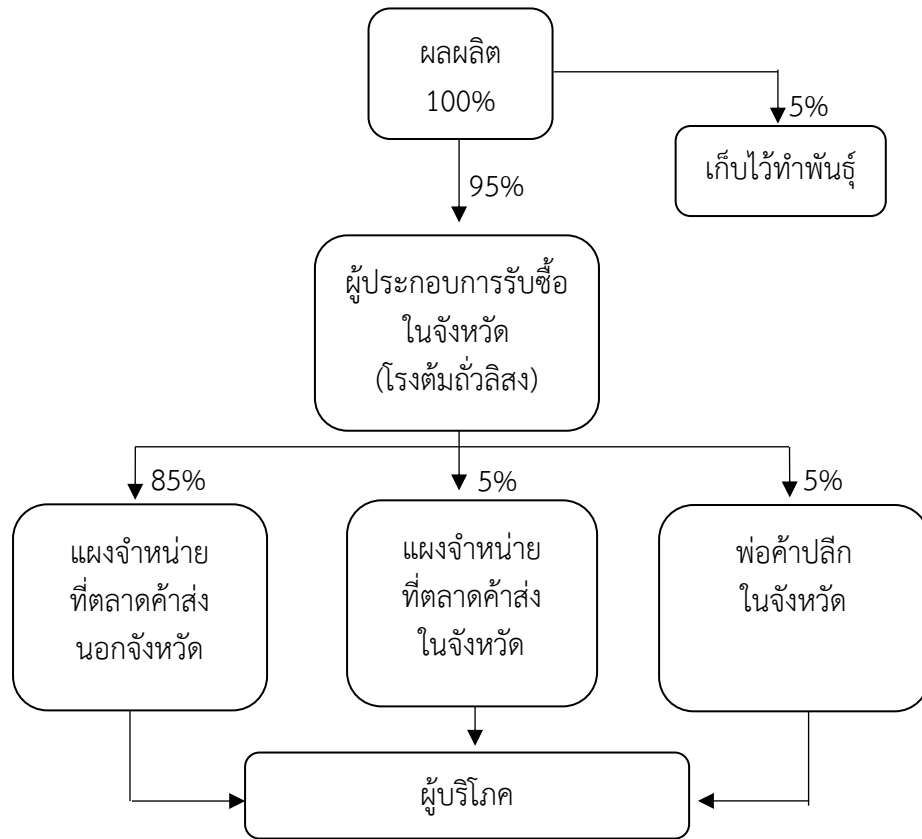
หน่วย : บาท/ไร่/รอบการผลิต

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปี	5,090.68	6,543.02	1,452.34
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	11,491.30	17,489.77	5,998.47
ส่วนต่าง (กำไร)	-	-	4,546.13
ข้าวนาปีและถั่วลิสง			

ที่มา: จากการคำนวณ

3) วิถีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 95 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายถั่วลิสงฝักสดให้กับผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสงในจังหวัด (โรงต้มถั่วลิสง) โดยผู้ประกอบการจะนำผลผลิตที่ผ่านการแปรรูปขั้นต้น (ถั่วลิสงต้ม) และฝักสดไปจำหน่ายที่แผงจำหน่ายที่ตลาดค้าส่งในจังหวัด ได้แก่ ตลาดหนองบัว อำเภอท่าทาง จังหวัดเพชรบุรี คิดเป็นร้อยละ 5 และแผงจำหน่ายที่ตลาดค้าส่งนอกจังหวัด ประกอบด้วย (1) ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี (2) ตลาดสี่มุมเมือง จังหวัดปทุมธานี (3) ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี (4) ตลาดปทุมมงคล จังหวัดนครปฐม (5) ตลาดใหม่ จังหวัดชลบุรี (6) ตลาดพุทธมณฑล สาย 4 (7) ตลาดทะเลไทย จังหวัดสมุทรสาคร คิดเป็นร้อยละ 85 และจำหน่ายให้กับพ่อค้าปลีกในจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 5 และส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 5 เก็บผลผลิตไว้เพื่อทำพันธุ์ (ภาพที่ 4.12)

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.12 วิธีตลาดถั่วลิสงจังหวัดเพชรบุรี

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง จังหวัดเพชรบุรี

4.1) ผู้ประกอบการ “เจี๊มมะ ถั่วลิสงต้ม” สถานที่ตั้ง หมู่ 4 ตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โทรศัพท์ 08-4319-5903 โดยมีนางสาวจำลอง ฉิมฉลอง เป็นเจ้าของกิจการ ดำเนินกิจการรับซื้อถั่วลิสงในรูปแบบของฝักสด และแปรรูปขั้นต้นในรูปแบบของถั่วลิสงต้ม โดยรับซื้อผลผลิตส่วนใหญ่ ร้อยละ 87 จากเกษตรกรนอกจังหวัด ได้แก่ จังหวัดน่าน เชียงใหม่ พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำปาง ยโสธร ขอนแก่น อุตรธานี เป็นต้น จากเกษตรกรในจังหวัด ร้อยละ 10 และส่วนที่เหลือร้อยละ 3 นำเข้าวัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เมียนมาร์ และ สปป.ลาว เป็นต้น และจำหน่ายทั้งในรูปแบบถั่วลิสงฝักสด และถั่วลิสงต้ม

(1) ในปี 2567 ผู้ประกอบการยังมีความต้องการผลผลิตถั่วลิสงเฉลี่ย 8 ตันต่อวัน หรือ 240 ตันต่อเดือน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 25 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคารับซื้อ โดยจะมีการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนการซื้อขาย 1 – 2 วัน

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ มีการคัดเลือกผลผลิตก่อนนำมาจำหน่าย โดยฝักถั่วลิสงต้องไม่เน่าเสีย หรือสับแบน และไม่มีดินปนเปื้อนมากเกินไป โดยเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุประมาณ 90 – 100 วัน นับจากวันเพาะปลูก หากพบผลผลิตถั่วลิสงคุณภาพต่ำ ผู้ประกอบการจะทำการปรับลดราคารับซื้อลง แต่ในกรณีที่รับซื้อผ่านพ่อค้าคนกลางนอกจังหวัดไม่สามารถคัดเลือกคุณภาพผลผลิตถั่วลิสงได้

(4) การให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนของผู้ประกอบการ โดยรับซื้อผลผลิตอย่างต่อเนื่อง และไม่จำกัดปริมาณการรับซื้อ

4.2) ผู้ประกอบการ “ร้านถั่วต้มเขาสะแก” สถานที่ตั้ง เลขที่ 64/2 หมู่ 4 ตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยมีนางสาวลลิตา คล้ายพันธ์ โทรศัพท์ 09-0448-5673 เป็นเจ้าของกิจการ

ดำเนินกิจการรับซื้อถั่วลิสงในรูปของฝักสด และนำมาแปรรูปขึ้นต้นในรูปของถั่วลิสงต้ม โดยรับซื้อผลผลิตส่วนใหญ่ ร้อยละ 87 จากเกษตรกรนอกจังหวัด ได้แก่ จังหวัดน่าน เชียงใหม่ พะเยา แม่ฮ่องสอน ลำปาง ยโสธร ขอนแก่น อุดรธานี เป็นต้น จากเกษตรกรในจังหวัด ร้อยละ 10 และส่วนที่เหลือร้อยละ 3 นำเข้าวัตถุดิบจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เมียนมาร์ และ สปป.ลาว เป็นต้น และจำหน่ายทั้งในรูปแบบถั่วลิสงฝักสด และถั่วลิสงต้ม

(1) ในปี 2567 ผู้ประกอบการยังมีความต้องการผลผลิตถั่วลิสงเฉลี่ย 2 ต้นต่อวัน หรือ 60 ต้นต่อเดือน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 25 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคารับซื้อ โดยจะมีการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนการซื้อขาย 1 – 2 วัน

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ มีการคัดเลือกผลผลิตก่อนนำมาจำหน่าย โดยฝักถั่วลิสง ต้องไม่เน่าเสีย หรือลึบแบน และไม่มีดินปนเปื้อนมากเกินไป โดยเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุประมาณ 90 – 100 วัน นับจากวันเพาะปลูก หากพบผลผลิตถั่วลิสงคุณภาพต่ำ ผู้ประกอบการจะทำการปรับลดราคารับซื้อลง แต่ในกรณีที่รับซื้อผ่านพ่อค้าคนกลางนอกจังหวัดไม่สามารถคัดเลือกคุณภาพผลผลิตถั่วลิสงได้

(4) การให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนของผู้ประกอบการ โดยรับซื้อผลผลิตอย่างต่อเนื่อง และไม่จำกัดปริมาณการรับซื้อ

4.3) ผู้ประกอบการ “โรงต้มถั่วไรสะท้อน” สถานที่ตั้ง เลขที่ 2/2 หมู่ 4 ตำบลไรสะท้อน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยมีนางชวน ชุ่มจิต โทรศัพท์ 08-7811-4502 เป็นเจ้าของกิจการ ดำเนินกิจการรับซื้อถั่วลิสงในรูปของฝักสด และนำมาแปรรูปขึ้นต้นในรูปของถั่วลิสงต้ม โดยรับซื้อผลผลิตส่วนใหญ่ ร้อยละ 70 จากตลาดค้าส่งนอกจังหวัด ได้แก่ ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี และส่วนที่เหลือร้อยละ 30 จากเกษตรกรในจังหวัด และจำหน่ายในรูปแบบถั่วลิสงต้ม

(1) ในปี 2567 ผู้ประกอบการยังมีความต้องการผลผลิตถั่วลิสงเฉลี่ย 200 กิโลกรัมต่อวัน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 25 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคารับซื้อ

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อจากเกษตรกรในจังหวัด จะมีการคัดเลือกผลผลิต ก่อนนำมาจำหน่าย โดยฝักถั่วลิสงต้องไม่เน่าเสีย หรือลึบแบน และไม่มีดินปนเปื้อนมากเกินไป หากพบผลผลิต ถั่วลิสงคุณภาพต่ำ ผู้ประกอบการจะทำการปรับลดราคารับซื้อลง แต่ในกรณีที่รับซื้อผ่านพ่อค้าคนกลาง นอกจังหวัด ไม่สามารถคัดเลือกคุณภาพผลผลิตถั่วลิสงได้

4.4) ผู้ประกอบการ “โรงต้มถั่วบ่อหมัน” สถานที่ตั้ง เลขที่ 21/2 หมู่ 1 ตำบลหนองกระบุ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ดำเนินกิจการรับซื้อถั่วลิสงในรูปของฝักสด และนำมาแปรรูปขึ้นต้นในรูปของ ถั่วลิสงต้ม โดยรับซื้อผลผลิตส่วนใหญ่ ร้อยละ 95 จากพ่อค้าคนกลางนอกจังหวัด ส่วนที่เหลือร้อยละ 5 จากเกษตรกรในจังหวัด และจำหน่ายในรูปแบบถั่วลิสงต้ม

(1) ในปี 2567 ผู้ประกอบการยังมีความต้องการผลผลิตถั่วลิสงเฉลี่ย 300 กิโลกรัมต่อวัน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 25 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคารับซื้อ

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อจากเกษตรกรในจังหวัด จะมีการคัดเลือกผลผลิต ก่อนนำมาจำหน่าย โดยฝักถั่วลิสงต้องไม่เน่าเสีย หรือลึบแบน และไม่มีดินปนเปื้อนมากเกินไป หากพบผลผลิต ถั่วลิสงคุณภาพต่ำ ผู้ประกอบการจะทำการปรับลดราคารับซื้อลง แต่ในกรณีที่รับซื้อผ่านพ่อค้าคนกลาง นอกจังหวัดไม่สามารถคัดเลือกคุณภาพผลผลิตถั่วลิสงได้

(4) การให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนของผู้ประกอบการ โดยให้คำปรึกษา และคำแนะนำ ในการปลูกถั่วลิสง อีกทั้งสนับสนุนสินเชื่อเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงให้เกษตรกรที่ขาดแคลนแหล่งเงินทุน

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเพชรบุรี

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่ จังหวัดเพชรบุรี พบว่า มีแหล่งรับซื้อที่สามารถรับซื้อผลผลิตได้อย่างไม่จำกัด ในพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งในปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 3,600 ตันต่อปี แต่ปริมาณผลผลิตในจังหวัดมีเพียง 200 ตันต่อปี ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวนาปีเป็นถั่วลิสง หรือปลูกหลังนา ในพื้นที่อำเภอเขาย้อย และบ้านลาด จำนวน 500 ไร่ขึ้นไป ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และลดต้นทุนด้านการขนส่ง ของเกษตรกร ควรพิจารณาระยะทางจากแหล่งผลิตไปรับแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร (ตารางที่ 4.55)

ตารางที่ 4.55 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปี) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเพชรบุรี

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
ผู้ประกอบการรับซื้อ ถั่วลิสง (โรงต้มถั่วลิสง) ในพื้นที่อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี	-	3,600	ยังมีความ ต้องการ ผลผลิต เพิ่มขึ้น ไม่จำกัด	เขาย้อย บ้านลาด	500 ไร่ขึ้นไป

ที่มา: จากการสำรวจ และ * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดเพชรบุรี

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการ การไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าออกจากรูทิกทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้า อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.56 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จังหวัดเพชรบุรี

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	- คัดเลือกเมล็ดถั่วลิสงที่สมบูรณ์ เพื่อไว้ ทำพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป - วางแผนการผลิตจากปริมาณน้ำในสระ และน้ำฝน ในการปรับเพิ่ม/ลดพื้นที่ปลูก	- ปริมาณผลผลิตในพื้นที่ให้สอดคล้อง กับการนำเข้าจากนอกจังหวัด - กำล้างการผลิต - เงินลงทุนหมุนเวียน

ตารางที่ 4.56 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<ul style="list-style-type: none"> - ปลูกถั่วลิสง หลักจากเก็บเกี่ยวข้าวนาปี - ทำการผลิตในช่วงฤดูฝน เนื่องจากเป็นพื้นที่ดอนและไม่มีน้ำใช้เพื่อการเกษตร 	
2. การจัดหา (Sourcing)	<ul style="list-style-type: none"> - เมล็ดพันธุ์ : เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้เมล็ดพันธุ์ของตนเอง - ปัจจัยการผลิต : ปุ๋ยเคมี และสารเคมี จะซื้อจากร้านขายเคมีภัณฑ์ในตลาดชุมชน สำหรับน้ำมันเชื้อเพลิงซื้อจากสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิงใกล้บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - ผลผลิตถั่วลิสงในจังหวัด - ผลผลิตถั่วลิสงนอกจังหวัด (ผ่านทางนายหน้า) - ผลผลิตถั่วลิสงจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ เมียนมาร์ และ สปป.ลาว (ผ่านทางนายหน้า) - ไม้พินเชื้อเพลิงที่ใช้ในการหุงต้มถั่วลิสงจากในจังหวัดและนอกจังหวัด (จังหวัดชุมพร)
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>การปลูกถั่วลิสงของเกษตรกรจังหวัดกาญจนบุรี ส่วนใหญ่ปลูกพันธุ์ดั้งเดิม (ถั่วขาว) มีวิธีการดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - การเตรียมดิน โดยการไถตะ 1 ครั้ง ไถพรวน 1 ครั้ง และมีการซักร่อง ลักษณะคล้ายกับการทำนา - การปลูก นิยมขุดหลุมและหลอดเมล็ดเฉลี่ย 2-3 เมล็ด - การกำจัดวัชพืช หลังจากปลูกถั่วลิสงแล้วเสร็จให้ฉีดยาคุมหญ้าทันที - การให้น้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้น้ำจากสระน้ำเป็นของตนเอง โดยวิธีลากสายยางไปรดน้ำในแปลงโดยตรง การตั้งสายยางปล่อยน้ำในลักษณะคล้ายน้ำพุวางกระจายตามจุดต่าง ๆ ในแปลงให้น้ำผ่านระบบน้ำสปริงเกอร์ และรอฝนตามธรรมชาติ - การใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 2 ครั้งต่อรอบการผลิต โดยรอบที่ 1 เมื่อถั่วลิสงอายุได้ 20 วัน พร้อมพรวนดินกลบปุ๋ยเคมีทันที และรอบที่ 2 เมื่อถั่วลิสงอายุได้ 50 วัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ประกอบการจะนำถั่วลิสงฝักสดไปแปรรูปขั้นต้น (ถั่วลิสงต้ม)

ตารางที่ 4.56 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<ul style="list-style-type: none"> - การกำจัดศัตรูพืช โดยฉีดยาฆ่าแมลงเฉลี่ย 4 ครั้งต่อรอบการผลิต - การบำรุงรักษา โดยการฉีดฮอร์โมนบำรุงต้นถั่วลิสง เร่งดอก และเร่งฝัก และฉีดเฉลี่ยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง - การเก็บเกี่ยว จะเก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่อถั่วลิสงมีอายุประมาณ 90 – 100 วัน โดยใช้แรงงานคนในการถอนและปลิดฝักถั่วลิสง 	
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรส่วนใหญ่จำหน่ายผลผลิตให้กับผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง (โรงต้มถั่วลิสง) ที่อำเภอเขาย้อย และอำเภอบ้านลาด โดยใช้รถกระบะ รถซาเล้ง และรถจักรยานยนต์ ในการขนส่งผลผลิตไปยังแหล่งรับซื้อ ระยะทางประมาณ 2 - 10 กิโลเมตร 	<ul style="list-style-type: none"> - ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง (โรงต้มถั่วลิสง) มีแผงจำหน่ายสินค้าที่ตลาดทั้งในและนอกจังหวัด เพื่อเป็นจุดกระจายสินค้า และสินค้าบางส่วนจำหน่าย ณ โรงต้มถั่วลิสงให้แก่พ่อค้าปลีก
5. การส่งคืน (Returning)	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีการส่งคืนผลผลิต เนื่องจากได้ทำการคัดเลือกคุณภาพถั่วลิสงในระหว่างเก็บเกี่ยวผลผลิต แต่หากพบถั่วลิสงคุณภาพต่ำ เช่น ฝักเน่าเสีย สิบแบน หรือมีดินปะปนมากเกินไปทางผู้รับซื้อจะทำการปรับราคารับซื้อลง 	<ul style="list-style-type: none"> - มีการคัดเลือกคุณภาพหลังจากผ่านการแปรรูปขั้นต้น (ถั่วลิสงต้ม) แต่หากพบถั่วลิสงที่จำหน่ายมีปัญหา เช่น เน่าเสีย หรือเกิดเชื้อรา เป็นต้นผู้ประกอบการจะทำการเปลี่ยนสินค้าให้ลูกค้าเพื่อทดแทนสินค้าเดิมที่เสียหาย

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่า ยังประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ การขาดกิจกรรมการผลิตและการตลาดร่วมกันภายในกลุ่มแปลงใหญ่ ปัญหาเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ที่ดินเพื่อการเกษตร ด้านการจัดหา อาทิ การขาดแคลนเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีที่ต้านทานโรค และเมล็ดพันธุ์มีราคาแพง และขาดแคลนเงินทุนเพื่อการเกษตร ด้านการผลิต อาทิ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิตในช่วงฤดูแล้ง และการเกิดโรคโคนเน่าหรือลำต้นเน่า และสภาพดินเสื่อมโทรม และด้านการจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ จุดรับซื้อมีจำกัด ทำให้ขาดอำนาจในการต่อรองด้านราคา

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรที่ทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยพิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริงที่สัมภาษณ์จากเกษตรกร และผู้ประกอบการรับซื้อผลผลิต รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมของจังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้

ประกอบการจัดทำแผนงานโครงการขับเคลื่อนการพัฒนาถั่วลิสง เพื่อทดแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่อย่างแท้จริง และบรรลุตามเป้าหมายของโครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดำเนินการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 4.57)

ตารางที่ 4.57 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดเพชรบุรี

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 เกษตรกรมีการรวมกลุ่มในรูปแบบของกลุ่มแปลงใหญ่ถั่วลิสง แต่ยังคงขาดกิจกรรมการวางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกัน</p> <p>1.2 กรณีเช่าที่ดินเพื่อการเกษตร เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินยังขาดความเข้าใจในเรื่องของเอกสารในการขึ้นทะเบียนเกษตรกร ทำให้เกษตรกรไม่สามารถนำพื้นที่แปลงเกษตรดังกล่าวไปขึ้นทะเบียนเกษตรกรได้</p>	<p>1.1 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรให้เกิดความเข้มแข็ง และสามารถบริหารจัดการกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>1.2 ประชาสัมพันธ์และสร้างการรับรู้ให้แก่เกษตรกร และเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ในการขึ้นทะเบียนเกษตรกร</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 เกษตรกรขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงคุณภาพดีที่มีความต้านทานโรค และเมล็ดพันธุ์มีราคาแพง</p> <p>2.2 การขาดแคลนแหล่งเงินทุนเพื่อใช้ในการเกษตร</p>	<p>2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และกระจายเมล็ดพันธุ์เข้าสู่ระบบการผลิตของเกษตรกรในชุมชน</p> <p>2.2 สนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำเพื่อการลงทุนปลูกถั่วลิสง</p>
3. การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 ในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง ทำให้ปริมาณน้ำในสระไม่เพียงพอต่อการผลิต ประกอบกับสภาพอากาศที่ร้อน ทำให้ต้นถั่วลิสงเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต</p> <p>3.2 การเกิดโรคโคนเน่าหรือลำต้นเน่าที่ทำให้ถั่วลิสงยืนต้นตาย</p> <p>3.3 สภาพดินเสื่อมโทรม ทำให้คุณภาพผลผลิตถั่วลิสงต่ำ (เมล็ดไม่เต็มฝัก)</p>	<p>3.1 สนับสนุนแหล่งน้ำบาดาลสำหรับใช้ในการเกษตรให้แก่กลุ่มเกษตรกร</p> <p>3.2 อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและดูแลรักษาถั่วลิสง โดยการสาธิตและฝึกปฏิบัติ โดยมีเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องตรวจเยี่ยมแปลงและให้คำแนะนำแก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง</p> <p>3.3 ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่เกษตรกรในการนำดินไปตรวจวิเคราะห์ และนำผลการวิเคราะห์ดินไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงบำรุงดินเบื้องต้นในแปลง เพื่อให้ได้รับธาตุอาหารที่เหมาะสมกับพื้นที่</p>

ตารางที่ 4.57 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	จุดรับซื้อจำกัด ทำให้เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองทางด้านราคา	ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายตลาด และการเพิ่มช่องทางการจำหน่าย ถั่วลิสงให้แก่เกษตรกร
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

4.3.9 จังหวัดอุบลราชธานี

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 4,889.80 บาทต่อไร่ หรือ 20.37 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 240 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 3,874.44 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 1,015.36 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 79.24 และร้อยละ 20.76 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 2,998.35 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าพันธุ์ และค่าเตรียมดิน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 876.09 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 240 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 25.00 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 6,000 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,110.20 บาทต่อไร่ หรือ 4.63 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.58)

ตารางที่ 4.58 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอุบลราชธานี

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	876.09	2,998.35	3,874.44
1.1 ค่าแรงงาน	254.55	2,181.82	2,436.37
ค่าเตรียมดิน	-	539.40	539.40
เตรียมพันธุ์และปลูก	-	281.82	281.82
ดูแลรักษา	-	397.27	397.27
เก็บเกี่ยว	254.55	963.33	1,217.88
1.2 ค่าวัสดุ	605.77	762.55	1,368.32
ค่าพันธุ์	-	751.00	751.00
ค่าปุ๋ย	350.15	-	350.15
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	34.55	-	34.55
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	15.91	11.55	27.46
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	205.16	-	205.16
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	-	-	-
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	-	-	-
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	15.77	53.98	69.75
2. ต้นทุนคงที่	-	1,015.36	1,015.36
ค่าเช่าที่ดิน	-	1,000	1,000

ตารางที่ 4.58 (ต่อ)

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	13.89	13.89
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	1.47	1.47
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	1,356.73	3,533.07	4,889.80
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม	-	-	20.37
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	-	-	240
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	-	-	25.00
7. ผลตอบแทนต่อไร่	-	-	6,000
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่	-	-	1,110.20
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม	-	-	4.63

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปรัง กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปรัง ใน 1 รอบการผลิต เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,105.24 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วลิสง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 1,110.20 บาทต่อไร่ เพื่อขายฝักสด และเป็นวัตถุดิบ ในการแปรรูปถั่วลิสงคั่วทราย เป็นต้น (ตารางที่ 4.59)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร ข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนต่ำกว่า เมื่อพิจารณาพบว่า ข้าวนาปรังมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า ร้อยละ 28.98 โดยเฉพาะ ค่าเมล็ดพันธุ์ และค่าแรงในการเก็บเกี่ยว ในขณะที่ราคาข้าวนาปรังที่เกษตรกรขายได้ ต่ำกว่า ร้อยละ 61.88 หรือต่ำกว่า 15.47 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งส่วนใหญ่เกษตรกรจะนำผลผลิตเก็บไว้สำหรับ บริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจึงนำมาจำหน่าย อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้ เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพดังกล่าว ข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

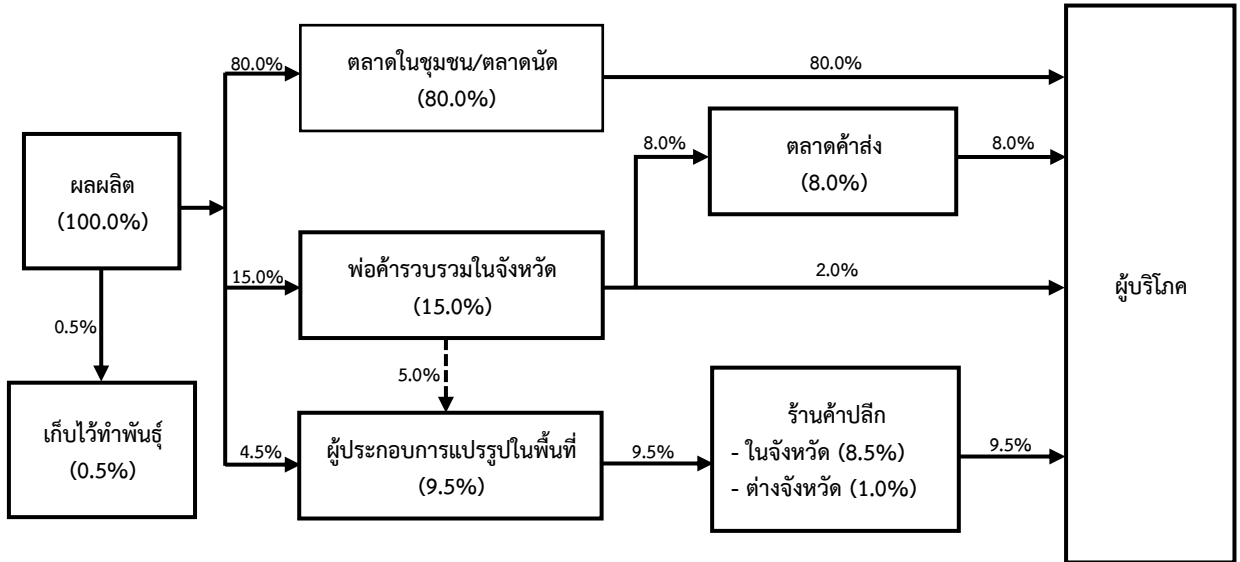
ตารางที่ 4.59 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ

สินค้า	หน่วย : บาท/ไร่		
	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปรัง	3,736.67	4,841.91	1,105.24
สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	4,889.80	6,000.00	1,110.20
ส่วนต่าง	1,153.13	1,158.09	4.96

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

3) วิถีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงของจังหวัดอุบลราชธานี ผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.0 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะนำไปต้มสุกเพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่ ร้อยละ 15.0 จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลาง รวบรวมในจังหวัดมารับซื้อ ณ แปลงเกษตร และจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ่านตลาดค้าส่ง สำหรับร้อยละ 4.5 เกษตรกรจำหน่ายให้ผู้ประกอบการแปรรูปในพื้นที่ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มแม่บ้านในชุมชนที่แปรรูปเป็นถั่วลิสงคั่วทราย และผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อส่งต่อไปยังร้านค้าปลีกทั้งในและต่างจังหวัด และอีกร้อยละ 0.5 เกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป (ภาพที่ 4.13)

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

ภาพที่ 4.13 วิถีตลาดถั่วลิสงจังหวัดอุบลราชธานี

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี มีผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

4.1) กลุ่มแปรรูปทางการเกษตรถั่วคั่วทราย สถานที่ตั้ง 125 หมู่ 2 ตำบลชีวาน อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี โทรศัพท์ 081-5492741 ค่าพิกัด X 463598, Y 1689909 ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตถั่วลิสงเปลือกแห้ง โดยรับซื้อจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อนำมาผลิตและแปรรูปเป็นถั่วคั่วทราย

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 1 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 100 กิโลกรัม ต่อเดือน) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 จำนวน 2 ตัน (เฉลี่ย 167 กิโลกรัมต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ จำนวน 1 ตัน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 50 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะที่ผู้ประกอบการกำหนดราคารับซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9 เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบการเก็บเกี่ยวประมาณ 100 - 110 วัน นับจากวันที่ปลูก คัดพิเศษไม่มีเมล็ดเสียหรือขึ้นรา เปลือกแห้ง เมล็ดเต็ม สมบูรณ์ ไม่แตก และไม่มีเสี้ยนดิน

4.2) พ่อค้าคนกลางที่รวบรวมถั่วลิสงในท้องถิ่น เป็นพ่อค้าจรที่เดินทางเข้ามาซื้อผลผลิตถั่วลิสงในพื้นที่ โดยจะเข้ามาซื้อในช่วงเวลาที่เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งไม่ใช่พ่อค้ารายเดิม ทุกรอบการผลิต ดำเนินการซื้อถั่วลิสงเปลือกสดจากเกษตรกร เพื่อนำไปจำหน่ายต่อยังตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร และร้านค้าปลีกทั่วไป

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 34 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 2.8 ตันต่อเดือน) สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 42 ตัน (เฉลี่ย 3.5 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ 8 ตัน

(2) ราคาซื้อเฉลี่ย 25 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะที่ผู้ประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9 เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบการเก็บเกี่ยวประมาณ 100 - 110 วัน นับจากวันที่ปลูก เมล็ดเต็ม สมบูรณ์ และไม่มีเสี้ยนดิน

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า มีแหล่งรับซื้อ จำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ 1) กลุ่มแปรรูปทางการเกษตรถั่วคั่วทราย มีความต้องการผลผลิตรวม 2 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 1 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 1 ตัน และ 2) พ่อค้ารวบรวมในจังหวัด เป็นพ่อค้าจรที่เดินทางเข้ามาซื้อผลผลิตถั่วลิสงในพื้นที่ มีความต้องการผลผลิตรวม 42 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 34 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 8 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปรังเป็นถั่วลิสง ในพื้นที่อำเภอกุดข้าวปุ้น เขมรราชู เขื่องใน โขงเจียม ดอนมดแดง เดชอุดม ตระการพืชผล ตาลชุม พุ่งศรีอุดม นาจะหลวย นาตาล นาเยีย น้ำขุ่น น้ำยืน บุณฑริก พิบูลมังสาหาร โพธิ์ไทร ม่วงสามสิบ เมืองอุบลราชธานี วารินชำราบ ศรีเมืองใหม่ สว่างวีระวงศ์ สำโรง สิรินคร และอำเภอเหล่าเสือโก้ก รวมจำนวน 272,168.14 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร (ตารางที่ 4.60)

ตารางที่ 4.60 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดอุบลราชธานี

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)
1. เขื่องใน	2	1	1	กุดข้าวปุ้น**	8,700.57
2. ทุกอำเภอ	42	34	8	เขมรราชู*	375.79
				เขื่องใน*	245.32
				โขงเจียม**	28,742.88
				ดอนมดแดง*	1,515.17
				เดชอุดม*	684.60

ตารางที่ 4.60 (ต่อ)

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความ ต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับ ซื้อปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)
				ตระการพืชผล*	1,307.61
				ตาลชุม*	1,196.84
				ทุ่งศรีอุดม**	31,104.47
				นาจะหลวย*	323.16
				นาตาล**	5,232.49
				นาเยี่ย*	95.48
				น้ำขุ่น*	0.13
				น้ำยืน*	1,728.33
				บุญศรี*	462.78
				พิบูลมังสาหาร*	62,333.96
				โพธิ์ไทร**	72,599.94
				ม่วงสามสิบ*	14.04
				เมืองอุบลราชธานี*	110.97
				วารินชำราบ*	77.33
				ศรีเมืองใหม่**	39,650.10
				สว่างวีระวงศ์*	1,904.21
				สำโรง*	18.23
				สิรินธร*	13,717.97
				เหล่าเสือโก้ก*	25.76

หมายเหตุ: *พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ S3 N ของข้าวนาปรัง จังหวัดอุบลราชธานี

**พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ทั่วไปจังหวัดอุบลราชธานี

ที่มา: จากการสำรวจ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือก ถั่วลิสงเกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอน ให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.61)

ตารางที่ 4.61 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	การปลูกถั่วลิสง เกษตรกรนิยมปลูกในช่วงฤดูแล้ง (หลังนา) สำหรับการปลูกในช่วงฤดูฝน จะปลูกเพื่อทำเป็นเมล็ดพันธุ์ โดยพิจารณาจากความต้องการของตลาด ประกอบกับความสามารถในการผลิตของเกษตรกร พันธุ์ที่ตลาดต้องการ เกษตรกรในจังหวัดอุบลราชธานี นิยมปลูกพันธุ์ไทนาน 9 เนื่องจากสามารถปลูกได้ทุกสภาพแวดล้อม และเหมาะแก่การนำไปแปรรูป คุณภาพผลผลิตโดยมีลักษณะเมล็ดเต็ม สมบูรณ์ ไม่แตก และไม่มีเสี้ยนดิน	ผู้รวบรวม/ผู้ประกอบการแปรรูป จะวางแผนการรับซื้อ โดยจะเน้นช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดมาก เพื่อให้มีวัตถุดิบเพียงพอในการแปรรูป ถั่วลิสงเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และส่งตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งปัจจุบัน ปริมาณ ผลผลิต ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ
2. การจัดหา (Sourcing)	<u>เมล็ดพันธุ์</u> : เกษตรกรโดยส่วนใหญ่จะผลิตเมล็ดพันธุ์เอง มีเพียงบางรายที่ซื้อจากเพื่อนบ้าน หรือร้านค้าในชุมชน <u>ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก สารบำรุงดิน อาทิ ปูนขาว</u> : ซื้อจากร้านค้าใกล้บ้าน สำหรับปุ๋ยคอก เกษตรกรจะเก็บจากฟาร์มของตนเอง และซื้อจากเพื่อนบ้าน <u>น้ำมันสำหรับสูบน้ำ</u> : ซื้อจากปั้มน้ำมันใกล้บ้าน	ผู้รวบรวม/ผู้ประกอบการแปรรูป จะรับซื้อผลผลิตโดยตรงจากเกษตรกร โดยจะรับซื้อตลอดทั้งปี ในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก จะรับซื้อประมาณสัปดาห์ละ 1 ครั้ง และเก็บสต็อกไว้เพื่อใช้แปรรูป หรือแกะฝักเพื่อจำหน่ายเป็นเมล็ดแห้งต่อไป
3.การผลิต (Manufacturing)	การปลูกถั่วลิสง มีวิธีการดังนี้ <u>การเตรียมดิน</u> : ด้วยการใช้ไถ 2 ครั้ง โดยไถตะ 1 ครั้ง และตากดินไว้ 1 สัปดาห์ เพื่อกำจัดวัชพืช และไถพรวน 1 ครั้ง พร้อมโรยปูนขาวก่อนปลูก 1 วัน <u>การปลูก</u> : จะปลูกในลักษณะแปลงยกร่อง และหยอดหลุม โดยความกว้างของสันร่องประมาณ 60 - 100 เซนติเมตร หลุมลึก 5 - 10 เซนติเมตร ระยะห่าง 40 - 50 เซนติเมตร หยอดเมล็ดพันธุ์ 2 - 3 เมล็ดต่อหลุม แล้วกลบดิน <u>การให้น้ำ</u> : ช่วงฤดูฝน เกษตรกรจะใช้น้ำฝนเป็นหลัก และสูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติหรือบ่อเก็บน้ำ เฉลี่ย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ตลอดอายุการปลูก ในช่วงฤดูแล้งและฝนทิ้งช่วง	<u>ผู้ประกอบการ</u> : จะนำถั่วลิสงเปลือกแห้ง ที่รับซื้อจากผู้รวบรวมไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ถั่วคั่วทราย <u>ผู้รวบรวม</u> : จะนำถั่วลิสงสดบางส่วนที่รับซื้อจากเกษตรกรไปตากแห้ง เพื่อส่งจำหน่ายให้กับตลาดค้าส่ง/ผู้บริโภคชั้นสุดท้ายต่อไป

ตารางที่ 4.61 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	การบำรุงรักษาและการกำจัดวัชพืช : ช่วง 25 - 30 วันหลังปลูก (ก่อนออกดอกแรก) จะบำรุงโดยการใส่ปุ๋ยคอกร่วมกับปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 จำนวน 1 ครั้ง สำหรับการกำจัดวัชพืช เกษตรกรจะกำจัดเองโดยใช้วิธีการถอนหรือดาดการเก็บเกี่ยว : เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบ 110 วัน นับจากวันที่ปลูก	
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	ผลผลิตถั่วลิสง เกษตรกรจะนำผลผลิตบางส่วนไปต้มสุกเพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่ และเก็บเกี่ยวผลผลิตไว้เพื่อจำหน่ายฝักสด/ฝักแห้งให้กับผู้ประกอบการ/พ่อค้ารวบรวมในจังหวัดที่เข้ามารับซื้อในพื้นที่	ผู้ประกอบการ : ผลิตภัณฑ์สินค้าส่วนใหญ่จำหน่ายในจังหวัด อาทิ ร้านค้าปลีกในชุมชน รวมถึงจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ ผู้รวบรวม : จะจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการแปรรูป รวมถึงตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร
5. การส่งคืน (Returning)	ผู้ประกอบการ/พ่อค้ารวบรวมจะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า	ไม่มีการส่งคืนสินค้า โดยสามารถนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด

ที่มา: จากการสำรวจ

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ไม่สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด การจัดหา อาทิ เมล็ดพันธุ์ไม่เพียงพอหากต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก และเมล็ดพันธุ์ไม่สมบูรณ์ รวมถึงเมล็ดพันธุ์มีราคาสูง การผลิต อาทิ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง และต้นทุนปัจจัยการผลิตที่ค่อนข้างสูง

การจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.62)

ตารางที่ 4.62 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	1.1 เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด จากความสามารถในการผลิตของเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงาน พื้นที่การเพาะปลูก รวมถึงปัจจัยการผลิตอื่นๆ	1.1 ส่งเสริมรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน 1.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกจากเดิม

ตารางที่ 4.62 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		ในพื้นที่ที่มีศักยภาพ ให้มีปริมาณผลผลิตเพียงพอตามความต้องการของตลาด 1.3 สร้างเครือข่ายศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว เพื่อเชื่อมโยงด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด 1.4 ส่งเสริมมาตรการจูงใจด้านผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการเพาะปลูก
2. การจัดหา(Sourcing)	2.1 เมล็ดพันธุ์มีราคาสูง และไม่เพียงพอหากเกษตรกรต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก 2.2 เมล็ดพันธุ์ไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้อัตราการเกิดน้อย	2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ดี ให้มีปริมาณเพียงพอเพื่อรองรับการขยายพื้นที่เพาะปลูก
3. การผลิต (Manufacturing)	3.1 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง และในช่วงเวลาที่ฝนทิ้งช่วง 3.2 ต้นทุนปัจจัยการผลิตมีราคาสูง อาทิ น้ำมันสำหรับสูบน้ำ ปุ๋ยสำหรับบำรุง 3.3 เกษตรกรบางรายต้องการพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพและได้รับรองมาตรฐาน Organic หรือ GAP แต่กังวลว่าจะดำเนินการยุ่งยาก	3.1 ถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร และเกษตรกรสมาชิกศูนย์ฯ ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว 3.2 จัดทำแปลงส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว 3.3 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิต และการปรับเปลี่ยนมาปลูกถั่วลิสง 3.4 การพัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพและได้รับรองมาตรฐาน Organic หรือ GAP เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิตเชื่อมโยงไปสู่การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว 3.5 สนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต แปรรูปผลผลิต และเพิ่มมูลค่า 3.6 เชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	-	-
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

4.3.10 จังหวัดยโสธร

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 5,642.88 บาทต่อไร่ หรือ 23.22 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 243 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 4,629.08 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 1,013.80 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 82.03 และร้อยละ 17.97 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 2,886.19 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าพันธุ์ และค่าดูแลรักษา ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 1,742.89 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 243 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 35.00 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 8,505.00 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,862.12 บาทต่อไร่ หรือ 11.78 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.63)

ตารางที่ 4.63 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดยโสธร

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	1,742.89	2,886.19	4,629.08
1.1 ค่าแรงงาน	1,015.36	2,190.77	3,206.13
ค่าเตรียมดิน	717.32	27.45	744.77
เตรียมพันธุ์และปลูก	141.18	152.94	294.12
ดูแลรักษา	-	418.16	418.16
เก็บเกี่ยว	156.86	1,592.22	1,749.08
1.2 ค่าวัสดุ	696.15	643.46	1,339.61
ค่าพันธุ์	168.24	613.53	781.77
ค่าปุ๋ย	305.43	14.69	320.12
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	11.76	15.24	27.00
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	6.41	-	6.41
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	204.31	-	204.31
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	-	-	-
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	-	-	-
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	31.38	51.96	83.34
2. ต้นทุนคงที่	-	1,013.80	1,013.80
ค่าเช่าที่ดิน	-	1,000	1,000
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	12.50	12.50
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	1.30	1.30

ตารางที่ 4.63 (ต่อ)

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,223.53	3,419.35	5,642.88
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม	-	-	23.22
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	-	-	243
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	-	-	35.00
7. ผลตอบแทนต่อไร่	-	-	8,505.00
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่	-	-	2,862.12
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม	-	-	11.78

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปรัง กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปรัง ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,983.63 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วลิสง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 2,862.12 บาทต่อไร่ เพื่อขายฝักสด และเป็นวัตถุดิบแปรรูปหลากหลายชนิด เช่น ถั่วลิสงคั่วทราย ถั่วกรอบแก้ว ถั่วตัด ถั่วทอดสมุนไพร เป็นต้น (ตารางที่ 4.64)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร ข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนต่ำกว่า เมื่อพิจารณาพบว่า ข้าวนาปรังมีต้นทุนการผันแปรที่ต่ำกว่า ร้อยละ 31.35 โดยเฉพาะ ค่าเมล็ดพันธุ์ และค่าแรงในการเก็บเกี่ยว ในขณะที่ราคาข้าวนาปรังที่เกษตรกรขายได้ต่ำกว่า ร้อยละ 81.23 หรือต่ำกว่า 28.43 บาทต่อกิโลกรัม อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิมเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสมและคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.64 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ

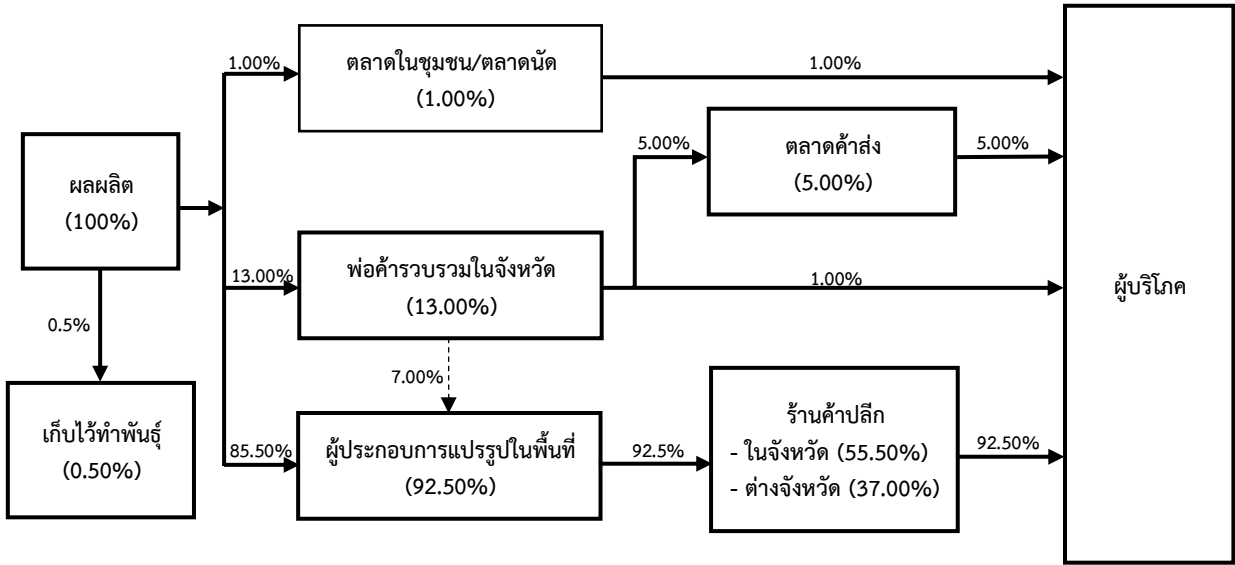
สินค้า	หน่วย : บาท/ไร่		
	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปรัง	4,129.16	6,112.79	1,983.63
สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	5,642.88	8,505.00	2,862.12
ส่วนต่าง	1,513.72	2,392.21	878.49

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

3) วิถีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงของจังหวัดยโสธร ผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ ร้อยละ 85.50 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้ผู้ประกอบการแปรรูปในพื้นที่ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มแม่บ้านในชุมชนที่แปรรูปเป็นถั่วลิสงคั่วทราย ถั่วกรอบแก้ว ถั่วตัด ถั่วทอดสมุนไพร เป็นต้น เพื่อส่งต่อไปยังร้านค้าปลีกทั้งใน

และต่างจังหวัด ร้อยละ 13.00 จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางรวบรวมในจังหวัดมารับซื้อ ณ แปลงเกษตร และจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ่านตลาดค้าส่ง สำหรับร้อยละ 1.00 เกษตรกรจะนำไปต้มสุกเพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่ และอีกร้อยละ 0.50 เกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป (ภาพที่ 4.14)

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

ภาพที่ 4.14 วิธีตลาดถั่วลิสงจังหวัดยโสธร

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง ในพื้นที่จังหวัดยโสธร มีผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

4.1) กลุ่มแม่บ้านวิสาหกิจชุมชนบ้านนาเวียง สถานที่ตั้ง 90 หมู่ 6 ตำบลกู่จาน อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร โทรศัพท์ 061-3268683 ค่าพิกัด X 408135 , Y 1777195 ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตถั่วลิสงเปลือกแห้ง โดยรับซื้อจากสมาชิกกลุ่ม และเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดยโสธร เพื่อนำมาผลิตและแปรรูปจากถั่วลิสง อาทิ ถั่วคั่วทราย ถั่วตัด และถั่วทอดเกลือ

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 200 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 17 ตันต่อเดือน) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 จำนวน 250 ตัน (เฉลี่ย 21 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ จำนวน 50 ตัน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 36 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคารับซื้อจากสมาชิกกลุ่ม และเกษตรกรทั่วไป โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9 เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบการเก็บเกี่ยวประมาณ 100 - 110 วัน นับจากวันที่ปลูก เปลือกแห้ง เมล็ดเต็ม สมบูรณ์ ไม่แตก และไม่มีเสี้ยนดิน

4.2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านสังข์ สถานที่ตั้ง 113 หมู่ 13 ตำบลกุดน้ำใส อำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร โทรศัพท์ 062-832-5024 ค่าพิกัด X 431844, Y 1703933 ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตถั่วลิสงเปลือกแห้ง โดยรับซื้อจากสมาชิกกลุ่ม และเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดยโสธร เพื่อนำมาผลิตและแปรรูปจากถั่วลิสง อาทิ ถั่วลิสงคั่วทราย ถั่วรอบแก้ว ถั่วตัด และถั่วทอดสมุนไพร

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 170 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 14 ตันต่อเดือน) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 จำนวน 220 ตัน (เฉลี่ย 19 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ จำนวน 50 ตัน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 37 - 38 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคาซื้อจากสมาชิกกลุ่ม และเกษตรกรทั่วไป โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9 เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบการเก็บเกี่ยวประมาณ 100 - 110 วัน นับจากวันที่ปลูก เปลือกแห้ง เมล็ดเต็ม สมบูรณ์ ไม่แตก และไม่มีเสี้ยนดิน

4.3) พ่อค้าคนกลางที่รวบรวมถั่วลิสงในท้องถิ่น เป็นพ่อค้าจรที่เดินทางเข้ามารับซื้อผลผลิตถั่วลิสงในพื้นที่ โดยจะเข้ามารับซื้อในช่วงเวลาที่เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งไม่ใช่พ่อค้ารายเดิม ทุกรอบการผลิต ดำเนินการรับซื้อถั่วลิสงเปลือกสดจากเกษตรกร เพื่อนำไปจำหน่ายต่อยังผู้ประกอบการในจังหวัด ตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร และร้านค้าปลีกทั่วไป

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 22 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 1.8 ตันต่อเดือน) สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 45 ตัน (เฉลี่ย 3.8 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ 23 ตัน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 35 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9 เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบการเก็บเกี่ยวประมาณ 100 - 110 วัน นับจากวันที่ปลูก เมล็ดเต็ม สมบูรณ์ และไม่มีเสี้ยนดิน

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่จังหวัดยโสธร พบว่า มีแหล่งรับซื้อ จำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ 1) กลุ่มแม่บ้านวิสาหกิจชุมชนบ้านนาเวียง อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร มีความต้องการผลผลิตรวม 250 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 200 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 52 ตัน 2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านสังข์ มีความต้องการผลผลิตรวม 220 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 170 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 50 ตัน และ 3) พ่อค้ารวบรวมในจังหวัด เป็นพ่อค้าจรที่เดินทางเข้ามารับซื้อผลผลิตถั่วลิสงในพื้นที่ มีความต้องการผลผลิตรวม 45 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 22 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 23 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปรังเป็นถั่วลิสง ในพื้นที่อำเภอกุดชุม ค้อวัง คำเขื่อนแก้ว ทรายมูล ไทยเจริญ ป่าดิว มหาชนะชัย เมืองยโสธร และอำเภอเลิงนกทา รวมจำนวน 18,666.46 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร (ตารางที่ 4.65)

ตารางที่ 4.65 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดยโสธร

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)
1. ค่าเช่าอเนก	250	200	50	กุดชุม**	1,055.82
2. ค้อวัง	220	170	50	ค้อวัง*	4,708.23
3. ทุกอำเภอ	45	22	23	ค่าเช่าอเนก*	2,676.04
				ทรายมูล*	15.12
				ไทยเจริญ**	178.42
				ป่าดู้*	1,309.22
				มหาชนะชัย*	5,101.95
				เมืองยโสธร*	2,931.08
				เลิงนกทา*	690.58

หมายเหตุ: *พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ S3 N ของข้าวนาปรัง จังหวัดยโสธร

**พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ทั่วไปจังหวัดยโสธร

ที่มา: จากการสำรวจ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือก ถั่วลิสงเกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอน ให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.66)

ตารางที่ 4.66 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	การปลูกถั่วลิสง เกษตรกรนิยมปลูกในช่วงฤดูแล้ง (หลังนา) สำหรับการปลูกในช่วงฤดูฝนจะปลูกเพื่อทำเป็นเมล็ดพันธุ์ โดยพิจารณาจากความต้องการของตลาด ประกอบกับความสามารถในการผลิตของเกษตรกรพันธุ์ที่ตลาดต้องการ เกษตรกรในจังหวัดยโสธรนิยมปลูกพันธุ์ไทนาน 9 เนื่องจากสามารถปลูกได้ทุกสภาพแวดล้อม และเหมาะแก่การนำไปแปรรูป คุณภาพผลผลิต โดยมีลักษณะเมล็ดเต็ม สมบูรณ์ ไม่แตก และไม่มีเสี้ยนดิน	ผู้รวบรวม/ผู้ประกอบการแปรรูปจะวางแผนการรับซื้อ โดยจะเน้นช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดมาก เพื่อให้มีวัตถุดิบเพียงพอในการแปรรูป ถั่วลิสงเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และส่งตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งปัจจุบันปริมาณผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ
2. การจัดหา (Sourcing)	เมล็ดพันธุ์ : เกษตรกรโดยส่วนใหญ่จะผลิตเมล็ดพันธุ์เอง มีเพียงบางรายที่ซื้อจากเพื่อนบ้าน	ผู้รวบรวม/ผู้ประกอบการแปรรูปจะรับซื้อผลผลิตโดยตรงจาก

ตารางที่ 4.66 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p>หรือร้านค้าในชุมชน</p> <p><u>ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก สารบำรุงดิน</u> อาทิ ปูนขาว น้ำหมัก : ซื้อจากร้านค้าใกล้บ้าน สำหรับสารบำรุงดิน เกษตรกรจะผลิตเอง และซื้อจากเพื่อนบ้าน</p> <p><u>น้ำมันสำหรับสูบน้ำ</u> : ซื้อจากปั้มน้ำมันใกล้บ้าน</p>	<p>เกษตรกร โดยจะรับซื้อตลอดทั้งปี ในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก จะรับซื้อประมาณ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และเก็บสต็อกไว้เพื่อใช้แปรรูป หรือแกะฝักเพื่อจำหน่ายเป็นเมล็ดแห้งต่อไป</p>
<p>3. การผลิต (Manufacturing)</p>	<p><u>การปลูกถั่วลิสง</u> มีวิธีการดังนี้</p> <p><u>การเตรียมดิน</u> : ด้วยการใช้ไถ 2 ครั้ง โดยไถตะ 1 ครั้ง และตากดินไว้ 1 สัปดาห์ เพื่อกำจัดวัชพืช และไถพรวน 1 ครั้ง พร้อมโรยปูนขาวก่อนปลูก 1 วัน</p> <p><u>การปลูก</u> : จะปลูกในลักษณะแปลงยกร่อง และหยอดหลุม โดยความกว้างของสันร่องประมาณ 60 - 100 เซนติเมตร หลุมลึก 5 - 10 เซนติเมตร ระยะห่าง 40 - 50 เซนติเมตร หยอดเมล็ดพันธุ์ 2 - 3 เมล็ดต่อหลุม แล้วกลบดิน</p> <p><u>การให้น้ำ</u> : ช่วงฤดูฝน เกษตรกรจะใช้น้ำฝนเป็นหลัก และสูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติหรือบ่อเก็บน้ำ เฉลี่ย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ตลอดอายุการปลูก ในช่วงฤดูแล้งและฝนทิ้งช่วง</p> <p><u>การบำรุงรักษาและการกำจัดวัชพืช</u> : ช่วง 25 - 30 วันหลังปลูก (ก่อนออกดอกแรก) จะบำรุงโดยการใส่ปุ๋ยคอกร่วมกับปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 จำนวน 1 ครั้ง สำหรับการกำจัดวัชพืช เกษตรกรส่วนใหญ่กำจัดเองโดยใช้วิธีการถอนหรือดาย บางรายจะใช้วิธีฉีดพ่นน้ำหมัก และส่วนน้อยจะใช้วิธีฉีดยาคุมหญ้า</p> <p><u>เก็บเกี่ยว</u> : เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบ 110 วัน นับจากวันที่ปลูก</p>	<p><u>ผู้ประกอบการ</u> : จะนำถั่วลิสงเปลือกแห้ง ที่รับซื้อจากผู้รวบรวมไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ถั่วคั่วทราย ถั่วกรอบแก้ว ถั่วตัด ถั่วทอดเกลือ และถั่วทอดสมุนไพร</p> <p><u>ผู้รวบรวม</u> : จะนำถั่วลิสงสดบางส่วนที่รับซื้อจากเกษตรกรไปตากแห้ง เพื่อส่งจำหน่ายให้กับตลาดค้าส่ง/ ผู้บริโภคชั้นสุดท้ายต่อไป</p>
<p>4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)</p>	<p>ผลผลิตถั่วลิสง เกษตรกรจะนำไปจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการแปรรูป (กลุ่มวิสาหกิจชุมชน) ทั้งในรูปแบบถั่วลิสงเปลือกสดและเปลือกแห้ง บางส่วนจำหน่ายให้กับพ่อค้ารวบรวม</p>	<p><u>ผู้ประกอบการ</u> : ผลิตภัณฑ์สินค้าส่วนใหญ่จำหน่ายในจังหวัด อาทิ ร้านค้าปลีกในชุมชนและต่างจังหวัด การออกบูธจำหน่ายสินค้ากับหน่วยงาน</p>

ตารางที่ 4.66 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	ในจังหวัดที่เข้ามาซื้อในพื้นที่ ส่วนที่เหลือจะนำไปต้มสุก เพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่	ภาครัฐ และจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ ผู้รวบรวม : จะจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการแปรรูป รวมถึงตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร
5. การส่งคืน (Returning)	ผู้ประกอบการ/พ่อค้ารวบรวมจะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า	ไม่มีการส่งคืนสินค้า โดยสามารถนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด

ที่มา: จากการสำรวจ

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ไม่สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด การจัดหา อาทิ เมล็ดพันธุ์ไม่เพียงพอหากต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก และเมล็ดพันธุ์ไม่สมบูรณ์ รวมถึงเมล็ดพันธุ์มีราคาสูง การผลิต อาทิ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง และต้นทุนปัจจัยการผลิตที่ค่อนข้างสูง รวมถึงแมลงศัตรูพืชและโรคโคนเน่าในถั่วลิสงในปริมาณที่ไม่มากนัก

การจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.67)

ตารางที่ 4.67 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด จากความสามารถในการผลิตของเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงาน พื้นที่การเพาะปลูก รวมถึงปัจจัยการผลิตอื่นๆ	1.1 ส่งเสริมรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน 1.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกจากเดิมในพื้นที่ที่มีศักยภาพ ให้มีปริมาณผลผลิตเพียงพอตามความต้องการของตลาด 1.3 สร้างเครือข่ายศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว เพื่อเชื่อมโยงด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด 1.4 ส่งเสริมมาตรการจูงใจด้านผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการเพาะปลูก

ตารางที่ 4.67 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 เมล็ดพันธุ์มีราคาสูง และไม่เพียงพอ หากเกษตรกรต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก 2.2 เมล็ดพันธุ์ไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้อัตราการเกิด น้อย	2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิต เมล็ดพันธุ์ดี ให้มีปริมาณเพียงพอ เพื่อรองรับการขยายพื้นที่เพาะปลูก 2.2 ศึกษาวิจัยถั่วลิสงเกษตรศาสตร์ สวก.1 เพื่อให้เหมาะกับพื้นที่ และ เป็นทางเลือกให้กับเกษตรกร
3.การผลิต (Manufacturing)	3.1 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง และในช่วงเวลาที่ฝนทิ้งช่วง 3.2 ต้นทุนปัจจัยการผลิตมีราคาสูง อาทิ น้ำมันสำหรับสูบน้ำ ปุ๋ยสำหรับบำรุง 3.3 เกษตรกรบางรายต้องการพัฒนาผลผลิต ให้มีคุณภาพและได้รับรองมาตรฐาน Organic หรือ GAP แต่กังวลว่าการดำเนินการยุ่งยาก 3.4 เกษตรกรบางรายพบศัตรูพืช เช่น หนอน และโรคโคนเน่าในถั่วลิสง แต่มีใน ปริมาณที่ไม่มากนัก	3.1 ถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร และเกษตรกรสมาชิกศูนย์ฯ ด้านการ ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว 3.2 จัดทำแปลงส่งเสริมการผลิต เมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว 3.3 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์และปัจจัย การผลิต และการปรับเปลี่ยนมาปลูก ถั่วลิสง 3.4 การพัฒนาการผลิตให้มี คุณภาพและได้รับรองมาตรฐาน Organic หรือ GAP เพื่อเป็นการ เพิ่มมูลค่าผลผลิต เชื่อมโยงไปสู่การ จัดการหลังการเก็บเกี่ยว 3.5 สนับสนุนเทคโนโลยีและ นวัตกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการ ผลิต แปรรูปผลผลิต และเพิ่มมูลค่า 3.6 เชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อ แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	-	-
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

4.3.11 จังหวัดศรีสะเกษ

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 5,882.93 บาทต่อไร่ หรือ 21.55 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 273 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 4,865.14 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 1,017.79 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 82.70 และร้อยละ 17.30 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 3,716.88 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าพันธุ์ และค่าดูแลรักษา ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 1,148.26 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 273 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 30.00 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 8,190.00 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,307.07 บาทต่อไร่ หรือ 8.45 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.68)

ตารางที่ 4.68 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดศรีสะเกษ

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	1,148.26	3,716.88	4,865.14
1.1 ค่าแรงงาน	588.10	2,816.62	3,404.72
ค่าเตรียมดิน	588.10	45.23	633.33
เตรียมพันธุ์และปลูก	-	288.89	288.89
ดูแลรักษา	-	460.28	460.28
เก็บเกี่ยว	-	2,022.22	2,022.22
1.2 ค่าวัสดุ	539.49	833.34	1,372.83
ค่าพันธุ์	-	777.78	777.78
ค่าปุ๋ย	280.00	55.56	335.56
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	30.00	-	30.00
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	14.38	-	14.38
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	215.11	-	215.11
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	-	-	-
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	-	-	-
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	20.67	66.92	87.59
2. ต้นทุนคงที่	-	1,017.79	1,017.79
ค่าเช่าที่ดิน	-	1,000	1,000
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	15.98	15.98
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	1.81	1.81
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	1,628.90	4,254.03	5,882.93
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม	-	-	21.55
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	-	-	273
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	-	-	30.00
7. ผลตอบแทนต่อไร่	-	-	8,190.00

ตารางที่ 4.68 (ต่อ)

หน่วย : บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่	-	-	2,307.07
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม	-	-	8.45

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปรัง กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปรัง ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 388.49 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วลิสง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 1,918.58 บาทต่อไร่ เพื่อขยายฝึกสดให้กับพ่อค้ารวบรวมในจังหวัด และต้มสุกเพื่อจำหน่ายในตลาดชุมชน/ตลาดนัด (ตารางที่ 4.69)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร ข้าวนาปรัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนต่ำกว่า เมื่อพิจารณาพบว่า ข้าวนาปรังมีต้นทุนผันแปรที่ต่ำกว่า ร้อยละ 43.29 โดยเฉพาะ ค่าเมล็ดพันธุ์ และค่าแรงในการเก็บเกี่ยว ในขณะที่ราคาข้าวนาปรังที่เกษตรกรขายได้ต่ำกว่า ร้อยละ 77.80 หรือต่ำกว่า 23.34 บาทต่อกิโลกรัม อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.69 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ

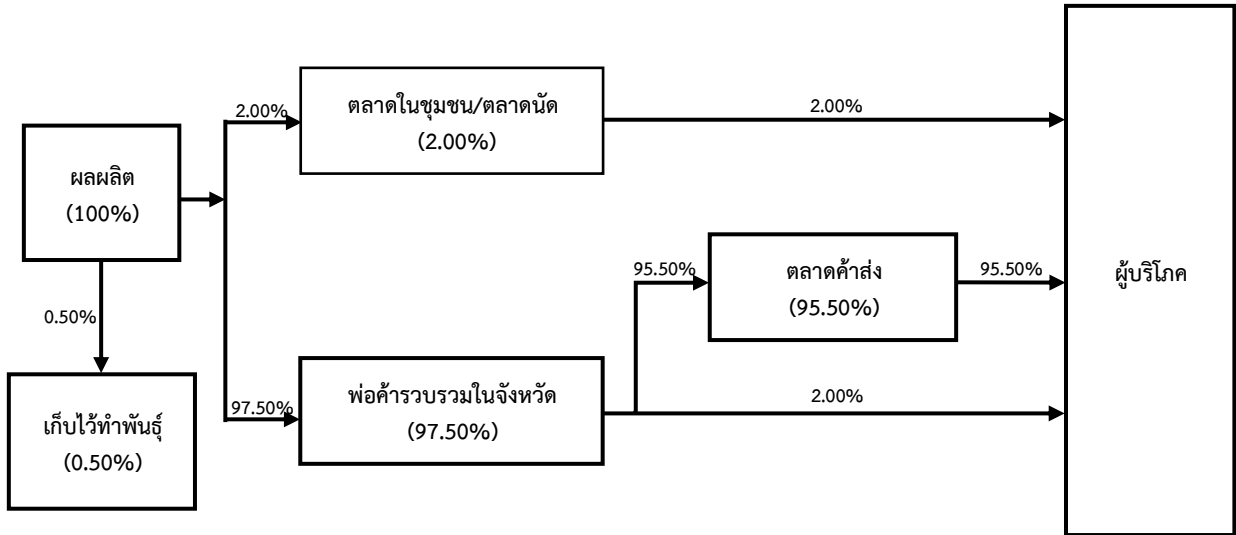
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปรัง	3,721.73	4,110.22	388.49
สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	5,882.93	8,190.00	2,307.07
ส่วนต่าง	2,161.20	4,079.78	1,918.58

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

3) วิถีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงของจังหวัดศรีสะเกษ ผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ ร้อยละ 97.50 เกษตรกรจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางรวบรวมในจังหวัดมารับซื้อ ณ แปลงเกษตร และจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ่านตลาดค้าส่งสำหรับร้อยละ 2.00 เกษตรกรจะนำไปต้มสุกเพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่ และอีกร้อยละ 0.50 เกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป (ภาพที่ 4.15)

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

ภาพที่ 4.15 วิถีตลาดถั่วลิสงจังหวัดศรีสะเกษ

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ มีผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสงคือ

พ่อค้าคนกลางที่รวบรวมถั่วลิสงในท้องถิ่น เป็นพ่อค้าจรที่เดินทางเข้ามารับซื้อผลผลิตถั่วลิสงในพื้นที่ โดยจะเข้ามารับซื้อในช่วงเวลาที่เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งไม่ใช่พ่อค้ารายเดิมทุกรอบการผลิต ดำเนินการรับซื้อถั่วลิสงเปลือกสดจากเกษตรกร เพื่อนำไปจำหน่ายต่อยังตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 263 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 22 ตันต่อเดือน) สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 288 ตัน (เฉลี่ย 24 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ 25 ตัน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 30 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคารับซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9 และพันธุ์ขอนแก่น 5 เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบการเก็บเกี่ยวประมาณ 100 - 110 วัน นับจากวันที่ปลูก เมล็ดเต็ม สมบูรณ์ และไม่มีเสี้ยนดิน

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า มีแหล่งรับซื้อ จำนวน 1 แหล่ง ได้แก่ 1) พ่อค้ารวบรวมในจังหวัด เป็นพ่อค้าจรที่เดินทางเข้ามารับซื้อผลผลิตถั่วลิสงในพื้นที่ มีความต้องการผลผลิตรวม 288 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 263 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 25 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปรังเป็นถั่วลิสงในพื้นที่อำเภอกันทรลักษ์ กันทรารมย์ ขุขันธ์ ขุนหาญ น้ำเกลี้ยง โนนคูณ บึงบูรพ์ เบญจลักษ์ ปรางค์กู๋ พยุห์ โปธิ์ศรีสุวรรณ ไพรบึง ภูสิงห์ เมืองจันทร์ เมืองศรีสะเกษ ยางชุมน้อย ราชไศล วังหิน ศรีรัตนะ ศีลาลาด ห้วยทับทัน และอำเภออุทุมพรพิสัย รวมจำนวน 39,037.06 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากรและลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร (ตารางที่ 4.70)

ตารางที่ 4.70 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปรัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดศรีสะเกษ

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)
1. ทุกอำเภอ	288	263	25	กันทรลักษ์*	5,277.32
				กันทรารมย์*	31.26
				ขุขันธ์*	6,241.15
				ขุนหาญ*	6,746.32
				น้ำเกลี้ยง*	5.47
				โนนคูณ**	941.24
				บึงบูรพ์*	922.80
				เบญจลักษ์*	1,655.05
				ปรางค์กู่*	506.35
				พยุห์**	203.69
				โพธิ์ศรีสุวรรณ*	732.15
				ไพรบึง*	811.49
				ภูสิงห์*	8,336.92
				เมืองจันทร์**	576.41
				เมืองศรีสะเกษ*	1,304.46
				ยางชุมน้อย*	175.36
				ราษีไศล*	547.53
วังหิน**	3,212.33				
ศรีรัตนะ*	648.62				
ศิลาลาด*	51.09				
ห้วยทับทัน*	65.04				
อุทุมพรพิสัย*	45.03				

หมายเหตุ: *พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ S3 N ของข้าวนาปรัง จังหวัดศรีสะเกษ

**พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ทั่วไปจังหวัดศรีสะเกษ

ที่มา: จากการสำรวจ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือก ถั่วลิสง เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอน ให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.71)

ตารางที่ 4.71 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	การปลูกถั่วลิสง เกษตรกรนิยมปลูกในช่วงฤดูแล้ง (หลังนา) สำหรับการปลูกในช่วงฤดูฝน จะปลูกเพื่อทำเป็นเมล็ดพันธุ์ โดยพิจารณาจากความต้องการของตลาด ประกอบกับความสามารถในการผลิตของเกษตรกร พันธุ์ที่ตลาดต้องการ เกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ นิยมปลูกพันธุ์ขอนแก่น 5 และพันธุ์ไทนาน 9 เนื่องจากสามารถปลูกได้ทุกสภาพแวดล้อม และเหมาะแก่การนำไปแปรรูป คุณภาพผลผลิต โดยมีลักษณะเมล็ดเต็ม สมบูรณ์ ไม่แตก และไม่มีเสี้ยนดิน ซึ่งพันธุ์ขอนแก่น 5 จะมีลักษณะของเมล็ดที่ใหญ่กว่าพันธุ์ไทนาน 9	ผู้รวบรวมจะวางแผนการรับซื้อ โดยจะเน้นช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดมาก เพื่อให้มีผลผลิตส่งตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งปัจจุบัน ปริมาณ ผลผลิต ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ
2. การจัดหา (Sourcing)	<u>เมล็ดพันธุ์</u> : เกษตรกรโดยส่วนใหญ่จะผลิตเมล็ดพันธุ์เอง มีเพียงบางรายที่ซื้อจากเพื่อนบ้าน หรือร้านค้าในชุมชน <u>ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก สารบำรุงดิน อาทิ ปูนขาว</u> : ซื้อจากร้านค้าใกล้บ้าน สำหรับปุ๋ยคอก เกษตรกรจะเก็บจากฟาร์มของตนเอง และซื้อจากเพื่อนบ้าน <u>น้ำมันสำหรับสูบน้ำ</u> : ซื้อจากปั้มน้ำมันใกล้บ้าน	ผู้รวบรวมจะรับซื้อผลผลิตโดยตรงจากเกษตรกร โดยจะรับซื้อตลอดทั้งปี ช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก จะรับซื้อประมาณ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และส่งจำหน่ายให้กับตลาดค้าส่ง/ผู้บริโภคชั้นสุดท้ายต่อไป
3.การผลิต (Manufacturing)	การปลูกถั่วลิสง มีวิธีการดังนี้ <u>การเตรียมดิน</u> : ด้วยการไถ 2 ครั้ง โดยไถตะ 1 ครั้ง และตากดินไว้ 1 สัปดาห์ เพื่อกำจัดวัชพืช และไถพรวน 1 ครั้ง พร้อมโรยปูนขาวก่อนปลูก 1 วัน <u>การปลูก</u> : จะปลูกในลักษณะแปลงยกร่อง และหยอดหลุม โดยความกว้างของสันร่องประมาณ 60 - 100 เซนติเมตร หลุมลึก 5 - 10 เซนติเมตร ระยะห่าง 40 - 50 เซนติเมตร หยอดเมล็ดพันธุ์ 2 - 3 เมล็ดต่อหลุม แล้วกลบดิน <u>การให้น้ำ</u> : ช่วงฤดูฝน เกษตรกรจะใช้น้ำฝนเป็นหลัก และสูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือบ่อเก็บน้ำ เฉลี่ย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ตลอดอายุการปลูก ในช่วงฤดูแล้งและฝนทิ้งช่วง	ผู้รวบรวม : จะนำถั่วลิสงสดที่รับซื้อจากเกษตรกรส่งจำหน่ายให้กับตลาดค้าส่ง/ผู้บริโภคนชั้นสุดท้าย

ตารางที่ 4.71 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p><u>การบำรุงรักษาและการกำจัดวัชพืช</u> : ช่วง 25 - 30 วันหลังปลูก (ก่อนออกดอกแรก) จะบำรุงโดยการใส่ปุ๋ยคอกร่วมกับปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 จำนวน 1 ครั้ง สำหรับการกำจัดวัชพืช เกษตรกรจะกำจัดเองโดยใช้วิธีการถอนหรือดาย</p> <p><u>การเก็บเกี่ยว</u> : เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบ 110 วัน นับจากวันที่ปลูก</p>	
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	ผลผลิตถั่วลิสง เกษตรกรจะจำหน่ายให้กับพ่อค้ารวบรวมในจังหวัดที่เข้ามารับซื้อในพื้นที่ ที่เหลือจะนำไปต้มสุก เพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่	ผู้รวบรวม : จะส่งจำหน่ายต่อให้กับตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร
5. การส่งคืน (Returning)	พ่อค้ารวบรวมจะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า	ไม่มีการส่งคืนสินค้า โดยสามารถนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด

ที่มา: จากการสำรวจ

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ไม่สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด การจัดหา อาทิ เมล็ดพันธุ์ไม่เพียงพอหากต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก และเมล็ดพันธุ์ไม่สมบูรณ์ รวมถึงเมล็ดพันธุ์มีราคาสูง การผลิต อาทิ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง ต้นทุนปัจจัยการผลิตที่ค่อนข้างสูง และต้องการเพิ่มมูลค่าผลผลิตถั่วลิสงโดยการแปรรูป

การจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.72)

ตารางที่ 4.72 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด จากความสามารถในการผลิตของเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงาน พื้นที่การเพาะปลูก รวมถึงปัจจัยการผลิตอื่นๆ	<p>1.1 ส่งเสริมรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน</p> <p>1.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกจากเดิมในพื้นที่ที่มีศักยภาพ ให้มีปริมาณ</p>

ตารางที่ 4.72 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		<p>ผลผลิตเพียงพอตามความต้องการของตลาด</p> <p>1.3 สร้างเครือข่ายศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว เพื่อเชื่อมโยงด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด</p> <p>1.4 ส่งเสริมมาตรการการจูงใจด้านผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการเพาะปลูก</p>
<p>2. การจัดหา (Sourcing)</p>	<p>2.1 เมล็ดพันธุ์มีราคาสูง และไม่เพียงพอหากเกษตรกรต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก</p> <p>2.2 เมล็ดพันธุ์ไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้อัตราการเกิดน้อย</p>	<p>2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ดี ให้มีปริมาณเพียงพอเพื่อรองรับการขยายพื้นที่เพาะปลูก</p> <p>2.2 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสม</p>
<p>3.การผลิต (Manufacturing)</p>	<p>3.1 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง และในช่วงเวลาที่ฝนทิ้งช่วง</p> <p>3.2 ต้นทุนปัจจัยการผลิตมีราคาสูง อาทิ น้ำมันสำหรับสูบน้ำ ปุ๋ยสำหรับบำรุง</p> <p>3.3 เกษตรกรบางรายต้องการพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพ และได้รับรองมาตรฐาน Organic หรือ GAP แต่กังวลว่าการดำเนินการยุ่งยาก ต้องการเพิ่มมูลค่าผลผลิตโดยการแปรรูป แต่ยังไม่มีความรู้เพียงพอ</p>	<p>3.1 ถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรและเกษตรกรสมาชิกศูนย์ฯ ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว</p> <p>3.2 จัดทำแปลงส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว</p> <p>3.3 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิต และการปรับเปลี่ยนมาปลูกถั่วลิสง</p> <p>3.4 การพัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพและได้รับรองมาตรฐาน Organic หรือ GAP เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิต เชื่อมโยงไปสู่การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว</p> <p>3.5 สนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต แปรรูปผลผลิต และเพิ่มมูลค่า</p> <p>3.6 เชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด</p> <p>3.7 ส่งเสริมและพัฒนาการแปรรูปถั่ว</p>

ตารางที่ 4.72 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	-	-
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

4.3.12 จังหวัดอำนาจเจริญ

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 6,886.44 บาทต่อไร่ หรือ 24.59 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 280 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 5,870.06 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 1,016.38 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 85.24 และร้อยละ 14.76 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 4,152.05 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าพันธุ์ ค่าเก็บเกี่ยว และค่าดูแลรักษา ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 1,718.01 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 280 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 35.00 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 9,800.00 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,913.56 บาทต่อไร่ หรือ 10.41 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.73)

ตารางที่ 4.73 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดอำนาจเจริญ

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	1,718.01	4,152.05	5,870.06
1.1 ค่าแรงงาน	909.09	2,388.41	3,297.50
ค่าเตรียมดิน	470.20	268.69	738.89
เตรียมพันธุ์และปลูก	50.00	266.67	316.67
ดูแลรักษา	-	568.33	568.33
เก็บเกี่ยว	388.89	1,284.72	1,673.61
1.2 ค่าวัสดุ	777.99	1,688.89	2,466.88
ค่าพันธุ์	-	1,688.89	1,688.89
ค่าปุ๋ย	470.56	-	470.56
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	38.33	-	38.33
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	62.50	-	62.50
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	206.60	-	206.60
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	-	-	-
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	-	-	-
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	30.93	74.75	105.68
2. ต้นทุนคงที่	-	1,016.38	1,016.38
ค่าเช่าที่ดิน	-	1,000.00	1,000.00

ตารางที่ 4.73 (ต่อ)

หน่วย : บาท/ไร่			
รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	14.54	14.54
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	1.84	1.84
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,198.65	4,687.79	6,886.44
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม	-	-	24.59
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	-	-	280
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	-	-	35.00
7. ผลตอบแทนต่อไร่	-	-	9,800.00
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่	-	-	2,913.56
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม	-	-	10.41

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของมันสำปะหลัง กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ มันสำปะหลัง ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 833.76 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วลิสง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 2,913.56 บาทต่อไร่ เพื่อขายฝักสดให้กับพ่อค้ารวบรวมในจังหวัด และต้มสุกเพื่อจำหน่ายในตลาดชุมชน/ตลาดนัด (ตารางที่ 4.74)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร มันสำปะหลัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ แม้จังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ เมื่อพิจารณาพบว่า มันสำปะหลังมีต้นทุนคงที่สูงกว่า ร้อยละ 36.60 โดยเฉพาะค่าเช่าที่ดิน เนื่องจากใน 1 รอบการผลิตของมันสำปะหลัง ใช้ระยะเวลาอยู่ที่ 8 - 12 เดือน ซึ่งมากกว่าระยะเวลาการผลิตของถั่วลิสง ซึ่ง 1 รอบการผลิตของถั่วลิสง จะใช้ระยะเวลาอยู่ที่ 4 เดือน หรือประมาณ 100 - 120 วัน ในขณะที่ราคารวมมันสำปะหลังที่เกษตรกรขายได้ต่ำกว่า ร้อยละ 92.20 หรือต่ำกว่า 32.27 บาทต่อกิโลกรัม อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิมเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสมและคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

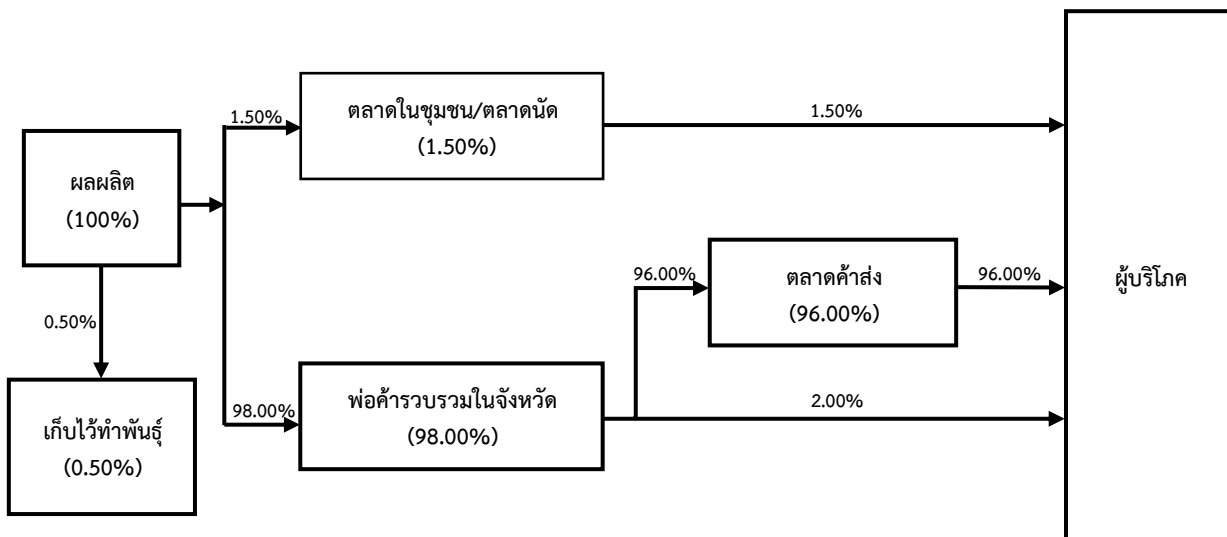
ตารางที่ 4.74 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
มันสำปะหลัง	6,947.79	7,831.55	883.76
สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	6,886.44	9,800.00	2,913.56
ส่วนต่าง	-61.35	1,968.45	2,029.80

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

3) วิธีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงของจังหวัดอำนาจเจริญ ผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.00 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางรวบรวมในจังหวัดมารับซื้อ ณ แปลงเกษตร และจำหน่ายให้ผู้บริโภค ผ่านตลาดค้าส่ง สำหรับร้อยละ 1.50 เกษตรกรจะนำไปต้มสุกเพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่ และอีกร้อยละ 0.50 เกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป (ภาพที่ 4.16)

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

ภาพที่ 4.16 วิธีตลาดถั่วลิสงจังหวัดอำนาจเจริญ

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ มีผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสงคือ พ่อค้าคนกลางที่รวบรวมถั่วลิสงในท้องถิ่น เป็นพ่อค้าจรที่เดินทางเข้ามารับซื้อผลผลิตถั่วลิสงในพื้นที่ โดยจะเข้ามารับซื้อในช่วงเวลาที่เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งไม่ใช่พ่อค้ารายเดิมทุกรอบการผลิต ดำเนินการรับซื้อถั่วลิสงเปลือกสดจากเกษตรกร เพื่อนำไปจำหน่ายต่อยังตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 36 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 3 ตันต่อเดือน) สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 58 ตัน (เฉลี่ย 5 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ 22 ตัน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 35 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะที่ผู้ประกอบการกำหนดราคารับซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ถั่วลิสงพันธุ์ไทนาน 9 เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบการเก็บเกี่ยวประมาณ 100 - 110 วัน นับจากวันที่ปลูก เมล็ดเต็ม สมบูรณ์ และไม่มีเสี้ยนดิน

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า มีแหล่งรับซื้อ จำนวน 1 แหล่ง ได้แก่ 1) พ่อค้ารวบรวมในจังหวัด เป็นพ่อค้าจรที่เดินทางเข้ามารับซื้อผลผลิตถั่วลิสงในพื้นที่ มีความต้องการผลผลิตรวม 58 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 36 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 22 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากมันสำปะหลังเป็นถั่วลิสง ในพื้นที่อำเภอชานุมาน ปทุมราชวงศา พนา เมืองอำนาจเจริญ ลืออำนาจ เสนางคนิคม และอำเภอห้วยตะพาน รวมจำนวน 76,119.09 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร

และลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร (ตารางที่ 4.75)

ตารางที่ 4.75 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (มันสำปะหลัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดอำนาจเจริญ

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. ทุกอำเภอ	58	36	22	ชานุมาน	37,729.34
				ปทุมราชวงศา	20,825.39
				พนา	325.65
				เมืองอำนาจเจริญ	4,242.31
				ลืออำนาจ	946.64
				เสนางคนิคม	11,775.98
				หัวตะพาน	273.78

ที่มา: จากการสำรวจ

หมายเหตุ: *พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ S3 N ของมันสำปะหลัง จังหวัดอำนาจเจริญ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือก ถั่วลิสง เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอน ให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.76)

ตารางที่ 4.76 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	การปลูกถั่วลิสง เกษตรกรนิยมปลูกในช่วงฤดูแล้ง (หลังนา) สำหรับการปลูกในช่วงฤดูฝนจะปลูกเพื่อทำเป็นเมล็ดพันธุ์ โดยพิจารณาจากความต้องการของตลาด ประกอบกับความสามารถในการผลิตของเกษตรกรพันธุ์ที่ตลาดต้องการ เกษตรกรในจังหวัดอำนาจเจริญ นิยมปลูกพันธุ์ไทนาน 9 เนื่องจากสามารถปลูกได้ทุกสภาพแวดล้อม และเหมาะแก่การนำไปแปรรูป คุณภาพผลผลิต โดยมีลักษณะ เมล็ดเต็ม สมบูรณ์ ไม่แตก และไม่มีเสี้ยนดิน	ผู้รวบรวมจะวางแผนการรับซื้อ โดยจะเน้นช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดมาก เพื่อให้มีผลผลิตส่งตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งปัจจุบัน ปริมาณ ผลผลิต ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ
2. การจัดหา (Sourcing)	เมล็ดพันธุ์ : เกษตรกรโดยส่วนใหญ่จะผลิตเมล็ดพันธุ์เอง มีเพียงบางรายที่ซื้อจากเพื่อนบ้าน	ผู้รวบรวมจะรับซื้อผลผลิตโดยตรงจากเกษตรกร โดยจะรับซื้อตลอด

ตารางที่ 4.76 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p>หรือร้านค้าในชุมชน</p> <p>ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก สารบำรุงดิน อาทิ ปูนขาว : ซื้อจากร้านค้าใกล้บ้าน สำหรับปุ๋ยคอก เกษตรกรจะเก็บจากฟาร์มของตนเอง และซื้อจากเพื่อนบ้าน</p> <p>น้ำมันสำหรับสูบน้ำ : ซื้อจากปั้มน้ำมันใกล้บ้าน</p>	<p>ทั้งปี ช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก จะรับซื้อประมาณ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และส่งจำหน่ายให้กับตลาดค้าส่ง/ ผู้บริโภคนชั้นสุดท้ายต่อไป</p>
<p>3.การผลิต (Manufacturing)</p>	<p>การปลูกถั่วลิสง มีวิธีการดังนี้</p> <p>การเตรียมดิน : ด้วยการไถ 2 ครั้ง โดยไถตะ 1 ครั้ง และตากดินไว้ 1 สัปดาห์ เพื่อกำจัด วัชพืช และไถพรวน 1 ครั้ง พร้อมโรยปูนขาว ก่อนปลูก 1 วัน</p> <p>การปลูก : จะปลูกในลักษณะแปลงยกร่อง และหยอดหลุม โดยความกว้างของสันร่อง ประมาณ 60 - 100 เซนติเมตร หลุมลึก 5 - 10 เซนติเมตร ระยะห่าง 40 - 50 เซนติเมตร หยอดเมล็ดพันธุ์ 2 - 3 เมล็ดต่อหลุม แล้วกลบดิน</p> <p>การให้น้ำ : ช่วงฤดูฝน เกษตรกรจะใช้น้ำฝน เป็นหลัก และสูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ หรือบ่อเก็บน้ำ เฉลี่ย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ตลอดอายุการปลูก ในช่วงฤดูแล้งและ ฝนทิ้งช่วง</p> <p>การบำรุงรักษาและการกำจัดวัชพืช : ช่วง 25 - 30 วันหลังปลูก (ก่อนออกดอกแรก) จะบำรุงโดยการใส่ปุ๋ยคอกร่วมกับปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 จำนวน 1 ครั้ง สำหรับการ กำจัดวัชพืช เกษตรกรจะกำจัดเองโดยใช้วิธี การถอนหรือดาย</p> <p>การเก็บเกี่ยว : เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบ 110 วัน นับจากวันที่ปลูก</p>	<p>ผู้รวบรวม : จะนำถั่วลิสงสดที่รับซื้อ จากเกษตรกรส่งจำหน่ายให้กับ ตลาดค้าส่ง/ผู้บริโภคนชั้นสุดท้าย</p>
<p>4. การจำหน่าย/ จัดส่ง (Delivering and Logistics)</p>	<p>ผลผลิตถั่วลิสง เกษตรกรจะจำหน่ายให้กับ พ่อค้ารวบรวมในจังหวัดที่เข้ามารับซื้อ ในพื้นที่ ที่เหลือจะนำไปต้มสุก เพื่อจำหน่ายเอง ในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่</p>	<p>ผู้รวบรวม : จะส่งจำหน่ายต่อให้กับ ตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร</p>

ตารางที่ 4.76 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
5. การส่งคืน (Returning)	พ่อค้ารวบรวมจะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า	ไม่มีการส่งคืนสินค้า โดยสามารถนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด

ที่มา: จากการสำรวจ

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ไม่สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด การจัดหา อาทิ เมล็ดพันธุ์ไม่เพียงพอหากต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก และเมล็ดพันธุ์ไม่สมบูรณ์ รวมถึงเมล็ดพันธุ์มีราคาสูง การผลิต อาทิ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง ต้นทุนปัจจัยการผลิตที่ค่อนข้างสูง และต้องการเพิ่มมูลค่าผลผลิตถั่วลิสงโดยการแปรรูป

การจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.77)

ตารางที่ 4.77 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด จากความสามารถในการผลิตของเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงาน พื้นที่การเพาะปลูก รวมถึงปัจจัยการผลิตอื่นๆ	1.1 ส่งเสริมรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน 1.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกจากเดิมในพื้นที่ที่มีศักยภาพ ให้มีปริมาณผลผลิตเพียงพอตามความต้องการของตลาด 1.3 สร้างเครือข่ายศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว เพื่อเชื่อมโยงด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด 1.4 ส่งเสริมมาตรการจูงใจด้านผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการเพาะปลูก 1.5 จัดตั้งโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 เมล็ดพันธุ์มีราคาสูง และไม่เพียงพอหากเกษตรกรต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก 2.2 เมล็ดพันธุ์ไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้อัตรากาไรเกิดน้อย	2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ดี ให้มีปริมาณเพียงพอเพื่อรองรับการขยายพื้นที่เพาะปลูก

ตารางที่ 4.77 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
3.การผลิต (Manufacturing)	3.1 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง และในช่วงเวลาที่ฝนทิ้งช่วง 3.2 ต้นทุนปัจจัยการผลิตมีราคาสูง อาทิ น้ำมันสำหรับสูบน้ำ ปุ๋ยสำหรับบำรุง 3.3 เกษตรกรบางรายต้องการพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพและได้รับรองมาตรฐาน Organic หรือ GAP แต่กังวลว่าการดำเนินการยุ่งยาก 3.4 ต้องการเพิ่มมูลค่าผลผลิตถั่วลิสงโดยการแปรรูป	2.2 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสม 3.1 ถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร และเกษตรกรสมาชิกศูนย์ฯ ด้านการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว 3.2 จัดทำแปลงส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว 3.3 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิต และการปรับเปลี่ยนมาปลูกถั่วลิสง 3.4 การพัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพและได้รับรองมาตรฐาน Organic หรือ GAP เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิต เชื่อมโยงไปสู่การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว 3.5 สนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต แปรรูปผลผลิต และเพิ่มมูลค่า 3.6 เชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด 3.7 อบรมถ่ายทอดความรู้โดยวิธีการสาธิตการแปรรูป
4. การจำหน่าย/ จัดส่ง (Delivering and Logistics)	-	-
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

4.3.13 จังหวัดมุกดาหาร

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 5,824.66 บาทต่อไร่ หรือ 19.774 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 295 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 4,809.82 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 1,014.84 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 82.58 และร้อยละ 17.42 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 3,361.14 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าพันธุ์ และค่าดูแลรักษา ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 1,448.68 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 295 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกร

ขายได้เฉลี่ย 30.00 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 8,850.00 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 3,025.34 บาทต่อไร่ หรือ 10.26 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.78)

ตารางที่ 4.78 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตถั่วลิสง ปี 2566 จังหวัดมุกดาหาร

หน่วย : บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	1,448.68	3,361.14	4,809.82
1.1 ค่าแรงงาน	574.08	2,680.26	3,254.34
ค่าเตรียมดิน	507.41	133.33	640.74
เตรียมพันธุ์และปลูก	66.67	235.19	301.86
ดูแลรักษา	-	472.96	472.96
เก็บเกี่ยว	-	1,838.78	1,838.78
1.2 ค่าวัสดุ	848.52	620.37	1,468.89
ค่าพันธุ์	42.59	620.37	662.96
ค่าปุ๋ย	577.41	-	577.41
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	54.07	-	54.07
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	39.26	-	39.26
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	135.19	-	135.19
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	-	-	-
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	-	-	-
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	26.08	60.51	86.59
2. ต้นทุนคงที่	-	1,014.84	1,014.84
ค่าเช่าที่ดิน	-	1,000.00	1,000.00
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	13.10	13.10
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	1.74	1.74
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	1,929.32	3,895.34	5,824.66
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม	-	-	19.74
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	-	-	295
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	-	-	30.00
7. ผลตอบแทนต่อไร่	-	-	8,850.00
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่	-	-	3,025.34
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม	-	-	10.26

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของมันสำปะหลัง กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

สินค้าเกษตรในพื้นที่ที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ มันสำปะหลัง ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,527.85 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ถั่วลิสง เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 3,025.34 บาทต่อไร่ เพื่อขยายฝึกสดให้กับพ่อค้ารวบรวมในจังหวัด และต้มสุกเพื่อจำหน่ายในตลาดชุมชน/ตลาดนัด (ตารางที่ 4.79)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร มันสำปะหลัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนต่ำกว่า เมื่อพิจารณาพบว่า มันสำปะหลัง มีต้นทุนผันแปรสูงกว่า ร้อยละ 21.95 โดยเฉพาะ ค่าเมล็ดพันธุ์ และค่าแรงในการเก็บเกี่ยว ในขณะที่ราคา มันสำปะหลังที่เกษตรกรขายได้ต่ำกว่า ร้อยละ 90.47 หรือต่ำกว่า 27.14 บาทต่อกิโลกรัม อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

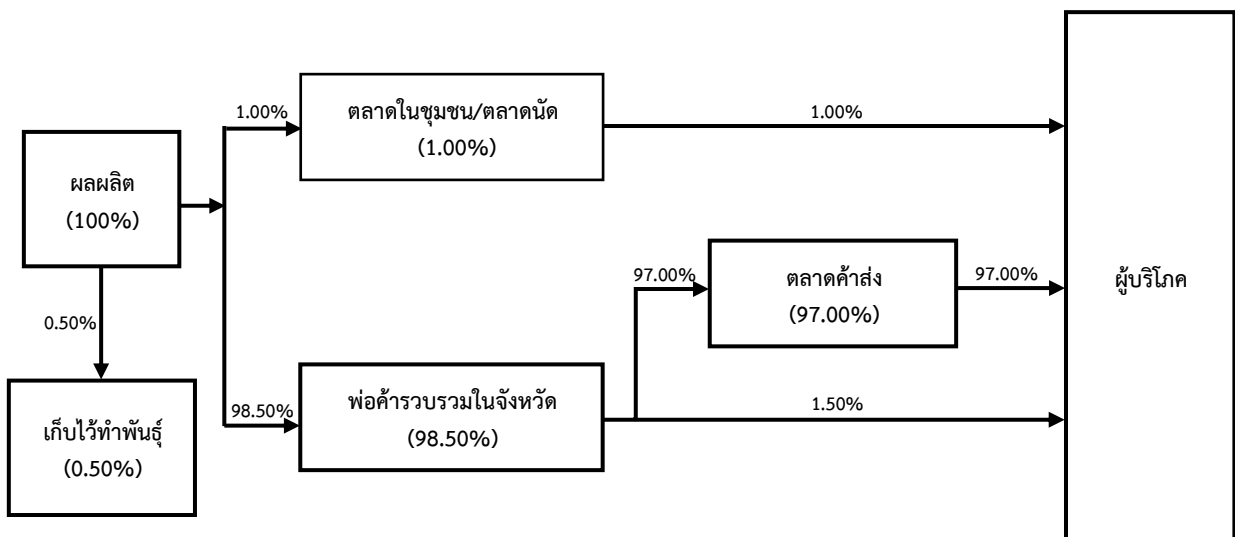
ตารางที่ 4.79 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
มันสำปะหลัง	7,682.04	10,209.89	2,527.85
สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ถั่วลิสง	5,824.66	8,850.00	3,025.34
ส่วนต่าง	-1,857.38	-1,359.89	497.49

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

3) วิถีตลาดถั่วลิสง

ผลผลิตถั่วลิสงของจังหวัดมุกดาหาร ผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ ร้อยละ 98.50 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางรวบรวมในจังหวัดมารับซื้อ ณ แปลงเกษตร และจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ่านตลาดค้าส่ง สำหรับร้อยละ 1.00 เกษตรกรจะนำไปต้มสุกเพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่ และอีกร้อยละ 0.50 เกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป (ภาพที่ 4.17)

ที่มา: จากการสำรวจ (2567)

ภาพที่ 4.17 วิถีตลาดถั่วลิสงจังหวัดมุกดาหาร

4) ผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง ในพื้นที่จังหวัดมุกดาหาร มีผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสงคือ

พ่อค้าคนกลางที่รวบรวมถั่วลิสงในท้องถิ่น เป็นพ่อค้าจรที่เดินทางเข้ามารับซื้อผลผลิตถั่วลิสงในพื้นที่ โดยจะเข้ามารับซื้อในช่วงเวลาที่เกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิต ซึ่งไม่ใช่พ่อค้ารายเดิมทุกรอบการผลิต ดำเนินการรับซื้อถั่วลิสงเปลือกสดจากเกษตรกร เพื่อนำไปจำหน่ายต่อยังตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 72 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 6 ตันต่อเดือน) สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 100 ตัน (เฉลี่ย 8 ตันต่อเดือน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตถั่วลิสงยังไม่เพียงพอ 28 ตัน

(2) ราคาซื้อเฉลี่ย 30 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ถั่วลิสงพันธุ์ขอนแก่น 6 เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบการเก็บเกี่ยวประมาณ 100 - 110 วัน นับจากวันที่ปลูก เมล็ดเต็ม สมบูรณ์ และไม่มีเสี้ยนดิน

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ พบว่า มีแหล่งรับซื้อ จำนวน 1 แหล่ง ได้แก่ 1) พ่อค้ารวบรวมในจังหวัด เป็นพ่อค้าจรที่เดินทางเข้ามารับซื้อผลผลิตถั่วลิสงในพื้นที่ มีความต้องการผลผลิตรวม 100 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 72 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 28 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากมันสำปะหลังเป็นถั่วลิสง ในพื้นที่อำเภอคำชะอี ดงหลวง ดอนตาล นิคมคำสร้อย เมืองมุกดาหาร หนองสูง และอำเภอน้ำโสมใหญ่ รวมจำนวน 108,438.58 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากรและลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร (ตารางที่ 4.80)

ตารางที่ 4.80 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (มันสำปะหลัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) จังหวัดมุกดาหาร

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. ทุกอำเภอ	100	72	28	คำชะอี	16,134.58
				ดงหลวง	47,308.00
				ดอนตาล	10,518.42
				นิคมคำสร้อย	4,217.15
				เมืองมุกดาหาร	25,716.52
				หนองสูง	3,489.26
				น้ำโสมใหญ่	1,054.66

หมายเหตุ: *พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนเป็นพื้นที่ S3 N ของมันสำปะหลัง จังหวัดมุกดาหาร

ที่มา: จากการสำรวจ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือก ถั่วลิสง เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการ เข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอน ให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้ (ตารางที่ 4.81)

ตารางที่ 4.81 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ถั่วลิสง

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	การปลูกถั่วลิสง เกษตรกรนิยมปลูกในช่วงฤดูแล้ง (หลังนา) สำหรับการปลูกในช่วงฤดูฝนจะปลูกเพื่อทำเป็นเมล็ดพันธุ์ โดยพิจารณาจากความต้องการของตลาด ประกอบกับความสามารถในการผลิตของเกษตรกร พันธุ์ที่ตลาดต้องการ เกษตรกรในจังหวัดมุกดาหาร นิยมปลูกพันธุ์ขอนแก่น 6 เนื่องจากสามารถปลูกได้ทุกสภาพแวดล้อม ต้านทานโรคยอดไหม้ เมล็ดโต น้ำหนักดี เหมาะแก่การใช้ทั้งรูปฝักแห้งและฝักต้ม คุณภาพผลผลิต โดยมีลักษณะ เมล็ดเต็ม สมบูรณ์ ไม่แตก และไม่มีเสี้ยนดิน	ผู้รวบรวมจะวางแผนการรับซื้อ โดยจะเน้นช่วงที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดมาก เพื่อให้มีผลผลิตส่งตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งปัจจุบัน ปริมาณ ผลผลิต ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ
2. การจัดหา (Sourcing)	<u>เมล็ดพันธุ์</u> : เกษตรกรโดยส่วนใหญ่จะผลิตเมล็ดพันธุ์เอง มีเพียงบางรายที่ซื้อจากเพื่อนบ้าน หรือร้านค้าในชุมชน <u>ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก สารบำรุงดิน อาทิ ปูนขาว</u> : ซื้อจากร้านค้าใกล้บ้าน สำหรับปุ๋ยคอก เกษตรกรจะเก็บจากฟาร์มของตนเอง และซื้อจากเพื่อนบ้าน <u>น้ำมันสำหรับสูบน้ำ</u> : ซื้อจากปั้มน้ำมันใกล้บ้าน	ผู้รวบรวมจะรับซื้อผลผลิตโดยตรงจากเกษตรกร โดยจะรับซื้อตลอดทั้งปี ช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก จะรับซื้อประมาณ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และส่งจำหน่ายให้กับตลาดค้าส่ง/ ผู้บริโภคขั้นสุดท้ายต่อไป
3.การผลิต (Manufacturing)	การปลูกถั่วลิสง มีวิธีการดังนี้ <u>การเตรียมดิน</u> : ด้วยการใช้ไถ 2 ครั้ง โดยไถตะ 1 ครั้ง และตากดินไว้ 1 สัปดาห์ เพื่อกำจัดวัชพืช และไถพรวน 1 ครั้ง พร้อมโรยปูนขาวก่อนปลูก 1 วัน <u>การปลูก</u> : จะปลูกในลักษณะแปลงยกร่อง และหยอดหลุม โดยความกว้างของสันร่องประมาณ 60 - 100 เซนติเมตร หลุมลึก 5 - 10 เซนติเมตร ระยะห่าง 40 - 50 เซนติเมตร	<u>ผู้รวบรวม</u> : จะนำถั่วลิสงสดที่รับซื้อจากเกษตรกรส่งจำหน่ายให้กับตลาดค้าส่ง/ผู้บริโภคนขั้นสุดท้าย

ตารางที่ 4.81 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p>หยอดเมล็ดพันธุ์ 2 - 3 เมล็ดต่อหลุม แล้วกลบดิน</p> <p><u>การให้น้ำ</u> : ช่วงฤดูฝน เกษตรกรจะใช้น้ำฝนเป็นหลัก และสูบน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติหรือบ่อกักเก็บน้ำ เฉลี่ย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ตลอดอายุการปลูก ในช่วงฤดูแล้งและฝนทิ้งช่วง</p> <p><u>การบำรุงรักษาและการกำจัดวัชพืช</u> : ช่วง 25 - 30 วันหลังปลูก (ก่อนออกดอกแรก) จะบำรุงโดยการใส่ปุ๋ยคอกร่วมกับปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 จำนวน 1 ครั้ง สำหรับการกำจัดวัชพืช เกษตรกรจะกำจัดเองโดยใช้วิธีการถอนหรือดาย</p> <p><u>การเก็บเกี่ยว</u> : เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุครบ 110 วัน นับจากวันที่ปลูก</p>	
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	ผลผลิตถั่วลิสง เกษตรกรจะจำหน่ายให้กับพ่อค้ารวบรวมในจังหวัดที่เข้ามารับซื้อในพื้นที่ ที่เหลือจะนำไปต้มสุก เพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่	<u>ผู้รวบรวม</u> : จะส่งจำหน่ายต่อให้กับตลาดค้าส่งผลผลิตทางการเกษตร
5. การส่งคืน (Returning)	พ่อค้ารวบรวมจะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า	ไม่มีการส่งคืนสินค้า โดยสามารถนำผลผลิตไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งหมด

ที่มา: จากการสำรวจ

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ไม่สามารถบริหารจัดการการผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด การจัดหา อาทิ เมล็ดพันธุ์ไม่เพียงพอหากต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก และเมล็ดพันธุ์ไม่สมบูรณ์ รวมถึงเมล็ดพันธุ์มีราคาสูง การผลิต อาทิ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง ต้นทุนปัจจัยการผลิตที่ค่อนข้างสูง และต้องการเพิ่มมูลค่าผลผลิตถั่วลิสงโดยการแปรรูป การจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ เพิ่มช่องทางตลาดในการรับซื้อผลผลิตเพื่อเป็นทางเลือกในการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร

การจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.82)

ตารางที่ 4.82 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ถั่วลิสง)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่สามารถบริหารจัดการผลผลิตให้เพียงพอกับความต้องการของตลาด จากความสามารถในการผลิตของเกษตรกร ไม่ว่าจะเป็นด้านแรงงาน พื้นที่การเพาะปลูก รวมถึงปัจจัยการผลิตอื่นๆ	<p>1.1 ส่งเสริมรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อจัดตั้งเป็นศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่วชุมชน</p> <p>1.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกจากเดิมในพื้นที่ที่มีศักยภาพ ให้มีปริมาณผลผลิตเพียงพอตามความต้องการของตลาด</p> <p>1.3 สร้างเครือข่ายศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชตระกูลถั่ว เพื่อเชื่อมโยงด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด</p> <p>1.4 ส่งเสริมมาตรการจูงใจด้านผลตอบแทนที่คุ้มค่าต่อการเพาะปลูก</p> <p>1.5 จัดตั้งโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 เมล็ดพันธุ์มีราคาสูง และไม่เพียงพอหากเกษตรกรต้องการขยายพื้นที่เพาะปลูก</p> <p>2.2 เมล็ดพันธุ์ไม่สมบูรณ์ ส่งผลให้อัตรากาเกิดน้อย</p>	<p>2.1 ส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตเมล็ดพันธุ์ดี ให้มีปริมาณเพียงพอเพื่อรองรับการขยายพื้นที่เพาะปลูก</p> <p>2.2 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสม</p> <p>2.3 ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการผลิต เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและลดต้นทุนการผลิต และสร้างความร่วมมือ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเกษตรกร</p>
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง</p> <p>3.2 ต้นทุนปัจจัยการผลิตมีราคาสูง อาทิ น้ำมันสำหรับสูบน้ำ ปุ๋ยสำหรับบำรุง</p> <p>3.3 เกษตรกรบางรายต้องการพัฒนาผลผลิตให้มีคุณภาพและได้รับรองมาตรฐาน Organic หรือ GAP แต่กังวลว่าการดำเนินการยุ่งยาก</p> <p>3.4 เกษตรกรยังเข้าไม่ถึงเทคโนโลยีการผลิตเครื่องจักรกลทางการเกษตร อาทิ เครื่องปลูก เครื่องหยอดพร้อมฉีดยาคุมหญ้า เครื่องเกี่ยวพร้อมปลิดฝัก</p> <p>3.5 ต้องการเพิ่มมูลค่าผลผลิตถั่วลิสงโดยการแปรรูป</p>	<p>3.1 ส่งเสริม ถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยให้กับเกษตรกร เช่น การใช้เมล็ดพันธุ์คุณภาพดี การใช้ปุ๋ยและสารเคมีอย่างถูกต้องและปลอดภัย การป้องกันกำจัดศัตรูพืชและโรคพืช และเครื่องจักรกลทางการเกษตร เป็นต้น</p> <p>3.2 สนับสนุนเมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิต และการปรับเปลี่ยนมาปลูกถั่วลิสง</p>

ตารางที่ 4.82 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		<p>3.3 การพัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพและได้รับรองมาตรฐาน Organic หรือ GAP เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิต เชื่อมโยงไปสู่การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว</p> <p>3.4 ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตถั่วลิสงที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน</p> <p>3.5 เชื่อมโยงเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด</p> <p>3.6 ส่งเสริมการแปรรูปถั่วลิสงเพื่อเพิ่มมูลค่า โดยเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญมาให้ความรู้ในการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย</p>
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	อยากเพิ่มช่องทางตลาดในการรับซื้อผลผลิตเพื่อเป็นทางเลือกในการจำหน่ายผลผลิตของเกษตรกร	<p>4.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งตลาดโดยตรงและแน่นอน เช่น จัดหาตลาดรองรับผลผลิตถั่วลิสง การจำหน่ายผลผลิตผ่านช่องทางออนไลน์</p> <p>4.2 ส่งเสริมให้เกษตรกรส่งผลผลิตเข้าสู่สหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรเพื่อกระจายผลผลิตไปยังตลาดต่าง ๆ</p> <p>4.3 ส่งเสริมการประกันราคาถั่วลิสงเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับเกษตรกร</p> <p>4.4 ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนในธุรกิจแปรรูปถั่วลิสง</p>
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

ที่มา: จากการสำรวจ

4.4 ทูเรียน

4.4.1 จังหวัดนครศรีธรรมราช

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตทูเรียน

ปี 2566 จากการสำรวจต้นทุนและผลตอบแทนทูเรียน พบว่า ทูเรียนมีต้นทุนการผลิตรวมเฉลี่ย 74,476.47 บาทต่อไร่ หรือ 35.26 บาทต่อกิโลกรัม โดยเป็นต้นทุนที่เป็นเงินสดเฉลี่ย 53,999.34 บาทต่อไร่ ต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดเฉลี่ย 20,477.13 บาทต่อไร่ ซึ่งแบ่งเป็นต้นทุนผันแปรเฉลี่ย 67,877.64 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 6,598.83 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 91.14 และร้อยละ 8.86 ของต้นทุนการผลิตรวม เมื่อพิจารณาต้นทุนผันแปร พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ ได้แก่ ค่าดูแลรักษา 29,184.77 บาทต่อไร่ ค่าเก็บเกี่ยว 15,310.50 บาทต่อไร่ และค่าปุ๋ย 6,130.94 บาทต่อไร่ และเมื่อพิจารณาต้นทุนคงที่ พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ ได้แก่ ต้นทุนก่อนให้ผลเฉลี่ย 2,854.62 บาทต่อไร่ ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตรเฉลี่ย 1,943.46 บาทต่อไร่ และค่าเช่าที่ดินเฉลี่ย 1,362.38 บาทต่อไร่ สำหรับผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 2,122.13 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 135.69 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเฉลี่ย 286,594.92 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเฉลี่ย 212,118.45 บาทต่อไร่ หรือ 100.43 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.83)

ตารางที่ 4.83 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตทูเรียน ปี 2566 จังหวัดนครศรีธรรมราช

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	53,999.34	13,878.30	67,877.64
1.1 ค่าแรงงาน	31,472.21	13,023.06	44,495.27
ค่าเตรียมดิน	-	-	-
เตรียมพันธุ์และปลูก	-	-	-
ดูแลรักษา	17,026.91	12,157.86	29,184.77
เก็บเกี่ยว	14,445.30	865.20	15,310.50
1.2 ค่าวัสดุ	19,231.40	8.21	19,239.61
ค่าพันธุ์	-	-	-
ค่าปุ๋ย	6,130.94	-	6,130.94
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	5,227.42	-	5,227.42
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	5,867.95	-	5,867.95
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	791.33	-	791.33
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	1,207.13	-	1,207.13
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	6.63	8.21	14.84
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	3,295.73	847.03	4,142.76
2. ต้นทุนคงที่	-	6,598.83	6,598.83
ค่าเช่าที่ดิน	-	1,362.38	1,362.38
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	1,943.46	1,943.46
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	438.37	438.37
เฉลี่ยต้นทุนก่อนให้ผล	-	2,854.62	2,854.62

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	53,999.34	20,477.13	74,476.47
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			35.26
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			2,112.13
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			135.69
7. ผลตอบแทนต่อไร่			286,594.92
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			212,118.45
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			100.43

ที่มา: จากการสำรวจ

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของยางพารา กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ยางพารา เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 586.78 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ทุเรียน เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 212,118.45 บาทต่อไร่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร อาทิ ยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ หรือประสบปัญหาขาดทุนจากการผลิต แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิมเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.84 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

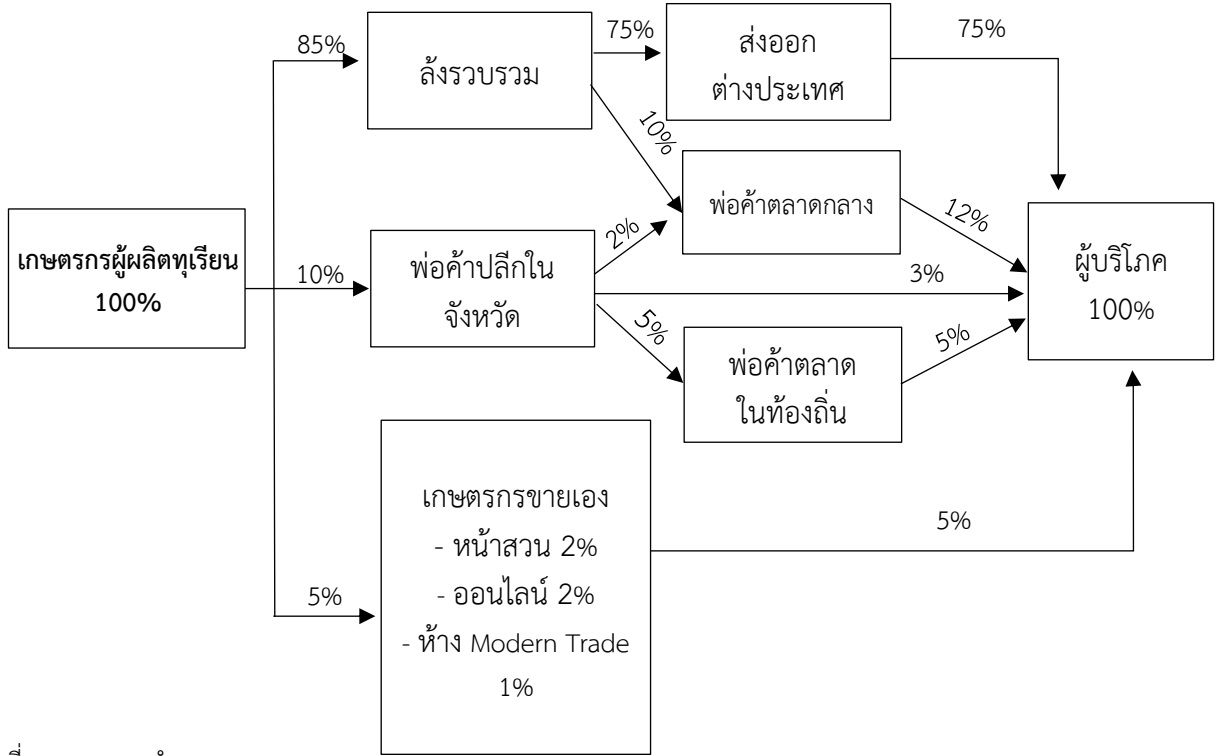
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ยางพารา	8,723.61	9,310.39	586.78
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ทุเรียน	74,476.47	286,594.92	212,118.45
ส่วนต่าง (ทุเรียน-ยางพารา)	66,187.99	277,284.53	211,531.67

ที่มา : จากการสำรวจ

3) วิถีตลาดทุเรียน

ผลผลิตทุเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 85 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวม นอกจังหวัด/ล้ง ส่วนที่เหลือจำหน่ายผ่านพ่อค้าปลีกในจังหวัด ร้อยละ 10 และเกษตรกรขายเอง ร้อยละ 5 ตามลำดับ (ภาพที่ 4.18)

ที่มา : จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.18 วิถีตลาดทุเรียน

4) ผู้ประกอบการรับซื้อทุเรียน

4.1 บริษัทชินฟงผลไม้ สถานที่ตั้ง 192 หมู่ 5 ตำบลกะทูน อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช โทรศัพท์ 090-7805897 ค่าพิกัด E 562441 , N 948591 (ลิ่งรับซื้อทุเรียน)

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 900 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 20 ตันต่อวัน) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 จำนวน 540 ตัน (เฉลี่ย 18 ตันต่อวัน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตทุเรียนมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของพ่อค้า ซึ่งมีความต้องการรับซื้อได้อีกจำนวน 360 ตัน เนื่องจาก ปริมาณผลผลิตทุเรียนในปี 2567 ลดลงจากสภาพอากาศที่แล้ง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ส่งผลต่อการติดผล

(2) ราคาซื้อเฉลี่ย 120-130 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการแจ้งราคาล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นหนามเขียว พู/ทรงสวย ได้มาตรฐาน GAP

(4) การได้รับมาตรฐานสินค้า เกษตรกรต้องได้รับมาตรฐาน GAP

(5) รูปแบบการรับซื้อจากเกษตรกรโดยตรง

4.2 บริษัทดินไทย สถานที่ตั้ง เลขที่ 183/7 หมู่ 4 ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โทรศัพท์ 080-1348409 ค่าพิกัด E 598626 , N 932232 (ลิ่งรับซื้อทุเรียน)

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 900 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 18-20 ตันต่อวัน) สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 450 ตัน (เฉลี่ย 6 ตันต่อวัน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตทุเรียนมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของพ่อค้า ซึ่งมีความต้องการรับซื้อได้อีก 450 ตัน

เนื่องจาก ปริมาณผลผลิตทุเรียนในปี 2567 ลดลงจากสภาพอากาศที่แล้ง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ส่งผลต่อการติดผล

(2) ราคาซื้อขายเฉลี่ย 150 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะนั้นผู้ประกอบการกำหนดราคาซื้อขายจากเกษตรกร โดยไม่มีการแจ้งราคาล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคา ให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นหนามเขียว พู/ทรงสวย

(4) การได้รับมาตรฐานสินค้า เกษตรกรต้องได้รับมาตรฐาน GAP ใ้รับรองการตรวจแปง และบันทึกวันดอกบานของทุเรียน

(5) รูปแบบการรับซื้อมีการทำสัญญาซื้อขายกับเกษตรกรโดยตรง โดยการผ่านนายหน้า ในพื้นที่ เกษตรกรนำผลผลิตมาขาย และพ่อค้าคนกลาง

4.3) แผงทุเรียนลี้มี CYM สถานที่ตั้ง เลขที่ 105/2 หมู่ 8 ตำบลเสาเกา อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช โทรศัพท์ 065-7102715 ค่าพิกัดที่ตั้ง E 599001 , N 980199 (ล้งรับซื้อทุเรียน)

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 1,080 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 20 ตัน ต่อวัน) สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 540 ตัน (เฉลี่ย 6 ตันต่อวัน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตทุเรียนมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของพ่อค้า ซึ่งมีความต้องการรับซื้อได้อีก 540 ตัน เนื่องจากปริมาณผลผลิตทุเรียนในปี 2567 ลดลงจากสภาพอากาศที่แล้ง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ส่งผล ต่อการติดผล

(2) ราคาซื้อขายเฉลี่ย 130 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะนั้นผู้ประกอบการกำหนดราคาซื้อขายจากเกษตรกร โดยไม่มีการแจ้งราคาล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคา ให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นไม่มีตำหนิ ขนาดมาตรฐาน AB แปง 32% หนามเขียว พู/ทรงสวย

(4) การได้รับมาตรฐานสินค้า เกษตรกรต้องได้รับมาตรฐาน GAP

(5) รูปแบบการรับซื้อ พ่อค้าจะรับซื้อจากเกษตรกรโดยตรง

4.4) บริษัทรุติพร ฟรุ๊ต สถานที่ตั้ง เลขที่ 137 หมู่ 6 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช โทรศัพท์ 065-7102715 ค่าพิกัดที่ตั้ง E 591678 , N 939790 (ล้งรับซื้อทุเรียน)

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 936 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 18 ตันต่อวัน) สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 900 ตัน (เฉลี่ย 18 ตันต่อวัน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตทุเรียนมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของพ่อค้า ซึ่งมีความต้องการรับซื้อได้อีก 36 ตัน เนื่องจาก ปริมาณผลผลิตทุเรียนในปี 2567 ลดลงจากสภาพอากาศที่แล้ง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ส่งผลต่อการติดผล

(2) ราคาซื้อขายเฉลี่ย 175 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะนั้นผู้ประกอบการกำหนดราคาซื้อขายจากเกษตรกร โดยไม่มีการแจ้งราคาล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคา ให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นไม่มีตำหนิ ขนาดมาตรฐาน AB แปง 32% หนามเขียว พู/ทรงสวย

(4) การได้รับมาตรฐานสินค้า เกษตรกรต้องได้รับมาตรฐาน GAP

(5) รูปแบบการรับซื้อโดยการทำสัญญาซื้อขายจากเกษตรกรโดยตรง โดยการผ่านนายหน้า ในพื้นที่ ประมาณ 90% และเกษตรกรนำมาขายเอง 10 %

4.5) นายสุรเชษฐ์ พิมพา สถานที่ตั้ง เลขที่ 39/2 หมู่ 3 ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช โทรศัพท์ 092-2551058 ค่าพิกัดที่ตั้ง E 591143 , N 938750 (ล้งรับซื้อทุเรียน และมังคุด)

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 630 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี (เฉลี่ย 10 ตันต่อวัน) สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 450 ตัน (เฉลี่ย 5 ตันต่อวัน) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตทุเรียนมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของพ่อค้า ซึ่งมีความต้องการรับซื้อได้อีก 180 ตัน เนื่องจากปริมาณผลผลิตทุเรียนในปี 2567 ลดลงจากสภาพอากาศที่แล้ง ปริมาณน้ำไม่เพียงพอ ส่งผลต่อการติดผล

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 120-130 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคา ในขณะที่ผู้ประกอบการกำหนดราคารับซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการแจ้งราคาล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นไม่มีตำหนิ ขนาดมาตรฐาน AB แป้ง 32% หนามเขียว พู/ทรงสวย

(4) การได้รับมาตรฐานสินค้า เกษตรกรต้องได้รับมาตรฐาน GAP

(5) รูปแบบการรับซื้อโดยการทำสัญญาซื้อขายจากเกษตรกรโดยตรง โดยการผ่านนายหน้า ในพื้นที่ ประมาณ 90% และเกษตรกรนำมาขายเอง 10%

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) ในพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในปี 2567 พบว่า มีแหล่งรับซื้อ จำนวน 5 แห่ง ซึ่งจะน้อยกว่าปีที่ผ่านมา เนื่องจากปี 2567 ผลผลิตมีน้อยส่งผลให้ล้งรับซื้อเปิดการรับซื้อเพียง ได้แก่ 1) บริษัทชินฟงผลไม้ มีความต้องการผลผลิตรวม 900 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 540 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 360 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากยางพารา เป็นทุเรียน ในพื้นที่อำเภอฉวาง ถ้าพรธรรมา จำนวน 243 ไร่ 2) บริษัท ดินไทย มีความต้องการผลผลิตรวม 900 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 450 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 450 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากยางพารา เป็นทุเรียน ในพื้นที่อำเภอเมือง พระพรหม จำนวน 539 ไร่ 3) แผงทุเรียนลิมี CYM มีความต้องการผลผลิตรวม 1,080 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 540 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 540 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากยางพารา เป็นทุเรียน ในพื้นที่อำเภอสิชล ท่าศาลา จำนวน 176 ไร่ 4) บริษัทหุติพร ฟรุ๊ต มีความต้องการผลผลิตรวม 936 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 900 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 36 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากยางพารา เป็นทุเรียน ในพื้นที่อำเภอพรหมคีรี จำนวน 37 ไร่ 5) นายสุรเชษฐ์ พิมพา มีความต้องการผลผลิตรวม 630 ตัน ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 450 ตัน ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 180 ตัน ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากยางพารา เป็นทุเรียน ในพื้นที่ อำเภอพรหมคีรี ลานสกา นบพิตำ จำนวน 56 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร (ตารางที่ 4.85)

ตารางที่ 4.85 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ยางพารา) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) จังหวัดนครศรีธรรมราช

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความ ต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. บริษัทชินฟงผลไม้ (อ.พิปูน)	900	540	360	ถ้าพรรณา ฉวาง	243
2. บริษัทดินไทย (อ.เมือง)	900	450	450	เมือง พระพรหม	539
3. แผลงทุเรียนลิ้ม CYM (อ.สิชล)	1,080	540	540	สิชล ท่าศาลา	176
4. บริษัทรุติพร ฟรุ๊ต (อ.พรหมคีรี)	936	900	36	พรหมคีรี	37
5. นายสุรเชษฐ์ พิมพา (อ.พรหมคีรี)	630	450	180	พรหมคีรี ลานสกา นบพิตำ	56

ที่มา: จากการสำรวจ และ * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ทุเรียน

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกทุเรียน เกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.86 กระบวนการจัดการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ทุเรียน

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	1.1 วางแผนการใช้สารเคมี 1.2 วางแผนการบริหารจัดการน้ำใช้บ่อบาดาล และเขื่อน/แหล่งน้ำธรรมชาติ 1.3 วางแผนช่วงการฉีดสารเคมีเพื่อป้องกัน โรคศัตรูพืช 1.4 วางแผนบริหารจัดการเงินทุน	วางแผนการจัดการหาผลผลิตจาก ในพื้นที่ และจังหวัดใกล้เคียง เช่น สุราษฎร์ธานี พัทลุง
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 จัดหาปัจจัยการผลิตด้วยตนเอง 2.2 มีการสต็อกปุ๋ย/สารเคมี เนื่องจากราคา ปุ๋ย/สารเคมี มีความผันผวน 2.3 จัดหาแหล่งน้ำของตนเอง/แหล่งน้ำ ธรรมชาติ และแหล่งซื้อ-ขายน้ำ	2.1 ทำสัญญาซื้อขายกับเกษตรกร โดยตรง 2.2 ติดต่อการซื้อขายผ่านนายหน้า ในพื้นที่
3. การผลิต	3.1 จัดบันทึกช่วงดอกบานเพื่อนับวันเก็บเกี่ยว	3.1 ตรวจสอบคัดคุณภาพผลผลิต

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
(Manufacturing)	3.2 ใส่ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน มีการตรวจค่า pH ดิน วัดความชื้นดิน 3.3 สังเกตลักษณะอาการของทุเรียนสม่าเสมอ 3.4 การให้น้ำผ่านระบบสมาร์ตโฟน	จากเกษตรกร 3.2 ขอดูใบ GAP และใบตรวจแบ่งจากเกษตรกร 3.3 ทำความสะอาดก่อนการบรรจุลงกล่อง
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 ลังซื้อแบบเหมาสวน 4.2 เกษตรกรนำไปขายล้ง 4.3 เกษตรกรนำไปขายหน้าสวน 4.4 เกษตรกรขายออนไลน์ ผ่าน facebook	4.1 ผู้ประกอบการใช้บริการบริษัทขนส่งสินค้า (รถห้องเย็น) 4.2 ให้ราคาสูงกว่าหน้าป่า 1-2 บ./กก. กรณีลูกค้าประจำผลผลิตสวย
5. การส่งคืน (Returning)	การส่งคืนมีน้อย เนื่องจากเกษตรกรมีการดูแลผลผลิตทุเรียนให้ได้ ตามขนาดที่ตลาดต้องการ	การส่งคืนมีน้อยมาก เนื่องจากมีการคัดผลผลิตจากสวนและตรวจสอบคัดผลผลิตอีกครั้งก่อนบรรจุลงกล่อง

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) พบว่า ยังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ การวางแผน อาทิ ขาดการวางแผนการผลิต การจัดหา อาทิ ขาดนักวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ และสารป้องกันโรคและแมลงที่ปลอดภัยต่อคนและสิ่งแวดล้อม และการรวมกลุ่มของเกษตรกรยังไม่มีเสถียรภาพมากนัก การผลิต อาทิ สภาพอากาศ ฝนตกชุก อุณหภูมิสูง หรือความชื้นสูง ส่งผลต่อคุณภาพของทุเรียน และโรคและแมลงศัตรูพืชทุเรียน เช่น โรครากเน่า โรคใบจุดตาย หนอนเจาะผล ส่งผลต่อผลผลิตและคุณภาพของทุเรียน การจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ การสวมสิทธิ์ในการขายผลผลิต และการเร่งตัดผลผลิตในช่วงราคาแพง ทำให้พบเจอทุเรียนอ่อน

การจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.87)

ตารางที่ 4.87 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	1.1 สายพันธุ์ที่ปลูกยังไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ปลูก 1.2 การจัดการน้ำยังไม่มีประสิทธิภาพ 1.3 การรวมกลุ่มของเกษตรกรยังไม่มีเสถียรภาพ 1.4 ระบบติดตามและตรวจสอบทุเรียนยังไม่ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่ 1.5 เกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกไม่มากนัก	1.1 ส่งเสริมการเลือกสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพอากาศและสภาพดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต 1.2 สนับสนุนการจัดการดินและน้ำให้เพียงพอและเหมาะสม 1.3 ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อรองราคา

ตารางที่ 4.87 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
	<p>จะไม่ทำมาตรฐานสินค้า GAP และไม่ให้ความสำคัญในการต่ออายุการรับรองแหล่งผลิต GAP</p> <p>1.6 การวางแผนการผลิต ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตล้นตลาด ในบางช่วงยังไม่มีประสิทธิภาพ</p>	<p>และร่วมกันพัฒนาคุณภาพทุเรียน</p> <p>1.4 สนับสนุนการพัฒนาระบบติดตามและตรวจสอบทุเรียนตลอดห่วงโซ่อุปทาน เพื่อให้ทราบถึงสถานะของทุเรียนในแต่ละขั้นตอน</p> <p>1.5 ส่งเสริมการทำคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร เช่น GAP GMP เกษตรอินทรีย์ เพื่อสามารถแข่งขันกับประเทศคู่แข่งได้</p> <p>1.6 สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ให้มีความสำคัญคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร เช่น GAP GMP เกษตรอินทรีย์</p> <p>1.7 ส่งเสริมให้มีการวางแผนการผลิตทุเรียนให้เหมาะสมกับตลาดและความต้องการของผู้บริโภค</p> <p>1.8 สนับสนุนให้มีการศึกษาและวิเคราะห์ตลาดความต้องการเพื่อวางแผนการผลิต</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 นักวิจัยและการพัฒนาสายพันธุ์และสารป้องกันโรคและแมลงที่ปลอดภัยต่อคนและสิ่งแวดล้อมมีน้อย</p> <p>2.2 การรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อการจัดซื้อปัจจัยการผลิตยังมีน้อย</p> <p>2.3 ผลการวิจัยและการนำเทคโนโลยีด้านการเกษตรไปใช้ในแปลงเกษตรมีน้อยและไม่ทั่วถึง</p> <p>2.4 ขาดแหล่งเงินทุน</p> <p>2.5 กำลังวัตต์ของไฟฟ้าไม่เพียงพอต่อการสูบน้ำ</p>	<p>2.1 ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ทุเรียนที่ทนทานต่อโรคแมลง และสภาพอากาศ ให้ผลผลิตสูง</p> <p>2.2 ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มในการจัดซื้อปัจจัยการผลิต</p> <p>2.3 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสารป้องกันกำจัดโรคและแมลงที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม</p> <p>2.4 สนับสนุนแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ</p> <p>2.5 ส่งเสริมให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา แนะนำโครงสร้างพื้นฐานทั้งระบบน้ำ ไฟฟ้า แหล่งเงิน</p>

ตารางที่ 4.87 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 สภาพอากาศแปรปรวน ฝนตกชุก อุณหภูมิสูง หรือความชื้นสูง ส่งผลต่อคุณภาพของทุเรียน</p> <p>3.2 โรคและแมลงศัตรูพืชทุเรียน เช่น โรครากเน่า โรคราสีชมพูในทุเรียน โรคใบจุดตาย หนอนเจาะผล ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิตของทุเรียน</p> <p>3.3 การใช้สารเคมี และความถี่ในการใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้น</p> <p>3.4 ขาดแคลนแรงงาน</p> <p>3.5 มีการแปรรูปผลผลิตน้อย</p>	<p>3.1 สนับสนุนให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิตทุเรียน</p> <p>3.2 ส่งเสริม/ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อความยั่งยืนในการผลิตทุเรียนในระยะยาว</p> <p>3.3 เสริมสร้างและพัฒนาทายาทเกษตรกรรุ่นใหม่</p> <p>3.4 ส่งเสริมการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า</p>
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	<p>4.1 การสวมสิทธิ์ในการขายผลผลิต</p> <p>4.2 เร่งตัดผลผลิตในช่วงราคาแพง ทำให้พบเจอทุเรียนอ่อน</p> <p>4.3ระยะทางการขนส่งยังไม่มีประสิทธิภาพ</p> <p>4.4 เกษตรกรเน้นขายพ่อค้ารวบรวมล้ง</p>	<p>4.1 สนับสนุนให้มีการร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ กับตลาดในระดับท้องถิ่น และระดับสากล เชื่อมโยงการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>4.2 ส่งเสริมการพัฒนาระบบการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ปลอดภัย และรักษาความสด ของทุเรียนในระหว่างการขนส่ง</p> <p>4.3 สนับสนุนให้มีการสร้างแบรนด์สินค้าทุเรียน เพื่อสร้างความสนใจในสินค้าทุเรียน</p> <p>4.4 ส่งเสริมการพัฒนาช่องทางจำหน่ายที่หลากหลายทั้งออนไลน์และออฟไลน์</p> <p>4.5 ส่งเสริมให้มีการศึกษาและวิเคราะห์ตลาดความต้องการ เพื่อวางแผนการจำหน่าย</p>

ตารางที่ 4.87 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
5. การส่งคืน (Returning)	5.1 มือตัด/มือคัตทุเรียนที่มีคุณภาพ และเข้าใจระยะเก็บเกี่ยวของทุเรียนมีน้อย 5.2 การรับประกันสินค้ามีน้อย	5.1 ส่งเสริมการพัฒนาฝึกอบรมมือตัด มือคัตทุเรียน 5.2 สนับสนุนให้มีการกำหนดแนวทางการคืนสินค้าที่ยืดหยุ่น ช่วยเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้า สร้างความมั่นใจให้ลูกค้าในการซื้อสินค้า และกระตุ้นให้กลับมาซื้อซ้ำ 5.3 สนับสนุนโรงงานแปรรูปสินค้าที่มีการส่งคืน เช่น โรงงานทุเรียนแช่แข็ง 5.4 ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลการคืนสินค้า เพื่อปรับปรุงคุณภาพให้ได้ตามความต้องการของตลาดภายในประเทศและตลาดส่งออก

4.4.2 จังหวัดสงขลา

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตทุเรียน

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 16,917.98 บาทต่อไร่ หรือ 14.82 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 1,141.80 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 13,863.66 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 3,054.32 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 81.95 และร้อยละ 18.05 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 8,096.67 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าดูแลรักษา และค่าเก็บเกี่ยว ในขณะที่ต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสดเท่ากับ 5,766.99 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง เป็นต้น ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,141.80 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 94.76 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 108,196.97 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 91,278.99 บาทต่อไร่ หรือ 79.94 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.88)

ตารางที่ 4.88 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตทุเรียน ปี 2566 จังหวัดสงขลา

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	5,766.99	8,096.67	13,863.66
1.1 ค่าแรงงาน	1,958.29	7,550.97	9,509.26
ดูแลรักษา	1,551.46	3,203.80	4,755.26
เก็บเกี่ยว	406.83	4,347.17	4,754.00
1.2 ค่าวัสดุ	3,432.68	17.78	3,450.46
ค่าปุ๋ย	2,646.60	4.78	2,651.38

ตารางที่ 4.88 (ต่อ)

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	205.61	-	205.61
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	133.29	-	133.29
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	234.84	-	234.84
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	160.00	-	160.00
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	52.34	13.00	65.34
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	376.02	527.92	903.94
2. ต้นทุนคงที่	-	3,054.32	3,054.32
ค่าใช้ที่ดิน	-	1,514.29	1,514.29
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	1,098.98	1,098.18
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	441.85	441.85
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	5,766.99	11,150.99	16,917.98
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			14.82
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			1,141.80
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			94.76
7. ผลตอบแทนต่อไร่			108,196.97
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			91,278.99
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			79.94

ที่มา: จากการสำรวจ

ต้นทุนการผลิตอายุทุเรียน 5 ปีขึ้นไป

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของยางพารา กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) โดยยางพารา ใน 1 รอบปีการผลิต ปี 2566 เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,626.69 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.89) ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ทุเรียน ใน 1 รอบปีการผลิต ปี 2566 เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 91,278.99 บาทต่อไร่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร ยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยนมาเป็นสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ เกษตรกรต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ทั้งเรื่องพันธุ์ทุเรียนที่ต้องมีความเหมาะสมกับพื้นที่ การบริหารจัดการเรื่องน้ำ รวมทั้งมีแผนเตรียมพร้อมกับการบริหารจัดการสวน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ตารางที่ 4.89 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

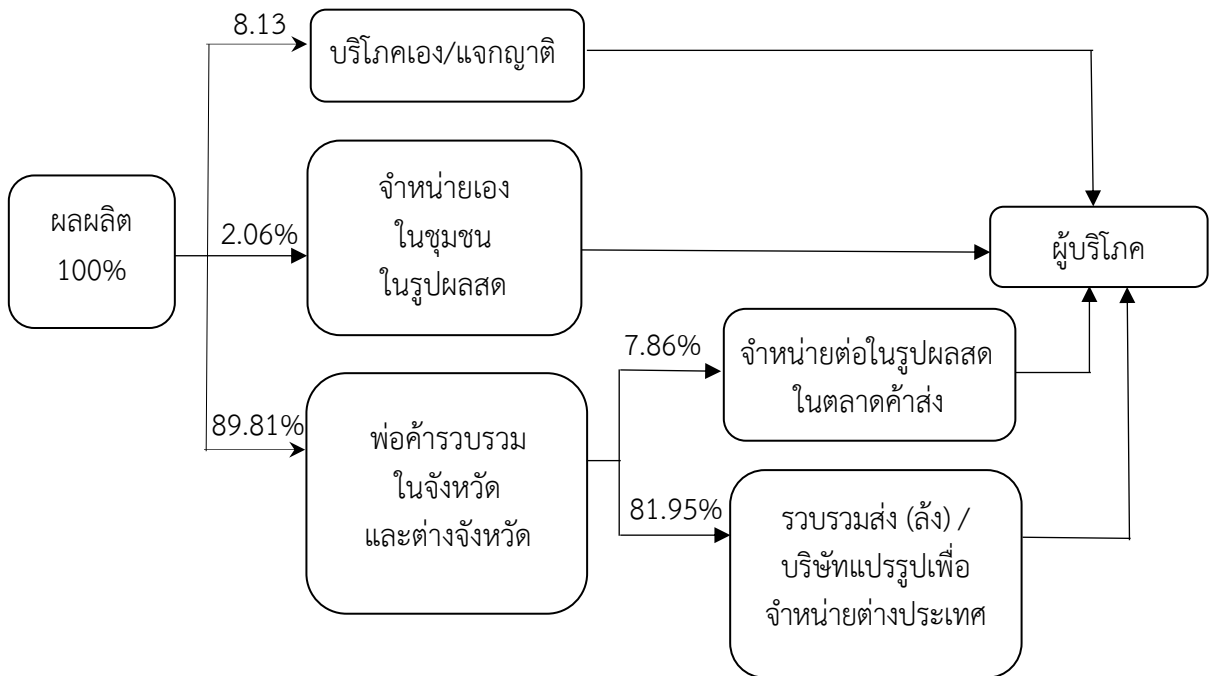
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ยางพารา	7,542.07	9,168.76	1,626.69
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ทุเรียน	16,917.98	108,196.97	91,278.99
ส่วนต่างของผลตอบแทนสุทธิ			89,652.30

ที่มา: จากการสำรวจ

3) วิถีตลาดทุเรียน

ผลผลิตทุเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 89.81 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวมในจังหวัดและต่างจังหวัด อาทิ จังหวัดยะลา นครศรีธรรมราช โดยพ่อค้ารวบรวมจะนำไปจำหน่ายต่อในรูปแบบผลสดในตลาดค้าส่ง ร้อยละ 7.86 และรวบรวมส่งพ่อค้ารายใหญ่ (ห้าง) หรือบริษัทแปรรูปเพื่อจำหน่ายไปยังต่างประเทศ อาทิ ประเทศจีน มาเลเซีย ร้อยละ 81.95 รองลงมา ร้อยละ 8.13 เกษตรกรบริโภคเองและแจกญาติให้ญาติ และร้อยละ 2.06 เกษตรกรจำหน่ายเองในชุมชนในรูปแบบผลสด โดยการส่งจองล่วงหน้าของผู้บริโภคในชุมชน รวมถึงการนำไปจำหน่ายในตลาดชุมชน (ภาพที่ 4.19)

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.19 วิถีตลาดทุเรียนจังหวัดสงขลา

4) ผู้ประกอบการรับซื้อทุเรียน

4.1) ผู้ประกอบการรายที่ 1 บริษัท ม่านกู่หวาง ฟู้ด จำกัด สถานที่ตั้ง 88 หมู่ 7 ตำบลปากบาง อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา โทรศัพท์ 090-5201288 ค่าพิกัด E 830971, N 036503 ดำเนินกิจการแปรรูปผลผลิตทุเรียนสด เป็นทุเรียนแช่แข็ง โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสงขลา ยะลา ชุมพร และจันทบุรี

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 3,053 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตระหว่างเดือน เม.ย. - ก.ย. 2566 รวมระยะเวลา 6 เดือน สำหรับแนวโน้มความต้องการผลผลิตทุเรียนในปี 2567 จำนวน 5,000 ตัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า บริษัทยังมีความต้องการผลผลิตทุเรียนอีก 1,947 ตัน และยังมีแนวโน้มความต้องการทุเรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

(2) ราคารับซื้อ ทางบริษัทจะรับซื้อโดยอ้างอิงสถานการณ์ราคาในขณะนั้น เพื่อใช้ประกอบการกำหนดราคารับซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขายล่วงหน้า 1 วัน

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นผลผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ ไม่มีหนอนเจาะ และเป็นทุเรียนที่ตัดตามช่วงอายุเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม โดยนับอายุผลเป็นจำนวนวันหลังดอกบาน เช่น พันธุ์หมอนทอง 120-135 วัน พันธุ์ชะนี 105-110 วัน แต่อย่างไรก็ตามการนับวันหรืออายุของผลจะแตกต่างกันเล็กน้อยในแต่ละปีและในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในช่วงเวลานั้นด้วย

4.2) ผู้ประกอบการรายที่ 2 นายเศียร พุดศรี สถานที่ตั้ง เลขที่ 106/1 หมู่ 1 ตำบลคลองขวาง อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา โทรศัพท์ 089-9778283 ดำเนินการในรูปแบบพ่อค้ารวบรวมในพื้นที่ โดยการรับซื้อผลผลิตทุเรียนสดในพื้นที่เพื่อรวบรวมไปส่งให้กับพ่อค้ารวบรวมรายใหญ่ (ล้ง) ในพื้นที่จังหวัดยะลา

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 100 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตระหว่างเดือน ส.ค. - ต.ค. 2566 รวมระยะเวลา 3 เดือน สำหรับแนวโน้มความต้องการผลผลิตทุเรียนในปี 2567 จำนวน 105 ตัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการยังมีความต้องการผลผลิตทุเรียนอีก 5 ตัน และยังมีแนวโน้มความต้องการทุเรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังพบว่าในพื้นที่เริ่มมีผู้รวบรวมรายใหญ่ (ล้ง) มาตั้งแผงรับซื้อทุเรียนภายในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ยังพบว่าปัจจุบันจังหวัดสงขลาเริ่มมีพ่อค้าในพื้นที่ พ่อค้าในชุมชนดำเนินการรับซื้อทุเรียนเพื่อรวบรวมส่งพ่อค้ารายใหญ่ (ล้ง) ได้เอง ซึ่งมีรูปแบบเปลี่ยนแปลงจากในอดีต ที่พ่อค้ารวบรวมส่วนใหญ่จะเป็นพ่อค้ารวบรวมจากต่างจังหวัด อาทิ จังหวัดยะลา นครศรีธรรมราช ชุมพร โดยมีการดำเนินการผ่านทางนายหน้า ซึ่งเป็นคนในพื้นที่เพื่อช่วยดำเนินการประสานการจัดซื้อทุเรียนในพื้นที่

(2) ราคารับซื้อ ทางผู้ประกอบการจะรับซื้อโดยอ้างอิงสถานการณ์ราคาในขณะนั้น ประกอบการกำหนดราคาขายจากเกษตรกร โดยผู้ประกอบการจะมีการติดต่อเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนก่อนวันเก็บเกี่ยวผลผลิตทุเรียน เพื่อประเมินราคาผลผลิตทุเรียน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินราคาแบบเหมาสวน ทั้งนี้หากมีการตกลงซื้อขาย ทางผู้ประกอบการจะจ่ายค้ำมัดจำให้เกษตรกร 30% ของราคาที่ตั้งตกลงกัน และในวันเก็บเกี่ยวผลผลิต ผู้ประกอบการจะจ่ายส่วนที่เหลือและเป็นผู้ดำเนินการเก็บเกี่ยวผลผลิตทุเรียน

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นผลผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ ไม่มีหนอนเจาะ และเป็นทุเรียนที่ตัดตามช่วงอายุเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม โดยนับอายุผลเป็นจำนวนวันหลังดอกบาน เช่น พันธุ์หมอนทอง 120-135 วัน พันธุ์ชะนี 105-110 วัน แต่อย่างไรก็ตามการนับวันหรืออายุของผลจะแตกต่างกันเล็กน้อยในแต่ละปีและในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในช่วงเวลานั้นด้วย นอกจากนี้การรับซื้อผลผลิตทุเรียนในปี 2566 ที่ผ่านมา เป็นการรับซื้อแบบเหมาสวน ทำให้ผลผลิตทุเรียนบางส่วนไม่มีคุณภาพ

ส่งผลต่อราคาขายเมื่อผู้ประกอบการรวบรวมส่งพ่อค้ารายใหญ่ (ลิ่ง) ส่งผลให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ขายผลผลิตทุเรียนในราคาต่ำกว่าผู้ประกอบการภาคการณไว้เบื้องต้น

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

จากการพิจารณาข้อมูลตัวอย่างผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) ในพื้นที่จังหวัดสงขลา พบว่า มีสถานประกอบการที่เป็นแหล่งรับซื้อที่แน่นอน และมีผู้ประกอบการที่เข้ามาดำเนินการรับซื้อเฉพาะในช่วงเวลาที่มีผลผลิตทุเรียนเท่านั้น โดยในแต่ละปีจะมีจำนวนผู้ประกอบการที่เข้ามารับซื้อไม่แน่นอน ซึ่งจะขึ้นอยู่กับปริมาณผลผลิตทุเรียนในพื้นที่ สำหรับข้อมูลตัวอย่างผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) และมีสถานประกอบการที่เป็นแหล่งรับซื้อที่แน่นอน จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) บริษัท ม่านกู่หวาง ฟู้ด จำกัด โดยเป็นแหล่งรับซื้อทุเรียนรายใหญ่ในจังหวัดสงขลา มีความต้องการผลผลิตทุเรียนในปี 2567 รวม 5,000 ตัน ซึ่งในปี 2566 สามารถรับซื้อผลผลิตได้ 3,053 ตัน ซึ่งทางบริษัทยังสามารถรับซื้อผลผลิตทุเรียนสดเพิ่มได้อีก 1,947 ตัน 2) นายเศียร พุดศรี มีความต้องการผลผลิตทุเรียนในปี 2567 รวม 105 ตัน ซึ่งในปี 2566 สามารถรับซื้อผลผลิตได้ 100 ตัน ซึ่งทางผู้ประกอบการยังสามารถรับซื้อผลผลิตทุเรียนสดเพิ่ม ได้อีก 5 ตัน ดังนั้นสามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากยางพาราเป็นทุเรียน โดยเน้นการผลิตทุเรียนคุณภาพ และได้รับมาตรฐานรับรอง อาทิ มาตรฐาน GAP

ทั้งนี้ จากข้อมูลการยางแห่งประเทศไทย จังหวัดสงขลา พบว่า มีเกษตรกรขอรับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปลูกแทนปี 2564-2566 (ปรับเปลี่ยนจากยางพาราเป็นทุเรียน) จำนวน 375 ราย พื้นที่ในการขอปรับเปลี่ยน 2,673.91 ไร่ โดย อ.สะเดา มากที่สุด 542.35 ไร่ รองลงมา อ.นาทวี 448.45 ไร่ อ.คลองหอยโข่ง 428.66 ไร่ อ.รัตภูมิ 321.60 ไร่ อ.สะบ้าย้อย 279.20 ไร่ อ.หาดใหญ่ 170.20 ไร่ อ.เทพา 138.75 ไร่ อ.บางกล่ำ 127.95 ไร่ และอื่นๆ (อ.เมือง อ.นาหม่อม อ.สิงหนคร อ.ระโนด อ.สทิงพระ อ.กระแสดินธุ์) อ.จะนะ และ อ.ควนเนียง 83.85 77.40 และ 55.50 ไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 4.90)

ตารางที่ 4.90 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ยางพารา) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) จังหวัดสงขลา

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความ ต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. บริษัท ม่านกู่หวางฟู้ด จำกัด (อ.เทพา)	5,000	3,053	1,947	อ.เทพา	138.75
2. นายเศียร พุดศรี (อ.นาทวี)	105	100	5	อ.นาทวี	448.45
				อ.คลองหอยโข่ง	428.66
				อ.สะเดา	542.35
				อ.รัตภูมิ	321.60
				อ.สะบ้าย้อย	279.20
				อ.หาดใหญ่	170.20
				อ.บางกล่ำ	127.95

ตารางที่ 4.90 (ต่อ)

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความ ต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
				อ.จະนะ	77.40
				อ.ควนเนียง	55.50
				อื่นๆ (อ.เมือง อ.นาหม่อม อ.สิงหนคร อ.ระโนด อ.สทิงพระ อ.กระแสดินธุ์)	83.85
				รวม	2,673.91

ที่มา: จากการสำรวจ

* ข้อมูลเกษตรกรผู้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปลูกแทนปี 2564-2566 (ปรับเปลี่ยนจากยางพาราเป็นทุเรียน) การยางแห่งประเทศไทย จังหวัดสงขลา

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) (ทุเรียน)

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกทุเรียนเกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.91 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ทุเรียน

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนใหม่มีการวางแผนในการปรับเปลี่ยน อาทิ การเลือกพันธุ์ทุเรียนที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ การปรับสภาพพื้นที่ให้มีความเหมาะสมในการปลูกทุเรียน และการเตรียมความพร้อมในการจัดหาแหล่งน้ำ</p> <p>1.2 เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเดิม โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนสวนเดี่ยว มีองค์ความรู้ในการจัดการแปลงทุเรียน มีการวางแผนในการจัดการสวนทุเรียนอย่างเป็นระบบ</p>	<p>1.1 การวางแผน ด้านพนักงานให้เพียงพอ</p> <p>1.2 การวางแผน ด้านสถานที่โดยเตรียมความพร้อมท่าความสะอาดสถานที่</p> <p>1.3 การวางแผน ด้านอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการผลิตให้มีความพร้อมและเพียงพอ</p> <p>1.4 การวางแผน ด้านการจัดการจัดหาวัตถุดิบ (ทุเรียนสด) ในพื้นที่ที่มีการรับซื้อทุเรียน</p>

ตารางที่ 4.91 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	1.3 เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเดิม โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนสวนผสม ยังขาดการวางแผนในการจัดการสวนทุเรียนอย่างเป็นระบบ และยังเป็นการบริหารจัดการแปลงทุเรียนแบบเดิม	1.5 การวางแผน ด้านการเงิน
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจัดหาปัจจัยการผลิตด้วยตนเอง ทั้งนี้ปัจจัยการผลิตสามารถจัดหาภายในเขตอำเภอ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่เป็นการจัดหาภายนอกอำเภอหรือเป็นการสั่งซื้อออนไลน์ 2.2 เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการจัดหาปัจจัยการผลิตเท่าที่จำเป็น มีเพียงเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนสวนเดี่ยวที่มีความสามารถบริหารจัดการเงินทุนได้ ที่มีการซื้อปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย สารเคมีต่างๆ มาสต็อกไว้ได้	2.1 การจัดหาวัตถุดิบ (ทุเรียนสด) โดยเป็นการจัดหาทุเรียนในพื้นที่จังหวัดสงขลา และจังหวัดใกล้เคียง อาทิ จังหวัดยะลา ปัตตานี 2.2 การจัดหาสถานที่รับซื้อเพิ่มเติม โดยอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง 2.3 การจัดหารถยนต์สำหรับใช้ในการขนส่ง
3.การผลิต (Manufacturing)	3.1 เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนใหม่ และเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเดิม ที่ปลูกทุเรียนสวนเดี่ยว มีองค์ความรู้ในการจัดการแปลงทุเรียนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การจัดเตรียมพื้นที่ที่เหมาะสม การตรวจสอบสภาพดิน ค่าวิเคราะห์ดิน และปรับสภาพดิน ให้มีความเหมาะสม รวมทั้งมีการวางแผนการดูแลทุเรียน เมื่อเริ่มรอบการผลิตใหม่ ตั้งแต่กระบวนการตัดแต่งกิ่ง การใส่ปุ๋ยตามสูตรในแต่ละช่วงเวลา การให้น้ำเพื่อเตรียมความพร้อมของต้นทุเรียนรอบใหม่ นอกจากนี้เกษตรกรมีการสังเกตลักษณะของทุเรียนอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงมีการจดบันทึกช่วงดอกบานเพื่อใช้ประกอบเป็นข้อมูลในการนับวันเก็บเกี่ยว 3.2 เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเดิม โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนสวนผสม ยังมีการทำการผลิตแบบเดิม โดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการสวนที่ชัดเจน	3.1 การแปรรูปทุเรียนแช่แข็ง เริ่มจากรับซื้อทุเรียนในรูปผลสด จากนั้นมีการบ่มให้ทุเรียนสุกอีกประมาณ 4-5 วัน และนำไปแกะเนื้อทุเรียนใส่ถาด และแยกเป็นเกรด A B C และ D ทุกชิ้น จากนั้นนำเข้าห้องแช่แข็ง อุณหภูมิ (-35 °c ถึง -40 °c) โดยใช้เวลาประมาณ 5-7 ชม. เมื่อถึงเวลา QC จะมีการตรวจวัดอุณหภูมิก่อนนำมาบรรจุแยกตามเกรดที่ระบุไว้ข้างต้น โดยมีการบรรจุในถุงขนาด 5, 10, 20 กก. ตามคำสั่งซื้อ จากนั้นนำลงกล่อง โดยจะบรรจุได้ประมาณ 20 กก./กล่อง และวางบนพาเลท (แทนสำหรับวางสินค้า) เพื่อนำไปเก็บในคลังสินค้าที่อุณหภูมิ (-18 °c ถึง -22 °c) เพื่อรักษาคุณภาพทุเรียนและเตรียมการส่งออก

ตารางที่ 4.91 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 เกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตทุเรียนให้แก่พ่อค้ารวบรวม โดยผ่านนายหน้าในพื้นที่ โดยส่วนใหญ่เป็นการตกลงขายแบบเหมาสวน 4.2 เกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตทุเรียนให้ผู้บริโภคโดยตรง และขายผ่านช่องทางออนไลน์	4.1 บริษัทแปรรูปทุเรียนแช่แข็ง ดำเนินการจัดส่งโดยใช้ตู้คอนเทนเนอร์ที่สามารถทำความเย็นตั้งแต่ -18°C ขึ้นไป ไปยังท่าเรือแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี เพื่อดำเนินการส่งออกไปยังประเทศจีน 4.2 ผู้ประกอบการในพื้นที่ ดำเนินการรวบรวมในพื้นที่ แล้วนำไปจำหน่ายต่อให้แก่พ่อค้ารวบรวมรายใหญ่ (ล้ง) ในพื้นที่จังหวัดยะลา โดยใช้รถกระบะในการจัดส่งบรรทุก 500-700 กก./เที่ยว
5. การส่งคืน (Returning)	5.1 การจำหน่ายผลผลิตทุเรียนแบบเหมาสวน จะไม่มีการส่งคืนผลผลิตทุเรียน เนื่องจากพ่อค้ารวบรวมจะเป็นผู้ดำเนินการเก็บเกี่ยวผลผลิตทุเรียน และเป็นผู้รับผิดชอบคุณภาพของทุเรียน 5.2 การจำหน่ายผลผลิตทุเรียนให้ผู้บริโภคโดยตรง และขายผ่านช่องทางออนไลน์ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่มีการส่งคืน โดยเป็นการส่งคืนทุเรียนที่มีปัญหาไม่มีคุณภาพ มีหนอนเจาะ โดยให้เปลี่ยนเป็นทุเรียนลูกใหม่ หรือการให้เงินคืน	5.1 บริษัทแปรรูปทุเรียนแช่แข็ง ในกรณีที่ทางบริษัทได้ส่งสินค้าไปยังลูกค้าในประเทศจีน แล้วเกิดปัญหาทางบริษัทจะเป็นผู้ประสานงานกับลูกค้าโดยตรง ซึ่งหากสินค้ามีปัญหาในล็อตนั้นๆ ทางบริษัทจะไม่ให้ลูกค้าส่งคืนสินค้า แต่ทางฝ่ายบริหารจะมีการเจรจาเพื่อลดราคาสินค้าที่มีปัญหาดังกล่าวตามความเหมาะสม 5.2 พ่อค้ารวบรวมในพื้นที่ ไม่มีการส่งคืนผลผลิต เนื่องจากมีตัดและคัดทุเรียนคุณภาพ ตั้งแต่เริ่มการตัดทุเรียนจากสวนเกษตรกร แต่หากทุเรียนมีคุณภาพต่ำ พ่อค้ารายใหญ่ (ล้ง) จะใช้วิธีการลดเกรดทุเรียนลง ทำให้ทุเรียนคุณภาพต่ำขายในราคาที่ลดลง

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) พบว่า ยังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผนการผลิต อาทิ ขาดการวางแผนการผลิต การเตรียมการด้านแหล่งน้ำ การจัดหา อาทิ การจัดหาปัจจัยการผลิตราคาสูง การผลิต อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โรคและแมลงศัตรูพืช การจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ การจำหน่ายแบบเหมาสวน ทำให้เกษตรกรได้รับราคาขายเฉลี่ยต่ำกว่า การขายแบบแยกเกรดทุเรียน และการส่งคืน เป็นปัญหาจากการที่ทุเรียนไม่มีคุณภาพ และทุเรียนอ่อน

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.92)

ตารางที่ 4.92 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	<p>เกษตรกร</p> <ol style="list-style-type: none"> ขาดการวางแผนในการจัดการสวนทุเรียนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเดิม ที่เป็นสวนผสม เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนมาปลูกทุเรียนในช่วงที่ทุเรียนมีราคาดี ทำให้มีการเร่งปลูกจึงขาดการวางแผนในการวางแผนผังแปลง ขาดการวางแผนเรื่องแหล่งน้ำ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ยังเป็นการพึ่งพาแหล่งน้ำตามธรรมชาติเป็นหลัก การวางแผนในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในอนาคตยังมีน้อยเตรียมถึงการป้องกันโรค แมลง ส่วนใหญ่ยังเป็นการแก้ไขตามสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น <p>ผู้ประกอบการ</p> <ol style="list-style-type: none"> การวางแผน ด้านการผลิตไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ โดยเฉพาะเรื่องผลผลิตทุเรียนที่ใช้เป็นวัตถุดิบ มีน้อยหรือต่ำกว่าเป้าหมายที่วางไว้ 	<ol style="list-style-type: none"> ภาครัฐ ภาคเอกชน มหาวิทยาลัย และเกษตรกร บูรณาการการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และลงพื้นที่ให้ความรู้ในการดูแลจัดการสวนทุเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านทุเรียน และร่วมกันวางแผนการผลิตทุเรียน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาด ภาครัฐ ภาคเอกชน มหาวิทยาลัย และเกษตรกร ร่วมบูรณาการในการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกร อาทิ พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยวที่เป็นปัจจุบัน และเป็นข้อมูลเอกภาพ รวมทั้งมีการติดตามสถานการณ์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาใช้ในการวางแผน อาทิ การบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอ การบริหารจัดการป้องกันโรคและแมลงในทุเรียน การบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในอนาคต และการวางแผนบริหารจัดการปริมาณผลผลิตที่จะออกสู่ตลาดในอนาคต ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตทุเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในระดับพื้นที่

ตารางที่ 4.92 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
<p>2. การจัดหา (Sourcing)</p>	<p>เกษตรกร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เกษตรกรจัดหาปัจจัยการผลิตแบบรายเดี่ยว 2. ขาดแคลนแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการเกษตร 3. ขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร 4. ปัจจัยในการผลิตมีราคาสูง อาทิ ต้นพันธุ์ ปุ๋ย ยา น้ำมันเชื้อเพลิง และค่าจ้างแรงงาน 5. ขาดแหล่งเงินทุน 6. ขาดแคลนไฟฟ้าสำหรับใช้ในภาคการเกษตร <p>ผู้ประกอบการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีการแข่งขันสูงในการรับซื้อผลผลิตทุเรียน ทำให้บางช่วงเวลาทุเรียนสดที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการแปรรูปไม่เพียงพอ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร ผู้ผลิตทุเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในการซื้อปัจจัยการผลิต เพื่อให้ซื้อได้ในราคาที่ต่ำลง 2. ภาครัฐวางแผน/โครงการ ในการจัดหาแหล่งน้ำ สำหรับใช้ในภาคการเกษตร 3. วิจัย พัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถทดแทนการใช้แรงงานคน 5. วิจัย พัฒนา สารชีวภัณฑ์เพื่อทดแทนและลดการใช้สารเคมี และส่งเสริมให้มีการใช้เพื่อให้มีความปลอดภัยต่อเกษตรกร รวมถึงผู้บริโภค และยกระดับการทำเกษตรให้ปลอดภัยและยั่งยืน 6. สนับสนุนแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ 7. ภาครัฐสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการใช้ไฟฟ้าในภาคการเกษตร และการสร้างหรือพัฒนาถนนในการขนส่งทางการเกษตร 8. มีการประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกร ผู้ปลูกทุเรียนรู้จักแหล่งรับซื้อทุเรียนมากขึ้น และให้แหล่งรับซื้อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน
<p>3.การผลิต (Manufacturing)</p>	<p>เกษตรกร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิตทุเรียน 2. โรคและแมลงศัตรูพืชทุเรียน อาทิ หนอนเจาะผลทุเรียน โรคใบจุดตาย โรครากเน่า โรคราสีชมพูในทุเรียน ส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิตของทุเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศอย่างต่อเนื่อง และหากเกิดสถานการณ์ที่รุนแรง ต้องมีระบบการประชาสัมพันธ์และเตือนภัยให้เกษตรกรเตรียมพร้อมในการรับมืออย่างรวดเร็ว

ตารางที่ 4.92 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
	<p>3. เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ด้านการใช้สารเคมี ยา ที่ถูกต้องและปลอดภัยต่อเกษตรกร</p> <p>4. อายุเฉลี่ยของเกษตรกรปัจจุบันมีแนวโน้มอายุสูงขึ้น</p> <p>5. เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนยังไม่ได้ไปรับรองมาตรฐาน GAP</p> <p>ผู้ประกอบการ</p> <p>1. พนักงานใหม่ ขาดประสบการณ์ในการแกะเนื้อทุเรียน ส่งผลให้เนื้อทุเรียนเกิดความเสียหาย</p>	<p>2. ภาครัฐ ภาคเอกชน มหาวิทยาลัย และเกษตรกร ร่วมกันแลกเปลี่ยนถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านโรค และแมลงศัตรูพืช การใช้สารเคมี ยา ที่มีความถูกต้องและปลอดภัย รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสารชีวภัณฑ์ ที่ใช้ทดแทนสารเคมี เพื่อให้เกษตรกรทำการผลิตทุเรียนอย่างปลอดภัยไม่ส่งผลต่อสุขภาพ และสร้างความยั่งยืนในการผลิตทุเรียน</p> <p>3. ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างคุณค่าความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร เพื่อให้เกิดทายาทเกษตรกรรุ่นใหม่ รวมทั้งพัฒนาหลักสูตรการเรียน และพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร ให้มีความสอดคล้อง และนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับภาคการเกษตรในปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อรองรับปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรในอนาคต</p> <p>4. ภาครัฐ ควรมีการประชาสัมพันธ์ถึงขั้นตอนการขอไปรับรองมาตรฐาน GAP รวมทั้งสร้างการตระหนักรู้ให้เกษตรกรรับรู้ถึงความสำคัญของไปรับรองมาตรฐาน GAP สำหรับภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ควรมีการสร้างความแตกต่างด้านราคา ในการรับซื้อผลผลิตทุเรียน โดยเกษตรกรที่ได้รับไปรับรองมาตรฐาน GAP ต้องขายผลผลิตทุเรียน ในราคาที่สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้รับไปรับรองมาตรฐาน GAP เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรทำการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพและขอรับมาตรฐาน GAP เพิ่มขึ้น</p>

ตารางที่ 4.92 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		5.ทางบริษัทมีการเพิ่มการ QC โดยเข้าไปตรวจตามโต๊ะ พร้อมทั้งให้คำแนะนำวิธีการต่างๆ ให้กับพนักงานใหม่
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	<p>เกษตรกร</p> <p>1. การจำหน่ายผลผลิตทุเรียน เป็นการจำหน่ายเสร็จภายในสวน โดยพ่อค้าที่เข้ามาซื้อเป็นผู้รับผิดชอบการตัดทุเรียน ทั้งนี้การผลิตทุเรียนของเกษตรกรส่วนใหญ่คุณภาพยังไม่ตรงกับความต้องการของตลาด ส่งผลให้เกษตรกรต้องจำหน่ายแบบเหมาสวน ทำให้เกษตรกรได้รับราคาขายเฉลี่ยต่ำกว่าการขายแบบแยกเกรดทุเรียน</p> <p>2. เกษตรกร หรือคนตัดทุเรียนยังมีประสบการณ์น้อย ทำให้เกิดปัญหาการคัดการตัดทุเรียนอ่อน</p> <p>ผู้ประกอบการ</p> <p>1. การจัดส่งในบางช่วงเวลาตู้คอนเทนเนอร์ไม่เพียงพอ</p>	<p>1. ส่งเสริม สนับสนุนเกษตรกร ให้มีการผลิตทุเรียนคุณภาพ ได้รับใบรับรองมาตรฐาน GAP เพื่อให้สามารถขายผลผลิตในราคาสูง</p> <p>2. ส่งเสริม สนับสนุนการรวมกลุ่มทุเรียน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการขายผลผลิตทุเรียน</p> <p>3. ในอนาคตที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมากขึ้น ภาครัฐควรมีการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน (ผู้ประกอบการ) โดยภาครัฐให้การรับรองผู้ประกอบการที่เข้ามาตั้งแหล่งรับซื้อในพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นใจ และขายทุเรียนในราคาที่เป็นธรรม</p> <p>4. ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย ทั้งออนไลน์ และออฟไลน์</p> <p>5. ภาครัฐ ภาคเอกชน เกษตรกร จัดอบรมให้ความรู้ให้เรื่องการคัดการตัดทุเรียนและมอบใบรับรองการอบรม เพื่อให้ผู้ตัดทุเรียนมีองค์ความรู้ เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาการคัด การตัดทุเรียนอ่อน</p> <p>6. ส่งเสริม สนับสนุน ให้เกษตรกร มีการสร้างแบรนด์ สร้าง story ของทุเรียน โดยใช้เอกลักษณ์เฉพาะ อาทิ รสชาติ หรือสภาพพื้นที่มาเป็นจุดขาย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของทุเรียนในแต่ละพื้นที่</p>

ตารางที่ 4.92 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		7. บริษัทมีการวางแผน และเตรียมการหา shipping (ตัวแทน) เพื่อเตรียมความพร้อมต่อสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้เสมอ
5. การส่งคืน (Returning)	<p>เกษตรกร</p> <p>1. การส่งคืน เป็นผลสืบเนื่องมาจากการตัดการตัดทุเรียนอ่อนเป็นหลัก ทำให้ทุเรียนไม่มีคุณภาพ ตามความต้องการของผู้บริโภค</p> <p>2. การจำหน่ายทุเรียนแบบเหมาสวนโดยพ่อค้าที่เข้ามารับซื้อเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด ทำให้การจำหน่ายของเกษตรกรในรูปแบบนี้ไม่มีปัญหาการส่งคืน</p> <p>3. การจำหน่ายทุเรียนแบบการขายปลีกเป็นการจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคโดยตรงหากเกิดปัญหา ผู้ขายจะเป็นผู้รับผิดชอบโดยการให้เปลี่ยนทุเรียน หรือให้เงินคืน แต่ปัญหาในลักษณะนี้เกิดขึ้นในพื้นที่น้อย</p> <p>ผู้ประกอบการ</p> <p>1. การคืนสินค้าที่มีปัญหา ทำให้เกิดต้นทุนค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น</p>	<p>1. การป้องกันการส่งคืนทุเรียนให้อเนกภาคเกษตรกรต้องมีการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ มีรับไปรับรองมาตรฐาน GAP และการตัด การตัดทุเรียนต้องอยู่ในช่วงอายุที่เหมาะสม</p> <p>2. มีการขึ้นทะเบียนนักคัด นักตัดทุเรียน เพื่อลดความเสี่ยงในการตัดการตัดทุเรียนอ่อน</p> <p>3. มีการควบคุมคุณภาพผลผลิตตลาดในประเทศ (ค้าส่ง-ค้าปลีก)</p> <p>4. บริษัทควบคุมกระบวนการผลิตให้มีความผิดพลาดน้อยที่สุด</p>

4.4.3 จังหวัดสตูล

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตทุเรียน

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 14,272.54 บาทต่อไร่ หรือ 21.77 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 655.72 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 11,796.30 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 2,476.24 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 82.65 และร้อยละ 17.35 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรที่ไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 6,874.16 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าดูแลรักษา และค่าเก็บเกี่ยว ในขณะที่ต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสดเท่ากับ 4,922.14 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น เป็นต้น ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 655.72 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 92.33 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 60,542.63 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 46,270.09 บาทต่อไร่ หรือ 70.56 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.93)

ตารางที่ 4.93 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตทุเรียน ปี 2566 จังหวัดสตูล

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	4,922.14	6,874.16	11,796.30
1.1 ค่าแรงงาน	1,117.34	6,375.55	7,492.89
ดูแลรักษา	562.95	3,697.66	4,260.61
เก็บเกี่ยว	554.39	2,677.89	3,232.28
1.2 ค่าวัสดุ	3,483.87	50.40	3,534.27
ค่าปุ๋ย	2,621.89	26.39	2,648.28
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	262.74	-	262.74
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	264.91	21.58	286.49
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	247.47	-	247.47
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	62.46	-	62.46
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	24.40	2.43	26.83
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	320.93	448.21	769.14
2. ต้นทุนคงที่	-	2,476.24	2,476.24
ค่าใช้ที่ดิน	-	1,413.33	1,413.33
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	761.83	761.83
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	301.08	301.08
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	4,922.14	9,350.40	14,272.54
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			21.77
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			655.72
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			92.33
7. ผลตอบแทนต่อไร่			60,542.63
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			46,270.09
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			70.56

ที่มา: จากการสำรวจ

ต้นทุนการผลิตอายุทุเรียน 5 ปีขึ้นไป

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของยางพารา กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) โดยยางพารา ใน 1 รอบปีการผลิต ปี 2566 เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,042.40 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.94) ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ทุเรียน ใน 1 รอบปีการผลิต ปี 2566 เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 46,270.09 บาทต่อไร่

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร ยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม การปรับเปลี่ยน

มาเป็นสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ เกษตรกรต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ทั้งเรื่องพันธุ์ทุเรียนที่ต้องมีความเหมาะสมกับพื้นที่ การบริหารจัดการเรื่องน้ำ รวมทั้งมีแผนเตรียมพร้อมกับการบริหารจัดการสวนและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

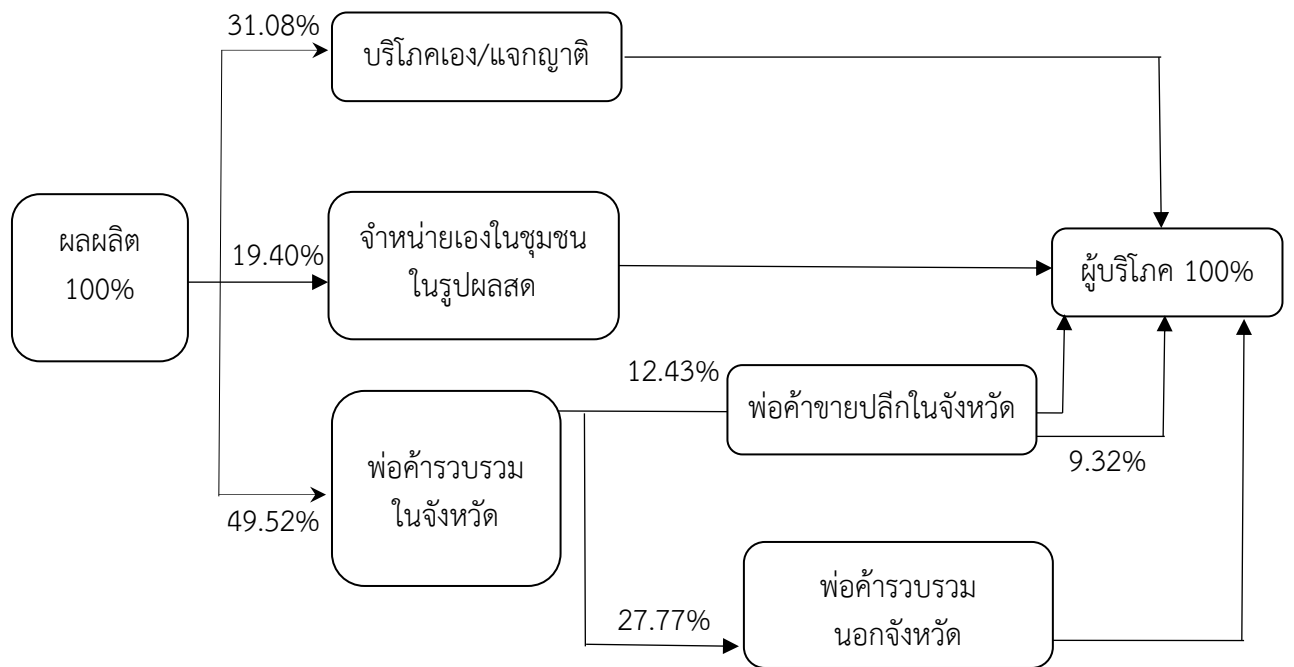
ตารางที่ 4.94 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ยางพารา	8,243.89	9,286.29	1,042.40
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ทุเรียน	14,272.54	60,542.63	46,270.09
ส่วนต่างของผลตอบแทนสุทธิ			45,227.69

ที่มา: จากการสำรวจ

3) วิถีตลาดทุเรียน

ผลผลิตทุเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 49.52 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวมในจังหวัด โดยพ่อค้ารวบรวมจะนำไปจำหน่ายต่อในรูปแบบผลสดให้แก่ผู้บริโภค ร้อยละ 9.32 จำหน่ายให้แก่พ่อค้าขายปลีกในจังหวัด ร้อยละ 12.43 และจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวมนอกจังหวัด อาทิ จังหวัดสงขลา และนครศรีธรรมราช ร้อยละ 27.77 รองลงมา ร้อยละ 31.08 เกษตรกรบริโภคเองและแจกจ่ายให้ญาติ และร้อยละ 19.40 เกษตรกรจำหน่ายเองในชุมชนในรูปแบบผลสด โดยการส่งจองล่วงหน้าของผู้บริโภคในชุมชน การนำไปจำหน่ายในตลาดชุมชน และการจำหน่ายโดยตรงให้แก่นักท่องเที่ยวมาเลเซีย (ภาพที่ 4.20)

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.20 วิถีตลาดทุเรียนจังหวัดสตูล

4) ผู้ประกอบการรับซื้อทุเรียน

4.1) ผู้ประกอบการรายที่ 1 นายวรายุทธ ปาดุกา สถานที่ตั้ง เลขที่ 1491 หมู่ 9 ตำบลควนสะอาด อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล โทรศัพท์ 086-443517 ดำเนินการในรูปแบบพ่อค้ารวบรวมในพื้นที่ อำเภอควนโดน และอำเภอควนกาหลง โดยการรับซื้อผลผลิตทุเรียนสด เพื่อจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคภายในพื้นที่ และรวบรวมส่งให้กับพ่อค้าต่างจังหวัด อาทิ จังหวัดสงขลา นครศรีธรรมราช

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 8 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตระหว่างเดือน ก.ค. - ก.ย. 2566 รวมระยะเวลา 3 เดือน สำหรับแนวโน้มความต้องการผลผลิตทุเรียนในปี 2567 จำนวน 16 ตัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าผู้ประกอบการยังมีความต้องการผลผลิตทุเรียนอีก 8 ตัน และยังมีแนวโน้มความต้องการทุเรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังเป็นผู้ทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตทุเรียนในพื้นที่ให้แก่พ่อค้ารวบรวมนอกจังหวัด

(2) ราคารับซื้อ ทางผู้ประกอบการจะรับซื้อโดยอ้างอิงสถานการณ์ราคาในขณะนั้น ประกอบการกำหนดขายจากเกษตรกร โดยผู้ประกอบการจะมีการติดต่อเกษตรกรเจ้าของสวนทุเรียนก่อนวันเก็บเกี่ยวผลผลิตทุเรียน เพื่อประเมินราคาผลผลิตทุเรียนก่อนเข้าเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณ 5 วัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการประเมินราคาแบบเหมาสวน และในวันเก็บเกี่ยวผลผลิต ทางผู้ประกอบการจะเป็นผู้ดำเนินการเก็บเกี่ยวผลผลิตทุเรียน นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังมีการเปิดแผงรับซื้อผลผลิตทุเรียนจากเกษตรกร เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมผลผลิตทุเรียน และผลไม้อื่นๆ ในระดับพื้นที่ด้วย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นผลผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ ไม่มีหนอนเจาะ และเป็นทุเรียนที่ตัดตามช่วงอายุเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม โดยนับอายุผลเป็นจำนวนวันหลังดอกบาน เช่น พันธุ์หมอนทอง 120-135 วัน พันธุ์ชะนี 105-110 วัน แต่อย่างไรก็ตาม การนับวันหรืออายุของผลจะแตกต่างกันเล็กน้อยในแต่ละปีและในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในช่วงเวลานั้นด้วย อย่างไรก็ตามการรับซื้อผลผลิตทุเรียนในปี 2566 ที่ผ่านมา ผลผลิตบางส่วนเป็นการรับซื้อแบบเหมาสวน ทำให้ผลผลิตทุเรียนบางส่วนไม่มีคุณภาพ ส่งผลให้เมื่อนำมาขายปลีก ต้องมีการปรับลดราคาตามคุณภาพของทุเรียน

4.2) ผู้ประกอบการรายที่ 2 นายยุสุบ เย็นจิต เลขที่ 16 หมู่ 4 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล โทรศัพท์ 084-8590092 ดำเนินการในรูปแบบพ่อค้ารวบรวมในพื้นที่ โดยเป็นการรับซื้อผลผลิตทุเรียนสดในพื้นที่เพื่อรวบรวมไปส่งให้กับพ่อค้าปลีก พ่อค้ารวบรวมในพื้นที่และต่างจังหวัด และผู้บริโภคโดยตรง

(1) ปี 2566 ผู้ประกอบการปริมาณรับซื้อ 10 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตระหว่างเดือน ก.ค. - ก.ย. 2566 รวมระยะเวลา 3 เดือน สำหรับแนวโน้มความต้องการผลผลิตทุเรียนในพื้นที่ ทั้งผู้ประกอบการและเครือข่ายผู้ประกอบการรับซื้อในพื้นที่ ในปี 2567 มีความต้องการผลผลิตจำนวน 100 ตัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ตลาดยังมีแนวโน้มความต้องการทุเรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ผู้ประกอบการยังเป็นผู้ทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตทุเรียนในพื้นที่ให้แก่พ่อค้ารวบรวมนอกจังหวัด

(2) ราคารับซื้อ ทางผู้ประกอบการจะรับซื้อโดยอ้างอิงสถานการณ์ราคาในขณะนั้น และหากเป็นทุเรียนคุณภาพยังสามารถปรับราคาซื้อให้สูงขึ้นได้อีก 2-5 บาท/กก.จากราคาซื้อทั่วไป โดยผู้ประกอบการมีการเปิดแผงรับซื้อผลผลิตทุเรียนจากเกษตรกร เพื่อเป็นการแหล่งรวบรวมผลผลิตทุเรียน รวมถึงผลไม้อื่นๆ ในระดับพื้นที่ร่วมด้วย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นผลผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ ไม่มีหนอนเจาะ และเป็นทุเรียนที่ตัดตามช่วงอายุเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม โดยนับอายุผลเป็นจำนวนวันหลังดอกบาน เช่น พันธุ์หมอนทอง 120-135 วัน พันธุ์ชะนี 105-110 วัน แต่อย่างไรก็ตาม การนับวันหรืออายุของผลจะแตกต่างกันเล็กน้อยในแต่ละปีและในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในช่วงเวลานั้นด้วย

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

จากการพิจารณาข้อมูลตัวอย่างผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) ในพื้นที่จังหวัดสตูล พบว่า มีสถานประกอบการที่เป็นแหล่งรับซื้อที่แน่นอน และมีผู้ประกอบการที่จะเปิดรับซื้อเฉพาะในช่วงเวลาที่มีผลผลิตทุเรียนเท่านั้น โดยในแต่ละปีจะมีจำนวนผู้ประกอบการที่เปิดแผงรับซื้อไม่แน่นอน ซึ่งจะขึ้นอยู่กับผลผลิตทุเรียนในพื้นที่ สำหรับข้อมูลตัวอย่างผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) และมีสถานประกอบการที่เป็นแหล่งรับซื้อที่แน่นอน จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ 1) นายวรยุทธ ปาดุกา โดยเป็นแหล่งรับซื้อทุเรียนในพื้นที่อำเภอควนโดน จังหวัดสตูล มีความต้องการผลผลิตทุเรียนในปี 2567 รวม 16 ตัน ซึ่งในปี 2566 สามารถรับซื้อผลผลิตได้ 8 ตัน ซึ่งทางผู้ประกอบการยังสามารถรับซื้อผลผลิตทุเรียนสดเพิ่มได้อีก 8 ตัน 2) นายยุสุบ เย็นจิต และเครือชาย โดยเป็นแหล่งรับซื้อทุเรียนในพื้นที่อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล มีความต้องการผลผลิตทุเรียนในปี 2567 รวม 100 ตัน ซึ่งในปี 2566 ผู้ประกอบการเฉพาะรายนี้ สามารถรับซื้อผลผลิตได้ 10 ตัน ซึ่งทางผู้ประกอบการและเครือชาย ยังมีความต้องการทุเรียนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากยางพาราเป็นทุเรียน โดยเน้นการผลิตทุเรียนคุณภาพ และได้รับมาตรฐานรับรอง อาทิ มาตรฐาน GAP

ทั้งนี้จากข้อมูลการยางแห่งประเทศไทย จังหวัดสตูล พบว่า มีเกษตรกรขอรับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปลูกแทนปี 2564-2566 (ปรับเปลี่ยนจากยางพาราเป็นทุเรียน) จำนวน 44 ราย พื้นที่ในการปรับเปลี่ยน 347.00 ไร่ โดย อ.ควนกาหลง มากที่สุด 224.10 ไร่ รองลงมา อ.ทุ่งหว้า 48.35 ไร่ อ.มะนัง 33.85 ไร่ อ.ควนโดน 19.05 ไร่ อ.ท่าแพ 14.10 ไร่ และอ.เมือง 7.55 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.95)

ตารางที่ 4.95 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ยางพารา) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) จังหวัดสตูล

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. นายวรยุทธ ปาดุกา (อ.ควนโดน)	16	8	8	อ.ควนโดน	19.05
2. นายยุสุบ เย็นจิต (อ.ควนกาหลง)	100	10	95	อ.ควนกาหลง	224.10
				อ.ทุ่งหว้า	48.35
				อ.มะนัง	33.85
				อ.ท่าแพ	14.10
				อ.เมือง	7.55
				รวม	347.00

ที่มา: จากการสำรวจ

* ข้อมูลเกษตรกรผู้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการปลูกแทนปี 2564-2566 (ปรับเปลี่ยนจากยางพาราเป็นทุเรียน) การยางแห่งประเทศไทย จังหวัดสตูล

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ทูเรียน

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกทูเรียนเกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.96 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ทูเรียน

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	<p>1.1 เกษตรกรผู้ปลูกทูเรียนใหม่มีการวางแผนในการปรับเปลี่ยน อาทิ การเลือกพันธุ์ทูเรียนที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ การปรับสภาพพื้นที่ให้มีความเหมาะสมในการปลูกทูเรียน และการเตรียมความพร้อมในการจัดหาแหล่งน้ำ</p> <p>1.2 เกษตรกรผู้ปลูกทูเรียนเดิม โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทูเรียนสวนผสม ยังขาดการวางแผนในการจัดการสวนทูเรียนอย่างเป็นระบบ และยังเป็นการบริหารจัดการแปลงทูเรียนแบบเดิม</p>	<p>1.1 การวางแผน ด้านกำลังคน ให้เพียงพอ</p> <p>1.2 การวางแผน ด้านสถานที่</p> <p>1.3 การวางแผน ด้านอุปกรณ์ต่างๆ ให้มีความพร้อมและเพียงพอ</p> <p>1.4 การวางแผน ด้านการจัดการทูเรียนสด</p> <p>1.5 การวางแผน ด้านการเงิน</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>2.1 เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจัดหาปัจจัยการผลิตด้วยตนเอง ทั้งนี้ปัจจัยการผลิตสามารถจัดหาภายในเขตอำเภอ มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้น ที่เป็นการจัดหาภายนอกอำเภอหรือเป็นการสั่งซื้อออนไลน์</p> <p>2.2 เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการจัดหาปัจจัยการผลิตเท่าที่จำเป็น ไม่มีการสต็อกปัจจัยการผลิต</p>	<p>2.1 ผู้ประกอบการมีการจัดหาทูเรียนในพื้นที่ อำเภอควนโดน และ อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล เป็นหลัก และจังหวัดใกล้เคียง อาทิ อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา</p>
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 เกษตรกรผู้ปลูกทูเรียนใหม่ และเกษตรกรผู้ปลูกทูเรียนเดิม ที่ปลูกทูเรียนสวนเดี่ยว มีองค์ความรู้ในการจัดการแปลงทูเรียนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การจัดเตรียมพื้นที่ที่เหมาะสม การตรวจสอบสภาพดิน ค่าวิเคราะห์ดิน และปรับสภาพดิน ให้มีความเหมาะสม รวมทั้งมีการวางแผนการดูแลทูเรียน เมื่อเริ่มรอบการผลิตใหม่ ตั้งแต่กระบวนการตัดแต่งกิ่ง การใส่ปุ๋ยตามสูตรในแต่ละช่วงเวลา การให้น้ำ</p>	<p>3.1 ผู้ประกอบการทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตทูเรียนในพื้นที่ให้แก่พ่อค้ารวบรวมนอกรัฐ จังหวัด พ่อค้าชายปลึก ในจังหวัด</p> <p>3.2 ผู้ประกอบการมีการเปิดแผงรับซื้อผลผลิตทูเรียนจากเกษตรกร เพื่อเป็นการแหล่งรวบรวมผลผลิตทูเรียนในพื้นที่ ทั้งนี้หากเป็นทูเรียนคุณภาพยังสามารถปรับราคาซื้อให้สูงขึ้นได้อีก 2-5 บาท/กก.</p>

ตารางที่ 4.96 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p>เพื่อเตรียมความพร้อมของต้นทุเรียนรอบใหม่ นอกจากนี้เกษตรกรมีการสังเกตลักษณะของทุเรียนอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงมีการจดบันทึกช่วงดอกบานเพื่อใช้ประกอบเป็นข้อมูลในการนับวันเก็บเกี่ยว</p> <p>3.2 เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเดิม โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนสวนผสม ยังมีการทำการผลิตแบบเดิม โดยอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ไม่มีรูปแบบการบริหารจัดการสวนที่ชัดเจน</p>	จากราคารับซื้อทั่วไป
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	<p>4.1 เกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตทุเรียนให้แก่พ่อค้ารวบรวม โดยผ่านนายหน้าในพื้นที่ โดยส่วนใหญ่เป็นการตกลงขายแบบเหมาสวน และการขนส่งทางผู้ประกอบการจะเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่าย</p> <p>4.2 เกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตทุเรียนให้แก่พ่อค้ารวบรวมในพื้นที่โดยตรง</p> <p>4.3 เกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตทุเรียนให้ผู้บริโภคโดยตรง</p>	<p>4.1 กรณีผู้ประกอบการนอกจังหวัดแจ้งความต้องการทุเรียน ผู้ประกอบการในพื้นที่จะดำเนินการรวบรวมทุเรียน จากนั้นผู้ประกอบการนอกจังหวัดจะเป็นผู้ดำเนินการขนส่งเอง โดยใช้รถกระบะในการจัดส่งบรรทุก 500-700 กก./เที่ยว</p> <p>4.2 กรณีพ่อค้าขายปลีกในจังหวัดแจ้งความต้องการทุเรียน ผู้ประกอบการในพื้นที่จะดำเนินการรวบรวมทุเรียน จากนั้นผู้ประกอบการจะเป็นผู้ขนส่งผลผลิต โดยมีค่าขนส่ง 0.5-1 บาท/กก.</p>
5. การส่งคืน (Returning)	<p>5.1 การจำหน่ายผลผลิตทุเรียนแบบเหมาสวน จะไม่มีการส่งคืนผลผลิตทุเรียน เนื่องจากพ่อค้ารวบรวมจะเป็นผู้ดำเนินการเก็บเกี่ยวและเป็นผู้รับผิดชอบคุณภาพของทุเรียน</p> <p>5.2 การจำหน่ายผลผลิตทุเรียนให้ผู้บริโภคโดยตรง มีการส่งคืนเพียงส่วนน้อยเท่านั้นโดยเป็นการส่งคืนทุเรียนที่มีปัญหา และเปลี่ยนเป็นทุเรียนลูกใหม่</p>	มีการส่งคืนเพียงเล็กน้อย เนื่องจากทุเรียนไม่มีคุณภาพ โดยทางผู้ประกอบการจะรับคืนผลผลิตทุเรียนที่มีปัญหา และเปลี่ยนเป็นทุเรียนลูกใหม่ หรือเป็นการให้เงินคืน

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) พบว่า ยังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผนการผลิต อาทิ ขาดการวางแผนการผลิต การเตรียมการด้านแหล่งน้ำ การจัดหา อาทิ การจัดหาปัจจัยการผลิตราคาสูง การผลิต อาทิ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โรคและแมลงศัตรูพืชทุเรียน

การจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ การจำหน่ายแบบเหมาสวน ทำให้เกษตรกรได้รับราคาขายเฉลี่ยต่ำกว่าการขายแบบแยกเกรดทุเรียน และการส่งคืน เป็นปัญหาจากการที่ทุเรียนไม่มีคุณภาพ และทุเรียนอ่อน

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.97)

ตารางที่ 4.97 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ทุเรียน)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	<p>เกษตรกร</p> <ol style="list-style-type: none"> ขาดการวางแผนในการจัดการสวนทุเรียนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเดิมที่เป็นสวนผสม ขาดการวางแผนเรื่องแหล่งน้ำ ซึ่งโดยส่วนใหญ่ยังเป็นการพึ่งพาแหล่งน้ำตามธรรมชาติเป็นหลัก การวางแผนในการรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในอนาคตยังมีน้อยเตรียมถึงการป้องกันโรค แมลง ส่วนใหญ่ยังเป็นการแก้ไขตามสถานการณ์เฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น <p>ผู้ประกอบการ</p> <ol style="list-style-type: none"> การวางแผน ด้านการรับซื้อผลผลิตไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ เนื่องจากปริมาณผลผลิตทุเรียนไม่แน่นอน 	<ol style="list-style-type: none"> ภาครัฐ ภาคเอกชน มหาวิทยาลัย และเกษตรกร บูรณาการการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และลงพื้นที่ให้ความรู้ในการดูแลจัดการสวนทุเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านทุเรียน และร่วมกันวางแผนการผลิตทุเรียน ตั้งแต่ ต้น น้ำ กลาง น้ำ ปลาย น้ำ ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาด ภาครัฐ ภาคเอกชน มหาวิทยาลัย และเกษตรกร ร่วมบูรณาการในการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกร อาทิ พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ที่เป็นปัจจุบัน และเป็นข้อมูลเอกภาพ พร้อมทั้งมีการติดตามสถานการณ์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาใช้ในการวางแผน อาทิ การบริหารจัดการน้ำให้เพียงพอ การบริหารจัดการป้องกันโรคและแมลงในทุเรียน การบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในอนาคต และการวางแผนบริหารจัดการปริมาณผลผลิตที่จะออกสู่ตลาดในอนาคต ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร

ตารางที่ 4.97 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		ผู้ผลิตทุเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในระดับพื้นที่
2. การจัดหา (Sourcing)	<p>เกษตรกร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. เกษตรกรจัดหาปัจจัยการผลิตแบบรายเดี่ยว 2. ขาดแคลนแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการเกษตร 3. ขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร 4. ปัจจัยในการผลิตมีราคาสูง อาทิ ต้นพันธุ์ ปุ๋ย ยา น้ำมันเชื้อเพลิง และค่าจ้างแรงงาน 5. ขาดแหล่งเงินทุน <p>ผู้ประกอบการ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีการแข่งขันสูงในการรับซื้อผลผลิตทุเรียน ทำให้ปริมาณผลผลิตทุเรียนไม่เพียงพอ 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตทุเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในการซื้อปัจจัยการผลิต เพื่อให้ซื้อได้ในราคาที่ต่ำลง 2. ภาครัฐวางแผน/โครงการ ในการจัดหาแหล่งน้ำ สำหรับใช้ในภาคการเกษตร 3. วิจัย พัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถทดแทนการใช้แรงงานคน 4. วิจัย พัฒนา และ ส่งเสริมการใช้สารชีวภัณฑ์เพื่อทดแทนและลดการใช้สารเคมี เพื่อให้มีความปลอดภัยต่อเกษตรกร รวมถึงผู้บริโภค และยกระดับการทำเกษตรให้ปลอดภัยและยั่งยืน 5. ภาครัฐสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการใช้ไฟฟ้าในภาคการเกษตร และการสร้างหรือพัฒนาถนนในการขนส่งทางการเกษตร
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>เกษตรกร</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิตทุเรียน 2. โรคและแมลงศัตรูพืชทุเรียน อาทิ หนอนเจาะผลทุเรียน โรคใบจุดตาย โรครากเน่า โรคราสีชมพูในทุเรียน ส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิตของทุเรียน 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีการติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศอย่างต่อเนื่อง และหากเกิดสถานการณ์ที่รุนแรง ต้องมีระบบการประชาสัมพันธ์เตือนภัยให้เกษตรกรเตรียมพร้อมในการรับมืออย่างรวดเร็ว

ตารางที่ 4.97 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
	<p>3. เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ด้านการใช้สารเคมี ยา ที่ถูกต้องและปลอดภัยต่อเกษตรกร</p> <p>4. อายุเฉลี่ยของเกษตรกรปัจจุบันมีแนวโน้มอายุสูงขึ้น</p> <p>5. เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนยังไม่ได้ไปรับรองมาตรฐาน GAP</p>	<p>2. ภาครัฐ ภาคเอกชน มหาวิทยาลัย และเกษตรกร ร่วมกันแลกเปลี่ยน ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านโรคและแมลงศัตรูพืชทุเรียน การใช้สารเคมี ยา ที่มีความถูกต้องและปลอดภัย รวมทั้งการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีสารชีวภัณฑ์ ที่ใช้ทดแทนสารเคมี เพื่อให้เกษตรกรทำการผลิตทุเรียนอย่างปลอดภัย ไม่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ และสร้างความยั่งยืนในการผลิตทุเรียน</p> <p>3. ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างคุณค่า ความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร เพื่อให้เกิดทายาทเกษตรกรรุ่นใหม่ รวมทั้งพัฒนาหลักสูตรการเรียน และพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร ให้มีความสอดคล้อง และนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับภาคการเกษตรในปัจจุบัน ทั้งนี้ เพื่อรองรับปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรในอนาคต</p> <p>4. ภาครัฐ ควรมีการประชาสัมพันธ์ ถึงขั้นตอนการขอไปรับรองมาตรฐาน GAP รวมทั้งสร้างการตระหนักรู้ ให้เกษตรกรรับรู้ถึงความสำคัญของไปรับรองมาตรฐาน GAP สำหรับภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ควรมีการสร้างความแตกต่างด้านราคา ในการรับซื้อผลผลิตทุเรียน โดยเกษตรกรที่ได้รับไปรับรองมาตรฐาน GAP ต้องขายผลผลิตทุเรียน ในราคาที่สูงกว่า เกษตรกรที่ไม่ได้รับไปรับรองมาตรฐาน GAP เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรทำการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ และขอรับมาตรฐาน GAP เพิ่มขึ้น</p>

ตารางที่ 4.97 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
<p>4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)</p>	<p>เกษตรกร</p> <p>1. การจำหน่ายผลผลิตทุเรียนเป็นการจำหน่ายเสร็จภายในสวน โดยพ่อค้าที่เข้ามาซื้อเป็นผู้รับผิดชอบการตัดทุเรียน ทั้งนี้การผลิตทุเรียนของเกษตรกรส่วนใหญ่คุณภาพยังไม่ตรงกับความต้องการของตลาด ส่งผลให้เกษตรกรต้องจำหน่ายแบบเหมาสวน ทำให้เกษตรกรได้รับราคาขายเฉลี่ยต่ำกว่าการขายแบบแยกเกรดทุเรียน</p> <p>2. เกษตรกร หรือคนตัดทุเรียนยังมีประสบการณ์น้อย ทำให้เกิดปัญหาการตัดการตัดทุเรียนอ่อน</p>	<p>1. ส่งเสริม สนับสนุนเกษตรกร ให้มีการผลิตทุเรียนคุณภาพ ได้รับใบรับรองมาตรฐาน GAP เพื่อให้สามารถขายผลผลิตในราคาสูง</p> <p>2. ส่งเสริม สนับสนุนการรวมกลุ่มทุเรียน เพื่อสร้างอำนาจต่อรองในการขายผลผลิตทุเรียน</p> <p>3. ในอนาคตที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมากขึ้น ภาครัฐควรมีการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน (ผู้ประกอบการ) โดยภาครัฐให้การรับรองผู้ประกอบการที่เข้ามาตั้งแหล่งรับซื้อในพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นใจ และขายทุเรียนในราคาที่เป็นธรรม</p> <p>4. ส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลาย ทั้งออนไลน์ และออฟไลน์</p> <p>5. ภาครัฐ ภาคเอกชน เกษตรกร จัดอบรมให้ความรู้ให้เรื่องการตัดการตัดทุเรียนและมอบใบรับรองการอบรม เพื่อให้ผู้ตัดทุเรียนมีองค์ความรู้ เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาการตัด การตัดทุเรียนอ่อน</p> <p>6. ส่งเสริม สนับสนุน ให้เกษตรกร มีการสร้างแบรนด์ สร้าง story ของทุเรียน โดยใช้เอกลักษณ์เฉพาะ อาทิ รสชาติ หรือสภาพพื้นที่มาเป็นจุดขาย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของทุเรียนในแต่ละพื้นที่</p>
<p>5. การส่งคืน (Returning)</p>	<p>เกษตรกร</p> <p>1. การส่งคืน เป็นผลสืบเนื่องมาจากการคัด/การตัดทุเรียนอ่อนเป็นหลัก ทำให้ทุเรียนไม่มีคุณภาพ ตามความต้องการของผู้บริโภค</p>	<p>1. การป้องกันการส่งคืนทุเรียนให้อนาคต เกษตรกรต้องมีการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพ มีใบรับรองมาตรฐาน GAP และการคัด การตัด</p>

ตารางที่ 4.97 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
	<p>2. การจำหน่ายทุเรียนแบบเหมาสวน โดยพ่อค้าที่เข้ามารับซื้อเป็นผู้รับผิดชอบทั้งหมด ทำให้การจำหน่ายของเกษตรกรในรูปแบบนี้ไม่มีปัญหาการส่งคืน</p> <p>3. การจำหน่ายทุเรียนแบบการขายปลีก เป็นการจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง หากเกิดปัญหา ผู้ขายจะเป็นผู้รับผิดชอบ โดยการให้เปลี่ยนทุเรียน หรือให้เงินคืน แต่ปัญหาในลักษณะนี้เกิดขึ้นในพื้นที่น้อย</p>	<p>ทุเรียนต้องอยู่ในช่วงอายุที่เหมาะสม</p> <p>2. มีการขึ้นทะเบียนนักคัด นักตัดทุเรียน เพื่อลดความเสี่ยงการคัด การตัดทุเรียนอ่อน</p>

4.5 กล้ายน้ำว่า

4.5.1 จังหวัดพิษณุโลก

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตกล้ายน้ำว่า

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 4,985.01 บาทต่อไร่ หรือ 4.54 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 4,178.90 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 806.11 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 83.83 และร้อยละ 16.17 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 2,599.50 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าห่อพันธุ์ ค่าจ้างแรงงาน (เตรียมดิน ปลูก และดูแลรักษา) ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 1,579.39 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,097 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 9.89 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 10,849.33 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 5,864.32 บาทต่อไร่ หรือ 5.34 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.98)

ตารางที่ 4.98 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตกล้ายน้ำว่า ปี 2566 จังหวัดพิษณุโลก

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,599.50	1,579.39	4,178.90
1.1 ค่าแรงงาน	1,225.93	1,211.70	2,437.64
ค่าเตรียมดิน	388.30	-	388.30
เตรียมพันธุ์และปลูก	309.54	112.59	422.13
ดูแลรักษา	315.28	441.76	757.04
เก็บเกี่ยว	212.81	657.36	870.17
1.2 ค่าวัสดุ	1,299.64	299.77	1,599.41
ค่าพันธุ์	681.92	285.13	967.05
ค่าปุ๋ย	207.88	-	207.88
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	15.75	-	15.75
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	37.80	-	37.80
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	219.05	-	219.05

ตารางที่ 4.98 (ต่อ)

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	137.24	14.17	151.41
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	-	0.47	0.47
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	73.93	67.92	141.85
2. ต้นทุนคงที่	-	806.11	806.11
ค่าเช่าที่ดิน	-	600.00	600.00
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	86.30	86.30
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	17.81	17.81
ต้นทุนก่อนให้ผล	-	102.00	102.00
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,599.50	2,385.50	4,985.01
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			4.54
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			1,097.00
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			9.89
7. ผลตอบแทนต่อไร่			10,849.33
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			5,864.32
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			5.34

ที่มา : จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปีกับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดพิษณุโลก

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปี ใน 1 รอบการผลิต เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 791.25 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิ (กำไร) จากการผลิตเท่ากับ 5,864.32 บาทต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าข้าวนาปี 5,073.07 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.99)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ หรือประสบปัญหาขาดทุนจากการผลิต แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.99 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดพิษณุโลก

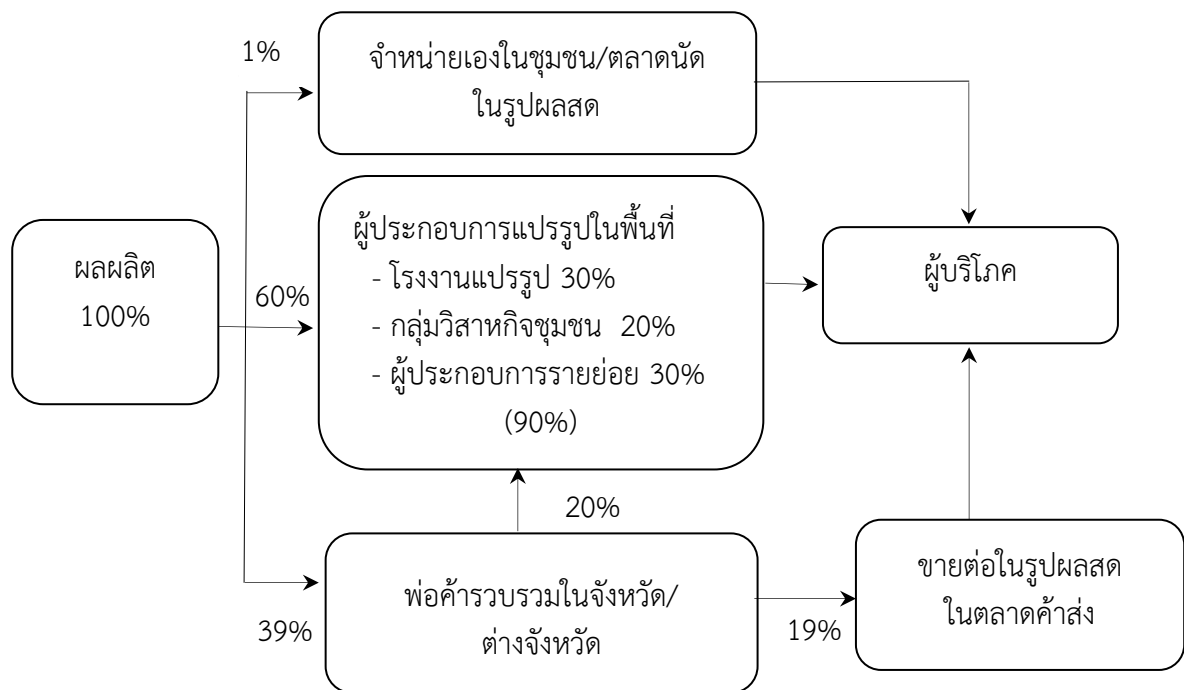
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ (กำไร)
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปี	4,649.79	5,441.04	791.25
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
กล้วยน้ำว้า	4,985.01	10,849.33	5,864.32
ส่วนต่าง (กำไร)	-	-	5,073.07
ข้าวนาปี และกล้วยน้ำว้า			

ที่มา: จากการคำนวณ

3) วิถีตลาดกล้วยน้ำว้า

ผลผลิตกล้วยน้ำว้าส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะนำผลผลิตไปจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการแปรรูปในพื้นที่ ได้แก่ โรงงานแปรรูป ผู้ประกอบการรายย่อย และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนที่เหลือจำหน่ายผ่านพ่อค้ารวบรวมทั้งในและต่างจังหวัด เพื่อส่งต่อไปยังผู้ประกอบการแปรรูปในพื้นที่ และตลาดขายส่งผลไม้ รวมทั้งการจำหน่ายเพื่อบริโภคสดตลาดนัดหรือร้านค้าในชุมชน ร้อยละ 39 และร้อยละ 1 ตามลำดับ (ภาพที่ 4.21)

ที่มา : จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.21 วิถีตลาดกล้วยน้ำว้า จังหวัดพิษณุโลก

4) ผู้ประกอบการรับซื้อกล้วยน้ำว้า จังหวัดพิษณุโลก

4.1) กลุ่มคลัสเตอร์ผลไม้แห่งขุนเขา สถานที่ตั้ง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก โทรศัพท์ 097-0748057 โดยกลุ่มมีเครือข่ายผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยน้ำว้า จำนวน 12 ราย ได้แก่ อรรถวรรณกล้วยตาก กล้วยตากแม่สุรีย์ กล้วยกรอบแก้ว รุติยาภรณ์ ทะรังศรี วิสาหกิจชุมชนบ้านตะไคร้สร้างสรรค์ กล้วยตากวิเชียร กล้วยตากชานนท์ กล้วยตากจิราพร กล้วยตากแสงทอง กล้วยตากแม่โสม กล้วยตากจุฬา และ หจก.เอพีบานาน่า ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตกล้วยน้ำว้าผลสด โดยรับซื้อผลผลิตส่วนใหญ่จากผู้รวบรวมในท้องถิ่น และเกษตรกรรายย่อยทั้งในและนอกจังหวัด (พิจิตร นครสวรรค์ สุโขทัย) เพื่อนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ โดยวัตถุดิบร้อยละ 70 ผลิตเป็นกล้วยอบพลังงานแสงอาทิตย์ส่วนอีกร้อยละ 30 ผลิตเป็นกล้วยม้วน กล้วยสตีก กล้วยกวน กล้วยสอดไส้ซ็อกโกแลต ฯลฯ โดยจำหน่ายทั้งในรูปแบบการขายส่งและขายปลีก

(1) ในปี 2567 กลุ่มยังมีความต้องการผลผลิตกล้วยน้ำว้าเพิ่มอีก จำนวน 42 ตันต่อสัปดาห์ หรือ 168 ตันต่อเดือน

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 7 - 12 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคารับซื้อ โดยจะมีการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนการซื้อขาย 1 - 2 วัน

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นกล้วยน้ำว้าพันธุ์มะลิอ่อน พันธุ์ท่ายาง และพันธุ์นวลจันทร์ และไม่ใช่สารเคมีทางการเกษตร เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุผลประมาณ 90 - 110 วัน นับจากวันตัดปลีกล้วย

(4) การให้ความช่วยเหลือสนับสนุนของกลุ่มผู้ประกอบการ โดยจะให้คำปรึกษา แนะนำทางวิชาการแก่เกษตรกรลูกไร่ การหาตลาด/ออกร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มแปรรูปทั้งในและต่างจังหวัด การร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานระดับจังหวัด การศึกษาดูงานของคณะบุคคล และประชาสัมพันธ์สินค้าแปรรูปของกลุ่มให้เป็นที่รู้จัก

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดพิษณุโลก

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก พบว่า มีแหล่งรับซื้อคือ ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยน้ำว้าในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 12 ราย ที่รวมกลุ่มในนามคลัสเตอร์ผลไม้แห่งขุนเขา มีความต้องการผลผลิตเพิ่มอีกจำนวน 2,016 ตันต่อปี

ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปีเป็นกล้วยน้ำว้า ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง วังทอง และนครไทย จำนวน 1,838 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร การเกษตรและลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร ควรพิจารณาระยะทางจากแหล่งผลิตไปยังแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร (ตารางที่ 4.100)

ตารางที่ 4.100 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปี) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดพิษณุโลก

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยน้ำว้าในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก (12 ราย) รวมกลุ่มในนามคลัสเตอร์ผลไม้แห่งขุนเขา	-	-	2,016	เนินมะปราง วังทอง นครไทย	1,838

ที่มา: จากการสำรวจ และ * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) กล้วยน้ำว้า จังหวัดพิษณุโลก

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกร และผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้า และบริการเข้าออกจากรูททุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.101 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) กล้วยน้ำว้า จังหวัดพิษณุโลก

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	การปลูกกล้วยน้ำว้า เกษตรกรนิยมปลูกในฤดูฝน (กรณีปลูกใหม่) สำหรับสวนเดิมจะดำเนินการตัดแต่งใบและหน่อ เพื่อไม่ให้สวนรกทึบ ต้นกล้วยได้รับแสงแดดที่เพียงพอและไม่เกิดโรคเชื้อรา	ผู้ประกอบการจะวางแผนการรับซื้อกล้วยน้ำว้าเป็นรายเดือน เพื่อให้มีวัตถุดิบเพียงพอในการแปรรูปกล้วยเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งปัจจุบันปริมาณผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ
2. การจัดหา (Sourcing)	<u>หน่อพันธุ์</u> : เกษตรกรใช้หน่อพันธุ์จากแปลงของตนเองสำหรับการปลูกใหม่ในพื้นที่สวนที่รื้อทิ้ง มีเพียงบางรายที่ซื้อหน่อพันธุ์จากเพื่อนบ้าน หรือในพื้นที่ใกล้เคียง <u>ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก และสารกำจัดวัชพืช</u> : ปุ๋ยเคมีจัดซื้อจากร้านค้าในท้องถิ่น ปุ๋ยคอกเก็บจากฟาร์มเลี้ยงสัตว์ของตนเอง บางส่วนซื้อจากเพื่อนบ้าน และสารกำจัดวัชพืช	<u>ผู้ประกอบการแปรรูป</u> : จะรับซื้อผลผลิตจากผู้รวบรวม เกษตรกรลูกไร่ และเกษตรกรทั่วไป ประมาณเดือนละ 2-4 ครั้ง แต่ในช่วงฤดูแล้งถึงต้นฤดูฝน (เดือนมีนาคม-พฤษภาคม) ผลผลิตกล้วยน้ำว้าจะออกสู่ตลาดน้อย ผู้ประกอบการบางรายจึงมีการเก็บสต็อกไว้ในห้องเย็น เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบแปรรูปในช่วงเวลาดังกล่าว

ตารางที่ 4.101 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p>จัดซื้อจากร้านขายปัจจัยการผลิตใกล้บ้าน น้ำมันตัดหญ้า : ซื้อจากปั้มน้ำมันใกล้บ้าน แต่ส่วนใหญ่จะจ้างตัดโดยผู้รับจ้างเหมา ทั้งค่าแรงและค่าน้ำมัน</p>	<p>ผู้รวบรวม : จะรับซื้อผลผลิตจาก เกษตรกรต่อเนื่องตลอดทั้งปี</p>
<p>3.การผลิต (Manufacturing)</p>	<p>การปลูกกล้วยน้ำว้ามะลิ่อง มีวิธีการดังนี้ การเตรียมดินโดยจะไถตากดิน เพื่อกำจัด วัชพืช จากนั้นใส่ปุ๋ยหมักเพื่อป้องกัน โรคตายพราย และไถพรวนกลบ การปลูก จะมี 2 ลักษณะคือ แบบแปลงยกร่อง และแบบไร่ไม่ยกร่อง ขุดหลุมขนาดกว้าง ประมาณ 50 เซนติเมตร ลึกไม่ต่ำกว่า 30 เซนติเมตร ระยะห่าง 4 x 4 เมตร โดยใช้หน่อพันธุ์จากต้นแม่ที่มีความ ปลอดภัยจากโรค แล้วกลบดินโดยรอบ ให้แน่น ทำการให้น้ำโดยอาศัยน้ำจากน้ำฝน เป็นหลัก และสูบน้ำจากแหล่งน้ำเสริม ในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง เฉลี่ย 5-10 ครั้ง/ปี สำหรับการใส่ปุ๋ยคอกร่วมกับปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 เฉลี่ย 1-2 ครั้ง/ปี มีการพรวนดิน/ ตัดแต่งใบและปลีกล้วยเฉลี่ย 1-2 ครั้ง/ปี กำจัดวัชพืชโดยการฉีดพ่นยา/เครื่องตัด เฉลี่ย 2-6 ครั้ง/ปี สำหรับกล้วยน้ำว้า มะลิ่องที่ผลิตเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับ การแปรรูป เกษตรกรไม่ควรใส่ปุ๋ยเคมี เมื่อต้นกล้วยมีอายุได้ 7 เดือน เนื่องจาก จะทำให้ผลกล้วยมีปริมาณน้ำตาลสูงเกินไป มีสีน้ำตาลเข้ม และอายุการเก็บรักษาสั้นลง ส่วนการไว้หน่อ หลังจากปลูกกล้วย ไปประมาณ 5 - 6 เดือน เกษตรกรจะใช้ มีดปาดหน่อที่มีทิศทางตรงกันข้ามกับต้นแม่ เพื่อทดแทนต้นแม่เดิม โดยจะปาดเหนือดิน ประมาณ 10 เซนติเมตร และทำการเก็บเกี่ยว ผลผลิตเมื่ออายุผลประมาณ 90 - 110 วัน นับจากวันตัดปลีกล้วย รวมอายุตั้งแต่ปลูก จนถึงเก็บเกี่ยวประมาณ 10 - 12 เดือน</p>	<p>ผู้ประกอบการจะนำกล้วยน้ำว้า ผลสดที่รับซื้อจากผู้รวบรวมไปแปรรูป ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ กล้วยอบ กล้วยม้วน กล้วยสติ๊ก กล้วยกวน และกล้วยเคลือบรสชาติต่าง ๆ อาทิ สตรอว์เบอร์รี ช็อคโกแลต และชาเขียว</p>

ตารางที่ 4.101 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	ผลผลิตกล้วยน้ำว้าจะนำไปจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการแปรรูปภายในจังหวัด และพ่อค้ารวบรวมทั้งในจังหวัด/ต่างจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่พ่อค้ารวบรวม จะทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตเอง	<u>ผู้ประกอบการ</u> : ผลิตภัณฑ์สินค้าส่วนใหญ่จำหน่ายภายในประเทศ อาทิ ห้างสรรพสินค้า (บิ๊กซี โลตัส econ) ร้านค้าทั่วไป/ร้านขายของฝาก ในจังหวัด/ต่างจังหวัด การออกบูธจำหน่ายสินค้ากับหน่วยงานภาครัฐ และขายผ่านช่องทางออนไลน์/แพลตฟอร์มต่าง ๆ <u>ผู้รวบรวม</u> : จำหน่ายให้กับผู้ประกอบการแปรรูป และตลาดค้าส่งผลไม้ เพื่อส่งขายไปยังตลาดในประเทศ/ต่างประเทศ
5. การส่งคืน (Returning)	ผู้รวบรวมจะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า	มีสินค้าเพียงเล็กน้อยที่มีการส่งคืนจากลูกค้าหรือผู้บริโภค เนื่องจากกล่องบรรจุภัณฑ์ชำรุดระหว่างการขนส่ง และร้านขายของฝากที่ผู้ประกอบการนำสินค้าไปฝากวางจำหน่ายขายสินค้าไม่หมด

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดพิษณุโลก

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ เกษตรกรยังไม่สามารถบริหารจัดการด้านตลาดยังไม่เป็นระบบ ด้านการผลิต อาทิ ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต สภาพอากาศร้อนจัด การปลูกแบบหว่านไร้ปลายนา ปัญหาโรคตายพราย และการปลูกบนพื้นที่สูงทำให้เกิดการผสมกับกล้วยป่าทำให้มีเมล็ด และด้านการจำหน่ายการจัดส่ง อาทิ พ่อค้าเป็นผู้กำหนดราคาซื้อเกษตรกรขาดอำนาจต่อรองราคา กล้วยน้ำว้าที่ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) และกล้วยที่ผลิตตามมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) ไม่สามารถจำหน่ายในราคาสูงกว่าผลิตแบบทั่วไป

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) โดยพิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง ที่สัมพันธ์จากเกษตรกรผู้ประกอบการแปรรูป รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) ที่เหมาะสมของจังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงานโครงการขับเคลื่อนการพัฒนากล้วยน้ำว้า เพื่อปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวนาปีในพื้นที่ไม่เหมาะสมให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่ และเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมตามเป้าหมายของ

โครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 4.102)

ตารางที่ 4.102 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดพิษณุโลก

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายย่อย ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการตลาดและผลผลิตในช่วงเวลาที่ตลาดต้องการได้ทั้งระบบ เกิดความเสี่ยงผลผลิตล้นตลาด และได้รับผลกระทบด้านราคา	ส่งเสริมเกษตรกรรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง และมีศักยภาพในการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐาน รวมทั้งสามารถวางแผนด้านการตลาดให้เกิดความสมดุลทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน
2. การจัดหา (Sourcing)	-	-
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการผลิต โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง และไม่มีระบบการให้น้ำ ทำให้ต้นกล้วยเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ผลไม่สมบูรณ์ และผลผลิตบางส่วนอาจได้รับความเสียหาย</p> <p>3.2 สถานการณ์ภัยแล้งและสภาพอากาศร้อนจัด ส่งผลกระทบต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต</p> <p>3.3 เกษตรกรยังมีการปลูกกล้วยแบบหัวไร่ปลายนา และไม่มีการดูแลรักษาผลผลิตอย่างเต็มที่ จึงทำให้ได้รับผลผลิตต่ำ</p> <p>3.4 พื้นที่ที่ปรับเปลี่ยนจากนาข้าว มักพบปัญหาโรคตายพราย เนื่องจากความชื้นในดินสูง การระบายน้ำไม่ดี และใช้หน่อพันธุ์พืชจากต้นแม่ที่มีเชื้อรา ซึ่งจะมีอาการใบเหลือง เหี่ยว หักพับตรงก้านใบ และตายในที่สุด มักจะเกิดในฤดูฝน โดยพื้นที่ที่เคยเกิดโรคแล้วเชื้อจะฝังอยู่ในดิน ไม่สามารถกำจัดให้หายขาดได้ เกษตรกรต้องเปลี่ยนไปปลูกพื้นที่ใหม่แทน</p> <p>3.5 การปลูกกล้วยน้ำว้าในพื้นที่สูงหรือต้นกล้วยที่มีอายุมากกว่า 3-5 ปี อาจประสบปัญหาผลกล้วยมีเมล็ดไม่เป็นที่ต้องการของตลาด</p>	<p>3.1 สนับสนุนแหล่งน้ำและระบบการให้น้ำ รวมทั้งระบบการสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์จากแหล่งน้ำผิวดิน เพื่อให้เกษตรกรมีปริมาณน้ำเพียงพอในการดูแลรักษาผลผลิตได้ตลอดทั้งปี</p> <p>3.2 ภาครัฐควรสนับสนุนระบบประกันภัยพืชผลจากภัยธรรมชาติต่าง ๆ เพื่อบรรเทาความเสียหายให้กับเกษตรกร โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการชำระเบี้ยประกัน</p> <p>3.3 สนับสนุนการปลูกกล้วยน้ำว้าแบบปรมาณู และจัดทำเป็นแปลงสาธิตเพื่อเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรที่สนใจเข้าศึกษาดูงาน</p> <p>3.4 ส่งเสริมการปลูกกล้วยน้ำว้าเป็นการค้าให้มากขึ้น และพัฒนาคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐานปลอดภัย เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด และปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค</p> <p>3.5 เสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษา การป้องกันกำจัดโรคให้ปลอดภัยจากโรคตายพรายรวมทั้ง</p>

ตารางที่ 4.102 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		<p>การบริหารจัดการแปลงที่เหมาะสมให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง</p> <p>3.6 ส่งเสริมการปลูกกล้วยน้ำว้าในพื้นที่ที่เหมาะสมตามกายภาพของพื้นที่ เพื่อให้ได้รับผลผลิตสูงและคุณภาพดี</p>
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	<p>4.1 ราคาซื้อถูกกำหนดโดยพ่อค้าและราคาปรับตัวสูงขึ้นมากจากการแข่งขันซื้อเพื่อแย่งผลผลิต เกษตรกรบางส่วนเลือกขายให้กับพ่อค้าที่ราคาสูงกว่า ทำให้ผิติดสัญญาซื้อขายกับผู้รับซื้อรายเดิม</p> <p>4.2 กล้วยน้ำว้าที่ผลิตตามมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) ไม่สามารถจำหน่ายได้ในราคาสูงกว่าที่ผลิตแบบทั่วไป</p>	<p>4.1 สร้างความเชื่อมั่นให้เกษตรกรที่ปลูกแบบหัวไร่ปลายนา โดยกำหนดจุดรวบรวมผลผลิตให้ชัดเจนในแต่ละพื้นที่</p> <p>4.2 ส่งเสริมการรวมกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า</p> <p>4.3 สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรขึ้นทะเบียนกล้วยน้ำว้า GI</p> <p>4.4 สร้าง Story สินค้า และระบบการตรวจสอบย้อนกลับแหล่งผลิต</p> <p>4.5 สนับสนุนการจัดทำฉลากที่แสดงถึงคุณค่าทางโภชนาการและผลดีของการบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัย</p> <p>4.6 สนับสนุนการเชื่อมโยงล้งรับซื้อผลผลิตจากจังหวัดพิจิตร สุโขทัย และจังหวัดอื่นๆ</p>
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

4.5.2 จังหวัดตาก

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตกล้วยน้ำว้า

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 4,641.90 บาทต่อไร่ หรือ 3.03 บาทต่อกิโลกรัม จำแนกเป็น ต้นทุนผันแปร 3,690.41 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 951.49 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 79.50 และร้อยละ 20.50 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 2,646.75 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าห่อพันธุ์ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าแรงงานดูแลรักษา (ตัดหญ้า) และค่าแรงปลูก ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 1,043.66 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 1,534 กิโลกรัม และราคาที่ยกขจรกรขายได้เฉลี่ย 6.75 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 10,354.03 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 5,712.12 บาทต่อไร่ หรือ 3.72 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.103)

ตารางที่ 4.103 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตกล้วยน้ำว้า ปี 2566 จังหวัดตาก

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,646.75	1,043.66	3,690.41
1.1 ค่าแรงงาน	1,597.10	552.12	2,149.22
ค่าเตรียมดิน	362.40	-	362.40
เตรียมพันธุ์และปลูก	367.85	40.21	408.06
ดูแลรักษา	288.85	315.62	604.47
เก็บเกี่ยว	578.00	196.29	774.29
1.2 ค่าวัสดุ	1,049.65	234.10	1,283.75
ค่าพันธุ์	636.44	190.05	826.49
ค่าปุ๋ย	165.83	-	165.83
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	152.50	-	152.50
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	26.55	-	26.55
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	62.38	-	62.38
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	-	44.05	44.05
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	5.95	-	5.95
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	-	257.44	257.44
2. ต้นทุนคงที่	-	951.49	951.49
ค่าเช่าที่ดิน	-	650.00	650.00
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	38.08	38.08
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	1.87	1.87
ต้นทุนก่อนให้ผล	-	261.54	261.54
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,646.75	1,995.15	4,641.90
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			3.03
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			1,534.00
6. ราคาที่ยกขจรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			6.75
7. ผลตอบแทนต่อไร่			10,354.03

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			5,712.12
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			3.72

ที่มา: จากการสำรวจ

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดตาก

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ใน 1 รอบการผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 222.34 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิ (กำไร) จากการผลิตเท่ากับ 5,712.12 บาทต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 5,489.78 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.104)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ หรือประสบปัญหาขาดทุนจากการผลิต แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.104 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดตาก

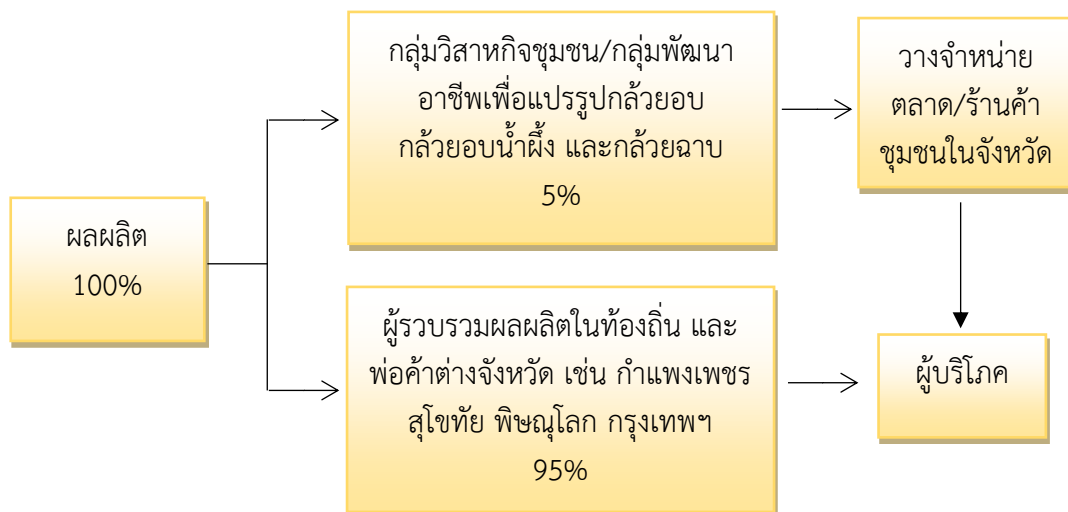
หน่วย : บาท/ไร่

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ (กำไร)
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	5,864.31	6,086.65	222.34
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
กล้วยน้ำว้า	4,641.90	10,354.03	5,712.12
ส่วนต่าง (กำไร)	-	-	5,489.78
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และกล้วยน้ำว้า			

ที่มา: จากการคำนวณ

3) วิถีตลาดกล้วยน้ำว้า จังหวัดตาก

ผลผลิตกล้วยน้ำว้าส่วนใหญ่ร้อยละ 95 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะนำไปจำหน่ายให้กับผู้รวบรวมผลผลิตในท้องถิ่น และพ่อค้าต่างจังหวัด อาทิ กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และกรุงเทพฯ เพื่อส่งจำหน่ายให้กับพ่อค้าจากจังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี และเชียงใหม่ เพื่อส่งจำหน่ายไปยังตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง กรุงเทพฯ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาทิ จังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 5 จำหน่ายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน/กลุ่มพัฒนาอาชีพ เพื่อแปรรูปเป็นกล้วยอบ กล้วยอบน้ำผึ้ง และกล้วยฉาบวางจำหน่ายตลาด/ร้านค้าชุมชนในจังหวัด (ภาพที่ 4.22)

ที่มา: จากการสำรวจ

ภาพที่ 4.22 วิถีตลาดกล้วยน้ำว้า จังหวัดตาก

4) ผู้ประกอบการรับซื้อกล้วยน้ำว้า จังหวัดตาก

4.1) ผู้รวบรวมผลผลิตในท้องถิ่น สถานที่ตั้ง 131 หมู่ที่ 8 ตำบลภาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โทรศัพท์ 086-2155540 โดยจะรับซื้อผลผลิตกล้วยน้ำว้าจากเกษตรกรรายย่อยในหมู่บ้าน และหมู่บ้านใกล้เคียง เพื่อรวบรวมส่งให้กับพ่อค้ารับซื้อต่างจังหวัด โดยจะได้รับค่าบริการจัดการรวบรวมผลผลิต 0.50 บาทต่อกิโลกรัม

(1) ในปี 2567 ผู้รวบรวมผลผลิตยังมีความต้องการกล้วยน้ำว้าเพิ่มอีก จำนวน 100 - 150 ตันต่อปี

(2) ราคาซื้อเฉลี่ย 7 - 10 บาทต่อกิโลกรัม ราคาปรับเปลี่ยนตามช่วงฤดูกาลและความต้องการของตลาด โดยฤดูแล้งราคา 8 บาทต่อกิโลกรัม ฤดูฝน 7 บาทต่อกิโลกรัม และฤดูหนาว 10 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งพ่อค้ารับซื้อต่างจังหวัดจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคาซื้อ โดยจะแจ้งราคาให้เกษตรกรทราบผ่านผู้รวบรวมผลผลิตในท้องถิ่น ก่อนทำการซื้อขายในแต่ละครั้ง ประมาณ 1 - 2 วัน

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นกล้วยน้ำว้าผลแก่ประมาณ 80 - 90% และรับซื้อทุกสายพันธุ์ ซึ่งเกษตรกรจะทำการเก็บเกี่ยวโดยอาศัยประสบการณ์และความชำนาญในการเลือกเครือกล้วยที่สามารถเก็บเกี่ยวได้จำหน่ายให้กับผู้รวบรวม อย่างไรก็ตาม ผู้รวบรวมผลผลิตท้องถิ่นในฝั่งตะวันตกของจังหวัดตากยังมีอีกหลายรายที่ต้องการรับซื้อผลผลิตกล้วยน้ำว้าเพิ่มอีกจำนวนมาก เพื่อส่งจำหน่ายให้กับพ่อค้าในต่างจังหวัดที่เป็นเครือข่าย

4.2) ผู้รวบรวมผลผลิตต่างจังหวัด อาทิ กำแพงเพชร จะรับซื้อผลผลิตกล้วยน้ำว้าผลแก่จัด และไม่มีเหลี่ยมทุกสายพันธุ์ โดยไม่มีเงื่อนไขเรื่องขนาดและคุณภาพของผลผลิต และจะมีตัวแทนทำหน้าที่ประสานงานรวบรวมผลผลิตจากเกษตรกรในหมู่บ้าน ซึ่งการเก็บเกี่ยวผลผลิตมีทั้งเกษตรกรเก็บเกี่ยวเอง และพ่อค้าเข้ามาเก็บเกี่ยวถึงในสวน สำหรับราคาซื้ออยู่ที่ 6 - 7 บาทต่อกิโลกรัม และยังต้องการผลผลิตเพิ่มอีกจำนวนมาก เพื่อจำหน่ายให้กับพ่อค้าต่างจังหวัด

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดตาก

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) ในพื้นที่จังหวัดตาก พบว่า มีแหล่งรับซื้อที่สามารถระบุปริมาณความต้องการได้ชัดเจนคือ ผู้รวบรวมในพื้นที่หมู่ 8 ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด มีความต้องการผลผลิตรวม 250 ตันต่อปี ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 100 ตันต่อปี ซึ่งยังต้องการเพิ่มอีกจำนวน 150 ตันต่อปี ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

เป็นกล้วยน้ำว้าในพื้นที่อำเภอแม่สอด จำนวน 100 ไร่ สำหรับผู้รวบรวมรายอื่นๆ ทั้งในจังหวัดและต่างจังหวัด ยังมีความต้องการผลผลิตเพิ่มเช่นกัน สามารถส่งเสริมปรับเปลี่ยนเป็นกล้วยน้ำว้าในพื้นที่อำเภอแม่สอด พบพระ แม่ระมาด และสามเงา เนื่องจากมีพื้นที่ความเหมาะสมดินอยู่ในระดับน้อยและไม่เหมาะสม S3 N มากที่สุด ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากรการเกษตร และลดต้นทุนด้านการขนส่ง ของเกษตรกร ควรพิจารณาระยะทางจากแหล่งผลิตไปยังแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร (ตารางที่ 4.105)

ตารางที่ 4.105 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือก ที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดตาก

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ	ปริมาณที่รับซื้อ	ปริมาณที่	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
	(ตัน/ปี)	ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. ผู้รวบรวมในพื้นที่ หมู่ 8 ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด	250	100	150	แม่สอด	100
2. ผู้รวบรวมรายอื่น ๆ ทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด	-	-	ยังมี ความต้องการ ผลผลิตเพิ่ม เช่นกัน	แม่สอด พบพระ แม่ระมาด สามเงา (จำนวนพื้นที่ S3 N มากที่สุด)	-

ที่มา: จากการสำรวจ และ * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) กล้วยน้ำว้า จังหวัดตาก

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกร และผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้า และบริการเข้าออกจากรูททุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.106 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) กล้วยน้ำว้า จังหวัดตาก

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	การปลูกกล้วยน้ำว้า เกษตรกรจังหวัดตาก นิยมปลูกในฤดูฝนช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน (กรณีปลูกใหม่) สำหรับสวนเดิม จะตัดแต่งใบและหน่อ เพื่อไม่ให้สวนรกทึบ ต้นกล้วยได้รับแสงแดดเพียงพอและไม่เกิด	ผู้รวบรวมผลผลิตในท้องถิ่น จะวางแผนรวบรวมกล้วยน้ำว้า ไว้ให้พ่อค้ารับซื้อต่างจังหวัด ประมาณเดือนละ 2 ครั้ง โดยให้เกษตรกรในเครือข่ายหมุนเวียน

ตารางที่ 4.106 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	โรคเชื้อรา	เก็บเกี่ยวผลผลิตเพื่อให้สามารถจำหน่ายได้ครบทุกราย ส่วนพ่อค้ารับซื้อต่างจังหวัดจะสอบถามจากผู้ประสานงานในหมู่บ้าน เพื่อทราบปริมาณผลผลิตที่รวบรวมได้ก่อนจะเข้ามารับซื้อผลผลิต
2. การจัดหา (Sourcing)	<p><u>หน่อพันธุ์</u> : เกษตรกรใช้หน่อพันธุ์จากแปลงของตนเองในการปลูกใหม่ในสวนที่ครบอายุหรือทิ้ง มีเพียงบางรายที่ซื้อหน่อพันธุ์จากเพื่อนบ้าน หรือในพื้นที่ใกล้เคียง</p> <p><u>ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก และสารกำจัดวัชพืช</u> : ปุ๋ยเคมีและสารกำจัดวัชพืชจะซื้อจากร้านขายปัจจัยการผลิตใกล้บ้าน ส่วนปุ๋ยคอกซื้อจากเพื่อนบ้านและร้านค้า</p> <p><u>น้ำมันตัดหญ้า</u> : ซื้อจากปั้มน้ำมันใกล้บ้าน แต่ส่วนใหญ่จะจ้างตัดโดยผู้รับจ้างเหมา ทั้งค่าแรงและค่าน้ำมัน หรือเครื่องฉีดพ่นแบบใช้แบตเตอรี่ และแบบใช้มือโยก</p>	<p><u>ผู้รวบรวมทั่วไป</u> : จะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรต่อเนื่องตลอดทั้งปีผ่านผู้ประสานงานในพื้นที่</p> <p><u>ผู้รวบรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน</u> : จะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่ทั้งที่เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และเกษตรกรทั่วไปต่อเนื่องตลอดทั้งปี</p>
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>การปลูกกล้วยน้ำว้าของเกษตรกรจังหวัดตากมีหลากหลายสายพันธุ์แต่ส่วนใหญ่คือพันธุ์มะลิอ่อน มีวิธีการดังนี้ การเตรียมดินโดยจะไถตากดินเพื่อกำจัดวัชพืช จากนั้นจะปลูกแบบไร่ไม่ยกร่อง ขุดหลุมปลูกกว้าง 30 เซนติเมตร ลึก 40 เซนติเมตร ระยะห่าง 3 x 3 เมตร โดยใช้หน่อพันธุ์จากต้นแม่ที่มีความปลอดภัยจากโรคแล้วกลบดินโดยรอบให้แน่น โดยดินที่เหมาะสมกับการปลูกกล้วยจะมีลักษณะเป็นดินเหนียวและมีสีดำ สำหรับการให้น้ำ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้น้ำฝนเป็นหลัก และมีเพียงเล็กน้อยที่มีแหล่งน้ำเสริมในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง 2-3 ครั้ง/ปี การใส่ปุ๋ยเฉลี่ย 1-3 ครั้ง/ปี ส่วนใหญ่จะใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0 มีเพียงบางส่วนที่ใช้สูตร 16-20-3 และ 15-15-15 ร่วมกับการใช้ปุ๋ยคอกมีการตัดแต่งต้น ใบ และปลีกล้วย</p>	<p><u>ผู้ประกอบการที่เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน/กลุ่มพัฒนาอาชีพ</u> : จะนำกล้วยน้ำว้าผลสดไปแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้แก่ กล้วยอบน้ำผึ้งเตาถ่านโบราณ และกล้วยอบ</p> <p><u>ผู้รวบรวมทั่วไป</u> : จะนำผลผลิตกล้วยน้ำว้าผลสดส่งจำหน่ายให้กับพ่อค้ารับซื้อต่างจังหวัด</p>

ตารางที่ 4.106 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	เฉลี่ย 1-2 ครั้ง/ปี และกำจัดวัชพืชโดยการจ้างเครื่องตัด/ฉีดพ่นยาโดยเครื่องแบบใช้แบตเตอรี่/แบบใช้มือโยกเฉลี่ย 2-3 ครั้ง/ปี สำหรับการเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรจะตัดเครือกล้วยที่ผลแก่จัดประมาณ 80-90% มีลักษณะผลกลมและไม่มีเหลี่ยม รวมอายุตั้งแต่ปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวประมาณ 10 - 12 เดือน	
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	เกษตรกรจะนำผลผลิตกล้วยน้ำว้าไปจำหน่ายให้กับผู้รวบรวมผลผลิตในท้องถิ่น และพ่อค้ารับซื้อจากต่างจังหวัดโดยพ่อค้าเข้าไปเก็บเกี่ยวผลผลิตเองและเกษตรกรเก็บเกี่ยวไว้ให้	ผู้รวบรวมทั่วไป/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน : จำหน่ายกล้วยน้ำว้าผลสดให้กับพ่อค้ารับซื้อต่างจังหวัดเพื่อกระจายสินค้าผ่านตลาดค้าส่งผลไม้อื่นๆไปยังผู้บริโภคภายในประเทศ โดยพ่อค้าจะทำการขนส่งด้วยรถกระบะมีคอกที่อยู่ในพื้นที่ และรับภาระค่าขนส่งเอง เฉลี่ยเดือนละ 3 เที่ยว น้ำหนักต่อเที่ยวประมาณ 2.5 - 2.7 ตัน
5. การส่งคืน (Returning)	ผลผลิตกล้วยน้ำว้าทั้งหมดผู้รวบรวมทั่วไป/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จะรับซื้อโดยไม่มี การคัดขนาด หรือคุณภาพของผลผลิต	ผลผลิตประมาณร้อยละ 1 ที่ผู้รวบรวมคัดทิ้งเนื่องจากผลสุกเกินไป/ผลลีบ โดยเกษตรกรจะให้เพื่อนบ้านนำไปเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงโค

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดตาก

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ไม่สามารถบริหารจัดการด้านการตลาดอย่างเป็นระบบ ด้านการผลิต อาทิ ขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูแล้ง สภาพอากาศร้อนจัด โรคใบจุด พายุฤดูร้อน และเงินทุนสร้างแหล่งน้ำ ส่วนด้านการจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ ราคาซื้อถูกกำหนดโดยพ่อค้ารับซื้อต่างจังหวัด

สำหรับการจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) โดยพิจารณาจากข้อมูลสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง ที่สัมภาษณ์จากเกษตรกร และผู้รวบรวมผลผลิต รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ นำมาประมวลผลและวิเคราะห์ จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) ที่เหมาะสมของจังหวัดตาก เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงานโครงการขับเคลื่อนการพัฒนากล้วยน้ำว้า เพื่อทดแทนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ไม่เหมาะสม ให้สอดคล้องกับสภาพของพื้นที่อย่างแท้จริง และบรรลุตามเป้าหมายของโครงการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตร

ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map) ที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ดำเนินการขับเคลื่อนมาอย่างต่อเนื่อง (ตารางที่ 4.107)

ตารางที่ 4.107 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (กล้วยน้ำว้า) จังหวัดตาก

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายย่อย มีทั้งการผลิตเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริม โดยยังไม่มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาดอย่างเป็นระบบ ทำให้มีความเสี่ยงผลผลิตในบางช่วงเวลาล้นตลาดและได้รับผลกระทบด้านราคา	<p>1.1 ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง และมีศักยภาพในการผลิตกล้วยน้ำว้าอย่างมีคุณภาพ และสามารถบริหารจัดการให้เกิดความสมดุลตลอดห่วงโซ่อุปทาน</p> <p>1.2 สนับสนุนองค์ความรู้การจัดทำแผนพัฒนาธุรกิจให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันได้อย่างยั่งยืน</p> <p>1.3 ยกระดับพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย และรูปแบบของบรรจุภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคปัจจุบันผ่านช่องทางออนไลน์ และแพลตฟอร์มต่าง ๆ</p> <p>1.4 สร้าง Story ผลิตภัณฑ์กล้วยอบน้ำผึ้งเตาถ่านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับแหล่งผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า</p> <p>1.5 การจัดทำแผนส่งเสริมการผลิตและการตลาดกล้วยน้ำว้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน</p>
2. การจัดหา (Sourcing)	-	-
3. การผลิต (Manufacturing)	3.1 ในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีแหล่งน้ำเสริม ประกอบกับสภาพอากาศร้อนจัด ทำให้ต้นกล้วยเหี่ยวเฉา การเจริญเติบโตไม่สมบูรณ์เต็มที่ จึงส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพของผลผลิต	3.1 สนับสนุนแหล่งน้ำและระบบการให้น้ำ รวมทั้งระบบน้ำที่ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอในการดูแลรักษาผลผลิตได้ตลอดทั้งปี

ตารางที่ 4.107 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
	<p>3.2 ลมพายุในฤดูร้อนช่วงเดือนเมษายน ทำให้ต้นกล้วยหักโค่นเป็นประจำทุกปี ผลผลิตบางส่วนได้รับความเสียหาย</p> <p>3.3 บางพื้นที่ยังประสบปัญหาโรคใบจุด โดยมีอาการใบไหม้ ฉีกขาดง่าย และแห้งพับตาย สามารถเข้าทำลายกล้วยได้ทุกระยะ และมักเกิดในฤดูหนาว ส่งผลให้ต้นกล้วยชะงักเติบโต และได้รับความเสียหาย</p> <p>3.4 ขาดแคลนเงินทุนในการสร้างแหล่งน้ำเสริม เพื่อให้มีปริมาณน้ำเพียงพอต่อการดูแลรักษาผลผลิตตลอดฤดู</p> <p>3.5 การปลูกกล้วยน้ำว้าในพื้นที่สูง หรือปลูกใกล้กับกล้วยตานี อาจเกิดการผสมข้ามสายพันธุ์ทำให้กล้วยมีเมล็ด ไม่เป็นที่ต้องการของตลาด</p>	<p>3.2 ส่งเสริมการนำเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาใช้ประโยชน์ อาทิ ใบกล้วยที่ตัดทิ้งนำมาปิดบริเวณรอบโคนต้นเพื่อรักษาความชุ่มชื้นในดินช่วงฤดูแล้ง</p> <p>3.3 ภาครัฐควรสนับสนุนการประกันภัยผลผลิตจากภัยพิบัติจากธรรมชาติ เพื่อบรรเทาความเสียหายให้กับเกษตรกร โดยให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการชำระเบี้ยประกันด้วย</p> <p>3.4 เสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและดูแลรักษาภายในสวน ให้สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ คัดเลือกพันธุ์ที่มีความต้านทานโรคสูง ดูแลเอาใจใส่สม่ำเสมอ กำจัดวัชพืชอย่างถูกวิธี มีระบบระบายน้ำที่ดี ไถพลิกหน้าดิน /ปรับปรุงดินด้วยการปลูกพืชคลุมดินแล้วไถกลบตากแดด รวมทั้งการป้องกันและกำจัดโรคทันทีที่เกิดโรค</p> <p>3.5 สนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ สำหรับการสร้างแหล่งน้ำเสริมให้แก่เกษตรกร</p> <p>3.6 ส่งเสริมการปลูกกล้วยน้ำว้าในพื้นที่ที่เหมาะสมตามลักษณะทางกายภาพ เพื่อให้ได้รับผลผลิตสูงและมีคุณภาพ</p>
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	<p>4.1 ราคารับซื้อถูกกำหนดโดยพ่อค้ารวบรวมต่างจังหวัด ซึ่งจะแจ้งราคาผ่านผู้รวบรวมในท้องถิ่น/ผู้ประสานงานรวบรวมผลผลิตในหมู่บ้าน</p> <p>4.2 การรับซื้อกล้วย ตลาดไม่มีเงื่อนไขว่าจะต้องผลิตตามมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP)</p>	<p>4.1 ส่งเสริมการรวมกลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ให้หลากหลาย เพื่อสร้างเพิ่มมูลค่าสินค้า และเป็นสร้างรายได้เสริมให้แก่เกษตรกร</p> <p>4.2 การประกันราคารับซื้อ/การทำ MOU เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกร</p>

ตารางที่ 4.107 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		4.3 ควรประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคตระหนักถึงความสำคัญของการบริโภคสินค้าที่ปลอดภัยต่อสุขภาพ
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

4.6 ไร่

4.6.1 จังหวัดชลบุรี

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตไร่

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 14,697.67 บาทต่อไร่ หรือ 30.18 บาทต่อลำ ผลผลิตต่อไร่ 487.00 ลำ จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 12,442.98 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 2,254.69 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 84.66 และร้อยละ 15.34 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 10,390.89 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าเก็บเกี่ยว ค่าห่อพันธุ์ และค่าปุ๋ย ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 2,052.09 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 487 ลำ และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 55.90บาทต่อลำ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 27,223.30 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 12,525.63 บาทต่อไร่ หรือ 25.72 บาทต่อลำ (ตารางที่ 4.108)

ตารางที่ 4.108 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตไร่ (ลำ) ปี 2566 จังหวัดชลบุรี

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	10,390.89	2,052.09	12,442.98
1.1 ค่าแรงงาน	4,792.75	1,704.73	6,497.47
ค่าเตรียมดิน	370.00	60.00	430.00
เตรียมพันธุ์และปลูก	160.00	255.00	415.00
ดูแลรักษา	373.89	621.15	995.04
เก็บเกี่ยว	3,888.86	768.57	4,657.43
1.2 ค่าวัสดุ	5,327.52	-	5,327.52
ค่าพันธุ์	2,860.00	-	2,860.00
ค่าปุ๋ย	1,032.02	-	1,032.02
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	600.00	-	600.00
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	-	-	-
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	419.73	-	419.73
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	415.40	-	415.40
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	0.36	-	0.36
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	270.63	347.36	617.99
2. ต้นทุนคงที่	-	2,254.69	2,254.69

ตารางที่ 4.108 (ต่อ)

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
ค่าเช่าที่ดิน	-	1,100.00	1,100.00
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	590.73	590.73
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	285.44	285.44
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	10,390.89	4,306.78	14,697.67
4. ต้นทุนรวมต่อลำ			30.18
5. ผลผลิตต่อไร่ (ลำ)			487.00
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/ลำ)			55.90
7. ผลตอบแทนต่อไร่			27,223.30
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			12,525.63
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อลำ			25.72

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของยางพารา กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ไม้ (ลำ)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ยางพารา ในปี 2566 การผลิตเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ -1,722.22 บาทต่อไร่ (ตารางที่ 4.109) ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพไม้ (ลำ) เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 12,525.63 บาทต่อไร่ เพื่อนำไปแปรรูปเป็นเฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้ ทำแนวกันคลื่น ไม้ค้ำยันไม้ผล ฯลฯ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร ยางพารา ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนติดลบ หรือประสบปัญหาขาดทุนจากการผลิต แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกินและมีแหล่งรับซื้อภายในจังหวัด อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

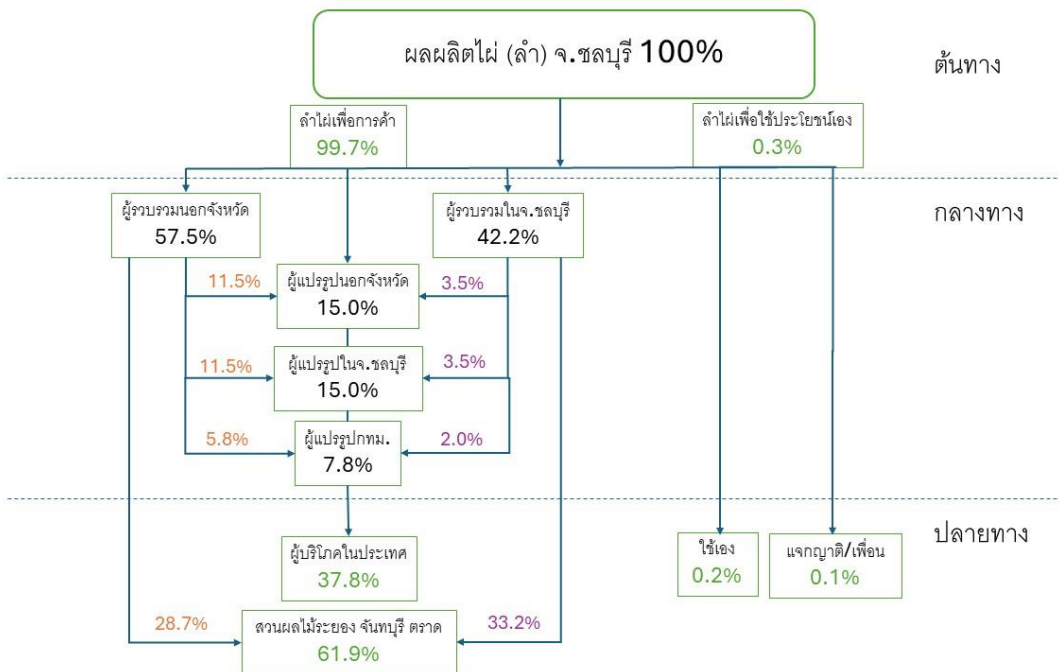
ตารางที่ 4.109 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

สินค้า	หน่วย : บาท/ไร่		
	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ยางพารา	12,831.36	11,109.14	-1,722.22
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ไม้ (ลำ)	14,697.67	27,223.30	12,525.63

ที่มา: จากการสำรวจ

3) วิถีตลาดไม้ (ลำ)

ผลผลิตไม้ส่วนใหญ่ร้อยละ 99.70 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่ผู้รวบรวม
 นอกจังหวัด ร้อยละ 57.50 และผู้รวบรวมในจังหวัดชลบุรี ร้อยละ 42.20 และผู้รวบรวมนอกจังหวัด
 ส่งต่อไปยังเกษตรกรสวนผลไม้จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ร้อยละ 28.70 จำหน่ายให้กับผู้แปรรูป
 นอกจังหวัด ร้อยละ 11.50 จำหน่ายให้กับผู้แปรรูปในจังหวัดชลบุรี ร้อยละ 11.50 จำหน่ายให้กับผู้แปรรูป
 ในกรุงเทพฯ ร้อยละ 5.80 ส่วนผู้รวบรวมในจังหวัดชลบุรี ร้อยละ 42.20 ส่งต่อไปยังเกษตรกรสวนผลไม้จังหวัด
 ระยอง จันทบุรี และตราด ร้อยละ 33.20 จำหน่ายให้กับผู้แปรรูปนอกจังหวัด ร้อยละ 3.50 จำหน่ายให้กับ
 ผู้แปรรูปในจังหวัดชลบุรี ร้อยละ 3.50 จำหน่ายให้กับผู้แปรรูปในกรุงเทพฯ ร้อยละ 2.00 และผู้แปรรูปทั้งหมด
 จะแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และส่งจำหน่ายให้กับผู้บริโภคภายในประเทศ ซึ่งจะมีบางส่วนที่เกษตรกร
 เก็บลำไม้ไว้ใช้เอง ร้อยละ 0.20 และแจกญาติ/เพื่อนร้อยละ 0.10 (ภาพที่ 4.23)

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.23 วิถีตลาดไม้ (ลำ) จังหวัดชลบุรี

4) ผู้ประกอบการรับซื้อไม้ (ลำ)

4.1) ผู้ประกอบการรายที่ 1 บริษัท Bamboo Solution สถานที่ตั้ง 159 หมู่ที่ 6 ตำบลคลองกิว
 อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี 20220 โทรศัพท์ 087-3199977 ค่าพิกัดที่ตั้ง E 639749 , N 1884171
 (โรงงานผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ลำไม้ไผ่แช่น้ำยา ทั้งขายปลีกและขายส่ง) ดำเนินกิจการรับซื้อไม้ลำ
 โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชลบุรี เพื่อนำมาผลิตและแปรรูปจากไม้ลำเป็น ลำไม้แช่น้ำยา
 กั้นปลวกมอด และแมลง

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 1,000 ลำ โดยมีการรับซื้อผลผลิตระหว่างเดือนมกราคม-
 เมษายน (เฉลี่ย 250 ลำต่อเดือน) ซึ่งมีไม้ไผ่ค้ำสต็อกอยู่เดิมอีก 1,000 ลำ สำหรับแนวโน้มน้ำความต้องการ
 ผลผลิตในปี 2567 จำนวน 300,000 ลำ (มีพื้นที่ปลูกของตนเองอยู่ 300 ไร่ หรือประมาณ 54,000 ลำ
 ซึ่งจะออกผลผลิตเป็นปีแรกในปี 2567) ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตไม้ (ลำ) ยังไม่เพียงพอ

(2) ราคารับซื้อเฉลี่ย 15-20 บาทต่อลำ (ความยาว 8 เมตร) ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นไม้ไผ่พันธุ์ช่างหม่น เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุต้น 4 ปีขึ้นไป

4.2) ผู้ประกอบการรายที่ 2 ศูนย์วิจัยชุมชนพันธุ์ไม้เศรษฐกิจ สถานที่ตั้ง ตำบลเกษตรสุวรรณ อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี 20270 โทรศัพท์ 086-1103405 ค่าพิกัดที่ตั้ง E 776723 , N 1469899 ดำเนินกิจการรับซื้อไม้ไผ่ โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชลบุรี แล้วส่งจำหน่ายทั้งขายปลีกและขายส่งทั้งภายในจังหวัด และนอกจังหวัด เพื่อไปค้าขายผลไม้นอกจังหวัดจันทบุรี ตกแต่งอาคาร และก่อสร้างนั่งร้านในจังหวัดชลบุรี ระยอง และกรุงเทพฯ

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 50,000 ลำ โดยมีการรับซื้อผลผลิตทั้งปี (เฉลี่ย 4,167 ลำต่อเดือน) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลผลิตในปี 2567 จำนวน 300,000 ลำ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตไม้ (ลำ) ยังไม่เพียงพอ

(2) รับซื้อ 3 ขนาด ได้แก่ ความยาว 10 12 และ 14 เมตร ราคาซื้อเฉลี่ย 40 50 และ 60 บาทต่อลำ (ผู้ประกอบการจะไปตัดให้ถึงที่สวนของเกษตรกรและขนส่งให้ด้วย) ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นไม้ไผ่พันธุ์ช่างหม่น หรือไม้ (ลำ) เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุต้น 4 ปีขึ้นไป

(4) การให้ความช่วยเหลือ ผู้ประกอบการจะเป็นศูนย์วิจัยชุมชนพันธุ์ไม้เศรษฐกิจ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ในเรื่องไม้หลายสายพันธุ์ตั้งแต่ขั้นตอนการปลูก การดูแลรักษา จนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิตจนถึงเรื่องการตลาด

4.3) ผู้ประกอบการรายที่ 3 ร้านเฮียตี๋ สถานที่ตั้ง จังหวัดจันทบุรี โทรศัพท์ 080-8889600 (ผู้ประกอบการที่มารับซื้อที่จังหวัดชลบุรี มารับตัดลำไม้ไผ่ให้เกษตรกร และขนส่งให้ด้วย) ดำเนินกิจการรับซื้อไม้ไผ่ โดยรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด และจังหวัดทางภาคเหนือ ได้แก่ อุตรดิตถ์ น่าน และเชียงราย แล้วส่งจำหน่ายทั้งขายปลีกและขายส่งทั้งภายในจังหวัด และนอกจังหวัด เพื่อไปค้าขายผลไม้นอกจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ตกแต่งอาคาร สร้างบ้านไม้ไผ่ และก่อสร้างนั่งร้านในจังหวัดชลบุรี ระยอง และกรุงเทพฯ

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อ 140,000 ลำ โดยมีการรับซื้อผลผลิตทั้งปี (เฉลี่ย 11,667 ลำต่อเดือน) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลผลิตในปี 2567 จำนวน 1,000,000 ลำ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตไม้ (ลำ) ยังไม่เพียงพอ

(2) รับซื้อ 4 ขนาด ได้แก่ ความยาว 8 10 12 และ 14 เมตร ราคาซื้อเฉลี่ย 25-30, 35, 40 และ 45-50 บาทต่อลำ (เป็นราคารวมตัดและขนส่งให้ด้วย) ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยไม่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า มีเพียงการแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นไม้ไผ่พันธุ์ช่างหม่น หรือไม้ (ลำ) เก็บเกี่ยวผลผลิตเมื่ออายุต้น 4 ปีขึ้นไป

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ไม้ (ลำ)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ ไม้ (ลำ) ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี พบว่า มีแหล่งรับซื้อ จำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ 1) อำเภอบ่อทอง และบ้านบึง มีความต้องการผลผลิตรวม 600,000 ลำ ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 51,000 ลำ ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 547,000 ลำ

ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากยางพารา เป็นไม้ (ลำ) ในพื้นที่ อำเภอบ้านบึง และบ่อทอง จำนวน 1,126 ไร่ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และลดต้นทุนด้านการขนส่งของเกษตรกร โดยพิจารณาระยะทางจากแหล่งรับซื้อไม่เกิน 100 กิโลเมตร แต่จะมีผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ไม้) จากจังหวัดจันทบุรี มารับตัดไม้ให้และมารับซื้อถึงหน้าสวน มีความต้องการผลผลิตรวม 1,000,000 ลำ ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 140,000 ลำ ซึ่งต้องการเพิ่มอีก 860,000 ลำ (โดยผู้ประกอบการมาตัดและขนส่งให้เกษตรกรถึงที่สวน) ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากยางพารา เป็นไม้ (ลำ) ในพื้นที่อำเภอบ่อทอง บ้านบึง ศรีราชา บางละมุง และหนองใหญ่ จำนวน 1,765 ไร่ (ตารางที่ 4.110)

ตารางที่ 4.110 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ยางพารา) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ไม้ (ลำ) จังหวัดชลบุรี

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ/จังหวัด)	ปริมาณความต้องการ (ลำ/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ลำ/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ลำ/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. บ้านบึง	300,000	1,000	299,000	บ้านบึง	613
2. บ่อทอง	300,000	50,000	250,000	บ่อทอง	513
3. จันทบุรี	1,000,000	140,000	860,000	บ่อทอง,บ้านบึง, ศรีราชา,บางละมุง, หนองใหญ่	1,765

ที่มา: จากการสำรวจ และ * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ไม้ (ลำ)

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกไม้เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.111 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ไม้ (ลำ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	การปลูกไม้ (ลำ) เกษตรกรนิยมปลูกในฤดูฝน (กรณีปลูกใหม่) สำหรับสวนเดิมจะดำเนินการตัดหญ้าไม่ให้รก ควรหาเศษฟางหรือเศษใบไม้แห้งมาคลุมโคนต้นเพื่อรักษาความชื้นเอาไว้	<u>ผู้ประกอบการ</u> จะวางแผนการรับซื้อไม้ (ลำ) เป็นรายเดือน เพื่อให้มีวัตถุดิบเพียงพอในการส่งต่อไปยังผู้แปรรูปต่างจังหวัด <u>ผู้รวบรวม</u> : จะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรต่อเนื่องตลอดทั้งปี ซึ่งปัจจุบันปริมาณผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ
2. การจัดหา (Sourcing)	<u>ต้นพันธุ์</u> : เกษตรกรใช้ต้นพันธุ์จากศูนย์วิจัยชุมชนพันธุ์ไม้เศรษฐกิจ อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี สำหรับการปลูกใหม่ มีเพียงบางรายที่ได้รับแจกจากหน่วยงานราชการ <u>ปุ๋ยเคมี ปุ๋ยคอก และสารกำจัดวัชพืช</u> : จัดซื้อจากร้านค้าในท้องถิ่น จัดซื้อจากร้านขายปัจจัยการผลิตใกล้บ้าน <u>น้ำมันตัดหญ้า</u> : ซื้อจากปั้มน้ำมันใกล้บ้าน แต่ส่วนน้อยจะจ้างตัดโดยผู้รับจ้างจะเหมาทั้งค่าแรงและค่าน้ำมัน	<u>ผู้ประกอบการแปรรูป</u> : จะรับซื้อผลผลิตจากผู้รวบรวม และเกษตรกรทั่วไปต่อเนื่องตลอดทั้งปี <u>ผู้รวบรวม</u> : จะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรต่อเนื่องตลอดทั้งปี
3.การผลิต (Manufacturing)	การปลูกไม้ (ลำ) มีวิธีการดังนี้ การเตรียมพื้นที่ในการปลูกไม้ ทำการกำจัด วัชพืชออกแล้วไถพรวน 2 ครั้ง ปรับพื้นที่ให้เรียบเพื่อความสะดวกในการจัดการดูแลแปลงปลูกในอนาคต จากนั้นขุดหลุมปลูก: กว้าง x ยาว x ลึก: 40 x 40 x 30 ซม. ในการปลูกควรรองก้นหลุมด้วยขี้วัวแห้งระยะห่าง 4 x 4 เมตร (สวนเดี่ยว) โดยใช้การเลือกต้นพันธุ์ที่จะนำมาปลูก แนะนำให้พิจารณาที่รากเป็นสำคัญ คือมีรากเดินเต็มถุงจะแตกหน่อได้ดีและไวกว่าควรปลูกในช่วงต้นฤดูฝน ทำการให้น้ำโดยอาศัยน้ำจากน้ำฝนเป็นหลัก ทำให้ดินยังมีความชื้นอยู่ และจะมีฝนอีกช่วงหนึ่งที่จะตกตอนเดือนพฤศจิกายน ที่สำคัญในช่วง 1 ถึง 3 เดือนแรกพยายามรักษาความชื้นให้ดี เพราะการปล่อยให้ดินแห้งในช่วงระยะเวลาหนึ่งจะทำให้ไม้ขาดน้ำ	<u>ผู้ประกอบการ</u> จะนำไม้ (ลำ) ที่รับซื้อจากผู้รวบรวม และเกษตรกรทั่วไปนำไปตัดจาก 8 เมตร เหลือ 6 เมตร และนำไปลงบ่อแช่น้ำยาป้องกันมอดแมลง นำขึ้นมาล้างทำความสะอาด ออกมาเป็นผลิตภัณฑ์ลำไม้ไผ่แช่น้ำยา เพื่อนำไปทำเฟอร์นิเจอร์ต่อไป

ตารางที่ 4.111 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p>หรือขาดความชื้นอาจส่งผลให้ตาหน่อผ่อไฟไม่ตายแต่จะไม่ออกหน่อ เพราะหน่อไม้ที่เราเห็นจะออกมาจากตาหน่อทั้งสองข้างของต้นพันธุ์ไฟ ควรหาเศษฟางหรือเศษใบไม้แห้งมาคลุมโคนต้นเพื่อรักษาความชื้นเอาไว้ ถ้าฝนไม่ตกหรือฝนทิ้งช่วงประมาณ 3 - 4 เดือน ก็จะสูบน้ำจากแหล่งน้ำเสริมในช่วงฤดูแล้ง/ฝนทิ้งช่วง เพื่อพุงให้รากฝอยที่กระจายตัวออกไปได้รับความชุ่มชื้นอย่างต่อเนื่อง พอผ่านไปประมาณ 1 - 2 เดือน ไฟที่ปลูกก็จะเริ่มแทงหน่อออกมาให้เห็น พอเจริญเติบโตสักระยะมีใบบ้าง นั้นแสดงว่าระบบรากแข็งแรงสมบูรณ์ไม่ต้องรดน้ำต่อก็ได้ การกำจัดวัชพืช ในแต่ละปีทำ 2 ครั้ง ในช่วงฤดูฝน ประมาณเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม และช่วงปลายฤดูฝน ประมาณเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน สำหรับการใส่ปุ๋ยปีละ 2 ครั้ง ใส่ปุ๋ยคอก (ปุ๋ยขี้ไก่) ประมาณ 20-30 กิโลกรัม/กอ ประมาณ 2.0-3.0 ตัน/ไร่ และใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ประมาณ 0.5 กิโลกรัม/กอ ประมาณ 50 กิโลกรัม/ไร่ โดยพรวนดินรอบกอแล้วหว่านปุ๋ยในรัศมี 1 เมตรรอบกอ เสร็จแล้วคลุมด้วยกอหญ้าแห้งเพื่อป้องกันฝนชะหน้าดิน และทำการเก็บเกี่ยวผลผลิต เมื่อกอไฟที่มีอายุ 4 ปีขึ้นไป ให้เลือกตัดลำแก่ที่มีอายุเกิน 4 ปีขึ้นไปออก เพื่อขายหรือใช้ประโยชน์ตามความเหมาะสม โดยเหลือลำแม่ที่สมบูรณ์ไว้ ประมาณ 10-15 ลำต่อกอ เพื่อเลี้ยงกอและเลี้ยงหน่อที่ออกใหม่ การตัดลำแก่ออกนี้ควรตัดจากลำที่อยู่ตรงกลางกอออก กอไฟจะได้โปร่งและขยายออกได้</p>	
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	ผลผลิตไฟ (ลำ) จะนำไปจำหน่ายให้กับผู้รวบรวมทั้งในจังหวัด/ต่างจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่ผู้รวบรวมจะทำการเก็บเกี่ยวผลผลิตเอง และขนผลผลิตเอง	ผู้ประกอบการ : ผลิตภัณฑ์สินค้าจำหน่ายภายในประเทศ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ตารางที่ 4.111 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
		ผู้รวบรวม : ส่วนใหญ่จำหน่ายให้กับเกษตรกรสวนผลไม้ในภาคตะวันออกใช้ค้ำยันผลไม้ในจังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ส่วนส่งผู้ประกอบการแปรรูป ได้แก่ กรุงเทพฯ จังหวัดระยอง และชลบุรี
5. การส่งคืน (Returning)	ผู้รวบรวมจะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า	ผู้ประกอบการ และผู้รวบรวม จะรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกร โดยไม่มีการส่งคืนสินค้า

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ไม้ (ลำ)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ไม้ (ลำ) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ ขาดเงินทุนสนับสนุนในรูปแบบกองทุน ยังไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการร่วมกัน มีเพียงการแนะนำให้ปลูก ด้านการผลิต อาทิ เกษตรกรขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทักษะในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ยังไม่หลากหลาย ผลผลิตภายในจังหวัดมีปริมาณไม่เพียงพอและออกสู่ตลาดไม่สม่ำเสมอ ช่างป่ารบกวนพื้นที่ทำการเกษตร แรงงานต่างชาตินิยมในสวนไม้ และสถานประกอบการ ยังขาดทักษะและองค์ความรู้ในการแปรรูปลำไม้ไผ่ ด้านการจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ เกษตรกรยังไม่ทราบแหล่งรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน ภาครัฐไม่มีฐานข้อมูลแหล่งรับซื้อและปฏิทินการผลิต ร้อยละการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไม้ไผ่ของจังหวัดเพื่อการบริหารจัดการ และขาดตลาดกลางในการซื้อ-ขายไม้

การจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ไม้ (ลำ) โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ไม้ (ลำ) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.112)

ตารางที่ 4.112 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ไม้ (ลำ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	1.1 ขาดเงินทุนสนับสนุนในรูปแบบกองทุน 1.2 ยังไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการร่วมกัน มีเพียงการแนะนำให้ปลูก	1.1 สนับสนุนเงินอุดหนุนปีแรกให้กับเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าทางเลือก และส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อจัดทำแผนธุรกิจเสนอขอสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ 1.2 ยกระดับการปลูกไม้เชิงพาณิชย์
2. การจัดหา (Sourcing)	-	-

ตารางที่ 4.112 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
3.การผลิต (Manufacturing)	<p>3.1 เกษตรกรขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ</p> <p>3.2 ทักษะในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ยังไม่หลากหลาย</p> <p>3.3 ผลผลิตภายในจังหวัดมีปริมาณไม่เพียงพอและออกสู่ตลาดไม่สม่ำเสมอ</p> <p>3.4 ข้างป่ารบกวนพื้นที่ทำการเกษตร</p> <p>3.5 แรงงานต่างชาติในสวนไม้และสถานประกอบการ ยังขาดทักษะและองค์ความรู้ในการแปรรูปลำไม้ไผ่</p>	<p>3.1 ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกไม้เชิงพาณิชย์ตามแนวทางเกษตรอุตสาหกรรม</p> <p>3.2 ส่งเสริมการลงทุนและพัฒนาการรวมกลุ่ม หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน</p> <p>3.3 พัฒนาอุตสาหกรรมการแปรรูปและใช้ประโยชน์จากไม้</p> <p>3.4 สนับสนุนการนำเทคโนโลยีการออกแบบและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่มีมูลค่าสูง</p> <p>3.5 ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ด้านการทำธุรกิจเกษตรเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ในการเพิ่มมูลค่าลำไม้ไผ่และวัสดุเหลือใช้</p>
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	<p>4.1 เกษตรกรยังไม่ทราบแหล่งรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน</p> <p>4.2 ภาครัฐไม่มีฐานข้อมูลแหล่งรับซื้อและปฏิทินการผลิตร้อยละการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไม้ไผ่ของจังหวัด เพื่อการบริหารจัดการ</p> <p>4.3 ขาดตลาดกลางในการซื้อ-ขายไม้</p>	<p>4.1 สนับสนุนการจัดทำระบบฐานข้อมูลไม้ครบวงจร และประชาสัมพันธ์ในช่องทางที่หลากหลาย</p> <p>4.2 เสริมสร้างกลไกการเชื่อมโยงเครือข่าย ผู้บริโภค เกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญ</p> <p>4.3 พัฒนาระบบตลาดกลางและตลาดอิเล็กทรอนิกส์ และผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ</p> <p>4.4 ส่งเสริมการทำสัญญาระหว่างผู้ประกอบการ กับเกษตรกรโดยภาครัฐมีส่วนร่วม</p> <p>4.5 สนับสนุนการใช้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากไม้ทดแทนการใช้พลาสติก</p> <p>4.6 ผลักดันการค้า Carbon Credit จากพื้นที่ปลูกไม้เพื่อสร้างความยั่งยืน</p>
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

4.7 หม่อนไหม

4.7.1 จังหวัดชัยภูมิ

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 10,717.71 บาทต่อไร่ หรือ 3.14 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 3,415.50 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 8,615.41 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 2,102.30 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 80.38 และร้อยละ 19.62 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรไม่เงินสดเท่ากับ 5,440.91 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าจ้างแรงงานตนเองในการดูแลรักษา และค่าแรงงานการเก็บเกี่ยว ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเป็นเงินสดเท่ากับ 3,174.49 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารกำจัดวัชพืช ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 3,415.50 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 3.69 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 12,605.80 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,888.09 บาทต่อไร่ หรือ 0.55 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.113)

ตารางที่ 4.113 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตหม่อนเพื่อเลี้ยงไหม ปี 2566

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,174.49	5,440.91	8,615.41
1.1 ค่าแรงงาน	424.87	3,248.61	3,673.48
ค่าเตรียมดิน	-	-	-
เตรียมพันธุ์และปลูก	-	-	-
ดูแลรักษา	424.87	1,754.45	2,179.32
เก็บเกี่ยว	0.00	1,494.16	1,494.16
1.2 ค่าวัสดุ	2,749.63	90.00	2,839.63
ค่าพันธุ์	-	-	-
ค่าปุ๋ย	1,846.67	66.00	1,912.67
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	416.61	-	416.61
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	125.69	24.00	149.69
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	333.52	-	333.52
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	25.80	-	25.80
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	1.33	-	1.33
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	-	446.15	446.15
2. ต้นทุนคงที่	-	2,102.30	2,102.30
ค่าเช่าที่ดิน	-	1,182.67	1,182.67
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	263.00	263.00
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	111.69	111.69
ต้นทุนเฉลี่ยก่อนให้ผลผลิต	-	544.95	544.95
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,174.49	7,543.21	10,717.71
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			3.14
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			3,415.50

ตารางที่ 4.113 (ต่อ)

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่	
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)		3.69
7. ผลตอบแทนต่อไร่		12,605.80
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่		1,888.09
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม		0.55

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

สำหรับการปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ จำแนกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

- 1) การปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมหัตถกรรม เกษตรกรมักประกอบเป็นลักษณะอาชีพเสริมรายได้ ต้นหม่อนปลูกในบริเวณบ้านหรือตามหัวไร่ปลายนา มีได้ปลูกเป็นแปลงขนาดใหญ่ พื้นที่ปลูกหม่อนโดยเฉลี่ยมีจำนวน 0.5 – 2.0 ไร่/ครัวเรือน ส่วนใหญ่ใช้แรงงานครัวเรือนเป็นหลัก การเก็บเกี่ยวใบหม่อนเก็บเฉพาะใบเพื่อนำไปเลี้ยงไหม และ 2) การปลูกหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม เกษตรกรผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหมประกอบเป็นอาชีพหลัก โดยส่วนใหญ่เป็นคู่ค้าหรือสมาชิกของบริษัท/โรงงานไหม มีการทำสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างกัน (contract farming) เกษตรกรจะมีพื้นที่ปลูกหม่อน พันธุ์หม่อนที่ให้ผลผลิตสูงไม่น้อยกว่า 5 ไร่ และมีการดูแลรักษาแปลงหม่อนดีกว่าเกษตรกรในกลุ่มไหมหัตถกรรม กล่าวคือ มีการใส่ปุ๋ย กำจัดวัชพืช และป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูหม่อน รวมทั้งการตัดแต่งกิ่งหม่อนตามหลักวิชาการ การเก็บเกี่ยวจะเป็นการตัดทั้งใบและกิ่งหม่อนเพื่อนำไปเลี้ยงไหม

1.1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมหัตถกรรม

ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตใบหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมหัตถกรรม ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 9,670.69 บาทต่อไร่ หรือ 4.40 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 2,009.31 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 7,602.13 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 2,068.56 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 81.04 และร้อยละ 18.96 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรไม่เงินสดเท่ากับ 5,487.60 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าจ้างแรงงานตนเองในการดูแลรักษา และค่าแรงงานการเก็บเกี่ยว ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเป็นเงินสดเท่ากับ 2,114.53 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารอื่นๆและวัสดุปรับปรุงดิน ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 2,180.00 กิโลกรัม และราคาขายที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 5.20 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 11,336 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,665.31 บาทต่อไร่ หรือ 0.76 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.114)

ตารางที่ 4.114 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมหัตถกรรม ปี 2566

หน่วย : บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	2,114.53	5,487.60	7,602.13
1.1 ค่าแรงงาน	645.00	3,119.04	3,764.04
ค่าเตรียมดิน	-	-	-
เตรียมพันธุ์และปลูก	-	-	-
ดูแลรักษา	645.00	1,796.00	2,441.00
เก็บเกี่ยว	-	1,323.04	1,323.04
1.2 ค่าวัสดุ	1,469.53	300.00	1,769.53
ค่าพันธุ์	-	-	-
ค่าปุ๋ย	1,040.00	220.00	1,260.00
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	-	-	-
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	40.20	80.00	120.20
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	344.00	-	344.00
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	44.00	-	44.00
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	1.33	-	1.33
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	-	379.05	379.05
2. ต้นทุนคงที่	-	2,068.56	2,068.56
ค่าเช่าที่ดิน	-	1,220.00	1,220.00
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	230.13	230.13
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	73.48	73.48
ต้นทุนเฉลี่ยก่อนให้ผลผลิต	-	544.95	544.95
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	2,114.53	7,556.16	9,670.69
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			4.40
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			2,180.00
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			5.20
7. ผลตอบแทนต่อไร่			11,336
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,665.31
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			0.76

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

1.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม

ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรวม 11,166.43 บาทต่อไร่ หรือ 2.80 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 3,945.00 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 9,049.67 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 2,116.76 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 81.04 และร้อยละ 18.96 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรไม่เงินสดเท่ากับ 5,420.90 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าจ้างแรงงานตนเองในการดูแลรักษา และค่าแรงงานการเก็บเกี่ยว ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเป็นเงินสดเท่ากับ 3,628.76 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารปราบวัชพืช ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นต้น ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 3,945.00 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 3.33 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 13,150 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,983.57 บาทต่อไร่ หรือ 0.50 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.115)

ตารางที่ 4.115 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตหม่อนเพื่อเลี้ยงไหมอุตสาหกรรม ปี 2566

หน่วย : บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	3,628.76	5,420.90	9,049.67
1.1 ค่าแรงงาน	330.53	3,304.14	3,634.67
ค่าเตรียมดิน	-	-	-
เตรียมพันธุ์และปลูก	-	-	-
ดูแลรักษา	330.53	1,736.64	2,067.17
เก็บเกี่ยว	-	1,567.50	1,567.50
1.2 ค่าวัสดุ	3,298.24	-	3,298.24
ค่าพันธุ์	-	-	0.00
ค่าปุ๋ย	2,192.38	-	2,192.38
ค่าสารปราบวัชพืช	595.16	-	595.16
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	162.33	-	162.33
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	329.03	-	329.03
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	18.00	-	18.00
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	1.33	-	1.33
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	-	474.90	474.90
2. ต้นทุนคงที่	-	2,116.76	2,116.76
ค่าเช่าที่ดิน	-	1,166.67	1,166.67
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร	-	277.08	277.08
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร	-	128.07	128.07
ต้นทุนเฉลี่ยก่อนให้ผลผลิต	-	544.95	544.95
3. ต้นทุนรวมต่อไร่	3,628.76	7,537.66	11,166.43
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			2.80
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			3,945.00

ตารางที่ 4.115 (ต่อ)

หน่วย : บาท/ไร่

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			3.33
7. ผลตอบแทนต่อไร่			13,150
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			1,983.57
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			0.50

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตไหม

ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกหม่อนเพื่อนำใบหม่อนไปเลี้ยงไหม ได้แก่ 1) ผลิตไหมหัตถกรรม พันธุ์ที่นิยมเลี้ยงเพื่อผลิตไหมหัตถกรรม ได้แก่ พันธุ์เหลืองสระบุรี เกษตรกรนิยมเลี้ยงในกระดัง ตั้งแต่เป็นไข่ไหมจนถึงไหมวัย 5 เกษตรกรจะเก็บผลผลิตรังไหมมาทำการสาวเป็นเส้นไหมเพื่อจำหน่ายให้กลุ่มทอผ้าเป็นหลัก และ 2) ผลิตไหมเพื่ออุตสาหกรรม เกษตรกรจะเลี้ยงไหม วัย 3 -5 เก็บผลผลิตเป็นรังไหมจำหน่ายให้แก่โรงงานอุตสาหกรรมนำไปสาวด้วยเครื่องจักรอุตสาหกรรมต่อไป

2.1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตเส้นไหมหัตถกรรม

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตเส้นไหมหัตถกรรม รวม 5,565.63 บาทต่อ 1 แผ่นไข่ไหม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 5,198.04 บาทต่อแผ่น ต้นทุนคงที่ 367.59 บาทต่อแผ่น หรือร้อยละ 93.40 และร้อยละ 6.60 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปร ไม่เงินสดเท่ากับ 4,616.67 บาทต่อแผ่น ได้แก่ ค่าแรงงานตนเองในการเลี้ยงและการสาวไหม ค่าใบหม่อนในฟาร์มของตนเอง เป็นต้น ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเป็นเงินสดเท่ากับ 581.37 บาทต่อแผ่น ได้แก่ ค่าพันธุ์ไหม ค่าสารโรยตัวไหม ค่าอุปกรณ์ทำความสะอาดโรงเลี้ยง ค่าแก๊สในการสาวไหม เป็นต้น ผลผลิตเส้นไหมต่อแผ่นเฉลี่ย 2.92 กิโลกรัม แบ่งเกรดเป็น 1) ไหมสปีด 2) ไหมน้อย และ 3) ไหมแลง เฉลี่ย 0.54 2.27 และ 0.08 กก./แผ่น ตามลำดับ ราคาที่เกษตรกรขายได้แบ่งตามเกรด 1) ไหมสปีด 2) ไหมน้อย และ 3) ไหมแลง ราคาเฉลี่ย 471.43 1,789.29 และ 466.67 บาท/กก. ตามลำดับ มูลค่าผลพลอยได้ (ดักแด้) เฉลี่ย 1,612.86 บาท/แผ่น เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเฉลี่ย 6,058.10 บาท/แผ่น/รุ่น และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 492.47 บาท/แผ่น/รุ่น (ตารางที่ 4.116)

ตารางที่ 4.116 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตเส้นไหมหัตถกรรม ปี 2566

หน่วย : บาท/แผ่น

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	581.37	4,616.67	5,198.04
1.1 ค่าแรงงาน	-	3,257.50	3,257.50
ค่าแรงงานในการเลี้ยง	-	2,017.50	2,017.50
ค่าแรงงานในการสาวไหม	-	1,240.00	1,240.00
1.2 ค่าวัสดุ	581.37	1,329.66	1,911.04
ค่าพันธุ์	43.33	-	43.33
ค่าอาหาร	46.67	1,329.66	1,376.33
ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า	62.67	-	62.67
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และอื่นๆ	-	-	-
ค่าวัสดุสิ้นเปลือง	422.28	-	422.28
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	6.43	-	6.43
1.3 ค่าเสียโอกาสในการลงทุน		29.50	29.50
2. ต้นทุนคงที่	-	367.59	367.59
2.1 ค่าเช่าที่ดิน	-	-	-
2.2 ค่าเสื่อมโรงเรือนและอุปกรณ์		314.05	314.05
2.3 ค่าเสียโอกาสโรงเรือนและอุปกรณ์		53.54	53.54
3. รวมต้นทุนการผลิตเส้นไหมทั้งหมด (บาท/แผ่น)	581.37	4,984.26	5,565.63
4. ผลผลิต เส้นไหม ต่อแผ่น (กก.)			2.92
ผลผลิตไหมลืบ (กก.)			0.51
ผลผลิตไหมน้อย (กก.)			2.33
ผลผลิตไหมแลง (กก.)			0.08
5. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กก)			
ราคาไหมลืบ (กก.)			471.43
ราคาไหมน้อย (กก.)			1,789.29
ราคาไหมแลง (กก.)			466.67
6. มูลค่าผลพลอยได้: ดักแด้ (บาท/แผ่น)			1,612.86
7. ผลตอบแทนทั้งหมดต่อแผ่น (บาท/แผ่น)			6,058.10
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อแผ่น (บาท/แผ่น)			492.47
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อเส้นไหม 1 กก. (บาท/กก.)			168.85

ที่มา : จากการสำรวจ ปี 2567

2.2) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตรังไหมอุตสาหกรรม

ปี 2566 พบว่า มีต้นทุนการผลิตรังไหมอุตสาหกรรม รวม 10,820.13 บาทต่อกล่อง จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 10,366.81 บาทต่อกล่อง ต้นทุนคงที่ 453.33 บาทต่อกล่อง หรือร้อยละ 95.81 และร้อยละ 4.19 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปร ไม่เงินสดเท่ากับ 8,371.77 บาทต่อกล่อง ได้แก่ ค่าแรงงานตนเองในการเลี้ยงและเก็บรังไหม ค่าไบหม่อน ในฟาร์มของตนเอง เป็นต้น ในขณะที่ต้นทุนผันแปรเป็นเงินสดเท่ากับ 1,995.03 บาทต่อกล่อง ได้แก่ ค่าพันธุ์ไหม ค่าสารโรยตัวไหม ค่าอุปกรณ์ทำความสะอาดโรงเลี้ยง เป็นต้น ผลผลิตรังไหมต่อกล่อง เฉลี่ย 55.91 กิโลกรัม ราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 263 บาท/กก. เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเฉลี่ย 14,703.26 บาท/กล่อง และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 3,883.13 บาท/กล่อง (ตารางที่ 4.117)

ตารางที่ 4.117 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตรังไหมอุตสาหกรรม ปี 2566

หน่วย : บาท/กล่อง

รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	1,995.03	8,371.77	10,366.81
1.1 ค่าแรงงาน	24.00	4,346.00	4,370.00
ค่าแรงงานในการเลี้ยง	24.00	4,346.00	4,370.00
1.2 ค่าวัสดุ	1,971.03	3,966.93	5,937.96
ค่าพันธุ์	1,016.00	-	1,016.00
ค่าอาหาร	-	3,966.93	3,966.93
ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า	231.43	-	231.43
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และอื่นๆ	145.00	-	145.00
ค่าวัสดุสิ้นเปลือง	569.08	-	569.08
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	9.52	-	9.52
1.3 ค่าเสียโอกาสในการลงทุน	0.00	58.84	58.84
2. ต้นทุนคงที่	-	453.33	453.33
2.1 ค่าเช่าที่ดิน	-	-	-
2.2 ค่าเสื่อมโรงเรือนและอุปกรณ์	-	303.21	303.21
2.3 ค่าเสียโอกาสโรงเรือนและอุปกรณ์	-	150.12	150.12
3. รวมต้นทุนการผลิตรังไหมทั้งหมด (บาท/กล่อง)	1,995.03	8,825.10	10,820.13
4. ผลผลิต รังไหม ต่อกล่อง (กก.)			55.91
5. ราคารังไหมที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กก.)			263.00
6. ผลตอบแทนทั้งหมดต่อกล่อง (บาท/กล่อง)			14,703.26
7. ผลตอบแทนสุทธิต่อกล่อง (บาท/กล่อง)			3,883.13
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อรังไหม 1 กก. (บาท/กก.)			69.46

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปี และมันสำปะหลัง กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (หม่อนไหม)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปี และมันสำปะหลัง สำหรับข้าวนาปี ใน 1 ปีการผลิต เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิ เฉลี่ย 373.07 บาทต่อไร่ มันสำปะหลัง เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนสุทธิ เฉลี่ย 825.18 บาทต่อไร่ ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ หม่อนไหม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตหม่อน เฉลี่ย 1,888.09 บาทต่อไร่ เพื่อเป็นอาหารในการเลี้ยงไหม ผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเส้นไหมหัตถกรรม เฉลี่ย 3,609.80 บาท/ไร่/ปี (เลี้ยงไหมเฉลี่ย 7.33 แผ่น/ไร่/ปี) และมีผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตรังไหมอุตสาหกรรม เฉลี่ย 9,707.83 บาท/ไร่/ปี (เลี้ยงไหมเฉลี่ย 2.5 กล่อง/ไร่/ปี) (ตารางที่ 4.118)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตร อาทิ ข้าวนาปี และมันสำปะหลัง ในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ โดยไม่มีผลผลิตส่วนเกิน อย่างไรก็ตาม หากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 4.118 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

หน่วย : บาท/ไร่/ปี

สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปี	4,514.19	4,887.26	373.07
มันสำปะหลัง	6,212.26	7,037.44	825.18
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
หม่อนใบ	10,717.71	12,605.80	1,888.09
หม่อนใบ+เลี้ยงไหมหัตถกรรม*	40,796.07	44,405.87	3,609.80
หม่อนใบ+เลี้ยงไหมอุตสาหกรรม**	27,050.33	36,758.15	9,707.83

หมายเหตุ: *ใช้อัตราแปลง หม่อน 1 ไร่ เลี้ยงไหมหัตถกรรม เฉลี่ย 7.33 แผ่น/ปี

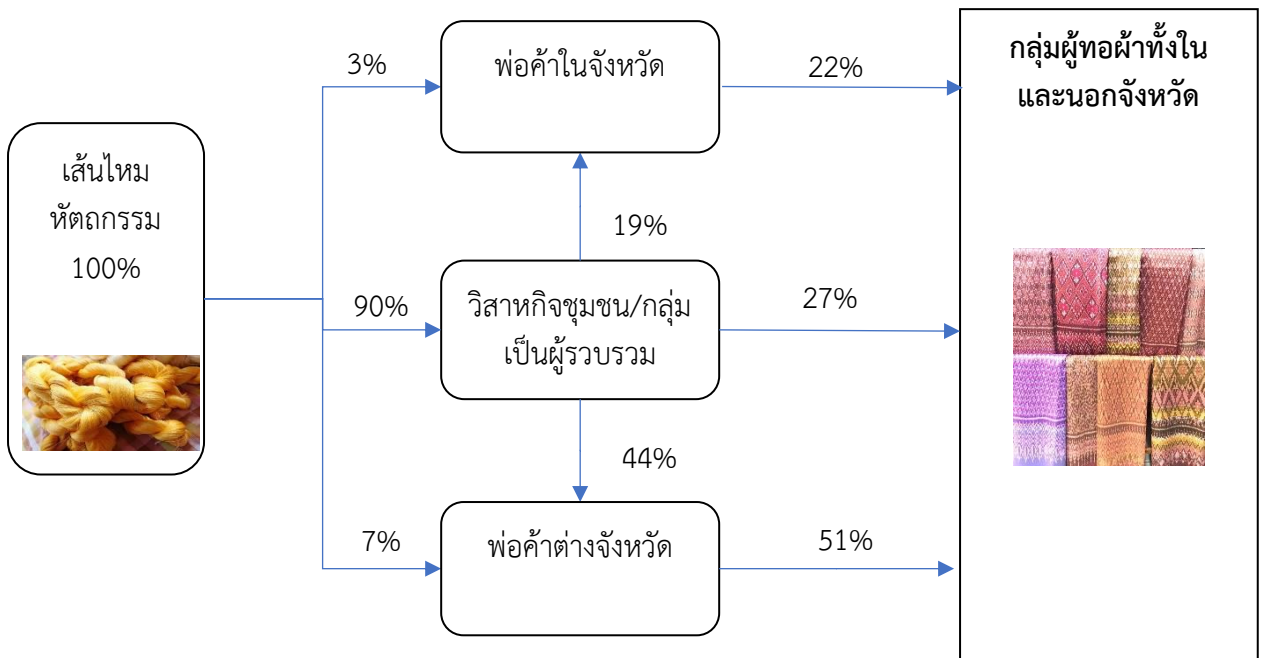
**ใช้อัตราแปลง หม่อน 1 ไร่ เลี้ยงไหมอุตสาหกรรม เฉลี่ย 2.5 กล่อง/ปี

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

3) วิถีตลาดใหม่

3.1) วิถีตลาดเส้นไหมหัตถกรรม

ผลผลิตเส้นไหมหัตถกรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่ผู้รวบรวมในพื้นที่ เช่น วิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น เพื่อรวบรวมและจำหน่ายต่อไปให้พ่อค้าคนกลาง ทั้งในและต่างจังหวัด ที่เหลือเกษตรกรจำหน่ายเอง ร้อยละ 10 (จำหน่ายเองให้พ่อค้าในจังหวัดร้อยละ 3 พ่อค้าต่างจังหวัด เช่น ขอนแก่น บุรีรัมย์ และนครราชสีมา ร้อยละ 7) ผลผลิตทั้งหมดส่งต่อไปยังผู้ประกอบการและกลุ่มผู้ทอผ้า (ภาพที่ 4.24)

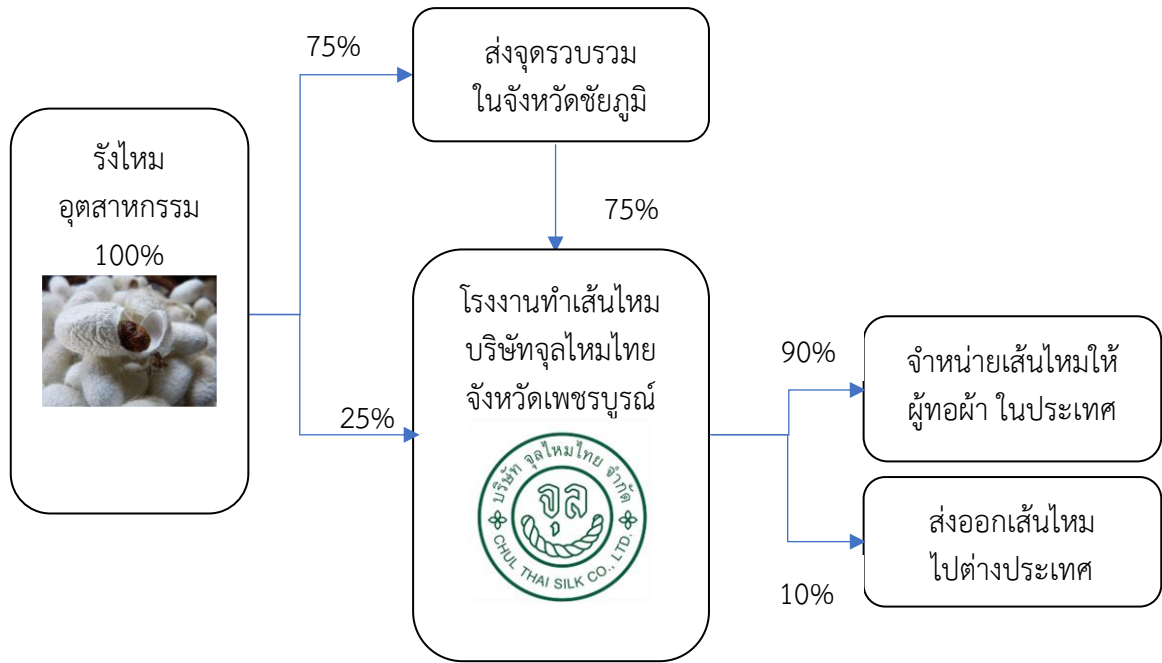

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.24 วิถีตลาดเส้นไหมหัตถกรรม จังหวัดชัยภูมิ

3.2) วิถีตลาดรังไหมอุตสาหกรรม

ผลผลิตรังไหมอุตสาหกรรมทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่ โรงงานสาวไหม บริษัทจุลไหมไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งผลผลิตรังไหม ร้อยละ 75 จำหน่ายที่จุดรวบรวมของบริษัทจุลไหมไทย ที่มารับซื้อในพื้นที่ อีกร้อยละ 25 เกษตรกรจะนำผลผลิตไปจำหน่ายเองที่บริษัทจุลไหมไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ เส้นไหมที่สาวจากเครื่องสาวไหมอุตสาหกรรม บริษัทจุลไหมไทย จำหน่ายภายในประเทศ ร้อยละ 90 และส่งออกต่างประเทศ ร้อยละ 10 (ภาพที่ 4.25)

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.25 วิธีตลาดรังไหมอุตสาหกรรม จังหวัดชัยภูมิ

4) ผู้ประกอบการรับซื้อเส้นไหม และรังไหม

4.1) ผู้ประกอบการรายที่ 1 สถานที่ตั้ง 443 หมู่ 3 ตำบลวังชมภู อำเภอเมืองเพชรบูรณ์ จังหวัดเพชรบูรณ์ 67210 โทร. 056-029-611 โทรศัพท์ 088-1963654 (โรงงานผลิตเส้นไหมอุตสาหกรรม) ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตรังไหมอุตสาหกรรมทั่วประเทศ ปัจจุบันรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่ 39 จังหวัด ได้แก่ จังหวัด เชียงราย พะเยา น่าน ลำปาง อุดรดิตถ์ ตาก กำแพงเพชร อุทัยธานี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี ชัยนาท ราชบุรี เพชรบุรี สุโขทัย พิษณุโลก เพชรบูรณ์ เลย หนองบัวลำภู ชัยภูมิ ขอนแก่น พิจิตร นครสวรรค์ ลพบุรี สระบุรีมหาสารคาม อุดรธานี สกลนคร กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด มุกดาหาร อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร อุบลราชธานี นครราชสีมา สุรินทร์ บุรีรัมย์ สระแก้ว และบึงกาฬ เพื่อนำมาสาวเป็นเส้นไหม ได้แก่ ไหมยืน และไหมพุ่ง

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อทั้งประเทศ 2,000 ตัน โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี สำหรับแนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 จำนวน 5,000 ตัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2566 ปริมาณผลผลิตรังไหมอุตสาหกรรมยังไม่เพียงพอ จำนวน 3,000 ตัน ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ปริมาณรับปี 2566 จำนวน 373 ตัน แนวโน้มความต้องการผลิตในปี 2567 จังหวัดชัยภูมิ มากกว่า 700 ตัน

(2) ราคาซื้อรังไหม เกรดรังดี เปอร์เซ็นต์เปลือกรัง 20 เฉลี่ย 250 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ เป็นรังไหมอุตสาหกรรม (พันธุ์ไหมจุล เกรดรังดี น้ำหนักเปลือกรัง 20% ขึ้นไป) เกรดอื่น เช่น รังเสีย รังแผด มีการรับซื้อตามเกรดสินค้า

4.2) ผู้ประกอบการรายที่ 2 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหม่อมอนโดยวิถีธรรมชาติ สถานที่ตั้ง เลขที่ 151 หมู่ 8 ตำบลบ้านหัน อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ดำเนินการรับซื้อรังไหม ในพื้นที่ อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำมาสาวเป็นเส้นไหม นอกจากนั้นยังรับซื้อเส้นไหมหัตถกรรมในพื้นที่อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ และอำเภอผาขาว จังหวัดเลย เพื่อนำมาจำหน่ายให้กลุ่มหรือโรงงานผู้ทอผ้า ผ่านทางออนไลน์ และการออกบูธจำหน่ายสินค้า

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อเส้นไหม 350 กก. โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 1 ตัน ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตเส้นไหม ยังไม่เพียงพอ 650 กก.

(2) ราคาซื้อตามความต้องการของตลาด ราคาเส้นไหมน้อย รับซื้อเฉลี่ย 1,700 - 1,800 บาท ต่อกิโลกรัม ราคาไหมเหลือง เฉลี่ย 180-200 บาทต่อกิโลกรัม

(3) ลักษณะคุณภาพเส้นไหมที่ต้องการ เป็นไหมน้อยที่สาวคุณภาพ 120 ริง เนื่องจากตลาดมีความต้องการมากที่นำไปทำไหมพุ่ง ลักษณะคุณภาพไหมที่ต้องการ เป็นไหมรังตี พันธุ์เหลืองสระบุรี

4.3) ผู้ประกอบการรายที่ 3 วิสาหกิจชุมชนบ้านห้วยบง สถานที่ตั้ง เลขที่ 151 หมู่ 2 ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ ดำเนินการรับเส้นไหมหัตถกรรม ได้แก่ ไหมดิบ ไหมน้อย ไหมแดง จากสมาชิกในกลุ่ม ทั้งหมด 80 ราย เพื่อนำมาจำหน่ายให้กลุ่มหรือโรงงานผู้ทอผ้า ผ่านพ่อค้าคนกลาง ผ่านทางออนไลน์ และการออกบูธจำหน่ายสินค้า

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อเส้นไหม 150 กก. โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 600 กก. ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตเส้นไหม ยังไม่เพียงพอ 450 กก.

(2) ราคาซื้อตามความต้องการของตลาด ราคาเส้นไหมน้อย รับซื้อเฉลี่ย 1,700 - 1,800 บาท ต่อกิโลกรัม ราคาเส้นไหมดิบและไหมแดง รับซื้อเฉลี่ย 400 - 500 บาทต่อกิโลกรัม

(3) ลักษณะคุณภาพเส้นไหมที่ต้องการ เป็นเส้นไหมที่สาว เส้นสวยสม่ำเสมอ

4.4) ผู้ประกอบการรายที่ 4 วิสาหกิจผลผลิตการเกษตร สถานที่ตั้ง เลขที่ 111 หมู่ 1 ตำบลบ้านหัน อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ ดำเนินการรับเส้นไหมหัตถกรรม ประเภทไหมน้อย ในพื้นที่อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ และอำเภอใกล้เคียง เพื่อนำมาจำหน่ายให้กลุ่มหรือโรงงานผู้ทอผ้า ผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นหลัก

(1) ปี 2566 ปริมาณรับซื้อเส้นไหม 300 กก. โดยมีการรับซื้อผลผลิตตลอดทั้งปี สำหรับความต้องการผลิตในปี 2567 มีจำนวน 600 กก. ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปี 2567 ปริมาณผลผลิตเส้นไหม ยังไม่เพียงพอ 300 กก.

(2) ราคาซื้อตามความต้องการของตลาด ราคาเส้นไหมน้อย รับซื้อเฉลี่ย 1,700 - 1,800 บาท ต่อกิโลกรัม

(3) ลักษณะคุณภาพเส้นไหมที่ต้องการ เป็นเส้นไหมที่สาว เส้นสวยสม่ำเสมอ

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (หม่อนไหม)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (หม่อนไหม) ในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ พบว่า มีแหล่งรับซื้อรังไหมอุตสาหกรรมที่สามารถระบุปริมาณความต้องการได้ชัดเจนคือ บริษัทจุลไหมไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มาตั้งจุดรับซื้อ ในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ อำเภอคอนสาร หนองบัวแดง เกษตรสมบูรณ์ ภักดีชุมพล เป็นต้น มีความต้องการผลิตในจังหวัดชัยภูมิตั้งแต่ปี ปัจจุบันรวบรวมผลผลิตได้ 380 ตันต่อปี ซึ่งยังต้องการเพิ่มอีกจำนวน 320 ตันต่อปี ดังนั้น สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตข้าวนาปีเป็นหม่อนไหมอุตสาหกรรมในพื้นที่อำเภออำเภอคอนสาร หนองบัวแดง เกษตรสมบูรณ์ และภักดีชุมพล จำนวน 2,327 ไร่ สำหรับผู้รวบรวมเส้นไหมหัตถกรรมรายอื่นๆ ทั้งในจังหวัด และต่างจังหวัด ผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ สามารถส่งเสริมปรับเปลี่ยนข้าวนาปีเป็นหม่อนไหมหัตถกรรมในพื้นที่อำเภอเมือง หนองบัวแดง และแก้งคร้อ เนื่องจากมีพื้นที่ความเหมาะสมดินอยู่ในระดับน้อย และไม่เหมาะสม S3 N มากที่สุด นอกจากนี้ อำเภออื่นๆ ในจังหวัดชัยภูมิ ที่มีการรวมกลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม

กลุ่มแปลงใหญ่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่อำเภอเกษตรสมบูรณ์ คอนสาร คอนสวรรค์ บ้านแท่น และบ้านเขว้า สามารถปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริม เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้ครัวเรือน เนื่องจากตลาดยังมีความต้องการมาก (ตารางที่ 4.119)

ตารางที่ 4.119 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปีและมันสำปะหลัง) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (หม่อนไหม) จังหวัดชัยภูมิ

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อ ปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. บริษัทจุลไหมไทย มีจุดรับซื้อในพื้นที่ จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ อำเภอคอนสาร หนองบัวแดง เกษตรสมบูรณ์ และ ภักดีชุมพล	รังไหม อุตสาหกรรม 700 (ตัน/ปี)	รังไหม อุตสาหกรรม 380 (ตัน/ปี)	รังไหม อุตสาหกรรม 320 (ตัน/ปี)	อำเภอคอนสาร หนองบัวแดง เกษตรสมบูรณ์ และภักดีชุมพล	2,327
2. เกษตรสมบูรณ์	เส้นไหม หัตถกรรม 1.6 (ตัน/ปี)	เส้นไหม หัตถกรรม 0.6 (ตัน/ปี)	เส้นไหม หัตถกรรม 1 (ตัน/ปี)	เกษตรสมบูรณ์	40
3. ผู้รวบรวมรายอื่นๆ ทั้งในจังหวัดและ ต่างจังหวัด	-	-	ผลผลิตเส้น ไหมหัตถกรรม ไม่เพียงพอต่อ ความต้องการ อีกประมาณ ร้อยละ 60	เมืองชัยภูมิ หนองบัวแดง แก้งคร้อ (จำนวนพื้นที่ S3 N มาก ที่สุด)	-

ที่มา: จากการสำรวจ และ * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) หม่อนไหม

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกหม่อนไหม เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดัง ตารางที่ 4.120

ตารางที่ 4.120 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) หม่อนไหม

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
<p>1. การวางแผน (Planning)</p>	<p><u>ไหมหัตถกรรม</u> เกษตรกรจะวางแผนการเลี้ยงไหม โดยประเมินจากใบหม่อนที่ปลูกไว้ เฉลี่ยหม่อน 1 ไร่ ต่อการเลี้ยงไหม 1 แผ่น/รุ่น เกษตรกรจะเว้นการเลี้ยงในช่วงฤดูแล้ง เดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน เนื่องจากปริมาณใบหม่อนไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงไหม</p> <p><u>ไหมอุตสาหกรรม</u> เกษตรกรปลูกหม่อนอย่างน้อย 6 ไร่ จัดสรรแปลงโดยใช้หม่อน 2 ไร่ ใช้เลี้ยงไหมได้ 2 กล่อง/รุ่น รุ่นละ 15-20 วัน เกษตรกรที่มีแหล่งน้ำ ขุดบ่อบาดาล ใช้พลังงานแสงอาทิตย์ สามารถบริหารจัดการแปลงหม่อนให้สามารถเลี้ยงไหมได้ทุกเดือน ตลอดทั้งปี เกษตรกรบางส่วนไม่มีแหล่งน้ำจะลดปริมาณการเลี้ยง โดยประเมินจากผลผลิตหม่อน</p>	<p><u>ไหมหัตถกรรม</u> วิสาหกิจชุมชน/ผู้รวบรวม จะได้รับออเดอร์จากพ่อค้าคนกลางวิสาหกิจชุมชน/ผู้รวบรวม จะรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกในกลุ่มโดยประเมินล่วงหน้าในช่วงวันลงเลี้ยง หากไม่เพียงพอจะประสานกลุ่มอื่นในพื้นที่ใกล้เคียงเพื่อรวบรวมผลผลิตส่งพ่อค้า</p> <p><u>ไหมอุตสาหกรรม</u> บริษัท จุลไหมไทย ผู้รับซื้อรังไหม อุตสาหกรรม มีการประชาสัมพันธ์ โดยได้ทำพันธะสัญญาซื้อขายรังไหมล่วงหน้ากับเกษตรกร ในราคาประกัน เกษตรกรที่สนใจ จะต้องมีเงื่อนไขเบื้องต้น ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. มีที่ดินสำหรับปลูกหม่อนอย่างน้อย 6 ไร่ 2. ควรห่างไกลจากสารเคมี ยาฆ่าแมลง และแปลงยาสูบ 3. ต้องการแรงงาน 2 คน ต่อครอบครัว 4. มีงบลงทุน 150,000 บาท (ไม่รวมที่ดิน)
<p>2. การจัดหา (Sourcing)</p>	<p><u>ไหมหัตถกรรม</u> เกษตรกรแจ้งสั่งจองไหมกับประธานกลุ่ม จากนั้นประธานกลุ่มจะประสานขอรับไหมไปยังศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ ชัยภูมิ (สมม.ชัยภูมิ) โดย สมม.ชัยภูมิ จะนำแผ่นไหมมาส่งให้ประธานกลุ่มเป็นประจำทุกเดือน หลังจากนั้นประธานกลุ่มจะกระจายให้เกษตรกรผู้สั่งจองต่อไป</p> <p><u>ไหมอุตสาหกรรม</u> การจัดหา พันธุ์ไหม (ไหมวัย 2) วัสดุอุปกรณ์ เคมีภัณฑ์ สามารถสั่งจองได้ที่ บริษัท จุลไหมไทย ผ่านประธาน/หัวหน้ากลุ่ม</p>	<p><u>ไหมหัตถกรรม</u> วิสาหกิจชุมชนจะรับซื้อผลผลิตจากสมาชิก และเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียง ต่อเนื่องตลอดทั้งปี พ่อค้าคนกลางทั้งในและต่างจังหวัด จะสั่งจองเส้นไหมกับวิสาหกิจชุมชนหรือเกษตรกรล่วงหน้า 1 เดือน โดยรับต่อเนื่องตลอดทั้งปี</p> <p><u>ไหมอุตสาหกรรม</u> บริษัท จุลไหมไทย ผู้รับซื้อรังไหม อุตสาหกรรม ตั้งจุดบริการรับซื้อในอำเภอต่างๆ ของจังหวัดชัยภูมิ</p>

ตารางที่ 4.120 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	ค่าใช้จ่ายเกษตรกรชำระโดยหักจากรายได้หลังจากการขายรังไหม	ได้แก่ อำเภอกอนสาร หนองบัวแดง เกษตรสมบูรณ์ ภักดีชุมพล เป็นต้น โดยกำหนดวันรับซื้อล่วงหน้า มีการรับซื้อเป็นประจำทุกเดือน
3.การผลิต (Manufacturing)	<p><u>ไหมหัตถกรรม</u></p> <p>1.ทำความสะดวกโรงเลี้ยงไหมและอุปกรณ์ต่างๆ โดยการล้างทำความสะอาดนำไปผึ่งแดดฆ่าเชื้อโรค</p> <p>2. การเลี้ยงไหมแรกฟัก: ภายหลังจากที่ไข่ไหมฟักออกมาเป็นตัวอ่อน จะนำใบหม่อนใบอ่อนที่ 1-2 โดยนับจากใบที่คลี่แล้ว นำไปหั่นละเอียดเป็นชิ้นเล็กๆ ไปโรยให้หนอนไหมกินในช่วงเช้า จากนั้นทำการเกลี่ยหนอนไหมลงในกระดังที่เตรียมไว้ ให้ตัวหนอนไหมกระจายอย่างสม่ำเสมอ แล้วให้ใบหม่อนอีกครั้งในช่วงเย็น</p> <p>3. การเลี้ยงไหมวัยอ่อน แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไหมวัย 1 ให้อาหารโดยใช้ใบหม่อนใบอ่อนที่ 1-3 หั่นเป็นชิ้นเล็กๆ ให้กิน 3-4 วัน ก่อนที่หนอนไหมจะนอน แล้วหาผ้าคลุมกระดังเลี้ยงไหมให้มืดชิด - ไหมวัย 2 ให้อาหารโดยใช้ใบหม่อนประมาณใบที่ 4-6 หั่นเป็นชิ้นขนาดปานกลาง ให้กิน 3-4 วัน โดยจะให้ภายหลังจากที่หนอนไหมตื่นจากวัยที่ 1 แล้ว ใช้ผ้าคลุมกระดังเลี้ยงไหมให้มืดชิด - ไหมวัย 3 ให้อาหารโดยใช้ใบหม่อนประมาณใบที่ 7-10 โดยจะนำไปหั่นหรือให้ทั้งใบก็ได้ ภายหลังจากที่หนอนไหมตื่นจากวัยที่ 2 แล้ว ใช้ผ้าคลุมกระดังเลี้ยงไหมให้มืดชิด <p>ทุกครั้งก่อนการให้ใบหม่อนเกษตรกรจะกระจายตัวไหมให้สม่ำเสมอและไม่แออัดจนเกินไป โดยการเพิ่มกระดังเลี้ยง การให้ใบหม่อนจะให้วันละ 3 มื้อ</p>	<p><u>ไหมหัตถกรรม</u></p> <p>กลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวบรวมผลผลิต</p> <p>1. รังไหม เพื่อนำไปสาวเป็นเส้นไหม ผลผลิตได้แก่ เส้นไหมหีบ ไหมน้อย และไหมแลง</p> <p>2. เส้นไหมน้อย ผลผลิตเส้นไหมหีบ ไหมน้อย และไหมแลง นำไปจำหน่ายให้พ่อค้าในและต่างจังหวัด รวมทั้งจำหน่ายเองผ่านทางออนไลน์ การออกบุงจำหน่ายสินค้า ผู้รับซื้อเอาไปจำหน่ายต่อให้กลุ่มทอผ้าต่อไป</p>

ตารางที่ 4.120 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p>คือ ช่วงเช้าเวลา 07.00-08.00 น . กลางวัน 11.00-12.00 น. และช่วงเย็น 17.00-18.00 น. ยกเว้นวันที่ ไหมนอน คือ วันที่นอนไหมหยุดกินใบหม่อน เกษตรกร จะถ่ายมูลไหม ช่วงก่อนไหมนอนและไหมตื่น เพื่อลดความชื้นและสิ่งหมักหมม โดยมี การโรยแกลบเผาหรือปูนขาว โรยสารเคมี และวางตาข่ายถ่ายมูล</p> <p>4. การเลี้ยงไหมวัยแก่ ตื่นจากวัย 3 ไปจนถึงไหมสุกทำรัง จะใช้เวลาประมาณ 10-14 วัน นอนไหมวัยแก่จะกินใบหม่อน ปริมาณมาก จากเดิม 3 มื้อ เป็น 4 มื้อ ใช้ใบแก่ช่วงประมาณกลางลำต้น โดยให้ทั้งใบ</p> <p>5.การเก็บไหมสุกไหมทำรัง เป็นช่วงที่ นอนไหมเจริญเติบโตเต็มที่ เกษตรกรเก็บ ไหมสุกเข้าไปเลี้ยงในจ่อ นอนไหมจะทำรัง อยู่ในจ่อประมาณ 5-6 วัน จึงทำการเก็บ รังไหมออกจากจ่อ จากนั้นก็นำรังไหม ไปต้มและทำการสาวเส้นไหมต่อไป รวมระยะเวลาในการเลี้ยงไหม 25-30 วัน</p> <p><u>ไหมอุตสาหกรรม</u></p> <p>1.ทำความสะอาดโรงเลี้ยง และวัสดุอุปกรณ์ ด้วยปูนคลอรีน 1 กิโลกรัม ผสมกับน้ำ 200 ลิตร ฉีดพ่นให้ทั่วโรงเลี้ยงไหม และอุปกรณ์</p> <p>2. รับห่อพันธุ์ไหม วัย 2 เข้าโรงเลี้ยง แกะห่อไหม แล้วขยายออกให้เต็มกระดาด รองเลี้ยง โรยปูนขาว กางมุ้งเพื่อป้องกัน จิ้งจก ไหมจะนอน 1 วัน พร้อมตื่นเป็นไหม วัย 3</p> <p>3.ไหมวัย 3 มีการขยายพื้นที่เลี้ยง 20 ตารางเมตรต่อกล่อง เมื่อไหมตื่นจะวาง เชือกถ่ายมูลทันทีโดยให้ใบหม่อนเพื่อ เลี้ยงไหมบนเชือก 2 เวลา ใบหม่อนตัดเอา แต่ยอดที่สมบูรณ์ยาว 30-50 เซนติเมตร</p>	<p><u>ไหมอุตสาหกรรม</u></p> <p>บริษัทจุลไหมไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ รับซื้อผลผลิตรังไหมอุตสาหกรรม นำไปสาวด้วยเครื่องจักรอุตสาหกรรม จำหน่ายเส้นไหมเพื่อนำไปเป็น ไหมยีน และไหมฟุงในการทอผ้า ไหมจำหน่ายทั้งภายในประเทศ และส่งออกต่างประเทศ</p>

ตารางที่ 4.120 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p>เด็ดยอดทิ้ง เมื่อใหม่นอนสม่ำเสมอจะโรยปูนขาว วางตาข่าย และต้องดูแลหมักทุกวัน เพื่อปรับสภาพ ไหมวัย 3 จะกินประมาณ 3 วัน นอน 1 วัน</p> <p>4.ไหมวัย 4 เลี้ยงเหมือนไหมวัย 3 แต่ใบหม่อนต้องตัดไปพร้อมกิ่งยาวประมาณ 120-150 เซนติเมตร ขยายพื้นที่เลี้ยงไหม 40 ตารางเมตรต่อไหม 1 กล่อง ไหมวัย 4 จะกินประมาณ 3 วัน นอน 1 วัน</p> <p>5.ไหมวัย 5 เลี้ยงเหมือนไหมวัย 3-4 แต่จะขยายพื้นที่เลี้ยงไหม 72 ตารางเมตรต่อไหม 1 กล่อง ไหมกินประมาณ 5-7 วัน และพร้อมทำรังหรือไหมสุก เมื่อไหมสุก จะวางจ่อ คลุมผ้าให้มีดสนิท ใช้ผ้าปรับอุณหภูมิเมื่ออุณหภูมิสูงกว่า 30 องศา หากไหมขึ้นจ่อกว่า 80% จะยกจ่อแขวนบนชั้นเลี้ยงเพื่อไม่ให้จ่อลวดอยู่บนมูลไหม เก็บรังไหมหลังจากเข้าจ่อประมาณ 5 วัน คัดแยกรังดี รังเสีย รังแผด เพื่อส่งขายต่อไป รวมระยะเวลาในการเลี้ยงไหม 18 -20 วัน</p>	
<p>4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)</p>	<p><u>ไหมหัตถกรรม</u> ผลผลิตรังไหมหัตถกรรม ส่วนมากเกษตรกร จะทำการสาวไหมเอง และจำหน่ายเส้นไหมให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ เพื่อรวบรวม ไม่มีค่าขนส่ง ผลผลิตบางส่วน พ่อค้าคนกลางทั้งในละต่างจังหวัดมารับซื้อ ด้วยตนเอง ไม่มีค่าขนส่ง</p>	<p><u>ไหมหัตถกรรม</u> กลุ่มวิสาหกิจชุมชนรวบรวมและสาวเส้นไหมจำหน่ายให้พ่อค้าในและต่างจังหวัด รวมทั้งจำหน่ายเองผ่านทางออนไลน์ การออกบูธจำหน่ายสินค้า ผู้รับซื้อเอาไปจำหน่ายต่อให้กลุ่มทอผ้าต่อไป</p> <p>การจัดส่งเส้นไหมส่วนใหญ่ พ่อค้าคนกลางมารับซื้อเอง แต่หากจำหน่ายผ่านออนไลน์ จะจัดส่งเส้นไหมด้วยบริการขนส่งเอกชน เช่น Kerry J&T Flash เป็นต้น</p>

ตารางที่ 4.120 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
	<p><u>ไหมอุตสาหกรรม</u> เกษตรกรสามารถนำผลผลิตรังไหมไปขายที่จุดรับซื้อของบริษัทจุลไหมไทย โดยมีจุดรับซื้อในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ อำเภอกอนสาร หนองบัวแดง เกษตรสมบูรณ์ และภักดีชุมพล และสามารถนำไปขายที่บริษัทจุลไหมไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ได้</p>	<p><u>ไหมอุตสาหกรรม</u> บริษัทมีตัวแทนจำหน่ายเส้นไหมเพื่อนำไปเป็นไหมยืน และไหมพุ่งในการทอผ้า จำหน่ายให้กลุ่มหรือร้านค้าไหมทั้งในประเทศ และต่างประเทศ</p>
5. การส่งคืน (Returning)	<p><u>ไหมหัตถกรรม</u> ผู้รวบรวมจะรับซื้อผลผลิต เส้นไหม/รังไหมจากเกษตรกร แยกตามเกรดสินค้า โดยไม่มีการส่งคืนสินค้าจากผู้รวบรวม</p> <p><u>ไหมอุตสาหกรรม</u> บริษัทจะรับซื้อผลผลิต รังไหม ให้ราคาแยกตามเกรดสินค้า โดยแยกเกรด ณ จุดรับซื้อ ไม่มีการส่งคืนสินค้าจากผู้รับซื้อ</p>	<p><u>ไหมหัตถกรรม</u> มีสินค้าเพียงเล็กน้อยที่ถูกท้วงติงเรื่องน้ำหนักไม่ครบ ไม่มีการส่งคืนเส้นไหมจากลูกค้า ผู้รวบรวมแก้ไขโดยส่งเส้นไหมในส่วนน้ำหนักที่ขาดหายไปเพิ่มในครั้งต่อไป</p> <p><u>ไหมอุตสาหกรรม</u> สินค้าเส้นไหมเป็นไปตามเกรดมาตรฐานของโรงงาน และผ่านกระบวนการ QC จึงไม่มีการส่งคืนจากลูกค้า</p>

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (หม่อนไหม)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (หม่อนไหม) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ เกษตรกรหม่อนไหมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุไม่มีผู้สืบทอด การจัดหา อาทิ เกษตรกรบางส่วนขาดแคลนอุปกรณ์ และขาดการปรับเปลี่ยนนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในกระบวนการผลิต การผลิต อาทิ ปริมาณผลผลิตไหมไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด การผลิตยังไม่เต็มประสิทธิภาพเนื่องจากสาเหตุการขาดแคลนใบหม่อนในการเลี้ยงไหม หม่อนไหมเป็นโรคตายก่อนทำรังโดยเฉพาะช่วงฤดูฝน สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่เหมาะสมต่อการผลิตรังไหม การจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ ช่องทางการตลาดน้อย ส่วนมากเกษตรกรขายเส้นไหมให้ผู้รวบรวม/พ่อค้าคนกลางโดยตรง

การจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (หม่อนไหม) โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (หม่อนไหม) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.121)

ตารางที่ 4.121 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (หม่อนไหม)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	เกษตรกรหม่อนไหมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ไม่มีผู้สืบทอด ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการตลาดและผลผลิตในช่วงเวลาที่ตลาดต้องการได้ทั้งระบบผลผลิตไม่เพียงพอต่อการส่งมอบ	1.1 สร้างองค์ความรู้พัฒนาอาชีพให้คนรุ่นต่อไป เช่น การเพิ่มหลักสูตรในโรงเรียน ศูนย์เรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เป็นต้น 1.2 สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรหม่อนไหมรุ่นใหม่ เช่น ยุวเกษตรกร smart farmer หม่อนไหมอาสา อย่างต่อเนื่อง
2. การจัดหา (Sourcing)	เกษตรกรบางส่วนขาดแคลนอุปกรณ์ และขาดการปรับเปลี่ยนนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในกระบวนการผลิต	2.1 สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การปลูกหม่อน เช่น พันธุ์หม่อน ปุ๋ย สารบำรุงดิน เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์การเลี้ยงไหม เช่น กระดัง จ่อ อุปกรณ์สาวไหม เป็นต้น 2.2 สนับสนุนการพัฒนาเครื่องจักรในการผลิตรังไหมและเส้นไหม พร้อมทั้งเสริมสร้างองค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์ 2.3 สนับสนุนเงินลงทุนดอกเบี้ยต่ำในการสร้างโรงเรือนเลี้ยงไหม
3.การผลิต (Manufacturing)	3.1 ปริมาณผลผลิตใหม่ ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด การผลิตยังไม่เต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากสาเหตุการขาดแคลนใบหม่อนในการเลี้ยงไหม - ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการปลูกต้นหม่อน ทำให้ใบหม่อนไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงไหมโดยเฉพาะในฤดูแล้ง - พื้นที่ไม่เพียงพอต่อการขยายแปลงหม่อน ทำให้ขาดใบหม่อนในการเลี้ยงไหม	3.1.1 สนับสนุนแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่การผลิตหม่อน เช่น บ่อบาดาล ระบบน้ำที่ใช้พลังงานแสงอาทิตย์เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอในการดูแลรักษาผลผลิตได้ตลอดทั้งปี 3.1.2 ส่งเสริมการขอใช้ประโยชน์จากที่สาธารณะประโยชน์เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกหม่อน 3.1.3 ส่งเสริมการผลิตและรับรองมาตรฐานใบหม่อนเลี้ยงไหมของกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตหม่อนใบเพื่อจำหน่ายให้กลุ่มผู้เลี้ยงไหม

ตารางที่ 4.121 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
	<p>3.2 หนองไหมเป็นโรคตายก่อนทำรัง โดยเฉพาะช่วงฤดูฝน</p> <p>3.3 สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของหนองไหม เช่น การเผาขยะ การพ่นยุง</p>	<p>3.2.1 พัฒนาสายพันธุ์ไหมที่มีคุณภาพสูง ผลผลิตดี อย่างต่อเนื่อง</p> <p>3.2.2 เสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษา การป้องกันกำจัดโรค รวมทั้งการบริหารจัดการแปลงที่เหมาะสมให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง</p> <p>3.3.1 ส่งเสริมการผลิตแบบรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายในชุมชน ร่วมกันแก้ปัญหาในระดับชุมชน</p> <p>3.3.2 ภาครัฐมีนโยบายที่เข้มงวดในการงดการเผา</p>
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	ช่องทางตลาดน้อย ส่วนมากเกษตรกรขายเส้นไหมให้ผู้รวบรวม/พ่อค้าคนกลางโดยตรง	<p>4.1 ส่งเสริมและผลักดันไหมชัยภูมิ เป็น สินค้า GI เป็นการสร้างอัตลักษณ์พื้นถิ่นให้ไหมชัยภูมิเป็นที่รู้จักมากขึ้น</p> <p>4.2 สนับสนุนให้มีการสร้างแบรนด์และบรรจุภัณฑ์สินค้าเส้นไหมและผ้าไหม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและอัตลักษณ์ไหมชัยภูมิ</p> <p>4.3 ส่งเสริมการพัฒนาช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย ทั้งออนไลน์ และออฟไลน์</p> <p>4.4 ส่งเสริมการรวมกลุ่มแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า</p> <p>4.5 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่บ้านหม่อนไหม เพื่อเพิ่มช่องทางจำหน่าย</p>
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

4.8 ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

4.8.1 จังหวัดเพชรบูรณ์

1) ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

ปี 2566 พบว่า ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีต้นทุนการผลิตรวม 8,606.42 บาทต่อไร่ หรือ 1.17 บาทต่อกิโลกรัม ผลผลิตต่อไร่ 7,342.86 กิโลกรัม จำแนกเป็นต้นทุนผันแปร 7,209.74 บาทต่อไร่ ต้นทุนคงที่ 1,396.70 บาทต่อไร่ หรือร้อยละ 83.77 และร้อยละ 16.23 ของต้นทุนการผลิตรวม จากการพิจารณา พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะเป็นต้นทุนผันแปรเงินสดเท่ากับ 5,360.98 บาทต่อไร่ ได้แก่ ค่าปุ๋ย ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น และค่าจ้างแรงงาน ในขณะที่ต้นทุนผันแปรไม่เป็นเงินสดเท่ากับ 1,848.74 บาทต่อไร่ ด้านผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 7,342.86 กิโลกรัม และราคาที่เกษตรกรขายได้เฉลี่ย 1.50 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนจากการผลิตเท่ากับ 11,014.29 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,407.86 บาทต่อไร่ หรือ 0.33 บาทต่อกิโลกรัม (ตารางที่ 4.122)

ตารางที่ 4.122 ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักปี 2566

รายการ	หน่วย : บาท/ไร่		
	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
1. ต้นทุนผันแปร	5,360.98	1,848.74	7,209.72
1.1 ค่าแรงงาน	627.43	1,778.02	2,405.46
ค่าเตรียมดิน	477.14	171.42	648.56
เตรียมพันธุ์และปลูก	120.00	62.86	182.86
ดูแลรักษา	30.29	1,543.74	1,574.03
1.2 ค่าวัสดุ	4,611.31	28.57	4,639.88
ค่าพันธุ์	958.29	0	958.29
ค่าปุ๋ย	2,060.86	0	2,060.86
ค่าสารปราบศัตรูพืชและวัชพืช	390.57	28.57	419.14
ค่าสารอื่นๆ และวัสดุปรับปรุงดิน	13.57	0	13.57
ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น	1,062.59	0	1,062.59
ค่าวัสดุการเกษตรและวัสดุสิ้นเปลือง	96.86	0	96.86
ค่าซ่อมแซมอุปกรณ์การเกษตร	28.57	0	28.57
1.3 ค่าเสียโอกาสเงินลงทุน	122.23	42.14	164.31
2. ต้นทุนคงที่	-	1,396.70	1,396.70
ค่าเช่าที่ดิน		1,068.57	1,068.57
ค่าเสื่อมอุปกรณ์การเกษตร		299.71	299.71
ค่าเสียโอกาสเงินลงทุนอุปกรณ์การเกษตร		28.42	28.42
3. ต้นทุนรวมต่อไร่			8,606.43
4. ต้นทุนรวมต่อกิโลกรัม			1.17
5. ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)			7,342.86
6. ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)			1.50
7. ผลตอบแทนต่อไร่			11,014.29

ตารางที่ 4.122 (ต่อ)

หน่วย : บาท/ไร่			
รายการ	เงินสด	ไม่เป็นเงินสด	รวม
8. ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่			2,407.86
9. ผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม			0.33

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

2) เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของข้าวนาปี กับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก)

สินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ได้แก่ ข้าวนาปี ใน 1 รอบการผลิต เกษตรกรจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดเพชรบูรณ์ จะได้ผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,111.52 และ 730.61 บาทต่อไร่ ตามลำดับ (ตารางที่ 4.123) ขณะที่สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิจากการผลิตเท่ากับ 2,407.86 บาทต่อไร่ ทั้งนี้สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12 ได้เปรียบเทียบผลตอบแทนสุทธิข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) ของจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่าข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักของจังหวัดเพชรบูรณ์ยังคงให้ผลตอบแทนสุทธิที่สูงกว่าข้าวนาปีของจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยส่วนต่างผลตอบแทนสุทธิข้าวนาปี จังหวัดนครสวรรค์กับข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก จังหวัดเพชรบูรณ์อยู่ที่ 296.34 บาทต่อไร่ และส่วนต่างผลตอบแทนสุทธิข้าวนาปีในจังหวัดเพชรบูรณ์กับข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักจังหวัดเพชรบูรณ์อยู่ที่ 1,677.25 บาทต่อไร่ นอกจากนี้ ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักเป็นพืชที่ใช้น้ำน้อย มีอายุการเก็บเกี่ยว 70 – 90 วัน เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วสามารถนำมาทำเป็นข้าวโพดหมัก สามารถนำไปเป็นส่วนผสมในการผลิตอาหาร TMR

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการผลิตสินค้าเกษตรข้าวนาปีในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) พบว่าเกษตรกรจะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนค่อนข้างต่ำ แม้ว่าจังหวัดจะมีการบริหารจัดการสินค้าที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามหากเกษตรกรนำผลการศึกษาดังกล่าวไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเดิม เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่เหมาะสมดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ได้รับผลตอบแทนจากการผลิตที่เหมาะสม และคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ

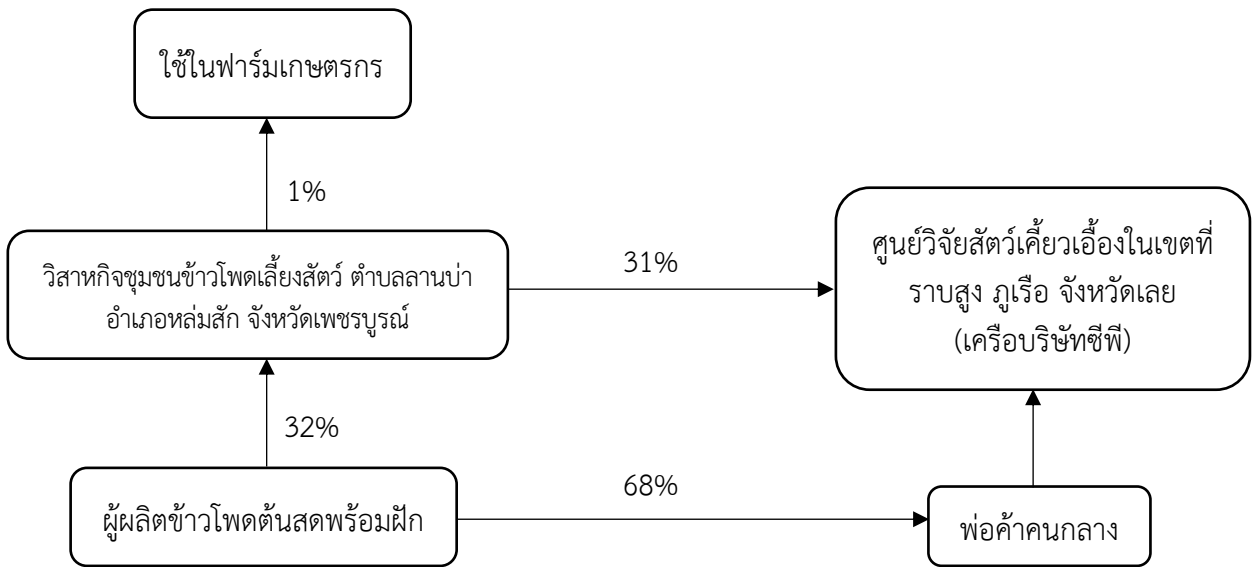
ตารางที่ 4.123 เปรียบเทียบผลตอบแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N กับสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ

หน่วย : บาท/ไร่			
สินค้า	ต้นทุนการผลิต	ผลตอบแทน	ผลตอบแทนสุทธิ
สินค้าเกษตรในพื้นที่ S3 N			
ข้าวนาปี (นครสวรรค์)	4,923.18	7,034.70	2,111.52
ข้าวนาปี (เพชรบูรณ์)	4,494.86	4,287.93	730.61
สินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ			
ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก (เพชรบูรณ์)	8,606.43	11,014.29	2,407.86
ส่วนต่างข้าวนาปี (นครสวรรค์)/ ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก (เพชรบูรณ์)	3,683.25	3,979.59	296.34
ส่วนต่างข้าวนาปี (เพชรบูรณ์)/ ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก (เพชรบูรณ์)	4,111.57	6,726.36	1,677.25

ที่มา: จากการสำรวจ

3) วิถีตลาดข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

ผลผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักส่วนใหญ่ของเกษตรกรส่งให้พ่อค้าคนกลางร้อยละ 68 ของผลผลิตทั้งหมด และพ่อค้าคนกลางส่งต่อให้ศูนย์วิจัยสัตว์เคี้ยวเอื้องในเขตที่ราบสูง ภูเรือ บริษัท ซีพีเอฟ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) เพื่อหมักเป็นอาหารสัตว์ ส่วนที่เหลือร้อยละ 32 เกษตรกรส่งให้วิสาหกิจชุมชนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตำบลลานป่า อำเภอลำสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 32 ส่งให้ศูนย์วิจัยสัตว์เคี้ยวเอื้องในเขตที่ราบสูง ภูเรือ บริษัท ซีพีเอฟ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) และที่เหลือร้อยละ 1 เก็บไว้ใช้ในฟาร์มของเกษตรกร (ภาพที่ 4.26)

ที่มา: จากการสำรวจ ปี 2567

ภาพที่ 4.26 วิถีตลาดข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก จังหวัดเพชรบูรณ์

4) ผู้ประกอบการรับซื้อข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

4.1) ศูนย์วิจัยสัตว์เคี้ยวเอื้องในเขตที่ราบสูง ภูเรือ จังหวัดเลย (เครือบริษัทซีพี) ฟาร์มภูเรือ และฟาร์มด่านซ้าย ดำเนินกิจการรับซื้อผลผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักมาผลิตเป็นข้าวโพดหมัก (ข้าวโพดช็อป) สำหรับเลี้ยงโคนมเป็นหลัก โดยปัจจุบันการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดจังหวัดเพชรบูรณ์ ร้อยละ 80 ส่วนที่เหลือรับซื้อมาจากจังหวัดอื่น ๆ เช่น ลพบุรี นครราชสีมา นครสวรรค์ คิดเป็นร้อยละ 20

(1) ปริมาณความต้องการของทางฟาร์มอยู่ที่ 10,000-12,000 ตัน/ปี โดยมีการรับซื้อผลผลิตแบ่งเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงต้นปี (เดือนมีนาคม - เดือนเมษายน) -ช่วงกลางปี (เดือนมิถุนายน - เดือนกรกฎาคม) และช่วงปลายปี (เดือนตุลาคม - เดือนธันวาคม) สำหรับแนวโน้มความต้องการผลผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก คาดว่าจะทรงตัว เนื่องจากความต้องการใช้อาหารสัตว์สำหรับฟาร์มภูเรือและด่านซ้ายมีปริมาณเท่าเดิม ทั้งนี้ปริมาณการผลิตข้าวโพดจะเพียงพอหรือไม่ขึ้นกับสภาพอากาศ ปริมาณน้ำฝนในแต่ละปี

(2) ราคาซื้อเฉลี่ย 2.10 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งผู้ประกอบการจะพิจารณาสถานการณ์ราคาในขณะนั้นประกอบการกำหนดราคาซื้อจากเกษตรกร โดยส่วนใหญ่มีการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยแจ้งราคาให้เกษตรกรรับทราบก่อนตกลงซื้อขาย

(3) ลักษณะคุณภาพผลผลิตที่รับซื้อ ต้องเป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีอายุการเก็บเกี่ยว 70 – 85 วัน โดยการเก็บเกี่ยวจะตัดข้าวโพดสดพร้อมฝัก โดยส่วนใหญ่ผู้รับซื้อจะมีรถเกี่ยวมาตัดข้าวโพดที่แปลงเกษตรกร โดยเกษตรกรไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเก็บเกี่ยว

4.2) วิสาหกิจชุมชนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตำบลลานบ่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2563 มีเนื้อที่ปลูกรวม 656 ไร่ สมาชิกเกษตรกร 58 ราย เกษตรกรสามารถผลิตได้ 3 รอบการผลิต/ปี โดยมีนางเรไร หอมสมบัติ เป็นประธานแปลงใหญ่ โดยกลุ่มแปลงใหญ่เป็นผู้รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรทั้งหมด

(1) ปริมาณการรับซื้อข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักได้ทั้งหมด 5,000 ตันต่อรอบการผลิต

(2) ด้านราคาซื้อข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ณ เดือนเมษายน 2566 อยู่ที่ 1,500 บาทต่อตัน โดยกลุ่มแปลงใหญ่เป็นผู้รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรทั้งหมด

(3) ด้านการตลาดผลผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักส่วนใหญ่ร้อยละ 70 จำหน่ายรูปแบบอัดก้อนพร้อมห่อพลาสติก (ขนาด 70 กิโลกรัม) ราคา 3,000 บาทต่อตัน ส่งจำหน่ายให้กับบริษัทอาหารสัตว์ขนาดใหญ่ในจังหวัดเลย และผลผลิตอีกร้อยละ 30 จำหน่ายรูปแบบป่นละเอียดไม่อัดก้อน ขนส่งโดยรถบรรทุก ส่งจำหน่ายให้กับฟาร์มและสหกรณ์ในจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัดเลย เพื่อใช้ผลิตเป็นอาหาร TMR ราคา 2,500 บาทต่อตัน

5) พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก)

จากการพิจารณาข้อมูลผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก) ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มีแหล่งรับซื้อจำนวน 2 แหล่ง ได้แก่ 1) ศูนย์วิจัยสัตว์เคี้ยวเอื้องในเขตที่ราบสูงภูเรือ จังหวัดเลย (เครือข่ายซีพี) มีความต้องการผลผลิตรวม 12,000 ตัน 2) วิสาหกิจแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตำบลลานบ่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีความต้องการผลผลิตรวม 5,000 ตัน ยังสามารถส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการผลิตจากข้าวนาปี เป็นข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ในพื้นที่อำเภอหล่มสัก ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องเหมาะสมกับฐานทรัพยากร และต้นทุนการผลิตของเกษตรกร (ตารางที่ 4.124)

ตารางที่ 4.124 พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนสินค้าเกษตรที่สำคัญ (ข้าวนาปี) เป็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ(ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก) จังหวัดเพชรบูรณ์

แหล่งรับซื้อ (อำเภอ)	ปริมาณความต้องการ (ตัน/ปี)	ปริมาณที่รับซื้อปัจจุบัน (ตัน/ปี)	ปริมาณที่ต้องการเพิ่ม (ตัน/ปี)	พื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยน	
				อำเภอ	จำนวน (ไร่)*
1. ศูนย์วิจัยสัตว์เคี้ยวเอื้องในเขตที่ราบสูง ภูเรือ จังหวัดเลย (เครือข่ายซีพี)	12,000	10,000	2,000	หล่มสัก	1,362.02
2. วิสาหกิจแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตำบลลานบ่า อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์	5,000	4,200	800	หล่มสัก	-

ที่มา: จากการสำรวจ และ * จากการคำนวณ

6) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

จากการลงพื้นที่สอบถามเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าเกษตรทางเลือกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก เกี่ยวกับกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) เพื่อจัดการการไหลเวียนของสินค้าและบริการเข้าและออกจากธุรกิจทุกขั้นตอนให้เป็นผลิตภัณฑ์ขั้นสุดท้ายไปสู่ลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดหา (Sourcing) การผลิต (Manufacturing) การจัดส่ง (Delivering and Logistics) และการส่งคืน (Returning) สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.125 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
1. การวางแผน (Planning)	การวางแผนการผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักของเกษตรกรเริ่มต้นด้วยวางแผนความต้องการของตลาดในอนาคต โดยพิจารณาปัจจัยที่สำคัญ เช่น ปริมาณของข้าวโพดที่ตลาดต้องการ คุณภาพที่ตลาดต้องการ นอกจากนี้ ยังมีการวางแผนใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เช่น ปุ๋ยและเมล็ดพันธุ์ที่จำเป็นสำหรับการปลูกข้าวโพด เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บเกี่ยว ทรัพยากรน้ำ รวมถึงการวางแผนด้านแรงงาน	ผู้ประกอบการส่วนใหญ่มีการวางแผนการรับซื้อข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักปริมาณความต้องการที่ใช้ในฟาร์ม รวมถึงขั้นตอนการวางแผนในการรับซื้อข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักจากเกษตรกรตามเวลาที่กำหนด
2. การจัดหา (Sourcing)	เกษตรกรรวมกลุ่มทำการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ดังนั้นการจัดหาปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย รวมไปถึงเครื่องมือและอุปกรณ์การเก็บเกี่ยวต้องมีมาตรฐานให้ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการที่รับซื้อ เกษตรกรส่วนใหญ่จึงจัดหาปัจจัยการผลิตจากผู้นำกลุ่ม หรือจากผู้ประกอบการที่รับซื้อ	ผู้ประกอบการทำข้อตกลงร่วมกับผู้ขาย รวมไปถึงการตรวจสอบคุณภาพของสินค้าให้ตรงกับความต้องการของผู้ประกอบการ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังมีการรับรองราคากับเกษตรกรที่ผลิตสินค้าได้ตรงตามมาตรฐาน
3. การผลิต (Manufacturing)	เกษตรกรมีการใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มผลผลิตภายในกลุ่มตั้งแต่เริ่มการผลิตจนถึงการบรรจุสินค้า เช่น รถเก็บเกี่ยวผลผลิต เครื่องอัดก้อนและห่อข้าวโพดซออป เป็นต้น	ก่อนผลิตผู้ประกอบการได้เสนอปริมาณความต้องการให้กับเกษตรกร จนถึงขั้นตอนการรับซื้อและการตรวจสอบคุณภาพสินค้าจากเกษตรกร

ตารางที่ 4.125 (ต่อ)

ขั้นตอน	เกษตรกร	ผู้ประกอบการ
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	กลุ่มเกษตรกรจัดส่งสินค้าที่มีประสิทธิภาพผ่านพ่อค้าคนกลาง/ผู้นำกลุ่มที่ได้รับการอบรมการบรรจุและการขนส่งสินค้า และจัดส่งสินค้าให้ผู้ประกอบการ ดังนั้น สินค้าจะมีคุณภาพตามความต้องการของผู้ประกอบการ	ผู้ประกอบการบางรายทำข้อตกลงกับเกษตรกร/พ่อค้าคนกลางโดยตรง ทำให้ได้รับการจัดส่งที่มีคุณภาพและทันต่อความต้องการ
5. การส่งคืน (Returning)	เกษตรกรส่วนใหญ่มีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าและการวางแผนการจัดส่ง ดังนั้น ขั้นตอนการส่งคืนสินค้าจากผู้ประกอบการจึงมีโอกาสน้อย	ผู้ประกอบการได้มีการวางแผนด้านโลจิสติกส์เพื่อลดปัญหาด้านการขนส่งและการส่งคืนสินค้า

7) ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก)

การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก) พบว่ายังประสบปัญหาในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการวางแผน อาทิ เกษตรกรบางรายไม่มีการวางแผนการผลิตตามพื้นที่ที่เหมาะสม การจัดหา อาทิ ขาดแคลนทรัพยากรที่สำคัญในการเพาะปลูก เช่น น้ำ เกษตรกรบางรายยังมีอุปสรรคด้านปัจจัยการผลิต เช่น ทรัพยากรน้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก การผลิต เช่น การขาดแคลนอุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยว การจำหน่าย/จัดส่ง อาทิ พ่อค้าคนกลางมีไม่เพียงพอต่อความต้องการ อาจจัดส่งล่าช้า และการส่งคืน อาทิ สินค้าใช้เวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมทำให้อาจมีบางส่วนไม่ได้มาตรฐาน

การจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก) โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด และข้อเท็จจริง จากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐมาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก) ที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปใช้ประกอบการจัดทำแผนงาน/โครงการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาทดแทนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม รายละเอียด (ตารางที่ 4.126)

ตารางที่ 4.126 ปัญหาอุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ (ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
1. การวางแผน (Planning)	1.1 เกษตรกรบางรายไม่มีการวางแผนการผลิตตามพื้นที่ที่เหมาะสม 1.2 ขาดการวางแผนการผลิตในลักษณะกลุ่ม 1.3 ขาดการวางแผนการขนส่งที่มีเพียงพอต่อความต้องการ	1.1 ส่งเสริมการอบรมความรู้/ข้อมูลความเหมาะสมของพื้นที่การผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก เพื่อวางแผนการบริหารจัดการการผลิตข้าวโพดซึบให้มีคุณภาพสูงสุด 1.2 สนับสนุนให้เกษตรกรมีการวางแผนร่วมกันก่อนการเพาะปลูก อาทิ ระยะเวลาการเพาะปลูกและ

ตารางที่ 4.126 (ต่อ)

ขั้นตอน	ปัญหาอุปสรรค	แนวทางพัฒนา
		การเก็บเกี่ยว ปริมาณความต้องการ และชนิดพันธุ์ข้าวโพด เพื่อให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน
2. การจัดหา (Sourcing)	2.1 ขาดแคลนทรัพยากรที่สำคัญในการเพาะปลูก เช่น น้ำ 2.2 บางช่วงเวลาเครื่องมือในการเก็บเกี่ยวไม่เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร	2.1 สนับสนุนเงินทุนและพัฒนา ระบบชลประทาน เพื่อประกอบ การเพาะปลูกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ซึ่งเป็น ปัจจัย การผลิตที่สำคัญ ของเกษตรกร
3.การผลิต (Manufacturing)	3.1 อุปสรรคด้านสภาพแวดล้อม เช่น ภัยแล้ง 3.2 การขาดแคลนอุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยว	3.1 สนับสนุนเครื่องมือเก็บเกี่ยว แก่เกษตรกร เนื่องจากการเก็บเกี่ยว ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักใช้เครื่องจักร ขนาดใหญ่และราคาสูง และร่วม วางแผนการเก็บเกี่ยวระหว่าง เกษตรกร ผู้นำกลุ่ม/พ่อค้ารวบรวม และผู้ประกอบการ
4. การจำหน่าย/จัดส่ง (Delivering and Logistics)	4.1 พ่อค้าคนกลางมีไม่เพียงพอต่อ ความต้องการ การจัดส่งอาจล่าช้า 4.2 เกษตรกรบางรายผลิตในพื้นที่ห่างไกล จากแหล่งรับซื้อ	4.1 เพิ่ม แหล่งรับซื้อผลผลิต ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก เพื่อให้ มีช่องทางการขายที่หลากหลาย และกระจาย รวมถึงวางแผน การขนส่งให้มีประสิทธิภาพสูงสุด
5. การส่งคืน (Returning)	-	-

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุป

การศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ เพื่อทดแทนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri Map) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาต้นทุนผลตอบแทนสินค้าเกษตรในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) และสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ รวมทั้งจัดทำแนวทางการพัฒนาโดยใช้กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) จัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการบริหารจัดการพื้นที่ให้สอดคล้องกับลักษณะความเหมาะสมทางกายภาพ ได้รับผลตอบแทนคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ ตลอดจนเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกผลิตให้กับเกษตรกร ได้อย่างเหมาะสม และสร้างรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ หน่วยงาน ภาครัฐ สามารถนำข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพไปใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล และสอดคล้องกับฐานทรัพยากรทางการเกษตร ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรและผู้ประกอบการตัวอย่างในพื้นที่

โดยสินค้าเกษตรที่สำคัญที่ผลิตในพื้นที่ S3 และ N จำนวน 5 ชนิด ได้แก่ ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และยางพารา ในพื้นที่ศึกษา 27 จังหวัด พบว่า ให้ผลตอบแทนต่ำกว่าการผลิตในพื้นที่ S1 และ S2 โดยเฉพาะการผลิตข้าวนาปี ของจังหวัดอุดรธานี และเลย จะเห็นได้ว่าผลตอบแทนสุทธิขาดทุน เมื่อเปรียบเทียบการผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญกับสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ จำนวน 8 ชนิด ได้แก่ ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ทูเรียน กล้วยน้ำว่า ไม้หอมไหม และข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก จากผลการศึกษา พบว่า สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ให้ผลตอบแทนสุทธิที่สูงกว่าสินค้าเกษตรที่สำคัญที่ผลิตในพื้นที่ S3 และ N ยกเว้นถั่วเขียว ในพื้นที่จังหวัดชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี ให้ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ต่ำกว่าการผลิตข้าวนาปี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากปีที่ทำการศึกษานั้นเพาะปลูกถั่วเขียวได้รับผลกระทบจากน้ำท่วม ส่งผลให้ผลต่อไร่ต่ำกว่าปีปกติ แต่หากพิจารณาผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม จะพบว่า ถั่วเขียวให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าการผลิตข้าวนาปี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ซึ่งคุ้มค่ากว่า ในส่วนของการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาสินค้าทางเลือกที่มีศักยภาพ 8 สินค้า โดยใช้ข้อมูลจากสถานการณ์การผลิต การตลาด การวิเคราะห์กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (ต้นทาง กลางทาง ปลายทาง) และข้อเท็จจริงจากการสัมภาษณ์เกษตรกร ผู้ประกอบการ รวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ มาวิเคราะห์และประมวลผล จากนั้นนำผลการศึกษาดังกล่าวไปจัดเวทีระดมความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพที่เหมาะสมในแต่ละสินค้า สรุปได้ดังนี้

5.1.1 ถั่วเหลือง

1) จังหวัดอุดรธานี

ปี 2566 พบว่า ถั่วเหลืองมีต้นทุนการผลิตรวม 2,971.84 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,315.44 บาทต่อไร่ หรือ 8.87 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปีที่มีต้นทุนการผลิตรวม 4,067.19 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิพบว่าขาดทุนเท่ากับ 143.12 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วเหลืองส่วนใหญ่ร้อยละ 87.77 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิตภายในจังหวัด ได้แก่ ลานเค็กกิลลีเจริญผล (ร้อยละ 32.06) นางัวอุดมผล (ร้อยละ 13.74) กลุ่มถั่วเหลืองตำบลน้ำโสม (ร้อยละ 15.26) และสหกรณ์การเกษตรน้ำโสม จำกัด (ร้อยละ 26.71) ซึ่งลานเค็กกิลลีเจริญผลส่งต่อให้ผู้ประกอบในจังหวัด (ร้อยละ 1.53) และส่งต่อให้ผู้ประกอบการนอกจังหวัด (ร้อยละ 30.53)

โดยผู้ประกอบการในจังหวัดทุกรายนำผลผลิตที่รวบรวมทั้งหมดส่งต่อไปให้ผู้ประกอบการภายนอกจังหวัด (ร้อยละ 87.77) ได้แก่ ไฮโล โรงงานแปรรูปสกัดน้ำมัน เป็นต้น ผลผลิตที่เหลือเกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ ร้อยละ 2.66 และขายเมล็ดพันธุ์ ร้อยละ 9.57

2) จังหวัดหนองบัวลำภู

ปี 2566 พบว่า ถั่วเหลืองมีต้นทุนการผลิตรวม 3,529.44 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 3,036.23 บาทต่อไร่ หรือ 9.55 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปีที่มีต้นทุนการผลิตรวม 2,987.30 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,162.98 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วเหลืองส่วนใหญ่ร้อยละ 96.76 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิตภายในจังหวัด ได้แก่ ศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชขอนแก่น (รับซื้อที่บ้านเกษตรกร) (ร้อยละ 30.30) พ่อค้าผู้รวบรวม (ร้อยละ 7.69) จำหน่ายให้ผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิตจังหวัดอุดรธานี (ร้อยละ 52.72) ได้แก่ ลานเค้กลิลลี่เจริญผล นางวุดมผล และสหกรณ์การเกษตรน้ำโสม จำกัด และผู้ประกอบการรวบรวม อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น (ร้อยละ 6.05) ซึ่งพ่อค้าผู้รวบรวม และผู้ประกอบการภายนอกจังหวัดจะนำผลผลิตที่รวบรวมทั้งหมดไปส่งต่อไปให้ผู้ประกอบการภายนอกจังหวัด ได้แก่ ไฮโล โรงงานแปรรูปสกัดน้ำมัน ยกเว้นศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชขอนแก่นนำไปขายต่อในรูปแบบเมล็ดพันธุ์ผลผลิตที่เหลือเกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ ร้อยละ 3.24

3) จังหวัดเลย

ปี 2566 พบว่า ถั่วเหลืองมีต้นทุนการผลิตรวม 3,885.10 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 3,614.36 บาทต่อไร่ หรือ 9.95 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปีที่มีต้นทุนการผลิตรวม 4,841.07 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิพบว่าขาดทุนเท่ากับ 1,404.37 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วเหลืองส่วนใหญ่ร้อยละ 96.05 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่พ่อค้าผู้รวบรวมผลผลิต (ร้อยละ 75.27) และผู้ประกอบการรวบรวมผลผลิตภายในจังหวัด (ร้อยละ 20.78) ซึ่งพ่อค้าผู้รวบรวมผลผลิตได้นำผลผลิตบางส่วนขายต่อให้ผู้ประกอบการในจังหวัด (ร้อยละ 25.97) และนำผลผลิตขายให้กับผู้ประกอบการแปรรูปภายนอกจังหวัด (ร้อยละ 49.30) ส่วนผู้ประกอบการในจังหวัดจะนำผลผลิตที่รวบรวมทั้งหมดไปส่งต่อไปให้ผู้ประกอบการในต่างจังหวัด (ร้อยละ 46.75) ได้แก่ ไฮโล โรงงานแปรรูปสกัดน้ำมัน ผลผลิตที่เหลือเกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ ร้อยละ 2.66 และขายเมล็ดพันธุ์ ร้อยละ 9.57

แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพสินค้าถั่วเหลือง

1) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งเพาะปลูกถั่วเหลืองเพิ่มเติมได้ เช่น ขุดบ่อจิ๋ว การสนับสนุนปั้มน้ำระบบโซล่าเซลล์พร้อมเจาะน้ำบาดาล การสร้างแหล่งเก็บน้ำฝนเพื่อนำมาใช้ในช่วงฤดูแล้ง การขยายพื้นที่กระจายแหล่งน้ำ ฯลฯ รวมทั้งมีการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีจัดการระบบชลประทาน เพื่อลดการสูญเสียน้ำในช่วงฤดูแล้ง จัดการน้ำให้ทั่วถึงครอบคลุมพื้นที่ และวางแผนการใช้น้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

2) สนับสนุนเครื่องจักรกลทางการเกษตรเพื่อลดการใช้แรงงาน

3) พัฒนาและเพิ่มแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ประกอบกับกระจายจุดจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่

4) ประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองคุณภาพดีแก่เกษตรกรให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

5) ใช้สารเคมีป้องกันศัตรูพืช ฉีดยาป้องกันหนอน และตรวจสอบแปลงอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งควรมีการอบรมให้ความรู้วิธีการตรวจ/ดูแลแปลงให้ปลอดศัตรูพืช

6) ควรหลีกเลี่ยงการเก็บเกี่ยวผลผลิตช่วงฝนตก

7) ส่งเสริมและสนับสนุนการรวมกลุ่มในการบริหารจัดการผลผลิตร่วมกัน เพื่อให้มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เช่น กลุ่มเกษตรกรมีความให้สนับสนุนบรรทุกขนส่งสินค้าทางการเกษตร เพื่อลดต้นทุนค่าขนส่ง และมีอำนาจในการต่อรองราคาสินค้า

8) ส่งเสริมให้เกษตรกร/กลุ่มเกษตรกร/ผู้ประกอบการ มีจุดรวบรวมผลผลิตในพื้นที่ ก่อนนำผลผลิตไปขายเพื่อลดต้นทุนการขนส่ง นอกจากนี้ยังส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่ม

9) สนับสนุนการรวบรวมผลผลิตของเกษตรกร เพื่อนำไปขนส่งที่โรงงานที่ให้ราคาสูงเอง และเพื่อต่อรองราคาที่สูงขึ้นจากพ่อค้ารายเดิม

10) สร้างมาตรการจูงใจให้เกษตรกรปลูกถั่วเหลืองต่อเนื่อง เช่น การทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบการ การประกันราคารับซื้อผลผลิตถั่วเหลือง 20-25 บาทต่อกิโลกรัม เป็นต้น

5.1.2 ถั่วเขียว

ปี 2566 พบว่า ต้นทุนถั่วเขียวเฉลี่ยจังหวัดชัยนาท สระบุรี และสุพรรณบุรี มีต้นทุนการผลิตรวม 2,344.84 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,282.32 บาทต่อไร่ หรือ 7.61 บาทต่อกิโลกรัม ส่วนต้นทุนการผลิตข้าวนาปี พบว่า จังหวัดชัยนาท มีต้นทุนการผลิตรวม 4,594.98 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,274.19 บาทต่อไร่ จังหวัดสระบุรี มีต้นทุนการผลิตรวม 5,068.44 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,502.82 บาทต่อไร่ จังหวัดสุพรรณบุรี มีต้นทุนการผลิตรวม 5,026.01 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,058.83 บาทต่อไร่ และต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 พบว่า จังหวัดชัยนาท มีต้นทุนการผลิตรวม 4,946.55 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,786.87 บาทต่อไร่ จังหวัดสระบุรี มีต้นทุนการผลิตรวม 5,141.33 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,583.29 บาทต่อไร่ จังหวัดสุพรรณบุรี มีต้นทุนการผลิตรวม 5,336.15 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,094.05 บาทต่อไร่ จากการศึกษาค้นคว้าการผลิตถั่วเขียว จังหวัดชัยนาท สระบุรี สุพรรณบุรี พบว่า การผลิตถั่วเขียวได้รับผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ต่ำกว่าการผลิตข้าวนาปีและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ทั้งนี้เนื่องจากการผลิตถั่วเขียวในปี 2566 หลายพื้นที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมเสียหาย ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้รับน้อยกว่าปีปกติ แต่หากพิจารณาผลตอบแทนสุทธิต่อกิโลกรัม จะพบว่า ถั่วเขียวให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าการผลิตข้าวนาปี และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ซึ่งค้ำค่ากว่า ถั่วเขียวเป็นพืชที่เพาะปลูกง่าย อายุการเก็บเกี่ยวเร็ว ประมาณ 65-70 วัน การปฏิบัติดูแลรักษาง่าย ไม่ใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยาก เมื่อเปรียบเทียบกับพืชชนิดอื่น ตลอดจนมีพ่อค้ามารับซื้อถึงแหล่งผลิต ประกอบกับปริมาณน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูกน้อยกว่าการผลิตข้าวนาปีและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ รุ่น 1 ในพื้นที่ไม่เหมาะสม โดยผลผลิตถั่วเขียวส่วนใหญ่ร้อยละ 59 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่พ่อค้าคนกลางในพื้นที่ ซึ่งพ่อค้าคนกลางส่วนใหญ่ส่งขายไปยังลานรับซื้อเพื่อส่งต่อไปยังโรงงานแปรรูป บางส่วนส่งขายให้กับโรงงานแปรรูปโดยตรง โรงงานแปรรูปที่รับซื้อจะอยู่ในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี (โรงงานทำวันเส้น) จังหวัดเพชรบูรณ์ (โรงงานถั่วชิก) ส่วนอีกร้อยละ 40 เกษตรกรจะจำหน่ายให้กับลานรับซื้อในและนอกพื้นที่ เพื่อส่งต่อไปยังโรงงานแปรรูป และส่วนที่เหลืออีก 1% เกษตรกรจะเก็บไว้ทำพันธุ์

แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพสินค้าถั่วเขียว

1) มีช่องทางการสื่อสาร เชื่อมโยงกันระหว่างเกษตรกร ผู้รวบรวม และผู้ประกอบการเพื่อเกษตรกรสามารถผลิตถั่วเขียวที่มีคุณภาพ ปริมาณที่เหมาะสมตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการ

2) ส่งเสริมการทำความเข้าใจ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติร่วมกัน หรือจัดทำ MOU ระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ เพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งด้านการผลิต การตลาด ใช้กลไกตลาดนำการผลิต

- 3) สนับสนุนองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรทั้งด้านการผลิต การตลาด เทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และช่องทางการตลาด ปรับปรุงการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาดได้
- 4) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมมาใช้ในการผลิต การพัฒนาพันธุ์ถั่วเขียวที่ให้ผลผลิตสูง มีความทนทานต่อโรคแมลงศัตรูพืช และทนแล้ง
- 5) ส่งเสริมการจัดทำแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพระดับชุมชน เพื่อส่งต่อเมล็ดพันธุ์คุณภาพให้แก่เกษตรกร
- 6) ปรับเปลี่ยนแนวคิดเกษตรกรจากการทำนา หรือปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียว ให้เพิ่มโอกาสสร้างรายได้ในการปลูกพืชทนแล้ง เช่น ถั่วเขียว
- 7) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียว เพื่อเพิ่มขนาดการผลิต สร้างความเข้มแข็ง และมีอำนาจต่อรองทางการตลาด
- 8) ส่งเสริมการผลิตถั่วเขียวที่มีคุณภาพ การจัดทำมาตรฐาน เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นในเรื่องคุณภาพ และปริมาณผลผลิตให้แก่ผู้รับซื้อ
- 9) การจำหน่ายผลผลิตถั่วเขียวควรมีการคัดคุณภาพขายตามเกรด ไม่เน้นการขายคละเพียงอย่างเดียว
- 10) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้ ในการเพาะปลูกถั่วเขียว เช่น ทำปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมัก เป็นต้น
- 11) ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการแปรรูปถั่วเขียวที่มีคุณภาพต่ำ ตกเกรด เพื่อสร้างรายได้เพิ่มกว่าการขายในรูปแบบเมล็ดสด และมีการบริการหลังการขายเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

5.1.3 ถั่วลิสง

1) จังหวัดเชียงใหม่

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 12,085.17 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 11,567.15 บาทต่อไร่ หรือ 11.30 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปรังที่มีต้นทุนการผลิตรวม 4,723.37 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 3,621.12 บาทต่อไร่ และได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีต้นทุนการผลิตรวม 5,774.11 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,961.49 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงร้อยละ 100 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายในรูปถั่วลิสงฝักสด ให้แก่หัวจุด/ผู้รวบรวมในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อสินค้าต่อจากจากผู้รวบรวมในพื้นที่ โดยผลผลิตทั้งหมดจะส่งผลผลิตถั่วลิสงไปยังตลาดค้าส่งสำหรับนำไปทำถั่วต้ม เช่น ตลาดไท เป็นต้น

2) จังหวัดลำปาง

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 10,059.58 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 7,882.47 บาทต่อไร่ หรือ 10.11 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปรังที่มีต้นทุนการผลิตรวม 5,374.15 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 827.65 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวมในพื้นที่ และต่างจังหวัด ซึ่งจะส่งจำหน่ายให้กับโรงงานกะเทาะ ร้อยละ 40 (ผลผลิตฝักแห้ง) และส่งไปยังตลาดค้าส่ง ร้อยละ 10 (ผลผลิตถั่วลิสงฝักสด) และบางส่วนจำหน่ายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อนำไปแปรรูปเป็นถั่วกรอบแก้ว ถั่วทอดสมุนไพร ถั่วคั่วเกลือ และถั่วทอดกะทิ ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการจำหน่ายในรูปแบบของเมล็ดพันธุ์ให้กับศูนย์วิจัยพืชไร่จังหวัดเชียงใหม่ และเกษตรกรในจังหวัดและต่างจังหวัด ร้อยละ 30

3) จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 11,019.93 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 12,010.99 บาทต่อไร่ หรือ 12.01 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีต้นทุนการผลิตรวม 4,224.13 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,278.11 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวมผลผลิตในพื้นที่ และผลผลิตบางส่วนขายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 10 ที่นำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ถั่วลายเสือของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งผลผลิตที่พ่อค้ารวบรวมมี 2 ประเภท ได้แก่ ถั่วลิสงฝักสดส่งตลาดปลายทางที่จังหวัดนครปฐม กรุงเทพฯ และพ่อค้าชาวจีน ร้อยละ 50 และผลผลิตถั่วลิสงฝักแห้งส่งตลาดปลายทาง ร้อยละ 40 เช่น บริษัทพันธุ์ไทย มารูจี๋ ชันสวีท เต๋มาแก่น้อย เป็นต้น

4) จังหวัดพะเยา

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 10,764.62 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 12,837.69 บาทต่อไร่ หรือ 12.58 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีต้นทุนการผลิตรวม 5,642.15 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,273.75 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงร้อยละ 100 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายในรูปถั่วลิสงฝักสด ให้แก่หัวจุด/ผู้รวบรวมในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อสินค้าต่อจากผู้รวบรวมในพื้นที่ โดยผลผลิตทั้งหมดจะส่งผลผลิตถั่วลิสงไปยังตลาดค้าส่งสำหรับนำไปทำถั่วต้ม เช่น ตลาดไท เป็นต้น

5) จังหวัดขอนแก่น

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 12,358.52 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 3,390.61 บาทต่อไร่ หรือ 6.79 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปรังที่มีต้นทุนการผลิตรวม 4,295.08 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,544.05 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 65.54 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่พ่อค้าเร่ โดยจำแนกเป็นพ่อค้าเร่ในจังหวัดขอนแก่น ร้อยละ 37.09 และพ่อค้าเร่นอกจังหวัดขอนแก่น ร้อยละ 28.45 ส่วนที่เหลือจะเก็บเป็นเมล็ดพันธุ์ ร้อยละ 23.39 แปรรูปและจำหน่ายเองในชุมชนหรือตลาดนัด ร้อยละ 11.07

6) จังหวัดกาฬสินธุ์

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 12,958.14 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,006.16 บาทต่อไร่ หรือ 4.25 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปรังที่มีต้นทุนการผลิตรวม 4,752.66 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 56.32 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 58.54 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่ พ่อค้าเร่ โดยจำแนกเป็นพ่อค้าเร่ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ร้อยละ 27.73 และพ่อค้าเร่อกจังหวัดกาฬสินธุ์ ร้อยละ 30.81 ส่วนที่เหลือจะเก็บเป็นเมล็ดพันธุ์ ร้อยละ 24.28 แปรรูปและจำหน่ายเองในชุมชนหรือตลาดนัด ร้อยละ 13.36 และจำหน่ายผ่านวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 3.82

7) จังหวัดกาญจนบุรี

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 13,731.77 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 7,368.01 บาทต่อไร่ หรือ 8.93 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปีที่มีต้นทุนการผลิตรวม 4,092.81 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,049.15 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายถั่วลิสงฝักสดให้กับผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสงในจังหวัด (โรงต้มถั่วลิสง) โดยผู้ประกอบการจะนำผลผลิตที่ผ่านการแปรรูปขั้นต้น (ถั่วลิสงต้ม) และฝักสดไปจำหน่ายที่แผงจำหน่ายที่ตลาดค้าส่งนอกจังหวัด (ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี)

คิดเป็นร้อยละ 85 และจำหน่ายให้กับพ่อค้าปลีกในจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 5 รองลงมา คือ เก็บผลผลิตไว้เพื่อทำพันธุ์ ร้อยละ 5 และที่เหลือจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลาง เพื่อส่งต่อไปยังผู้ประกอบการรับซื้อในตลาดค้าส่งนอกจังหวัด (ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี) และจำหน่ายผลผลิตโดยผ่านการแปรรูปขั้นต้น (ถั่วลิสงต้ม) ให้กับผู้บริโภคโดยตรง ร้อยละ 4 และ ร้อยละ 1

8) จังหวัดเพชรบุรี

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 11,491.30 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 5,998.47 บาทต่อไร่ หรือ 8.37 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปีที่มีต้นทุนการผลิตรวม 5,090.68 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,452.34 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 95 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายถั่วลิสงฝักสดให้กับผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสงในจังหวัด (โรงต้มถั่วลิสง) โดยผู้ประกอบการจะนำผลผลิตที่ผ่านการแปรรูปขั้นต้น (ถั่วลิสงต้ม) และฝักสดไปจำหน่ายที่แผงจำหน่ายในตลาดค้าส่งในจังหวัด ได้แก่ ตลาดหนองบัว อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ คิดเป็นร้อยละ 5 และแผงจำหน่ายที่ตลาดค้าส่งนอกจังหวัด ประกอบด้วย (1) ตลาดศรีเมือง จังหวัดราชบุรี (2) ตลาดสี่มุมเมือง จังหวัดปทุมธานี (3) ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี (4) ตลาดปทุมมงคล จังหวัดนครปฐม (5) ตลาดใหม่ จังหวัดชลบุรี (6) ตลาดพุทธมณฑล สาย 4 (7) ตลาดทะเลไทย จังหวัดสมุทรสาคร คิดเป็นร้อยละ 85 และจำหน่ายให้กับพ่อค้าปลีกในจังหวัด คิดเป็นร้อยละ 5 และส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 5 เก็บผลผลิตไว้เพื่อทำพันธุ์

9) จังหวัดอุบลราชธานี

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 4,889.80 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,110.20 บาทต่อไร่ หรือ 4.63 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปรังที่มีต้นทุนการผลิตรวม 3,736.67 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,105.24 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะนำไปต้มสุกเพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่ ร้อยละ 15 จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางรวบรวมในจังหวัดมารับซื้อ ณ แปลงเกษตร และจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ่านตลาดค้าส่ง สำหรับร้อยละ 4.5 เกษตรกรจำหน่ายให้ผู้ประกอบการแปรรูปในพื้นที่ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มแม่บ้านในชุมชนที่แปรรูปเป็นถั่วลิสงคั่วทราย และผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อส่งต่อไปยังร้านค้าปลีกทั้งในและต่างจังหวัด และอีกร้อยละ 0.5 เกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป

10) จังหวัดยโสธร

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 5,642.88 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,862.12 บาทต่อไร่ หรือ 11.78 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปรังที่มีต้นทุนการผลิตรวม 4,129.16 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,983.63 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 85.5 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้ผู้ประกอบการแปรรูปในพื้นที่ เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มแม่บ้านในชุมชนที่แปรรูปเป็นถั่วลิสงคั่วทราย ถั่วกรอบแก้ว ถั่วตัด ถั่วทอดสมุนไพร เป็นต้น เพื่อส่งต่อไปยังร้านค้าปลีกทั้งในและต่างจังหวัด ร้อยละ 13 จำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางรวบรวมในจังหวัดมารับซื้อ ณ แปลงเกษตร และจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ่านตลาดค้าส่ง สำหรับร้อยละ 1 เกษตรกรจะนำไปต้มสุกเพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่ และอีกร้อยละ 0.5 เกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป

11) จังหวัดศรีสะเกษ

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 5,882.93 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,307.07 บาทต่อไร่ หรือ 8.45 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปรังที่มีต้นทุนการผลิตรวม 3,721.73 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 388.49 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 97.5 เกษตรกรจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางรวบรวมในจังหวัดมารับซื้อ ณ แปลงเกษตร และจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ่านตลาดค้าส่ง สำหรับร้อยละ 2 เกษตรกรจะนำไปต้มสุกเพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่ และอีกร้อยละ 0.5 เกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป

12) จังหวัดอำนาจเจริญ

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 6,886.44 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,913.56 บาทต่อไร่ หรือ 10.41 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตมันสำปะหลังที่มีต้นทุนการผลิตรวม 6,947.79 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 883.76 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 98 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางรวบรวมในจังหวัดมารับซื้อ ณ แปลงเกษตร และจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ่านตลาดค้าส่ง สำหรับร้อยละ 1.5 เกษตรกรจะนำไปต้มสุกเพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่ และอีกร้อยละ 0.5 เกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป

13) จังหวัดมุกดาหาร

ปี 2566 พบว่า ถั่วลิสงมีต้นทุนการผลิตรวม 5,824.66 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 3,025.34 บาทต่อไร่ หรือ 10.26 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตมันสำปะหลังที่มีต้นทุนการผลิตรวม 7,682.04 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,527.85 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตถั่วลิสงส่วนใหญ่ร้อยละ 98.5 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้พ่อค้าคนกลางรวบรวมในจังหวัดมารับซื้อ ณ แปลงเกษตร และจำหน่ายให้ผู้บริโภคผ่านตลาดค้าส่ง สำหรับร้อยละ 1 เกษตรกรจะนำไปต้มสุกเพื่อจำหน่ายเองในตลาดชุมชน/ตลาดนัดในพื้นที่ และอีกร้อยละ 0.5 เกษตรกรเก็บไว้ทำพันธุ์ในรอบการผลิตต่อไป

แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพสินค้าถั่วลิสง

- 1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรเกิดการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและกลุ่มจำหน่ายผลผลิต และการบริหารจัดการกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ เช่น การรวมกลุ่มแปลงใหญ่ และกลุ่มวิสาหกิจ เป็นต้น
- 2) ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการผลิต การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การใช้เทคโนโลยีการผลิต โดยมุ่งเน้นการลดต้นทุนการผลิตและการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และการแปรรูปเพิ่มมูลค่า
- 3) ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่เกษตรกรในการนำดินไปตรวจวิเคราะห์ และนำผลการวิเคราะห์ดินไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงบำรุงดินเบื้องต้นในแปลง เพื่อให้ได้รับธาตุอาหารที่เหมาะสมกับพื้นที่
- 4) ส่งเสริมการปลูกถั่วลิสงในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ในฤดูแล้ง และเก็บเมล็ดพันธุ์ในฤดูแล้งไว้ใช้ในฤดูฝน หรือรัฐทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างกลุ่มที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ในฤดูแล้งกับกลุ่มที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ในฤดูฝน
- 5) วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม การปรับปรุงเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงให้มีความทนทานต่อโรคและแมลงศัตรูพืช
- 6) สนับสนุนแหล่งน้ำและระบบการให้น้ำ และวางแผนการใช้น้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนระบบการสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์จากแหล่งน้ำบาดาล เพื่อให้เกษตรกรมีปริมาณน้ำเพียงพอในการดูแลรักษาผลผลิตได้ตลอดทั้งปี

7) ประชาสัมพันธ์แหล่งเงินทุน ทั้งในและนอกระหวางเกษตรและสหกรณ์ อาทิ กองทุนปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (FTA) กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร และแหล่งเงินทุนอื่นๆ

8) ส่งเสริมการปลูกถั่วลิสงให้มากขึ้น และพัฒนาคุณภาพผลผลิตเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด และทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้า โดยประกันราคาซื้อผลผลิตแบบช่วง

9) การพัฒนาการผลิตให้มีคุณภาพและได้รับรองมาตรฐาน Organic หรือ GAP เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าผลผลิต เชื่อมโยงไปสู่การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

10) ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งตลาดโดยตรงและแน่นอน การจำหน่ายผลผลิตผ่านช่องทางออนไลน์ พัฒนากลุ่มเกษตรกรให้เพิ่มบทบาทด้านกิจกรรมการตลาดให้มากขึ้น ดำเนินการเป็นคนกลางในการรวบรวม/ซื้อขายผลผลิต

11) ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้านการเกษตร เพื่อให้สามารถวางแผนการปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

12) ส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในชุมชนผ่านกลุ่มแปลงใหญ่/วิสาหกิจ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีที่เหมาะสมกับพื้นที่ และกระจายเมล็ดพันธุ์เข้าสู่ระบบการผลิตของเกษตรกร

13) สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ โดยสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีเกษตร รวมทั้งเงินทุนเริ่มต้น

14) ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการควบคุมคุณภาพการผลิต ไม่ให้มีสิ่งเจือปนและส่งเสริมให้มีการคัดแยกเกรด ซึ่งทำให้จำหน่ายได้ในราคาสูง

5.1.4 ทูเรียน

1) จังหวัดนครศรีธรรมราช

ปี 2566 พบว่า ทูเรียนมีต้นทุนการผลิตรวม 74,476.47 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 212,118.45 บาทต่อไร่ หรือ 100.43 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตยางพาราที่มีต้นทุนการผลิตรวม 8,723.61 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 586.78 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตทูเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 85 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวมนอกจังหวัด/ล้ง ส่วนที่เหลือจำหน่ายผ่านพ่อค้าปลีกในจังหวัด ร้อยละ 10 และเกษตรกรขายเอง ร้อยละ 5

2) จังหวัดสงขลา

ปี 2566 พบว่า ทูเรียนมีต้นทุนการผลิตรวม 16,917.98 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 91,278.99 บาทต่อไร่ หรือ 79.94 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตยางพาราที่มีต้นทุนการผลิตรวม 7,542.07 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,626.69 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตทูเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 89.91 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวมในจังหวัดและต่างจังหวัด อาทิ จังหวัดยะลา นครศรีธรรมราช โดยพ่อค้ารวบรวมจะนำไปจำหน่ายต่อในรูปผลสดในตลาดค้าส่ง ร้อยละ 7.86 และรวบรวมส่งพ่อค้ารายใหญ่ (ล้ง) หรือบริษัทแปรรูปเพื่อจำหน่ายไปยังต่างประเทศ อาทิ ประเทศจีน มาเลเซีย ร้อยละ 81.95 รองลงมา ร้อยละ 8.13 เกษตรกรบริโภคเองและแจกจ่ายให้ญาติ และร้อยละ 2.06 เกษตรกรจำหน่ายเองในชุมชนในรูปผลสด โดยการการส่งจองล่วงหน้าของผู้บริโภคในชุมชน รวมถึงการนำไปจำหน่ายในตลาดชุมชน

3) จังหวัดสตูล

ปี 2566 พบว่า ทุเรียนมีต้นทุนการผลิตรวม 14,272.54 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 46,270.09 บาทต่อไร่ หรือ 70.56 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตยางพาราที่มีต้นทุนการผลิตรวม 8,243.89 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,042.40 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตทุเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ 49.52 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวมในจังหวัด โดยพ่อค้ารวบรวมจะนำไปจำหน่ายต่อในรูปผลสดให้แก่ผู้บริโภค ร้อยละ 9.32 จำหน่ายให้แก่พ่อค้าขายปลีกในจังหวัด ร้อยละ 12.43 และจำหน่ายให้แก่พ่อค้ารวบรวมนอกจังหวัด อาทิ จังหวัดสงขลา และนครศรีธรรมราช ร้อยละ 27.77 รองลงมา ร้อยละ 31.08 เกษตรกรบริโภคเองและแจกจ่ายให้ญาติ และร้อยละ 19.40 เกษตรกรจำหน่ายเองในชุมชนในรูปผลสด โดยการส่งจองล่วงหน้าของผู้บริโภคในชุมชน การนำไปจำหน่ายในตลาดชุมชน และการจำหน่ายโดยตรงให้แก่นักท่องเที่ยวมาเลเซีย

แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพสินค้าทุเรียน

- 1) ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ทุเรียนที่ทนทานต่อโรคแมลง สภาพอากาศ ให้ผลผลิตสูงและเทคโนโลยีในสวนทุเรียน
- 2) ส่งเสริมการเลือกสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพอากาศและสภาพดินเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิตทุเรียน
- 3) ส่งเสริม และสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อรองราคา ร่วมกันพัฒนาคุณภาพทุเรียน และรวมกลุ่มในการซื้อปัจจัยการผลิต
- 4) สนับสนุนการพัฒนาระบบติดตามและตรวจสอบทุเรียนตลอดห่วงโซ่อุปทาน เพื่อให้ทราบถึงสถานะของทุเรียนในแต่ละขั้นตอน
- 5) ส่งเสริมให้ภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา แนะนำ โครงสร้างพื้นฐานทั้งระบบน้ำ ไฟฟ้า แห่เงิน การขนส่ง
- 6) ส่งเสริมการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า
- 7) สนับสนุนให้มีการร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการ กับตลาดในระดับท้องถิ่นและระดับสากล เชื่อมโยงการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพทั้งออนไลน์ และออฟไลน์
- 8) ส่งเสริมการพัฒนาระบบการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ปลอดภัย และรักษาความสดของทุเรียนในระหว่างการขนส่ง
- 9) ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลการค้าสินค้า เพื่อปรับปรุงคุณภาพให้ได้ตามความต้องการของตลาดภายในประเทศและตลาดส่งออก
- 10) ภาครัฐ ภาคเอกชน มหาวิทยาลัย และเกษตรกร บูรณาการการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และลงพื้นที่ให้ความรู้ในการดูแลจัดการสวนทุเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านทุเรียน และร่วมกันวางแผนการผลิตทุเรียน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาด การจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรที่เป็นปัจจุบัน และเป็นข้อมูลเอกภาพ พร้อมทั้งมีการติดตามสถานการณ์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง
- 11) มีการติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศอย่างต่อเนื่อง และหากเกิดสถานการณ์ที่รุนแรง ต้องมีระบบการประชาสัมพันธ์และเตือนภัยให้เกษตรกรเตรียมพร้อมในการรับมืออย่างรวดเร็ว

12) ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างคุณค่า ความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร เพื่อให้เกิดทายาทเกษตรกรรุ่นใหม่ รวมทั้งพัฒนาหลักสูตรการเรียน และพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตร ให้มีความสอดคล้อง และนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับภาคการเกษตรในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อรองรับปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตรในอนาคต

13) ภาครัฐ ควรมีการประชาสัมพันธ์ ถึงขั้นตอนการขอใบรับรองมาตรฐาน GAP รวมทั้งสร้างการตระหนักรู้ให้เกษตรกรรับรู้ถึงความสำคัญของใบรับรองมาตรฐาน GAP สำหรับภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ ควรมีการสร้างความแตกต่างด้านราคา ในการรับซื้อผลผลิตทุเรียน โดยเกษตรกรที่ได้รับใบรับรองมาตรฐาน GAP ต้องขายผลผลิตทุเรียนในราคาที่สูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้รับใบรับรองมาตรฐาน GAP เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกษตรกรทำการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพและขอรับมาตรฐาน GAP เพิ่มขึ้น

14) ส่งเสริม สนับสนุน ให้เกษตรกรมีการสร้างแบรนด์ สร้าง story ของทุเรียน โดยใช้เอกลักษณ์เฉพาะ อาทิ รสชาติ หรือสภาพพื้นที่มาเป็นจุดขาย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของทุเรียนในแต่ละพื้นที่

15) ส่งเสริมเกษตรกรให้มีการผลิตทุเรียนที่มีคุณภาพมีรับใบรับรองมาตรฐาน GAP และการคัดทุเรียนต้องอยู่ในช่วงอายุที่เหมาะสม

5.1.5 กล้วยน้ำว้า

1) จังหวัดพิษณุโลก

ปี 2566 พบว่า กล้วยน้ำว้ามีต้นทุนการผลิตรวม 4,985.01 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 5,864.32 บาทต่อไร่ หรือ 5.34 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าววนปีที่ต้นทุนการผลิตรวม 4,649.79 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 791.25 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตกล้วยน้ำว้าส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะนำผลผลิตไปจำหน่ายให้กับผู้ประกอบการแปรรูปในพื้นที่ ได้แก่ โรงงานแปรรูป ผู้ประกอบการรายย่อย และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนที่เหลือร้อยละ 39 และร้อยละ 1 จำหน่ายผ่านพ่อค้ารวบรวมทั้งในและต่างจังหวัดเพื่อส่งต่อไปยังผู้ประกอบการแปรรูปในพื้นที่และตลาดขายส่งผลไม้ รวมทั้งการจำหน่ายเพื่อบริโภคสดตามตลาดนัดหรือร้านค้าในชุมชน

2) จังหวัดตาก

ปี 2566 พบว่า กล้วยน้ำว้ามีต้นทุนการผลิตรวม 4,641.90 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 5,712.12 บาทต่อไร่ หรือ 3.72 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่มีต้นทุนการผลิตรวม 5,864.31 บาทต่อไร่ และผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 222.34 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตกล้วยน้ำว้าส่วนใหญ่ร้อยละ 95 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะนำไปจำหน่ายให้กับผู้รวบรวมผลผลิตในท้องถิ่น และพ่อค้าต่างจังหวัด อาทิ กำแพงเพชร สุโขทัย พิษณุโลก และกรุงเทพฯ เพื่อส่งจำหน่ายให้กับพ่อค้าจังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี และเชียงใหม่ จากนั้นส่งจำหน่ายต่อไปยังตลาดไท ตลาดสี่มุมเมือง กรุงเทพฯ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อาทิ จังหวัดร้อยเอ็ด ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 5 จำหน่ายให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน/กลุ่มพัฒนาอาชีพ เพื่อแปรรูปเป็นกล้วยอบ กล้วยอบน้ำผึ้ง และกล้วยฉาบ วางจำหน่ายตลาด/ร้านค้าชุมชนในจังหวัด

แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพสินค้ากล้วยน้ำว้า

1) ส่งเสริมเกษตรกรรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง และมีศักยภาพในการผลิตให้ได้คุณภาพมาตรฐาน รวมทั้งสามารถวางแผนด้านการตลาดให้เกิดความสมดุลทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน

2) สนับสนุนแหล่งน้ำและระบบการให้น้ำ รวมทั้งระบบการสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์จากแหล่งน้ำผิวดิน เพื่อให้เกษตรกรมีปริมาณน้ำเพียงพอในการดูแลรักษาผลผลิตได้ตลอดทั้งปี

- 3) ภาครัฐควรสนับสนุนระบบประกันภัยพืชผลจากภัยธรรมชาติต่างๆ เพื่อบรรเทาความเสียหายให้กับเกษตรกร โดยเกษตรกรมีส่วนร่วมในการชำระเบี้ยประกัน
- 4) สนับสนุนการปลูกกล้วยน้ำว้าแบบปราณีต และจัดทำเป็นแปลงสาธิต เพื่อเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรที่สนใจเข้าศึกษาดูงาน
- 5) ส่งเสริมการปลูกกล้วยน้ำว้าเป็นการค้าให้มากขึ้น และพัฒนาคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐานปลอดภัย เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด และปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้บริโภค
- 6) ส่งเสริมการปลูกกล้วยน้ำว้าในพื้นที่ที่เหมาะสมตามกายภาพของพื้นที่ เพื่อให้ได้รับผลผลิตสูงและคุณภาพดี
- 7) สร้างความเชื่อมั่นให้เกษตรกรที่ปลูกแบบหัวไร่ปลายนา โดยกำหนดจตุรบรรพผลผลิตให้ชัดเจนในแต่ละพื้นที่
- 8) สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรขึ้นทะเบียนกล้วยน้ำว้า GI และสร้าง Story ผลิตภัณฑ์กล้วยอบน้ำผึ้งเตาถ่านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตรวจสอบย้อนกลับแหล่งผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า
- 9) สนับสนุนการจัดทำฉลากที่แสดงถึงคุณค่าทางโภชนาการ และผลดีของการบริโภคสินค้าเกษตรปลอดภัย
- 10) สนับสนุนการเชื่อมโยงล้งรับซื้อผลผลิตจากจังหวัดพิจิตร สุโขทัย และจังหวัดอื่นๆ
- 11) ยกระดับพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย แปรรูปร่างมูลค่าเพิ่ม พัฒนารูปแบบของบรรจุภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคยุคปัจจุบันผ่านช่องทางออนไลน์ และแพลตฟอร์มต่างๆ
- 12) การจัดทำแผนส่งเสริมการผลิตและการตลาดกล้วยน้ำว้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน และสนับสนุนองค์ความรู้การจัดทำแผนพัฒนาธุรกิจให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
- 13) เสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและดูแลรักษาภายในสวนให้สภาพดินมีความอุดมสมบูรณ์ คัดเลือกพันธุ์ที่มีความต้านทานโรคสูง ดูแลเอาใจใส่สม่ำเสมอ กำจัดวัชพืชอย่างถูกวิธี มีระบบระบายน้ำที่ดี ไถพลิกหน้าดิน/ปรับปรุงดินด้วยการปลูกพืชคลุมดินแล้วไถกลบตากแดด รวมทั้งการป้องกันและกำจัดโรคทันทีที่เกิดโรค
- 14) การประกันราคารับซื้อ/การทำ MOU เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกร

5.1.6 ไข่

1) จังหวัดชลบุรี

ปี 2566 พบว่า ไข่มีต้นทุนการผลิตรวม 14,697.67 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 12,525.63 บาทต่อไร่ หรือ 25.72 บาทต่อลำ ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตยางพาราที่มีต้นทุนการผลิตรวม 12,831.36 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิพบว่าขาดทุนเท่ากับ 1,722.22 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตไข่ส่วนใหญ่ร้อยละ 99.70 ของผลผลิตทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่ผู้รวบรวมนอกจังหวัด ร้อยละ 57.50 และผู้รวบรวมในจังหวัดชลบุรี ร้อยละ 42.20 และผู้รวบรวมนอกจังหวัด ส่งต่อไปยังเกษตรกรสวนผลไม้จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ร้อยละ 28.70 จำหน่ายให้กับผู้แปรรูปนอกจังหวัด ร้อยละ 11.50 จำหน่ายให้กับผู้แปรรูปในจังหวัดชลบุรี ร้อยละ 11.50 จำหน่ายให้กับผู้แปรรูปในกรุงเทพฯ ร้อยละ 5.80 ส่วนผู้รวบรวมในจังหวัดชลบุรี ร้อยละ 42.20 ส่งต่อไปยังเกษตรกรสวนผลไม้จังหวัดระยอง จันทบุรี และตราด ร้อยละ 33.20 จำหน่ายให้กับผู้แปรรูปนอกจังหวัด ร้อยละ 3.50 จำหน่ายให้กับผู้แปรรูปในจังหวัดชลบุรี ร้อยละ 3.50 จำหน่ายให้กับผู้แปรรูปในกรุงเทพฯ ร้อยละ 2.00 และผู้แปรรูปทั้งหมดจะแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ และส่งจำหน่ายให้กับผู้บริโภคภายในประเทศ ซึ่งจะมีบางส่วนที่เกษตรกรเก็บไข่ไม่ไข่เอง ร้อยละ 0.20 และแจกญาติ/เพื่อน ร้อยละ 0.10

แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพสินค้าไม้ (ลำ)

- 1) สนับสนุนเงินอุดหนุนปีแรกให้กับเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าทางเลือก และส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อจัดทำแผนธุรกิจเสนอขอสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ
- 2) ยกระดับการปลูกไม้เชิงพาณิชย์
- 3) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกไม้เชิงพาณิชย์ตามแนวทางเกษตรอุตสาหกรรม
- 4) ส่งเสริมการลงทุนและพัฒนารวมกลุ่ม หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
- 5) พัฒนาอุตสาหกรรมการแปรรูปและใช้ประโยชน์จากไม้
- 6) สนับสนุนการนำเทคโนโลยีการออกแบบและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่มีมูลค่าสูง
- 7) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (LifeLong Learning) ด้านการทำธุรกิจเกษตรเทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ในการเพิ่มมูลค่าลำไม้และวัสดุเหลือใช้
- 8) สนับสนุนการจัดทำระบบฐานข้อมูลไม้ครบวงจร และประชาสัมพันธ์ในช่องทางที่หลากหลาย
- 9) เสริมสร้างกลไกการเชื่อมโยงเครือข่าย ผู้บริโภค เกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญ
- 10) พัฒนาระบบตลาดกลางและตลาดอิเล็กทรอนิกส์ และผลิตภัณฑ์แปรรูปต่างๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ
- 11) ส่งเสริมการทำสัญญาระหว่างผู้ประกอบการ กับเกษตรกรโดยภาครัฐมีส่วนร่วม
- 12) สนับสนุนการใช้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากไม้ทดแทนการใช้พลาสติก
- 13) ผลักดันการค้า Carbon Credit จากพื้นที่ปลูกไม้เพื่อสร้างความยั่งยืน

5.1.7 หม่อนไหม

1) จังหวัดชัยภูมิ

ปี 2566 พบว่า หม่อนไหมมีต้นทุนการผลิตรวม 10,717.71 บาทต่อไร่ต่อปี เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 1,888.09 บาทต่อไร่ต่อปี หรือ 0.55 บาทต่อกิโลกรัม เพื่อเป็นอาหารในการเลี้ยงไหม หม่อนไหม+เลี้ยงไหมหัตถกรรม มีต้นทุนการผลิตรวม 40,796.07 บาทต่อไร่ต่อปี เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 3,609.80 บาทต่อไร่ต่อปี หรือ 168.85 บาทต่อกิโลกรัม และหม่อนไหม+เลี้ยงไหมอุตสาหกรรม มีต้นทุนการผลิตรวม 27,050.33 บาทต่อไร่ต่อปี เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 9,707.83 บาทต่อไร่ต่อปี หรือ 69.46 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปีที่มีต้นทุนการผลิตรวม 4,514.19 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 373.07 บาทต่อไร่ และได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตมันสำปะหลังที่มีต้นทุนการผลิตรวม 6,212.26 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 825.18 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตเส้นไหมหัตถกรรมส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ของผลผลิตทั้งหมดเกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่ ผู้รวบรวมในพื้นที่ เช่น วิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เป็นต้น เพื่อรวบรวมและจำหน่ายต่อไปให้พ่อค้าคนกลาง ทั้งในและต่างจังหวัดที่เหลือเกษตรกรจำหน่ายเอง ร้อยละ 10 (จำหน่ายเองให้พ่อค้าในจังหวัด ร้อยละ 3 พ่อค้าต่างจังหวัด เช่น ขอนแก่น บุรีรัมย์ และนครราชสีมา ร้อยละ 7) ผลผลิตทั้งหมดส่งต่อไปยังผู้ประกอบการ และกลุ่มผู้ทอผ้า ส่วนผลผลิตรังไหมอุตสาหกรรมทั้งหมด เกษตรกรจะจำหน่ายให้แก่ โรงงานสาวไหม บริษัทจุลไหมไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งผลผลิตรังไหม ร้อยละ 75 จำหน่ายที่จุดรวบรวมของบริษัทจุลไหมไทย ที่มารับซื้อในพื้นที่ อีกร้อยละ 25 เกษตรกรจะนำผลผลิตไปจำหน่ายเองที่บริษัทจุลไหมไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ เส้นไหมที่สาวจากเครื่องสาวไหมอุตสาหกรรม บริษัทจุลไหมไทย จำหน่ายภายในประเทศ ร้อยละ 90 และส่งออกต่างประเทศ ร้อยละ 10

แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพสินค้าหม่อนไหม

- 1) สร้างองค์ความรู้พัฒนาอาชีพให้คนรุ่นต่อไป เช่น การเพิ่มหลักสูตรในโรงเรียน ศูนย์เรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เป็นต้น
- 2) สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรหม่อนไหมรุ่นใหม่ เช่น ยุวเกษตรกร smart farmer หม่อนไหมอาสาอย่างต่อเนื่อง
- 3) สนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ การปลูกหม่อน เช่น พันธุ์หม่อน ปุ๋ย สารบำรุงดิน เป็นต้น วัสดุอุปกรณ์ การเลี้ยงไหม เช่น กระดัง จ่อ อุปกรณ์สาวไหม เป็นต้น
- 4) สนับสนุนการพัฒนาเครื่องจักรในการผลิตรังไหมและเส้นไหม พร้อมทั้งเสริมสร้างองค์ความรู้ในการใช้ประโยชน์
- 5) สนับสนุนเงินลงทุนดอกเบี้ยต่ำในการสร้างโรงเรือนเลี้ยงไหม
- 6) สนับสนุนแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่การผลิตหม่อน เช่น บ่อบาดาล ระบบน้ำที่ใช้พลังงาน แสงอาทิตย์เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอในการดูแลรักษาผลผลิตได้ตลอดทั้งปี
- 7) ส่งเสริมการขอใช้ประโยชน์จากที่สาธารณะประโยชน์เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกหม่อน
- 8) ส่งเสริมการผลิตและรับรองมาตรฐานใบหม่อนเลี้ยงไหม ของกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตหม่อนใบ เพื่อจำหน่ายให้กลุ่มผู้เลี้ยงไหม
- 9) พัฒนาสายพันธุ์ไหมที่มีคุณภาพสูง ทนต่อโรคและสภาพอากาศ ผลผลิตดี อย่างต่อเนื่อง
- 10) เสริมสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษา การป้องกันกำจัดโรค รวมทั้งการบริหารจัดการแปลง ที่เหมาะสมให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง
- 11) ส่งเสริมการผลิตแบบรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายในชุมชน ร่วมกันแก้ปัญหาในระดับชุมชน
- 12) ภาครัฐมีนโยบายที่เข้มงวดในการงดการเผา
- 13) ส่งเสริมและผลักดันไหมชัยภูมิเป็นสินค้า GI เป็นการสร้างอัตลักษณ์พื้นที่ถิ่นให้ไหมชัยภูมิ เป็นที่รู้จักมากขึ้น
- 14) สนับสนุนให้มีการสร้างแบรนด์และบรรจุภัณฑ์สินค้าเส้นไหมและผ้าไหม เพื่อสร้างความเชื่อมั่น และอัตลักษณ์ไหมชัยภูมิ
- 15) ส่งเสริมการพัฒนาช่องทางทางการจำหน่ายที่หลากหลายทั้งออนไลน์ และออฟไลน์
- 16) ส่งเสริมการรวมกลุ่มแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ผ้าไหม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า
- 17) ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่บ้านหม่อนไหม เพื่อเพิ่มช่องทางทางการจำหน่าย

5.1.8 ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

1) จังหวัดเพชรบูรณ์

ปี 2566 พบว่า ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักมีต้นทุนการผลิตรวม 8,606.42 บาทต่อไร่ เกษตรกรจะได้รับผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,407.86 บาทต่อไร่ หรือ 0.33 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งได้รับผลตอบแทนสูงกว่าการผลิตข้าวนาปี จังหวัดนครสวรรค์ ที่มีต้นทุนการผลิตรวม 4,923.18 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 2,111.52 บาทต่อไร่ และต้นทุนการผลิตข้าวนาปี จังหวัดเพชรบูรณ์ ที่มีต้นทุนการผลิตรวม 4,494.86 บาทต่อไร่ ซึ่งผลตอบแทนสุทธิเท่ากับ 730.61 บาทต่อไร่ โดยผลผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักส่วนใหญ่ของเกษตรกรส่งให้พ่อค้าคนกลางร้อยละ 68 ของผลผลิตทั้งหมด และพ่อค้าคนกลางส่งต่อให้ศูนย์วิจัยสัตว์เคี้ยวเอื้องในเขตที่ราบสูง ภูเรือ บริษัท ซีพีเอฟ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) เพื่อหมักเป็นอาหารสัตว์ ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 32 เกษตรกรส่งให้วิสาหกิจชุมชนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตำบลลานป่า อำเภอลำทับสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 31 ส่งให้ศูนย์วิจัยสัตว์เคี้ยวเอื้องในเขตที่ราบสูง ภูเรือ บริษัท ซีพีเอฟ (ประเทศไทย) จำกัด (มหาชน) และที่เหลืออีกร้อยละ 1 เก็บไว้ใช้ในฟาร์มของเกษตรกร

แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพสินค้าข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

- 1) ส่งเสริมการอบรมความรู้/ข้อมูลความเหมาะสมของพื้นที่การผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก เพื่อวางแผนการบริหารจัดการการผลิตข้าวโพดซึบให้มีคุณภาพสูงสุด
- 2) สนับสนุนให้เกษตรกรมีการวางแผนร่วมกันก่อนการเพาะปลูก อาทิ ระยะเวลาการเพาะปลูก และการเก็บเกี่ยว ปริมาณความต้องการ และชนิดพันธุ์ข้าวโพดเพื่อให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน
- 3) สนับสนุนเงินทุนและพัฒนาระบบชลประทานเพื่อประกอบการเพาะปลูกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ซึ่งเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของเกษตรกร
- 4) สนับสนุนเครื่องมือเก็บเกี่ยวแก่เกษตรกร เนื่องจากการเก็บเกี่ยวข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก ใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่และราคาสูง และร่วมวางแผนการเก็บเกี่ยวระหว่างเกษตรกร ผู้นำกลุ่ม/พ่อค้ารวบรวมและผู้ประกอบการ
- 5) เพิ่มแหล่งรับซื้อผลผลิตข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก เพื่อให้มีช่องทางการขายที่หลากหลาย และกระจาย รวมถึงวางแผนการขนส่งให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) สร้างกระบวนการปรับเปลี่ยนแนวคิดและพฤติกรรมปลูกพืช รวมทั้งการรับรู้ถึงประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับจากการปรับเปลี่ยนการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม (S3 และ N) เป็นการผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ ทดแทน เช่น การแสดงข้อมูลผลผลิตต่อไร่ที่เพิ่มขึ้น ข้อมูลค่าใช้จ่ายที่ลดลงจากการซื้อพันธุ์พืช ปุ๋ยและยา ข้อมูลราคารับซื้อหรือผลตอบแทนสุทธิในการผลิต ข้อมูลสิทธิประโยชน์ที่หน่วยงาน กษ. จะสนับสนุน เป็นต้น เพื่อสร้างแรงจูงใจให้แก่กลุ่มเกษตรกร โดยหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการจัดหาแหล่งรับซื้อ เช่น กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงท่องเที่ยว (โรงแรม/ร้านอาหาร) และภาคเอกชน (ผู้ประกอบการ สภาหอการค้าจังหวัด/สภาอุตสาหกรรมจังหวัด) ควรร่วมกันดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และขยายไปยังกลุ่มเกษตรกรให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และทุกกลุ่มเกษตรกรทั่วประเทศ
- 2) สร้างและสนับสนุนให้เกิดระบบการผลิตปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพเพื่อจำหน่ายแก่เกษตรกรที่ผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ แต่บริหารจัดการโดยสถาบันเกษตรกร (กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์) เช่น พันธุ์พืชพันธุ์ดี ปุ๋ยและสารชีวภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกร และเป็นการเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้แก่สถาบันเกษตรกรอย่างยั่งยืน ซึ่งการผลิตปัจจัยการผลิตเพื่อจำหน่ายของสถาบันเกษตรกร จะต้องเป็นไปตามมาตรฐานหรือหลักวิชาการทางวิทยาศาสตร์ คู่ขนานไปกับการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตที่ทันสมัย โดยหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและเทคโนโลยี ร่วมกันดำเนินการ
- 3) สนับสนุนงานวิจัยพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในการผลิตสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะงานวิจัยเพื่อพัฒนาพันธุ์พืชที่สามารถทนต่อโรคและแมลง อีกทั้งสารเคมีปราบศัตรูพืชที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และวัสดุเหลือใช้จากกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน
- 4) สนับสนุนให้เกิดแหล่งเรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ โดยให้ความสำคัญในการฝึกอบรมและฝึกทักษะและปฏิบัติไปพร้อมกัน ซึ่งแหล่งเรียนรู้แห่งนี้ จะเป็นแหล่งเรียนรู้แบบเบ็ดเสร็จและครบวงจร มีเครื่องมือ เครื่องจักรกล และเทคโนโลยีที่พร้อมจะถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรที่มาเรียนรู้ ซึ่งจะต้องมีการติดตามผลการเรียนรู้หรือฝึกทักษะในเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณ เช่น เกษตรกรได้นำความรู้ไปสร้างรายได้หรือประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และชุมชนของตนเองได้มากน้อยเพียงใด

บรรณานุกรม

- กมลชนก สุทธิวาหนฤพุฒิ และคณะ. (2547). *การจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แมคกรอ-ฮิล.
- พรรณนิภา อนุรักษากรกุล ณรงค์ พลธิ์รักษ์. (2556). *การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและผลตอบแทนทางการเงินในการลงทุนปลูกพืชเศรษฐกิจในภาคตะวันออก*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรรณนิภา อนุรักษากรกุล ณรงค์ พลธิ์รักษ์ กฤษณะ อิมสวาสดี และภาสิรี ยงศิริ. (2556). *การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงินในการลงทุนปลูกปาล์มน้ำมันในจังหวัดชลบุรี*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภคมน กิจนุสนธิ์. (2559). *ความสัมพันธ์ของการจัดการห่วงโซ่อุปทาน การจัดการปฏิบัติการ และการจัดการโลจิสติกส์ของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมประเทศไทย. การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*.
- วาสนา พุ่มกลาง และ ชรัตน์ มงคลสวัสดิ์. (2556). *การโชนนึ่งพื้นที่เกษตรกรรมสำหรับการผสมผสานทางเลือกสำหรับการใช้ที่ดิน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิทยา สุหฤตดำรง. (2546). *Supply Chain Management. Strategy, Planning and Operation*. การจัดการโซ่อุปทาน ตำราการจัดการยุคใหม่. กรุงเทพฯ: เพียร์สัน เอ็ดดูเคชั่น อินโดไชน่า.
- วิทยา สุหฤตดำรง. (2548). *Essentials of Supply Chain Management* เจาะ “แก่น” โซ่อุปทาน. กรุงเทพฯ: อี ไอ สแควร์ พับลิชชิง.
- ศิริวัฒน์ ทรงชนศักดิ์. (2562). *คู่มือการจัดการและวิเคราะห์ประมาณการข้อมูลต้นทุนการผลิตพืช*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
- สุธาทิพย์ เลิศวิวัฒน์ชัยพร และคณะ. (2561). *การบริหารจัดการโลจิสติกส์และโซ่อุปทานให้กับเกษตรกรนาหัวจังหวัดสุพรรณบุรี*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย(สกว.) และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562). *แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจสินค้าเกษตรที่สำคัญ ภาคตะวันออก*. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). *แนวทางการบริหารจัดการสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีอนาคต (Future Crops) ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (Agri-Map)*. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 9.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *การศึกษารผลิตและการตลาดพืชทางเลือกทดแทนข้าวนาปรังของจังหวัดฉะเชิงเทรา*. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6.

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1
ผลการจัดประชุมระดมความคิดเห็น
สินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ 8 ชนิด

ผลการจัดประชุมระดมความคิดเห็นสินค้าเกษตรทางเลือกที่มีศักยภาพ 8 ชนิด

1. ถั่วเหลือง

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3 ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2567 ณ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3 ตำบลโนนสูง อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี โดยมีผู้เข้าร่วมจากภาครัฐและเอกชน รวมถึงเกษตรกร จากจังหวัดอุดรธานี หนองบัวลำภู และจังหวัดเลย ซึ่งสรุปปัญหา และข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) สินค้าถั่วเหลือง มีปัญหาอุปสรรค ดังนี้

1.1) ไม่สามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มเติมได้ เนื่องจากถั่วเหลืองต้องการน้ำที่เพียงพอเพื่อการเจริญเติบโตที่ดี ถ้าน้ำไม่เพียงพออาจจะหยุดหรือชะลอการเติบโต

1.2) เกษตรกรบางรายอยู่ในช่วงสูงวัย จึงต้องลดพื้นที่เพาะปลูกลง

1.3) ไม่มีแหล่งซื้อเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองที่มีคุณภาพดี เช่น อัตราการงอกสูง ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ทนทานต่อโรคและแมลง ฯลฯ รวมทั้งเมล็ดพันธุ์ที่หาซื้อจากต่างถิ่น มีปัญหาในการงอกไม่ดี

1.4) เมล็ดพันธุ์ มีราคาแพงกว่าผลผลิตที่จำหน่าย และปุ๋ยมีราคาสูง

1.5) ศัตรูพืช เช่น หนอนแมลงวันเจาะลำต้น แมลงหรีว หนอนเจาะฝัก ทำให้เก็บเกี่ยวผลผลิตต่อไร่ได้ลดลง

1.6) ปริมาณน้ำไม่เพียงพอในบางช่วงของการผลิต เนื่องจากในแต่ละช่วงของการเจริญเติบโต ต้องการน้ำที่เพียงพอ ถึงจะทำให้ถั่วเหลืองเจริญงอกงามและได้ผลผลิตดี

1.7) ฝนตกในช่วงการเก็บเกี่ยวผลผลิต

1.8) กลุ่มเกษตรกรจังหวัดอุดรธานี ไม่มีรถบรรทุกขนส่งผลผลิตไปขาย ต้องจ้างรถขนส่งของเอกชน ทำให้ต้นทุนค่าขนส่งสูง ส่งผลให้รับซื้อผลผลิตถั่วเหลืองได้ต่ำกว่าผู้ประกอบการรายอื่น

1.9) จังหวัดหนองบัวลำภูไม่มีแหล่งรับซื้อผลผลิตในพื้นที่

1.10) จังหวัดเลยต้องรอพ่อค้ามารับซื้อผลผลิตที่แปลง และขายผลผลิตได้ราคาต่ำกว่าราคาตลาด

2) ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนา มีดังนี้

2.1) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เพื่อให้เกษตรกรมีแหล่งเพาะปลูกถั่วเหลืองเพิ่มเติมได้ เช่น การสนับสนุนบิมน้ำระบบโซล่าเซลล์พร้อมเจาะน้ำบาดาล การสร้างแหล่งเก็บน้ำฝนเพื่อนำมาใช้ในช่วงฤดูแล้ง การขยายพื้นที่กระจายแหล่งน้ำ ฯลฯ

2.2) สนับสนุนเครื่องจักรกลทางการเกษตรเพื่อลดการใช้แรงงาน

2.3) พัฒนาและเพิ่มแหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพให้เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกรในพื้นที่ และกระจายจุดจำหน่าย พร้อมทั้งประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้แหล่งจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองคุณภาพดีแก่เกษตรกร ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่

2.4) ส่งเสริมการทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ โดยควรประกันราคารับซื้อผลผลิตถั่วเหลือง 20 – 25 บาทต่อกิโลกรัม เพื่อจูงใจเกษตรกรทำการเพาะปลูกถั่วเหลืองต่อเนื่อง

2.5) ใช้สารเคมีป้องกันศัตรูพืช ฉีดยาป้องกันหนอน และตรวจสอบแปลงอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งควรมีการอบรมให้ความรู้วิธีการตรวจ/ดูแลแปลงให้ปลอดศัตรูพืช

2.6) บริหารจัดการทรัพยากรน้ำให้มีประสิทธิภาพ ด้วยการใช้เทคโนโลยีจัดการระบบชลประทาน เพื่อลดการสูญเสียน้ำในช่วงฤดูแล้ง จัดการน้ำให้ทั่วถึงครอบคลุมพื้นที่และวางแผนการใช้น้ำให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนการขุดบ่อบาดาล พร้อมเครื่องสูบน้ำด้วยโซลาร์เซลล์ให้ใช้ร่วมกันภายในพื้นที่

2.7) ควรรอทำการเก็บเกี่ยวหลังฝนตก

2.8) สนับสนุนการรวมกลุ่มเพื่อจัดซื้อรถบรรทุกขนส่งสินค้าทางการเกษตรให้กับกลุ่มเกษตรกร

2.9) ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการ/โรงงานแปรรูปตั้งจุดรับซื้อผลผลิต ซึ่งเกษตรกรควรมีจุดรวบรวมผลผลิตไปขาย เพื่อลดต้นทุนการขนส่ง รวมถึงเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มการบริหารจัดการผลผลิตร่วมกัน

2.10) สนับสนุนการรวบรวมผลผลิตของเกษตรกร เพื่อขนส่งไปยังโรงงานที่ให้ราคาสูงเอง และเพื่อต่อรองราคาที่สูงขึ้นจากพ่อค้ารายเดิม

3) ข้อคิดเห็นจากที่ประชุม มีดังนี้

3.1) ผอ.สศท.3 ให้ข้อมูลว่า ถ้าเราดูสัดส่วนระดับความเหมาะสมดินข้าวนาปี ในแต่ละอำเภอในพื้นที่เหมาะสมน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) มีสัดส่วนมากที่สามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่ข้าวนาปีไปเพาะปลูกพืชชนิดอื่น จะพบว่า ต้นทุนการผลิตถั่วเหลืองถูกกว่าต้นทุนการผลิตข้าวนาปี และถั่วเหลืองให้ผลตอบแทนสูงกว่าข้าวนาปี และการที่เกษตรกรเพาะปลูกข้าวนาปีทั้งที่ขาดทุน เพราะมีลูกหลานส่งเงินมาช่วยเหลือ ในส่วนของการรวมกลุ่มอยากให้เกษตรกรรวมกลุ่มที่มีศักยภาพ เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรได้ง่าย รวมทั้งในประเด็นนโยบายของภาครัฐควรพิจารณาเรื่องของการส่งเสริม โดยให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพสินค้าไม่ให้มีการส่งเสริม เช่น การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรในการจัดการความชื้น หรือสิ่งเจือปน นอกจากนี้ประเด็นที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรพิจารณาในการขายสินค้าผ่านกลุ่ม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นใน Supply Chain โดยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และควรส่งเสริมแหล่งซื้อเมล็ดพันธุ์และเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ ในส่วนของแหล่งน้ำไม่สามารถขยายพื้นที่แหล่งน้ำชลประทานเพิ่มเติมได้ แต่สามารถจัดทำแหล่งน้ำเป็นคลอง บ่อร่วม ขุดบ่อบาดาล จากการส่งเสริมบ่อน้ำบาดาลที่เกษตรกรสามารถใช้ร่วมกัน ถ้าเราดูวิถีตลาดของจังหวัดเลย ประเด็นที่หน่วยงานเกษตรและสหกรณ์ต้องพิจารณาว่าทำไมถึงไม่มีการขายถั่วเหลืองผ่านกลุ่มในพื้นที่จังหวัดเลย หน่วยงานภาครัฐสามารถสร้างกลุ่มขึ้นมาได้หรือไม่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการสร้าง Supply Chain และให้ประสิทธิภาพในการผลิตถั่วเหลืองได้มากขึ้น

3.2) เกษตรกร อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นปัญหาและอุปสรรค 3 ประเด็นหลัก ของเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลือง จังหวัดหนองบัวลำภู ดังนี้

(1) เกษตรกรไม่มีแหล่งซื้อเมล็ดพันธุ์ที่ดีและหาซื้อได้ยาก บางครั้งเมล็ดพันธุ์ที่ซื้อมาไม่ออก และอยากให้ภาครัฐช่วยส่งเสริมแหล่งขายเมล็ดพันธุ์ที่ดีมีคุณภาพและให้เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร

(2) ศัตรูพืช (หนอนเจาะฝัก/หนอนบ่ง) อยากให้หน่วยงานภาครัฐช่วยในการดูแลรักษาผลผลิต

(3) ไม่มีแหล่งรับซื้อเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองภายในพื้นที่ ต้องนำถั่วเหลืองไปขายที่อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ทำให้เกษตรกรมีต้นทุนการขนส่งสินค้าไปขายในระยะทางที่ไกล โดยเกษตรกรในอำเภอสวรรคุดหา จะมีกลุ่มเกษตรกร 2 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืช ขอนแก่น และกลุ่มที่ 2 เป็นเกษตรกรอิสระที่ต้องหาซื้อเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองเอง

3.3) ผู้แทนสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ ๓ ได้ให้ข้อมูลว่า กรมวิชาการเกษตรมีศูนย์วิจัยและพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชขอนแก่นที่ดูแลคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลือง และไปรับซื้อผลผลิต (เมล็ดพันธุ์) ในจังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งเกษตรกรในกลุ่มเป้าหมายยังไม่สามารถผลิตได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3.4) เกษตรกร อำเภอ น้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า เมล็ดพันธุ์เป็นส่วนสำคัญในการผลิตถั่วเหลือง ซึ่งพ่อค้าและภาครัฐไม่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้เพียงพอกับความต้องการ ซึ่งเกษตรกรได้ทำการผลิตถั่วเหลืองฝน (รุ่น 1) เพื่อเป็นเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เพาะปลูกถั่วเหลืองแล้ง (รุ่น 2) แต่ผลผลิต (เมล็ดพันธุ์) ที่ได้ในพื้นที่ไม่เพียงพอในการนำมาใช้เป็นเมล็ดพันธุ์ในการเพาะปลูกถั่วเหลืองแล้ง (รุ่น 2) และควรมีการส่งเสริมการเจาะบ่อน้ำบาดาลโซลาร์เพื่อให้มีน้ำเพียงพอต่อการเพาะปลูกถั่วเหลือง โดยพื้นที่ปลูกข้าวนาปี ไม่เหมาะสมที่จะปลูกถั่วเหลืองฝน (รุ่น 1) ควรจะเพาะปลูกข้าวนาปีมากกว่า โดยปลูกถั่วเหลืองในพื้นที่นาหรือถั่วเหลืองแล้ง (รุ่น 2) ดีกว่า นอกจากนี้ยังมีปัญหาการรวมกลุ่มขายสินค้า โดยให้ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนให้กลุ่มมีความเข้มแข็ง เช่น การสนับสนุนการประกันราคาสินค้าให้อยู่ประมาณ 25 บาทต่อกิโลกรัม หรือซื้อสินค้าถั่วเหลืองในราคาสูงกว่าผู้ประกอบการ 1 – 2 บาทต่อกิโลกรัม เพื่อจูงใจให้กลุ่มเกิดความเข้มแข็งร่วมกัน

3.5) ผู้แทนอุตสาหกรรมจังหวัดหนองบัวลำภู ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ในการปรับเปลี่ยนสินค้าหลัก (ข้าวนาปี) เป็นพืชทางเลือก (ถั่วเหลือง) เพื่อปรับเปลี่ยนให้เป็นพืชที่เหมาะสม อย่างเช่น จังหวัดหนองบัวลำภู มีพื้นที่เพาะปลูก 40% ถ้าเราจะวางแผนในการปรับการเพาะปลูกข้าวเป็นถั่วเหลือง จะต้องปรับแนวคิดของเกษตรกร เพราะเกษตรกรทำการเพาะปลูกข้าวเป็นอาหาร โดยเฉพาะพฤติกรรมเกษตรกรในจังหวัดหนองบัวลำภู จะปลูกข้าวเพื่อการบริโภคเป็นหลัก เหลือจากการบริโภคถึงจะนำข้าวไปขาย ซึ่งจะต้องมีการวางแผนจัดโซนให้ชัดเจน พื้นที่ตรงไหนเหมาะสมในการปลูกข้าว พื้นที่ตรงไหนในการปลูกถั่วเหลือง และเจาะลึกในพื้นที่ตรงนั้น ในส่วนของข้อจำกัดในระบบชลประทานที่ไม่สามารถขยายพื้นที่เพิ่มเติมได้ ควรหาแนวทางในการจัดการแหล่งน้ำ รวมทั้งการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการลดต้นทุนการผลิต และสุดท้ายการจำหน่ายในราคาประกันจะช่วยจูงใจให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนจากการเพาะปลูกข้าวมาเพาะปลูกถั่วเหลือง พร้อมทั้งเห็นด้วยกับการนำเสนอผลการศึกษา และแนวทางการพัฒนาทั้งหมด

3.6) ผู้แทนปศุสัตว์จังหวัดอุดรธานี ได้ให้ข้อมูลว่า สินค้าข้าวและถั่วเหลือง ในส่วนของปศุสัตว์นั้น เป็นการนำไปใช้ประโยชน์ปลายทาง ซึ่งถ้าลดการผลิตข้าวและถั่วเหลืองจะส่งผลต่อการผลิตอาหารสัตว์ลดลง ถ้าทำการผลิตถั่วเหลืองเพิ่มขึ้นก็จะช่วยให้ประเทศลดการนำเข้าถั่วเหลืองในการผลิตอาหารสัตว์ ในการผลิตอาหารสัตว์ไม่ได้ซื้อขายจากถั่วเหลืองจากเกษตรกรโดยตรง จะเป็นการซื้อขายจากถั่วเหลืองผ่านผู้ประกอบการถั่วเหลือง เพื่อมาผลิตเป็นอาหารสัตว์ และทางเกษตรกรก็มีความต้องการ อยากให้มีการจัดการเมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองให้เพียงพอและมีคุณภาพ ส่วนราชการควรมีการรับซื้อผลผลิตถั่วเหลืองให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ เพื่อลด

ต้นทุนการขนส่ง และอยากให้มีผลผลิตถั่วเหลืองเพิ่มขึ้น เพราะอาหารสัตว์ที่ราคาปรับตัวเพิ่มขึ้น มาจากกากถั่วเหลืองที่มีราคาแพง นอกจากนี้ขอชื่นชมในการเก็บข้อมูลและผลการศึกษาที่มีเนื้อหาครอบคลุม

3.7) ผู้แทนเกษตรกรและสหกรณ์จังหวัดเลย ได้ให้ข้อมูลว่า เห็นด้วยกับผลการศึกษาฯ ในครั้งนี้ที่สามารถนำไปขับเคลื่อนการพัฒนาสินค้าถั่วเหลือง เพื่อผลักดันให้มีการส่งเสริมการขยายการเพาะปลูกถั่วเหลือง

3.8) ผอ.สพศ.สศท.3 ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ถั่วเหลืองนอกจากเป็นสินค้าที่คนบริโภคแล้ว ยังมีกากถั่วเหลืองที่เป็นส่วนสำคัญในการผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งในประเด็นการระดมความคิดเห็นในครั้งนี้ จะรวบรวมปัญหาและอุปสรรค เพื่อนำเสนอประเด็นให้กับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต่อไป ในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาข้ามนาปี แต่ไม่จำเป็นต้องทำการปลูกถั่วเหลืองทดแทนข้ามนาปี ซึ่งการปลูกข้ามนาปีอาจส่งผลให้ขาดทุน แต่เราปลูกข้าวเพื่อดำรงชีพไว้บริโภคในครัวเรือน จะเห็นได้ว่าการปลูกถั่วเหลืองเป็นการเพิ่มรายได้อีกหนึ่งทางหนึ่ง จะพบว่าถั่วเหลืองเป็นพืชสำคัญที่สามารถแปรรูปเพื่อการบริโภคและเป็นอาหารสัตว์ และยังช่วยลดการนำเข้าสินค้าถั่วเหลืองจากต่างประเทศ ถ้าประเทศไทยสามารถผลิตเองได้ ใช้ได้เอง จะช่วยเพิ่มความมั่นคงทางอาหาร และในครั้งนี้นำเสนอข้อมูลให้กับหน่วยงานระดับจังหวัด เพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาต่อไป

2. ถั่วเขียว

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7 ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2567 ณ อาคารแปรรูปผลผลิตนาแปลงใหญ่ (ข้าว) ตำบลหนองผักนาก อำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งสรุปแนวทางการพัฒนา และข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) แนวทางการพัฒนา มีดังนี้

1.1) ควรมีช่องทางการสื่อสาร เชื่อมโยงกันระหว่างเกษตรกร ผู้รวบรวม และผู้ประกอบการ เพื่อให้เกษตรกรสามารถผลิตถั่วเขียวที่มีคุณภาพ ปริมาณที่เหมาะสม ตรงตามความต้องการของผู้ประกอบการ

1.2) ส่งเสริมการทำความเข้าใจ หลักเกณฑ์ แนวทางปฏิบัติร่วมกัน หรือจัดทำ MOU ระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ เพื่อให้ได้ประโยชน์ร่วมกันทั้งด้านการผลิต การตลาด ใช้กลไกตลาดนำการผลิต

1.3) สนับสนุนองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรทั้งด้านการผลิต การตลาด เทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และช่องทางการตลาด ปรับปรุงการผลิตให้ตรงตามความต้องการของตลาดได้

1.4) ส่งเสริมการนำเทคโนโลยี นวัตกรรมมาใช้ในการผลิต การพัฒนาพันธุ์ถั่วเขียวที่ให้ผลผลิตสูง มีความทนทานต่อโรค แมลงศัตรูพืช และทนแล้ง

1.5) ส่งเสริมการจัดทำแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพระดับชุมชน เพื่อส่งต่อเมล็ดพันธุ์คุณภาพให้แก่เกษตรกร

1.6) ปรับเปลี่ยนแนวคิดเกษตรกรจากการทำนา หรือปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เพียงอย่างเดียวให้เพิ่มโอกาสสร้างรายได้ในการปลูกพืชทนแล้ง เช่น ถั่วเขียว

1.7) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเขียว เพื่อเพิ่มขนาดการผลิต สร้างความเข้มแข็ง และมีอำนาจต่อรองทางการตลาด

1.8) ส่งเสริมการผลิตถั่วเขียวที่มีคุณภาพ การจัดทำมาตรฐาน เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นในเรื่องคุณภาพ และปริมาณผลผลิตให้แก่ผู้รับซื้อ

1.9) การจำหน่ายผลผลิตถั่วเขียวควรมีการคัดคุณภาพขายตามเกรด ไม่เน้นการขายคละเพียงอย่างเดียว

1.10) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากวัสดุเหลือใช้ในการเพาะปลูกถั่วเขียว เช่น ทำปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยหมัก เป็นต้น

2) ข้อคิดเห็นที่ประชุม มีดังนี้

2.1) เกษตรกรในหลายพื้นที่ปลูกแบบรายเดี่ยวไม่รวมกันเป็นกลุ่ม ควรสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มผู้ปลูกถั่วเขียวให้มากขึ้นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มเกษตรกรในการผลิตพืชทดแทน

2.2) การประชาสัมพันธ์ การสื่อสารทางการตลาดระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เกษตรกร และผู้บริโภค ยังมีไม่มาก ทำให้ความเข้าใจต่างๆ ยังคลาดเคลื่อนทั้งในเรื่องของแหล่งรับซื้อ ราคา คุณภาพ จึงควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ การสื่อสาร เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเกษตรกรผ่านช่องทางต่างๆ เพื่อรับรู้ข่าวสารต่างๆ ถึงกันได้มาก

2.3) เมล็ดพันธุ์เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ การที่เกษตรกรสามารถเข้าถึงแหล่งเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพจะทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ สร้างรายได้ให้เกษตรกรได้เพิ่มขึ้น

2.4) การปลูกถั่วเขียวเพื่อทดแทนพืชหลักมีประโยชน์หลายอย่าง เนื่องจากเป็นพืชใช้น้ำน้อย อายุสั้น มีประโยชน์ในการตัดวงจรการระบาดของศัตรูพืชในนาข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นปุ๋ยพืชสด ช่วยเพิ่มธาตุอาหาร เพิ่มปริมาณอินทรีย์วัตถุในดิน ปรับปรุงโครงสร้างดิน สามารถช่วยลดต้นทุนค่าปุ๋ยในการปลูกข้าวและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เมื่อทำการเพาะปลูกในช่วงต่อมาได้

2.5) การปลูกถั่วเขียวส่วนใหญ่เกษตรกรไม่เน้นการจัดทำมาตรฐาน พบการทำมาตรฐาน GAP บ้าง แต่มาตรฐานอินทรีย์มีน้อยมาก การรับซื้อเมล็ดถั่วเขียวอินทรีย์มีราคาสูงกว่าเมล็ดถั่วเขียวทั่วไปประมาณ 2 เท่า ราคารับซื้อประมาณกิโลกรัมละ 40 บาท

2.6) โรงงานแปรรูปถั่วเขียวยังมีความต้องการรับซื้อเมล็ดถั่วเขียวอีกจำนวนมาก เนื่องจากการผลิตในปัจจุบันยังไม่ได้ทำการผลิตเต็มกำลังการผลิต ดังนั้น ตลาดถั่วเขียวจึงยังมีอนาคตที่ดี

3. ถั่วลိสง

3.1 จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง พะเยา และแม่ฮ่องสอน

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1 ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร ในวันพฤหัสบดีที่ 11 กรกฎาคม 2567 ณ ห้องประชุมจงสกุล สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ และผ่านทางระบบประชุมทางไกลออนไลน์ โปรแกรม

Zoom Meeting โดยมีผู้เข้าร่วมจากจังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง พะเยา และแม่ฮ่องสอน ซึ่งสรุปปัญหาและข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) ปัญหา มีดังนี้

1.1) ปัญหาสภาพอากาศแปรปรวน ทำให้กระทบต่อการวางแผนการปลูกของเกษตรกร บางครั้งฝนตกมากในช่วงปลูกส่งผลให้ผลผลิตได้รับความเสียหาย ต้องปลูกใหม่ ปริมาณเมล็ดพันธุ์ที่เตรียมไว้จึงไม่เพียงพอ เกษตรกรต้องซื้อเมล็ดพันธุ์เพิ่ม เป็นการเพิ่มต้นทุนให้กับเกษตรกรในขณะที่มีรายได้เท่าเดิม

1.2) เกษตรกรมีความต้องการปลูกถั่วลิสงมากกว่า 1 ครั้งต่อปี แต่ขาดแคลนน้ำ ฤดูแล้งต้องอาศัยน้ำชลประทานหรือการขุดเจาะบ่อบาดาล

1.3) เกษตรกรประสบปัญหาขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ดี มีคุณภาพที่เหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ เกษตรกรนิยมเก็บพันธุ์เองและใช้เมล็ดพันธุ์ชุดเดิมในพื้นที่ ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่ถั่วลิสงลดลง (การถดถอยทางพันธุกรรม)

1.4) แนวโน้มต้นทุนการผลิตสูงขึ้นทุกปี โดยเฉพาะค่าเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และสารเคมีการเกษตร ส่งผลให้การปลูกถั่วลิสงมีต้นทุนสูงเมื่อเปรียบเทียบกับพืชอื่นๆ ซึ่งไม่จูงใจให้เกษตรกรทั้งรายเดิมและรายใหม่ขยายพื้นที่เพาะปลูก ถึงแม้ว่าราคาขายถั่วลิสงจะมีแนวโน้มสูง

1.5) ระบบการผลิตยังคงใช้แรงงานคนเป็นหลัก และเกษตรกรส่วนใหญ่สูงอายุ ซึ่งกำลังทยอยออกจากตลาดแรงงานการเกษตร ส่งผลให้ต้นทุนค่าแรงงานสูง

1.6) ขาดแคลนคนรุ่นใหม่ที่สืบทอดการทำเกษตร และมีการพึ่งพาแรงงานต่างชาตินาขึ้น

1.7) เกษตรกรขายผลผลิตแบบคละ ไม่มีการคัดเกรด และบางช่วงการเก็บเกี่ยวไม่มีการจัดการที่ดี ทำให้มีเศษดินปะปนมาก จึงถูกพ่อค้ากดราคา เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองราคา เนื่องจากราคาของถั่วลิสงถูกกำหนดมาจากตลาดปลายทาง และมีการจำหน่ายผ่านคนกลางหลายระดับ ส่งผลให้เกษตรกรขายผลผลิตได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาตลาดมาก

2) ข้อเสนอแนะในการพัฒนา มีดังนี้

2.1) ส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งข้อมูลด้านการเกษตร เช่น การพยากรณ์อากาศ การคาดการณ์ปริมาณน้ำฝนในแต่ละปี เพื่อให้สามารถวางแผนการปลูกได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการเตรียมพร้อมรับมือกับภัยธรรมชาติอื่นๆ เช่น โรคและแมลงศัตรูพืชรบกวน การเสริมสร้างองค์ความรู้และเทคโนโลยีในการดูแลรักษาถั่วลิสง ผ่านการสาธิตและฝึกปฏิบัติ โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาอย่างสม่ำเสมอ

2.2) ส่งเสริมการบูรณาการ/การวางแผนร่วมกันระหว่างเกษตรกรผู้ใช้น้ำและหน่วยงานชลประทานในพื้นที่ เพื่อวางแผนการใช้น้ำชลประทานในการเพาะปลูกถั่วลิสงได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ รวมถึงสนับสนุนให้มีแหล่งน้ำสำรองเพื่อการเกษตรในแปลง เพื่อให้มีน้ำหมุนเวียนตลอดฤดูการผลิต รวมถึงวางแผนช่วงเวลาการปลูกให้สอดคล้องและเหมาะสมกับปริมาณน้ำ

2.3) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาพันธุ์ดี รวมถึงการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในชุมชนผ่านกลุ่มแปลงใหญ่/วิสาหกิจ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดีที่เหมาะสมกับพื้นที่ และกระจาย

เมล็ดพันธุ์เข้าสู่ระบบการผลิตของเกษตรกร รวมถึงสนับสนุนการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ระหว่างเครือข่ายผู้ปลูก ถั่วลิสงต่างพื้นที่

2.4) ส่งเสริมองค์ความรู้ในการลดต้นทุนการผลิต การใช้ปัจจัยการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การตรวจวิเคราะห์ดิน เพื่อการใช้อย่างตรงตามศักยภาพดิน

2.5) สนับสนุนและพัฒนาเครื่องมือ/อุปกรณ์การเกษตร/เทคโนโลยีอย่างง่าย ที่มีราคาถูก เพื่ออำนวยความสะดวก/ทุนแรง/ทดแทนแรงงาน เช่น เครื่องหยอดเมล็ด เครื่องกระทุ้ง เครื่องปลิดถั่ว เป็นต้น

2.6) การพัฒนาการเกษตรให้ยั่งยืนควรมีการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรรุ่นใหม่ โดยสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยีเกษตร รวมทั้งเงินทุนเริ่มต้นในการผลิตแก่เกษตรกรรุ่นใหม่

2.7) ส่งเสริมการรวมกลุ่มแปลงใหญ่ของเกษตรกร ซึ่งต้องมีการพัฒนากลุ่มเกษตรกรให้เพิ่มบทบาทด้านกิจกรรมการตลาดให้มากขึ้น ดำเนินการเป็นคนกลางในการรวบรวม/ซื้อขายผลผลิตในปริมาณมาก เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองราคา และสร้างนิสัยให้เกษตรกรก้าวสู่การเป็นมากกว่าผู้ผลิตวัตถุดิบเพียงอย่างเดียว และส่งเสริมให้เกษตรกรมีการควบคุมคุณภาพภายหลังการเก็บเกี่ยว ไม่ให้มีสิ่งเจือปน มีการจัดการผลผลิตให้มีคุณภาพ พร้อมเข้าสู่ตลาดสินค้าคุณภาพสูง

2.8) การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อการเก็บผลผลิตขายในรูปถั่วลิสงฝักแห้ง รวมถึงสนับสนุนลานตาก/เทคโนโลยีการเก็บรักษาถั่วลิสงฝักแห้งให้มีคุณภาพ

3.2 จังหวัดขอนแก่น

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 4 (สศท.4) ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร ในวันพฤหัสบดีที่ 8 สิงหาคม 2567 ณ ห้องประชุม สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 4 ตำบลท่าพระ อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ซึ่งสรุปปัญหา และข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น ให้ข้อมูลว่า

1.1) ปัญหาของกรมส่งเสริมจะเป็นเรื่องการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ในช่วงหน้าแล้ง ซึ่งวิธีการจัดการจะไปส่งเสริมให้ปลูกช่วงฤดูฝนแต่ปริมาณยังไม่เพียงพอ เพราะมีพ่อค้าเข้ามาจับซื้อก่อนที่จะส่งมอบหรือกลายเป็นเมล็ดพันธุ์มาขายในช่วงหน้าแล้ง

1.2) กรมส่งเสริมได้ร่วมมือกับกรมวิชาการที่จะสนับสนุนปัจจัยการผลิตและสนับสนุนเชื้อไรโซเดียม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ประเด็นที่เราจะดำเนินการต่อไปเป็นการเพิ่มพื้นที่การผลิต

1.3) จังหวัดขอนแก่นจะประสบปัญหาภัยธรรมชาติน้ำท่วมเป็นประจำ ในช่วงหลังน้ำลดจะส่งเสริมการปลูกถั่วลิสงแถบน้ำชีเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

1.4) อยากให้มีการพัฒนาในการทำ MOU ร่วมกับบริษัทโก้แก แต่ยังมีปัญหาในการเปิดตลาดค้าเสรีนำเข้าซึ่งค่อนข้างจะมีผลกระทบมาก

1.5) ข้อดีในการปลูกถั่วลิสง คือ เป็นการปรับปรุงบำรุงดิน เมื่อเราปลูกช่วงหน้าแล้งแล้วจะมีธาตุอาหารที่ตกค้างอยู่ในดิน เมื่อมาปลูกพืชฤดูนาปีจะช่วยลดต้นทุนของการปลูกเป็นการลดผลกระทบต่อทางอ้อมที่ไม่ต้องลงทุนเพิ่ม และอยากให้ สศท.4 ศึกษาเก็บข้อมูลต้นทุนข้าวนาปีเพิ่มเติมหลังจากปลูกถั่วลิสงด้วย

1.6) กระบวนการผลิตถั่วลิสงยังพบปัญหาด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้แรงงาน การหยุด การปลูก การเก็บเกี่ยว และเครื่องทุ่นแรง เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายย่อย ปลูกแปลงเล็ก 1 - 2 ไร่ ไม่สามารถปลูกแปลงใหญ่ได้ ทำให้เกิดผลกระทบด้านการจัดการและการส่งเสริม ซึ่งแก้ปัญหาโดยการรวมกลุ่มใหญ่ จัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพ 5 - 10 ราย เพื่อร่วมกันปลูก

1.7) ปัญหาที่พบส่วนใหญ่ คือ

(1) เกษตรกรที่จะปลูกถั่วลิสงค่อนข้างมีอายุมากและเคยชินกับการปลูกถั่วลิสง เมื่อจะไปติดต่อขอเมล็ดพันธุ์คืนแต่ไม่ได้กลับคืนมา จึงแก้ปัญหาโดยการทำเป็นศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง

(2) การรวมกลุ่มให้เป็นวิสาหกิจค่อนข้างจะยาก เพราะรวมกลุ่มได้แค่กลุ่มส่งเสริมอาชีพ

(3) แรงงานกับเครื่องทุ่นแรงที่มาใช้ในการปลูกถั่วลิสง ทุกขั้นตอนการปลูกยังต้องใช้แรงงานคน เพราะเกษตรกรสูงอายุยังไม่ยอมรับเทคโนโลยีสมัยใหม่

2) สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3 (สวพ.3) ให้ข้อมูลว่า

2.1) จากข้อมูลที่ สวพ.3 ได้ทำการวิจัย ในเรื่องเทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิต เรื่องของพันธุ์ เรื่องการจัดการดิน ปุ๋ย ศัตรูพืช และเมล็ดพันธุ์ จากการวิจัยและการทดสอบเทคโนโลยีที่กรมวิชาการได้ดำเนินการส่วนใหญ่จะเป็นในเรื่องของเมล็ดพันธุ์และการเตรียมดิน เกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกในช่วงแล้ง จึงได้แนะนำให้ปลูกในที่ดินเพื่อรักษาพันธุ์ไว้ เนื่องจากเมื่อปลูกช่วงฤดูแล้งเสร็จต้องมีพันธุ์เก็บไว้เพื่อนำกลับมาปลูกในฤดูแล้งอีกเป็นการหมุนเวียนเมล็ดพันธุ์ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรลดต้นทุนค่าเมล็ดพันธุ์ไปด้วย ในเรื่องของเมล็ดพันธุ์ค่อนข้างจำกัดเนื่องจากความต้องการสูง แต่การผลิตเมล็ดพันธุ์ค่อนข้างน้อยมาก จึงแนะนำให้เกษตรกรบริหารจัดการเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้ ในส่วนของผลผลิตหลักในประเทศไม่เพียงพอ ต้องนำเข้าจากประเทศลาว และประเทศเวียดนาม ซึ่งประเทศไทยจะผลิตเพื่อจำหน่ายในประเทศไทยและจำหน่ายในชุมชน และในเรื่องของพันธุ์ไทนาน 9 ขอนแก่น 6 และจะมีเพิ่มเติมคือขอนแก่น 5 แต่ในจังหวัดขอนแก่นจะไม่ค่อยมีพันธุ์ขอนแก่น 5 ซึ่งพันธุ์ล่าสุดจะเป็นพันธุ์ขอนแก่น 9 แต่มีปริมาณไม่เพียงพอ เป็นเมล็ดเล็กแต่จะให้ผลผลิตสูง ซึ่งเหมาะสำหรับการแปรรูปเข้าโรงงาน พันธุ์ขอนแก่น 6 เป็นพันธุ์ที่อายุค่อนข้างนาน 120 วัน พักตัวประมาณ 4 สัปดาห์ ซึ่งสามารถทำเป็นถั่วแห้งและถั่วต้มได้ และในอีกประเด็นที่เกษตรกรยังไม่ทราบในเรื่องของยิปซัม การใช้ยิปซัมเป็นข้อดีที่จะช่วยในเรื่องของผลผลิตที่เป็นฝัก ซึ่งจะช่วยเสริมธาตุโดยเฉพาะแคลเซียมที่เพิ่มผลผลิตของถั่วลิสง

2.2) กรมวิชาการเกษตรส่วนใหญ่จะวิจัยเป็นเทคโนโลยีการผลิตพืชที่เหมาะสมในสภาพพื้นที่ภาคอีสานตอนบน ซึ่งยินดีที่จะให้ความร่วมมือกับทุกหน่วยงานที่ได้ร่วมกันพัฒนาเกษตรกรโดยเฉพาะถั่วลิสง จากที่ทำการวิจัยเรามีกลุ่มแปลงใหญ่ที่อำเภอหนองเรือและอำเภอสหัสขันธ์เราสามารถที่จะเข้าไปเรียนรู้แปลงต้นแบบได้ และในเรื่องของตลาดเกษตรกรจะขายให้กับ บริษัทโกแก๊ป พ่อค้าเร่ ขายผ่านช่องทางออนไลน์ และเก็บไว้ทำพันธุ์ ซึ่งความต้องการของบริษัทโกแก๊ปจะต้องการเมล็ดถั่วเล็ก เพราะจะมีเครื่องจักรที่อยู่ในโรงงานจะเหมาะสมกับเมล็ดพันธุ์ไทนาน 9 และ ขอนแก่น 9 หากเป็นพ่อค้าทั่วไปจะเข้าไปซื้อกับกลุ่มเกษตรกรที่ซื้อเป็นประจำ

3) ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินขอนแก่น ให้ข้อมูลว่า

3.1) ถั่วลิสงเป็นพืชที่มีศักยภาพและผลผลิตราคาสูงกว่าข้าวนาปรังถึง 2 เท่า จากที่ได้นำเสนอมา เราต้องมาคิดก่อนว่าประเด็นที่เราต้องการเพิ่มพื้นที่ปลูกทำไมเกษตรกรยังไม่ยอมรับการขยายพื้นที่ อาจจะมี

ถึงตั้งแต่ดินที่มีความเหมาะสม ธาตุอาหารต่างๆ ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ตามที่ สวพ.3 บอก ตัวที่เป็นข้อจำกัดของผลผลิตถั่วลိสงน่าจะเป็นแคลเซียมโบรอนด้วย จะเป็นธาตุที่สำคัญกว่า NPK ที่เป็นข้อจำกัดในเรื่องของผลผลิต ดังนั้นหากเราจะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกอาจจะต้องเพิ่มเติมในเรื่องของแคลเซียมโบรอนเข้าไปด้วย

3.2) จากรายงานในปี 2563 พบว่า ผลผลิตค่อนข้างจะสูงซึ่งหากทางผู้วิจัยให้เหตุผลประกอบด้วยจะดีมาก

3.3) การที่เกษตรกรจะยอมรับการปลูกพืชหลังนาส่วนใหญ่จะอ้างอิงจากความรู้และประสบการณ์เดิมจากความเคยชิน การที่จะบอกให้เกษตรกรปลูกพืชใดพืชหนึ่งถ้าเกษตรกรไม่เคยปลูกจะมีความกังวลและไม่กล้าปลูก และในเรื่องของการส่งเสริมให้ความรู้ต่างๆ อาจเข้าไปให้ความรู้และการส่งเสริมปลูกถั่วลิสง อาจจะทำให้เห็นถึงข้อดีของการปลูกถั่วลิสงว่าดีกว่าการปลูกข้าวนาปรังอย่างไร เนื่องจากเกษตรกรบางรายกังวลเรื่องของตลาด กังวลว่าปลูกแล้วจะไปขายที่ไหน หากหน่วยงานของรัฐสามารถประสานตลาดได้จะดีมาก

3.4) ในส่วนของพัฒนาที่ดินอาจจะช่วยได้ในเรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน แต่ในตอนนี้ที่เราได้นำเข้าถั่วลิสงจากต่างประเทศต้องถามว่าเกษตรกรทำไม่ถึงไม่นิยมปลูก อาจเป็นในเรื่องแรงงานและต้นทุนหรือไม่ แล้วนำปัญหาที่เกิดขึ้นมาวิเคราะห์และหาแนวทางแก้ไขต่อไป

3.5) เมื่อก่อนเคยจะทำข้อตกลงกับบริษัทโกแก็แล้วจัดหาเกษตรกรผลิตให้แต่ระยะหลังมาเกษตรกรผลิตได้ไม่สม่ำเสมอ ไม่ตรงตามปริมาณที่ต้องการทำให้ข้อสัญญาต่างๆ ล้มเหลว ดังนั้นเราจะต้องดูว่าผู้ประกอบการที่มารับซื้อเป็นฝักแห้งหรือฝักสดแล้วปริมาณที่รับซื้อเท่าไร อาจจะต้องมีหน่วยงานทำข้อตกลงทั้ง 2 ฝ่าย ทั้งผู้ประกอบการและเกษตรกรที่เป็นแปลงใหญ่ในปัจจุบัน ให้ทั้ง 2 ฝ่าย มาเจอกันแล้ววางแผนการผลิต ซึ่งในส่วนนี้ทางเกษตรจังหวัดจะสามารถช่วยเหลือได้เยอะในเรื่องของการวางแผน โดยอาจจะทำขออนแก่นโมเดลในเรื่องของการส่งเสริมการปลูกถั่วลิสงเป็นพืชหลังนาในฤดูแล้ง แล้วให้หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมซึ่งจะเป็นการขยายพื้นที่ได้มากขึ้น

4) สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดขอนแก่น ให้ข้อมูลว่า

4.1) บริบททางการเกษตรจังหวัดขอนแก่นเปลี่ยนไปเนื่องจากมีอากาศร้อนจัด ในปีที่แล้วมีพืชหลายชนิดได้รับผลกระทบ ซึ่งในเล่มควรจะมีผลการศึกษาเรื่องถั่วลิสงว่าถึงแม้จะมีสภาพอากาศที่ร้อนจัดพืชชนิดอื่นได้รับผลกระทบแต่ถั่วลิสงมีศักยภาพ และในเรื่องการศึกษาส่วนใหญ่จะปลูกช่วงปลายปี เก็บเกี่ยวช่วงเดือนเมษายน เมื่อเปรียบเทียบกับข้าวนาปรัง ข้าวนาปรังสามารถทำได้ตลอดทั้งปี หากเรามีผลการศึกษาในตลอดทั้งปีว่าถั่วลิสงสามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี โดยใน 1 ปี สามารถปลูกต่อเนื่องได้ 3 - 4 ครั้ง ถ้าเป็นตัวเลขนี้จะสามารถนำไปเป็นข้อมูลที่จะส่งเสริมเกษตรกรได้เช่นกัน และในเรื่องของเป้าหมายที่เปรียบเทียบถั่วลิสงกับข้าวนาปรัง เราทราบกันอยู่แล้วว่าการปลูกถั่วลิสงผลตอบแทนเยอะกว่าข้าวนาปรัง ถ้าเราได้ผลการศึกษามาเกษตรกรอาจจะตอบว่าปลูกไม่เป็น ไม่รู้จักพันธุ์ ไม่รู้จะปลูกวิธีใด เราอาจจะเพิ่มเติม การให้ความรู้ การอบรม และการสนับสนุนเข้าไปในโครงการ

4.2) ปี 2563 บริษัทโกแก็เข้ามาติดต่อกับ กษ. แล้วพาไปหาเกษตรกรจะให้เป็นแปลงใหญ่เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก โดยมีเงื่อนไขสัญญาต้องมีปริมาณตามที่ต้องการ ผลผลิตมีคุณภาพ ถึงสามารถทำข้อตกลงได้ แต่ย้อนกลับมาที่เกษตรกรเรามีพื้นที่ปลูกน้อยเพราะการบริหารจัดการไม่เหมือนการปลูกข้าว

การปลูกข้าวเกษตรกรสามารถปลูกได้ถึง 40 - 50 ไร่ แต่การปลูกถั่วลิสงทำได้เพียง 1 - 2 ไร่ เนื่องจากถั่วลิสงต้องดูแลตั้งแต่เข้า-เย็น แต่ถั่วลิสงเป็นสินค้าที่มีศักยภาพด้านการตลาดสูงไม่ว่าจะเป็นการต้ม/การคั่วขายในชุมชน หรือจะเป็นตลาดใหญ่ขึ้นใหม่ที่ทางบริษัทโกเก้/ผู้ประกอบการยินดีที่จะรับซื้อหากมีปริมาณและคุณภาพที่ตรงตามความต้องการ

5) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดขอนแก่น ให้ข้อมูลว่า

5.1) ปัญหาที่เกษตรกรไม่นิยมปลูกถั่วลิสงเราจะต้องวิเคราะห์ในแต่ละประเด็น เช่น หากเรานำตัวเลขหรือทฤษฎีไปอ้างอิงเกษตรกรอาจจะไม่ทำตาม เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่กลัวการเปลี่ยนแปลง การปรับตัว ต่อให้มีตัวเลขวิจัยที่มีการเปรียบเทียบที่ดีกว่าเกษตรกรก็ไม่ค่อยจะทำตาม ยกตัวอย่างมันสำปะหลังจากที่เกษตรกรไม่เคยปลูกเมื่อเห็นตัวอย่างเกษตรกรที่ปลูกแล้วได้ราคาดีค่อยจะทำตามกัน จากที่ผลผลิตน้อยกลายเป็นปริมาณ Supplier เพิ่มขึ้นจนราคาลดลง ถ้าถั่วลิสงมีกลุ่มตัวอย่างที่ทำให้ผลจริงเราอาจจะยกตัวอย่างจากคนที่เคยปลูกให้กับเกษตรกรที่สนใจปลูกถั่วลิสง

5.2) สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนจะช่วยในเรื่องของการเพิ่มอำนาจต่อรองกับผู้ประกอบการทำให้มีความเข้มแข็งและพัฒนาที่ยั่งยืนมากกว่าที่จะทำเดี่ยว รวมทั้งจะช่วยลดต้นทุนการผลิตได้มาก และช่วยให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น

5.3) ในส่วนของภาครัฐเข้ามาช่วยสนับสนุนการให้ความรู้ และประชาสัมพันธ์แหล่งรับซื้อ การตลาดให้กับเกษตรกร ในส่วนของพาณิชย์หากมีการรวมกลุ่มจะช่วยเพิ่มมูลค่าของสินค้าได้ง่ายและสามารถสนับสนุนการส่งออกได้ ช่วยให้เกษตรกรมีรายได้มากขึ้น ซึ่งเห็นในแนวทางการพัฒนาที่พูดถึงการซื้อขายสัญญาล่วงหน้า เกษตรกรบางรายอาจจะไม่เข้าใจการซื้อขายสัญญาล่วงหน้าอาจจะมีการเข้าไปให้ความรู้กับเกษตรกร

5.4) ในกรณีที่จะพัฒนาตลาดให้เกษตรกรและผู้ประกอบการมาเจอกัน จะยกตัวอย่างตลาดนัดข้าวเปลือกเป็นการจัดทำให้ผู้ประกอบการมาประมูลข้าวเปลือกโดยตรง ถั่วลิสงก็สามารถทำได้ในลักษณะเดียวกัน

6) ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวขอนแก่น ให้ข้อมูลว่า กรมการข้าวมีแปลงผลิตให้กับเกษตรกร และรับซื้อคืน แต่เกษตรกรยังผลิตได้ไม่ตรงตามความต้องการ อาจเกิดจากปัจจัยหลายประการ ซึ่งเราพยายามหาสาเหตุเพื่อจะหาแนวทางแก้ไข

7) ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรเมืองขอนแก่น จำกัด ให้ข้อมูลว่า ถือเป็นโครงการที่ดีที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก แต่ถ้ามองในมุมมองของเกษตรกรจะพบปัญหา ดังนี้

7.1) ไม่มีความรู้ในการปลูก

7.2) ไม่รู้ตลาดที่รับซื้อ

7.3) ไม่มีแหล่งเงินทุนในการปลูก

7.4) ไม่รู้แหล่งรับซื้อพันธุ์

7.5) ขาดแคลนแรงงาน ดังนั้นหากเรามีกลุ่มตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จเป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างให้เกษตรกรเห็นว่าปลูกแล้วจะได้ผลตอบแทนอย่างไร มีตลาดที่รับซื้อชัดเจน รวมทั้งให้ความรู้ในการปลูก ซึ่งจะทำให้เกษตรกรสนใจปลูกถั่วลิสงมากขึ้น

8) ผู้แทนเศรษฐกิจการเกษตรอาสาจังหวัดขอนแก่น ให้ข้อมูลว่า มีพื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกถั่วลิสง ซึ่งในปัจจุบันตำบลหนองแขงมีน้ำใต้ดินเนื่องจากได้รับโครงการบ่อนบาดาลและโซล่าเซลล์ แต่ปัญหาในตอนนี้คือ เกษตรกรขาดความรู้และการส่งเสริมที่ไม่ทั่วถึง หากมีหน่วยงานที่อยากจะเข้ามาส่งเสริม ทางกลุ่มก็พร้อมจะเป็นแปลงต้นแบบ เพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นว่ามีพื้นที่ของเราสามารถทำการผลิตได้ ซึ่งจะเป็นอีกทางเลือกที่จะส่งเสริมให้เกษตรกรกลุ่มใหม่มาปลูกถั่วลิสง

3.3 จังหวัดกาฬสินธุ์

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 4 ได้ดำเนินการจัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภายในและภายนอกสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และเกษตรกร เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2567 ณ ห้องประชุมสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งสรุปปัญหา และข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) สำนักงานเกษตรจังหวัดกาฬสินธุ์ ให้ข้อมูลว่า

1.1) ปัญหาที่เห็นได้ชัด คือ เกษตรกรมีอายุมากอยู่ในช่วงอายุ 50-60 ปี และปัญหาการขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากยังใช้แรงงานเป็นหลัก ตั้งแต่การปลูกตลอดไปจนถึงการเก็บเกี่ยวทำให้ทุกอย่างต้องใช้แรงงานเป็นหลัก

1.2) ถ้าเปรียบเทียบ การทำข้าวนาปรังจะง่ายกว่า ในส่วนของถั่วลิสงจะใช้เวลาเพาะปลูกนาน เริ่มตั้งแต่การปลูก ใส่ปุ๋ย กลบโคน รดน้ำ ตลอดจนถึงเกี่ยว ถอน ตาก ทำให้ใช้เวลานาน

1.3) ต้องวิจัยเครื่องจักร เครื่องมือ ที่เหมาะสมกับบริบทเกษตรกรและพื้นที่ ในตอนนี้จำนวนเกษตรกรที่จะผลิตจำนวนลดลง เพราะการผลิตยุ่งยากต้องใช้แรงงานเยอะ แนวทางการปรับเปลี่ยนที่เราทำอยู่ตอนนี้เป็นโครงการ ดังนั้น อันดับแรกจะต้องสร้างแรงจูงใจ ถ้าอยากให้มีเกษตรกรเพิ่มขึ้น หรือให้มีเกษตรกรรายใหม่เข้ามา สร้างแรงจูงใจในเรื่องของการสนับสนุนการผลิตที่จะสามารถจูงใจให้เกษตรกรเข้ามา และในเรื่องของความเชื่อ ชาวบ้านเชื่อในส่วนหนึ่ง นักวิชาการเชื่อในอีกส่วนหนึ่ง ทำให้เป็นเรื่องของคนในชุมชนที่เป็นตัวแทนที่มีอิทธิพลในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของชาวบ้าน ดังนั้นเราจะต้องสร้างเกษตรกรต้นแบบที่ให้คำปรึกษา และคำแนะนำกับเกษตรกร และอีกส่วนหนึ่งส่งเสริมการร่วมมือกับทางมหาวิทยาลัย ทำวิจัยเกี่ยวกับเครื่องจักร เครื่องมือ เพื่อนำมาใช้ในการผลิตถั่วเพื่อสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ในชุมชน

1.4) กรมส่งเสริมการเกษตรมีการส่งเสริมเรื่องของการผลิตถั่วลิสงเพื่อความมั่นคงด้านอาหาร ในแต่ละปีจะมีการจัดตั้งศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วชุมชน และดูแลเรื่องโครงการระบบส่งเสริมเกษตรแบบแปลงใหญ่ ได้มีการนำเทคโนโลยีในเรื่องของการเก็บเกี่ยวมาใช้ และเครื่องผลิตถั่วลิสงจากศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรจังหวัดอุดรธานี ที่ดูแลเปอร์เซ็นต์การเสียหายค่อนข้างเยอะ ทำให้ผลผลิตน้อยลง จากเดิมที่เก็บเกี่ยวด้วยมือจะได้ผลผลิตมากกว่า เพราะฉะนั้นความเชื่อถือเรื่องของเทคโนโลยีที่เข้ามาใช้แล้วนำมาเปรียบเทียบทำให้เทคโนโลยีในบางครั้งยังไม่เป็นที่ยอมรับ เนื่องจากเกษตรกรมองเห็นว่าเก็บเองได้ผลผลิตมากกว่า ซึ่งหาก

เกษตรกรได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจะเป็นการสร้างแรงจูงใจ หรือสนับสนุนโดยให้นักวิชาการของสำนักงานเกษตรอำเภอในพื้นที่เข้าไปสนับสนุน เพื่อให้เกษตรกรได้สร้างองค์ความรู้ในการผลิต

1.5) ด้านการตลาด ปัจจุบันคนที่อยากจะซื้อและคนที่อยากจะขายไม่รู้จักกัน ทำให้ไม่รู้จักความต้องการของกันและกัน จึงอยากจะให้มีเวทีให้ทำความรู้จักกันระหว่างคนซื้อและคนขาย เพื่อจะได้รู้จักกัน ได้สร้างเครือข่าย รวมทั้งได้รู้ถึงความต้องการของทั้งสองฝ่าย และในเรื่องของการปลูกถั่วลิสงแทนข้าวนาปรัง สินค้าที่จะมาทดแทนจะต้องดีกว่าข้าวนาปรัง ซึ่งในตอนนี้อยู่แค่ดีกว่าในเรื่องของผลตอบแทน แต่ในเรื่องของกระบวนการอื่นๆ จะต้องไปหาวิธีการที่ดีกว่าข้าวนาปรัง เพื่อให้เกษตรกรได้รับรู้ถึงความคุ้มค่า หรือมีวิธีที่ง่าย และมีประสิทธิภาพมากกว่า

2) สำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดกาฬสินธุ์ ให้ข้อมูลว่า

2.1) จากข้อมูลด้านตลาดที่พ่อค้าเร่ได้เกิน 60% ซึ่งจะเกิดการกดราคาในกรณีที่ปลูกเยอะ เนื่องจากเกษตรกรไม่สามารถที่จะควบคุมราคาได้ เกษตรกรจะปลูกตามคำสั่งซื้อที่พ่อค้าสั่งมา ถ้าปีไหนราคาดีปลูกเยอะ ปีไหนราคาต่ำปลูกน้อย ทำให้เป็นปัญหาที่แท้จริงว่าทำไมไม่ขยายขึ้นไป ซึ่งไม่เหมือนข้าวที่จะมีจุดรับซื้อที่ชัดเจน อาทิ โรงสี หรือศูนย์ข้าวชุมชน

2.2) การส่งเสริมของหน่วยงานรัฐในการกระจายงบประมาณการทำเครื่องจักร การแปรรูปไม่เหมือนกับการปลูกข้าวเนื่องจากเรามีแปลงใหญ่ รถไถ รถสี และอื่นๆ แต่ในขณะที่พืชทางเลือกถั่วลิสงโดนมองข้ามไป ทำให้ความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกถั่วค่อนข้างที่จะเติบโตช้า ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ถั่วลิสงเติบโตเป็นอันดับแรก คือ ต้องมีโรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ เพราะว่าจะสามารถต่อยอดได้หลายทางที่สามารถจะเก็บเมล็ดพันธุ์ได้ในระยะยาว ถ้าเมล็ดพันธุ์เก็บเกิน 6 เดือน ทำให้ผลผลิตต่ำ ซึ่งเกษตรกรที่เอาเมล็ดพันธุ์มาปลูกในช่วงปลายปี เมล็ดพันธุ์จะเก็บยากเพราะว่าปลูกแล้วไม่มีที่ตาก ทำให้เกิดเชื้อรา หรือสูญเสียโอกาสที่จังหวัดอื่นๆ เข้ามาติดต่อแล้วเราไม่สามารถที่จะปลูกขายเมล็ดพันธุ์ได้ เพราะถ้าเราขายฝักสดกิโลกรัมละ 30-35 บาท ถ้าเราขายเมล็ดที่มีโรงอบตากแห้งกิโลกรัมละ 60-70 บาท ราคาขึ้นมา 2 เท่า ถ้าเรามีโรงงานตัดแล้วแปรรูปเป็นถั่วตัดกิโลกรัมจะเพิ่มขึ้นไป 100 กว่าบาท

2.3) สิ่งแรกที่ต้องเข้าไปดู คือ กลุ่มที่เข้มแข็งที่เกษตรกรต้องการโรงตัดถั่วเพื่อที่จะขยายผลไปยังแปลงที่จะส่งเสริมต่อไป ปัญหาไม่สามารถที่จะนำถั่วมาตากเพื่อที่จะสต็อกเป็นเมล็ดพันธุ์แล้วต่อโรงตลาดได้ในเรื่องของปลูกน้อย ปลูกมาก และเรื่องของแรงงานไม่ใช่ปัญหา จากที่ทำมาทั้งอ้อย และมัน ตลาดชัดเจนอยู่แล้วเกษตรกรที่ปลูกอ้อยทุกวันนี้มีอายุมาก แต่สามารถทำได้ 100 ไร่ 1,000 ไร่ เพราะว่ามีโรงงานรับซื้อชัดเจน แต่ในขณะที่ถั่วไม่มีตลาดที่ชัดเจน ดังนั้น การเก็บสต็อกให้ได้ แล้วเมื่อไหร่เราเก็บสต็อกได้ การต่อโรงทำตลาดได้แน่นอน และในเรื่องของเมล็ดพันธุ์ถ้าสามารถเป็นธนาคารเมล็ดพันธุ์ได้หรือเป็นจุดกระจายเมล็ดพันธุ์ได้ผลผลิตจะเพิ่มขึ้น

2.4) ควรจะเริ่มต้นที่เมล็ดพันธุ์ และเมล็ดพันธุ์ที่ศูนย์วิจัยและพัฒนาออกมายังไม่ได้เป็นที่แพร่หลายเป็นเฉพาะบางกลุ่มที่ผลิตได้ ถ้าเราวางแผนไว้ 3-5 ปี ในช่วง 2 ปีแรกที่เราขยายเมล็ดพันธุ์กลุ่มนี้จะเกิดความเข้มแข็ง ในส่วนกลุ่มที่เข้มแข็งแล้วค่อยไปพัฒนาตัวสินค้าผลิตภัณฑ์รอกันไป เพราะอย่างที่เราพูดกันว่าโรงงานไม่มาตั้งแน่นอนเนื่องจากพื้นที่ไม่เพียงพอ และตลาดไม่ชัดเจน ทำให้กระบวนการผลิตไม่ตอบโจทย์

ในเรื่องของตลาด เรื่องของเครื่องจักร เกษตรกรจะซื้อรถไถมาเพื่อรับจ้าง เก็บถั่ว ปลูกถั่ว ซึ่งไม่คุ้ม เพราะแต่ละครัวเรือนปลูก 1 - 2 ไร่ เพาะปลูกกันเองในครอบครัว จึงไม่จ้างเครื่องจักร หลังจากเกษตรกรไม่จ้าง ก็ไม่ซื้อเครื่องจักร แต่เมื่อไหร่ก็ตามที่เราจะเริ่มพัฒนาเมล็ดพันธุ์ให้กระจาย เพิ่มคุณภาพ และผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น รวมทั้งเชื่อมโยงเครือข่ายในการส่งเสริมให้มีตลาดทำให้เกษตรกรปลูกมากขึ้น หลังจากนั้นจะมีโรงงานเข้ามา

3) ผู้อำนวยการสถานีพัฒนาที่ดินกาฬสินธุ์ ให้ข้อมูลว่า

3.1) เรื่องของราคาแน่นอนถั่วลิสงดีกว่า แต่ในเรื่องความอิสระของเกษตรกรบ้านเราที่จะผลิตอะไรก็ตามแต่ เราไม่สามารถที่จะไปกำหนด ควบคุม เกษตรกรได้ ซึ่งในพื้นที่ของภาคอีสานในการปลูกถั่วลิสงในตอนนี้เป็นห่วงเรื่องของการตลาด ถ้าเกษตรกรปลูกกันเยอะทำให้เกิดปัญหาตามมาในเรื่องของอุปสงค์อุปทาน แต่ในเรื่องของการแปรรูปถั่วลิสงมีความหลากหลายเพราะว่าสามารถที่จะนำไปแปรรูปได้ แต่ปัญหาคือถ้าผลิตเยอะอาจจะต้องนำเครื่องจักรกลเข้ามาช่วยดูแลในการเก็บผลผลิต แต่ในเรื่องของการที่จะนำเครื่องจักรกลที่มีประสิทธิภาพเข้ามาก็เป็นเรื่องที่ดี แต่ถ้าไม่ได้ประสิทธิภาพเกษตรกรต้องยังยึดหลักแบบดั้งเดิม

3.2) ถ้าเรามีโรงเก็บที่มีความเหมาะสม เก็บไว้เพื่อต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลางก็จะเป็นเรื่องที่ดี แต่ในเรื่องของการปลูกส่วนใหญ่เกษตรกรปลูกแล้วขายเลย เพราะถั่วลิสงเป็นพืชเสริมที่ไม่ค่อยมีใครเก็บไว้ได้

3.3) ถ้ามีการปลูกพืชเดิมที่ซ้ำซากทำให้เกิดโรคแมลงตามมา ถ้าจะปลูกเพื่อทำการค้าขายจะต้องมีพื้นที่ต่อเนื่องกันซึ่งจะส่งผลในเรื่องของตลาดด้วย ถ้าปลูกกระจายเกินไปปัญหาการตลาดจะเกิดขึ้นแน่นอนในเรื่องของการรวบรวมผลผลิต สำหรับในเรื่องดิน และน้ำ ซึ่งถั่วลิสงเราสามารถเลือกที่จะปลูกในช่วงเวลาที่เหมาะสมได้

4) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้ข้อมูลว่า สำนักงานจะเน้นไปที่เรื่องของปลายทางของตลาดจะมีในรูปแบบของสินค้าที่ยังเป็นวัตถุดิบ และในรูปแบบแปรรูป ส่วนของวัตถุดิบอาจจะต้องมาหารือกันในการหาผู้ประกอบการ สำนักงานพาณิชย์จะมีงานแสดงสินค้าในจังหวัด รวมถึงในระดับที่ค่อนข้างใหญ่ระดับประเทศ ซึ่งจะเพิ่มโอกาสให้กับทางกลุ่มในการนำสินค้าไปประชาสัมพันธ์ รวมถึงทางเกษตรกรได้มีโอกาสได้คุยกับผู้ประกอบการ และกลุ่มเป้าหมายที่เข้มแข็งที่สามารถจะบริหารจัดการรวบรวมผลผลิตได้

5) ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรกาฬสินธุ์ ให้ข้อมูลว่า ในเรื่องของเมล็ดพันธุ์หาวิธีให้เกษตรกรสามารถเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์จนถึงฤดูแล้งได้ ซึ่งในคำแนะนำของกรมวิชาการบอกว่าถั่วลิสงสามารถเก็บได้ไม่เกิน 3 เดือน หากเกินจะต้องเก็บในห้องควบคุมอุณหภูมิ แม้แต่ในห้องควบคุมอุณหภูมิบางครั้งเปอร์เซ็นต์ในการงอกยังต่ำ เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากถั่วลิสงเป็นพืชที่งอกช้า จึงมองเห็นถึงปัญหา ดังนี้

5.1) ปัญหาการขาดแคลนปริมาณเมล็ดพันธุ์

5.2) วิธีการเก็บรักษา

5.3) การเชื่อมโยงกลุ่มระหว่างเกษตรกรปลูกกลุ่มฝน กลับกลุ่มแล้ง

5.4) เทคโนโลยีการให้น้ำจากความต้องการของพืช หรือให้ระบบน้ำหยด จะมีตัวเซ็นเซอร์ตัวควบคุมการปล่อยน้ำ ข้อดีคือ (1) ใช้น้ำไม่เยอะกับแปลงที่มีน้ำน้อย (2) วัชพืชไม่เกิด และ (3) การให้น้ำสามารถให้ตามระบบน้ำได้ แต่จะมีต้นทุนที่สูงกับตัวควบคุมแต่สามารถใช้กับระบบโซลาร์เซลล์ได้ ซึ่งทำให้ได้

ผลผลิตเยอะ และในส่วนของแปรรูปอยากให้เกษตรกรในกลุ่มเกิดแรงจูงใจทำเป็นผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ของชุมชน อาทิการทำนํ้านมถั่วลิสง ทำเหมือนนํ้านมข้าวโพด เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

6) ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวกาฬสินธุ์ ให้ข้อมูลว่า จากเดิมศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอยู่กรมส่งเสริมการเกษตร ซึ่งภารกิจหลัก คือ การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว และเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสง สิ่งสำคัญคือ พื้นที่ และช่วงเวลาเพาะปลูก ถั่วลิสงช่วงที่สำคัญที่สุด คือ การแทงซังที่ต้องมีความชื้นเพียงพอ หากปลูกในพื้นที่ที่ไม่มีน้ำการแทงซังและการปลิดฝักจะลดน้อยลง ปัจจุบันเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงไม่เพียงพอทำให้มีความต้องการสูง ทางกรมส่งเสริมการเกษตรประสานกับทางกรมการข้าวมอบหมายภารกิจให้ทดลองผลิตถั่วลิสงให้ 1 ปี ประเด็นหลักที่เมล็ดพันธุ์ไม่เพียงพอ คือ คุณภาพและการงอกของเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากพืชตระกูลถั่วอายุการเก็บรักษาที่จะทำเป็นเมล็ดพันธุ์ หากเก็บรักษาเกิน 3 เดือน การงอกจะลดลงต่ำมาก หากสามารถเก็บถั่วลิสงในห้องควบคุมอุณหภูมิได้ ระยะเวลาเก็บรักษาเพิ่มขึ้น แต่จะมีค่าไฟที่สูงมาก ในเรื่องสำคัญของเมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงผมมองว่าเป็นเรื่องของตลาดได้ หากเราสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้เราจะสามารถส่งเสริมให้เกษตรกรมีรายได้ที่สูงขึ้นมาก การที่จะทำถั่วลิสงทดแทนข้าวเราต้องมองในช่วงปลูกที่เหมาะสม และต้องมีน้ำเพียงพอในช่วงที่แทงซัง ปลิดฝัก เป็นช่วงที่สำคัญ

7) สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้ข้อมูลว่า เราต้องมองความเป็นจริงก่อนในเรื่องของเกษตรกรหากไม่มีการสร้างความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ หรือแสดงให้เห็นว่าเกษตรกรได้รับอะไรจากสิ่งที่ทำ เกษตรกรจะไม่เปลี่ยนแปลง เราจะต้องมีสิ่งที่เกษตรกรเห็นได้ประจักษ์และชัดเจนเป็นลักษณะของแปลงต้นแบบ ทำให้เกิดเป็นต้นแบบให้ได้ ให้เกษตรกรได้เห็นแล้วว่าทำแล้วได้อะไร เป็นสิ่งที่เราต้องตั้งเป้าหมายไปด้วยกัน

8) ผู้แทนเศรษฐกิจการเกษตรอาสาจังหวัดกาฬสินธุ์ ให้ข้อมูลว่า หากถามว่าเมล็ดพันธุ์หายากหรือไม่หายากสำหรับเกษตรกรที่เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เอง เปอร์เซ็นต์การงอกร้อยละ 70 – 80 และจากที่นำเสนอมานปลูกทดแทนข้าวนาปรัง เคยปลูกข้าวนาปรังปี 2551 แต่ปัญหาด้านราคาทำให้หยุดปลูกประมาณ 3 ปี จึงได้นำดอกปอเทืองทดแทนข้าวนาปรัง ปลูกได้ 2 ปี ก็หยุด แต่เมื่อนำถั่วลิสงและมันสำปะหลังไปปลูกหลังจากเก็บข้าวในฤดูแล้ง หากถามว่าตอบโจทย์หรือไม่ ถั่วลิสงตอบโจทย์เพราะว่าเกษตรกรส่วนมากใช้แรงงานตัวเอง เมื่อถึงฤดูการเก็บเกี่ยวก็ใช้แรงงานครอบครัว

3.4 จังหวัดกาญจนบุรี

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 10 ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2567 ณ ห้องประชุมสำนักงานเกษตรอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งสรุปปัญหา และข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) ปัญหา มีดังนี้

1.1) เกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงขาดการรวมกลุ่มการผลิต เนื่องจากเกษตรกรในพื้นที่มีจำนวนน้อยกว่า 30 ราย จึงไม่เข้าเงื่อนไขในการเข้าร่วมโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่ระบุว่ขนาดพื้นที่ และจำนวนเกษตรกรของพืชไร่ ต้องมีเนื้อที่รวมกันไม่น้อยกว่า 300 ไร่ และเกษตรกรสมัครใจเข้าร่วมไม่น้อยกว่า 30 ราย

1.2) เกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงขาดแคลนเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี อีกทั้งเมล็ดพันธุ์มีราคาสูง

1.3) พื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในเขตชลประทาน และนิยมปลูกถั่วลิสงในช่วงหลังนา ทำให้ปริมาณน้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกถั่วลิสง เนื่องจากชลประทานได้ทำการงดส่งน้ำเพื่อการเกษตรหลังจากเสร็จสิ้นการเก็บเกี่ยวข้าว

2) ข้อเสนอแนะในการพัฒนา มีดังนี้

2.1) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันในรูปแบบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อให้ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

2.2) จัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี และกระจายเมล็ดพันธุ์เข้าสู่ระบบการผลิตของเกษตรกรในชุมชน

2.3) การวางแผนร่วมกัน โดยผู้นำชุมชนควรประสานขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ชลประทานในพื้นที่ พร้อมทั้งร่วมกันวางแผนในการขอขยายระยะเวลาในการส่งน้ำชลประทานเพื่อใช้ในการเพาะปลูกถั่วลิสงได้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ

2.4) ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงเก็บตัวอย่างดินในแปลงเพื่อนำไปตรวจวิเคราะห์ โดยมีสถานีพัฒนาที่ดินกาญจนบุรี เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก เพื่อตรวจวัดค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โพแทสเซียม (NPK) ค่าความเค็ม (EC) และค่าอินทรีย์วัตถุ (MO) ซึ่งเกษตรกรสามารถนำผลวิเคราะห์ดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงบำรุงดินในเบื้องต้นได้ อีกทั้งในเรื่องของโรคโคนเน่าที่ต้นถั่วลิสง เกษตรกรสามารถขอรับการสนับสนุนเชื้อราไตรโคเดอร์มา พด.14 และซูเปอร์พด.3 พร้อมคำแนะนำได้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2.5) จังหวัดกาญจนบุรี ถือว่ามีตลาดรับซื้อถั่วลิสงที่แน่นอน โดยผู้ประกอบการสามารถรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรได้ทั้งหมด แต่ก่อนที่จะทำการเพาะปลูกเกษตรกรควรแจ้งให้ผู้ประกอบการทราบก่อนล่วงหน้า เพื่อจะได้มีการวางแผนการผลิตร่วมกันระหว่างเกษตรกรกับผู้ประกอบการรับซื้อถั่วลิสง เพื่อป้องกันไม่ให้ผลผลิตกระจุกตัว และไม่ส่งผลกระทบต่อทางด้านราคา

3.4 จังหวัดเพชรบุรี

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 10 ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร จังหวัดกาญจนบุรี เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2567 ณ ศาลาหมู่บ้านหนองโพธิ์เขาสะแก หมู่ 4 ตำบลหนองชุมพล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งสรุปปัญหาและข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) ปัญหา มีดังนี้

1.1) เกษตรกรส่วนใหญ่นิยมปลูกถั่วลิสงหลังนา และพื้นที่การเกษตรอยู่นอกเขตชลประทาน ทำให้ปริมาณน้ำในสระน้ำไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูกถั่วลิสง และเกษตรกรต้องรอน้ำฝนเพื่อใช้ในการเกษตร จากปัญหาดังกล่าว สำนักงานทรัพยากรน้ำบาดาลเขต 8 ได้มีโครงการพัฒนาน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร โดยหลักเกณฑ์การเข้าร่วมโครงการเกษตรกรต้องมีการรวมกลุ่มกันไม่น้อยกว่า 8 ราย และพื้นที่การเกษตรไม่น้อยกว่า 60 ไร่ แต่ข้อจำกัดของพื้นที่ คือ พื้นที่การเกษตรบางส่วนได้ถูกซื้อขายจากนายทุน ทำให้พื้นที่แต่ละแปลงไม่ต่อเนื่องกัน และถ้านายทุนไม่อนุญาตก็จะไม่สามารถเข้าร่วมโครงการดังกล่าวได้ ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการดำเนินการเพื่อขออนุญาตขอใช้พื้นที่แปลงและการสำรวจพิกัดในพื้นที่

1.2) จังหวัดเพชรบุรี ถือว่ามีตลาดรับซื้อถั่วลิสงที่แน่นอน โดยผู้ประกอบการสามารถรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรได้ทั้งหมดตลอดทั้งปี แต่ผลผลิตในจังหวัดไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ประกอบการ จึงจำเป็นต้องนำผลผลิตจากนอกจังหวัดเข้ามาทำการแปรรูป (ถั่วลิสงต้ม)

2) ข้อเสนอแนะในการพัฒนา มีดังนี้

2.1) การรวมกลุ่มแปลงใหญ่ถั่วลิสง โดยกรมส่งเสริมการเกษตร มีการสนับสนุนงบประมาณพร้อมให้องค์ความรู้ในด้านเทคโนโลยีการผลิตแก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการบูรณาการหน่วยงานในพื้นที่เพื่อเติมเต็มความรู้ให้แก่เกษตรกร รวมทั้งมีศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) ซึ่งจัดตั้งขึ้นที่อำเภอละ 1 จุด โดยมีบทบาทในการให้คำแนะนำการจัดการปุ๋ยและดินเบื้องต้น อีกทั้งมีการบูรณาการร่วมกับกับกรมพัฒนาที่ดิน โดยการประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คำแนะนำในการเก็บตัวอย่างดินที่ถูกต้องในการนำไปตรวจวิเคราะห์ต่อไป

2.2) ส่งเสริมให้เกษตรกรผู้ปลูกถั่วลิสงเก็บตัวอย่างดินในแปลงนำไปตรวจวิเคราะห์ โดยมีสถานีพัฒนาที่ดินกาญจนบุรี เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลัก เพื่อตรวจวัดค่าความเป็นกรดเป็นด่าง (pH) ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส โพแทสเซียม (NPK) และค่าอินทรีย์วัตถุ (OM) ซึ่งเกษตรกรสามารถนำผลวิเคราะห์ดังกล่าวมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงบำรุงดินในเบื้องต้นได้ อีกทั้งในเรื่องของโรคโคนเน่าที่ต้นถั่วลิสง เกษตรกรสามารถขอรับการสนับสนุนเชื้อราไตรโคเดอร์มา พด.14 พร้อมคำแนะนำได้จากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

2.3) การพัฒนาพันธุ์ โดยกรมวิชาการเกษตร ซึ่งมีการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ถั่วลิสง พร้อมทั้งสนับสนุนพันธุ์ถั่วลิสงให้แก่เกษตรกร ดังนั้น เกษตรกรควรเปิดใจในการทดลองปลูกถั่วลิสงในพื้นที่ เพื่อหาสายพันธุ์ที่ต้านทานโรค และแมลง รวมถึงสายพันธุ์ที่เหมาะสมในพื้นที่อย่างแท้จริง

2.4) ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งศูนย์เมล็ดพันธุ์ถั่วลิสงในชุมชน เพื่อเป็นศูนย์กลางในการผลิตเมล็ดพันธุ์คุณภาพดี และกระจายเมล็ดพันธุ์เข้าสู่ระบบการผลิตของเกษตรกรเพื่อความยั่งยืนในชุมชน

2.5) ส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกถั่วลิสง ด้วยมีตลาดรับซื้อถั่วลิสงที่แน่นอน มีผู้ประกอบการรับซื้อผลผลิตของเกษตรกรได้ทั้งหมดตลอดทั้งปี เพื่อสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่เกษตรกร

3.5 จังหวัดยโสธร อุบลราชธานี ศรีสะเกษ อำนาจเจริญ มุกดาหาร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 11 ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2567 ณ ห้องประชุมสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 11 ซึ่งสรุปปัญหา และข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) ผู้แทนสำนักงานเกษตรจังหวัดอุบลราชธานี ให้ข้อสังเกตจากการรายงานปริมาณผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด จึงเสนอแนะให้มีข้อมูลในเชิงของจำนวนความต้องการปริมาณการผลิตถั่วลิสงของผู้ประกอบการ หรือโรงงาน และเจาะจงพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิต เพื่อที่จะได้ดำเนินส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่ผลิตถั่วลิสง ให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด

2) ผู้แทนสำนักงานเกษตรจังหวัดมุกดาหาร มีข้อเสนอแนะด้านการผลิตถั่วลิสงของเกษตรกร อาทิ ปัญหาการเข้าถึงเทคโนโลยีของเกษตรกร ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ค่อนข้างน้อย ที่ผ่านมาทางเกษตรจังหวัดมุกดาหารได้ดำเนินโครงการงานวิจัยส่งเสริมเทคโนโลยีการผลิตถั่วลิสง พันธุ์เกษตรศาสตร์ สวก.1 การใช้เครื่องจักรทดแทนแรงงานคน เมื่อปี พ.ศ.2566 -2567 ที่เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยี และเครื่องจักรบริษัท โกล์แค และร่วมกับกรมวิชาการเกษตร ผนวกใช้กับเทคโนโลยีของเกษตรกรที่มีอยู่ ณ ปัจจุบัน เช่น เทคโนโลยีด้านการปลูกหยอดเมล็ด และพร้อมด้วยการฉีดยาคุมหญ้า เกษตรกรสามารถนำไปปรับใช้เพื่อลดเวลาในการปลูก เทคโนโลยี

ด้านการเก็บเกี่ยว เครื่องชุด และปลิดฝัก สามารถลดการใช้แรงงานได้ดีและรวดเร็ว 1 แปลง หรือ 1 ไร่ ใช้เวลา 2-3 ชม. แล้วเสร็จ หากเกษตรกรสามารถเข้าถึงเทคโนโลยี จะส่งผลให้เกษตรกรขยายพื้นที่ปลูกเพิ่มขึ้นเพื่อทดแทนการปลูกมันสำปะหลัง และช่วงเวลาการเก็บเกี่ยวทันต่อความต้องการของตลาด

3) ผู้แทนสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดยโสธร ให้ข้อมูลว่า จังหวัดยโสธร ไม่มี MOU ร่วมกับบริษัทของเอกชน เกษตรกรเป็นกลุ่มทำเกษตรมูลค่าสูงของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทั้งตำบลกุดน้ำใส และตำบลนาเวียง ที่เป็นพื้นที่การผลิตถั่วลิสงหลักของจังหวัดยโสธร มีปัญหาทางด้านราคา และการผลิตเมล็ดพันธุ์ เนื่องจากเมล็ดพันธุ์ เป็นตัวกำหนดความผันแปรของต้นทุน หากเกษตรกรซื้อเมล็ดพันธุ์เอง กำไรก็จะลดลง ซึ่งทางจังหวัดดำเนินการเพื่อหาวิธีแก้ไขร่วมระหว่างสำนักงานเกษตรจังหวัดยโสธร และศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรยโสธร ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ให้เพียงพอต่อการอบการผลิตให้กับเกษตรกร และราคาขายสำหรับกลุ่มแปรรูป ราคาดีกว่าขายให้กับบริษัท โกล์แค แต่ติดปัญหาในด้านการขาดแคลนเมล็ดพันธุ์ ซึ่งมีกลุ่มเกษตรกรที่มีความมั่นคง และกลุ่มเกษตรกรที่มีความไขว้เขวกับราคาที่เพิ่มขึ้น นำถั่วลิสงที่ควรเก็บเพื่อทำพันธุ์ไปขาย และส่วนใหญ่เป็นเมล็ดพันธุ์จากจังหวัดทางภาคเหนือ และเมล็ดพันธุ์จากจังหวัดขอนแก่น ซึ่งช่วงขาดตลาดราคาสูงถึง 50 บาทต่อกิโลกรัม ส่งผลให้เกษตรกรไม่ได้กำไรจากการปลูกถั่วลิสง จึงมีข้อสรุปว่าเกษตรกรจังหวัดยโสธร ส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านเมล็ดพันธุ์มากกว่าปัญหาทางด้านการตลาด

4. ทูเรียน

4.1 จังหวัดนครศรีธรรมราช

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 8 ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2567 ณ กลุ่มแปลงใหญ่ทุเรียน หมู่ที่ 1 ตำบลควนกลาง อำเภอพิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งสรุปปัญหา และข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) ปัญหาที่พบ มีดังนี้

- 1.1) สายพันธุ์ที่ปลูกยังไม่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ปลูก
- 1.2) การจัดการน้ำยังไม่มีประสิทธิภาพ
- 1.3) การรวมกลุ่มของเกษตรกรยังไม่มีเสถียรภาพ
- 1.4) ระบบติดตามและตรวจสอบทุเรียนยังไม่ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่
- 1.5) เกษตรกรที่มีพื้นที่ปลูกไม่มากนัก จะไม่ทำมาตรฐานสินค้า GAP
- 1.6) การวางแผนการผลิตในบางปีไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ปริมาณผลผลิตล้นตลาด
- 1.7) นักวิจัยและการพัฒนาสายพันธุ์และสารป้องกันโรคและแมลงที่ปลอดภัยต่อคนและสิ่งแวดล้อมมีน้อย
- 1.8) การนำผลการวิจัยและเทคโนโลยีด้านการเกษตรไปใช้ในแปลงเกษตรมีน้อย
- 1.9) การรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อการจัดซื้อปัจจัยการผลิตยังมีน้อย
- 1.10) สภาพอากาศแปรปรวน ฝนตกชุก อุณหภูมิสูง หรือความชื้นสูง เกิดโรคได้ง่ายส่งผลต่อ

คุณภาพของทุเรียน

1.11) โรคและแมลงศัตรูพืชทุเรียน เช่น โรครากเน่า โรคราสีชมพูในทุเรียน โรคใบจุด หนอนเจาะผล ส่งผลต่อปริมาณและคุณภาพผลผลิตของทุเรียน

1.12) การใช้สารเคมี และความถี่ในการใช้สารเคมีเพิ่มมากขึ้น

1.13) มีการแปรรูปผลผลิตน้อย เน้นขายผลสด ไม่มีการเพิ่มมูลค่าของสินค้า

1.14) การสวมสิทธิ์ในการขายผลผลิต

1.15) เร่งตัดผลผลิตในช่วงราคาแพง ทำให้พบเจอทุเรียนอ่อน

1.16) ระยะทางการขนส่งโครงสร้างพื้นฐานทางบกยังไม่มีประสิทธิภาพ

1.17) เกษตรกรเน้นขายพ่อค้ารวบรวม/ล้ง

1.18) มือตัด/มือคัดทุเรียนที่มีคุณภาพและเข้าใจระยะเก็บเกี่ยวของทุเรียนมีน้อย

2) แนวทางการพัฒนา มีดังนี้

2.1) ส่งเสริมการเลือกสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพอากาศและสภาพดิน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

2.2) สนับสนุนการจัดการดินและน้ำให้เพียงพอและเหมาะสม

2.3) ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อรองราคา และร่วมกันพัฒนาคุณภาพทุเรียน

2.4) สนับสนุนการพัฒนาาระบบติดตามและตรวจสอบทุเรียนตลอดห่วงโซ่อุปทาน เพื่อให้ทราบถึง

สถานะของทุเรียนในแต่ละขั้นตอน

2.5) ส่งเสริมการทำคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร เช่น GAP GMP เกษตรอินทรีย์ เพื่อสามารถแข่งขันกับประเทศคู่แข่งได้

2.6) สนับสนุนการประชาสัมพันธ์ให้ความสำคัญคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตร เช่น GAP GMP เกษตรอินทรีย์

2.7) ส่งเสริมให้มีการวางแผนการผลิตทุเรียนให้เหมาะสมกับตลาดและความต้องการของผู้บริโภค

2.8) สนับสนุนให้มีการศึกษาและวิเคราะห์ตลาดความต้องการ เพื่อวางแผนการผลิต

2.9) ส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ทุเรียนที่ทนทานต่อโรคแมลง และสภาพอากาศ ให้ผลผลิตสูง

2.10) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสารป้องกันกำจัดโรคและแมลงที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม

2.11) ส่งเสริมองค์ความรู้ และผลักดันให้เกษตรกรนำงานวิจัย/เทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในแปลงเกษตร

2.12) ส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มในการซื้อปัจจัยการผลิต

2.13) สนับสนุนให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิตทุเรียน

2.14) ส่งเสริม/ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรใช้ปัจจัยการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อความยั่งยืนในการผลิตทุเรียนในระยะยาว

2.15) ส่งเสริมการพัฒนาการแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า

2.16) สนับสนุนให้มีการร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการกับตลาดในระดับท้องถิ่น และระดับสากล เชื่อมโยงการผลิตและการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ

2.17) ส่งเสริมการพัฒนาระบบการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ปลอดภัย และรักษาความสดของทุเรียนในระหว่างการขนส่ง

2.18) สนับสนุนให้มีการสร้างแบรนด์สินค้าทุเรียน เพื่อสร้างความสนใจในสินค้าทุเรียน

2.19) ส่งเสริมการพัฒนาช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลายทั้งออนไลน์ และออฟไลน์

2.20) ส่งเสริมให้มีการศึกษาและวิเคราะห์ตลาดให้ตรงตามความต้องการ เพื่อวางแผนการจำหน่าย

2.21) ส่งเสริมการพัฒนาฝีมือตัด มือคัดทุเรียน

2.22) สนับสนุนให้มีการกำหนดแนวทางการคั้นสินค้าที่ยืดหยุ่น ช่วยเพิ่มความพึงพอใจของลูกค้า สร้างความมั่นใจให้ลูกค้าในการซื้อสินค้า และกระตุ้นให้กลับมาซื้อซ้ำ

2.23) สนับสนุนโรงงานแปรรูปสินค้าที่มีการส่งคืน เช่น โรงงานทุเรียนแช่แข็ง

2.24) ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลการคั้นสินค้า เพื่อปรับปรุงคุณภาพให้ได้ตามความต้องการของตลาดภายในประเทศและตลาดส่งออก

3) ข้อคิดเห็นที่ประชุม มีดังนี้

3.1) ผู้แทนศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรนครศรีธรรมราช ให้ข้อมูลว่า

(1) เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญในการทำมาตรฐานสินค้า GAP และต่ออายุมาตรฐานสินค้า GAP

(2) ปัจจุบันนี้มีหลายประเทศที่สามารถผลผลิตทุเรียนทั้งพันธุ์และรสชาติใกล้เคียงกับของไทย ซึ่งเกษตรกรควรพัฒนาทุเรียนให้มีคุณภาพและมาตรฐานเพื่อการแข่งขันในการส่งออกกับประเทศคู่แข่งได้

(3) การตรวจสอบย้อนกลับ โดยเริ่มจากตลาดปลายทางจากจีน ย้อนไปหาผู้ประกอบการ (ล้ง) ย้อนไปหาเกษตรกรตามใบรับรอง GAP ที่ขึ้นทะเบียนไว้ ซึ่งสามารถรู้ถึงแหล่งผลผลิตของทุเรียนได้

3.2) ผู้แทนตรวจบัญชีสหกรณ์ ให้ข้อมูลว่า

(1) การรวมกลุ่มของเกษตรกรไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร

(2) วิสาหกิจชุมชนและการรวมกลุ่มมีการจดทะเบียนแต่ในนาม ในการรวมกลุ่มต้องมีเอกสารหลักฐานการรวมกลุ่ม บัญชีวิสาหกิจชุมชน/กลุ่มแปลงใหญ่

3.3) ผู้แทนเกษตรกรและสหกรณ์ ให้ข้อมูลว่า

(1) สัญญาซื้อขายทุเรียน เกษตรกรหรือผู้ประกอบการ(ล้ง)ไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง สามารถแจ้งมาได้ที่เกษตรอำเภอ

(2) กองทุนสงเคราะห์การเกษตร ดอกเบี้ยร้อยละ 1 ซึ่งอยู่ในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนต้องมีสมาชิก 7 คนขึ้นไป

3.4) เกษตรกร ให้ข้อมูลว่า

(1) ต้องการแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เนื่องจากการผลิตทุเรียนต้องใช้ทุนมาก

(2) การขอติดตั้งไฟฟ้าเพื่อการเกษตรต้องตัดโค่นต้นทุเรียนตามทางเดินสายไฟ ทำให้เกิดการสูญเสียต้นทุเรียนและรายได้ที่เสียไป ควรให้มีการวางระบบทางเดินสายไฟโดยใช้ท่อสายไฟฝังดิน

(3) การตัดทุเรียนอ่อน เกษตรกรจะเร่งให้พ่อค้าตัดผลผลิตให้เสร็จในรอบเดียวเพื่อการบริหารจัดการสวนที่ง่ายในรอบฤดูกาลถัดไป และกรณีทำสัญญาซื้อขายล่วงหน้าพ่อค้ารับตัดทุเรียนเพื่อหนีราคาในช่วงที่แนวโน้มราคาลดลงจากในสัญญา

(4) โรคแมลงศัตรูทุเรียนและหนอน ซึ่งจะพบมากในช่วงฤดูแล้ง ส่งผลต่อความถี่และชนิดยาในการฉีดป้องกัน ประกอบกับปี 2567 สภาพอากาศแล้งจัดส่งผลให้ทุเรียนสุกก่อนระยะเวลาที่กำหนด

(5) ในช่วงฤดูแล้งนอกเขตชลประทานน้ำไม่เพียงพอ เกษตรกรจึงขุดต่อต่อไปยังส่วนของตนเองโดยฝังท่อตามไหล่ทางของทางราชการ

(6) การขาดแคลนแรงงาน เนื่องจากปัจจุบันเด็กรุ่นใหม่ทำงานนอกภาคเกษตร และผู้สูงอายุทำในภาคการเกษตร

4.2 จังหวัดสงขลา

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 9 ได้ดำเนินการจัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร จังหวัดสงขลา ในวันศุกร์ที่ 26 กรกฎาคม 2567 ณ ห้องประชุมการยางแห่งประเทศไทย สาขานาทวี อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ซึ่งสรุปข้อคิดเห็นได้ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐ ได้ร่วมให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะต่างๆ ดังนี้

1.1) สถานการณ์การปรับเปลี่ยนพื้นที่การปลูกพืชของจังหวัดสงขลา ส่วนใหญ่เป็นการปรับเปลี่ยนจากยางพารา เป็นปาล์มน้ำมัน และทุเรียน โดยพื้นที่ปรับเปลี่ยนเป็นทุเรียน ในจังหวัดสงขลาอยู่ในพื้นที่ อ.สะเดา มากที่สุด รองลงมา อ.นาทวี อ.คลองหอยโข่ง อ.รัตภูมิ รวมทั้งอำเภออื่นๆ

1.2) การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกทุเรียนของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสงขลา มีทั้งเกษตรกรรายเก่า ซึ่งมีการปลูกแบบสวนผสม เกษตรกรรายใหม่ ซึ่งมีการปลูกแบบสวนเดี่ยว ทั้งนี้เกษตรกรรายเก่า เริ่มมีการปรับเป็นการปลูกแบบสวนเดี่ยวมากขึ้น

1.3) เกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ ขอให้มีการแจ้งการปรับเปลี่ยนต่อการยางแห่งประเทศไทย สาขาที่มีพื้นที่แปลงตั้งอยู่ เพื่อให้ข้อมูลมีความเป็นปัจจุบัน และหน่วยงานภาครัฐนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนบริหารจัดการ และการกำหนดนโยบายต่อไป

1.4) ใบบรับรองมาตรฐาน GAP เป็นสิ่งที่จำเป็น สำหรับการจำหน่ายทุเรียน ซึ่งปัจจุบันแหล่งรับซื้อเริ่มมีการขอใบบรับรองมาตรฐาน GAP แล้ว สำหรับการขอใบบรับรอง GAP เกษตรกรสามารถดำเนินการขอใบบรับรองได้ตั้งแต่ปีที่ทุเรียนเริ่มให้ผลผลิต โดยสามารถประสานข้อมูลผ่านเกษตรอำเภอ ที่มีพื้นที่แปลงตั้งอยู่

2) เกษตรกร ผู้ประกอบการ ได้ร่วมให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะต่างๆ ดังนี้

2.1) เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนใหม่มีการวางแผนในการปรับเปลี่ยน เช่น การเลือกพันธุ์ทุเรียนที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ การปรับสภาพพื้นที่ให้มีความเหมาะสม การจัดหาแหล่งน้ำ

2.2) เกษตรกรมีการปรับเปลี่ยนมาปลูกทุเรียนในช่วงที่ทุเรียนมีราคาดี ทำให้มีการเร่งปลูกจึงขาดการวางแผนในการวางแผนแปลง

2.3) เกษตรกรยังพึ่งพาแหล่งน้ำตามธรรมชาติเป็นหลัก

2.4) เกษตรกรขาดแคลนไฟฟ้าสำหรับใช้ในภาคการเกษตร

2.5) เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจัดหาปัจจัยการผลิตด้วยตนเอง โดยซื้อภายในในเขตอำเภอ ภายนอกอำเภอหรือเป็นการสั่งซื้อออนไลน์

2.6) เกษตรกรส่วนใหญ่ มีการจัดหาปัจจัยการผลิตเท่าที่จำเป็น มีเพียงเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนสวนเดี่ยวที่มีความสามารถบริหารจัดการเงินทุน ที่มีการซื้อปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ย สารเคมีต่างๆ มาสต็อกไว้ได้

2.7) เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนใหม่ มีองค์ความรู้ในการจัดการแปลงทุเรียนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การจัดเตรียมพื้นที่ที่เหมาะสม การตรวจสอบสภาพดิน ค่าวิเคราะห์ดินและปรับสภาพดินให้มีความเหมาะสม

2.8) เกษตรกรมีการจำหน่ายผลผลิตทุเรียนให้แก่พ่อค้ารวบรวม โดยผ่านนายหน้าในพื้นที่ โดยส่วนใหญ่เป็นการตกลงจำหน่ายแบบเหมาสวน รวมทั้งการจำหน่ายผลผลิตทุเรียนให้ผู้บริโภคโดยตรง และขายผ่านช่องทางออนไลน์ และมีการส่งคืนผลผลิตมีเพียงส่วนน้อย

3) แนวทางการพัฒนา มีดังนี้

3.1) บูรณาการการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และลงพื้นที่ให้ความรู้ในการดูแลจัดการสวนทุเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านทุเรียน และร่วมกันวางแผนการผลิตทุเรียนตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาด

3.2) บูรณาการในการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรร่วมกัน อาทิ พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ที่เป็นปัจจุบัน และเป็นข้อมูลเอกภาพ พร้อมทั้งมีการติดตามสถานการณ์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาใช้ในการวางแผน

3.3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตทุเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองในการซื้อปัจจัยการผลิต

3.4) ภาครัฐวางแผน/โครงการ ในการจัดหาแหล่งน้ำ สำหรับใช้ในภาคการเกษตร

3.5) พัฒนาสารชีวภัณฑ์เพื่อทดแทนและลดการใช้สารเคมี และส่งเสริมให้มีการใช้เพื่อเพิ่มความปลอดภัยต่อเกษตรกร รวมถึงผู้บริโภค และยกระดับการทำเกษตรให้ปลอดภัยและยั่งยืน

3.6) ติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศอย่างต่อเนื่อง และหากเกิดสถานการณ์ที่รุนแรง ต้องมีระบบการประชาสัมพันธ์เตือนภัยให้เกษตรกรเตรียมพร้อมในการรับมืออย่างรวดเร็ว

3.7) สนับสนุนและส่งเสริมให้มีการใช้ไฟฟ้าในภาคการเกษตร และการสร้างหรือพัฒนาถนนในการขนส่งทางการเกษตร

3.8) ประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนรู้จักแหล่งรับซื้อทุเรียนมากขึ้น และให้แหล่งรับซื้อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน

3.9) สร้างคุณค่า และความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตร เพื่อให้เกิดทายาทเกษตรกรรุ่นใหม่

3.10) สร้างการตระหนักรู้ให้เกษตรกรรับรู้ถึงความสำคัญของใบรับรองมาตรฐาน GAP

3.11) สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน (ผู้ประกอบการ) โดยภาครัฐให้การรับรองผู้ประกอบการที่เข้ามาตั้งแหล่งรับซื้อในพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นใจ และจำหน่ายทุเรียนในราคาที่เป็นธรรม

3.12) พัฒนาช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลายทั้งออนไลน์ และออฟไลน์

3.13) อบรมให้ความรู้ให้เรื่องการคัด การตัดทุเรียน และมอบใบรับรองการอบรม เพื่อให้ผู้ตัดทุเรียนมีองค์ความรู้ เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาการคัด การตัดทุเรียนอ่อน

3.14) สร้างแบรนด์ สร้าง story ของทุเรียน โดยใช้เอกลักษณ์เฉพาะ อาทิ รสชาติ หรือสภาพพื้นที่ มาเป็นจุดขาย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของทุเรียนในแต่ละพื้นที่

4.3 จังหวัดสตูล

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 9 ได้ดำเนินการจัดประชุมระดมความคิดเห็น (Focus Group) ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร จังหวัดสตูล ในวันที่ 24 กรกฎาคม 2567 ณ ห้องประชุมบ่อน้ำพุร้อนทุ่งนุ้ย หมู่ 4 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล ซึ่งสรุปข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) หน่วยงานภาครัฐ ได้ร่วมให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะต่างๆ ดังนี้

1.1) สถานการณ์การปรับเปลี่ยนพื้นที่การปลูกพืชของจังหวัดสตูล ส่วนใหญ่เป็นการปรับเปลี่ยนจากยางพารา เป็นปาล์มน้ำมัน และทุเรียน โดยพื้นที่ปรับเปลี่ยนเป็นทุเรียนอยู่ในพื้นที่อำเภอควนกาหลง และอำเภอควนโดน

1.2) การปรับเปลี่ยนพื้นที่ปลูกทุเรียนของเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดสตูล มีทั้งเกษตรกรรายเก่า ซึ่งมีการปลูกแบบสวนผสม เกษตรกรรายใหม่ ซึ่งมีการปลูกแบบสวนเดี่ยว มีอายุระหว่าง 1-4 ปี สำหรับการผลิตทุเรียนในจังหวัดสตูล ส่วนใหญ่ยังเป็นการผลิตพึ่งพาธรรมชาติ ยังไม่เน้นใช้สารเคมี แต่ในอนาคตการปลูกแบบสวนเดี่ยวอาจมีโอกาสในการใช้สารเคมีเพิ่มขึ้น ทั้งนี้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง จำเป็นต้องให้องค์ความรู้ในเรื่องการใช้สารเคมีอย่างถูกต้องต่อไป

1.3) เกษตรกรที่มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ ขอให้มีการแจ้งการปรับเปลี่ยนต่อการยางแห่งประเทศไทย สาขาที่มีพื้นที่แปลงตั้งอยู่ เพื่อให้ข้อมูลมีความเป็นปัจจุบัน และหน่วยงานภาครัฐนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการวางแผนบริหารจัดการ และการกำหนดนโยบายต่อไป

1.4) ด้านการตลาด ปัจจุบันผลผลิตทุเรียนที่ออกสู่ตลาดยังไม่มาก ตลาดภายในจังหวัดยังสามารถรองรับผลผลิตได้ แต่ในอนาคตหากผลผลิตทุเรียนที่ออกสู่ตลาดเพิ่มขึ้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ทางภาครัฐต้องมีแผนรับมือปีที่มีผลผลิตออกสู่ตลาดมาก รวมทั้งส่งเสริมให้เกษตรกรมีการสร้างแบรนด์ สร้าง story ของทุเรียน โดยใช้เอกลักษณ์เฉพาะ อาทิ รสชาติ หรือสภาพพื้นที่มาเป็นจุดขาย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของทุเรียน

1.5) ใบรับรองมาตรฐาน GAP เป็นสิ่งที่จำเป็น สำหรับการจำหน่ายทุเรียน ซึ่งปัจจุบันแหล่งรับซื้อเริ่มมีการขอใบรับรองมาตรฐาน GAP แล้ว สำหรับการขอใบรับรอง GAP เกษตรกรสามารถดำเนินการขอใบรับรองได้ตั้งแต่ปีที่ทุเรียนเริ่มให้ผลผลิต โดยสามารถประสานข้อมูลผ่านเกษตรอำเภอ ที่มีพื้นที่แปลงตั้งอยู่

2) เกษตรกร ผู้ประกอบการ ได้ร่วมให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะต่างๆ ดังนี้

2.1) เกษตรกรที่มีการปลูกทุเรียนใหม่ บางส่วนเป็นการปรับเปลี่ยนตามกระแส

2.2) เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุมาก ขาดการวางแผนในการจัดการสวนทุเรียนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกทุเรียนเดิมที่เป็นสวนผสม

2.3) แหล่งน้ำสำหรับใช้ในการผลิตทุเรียน ยังไม่เพียงพอ ทั้งนี้ภาครัฐ ผู้เกี่ยวข้องควรมีการสนับสนุนด้านแหล่งน้ำให้เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร

2.4) เกษตรกรยังขาดองค์ความรู้ในการวิเคราะห์ดิน และเป็นการปลูกทุเรียนโดยใช้ภูมิปัญญาแบบเดิม แต่สำหรับเกษตรกรรายใหม่จะเริ่มมีองค์ความรู้เพิ่มขึ้น มีการบริหารจัดการสวนอย่างเป็นระบบมากขึ้น

2.5) จังหวัดสตูลมีทุเรียนพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิม คุณภาพ รสชาติดี คู่ควรแก่การอนุรักษ์ และมีการขยายพันธุ์ ทั้งนี้ภาครัฐ โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการศึกษา วิจัย เพื่อขยายพันธุ์และอนุรักษ์พันธุ์พื้นเมืองให้คงอยู่ต่อไป

2.6) การจำหน่ายผลผลิตมีทั้งการจำหน่ายแบบเหมาสวน และมีการนำผลผลิตมาส่งจำหน่ายที่หน้าร้านรับซื้อผลผลิตภายในชุมชน แต่ในอนาคตหากมีผลผลิตเพิ่มขึ้น แหล่งรับซื้อที่มีอยู่จะสามารถรองรับผลผลิตได้หรือไม่ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการวางแผนร่วมกัน

2.7) การผลิตทุเรียนของจังหวัดสตูล ส่วนใหญ่ไม่เน้นการใช้สารเคมี ทำให้มีผลผลิตทุเรียนที่ตกเกรด ไม่มีคุณภาพ ซึ่งในอนาคตหากมีการสนับสนุนการแปรรูปเป็นทุเรียนกวน ทุเรียนอบ ก็สามารถเพิ่มมูลค่าของทุเรียนในส่วนที่ไม่มีคุณภาพได้

2.8) สร้าง story เรื่องราวของทุเรียนสตูล โดยใช้เอกลักษณ์เฉพาะ อาทิ รสชาติ หรือสภาพพื้นที่ มาเป็นจุดขาย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจของทุเรียน

3) แนวทางการพัฒนา มีดังนี้

3.1) บูรณาการการทำงานร่วมกัน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และลงพื้นที่ให้ความรู้ในการดูแลจัดการสวนทุเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้านทุเรียน และร่วมกันวางแผนการผลิตทุเรียนตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ผลผลิตมีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอต่อความต้องการของตลาด

3.2) บูรณาการในการจัดทำฐานข้อมูลเกษตรกรร่วมกัน

3.3) ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรมีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในระดับพื้นที่

3.4) ภาครัฐวางแผน/โครงการ ในการจัดหาแหล่งน้ำ สำหรับใช้ในภาคการเกษตร

3.5) ติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศอย่างต่อเนื่อง และหากเกิดสถานการณ์ที่รุนแรง ต้องมีระบบการประชาสัมพันธ์เตือนภัยให้เกษตรกรเตรียมพร้อมในการรับมืออย่างรวดเร็ว

3.6) ร่วมกันแลกเปลี่ยนถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านโรคและแมลงศัตรูพืชทุเรียน การใช้สารเคมีที่มีความถูกต้องและปลอดภัย

3.7) สร้างคุณค่า ความภาคภูมิใจในอาชีพเกษตรกร เพื่อให้เกิดทายาทเกษตรกรรุ่นใหม่

3.8) สร้างการตระหนักรู้ให้เกษตรกรรับรู้ถึงความสำคัญของใบรับรองมาตรฐาน GAP

3.9) สนับสนุนการรวมกลุ่มทุเรียน และพัฒนาช่องทางการจำหน่ายที่หลากหลายทั้งออนไลน์ และออฟไลน์

3.10) ให้ความรู้ให้เรื่องการคัด การตัดทุเรียนและมอบใบรับรองการอบรม เพื่อให้ผู้ตัดทุเรียนมีองค์ความรู้ เพื่อเป็นการช่วยลดปัญหาการคัด การตัดทุเรียนอ่อน

5. กล้ายน้ำว่า

5.1 จังหวัดตาก

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2 ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2567 ณ ห้องประชุม สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2 ผ่านระบบ Zoom Meeting ซึ่งสรุปข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) ผู้แทนศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืชพิษณุโลก กรมส่งเสริมการเกษตร ให้ข้อมูลว่า เกษตรกรผู้ปลูกกล้ายน้ำว่าในจังหวัดตาก ยังพบปัญหาโรคใบจุดซึ่งจะมีลักษณะใบแห้งเป็นรูปร่างรี มีขอบสีเหลืองล้อมรอบ หากพบให้เกษตรกรตัดต้นจนถึงโคนดินทิ้ง แต่ให้สังเกตว่าถ้าหยวกกล้ายมีสีน้ำตาล แสดงว่าเป็นโรคตายพราย ซึ่งที่ผ่านมา ศูนย์อารักขาพืชฯ ได้แนะนำวิธีการป้องกันและกำจัดโรค โดยใช้สารชีวภัณฑ์ไตรโคโดมาร์ผสมกับปุ๋ยคอกขุบหน่อพันธุ้ก่อนปลูก ผสมดินรอกันหลุม หรือใช้สารไตรโคโดมาร์หว่านรอบลำต้น แต่ถ้ามีอาการของโรคมักต้องใช้สารเคมีคาร์เบนดาซิม และแมนโคเซบ (สารกำจัดเชื้อรา) เพื่อป้องกันและยับยั้งเชื้อราไม่ให้เกิดการระบาดของโรคเพิ่ม

2) ผู้แทนสถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดตาก ให้ข้อมูลว่า กล้ายน้ำว่าสามารถปลูกได้ทุกสภาพดิน หากดินไม่มีสภาพเหนียวเกินไป ซึ่งการพัฒนาคุณภาพดินสามารถทำได้โดยการปรับโครงสร้างดินให้มีความสมบูรณ์ ร่วนซุยมากขึ้นด้วยการใช้ปุ๋ยหมัก โดยหน่วยงานพร้อมให้การสนับสนุนปัจจัยในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมที่จะปรับเปลี่ยนเป็นสินค้าทางเลือกทั้งเมล็ดพันธุ์ปอเทือง ปุ๋ยหมัก ไคโลไมท์ รวมถึงสนับสนุนแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นา เช่น บ่อจิว แต่พื้นที่ขอรับการสนับสนุนต้องเป็นพื้นที่มีเอกสารสิทธิ์และเกษตรกรต้องยื่นคำขอไว้ล่วงหน้า นอกจากนี้ ยังพร้อมให้ความช่วยเหลือด้านองค์ความรู้การปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์

3) สำนักงานสหกรณ์จังหวัดตาก ให้ข้อมูลว่า หากเกษตรกรผู้ปลูกกล้ายน้ำว่าต้องการรวมกลุ่ม หรือหากมีกลุ่มที่จัดตั้งไว้แล้วและต้องการสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการให้กับกลุ่ม สามารถประสานมายังหน่วยงานที่ยินดีพร้อมให้บริการ ซึ่งหากจัดตั้งเป็นสหกรณ์แล้วสามารถดำเนินกิจกรรมได้ตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง (สมาชิกทำการผลิต รวบรวม/แปรรูปผลผลิต และจำหน่ายเอง) นอกจากนี้ หน่วยงานยังสามารถช่วยเหลือในด้านการรวบรวมผลผลิตกล้ายน้ำว่าส่งจำหน่ายให้กับกลุ่มคัสเตอร์ผลไม้ภาคเหนือตอนล่าง เพื่อนำไปป้อนอุตสาหกรรมแปรรูปทั้งในและนอกจังหวัด และสามารถช่วยกระจายผลผลิตสดและผลิตภัณฑ์ผ่านสหกรณ์เครือข่ายทั่วประเทศ

4) สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตาก ให้ข้อมูลว่า หากกลุ่มเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่ สปก. ต้องการองค์ความรู้หรือสนับสนุนเรื่องการจัดตั้งกลุ่ม การส่งเสริมการแปรรูปผลผลิต การขอรับสนับสนุนโรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ขนาดเล็ก การยื่นขอรับรองมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย หรือองค์ความรู้อื่นๆ สามารถขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานได้ ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาได้ สนับสนุนโรงอบพลังงานแสงอาทิตย์ให้กับเกษตรกรผู้ผลิตกล้ายน้ำว่าอำเภอพบพระของโครงการหลวง และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปสมุนไพรปลูกรัก อำเภอแม่ระมาด

5) สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก จะดำเนินการประชาสัมพันธ์และสำรวจความต้องการของเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนจากข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นกล้ายน้ำว่า เนื่องจากกล้ายน้ำว่าเป็นพืชที่ใช้น้ำมากกว่า ปริมาณน้ำอาจไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก โดยจะได้ทำการสำรวจความต้องการปรับเปลี่ยนอีกครั้ง

6) ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรตาก กรมวิชาการเกษตร ให้ข้อมูลว่า ขณะนี้เกษตรกรผู้ปลูกกล้ายน้ำว่ารายย่อยขอรับรองมาตรฐาน GAP น้อยมาก มีเพียงเกษตรกรที่ผลิตกล้ายน้ำว่าส่งให้กับโครงการหลวง หรือที่ต้องการแปรรูปกล้ายดิบ ส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรผู้ปลูกกล้ายหอม เนื่องจากกล้ายหอมที่มีการส่งออกต่างประเทศจำเป็นต้องผ่านเงื่อนไขการได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรปลอดภัย อย่างไรก็ตาม การผลิตตาม

มาตรฐาน GAP จะทำให้เกษตรกรมีความปลอดภัยด้านสุขภาพ ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพ อีกทั้งผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าที่มีความปลอดภัยมากขึ้น ซึ่งหน่วยงานพร้อมให้การสนับสนุนในเรื่องดังกล่าว

7) โครงการชลประทานจังหวัดตาก กรมชลประทาน ให้ข้อมูลว่า หากส่งเสริมจะต้องมีการวางแผนด้านการตลาดเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาผลผลิตล้นตลาดและเกษตรกรเดือดร้อนจากราคากลี่ยน้ำว่าตกต่ำ

8) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดตาก (ทสจ.ตาก) ให้ข้อมูลว่า เกษตรกรผู้ปลูกกล้วยน้ำว้า หรือผู้ที่สนใจปลูก และพื้นที่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานให้เข้าทำกินได้แล้วแต่ยังขาดแหล่งน้ำสามารถดำเนินการรับการสนับสนุนชุดสระน้ำได้ แต่มีเงื่อนไขว่าจะต้องไม่นำดินที่ขุดไปขาย/ออกนอกพื้นที่กรณีที่ดินทำกินตามนโยบาย คทช. ซึ่งได้รับรองรายชื่อราษฎรแล้ว หากหน่วยงานมีแผนงานโครงการชุดสระ/สนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร จะต้องขออนุมัติจาก ผวจ.ตาก ก่อนจึงจะดำเนินการได้ ทั้งนี้ ขอให้ ทสจ.ตาก ประสานสอบถาม ทสจ.น่าน และป่าไม้จังหวัดน่าน เนื่องจากทราบว่าสามารถดำเนินการในกลุ่ม 1-4 ได้เลย แต่กลุ่ม 2-4 จะต้องระบุป่าไม้ที่ทำหน้าที่ดูแลพื้นที่ให้เป็นหน่วยงานรับผิดชอบ หรือมีส่วนร่วมในแผนงานโครงการนั้นด้วย

9) สำนักงานพลังงานจังหวัดตาก สนับสนุนเทคโนโลยีพลังงานเพื่อช่วยในขั้นตอนการแปรรูปกล้วย เช่น การทำกล้วยตาก โดยวิธีการอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ ซึ่งเกษตรกรสามารถรวมกลุ่มแล้วเสนอของบประมาณจากกองทุนส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน ซึ่งจะดำเนินการทุกปีโดย ประชาสัมพันธ์ผ่าน อปท. ในพื้นที่ ให้เกษตรกรทราบ และเสนอขอรับงบประมาณ โดยในปี 2567 ได้ปิดรับคำขอแล้ว สำหรับปี 2568 จะดำเนินการแจ้งไปยังอำเภอทุกอำเภอเพื่อประชาสัมพันธ์ต่อไป

10) สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดตาก ให้ข้อมูลว่า หน่วยงานได้สนับสนุนผู้ประกอบการในอำเภอพบพระในการส่งออกกล้วยน้ำว้าผลสดผ่านกลุ่มคลัสเตอร์ผลไม้แห่งขุนเขาไปยังแหล่งแปรรูปกล้วยจังหวัดสุโขทัย และในอนาคตจะผลักดันการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆ ส่วนการขับเคลื่อนการผลิตสินค้าเกษตรมูลค่าสูงยังไม่มีแผนดำเนินการในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม หน่วยงานพร้อมให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในการดำเนินการเพื่อสร้างประโยชน์ให้แก่ภาคเกษตรในระดับจังหวัด

11) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก ให้ข้อมูลว่า ผลตอบแทนจากการผลิตกล้วยน้ำว้าว่าสนใจมาก ราคากล้วยน้ำว้าผลสดอยู่ในเกณฑ์ดีต่อเนื่อง แต่ด้านการผลิตเกษตรกรอาจพบปัญหาบ้าง เช่น ฤดูแล้ง และฤดูฝนที่มีฝนชุกเกิดน้ำท่วมในพื้นที่อำเภอสสามเงา และให้ข้อเสนอแนะว่า หากดำเนินโครงการส่งเสริมการผลิตกล้วยน้ำว้า ควรเชื่อมโยงและสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรผู้ผลิต และผู้ประกอบการที่รับซื้อผลผลิตไม่มีความเสี่ยง ด้วยการทำ MOU ระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการรับซื้อ ซึ่งขณะนี้มีการรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรตลอดทั้งปี ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสินค้าเกษตรปลอดภัยเพื่อส่งจำหน่ายให้กับห้างสรรพสินค้า และสวนประสิทธิ์โชค อำเภอพบพระ จะส่งออกผลผลิตไปยังตลาดในประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์

12) เศรษฐกิจกรมการเกษตรอาสาอำเภอมะระมาด ให้ความเห็นว่า ควรกำหนดราคาประกันเพื่อสร้างความมั่นใจในการปรับเปลี่ยนมาปลูกกล้วยน้ำว้า ซึ่งในบางปีปริมาณผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด และการปลูกกล้วยน้ำว้าดูแลรักษาง่าย ไม่ต้องใช้ปุ๋ยมาก กรณีเกิดโรคใบจุดหรือโรคตายพราย เกษตรกรสามารถใช้ปุ๋ยคอกผสมกับสารชีวภัณฑ์ไตรโคเดอร์มารองกันหลุม และในช่วงฤดูแล้งจะต้องมีแหล่งน้ำเสริม

13) ผอ.สศท.2 ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า จากผลการศึกษาค้างนี้ ได้สอบถามข้อมูลผู้ประกอบการในจังหวัดตาก ทราบว่ามีปริมาณความต้องการกล้วยน้ำว้ารวมอยู่ที่ 250 ตัน แต่ผลผลิตของจังหวัดมีเพียง 100 ตัน ทำให้ยังมีความต้องการผลผลิตกล้วยน้ำว้าเพิ่มอีก 150 ตัน เมื่อพิจารณาข้อมูลผลผลิตเฉลี่ยกล้วยน้ำว้าจังหวัดตาก 1.5 ตันต่อไร่ คำนวณได้ว่า จังหวัดตากสามารถส่งเสริมการปลูกกล้วยน้ำว้าเพิ่มได้อีก 100 ไร่ ซึ่งอาจต้องอาศัยการบูรณาการร่วมมือกับหลายหน่วยงาน เพื่อบริหารจัดการผลผลิตกล้วยน้ำว้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่

การจัดทำข้อเสนอโครงการเพื่อส่งเสริมเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ (S3 /N) เป็นกล้วยน้ำว้า โดยต้องจัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกกล้วยน้ำว้าในพื้นที่ที่มีศักยภาพ (S1/S2) ซึ่ง สศท.2 สามารถมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนส่งเสริมการผลิตกล้วยน้ำว้า และจัดทำ Key Message เชิญชวนเกษตรกรในพื้นที่ศักยภาพแจ้งความประสงค์กับสำนักงานเกษตรอำเภอ เพื่อรวบรวมส่งให้สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก นำเข้าวาระพิจารณาเสนอโครงการฯ ขอรับสนับสนุนงบประมาณจากจังหวัดตากผ่านการประชุม Single Command Province หรืออาจนำข้อมูลโครงการเสนอของบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัดได้โดยตรงภายใต้นโยบายการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning by Agri - Map)

5.2 จังหวัดพิษณุโลก

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2 ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร จังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2567 ณ ห้องประชุมสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2 ซึ่งสรุปข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) สำนักงานเกษตรจังหวัดพิษณุโลก ให้ข้อมูลว่า

1.1) ส่วนใหญ่เกษตรกรปลูกกล้วยเป็นพืชเสริมแบบหัวไร่ปลายนา ทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ทั้งนี้ หากต้องการส่งเสริมการปลูกควรมีผู้รวบรวมและราคารับซื้อที่แน่นอน โดยกำหนดคุณภาพมาตรฐานกล้วยที่จะนำไปแปรรูปในแต่ละประเภทให้ชัดเจน ซึ่งจะทำให้เกษตรกรให้ความสนใจหันมาปลูกกล้วยน้ำว้ามากขึ้น ทั้งนี้การตัดสินใจของเกษตรกรขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อม อาทิ ภูมิสังคม เงินทุน และเพื่อนบ้าน

1.2) Agri-map ดำเนินการมาหลายปี และเกษตรกรจะปรับเปลี่ยนการปลูกตามราคาพืชที่ราคาดี ซึ่งในปัจจุบันเกษตรกรยังคงมีความมั่นใจในราคาข้าว ประกอบกับมีนโยบายของรัฐสนับสนุน ถ้าจะให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนภายใน 1- 2 ปี น่าจะเป็นไปได้ยาก

1.3) จังหวัดพิษณุโลกมีกลุ่มแปลงใหญ่กล้วยน้ำว้าที่ อ.บางกระทุ่ม และที่ผ่านมาประสบปัญหาโรคตายพรายเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้พื้นที่ปลูกกล้วยน้ำว้าลดลง เนื่องจากเกษตรกรปรับเปลี่ยนไปปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยในระยะต่อไปทางสำนักงานเกษตรจังหวัดจะมีแนวทางการส่งเสริมการปลูกตามหัวไร่ปลายนา เพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนเกษตรกร

1.4) การปลูกกล้วยน้ำว้าให้ได้ผลผลิตสูง ไม่เกิดโรคตายพราย เกษตรกรจะต้องปลูกแบบประณีต มีการจัดการสวนที่ดีและเหมาะสมไม่ก่อให้เกิดโรค ขยายพันธุ์โดยการผ่าหน่อจากต้นกล้วยซึ่งจะทำให้ได้หน่อพันธุ์ปริมาณมากขึ้น โดยกล้วยที่ปลูกในปีแรกไม่ควรไว้หน่อ ให้ไว้หน่อ 1 หน่อ เมื่ออายุต้นกล้วยได้ 6 เดือน จากนั้นทุก ๆ 3 เดือน ให้ไว้หน่อเพิ่ม 1 หน่อ และควรมีแปลงสาธิตเกษตรประณีตที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อเป็นต้นแบบให้กับเกษตรกรที่สนใจเข้าศึกษาดูงาน

2) ผู้แทนศูนย์ส่งเสริมเทคโนโลยีการเกษตรด้านอารักขาพืชพิษณุโลก กรมส่งเสริมการเกษตรให้ข้อมูลการแก้ไขปัญหาโรคตายพรายเป็นเชื้ออยู่ในดิน เข้าทำลายทางราก และท่อลำเลียงน้ำในลำต้น ไม่สามารถกำจัดให้หายขาดได้ เนื่องจากเชื้อเจริญเติบโตและอาศัยอยู่ในดินได้เป็นระยะเวลานาน การใช้สารเคมีไม่สามารถกำจัดได้ 100% จึงแนะนำให้เกษตรกรเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นแทน ส่วนการส่งเสริมการปลูกกล้วยในพื้นที่ใหม่ แนะนำให้ซื้อหน่อพันธุ์จากแหล่งที่เชื่อถือได้ และมั่นใจว่าไม่มีเชื้อโรคตายพราย อาทิ ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 6 ซึ่งมีการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ แต่ข้อจำกัด คือ ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการ และต้องส่งล่วงหน้าสำหรับการป้องกันโรคตายพรายอีกวิธีหนึ่ง คือ ก่อนปลูกให้รองก้นหลุมด้วยสารไตรโคเดอร์มา โดยหน่วยงานยินดีเข้าไปให้องค์ความรู้แก่เกษตรกรที่สนใจสามารถรวมกลุ่มเพื่อขอรับการอบรมดังกล่าวได้

3) สำนักงานสหกรณ์จังหวัดพิษณุโลก ให้ข้อมูลว่า มีการส่งเสริมกลุ่มอาชีพแปรรูปให้แก่เกษตรกรที่ได้รับ การจัดสรรที่ดิน คทช. ในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง โดยสหกรณ์จังหวัดทำหน้าที่เชื่อมโยงล้งรับซื้อจังหวัดพิจิตร แต่พบปัญหาการรับซื้อผลผลิตไม่แน่นอน

4) สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 2 กรมวิชาการเกษตร ให้ข้อมูลว่า หน่วยงานมีการดำเนินโครงการเพื่อควบคุมโรคตายพรายในพื้นที่ของมูลนิธิชัยพัฒนา อำเภอบางกระทุ่ม ซึ่งเป็นแปลงต้นแบบ หากได้ผลดีจะขยายผลไปสู่พื้นที่อื่นๆ ต่อไป

5) สำนักงานพลังงานจังหวัดพิษณุโลก สนับสนุนเทคโนโลยีพลังงานเพื่อช่วยในขั้นตอนการแปรรูปกล้วยโดยวิธีการอบแห้งพลังงานแสงอาทิตย์ และส่งเสริมการใช้โซล่าเซลล์สูบน้ำจากแหล่งน้ำผิวดิน (รถลากจูง) ขนาด 360 วัตต์ ซึ่งเกษตรกรสามารถรวมกลุ่ม 5 คน เสนอขอของบประมาณจากกองทุนส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน ซึ่งจังหวัดจะได้รับงบ 10 ล้านบาท/ปี โดยจะประชาสัมพันธ์ผ่าน อปท. ในพื้นที่ ให้เกษตรกรรับทราบ และเสนอขอรับงบประมาณ

6) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพิษณุโลก ให้ข้อมูลว่า การผลิตกล้วย GI ต้องเป็นกล้วยที่ปลูกในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก และตำบลท่าหอ อำเภอเมืองพิจิตร เท่านั้น จึงจะมีสิทธิ์ใช้เครื่องหมาย GI เพื่อการค้าได้ หากมีการร้องเรียนหรือสวมสิทธิ์ เกษตรกรอาจถูกระงับการใช้เครื่องหมาย GI และอาจถูกดำเนินการคดีตามกฎหมาย จึงขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องประชาสัมพันธ์เรื่องนี้ให้เกษตรกรรับทราบด้วย ปัจจุบันจังหวัดพิษณุโลก มีผู้ขอขึ้นทะเบียนกล้วยน้ำว้า GI จำนวน 11 ราย พื้นที่ปลูก 4,480 ไร่ มูลค่ารวม 131 ล้านบาท หากผู้ประกอบการแปรรูปสนใจขอเพิ่มสามารถแจ้งความประสงค์ได้ โดยสำนักงานมีการประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์/งาน Road show อยู่อย่างต่อเนื่อง สำหรับตลาดรับซื้อกล้วยขณะนี้ประเทศญี่ปุ่นมีความต้องการกล้วยหอมทองเพิ่ม ซึ่งหากมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน/กลุ่มแปลงใหญ่ ที่สนใจปลูกโดยหาตลาดรองรับไว้ก่อนสามารถประสานสอบถามกับทางสำนักงานได้

7) กลุ่มคลัสเตอร์ผลไม้แห่งขุนเขา ให้ข้อมูลว่า

7.1) ปัญหาที่เกษตรกรพบจากการเปลี่ยนพื้นที่ นาข้าวเป็นกล้วยน้ำว้า พบปัญหาโรคตายพรายเมื่อใกล้เก็บเกี่ยวผลผลิต หากจะส่งเสริมขอให้ช่วยแก้ปัญหา โรคตายพรายด้วย และใช้กล้วยจากการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อปลูก

7.2) ขาดแคลนน้ำ/ระบบน้ำโดยเฉพาะในฤดูแล้งทำให้ต้นกล้วยหักพับผลผลิตได้รับความเสียหาย และไม่ได้คุณภาพ ส่งผลให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อการแปรรูป และราคาปรับตัวสูงขึ้นจากผู้ประกอบการแข่งขันซื้อให้ราคาสูงเพื่อแย่งผลผลิต เกษตรกรบางส่วนเลือกขายให้กับผู้ประกอบการที่ราคาสูงกว่าทำให้ผิดสัญญาซื้อขายกับผู้รับซื้อรายเดิม

7.3) ผู้ประกอบการแปรรูปกล้วยของกลุ่มคลัสเตอร์ฯ มีจำนวน 12 ราย และยังต้องการผลผลิตอีกจำนวนมาก ปัจจุบันผลผลิตยังไม่เพียงพอต่อการแปรรูปอีก 42 ตัน/สัปดาห์ สำหรับพื้นที่ส่งเสริมปลูกเพิ่มแนะนำให้ส่งเสริมให้กับเกษตรกรผู้ปลูกกระท่อมที่มีประสบปัญหาไม่มีผู้รับซื้อผลผลิต เนื่องจากมีการวางระบบน้ำไว้แล้ว โดยกลุ่มคลัสเตอร์ฯ ได้นำร่องส่งเสริมปลูกให้กับเกษตรกรปลูกกระท่อม 1 ราย ในพื้นที่อำเภอวัดโบสถ์ ประมาณ 7 ไร่ และมีระบบน้ำแล้ว รวมทั้งได้ถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิตและการป้องกันกำจัดโรคให้แก่เกษตรกร

7.4) การปลูกจากพันธุ์เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ ปัจจุบันยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐมีกำลังการผลิตน้อยซึ่งหากเปรียบเทียบระหว่างกล้วยที่ปลูกจากการเพาะเนื้อเยื่อกับหน่อพันธุ์พบว่า กล้วยที่ปลูกจากพันธุ์เพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อต้องดูแลรักษามากกว่า ราคาพันธุ์แพงกว่า ให้ผลผลิตช้ากว่า (อายุต้น

ประมาณ 10-12 เดือน) แต่เกษตรกรจะได้รับผลผลิตมากกว่า ในขณะที่การปลูกโดยใช้หน่อพันธุ์ จะให้ผลผลิตเร็วกว่า (อายุต้นประมาณ 8-10 เดือน)

7.5) การสร้างความเชื่อมั่นให้เกษตรกรในการจำหน่ายผลผลิต ขอเสนอให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้รวบรวมผลผลิต และกำหนดจุดรวบรวมผลผลิตที่ชัดเจนในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งหน่วยงานควรให้ความรู้ด้านการผลิตที่ได้มาตรฐานตามตลาดต้องการ อาทิ อายุการเก็บเกี่ยวผลผลิตตามประเภทที่จะนำไปแปรรูป นอกจากนี้ ยังมีเครือข่ายของกลุ่มฯ ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ยังมีปริมาณความต้องการอีกประมาณ 30 ตัน/สัปดาห์

7.6) เนื่องจากการปลูกกล้วยยังมีการปลูกตามหัวไร่ปลายนา ในฐานะที่รองประธานกลุ่มฯ ซึ่งเป็นทั้งผู้ปลูกและแปรรูปกล้วยน้ำว้า ได้มีการกำหนดวันรับซื้อผลผลิตทุกวันเสาร์ เพื่อให้เกษตรกรมีตลาดรับซื้อที่แน่นอน สามารถบริหารจัดการผลผลิตได้ และมีการให้คำแนะนำตลอดกระบวนการผลิต นอกจากนี้ รองประธานกลุ่มฯ ได้มีพื้นที่ปลูกกล้วยแบบประณีตสามารถเป็นแปลงต้นแบบให้เกษตรกรที่สนใจเข้าศึกษาดูงานได้ตั้งแต่กระบวนการผลิตต้นทางไปจนถึงปลายทาง

6. ฝั

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 (สศท.6) ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ กลุ่มเกษตรกร และเกษตรกร จังหวัดชลบุรี เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2567 ณ ศูนย์วิจัยชุมชนพันธุ์ไม้เศรษฐกิจตำบลเกษตรสุวรรณ อ.บ่อทอง จ.ชลบุรี ซึ่งสรุปปัญหา และข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) ปัญหาที่พบ มีดังนี้

- 1.1) ขาดเงินทุนสนับสนุนในรูปแบบกองทุน
- 1.2) ยังไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อบริหารจัดการร่วมกัน มีเพียงการแนะนำให้ปลูก
- 1.3) เกษตรกรขาดองค์ความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ
- 1.4) ทักษะในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ยังไม่หลากหลาย
- 1.5) ผลผลิตภายในจังหวัดมีปริมาณไม่เพียงพอและออกสู่ตลาดไม่สม่ำเสมอ
- 1.6) ข้างป่ารกทึบพื้นที่ทำการเกษตร
- 1.7) แรงงานต่างชาติในสวนไม้และสถานประกอบการ ยังขาดทักษะและองค์ความรู้ในการแปรรูป

ลำไม้ฝั

- 1.8) เกษตรกรยังไม่ทราบแหล่งรับซื้อผลผลิตที่แน่นอน
- 1.9) ภาครัฐไม่มีฐานข้อมูลแหล่งรับซื้อและปฏิทินการผลิตร้อยละการเก็บเกี่ยวผลผลิตลำไม้ฝัของจังหวัด เพื่อการบริหารจัดการ

- 1.10) ขาดตลาดกลางในการซื้อ-ขายไม้

2) สำหรับแนวทางการพัฒนา มีดังนี้

2.1) สนับสนุนเงินอุดหนุนปีแรกให้กับเกษตรกรที่ต้องการปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นสินค้าทางเลือก และส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มเพื่อจัดทำแผนธุรกิจเสนอขอสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ

- 2.2) ยกระดับการปลูกไม้เชิงพาณิชย์

- 2.3) ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกไม้เชิงพาณิชย์ตามแนวทางเกษตรอุตสาหกรรม

- 2.4) ส่งเสริมการลงทุนและพัฒนารวมกลุ่ม หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

- 2.5) พัฒนาอุตสาหกรรมการแปรรูปและใช้ประโยชน์จากไม้
 - 2.6) สนับสนุนการนำเทคโนโลยีการออกแบบและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ที่มีมูลค่าสูง
 - 2.7) ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life Long Learning) ด้านการทำธุรกิจเกษตรเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ในการเพิ่มมูลค่าลำไม้ไผ่และวัสดุเหลือใช้
 - 2.8) สนับสนุนการจัดทำระบบฐานข้อมูลไม้ครบวงจร และประชาสัมพันธ์ในช่องทางที่หลากหลาย
 - 2.9) เสริมสร้างกลไกการเชื่อมโยงเครือข่าย ผู้บริโภค เกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้เชี่ยวชาญ
 - 2.10) พัฒนาระบบตลาดกลางและตลาดอิเล็กทรอนิกส์ และผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ ทั้งภายในและต่างประเทศ
 - 2.11) ส่งเสริมการทำสัญญาระหว่างผู้ประกอบการ กับเกษตรกรโดยภาครัฐมีส่วนร่วม
 - 2.12) สนับสนุนการใช้ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากไม้ทดแทนการใช้พลาสติก
 - 2.13) ผลักดันการค้า Carbon Credit จากพื้นที่ปลูกไม้เพื่อสร้างความยั่งยืน
- 3) ข้อคิดเห็นในที่ประชุม มีดังนี้
- 3.1) ผู้แทนจากสำนักงานสภาเกษตรกรจังหวัดชลบุรี เสนอว่าควรมีการส่งเสริมการสร้างเมืองไม้ไผ่ เช่น ตลาดสวนไม้ โดยสิ่งของทุกอย่างในเมืองนี้จะเป็นผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และขายสินค้าและผลิตภัณฑ์จากไม้
 - 3.2) ผู้แทนจากผู้ประกอบการลำไม้ไผ่แช่น้ำยา ให้ข้อคิดเห็นเห็นว่า ตลาดไม้ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย อีกทั้งยังไม่มีมาตรฐานรองรับการทำลำไม้ไผ่แช่น้ำยา ควรมีหน่วยงานผลักดันการทำลำไม้ไผ่แช่น้ำยา ให้เกิดความน่าเชื่อถือมากขึ้น สร้างความเชื่อมั่นให้ผู้บริโภค เพราะลำไม้แช่น้ำยามีราคาสูงควรทำให้ผู้บริโภคเชื่อมั่น
 - 3.3) ผู้แทนจากผู้ประกอบการขายต้นพันธุ์ ให้ข้อคิดเห็นเห็นว่า ควรมีการสนับสนุนการรวมกลุ่ม เช่น แปลงใหญ่จังหวัดชลบุรีเพื่อสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืน สร้างรายได้และเพิ่มมูลค่า สร้างหลักสูตรการแปรรูปไม้ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี สนับสนุนเครื่องรีดตอก สนับสนุนปัจจัยการผลิตแบบให้เปล่า ภาครัฐจัดหาตลาดให้เหมาะสมกับขนาดลำไม้ไผ่
 - 3.4) ผู้แทนเกษตรกร ให้ข้อคิดเห็นเห็นว่า ภาครัฐไม่มีฐานข้อมูลแหล่งรับซื้อผลผลิตไม้ เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องการผลิต แต่ยังไม่เห็นตลาดปลายทาง จึงเกิดความไม่แน่นอนในการทำการผลิตเพิ่มขึ้น และควรส่งเสริมระบบการกระจายน้ำที่ดีให้ครอบคลุมทั้งอำเภอ ซึ่งจะช่วยให้พืชหลากหลายชนิดได้รับประโยชน์ ควรส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับไม้ กำหนดเป้าหมายร่วมกันจากทุกภาคส่วน เพราะนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติชื่นชอบการท่องเที่ยวธรรมชาติ แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ยังเป็นพื้นที่ สปก. ภาครัฐจึงต้องดำเนินการแก้ปัญหา ส่งเสริมให้ปลูกไม้ในสวนยางพารา เพราะลำไม้ที่ปลูกแซมในสวนยางจะมีลำที่สวยงาม
 - 3.5) ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรอำเภอบ้านบึง ให้ข้อคิดเห็นเห็นว่า ควรสนับสนุนการรวมกลุ่มและบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ มีการส่งเสริมการแปรรูปไม้
 - 3.6) ผู้อำนวยการสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6 ให้ข้อคิดเห็นเห็นว่า ลำไม้แช่น้ำยาควรมีมาตรฐานมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือได้ศึกษามาตรฐานนี้ จึงควรมีมาตรฐานอุตสาหกรรม มาตรฐาน FSC หรือ TFSC ผ่านข้อกำหนด EUDR

3.7) ผู้แทนจากโครงการชลประทานชลบุรี ให้ข้อคิดว่า ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำเพียงพอสำหรับการเพาะปลูก แต่เกษตรกรควรมีแหล่งกักเก็บน้ำ/พักน้ำของตนเองร่วมด้วย ในกรณีประสบปัญหาภัยแล้งในอนาคต

7. หม่อนไหม

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5 ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร จังหวัดชัยภูมิ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2567 ณ ห้องประชุมสำนักงานสหกรณ์จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งสรุปปัญหา และข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) ปัญหาที่พบ มีดังนี้

1.1) เกษตรกรหม่อนไหมส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุไม่มีผู้สืบทอด

1.2) เกษตรกรบางส่วนขาดแคลนอุปกรณ์และขาดการปรับเปลี่ยนนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในกระบวนการผลิต

1.3) ปริมาณผลผลิตไหมไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด การผลิตยังไม่เต็มประสิทธิภาพ เนื่องจากขาดแคลนใบหม่อนในการเลี้ยงไหม

1.4) หม่อนไหมเป็นโรคตายก่อนทำรัง โดยเฉพาะช่วงฤดูฝน

1.5) สภาพแวดล้อมในชุมชนไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของหม่อนไหม เช่น สารเคมี การเผา เป็นต้น

1.6) ช่องทางการตลาดยังน้อย ส่วนมากเกษตรกรขายเส้นให้ผู้รวบรวม/พ่อค้าคนกลางโดยตรง

2) สำหรับแนวทางการพัฒนาศักยภาพการผลิตสินค้าหม่อนไหม มีดังนี้

2.1) สนับสนุนแหล่งน้ำที่เหมาะสมกับพื้นที่การผลิตหม่อน เช่น บ่อบาดาล ระบบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อให้มีปริมาณเพียงพอในการดูแลรักษาผลผลิตได้ตลอดทั้งปี

2.2) ส่งเสริมการขอใช้ประโยชน์จากที่สาธารณะประโยชน์เพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกต้นหม่อน

2.3) ส่งเสริมการผลิตและรับรองมาตรฐานใบหม่อนเลี้ยงไหม ของกลุ่มเครือข่ายผู้ผลิตหม่อนใบเพื่อจำหน่ายให้กลุ่มผู้เลี้ยงไหม

2.4) พัฒนาสายพันธุ์ไหม ให้ทนต่อโรคและสภาพอากาศ

2.5) พัฒนานวัตกรรมเทคโนโลยีเครื่องสาวไหม นำไปสู่การผลิตให้ได้มาตรฐาน

2.6) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม สนับสนุนเงินลงทุนดอกเบี้ยต่ำในการจัดหาปัจจัยการผลิต/สร้างโรงเรือนเลี้ยงไหม

2.7) สร้างองค์ความรู้พัฒนาอาชีพให้คนรุ่นต่อไป เช่น การเพิ่มหลักสูตรในโรงเรียน ศูนย์เรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เป็นต้น

2.8) สนับสนุนและพัฒนาศักยภาพเกษตรกรหม่อนไหมรุ่นใหม่ เช่น ยุวเกษตรกร smart farmer หม่อนไหมอาสาอย่างต่อเนื่อง

3) ข้อคิดเห็นในที่ประชุม มีดังนี้

3.1) เกษตรกรผู้เลี้ยงหม่อนไหม ให้ข้อคิดเห็นว่า เส้นไหมที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ปัญหาการเลี้ยงที่พบหลักๆ คือ ด้านการผลิต ใบหม่อนไม่เพียงพอโดยเฉพาะในฤดูแล้ง และปัญหาหนอนไหมตายก่อนทำรัง ส่วนด้านการสร้างองค์ความรู้พัฒนาอาชีพให้คนรุ่นต่อไป ปัจจุบันมีผู้ว่างงานให้ความสนใจในด้านเกษตรมากขึ้น หากมีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีมาประยุกต์ช่วยลดระยะเวลาเลี้ยงหรือสาวไหม จะทำให้มีผู้สนใจเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

3.2) ผู้อำนวยการศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติฯ ชัยภูมิ (ศมม. ชัยภูมิ) ให้ข้อมูลว่า

(1) หนอนไหม เป็นโรคเนื่องจากสภาพอากาศร้อนจัด พันธุ์ที่ใช้ปัจจุบันมีการปรับปรุงสายพันธุ์ตั้งแต่ปี 2563 ซึ่งในปัจจุบัน กรมหม่อนไหมได้มีการปรับปรุงสายพันธุ์ใหม่ให้ทนต่อสภาพอากาศ เพื่อลดอัตราการตาย เพื่อเพิ่มผลผลิตอย่างต่อเนื่อง

(2) ศมม. ชัยภูมิ ได้ขับเคลื่อนโครงการเพื่อสร้างองค์ความรู้พัฒนาอาชีพให้คนรุ่นต่อไป เช่น โครงการทายาทหม่อนไหมในโรงเรียน โครงการทายาทหม่อนไหมในชุมชน เป็นต้น ซึ่งในปีงบประมาณ 2567 มีงบประมาณขับเคลื่อนโครงการทายาทหม่อนไหมในโรงเรียน จำนวน 1 โรงเรียนเท่านั้น คือ โรงเรียนบ้านหินกอง อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ แต่ในปีงบประมาณ 2568 ศมม.ชัยภูมิมีแผนที่จะเสนอของบประมาณจังหวัด เพื่อขยายโครงการดังกล่าว

(3) ศมม.ชัยภูมิ ได้พัฒนาเทคโนโลยีมาช่วยในการสาวไหม เช่น การติดมอเตอร์ที่เครื่องสาวไหม ทำให้สาวไหมได้เร็วขึ้นก่อนดักแต่จะกลายเป็นผีเสื้อออกมาเจาะรังไหมทำให้เสียหาย และได้เส้นไหมที่มีคุณภาพ มีความสวยงาม มีขนาดสม่ำเสมอ

(4) ศมม.ชัยภูมิ มีแผนจัดทำโครงการขอใช้พื้นที่สาธารณประโยชน์จากหน่วยงานปกครองท้องถิ่น เพื่อให้เกษตรกรขยายแปลงหม่อน และประสานสำนักงานพลังงานในการขุดเจาะน้ำบาดาลพลังงานแสงอาทิตย์ในการให้น้ำต้นหม่อน

3.3) ผู้แทนจากสถานีพัฒนาที่ดินชัยภูมิ ให้ข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มผลผลิตใบหม่อน ดังนี้

(1) เกษตรกรสามารถเก็บตัวอย่างดินมาส่งสถานีพัฒนาที่ดิน เพื่อวิเคราะห์และผลิตปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ให้ตรงกับความต้องการของพืช

(2) เกษตรกรสามารถขอรับการสนับสนุนการขุดสระ จากสถานีพัฒนาที่ดินในโครงการแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน เพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้ในการดูแลเพิ่มผลผลิตใบหม่อนในฤดูแล้ง

3.4) ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรจังหวัด ให้ข้อคิดเห็นว่า หม่อนไหมเป็นพืชทางเลือกที่สามารถทำเป็นอาชีพหลัก หรืออาชีพเสริมได้ การปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชทางเลือกอาจต้องพิจารณาปัจจัยอื่นร่วมด้วย เช่น การรวมกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรที่จะปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชทางเลือกจะสามารถหาใบหม่อน และศึกษาองค์ความรู้วิธีเลี้ยง วิธีจัดการฟาร์ม จากเกษตรกรในกลุ่มหรือในพื้นที่ใกล้เคียงได้

3.5) ผู้แทนจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดชัยภูมิ ให้ข้อคิดเห็นว่า กลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออาจเป็นอีกหนึ่งกลุ่มเป้าหมายในขยายแปลงปลูกหม่อน สร้างเป็นกลุ่มผู้ผลิตใบจำหน่ายให้ผู้เลี้ยง เนื่องจากเป็นกลุ่มที่ปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์อินทรีย์ไม่ใช่สารเคมี

3.6) ผู้แทนจากบริษัทจุลไหมไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้รับซื้อรังไหมอุตสาหกรรม ให้ข้อคิดเห็นว่า แต่ละปีบริษัทต้องการรังไหมเพื่อผลิตเส้นไหม ปีละ 5,000 ตัน แต่เกษตรกรสามารถผลิตได้ในปี 2566 เพียงแค่ 1,000 ตันเท่านั้น ปัจจุบันราคารังไหมมีราคาประกันขั้นต่ำ 200 บาท/กก. ราคารังไหมเกรดเปลือกกรัง 20% รับซื้ออยู่ที่ 250 บาท/กก. มีการทำพันธะสัญญาเพื่อให้เกษตรกรมั่นใจในด้านตลาดรับซื้อ เกษตรกรรายใหม่ ที่สนใจ โรงงานมีการสนับสนุนต้นพันธุ์หม่อน ในส่วนพันธุ์ไหม และเคมีภัณฑ์ เกษตรกรสามารถใช้สินเชื่อจากบริษัท ก่อนชำระโดยหักจากรายรับเมื่อขายผลผลิตรังไหม เกษตรกรต้องสร้างโรงเรือนเลี้ยงไหมตามมาตรฐานเองโดยมีค่าใช้จ่ายประมาณ 100,000 บาท จึงอยากได้รับการสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำจากภาครัฐ รวมถึงบ่อน้ำในไร่นา หรือการขุดเจาะบาดาลเพื่อให้ น้ำในแปลงหม่อน

3.7) เกษตรกรผู้เลี้ยงหม่อนไหม ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า อยากได้รับการสนับสนุนเครื่องจักรอุปกรณ์ ในการดูแลแปลงหม่อน เช่นเครื่องตัดหญ้า พรวนดิน เป็นต้น

3.8) สหกรณ์จังหวัดชัยภูมิ ให้ข้อมูลว่า สำนักงานสหกรณ์จังหวัดให้การสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ ให้แก่กลุ่มเกษตรกร โดยเกษตรกรสามารถจัดตั้งกลุ่มแล้วมาขอรับการสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ เพื่อสร้างโรงเรือน เลี้ยงไหมหรือซื้อเครื่องจักรอุปกรณ์เกษตรกรได้ หรือหากเกษตรกรเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอยู่แล้ว เช่น กลุ่มแม่บ้านสหกรณ์การเกษตรระดับอำเภอ กลุ่มเกษตรกรทำนา เป็นต้น ก็สามารถรับการสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำได้ ด้วยเช่นกัน

8. ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก (ข้าวโพดชื้อป)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12 ได้ดำเนินการจัดประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นจากหน่วยงาน ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ และเกษตรกร จังหวัดตาก เมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2567 ณ ห้องประชุมสำนักงาน เกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบูรณ์ และผ่านระบบ Zoom Meeting ซึ่งสรุปข้อคิดเห็นได้ ดังนี้

1) ผู้แทนเกษตรกรจังหวัดเพชรบูรณ์ให้ความเห็นว่า อำเภอชนแดนแม่จะมีพื้นที่ที่เหมาะสมในการ ปลูกข้าวโพดต้นสดพร้อมฝักตามแผนที่ Agri-map มากที่สุดในจังหวัดเพชรบูรณ์แต่พื้นที่ส่วนใหญ่ในอำเภอมี่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาจึงไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก เนื่องจากการเก็บเกี่ยวข้าวโพดชื้อปต้องใช้รถ เก็บเกี่ยว ซึ่งลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาในอำเภอชนแดนนั้นทำให้รถเก็บเกี่ยวใช้งานไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ เกษตรกรที่ปลูกข้าวส่วนใหญ่ในอำเภอชนแดนยังปลูกข้าวนาปีเพื่อเก็บไว้บริโภคในครัวเรือนเท่านั้น

2) ผู้แทนเกษตรกรจังหวัดเพชรบูรณ์ ให้ข้อเสนอในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1) ต้นทุนผลตอบแทน การปลูกข้าวโพดชื้อปให้ผลตอบแทนแก่เกษตรกรที่ดีและสร้างรายได้ รวดเร็ว เนื่องจากมีระยะเวลาเพาะปลูกไม่เกิน 90 วัน อย่างไรก็ตาม หากจะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกข้าวโพดชื้อปควร จะหาวิธีลดต้นทุนการผลิตลง โดยเฉพาะต้นทุนการขนส่ง เนื่องจากเกษตรกรคิดว่าต้นทุนการผลิตข้าวโพดชื้อปสูงกว่า ต้นทุนการผลิตข้าวเกือบเท่าตัว ทำให้เกษตรกรไม่มีแรงจูงใจในการหันมาปลูกข้าวโพดชื้อป หากลดต้นทุนการผลิตลง ได้จะทำให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าวโพดชื้อปมากขึ้น

2.2) วิถีตลาด ควรสนับสนุนช่องทางการตลาดมากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันปลายทางมี ผู้ประกอบการรับซื้อเพียงรายเดียว ซึ่งเกษตรกรไม่สามารถต่อรองกับผู้ประกอบการได้ และผู้ประกอบการที่ รับซื้ออยู่จังหวัดเลย ซึ่งระยะทางไกลจากแหล่งเพาะปลูกบางอำเภอในจังหวัดเพชรบูรณ์ ส่งผลให้ค่าขนส่ง มีราคาสูง

2.3) กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Management) ข้าวโพดซื้อป้อนใช้ในการปลูก การส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกเพิ่มต้องมีการสนับสนุนเรื่องทรัพยากรน้ำ นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนจากการปลูกข้าวนาปีเป็นปลูกข้าวโพดซื้อป้อนต้องมีการสนับสนุนให้ปรับเปลี่ยนแปลงพื้นที่นา เนื่องจากแปลงปลูกข้าวนาปีส่วนใหญ่มีค้ำนาทำให้รถเก็บเกี่ยวข้าวโพดซื้อป้อนทำงานได้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ

3) ประธานสหกรณ์โคนมศรีเทพ ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ปัจจุบันสหกรณ์รับซื้อข้าวโพดซื้อป้อนจากจังหวัดลพบุรี เนื่องจากระยะทางไกลกว่าแหล่งผลิตในจังหวัดเพชรบูรณ์ ซึ่งต้นทุนค่าขนส่งน้อยกว่า หากมีการส่งเสริมให้ปลูกข้าวโพดซื้อป้อนในพื้นที่ใกล้เคียง เช่น อำเภอศรีเทพ อำเภอวิเชียรบุรี อำเภอ빙สามพัน จะลดต้นทุนค่าขนส่งของสหกรณ์ ทั้งนี้ สหกรณ์มีความพร้อมที่จะรับซื้อสินค้าจากพื้นที่ข้างต้น

4) ผู้แทนผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์เพชรบูรณ์ ได้ให้ข้อมูลว่า ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์เพชรบูรณ์มีนโยบายที่จะสนับสนุนเครื่องจักรให้แก่เกษตรกร ได้แก่ เครื่องเก็บเกี่ยวข้าวโพดซื้อป้อนในกรณีเกษตรกรมีปัญหาอุปสรรคด้านเครื่องมือเก็บเกี่ยวสามารถที่จะติดต่อไปทางศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์เพชรบูรณ์ เพื่อขอสนับสนุนรถเก็บเกี่ยวได้

5) นายนิรวิทย์ กางถิ่น เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปีในจังหวัดเพชรบูรณ์ สอบถามว่า การปลูกข้าวโพดซื้อป้อนมีระยะเวลาไม่เกิน 90 วัน สามารถขึ้นทะเบียนเกษตรกรได้หรือไม่

6) ผู้แทนเกษตรจังหวัดเพชรบูรณ์ ให้ความเห็นว่า ควรจะสำรวจลักษณะพื้นที่ ที่เหมาะสมในการปลูกข้าวโพดซื้อป้อนให้เหมาะสมก่อนที่จะสนับสนุนให้เกษตรกรปลูก เนื่องจากบางพื้นที่ประสบปัญหาขาดแคลนน้ำ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเพาะปลูกข้าวโพดซื้อป้อน โดยเฉพาะในช่วงระยะเมล็ดนํานมอายุ 80-90 วัน นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนพื้นที่นาข้าวเพื่อปลูกเกษตรกรต้องลงทุนปรับเปลี่ยนพื้นที่ โดยให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ควรศึกษาข้อดีข้อเสียในส่วนนี้เพิ่มเติม

7) ผู้แทนปศุสัตว์จังหวัดเพชรบูรณ์ สอบถามว่า การรับซื้อข้าวโพดซื้อป้อนของวิสาหกิจชุมชนข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ตำบลลานบา อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ มีพื้นที่รับซื้อครอบคลุมระยะทางเท่าไร

8) นายสมพงษ์ หอมสมบัติ ประธานกลุ่มวิสาหกิจฯ ได้ให้ความเห็นว่า เครื่องจักรในการเก็บเกี่ยวข้าวโพดซื้อป้อนมีขนาดใหญ่และมีต้นทุนในการขนส่ง ดังนั้น การรับซื้อข้าวโพดซื้อป้อนจากเกษตรกรจึงมีระยะไม่เกิน 50 กิโลเมตร จากที่ทำการกลุ่มวิสาหกิจฯ

9) ผู้แทนเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเพชรบูรณ์ ให้ความเห็นว่า ควรศึกษาตลาดเพิ่มเติม เพื่อให้เกษตรกรมีช่องทางในการขายสินค้ามากขึ้นเพื่อประโยชน์แก่เกษตรกร และควรศึกษาวิจัยผู้ประกอบการรายย่อยในจังหวัดเพชรบูรณ์และจังหวัด

ภาคผนวกที่ 2
ภาพกิจกรรม

ภาพกิจกรรม

1. ถั่วเหลือง

การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 31 กรกฎาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 3

2. ถั่วเขียว

การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 23 กรกฎาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 7

3. ถั่วลิสง

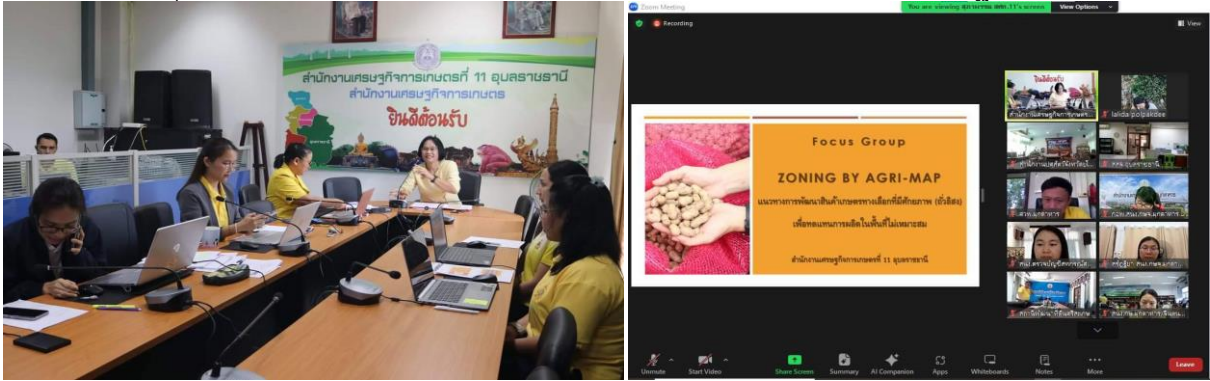
3.1 การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 11 กรกฎาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 1

3.2 การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 15 - 16 กรกฎาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 10

3.3 การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 5 - 6 สิงหาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 11

3.4 การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 8 สิงหาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 4

4. ทูเรียน

4.1 การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 24 กรกฎาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 8

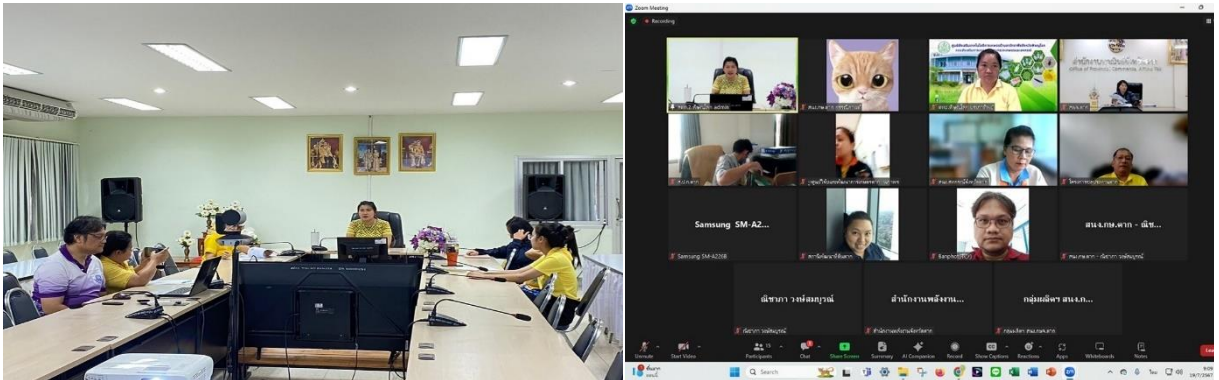

4.2 การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 24 และ 26 กรกฎาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 9

5. กล้วยน้ำว้า

การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 19 และ 24 กรกฎาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 2

6. ไข่

การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 23 กรกฎาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 6

7. หม่อนไหม

การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 9 สิงหาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5

8. ข้าวโพดต้นสดพร้อมฝัก

การประชุมหารือและรับฟังความคิดเห็นฯ วันที่ 23 กรกฎาคม 2567 โดย สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 12

ภาคผนวกที่ 3
แบบสอบถาม

แบบสอบถามเกษตรกร

ตัวอย่างที่

ทางราชการจะเก็บข้อมูลที่สอบถามทั้งหมดนี้เป็นความลับและจะนำไปเผยแพร่เฉพาะค่าประมาณทางสถิติที่เป็นข้อมูลภาพรวมเท่านั้น

แบบสอบถาม เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าที่มีศักยภาพ ชื่อสินค้า.....

เพื่อประกอบการศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ

เพื่อทดแทนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (Agri-Map)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่

ชื่อเกษตรกรผู้ให้ข้อมูล (นาย/นาง/น.ส.).....
 บ้านเลขที่ หมู่ที่..... ตำบล..... อำเภอ..... จังหวัด.....
 โทรศัพท์.....

คำชี้แจง โปรดกรอกรายละเอียดหรือทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ 1.1 ชาย 1.2 หญิง

2. อายุ..... ปี

3. ระดับการศึกษา

- 1.1 ไม่ได้เรียน 1.2 ประถมศึกษา 1.3 มัธยมศึกษาตอนต้น
 1.4 มัธยมศึกษาตอนปลาย 1.5 ปวช. 1.6 ปวส./อนุปริญญา
 1.7ปริญญาตรี 1.8. สูงกว่าปริญญาตรี ระบุ.....

4. การประกอบอาชีพในรอบปีการผลิต 2566

4.1 การประกอบอาชีพหลักในภาคเกษตร (ให้ใส่เรียงลำดับ 1 2 3 โดยพิจารณาจากรายได้เป็นหลัก)

- 1) ข้าว 2) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ 3) มันสำปะหลัง 4) ยางพารา
 5) ปาล์มน้ำมัน 6) ทุเรียน 7) กล้วยน้ำว้า 8) มะพร้าว น้ำหอม
 9) ไข่ 10) หม่อนไหม 11) ถั่วเหลือง 12) ถั่วเขียว
 13) สวนผสม 14) รับจ้างภาคเกษตรทั่วไป 15) อื่นๆ ระบุ.....

4.2 การประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร (ให้ใส่เรียงลำดับ 1 2 3 โดยพิจารณาจากรายได้เป็นหลัก)

- 1) ค้าขาย 2) ข้าราชการ/เงินเดือนประจำ 3) รับจ้าง ระบุ.....
 4) อื่นๆ ระบุ.....

5. ประสบการณ์ในการผลิตสินค้าที่มีศักยภาพ.....ปี (กล้วยน้ำว้า มะพร้าว น้ำหอม ไข่ หม่อนไหม ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ข้าวโพดช็อค ทุเรียน)

- 5.1 ชนิดพันธุ์ที่ปลูก..... ลักษณะการปลูก/ให้น้ำ.....
- 5.2 การเพาะปลูก (ระบุเดือน/ร้อยละ)
- 5.3 ปฏิทินเก็บเกี่ยว (ระบุเดือน/ร้อยละ)

ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวมทั้งปี (ตัน)

6. ลักษณะการถือครองที่ดินทั้งหมดที่ผลิตสินค้าที่มีศักยภาพ

1. ของตนเอง 2. เช่า 3. ทำฟรี 4. อื่นๆ ระบุ..... จำนวนพื้นที่..... ไร่

7. ท่านทราบหรือไม่ ว่าพื้นที่ที่ผลิตสินค้าที่มีศักยภาพ มีความเหมาะสมดินระดับใด

- 1.ทราบ 1.1 S1 1.2. S2 1.3 S3 1.4 N
- 2.ไม่ทราบ
- 3.อื่น ๆ เช่น ไม่มีข้อมูล ฯลฯ

8. ท่านทราบหรือไม่ ว่าพื้นที่ที่ผลิตสินค้าที่สำคัญ มีความเหมาะสมดินระดับใด

- 1.ทราบ 1.1 S1 1.2. S2 1.3 S3 1.4 N
- 2.ไม่ทราบ
- 3.อื่น ๆ เช่น ไม่มีข้อมูล ฯลฯ

9. แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

1. น้ำฝน 2.น้ำชลประทาน 3.บ่อบาดาล/สระน้ำ 4.ห้วย/หนอง/คลอง/บึง 5.อื่นๆ.....

10. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน..... คน (ไม่รวมลูกจ้าง)

- ชาย.....คน แรงงานภาคเกษตร.....คน ต่ำกว่า 15 ปี อายุ 15-64 ปี 65 ปีขึ้นไป

ไป

แรงงานนอกเกษตร.....คน

- หญิง.....คน แรงงานภาคเกษตร.....คน ต่ำกว่า 15 ปี อายุ 15-64 ปี 65 ปีขึ้นไป

แรงงานนอกเกษตร.....คน

11. ท่านมีแผนการผลิตสินค้าที่มีศักยภาพในอนาคตหรือไม่ อย่างไร

1. มีแผนขยาย/ลดพื้นที่ , เพิ่ม/ลดปริมาณการผลิต จากเดิมผลิตในพื้นที่.....ไร่/ตัน/กก.

เพิ่มขึ้น/ลดลง รวมเป็นพื้นที่..... ไร่/ตัน/กก.

ขยายพื้นที่ เนื่องจาก.....

เพิ่มปริมาณการผลิต เนื่องจาก.....

2. ไม่มีแผนการผลิต เนื่องจาก.....

3. ผลิตเท่าเดิม เนื่องจาก.....

ส่วนที่ 2 มาตรฐานสินค้า วิถีตลาด และกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่ (Supply Chain Management : SCM)

1. ท่านมีการรวมกลุ่มผลิตสินค้าที่มีศักยภาพ หรือไม่

- 1) มีการรวมกลุ่ม ระบุกลุ่ม.....
- 2) ไม่มีการรวมกลุ่ม แล้วในอนาคตคาดว่าจะมีการรวมกลุ่มหรือไม่
- อนาคตมีการรวมกลุ่ม
- อนาคตไม่มีการรวมกลุ่ม เนื่องจาก.....
- อื่นๆ ระบุ.....

2. ท่านได้รับมาตรฐานรับรองสินค้าหรือไม่

- 1) ได้รับมาตรฐาน GAP เกษตรอินทรีย์ อื่นๆ ระบุ.....
- อื่นๆ ระบุ..... อื่นๆ ระบุ.....

และท่านมีแผนพัฒนาคุณภาพการผลิต จากเดิมผลิตพื้นที่..... ไร่ เพิ่มขึ้น/ลดลงรวมเป็นพื้นที่.....ไร่
เนื่องจาก.....

- 2) ไม่ได้รับมาตรฐาน และในอนาคตคาดว่าจะขอรับรองมาตรฐานหรือไม่
- ขอ มาตรฐานที่จะขอรับรอง ระบุ.....
- ไม่ขอ เนื่องจาก.....
- อื่นๆ ระบุ.....

3. ท่านมีการทำสัญญา/เกษตรพันธสัญญากับผู้รับซื้อหรือไม่

- 1) มี เนื่องจาก.....
- 2) ไม่มี เนื่องจาก.....

และในอนาคตจะมีการทำสัญญา/พันธสัญญา หรือไม่ ทำ ไม่ทำ

4. ให้วาดวิถีตลาดสินค้าที่มีศักยภาพรวมจังหวัด (ผลผลิตจำหน่ายให้ผู้รับซื้อใดบ้าง ลักษณะผลผลิตแบบใด ร้อยละเท่าไร จนถึงผู้บริโภคสุดท้าย)

5. ท่านมีกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่ (Supply Chain Management : SCM) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การจัดหา การผลิต การจัดส่ง และการส่งคืน อย่างไรก็ตาม

ขั้นตอน	กิจกรรม
1. การวางแผน	1) การวางแผนการผลิตอย่างไร โปรดระบุรายละเอียด
2. การจัดหา	1) การจัดหาปัจจัยการผลิตอะไรบ้าง อย่างไร โปรดระบุรายละเอียด
	2) ท่านมีการขนส่งปัจจัยการผลิตอย่างไร โปรดระบุรายละเอียด
3. การผลิต	1) กระบวนการผลิตสินค้า เริ่มตั้งแต่ปลุกจนถึงเก็บเกี่ยวผลผลิต โปรดระบุรายละเอียด
4. การจำหน่าย/ จัดส่ง	1) การจำหน่าย/กระบวนการจัดส่งสินค้าอย่างไร โปรดระบุรายละเอียด
	2) การขนส่งผลผลิตไปจำหน่ายยังจุดรับซื้ออย่างไร โปรดระบุรายละเอียด ☐ ขนส่งเอง โดยรถ (ระบุ) ☐ จ้าง โดยรถ (ระบุ) ☐ อื่นๆ (ระบุ)
	3) ค่าใช้จ่ายในการขนส่ง บาท/ตัน , กก.
5. การส่งคืน	1) การรับคืนสินค้าจากลูกค้า / การบริการหลังการขาย โปรดระบุรายละเอียด

6. ปัญหา/อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าที่มีศักยภาพ

ขั้นตอน	ปัญหา/อุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
1. การวางแผน
2. การจัดหา
3. การผลิต
4. การจำหน่าย/ จัดส่ง
5. การส่งเสริม

แบบสอบถามผู้ประกอบการ

ตัวอย่างที่

ทางราชการจะเก็บข้อมูลที่สอบถามทั้งหมดนี้เป็นความลับและจะนำไปเผยแพร่เฉพาะค่าประมาณทางสถิติที่เป็นข้อมูลภาพรวมเท่านั้น

แบบสอบถาม ผู้ประกอบการรับซื้อสินค้าที่มีศักยภาพ ชื่อสินค้า.....

เพื่อประกอบการศึกษาแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพ

เพื่อทดแทนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสม (Agri-Map)

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่

คำชี้แจง โปรดกรอรายละเอียดหรือทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อสถานประกอบการ.....

ที่ตั้ง เลขที่ หมู่ที่ ตำบล อำเภอ.....

จังหวัด โทรศัพท์ E-mail

พิกัด E..... N.....

2. ชื่อผู้ตอบแบบสอบถาม ตำแหน่ง

โทร. E-mail

3. กิจการของท่านเป็นประเภทใด

 1) พ่อค้าผู้รวบรวม/ล้าง 2) พ่อค้าเหมาสวน 3) สหกรณ์ 4) กลุ่มวิสาหกิจ 5) ไซโล 6) โรงงานแปรรูป 7) อื่นๆ ระบุ..... 8) อื่นๆ ระบุ..... 9) อื่นๆ ระบุ.....

กรณีกิจการที่ดำเนินการแปรรูปผลผลิต ให้ระบุรายละเอียด ดังนี้

 โรงงานแปรรูปวัตถุดิบขั้นต้น

ชื่อสินค้า กำลังการผลิต.....ต้น/วัน/ปี ผลิตได้จริง.....ต้น/วัน/ปี

ชื่อสินค้า กำลังการผลิต.....ต้น/วัน/ปี ผลิตได้จริง.....ต้น/วัน/ปี

 โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์

ชื่อสินค้า กำลังการผลิต.....ต้น/วัน/ปี ผลิตได้จริง.....ต้น/วัน/ปี

ชื่อสินค้า กำลังการผลิต.....ต้น/วัน/ปี ผลิตได้จริง.....ต้น/วัน/ปี

ชื่อสินค้า กำลังการผลิต.....ต้น/วัน/ปี ผลิตได้จริง.....ต้น/วัน/ปี

มาตรฐานรับรองโรงงาน เช่น GMP HACCP ฯลฯ

 1) มีมาตรฐานรับรอง ระบุ..... 2) ไม่มี แล้วในอนาคตคาดว่าจะขอมาตรฐานหรือไม่ ขอ มาตรฐานที่จะขอรับรอง ระบุ..... ไม่ขอ เนื่องจาก.....

ส่วนที่ 2 การรับซื้อผลผลิต คุณภาพ/ปริมาณผลผลิตที่ต้องการ และการสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร

1. ปัจจุบันท่านรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในพื้นที่ใดบ้าง

- 1.จังหวัด.....อำเภอ.....ตำบล.....
- 2.จังหวัด.....อำเภอ.....ตำบล.....
- 3.จังหวัด.....อำเภอ.....ตำบล.....

2. ปริมาณการรับซื้อผลผลิตในปี 2566 (รายเดือน)

ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวมทั้งปี (ตัน)

3. คาดการณ์ปริมาณความต้องการผลผลิตในปี 2567 (รายเดือน)

ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	รวมทั้งปี (ตัน)

4. รูปแบบการรับซื้อ

- 1) มีการทำสัญญา/บันทึกข้อตกลงซื้อขายล่วงหน้า (Contract Farming)
- หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการทำสัญญา เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย
- ผู้ซื้อและผู้ขายทำสัญญากันโดยตรง
- 2) ไม่มีการทำสัญญาซื้อขาย

5. การรับซื้อผลผลิต

5.1 คุณภาพผลผลิตที่ต้องการ

.....

.....

.....

.....

.....

5.2 การแจ้งราคารับซื้อผลผลิต

- แจ้งล่วงหน้า.....วัน ราคา..... บาท (กก./ตัน)
- ไม่แจ้งล่วงหน้า

6. การสนับสนุนปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกร

- เงินลงทุน อัตราดอกเบี้ยต่ำ ร้อยละ.....บาท/ปี การให้บริการปรึกษาแนะนำทางวิชาการ
- ปัจจัยการผลิต เช่น
- อื่นๆ.....

ส่วนที่ 3 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ การจำหน่าย และแนวโน้มทางการตลาด

1. การได้รับมาตรฐานสินค้า / ผลิตภัณฑ์

- 1) อย. 2) ฮาลาล 3) อื่นๆ ระบุ.....
 4) อื่นๆ ระบุ..... 5) อื่นๆ ระบุ.....

2. การตลาด / ช่องทางการจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์

- 1) พ่อค้าปลีก ร้อยละ..... 2) พ่อค้าขายส่ง ร้อยละ.....
 3) ผู้ส่งออก ร้อยละ..... 4) Modern Trade /ห้าง ร้อยละ.....
 5) ศูนย์กระจายสินค้า / นายหน้า ร้อยละ..... 6) ผู้บริโภค ร้อยละ.....
 7) อื่นๆ ระบุ..... ร้อยละ..... 8) อื่นๆ ระบุ..... ร้อยละ.....

3. ท่านคิดว่าสินค้าเกษตรชนิดนี้มีแนวโน้ม และโอกาสทางการตลาดเป็นอย่างไร อธิบาย

.....

4. ท่านมีแผนพัฒนาผลิตภัณฑ์ หรือขยายตลาดในอนาคตอย่างไรบ้าง

.....

ส่วนที่ 4 กระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่ (Supply Chain Management : SCM)

ท่านมีกระบวนการจัดการสินค้าตลอดห่วงโซ่ (Supply Chain Management : SCM) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การจัดหา การผลิต การจัดส่ง และการส่งคืน อย่งไรบ้าง

ขั้นตอน	กิจกรรม
1. การวางแผน	1) การวางแผนการผลิตอย่างไร โปรดระบุรายละเอียด

2. การจัดหา	<p>1) การจัดหาปัจจัยการผลิตอะไรบ้าง อย่างไร โปรดระบุรายละเอียด</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>2) ท่านมีการขนส่งปัจจัยการผลิตอย่างไร โปรดระบุรายละเอียด</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
3. การผลิต	<p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
4. การจำหน่าย/ จัดส่ง	<p>1) การจำหน่าย/กระบวนการจัดส่งสินค้าอย่างไร โปรดระบุรายละเอียด</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>2) จัดส่งสินค้าไปยังผู้บริโภค / สถานที่วางจำหน่าย อย่างไร โปรดระบุรายละเอียด</p> <p>☐ ขนส่งเอง โดยรถ (ระบุ)</p> <p>☐ จ้าง โดยรถ (ระบุ)</p> <p>☐ อื่นๆ (ระบุ)</p> <p>3) ค่าใช้จ่ายในการจัดส่งสินค้า บาท/ตัน , กก.</p>
5. การส่งคืน	<p>1) การรับคืนสินค้าจากลูกค้า / การบริการหลังการขาย โปรดระบุรายละเอียด</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

6. ปัญหา/อุปสรรค และแนวทางการพัฒนาสินค้าที่มีศักยภาพ

ขั้นตอน	ปัญหา/อุปสรรค	แนวทางการพัฒนา
1. การวางแผน
2. การจัดหา
3. การผลิต
4. การจำหน่าย/ จัดส่ง
5. การส่งเสริม

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

Office of Agricultural Economics

ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

www.oae.go.th

